

ମୁକୁର ମାସିକ ପ୍ରତି ।

ପଞ୍ଚଦଶ ଭାଗ ।

ସନ ୧୯୨୨—୨୮ ସାଲ ।

ଶ୍ରୀ ପ୍ରଜପୂଜକ ଦାସ ଦି, ଏ,

କଣ୍ଠିକ

ସମ୍ପଦ ।

କଣ୍ଠିକ

ମୁକୁର ପ୍ରେସରିସ ମୁଦ୍ରଣ ।

୧୯୨୨

ଆମ୍ବାମ ବାଟିକ ମୂଲ୍ୟ ୫୫

କର୍ଣ୍ଣିକ ସୁଚୀପତ୍ର ।

୧୯୭୮

୧୫ଶ ଭାଗ ।

ବୈଶାଖ ୧୩୨୭—୧୩୨୮, ୧ମ ସଂଖ୍ୟା ।

ଶ୍ରୀ କ୍ରିସ୍ତୁଲର ଦାସ ବି. ଏ.
ସମ୍ପାଦକ ।

ସ୍ଵରୀ ।

ଶବ୍ଦ	ଲେଖକଙ୍କ ନାମ	ପୃଷ୍ଠା ।
୧ । ନବରତ୍ନ	ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପଟ୍ଟାନନ୍ଦି ମହାନ୍ତି	୧
୨ । ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍ତଳ	„ ଜଗବନ୍ଧୁର୍ମତ୍ତି	୨
୩ । କାଳୀକର୍ମୀ ବର୍ଣ୍ଣନ	„ ପତ୍ରାନନ୍ଦି ମହାନ୍ତି	୨
୪ । ରଞ୍ଜି ବଥା	„ ପାଞ୍ଚମ ଚରଣ ଦାସ	୧୧
୫ । ବାସନା	(ପଦ୍ୟ) „ ଗୋଦାବର୍ଣ୍ଣା ମହାପାତ୍ର	୧୨
୬ । ଅନନ୍ତରୂପାତ୍ମି	„ ଅନନ୍ତ ବେହେରୁ	୧୩
୭ । ଅର୍ପି ବିନମୟ ସମାସ୍ୟା	„ ଶା:—	୧୫
୮ । ନରୀ (ପଦ୍ୟ)	ଶ୍ରୀ ରମକଣ୍ଠ ପଟ୍ଟନାୟକ	୧୦

ବିଶ୍ଵାନାନ୍ଦ ତାଳପତ୍ର ଜାତିକ ।

ମାନବର ଅମ୍ବୁରେଗ୍ୟାଦି ବୃକ୍ଷର ସକାଶେ କନ୍ଦ ଏହିକା
ବା ଜାତିକ ତାଳ୍‌ତ୍ରୁତିର ଶୁଦ୍ଧିତୁମେ ଲେଖି ରଖିବା ପ୍ରଥା
ପ୍ରାଚୀନ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଟେ । ଅମ୍ବେ ଉପଦ୍ୟକୁ ପାଞ୍ଚମିକ
ନେଇ ତାଳ୍‌ତ୍ରୁତି ଦଶୁକ ଜାତିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଦେଉଥିଲୁ ।
ଯେ ଯଥା ଶିଳ୍ପୀନାନ୍ଦୁପେ ପାରିଶମିକ ଦେବ୍ୟ ପରିମାଣ ଉପ୍ରେଷ୍ଣ
କରି ଜନ୍ମନାଳ ବର୍ଷ, ମାସ, ତିଥି, ତଥ୍, ବାର, ତାରିଖ,
ଦିବାରତ୍ର, ଦଶ, ଲିତା, ଦୟା ମନିଟ, ଉଦୟାନ୍ତ ଶୁଯ୍ୟ ପାଦ ଓ
ମସ୍ତକରୁ ନିର୍ମିତ ସହିତ ନିଜମତ ଓ ଗୋଟି, ଜନକଙ୍କ ନାମ
ଓପଞ୍ଜି, କାଳତ୍ର ଓ ଗର୍ଭପଣ୍ୟା, ପୁତ୍ରକନ୍ୟା, ଶତାନାମ
ପ୍ରଭୃତି ବିବରଣ କିମ୍ବା ଲିଖିତ ଟିକେଣାକୁ ଶାସ୍ତ୍ର ପଠାଇଲେ
ଅମ୍ବେ ବିଶ୍ଵାନାନ୍ଦ ତାଳପତ୍ର ଜାତିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଭି; ପି:
ଡାକରେ ପ୍ରେରଣ କରିବୁ

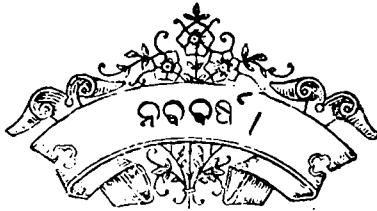
ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଗୋପାନାଥ ବଜରୁ
ପୁଢ଼ାମାର ପୋଷ୍ଟ
(ଗ)

ମୁଖ୍ୟ

୧୫ ଶତାବ୍ଦୀ ।

ବୈଶାଖ ୧୩୭୭—୧୩୭୯ ।

୧୯ ସଂଖ୍ୟା ।

(ରସକୁଳେଖା)

ପ୍ରାଚୀନ-ଦାୟାଦ ନିଜନ ବର୍ଷ,
ଆସ ଯେନ ନବ ଶୁଭ ଅଦର୍ଶ,
ଅଛି ବାଜି ଅନୁସରଣ—
ନ କଲ ହେ ଶାଖ୍ୟ ପାଳନ,
ଯେଥିନ ବିଜ୍ଞ ଭୁଗ୍ରତ ଯେ,
ପୃଷ୍ଠାବର୍ତ୍ତୀ ଏ ନାତ ପରିଷର
ନି ଧୂଣ୍ଣ ପଢ଼ନ ଯେ । ୧ ।
ଦୁଃଖରୁ ବନ୍ଧୁ ଯଦ୍ୟପି,
ଶୁଣି ଶୋଣିତ କର୍ମ,
ଶ୍ରୀମଦ୍ ମନୀଶ,
ବହୁବ, ଭାଙ୍ଗବ ପର୍ଯ୍ୟ୍ୟ ବିନାଶ,
ଅନ୍ତରୁ ସେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦୟା ଯେ,
କ୍ରମତର ସର ଶବ୍ଦ ଠଳ କଲେ
ହେବ ନାହିଁ ବର୍ଣ୍ଣ ତାହା ଯେ । ୨ ।
ଶିରଟ ଗରନ—କାକତ ଖଣ୍ଡ,
ରହିଙ୍ଗ ହିମାଦି—ଲେଖନ ଦଣ୍ଡ,
ମହିପାତ୍ର ହେବ—ମହାସାଗର,
ରହୁଣି ବାନା ହେବ ଅସର,
ସାର ନେବ ଶ୍ରମ ମାତ୍ର ଯେ,
ବିଅଶ କାଗଜ ଦୋର ଯିବ ଦଣ୍ଡ
ଶୁଣ୍ୟ ହେବ ମହିପାତ୍ର ଯେ । ୩ ।
ମଣ୍ଡଳ ତୁମେ ସେ ଅଛବ ବଂଶ,
ନ ଦେବ ସମ ମାତ୍ର ନୃଶଂଖ,
ଅଧମରୁ ଏ ନୁହେ ଅଧମ,
ଦେବ ଲିହେ ଜନମ,

ବୁଜ ଶୁକ୍ଳ ଗର୍ଭ ମୋତ ଯେ,
କାଟ ଗର୍ଭ ଦାଟ ସଂଶୀର୍ଣ୍ଣ ମନୀ
ଜନଦ୍ୟାତ ପୁଜ୍ର ଜ୍ୟୋତ ଯେ । ୪ ।
ଶୁଭ ନବ ଭୂତ ଦେଇ ହବଣ,
ଦତାଶ ବ୍ୟଥିତ ଅର୍ତ୍ତ କନ୍ଦନ,
ଦେବ ଦୁର୍ଭିଷ୍ଵର ତୁତ୍ର ତିଜାର,
ଦେଖ ଅସାଉଶା ନରଅକାର,
ତର୍ମାହୁକିକାଳସାର ଯେ,
ଦୂର ରହୁଅଛି ପ୍ରାଣ ପ୍ରାଣ ଆନ୍ଦୋଳନ
ଆଶାଶୋଷି ହାହାକାର ଯେ । ୫ ।
ଫେରୁ ଏ କଷଣ ଦେ ନବାମତ,
ନାଶୋଧର କ୍ଲେଶ ଯଥା ବସନ୍ତ,
ଅଲୋକାର ଦିଅ ଜୀବନ ପଥ,
ବାଲୁକାର ଦିଅ ଭାବ ମନ୍ତ୍ର,
କାନ୍ଦନ୍ତି ସ୍ଵ ଦୁଃଖେ ସବେ ଯେ,
ମାତ୍ର ପର ଦୁଃଖେ କାନ୍ଦେ ଯା' ହୃଦୟ
ସେ ସିନା ଦେବତା ଭବେ ଯେ । ୬ ।
“ମୁକୁରେ” ସୁରେ, ପକାଶପୁଣ୍ଡୀ,
ମାଜ ତାକୁ ଜୀବ—ଚନ୍ଦ୍ରକା-ଚୁଣ୍ଡୀ,
ଚବ ଦେବ ଲେଖାତ ପୁଣ୍ୟ ପରଚେ,
ହେଉ ବହୁଶୁଣେ ପୁଣ୍ଡିଲ ଷେ,
ଚବ ଶୁଭ ସଂଶୁଦ୍ଧି ଯେ,
କିବକୁ ତା ପ୍ରାଣେ ଅନ୍ତର ରହିବେ
ଏଇ ଅନମ୍ବର ମୁଣ୍ଡି ଯେ । ୭ ।
ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣୀ ମଦକୁ

ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍ତଳ ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ।

ଗୁଣ ଲେଖା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ବିଶେଷତା । ପ୍ରତ୍ୟେକ
ହୃଦୟ ଭିନ୍ନ ବାଗ ସରିଶୀଯୁକ୍ତ । ଏହାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ଵରୂପ କେତେ
ଗୋଟିଏ ଗୁଣର ପଦ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବାଗ ସରିଶୀର ନିର୍ଦ୍ଦର୍ଶନସ୍ଵରୂପ
ଦିଆଗଲ ।

୧ । ରାଗ—ମଙ୍ଗଳ ଗୁଜ୍ଜା ।

“ଜୟ ଜୟ ଜଗନ୍ନାଥ ଜଗତ ପୁନର । ଚତୁର୍ବୀ ମୁଣ୍ଡରେ
ଶୋଭା ଶ୍ରୀ ମଳକନ୍ଦର ହେ ।”

୨ । ରାଗ ବଙ୍ଗଳା ଶ୍ରୀ ।

“ଏଥୁ ଅନ୍ଦନରେ କିଛି ଦିନାତ୍ମରେ ରସିକ ନାଗରବର
ପୁରକ ମଧ୍ୟମଳକଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ କରନ୍ତୁ ବସି ବିଗ୍ରହ ।”

୩ । ରାଗ—ରାମକେଶ୍ବର ।

“ଜୀବ ଯାଉ ବୋଲି ବୋଲିବି ଏତ ନମିବ ଆଗ,
କଷ୍ଟ ଦେଇ ପ୍ରାଣ ମାରିବ ନିଶ୍ଚି ଏ ଅନୁରାଗ ।”

୪ । ରାଗ—ଆହାରୀ ।

“ରାଜର ଏ ଶୁକ ଉତ୍ତ ଅଇଲା । ମୋ କୃଷ୍ଣ ହୃଦୟରେ ବସିଥ
ଥିଲ । ଅନ୍ଦୁଷଣ କରି କରି ଏହାକୁ । ମଧୁରକା ଅସିଥିଲେ
ଏହାକୁ ଗୋ । ଦେଖିଲେ । ବେଶୁପାଣିର କରେ । ମାଟିକେ
ତ ପ୍ରସତ୍ତ ନଦେଲେ ତାରେ ଗୋ ।”

୫ । ରାଗ—ସିନ୍ଧୁ କାମୋଦୀ ।

“ଏଥୁ ଅନ୍ତ ଶୁଣ ରହସ୍ୟ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସ୍ଵନନ୍ଦମ୍ଭୁତ୍ୟ ରହିଲ
ପ୍ରଦେଶ । ଭାବୁକ ଅନ୍ତିମମୀରେ ରୋହଣୀ ଦୃଷ୍ଟ ଚନ୍ଦ୍ର
ହେତୁ ଦିବସ ଗ୍ରହ ସକଳ । କେବୁ ନୁହନ୍ତ ଯେ ଲେ
ପ୍ରତଳ । ଶୁଭେ କହିଛନ୍ତ ଶୁଭ ଦାୟକଙ୍କ ସମ୍ଭାବ ହୋଇ
ଅନୁକୂଳ ।”

ରାଗ—ମୁଖର ।

“ତୁମେତ କାଳାଶ ମହିମାକୁ ରାଧାକର । ସତ୍ତା ସତ୍ତି ହୁଏ
ଦୃଷ୍ଟ ମାତ୍ର ଯାହାକର ନଗା । ସୁଧା ସୁରୂପଟି ମେହୁ ।
ବେଳେ କବି ରାୟ ହରିଧର ସତ୍ୟ ଏହି ଗୋ ।”

୬ । ରାଗ—ଦଶିଶ କାମୋଦୀ ।

“ଦାଣ୍ଡ ପୁର ପୁଲିତନ୍ତ ଗୋପବୁଦ୍ ।

ଯେତେ ଅମରରୁ ଦିନକ କଲେ ରତ୍ନ ।”

୮ । ରାଗ—କେଦାର ଚନ୍ଦ୍ରକଳି ।

“ରମନର ସଦନେ ପ୍ରବେଶିଲେ
ରସବଜଙ୍କ ଜାତିଦା ଭାଷିଲେ ।”

୯ । ରାଗ—ଭାଷ୍ଟିଆର ।

“ରଥର କଲେ ଯାଇଁ ଆରୋହଣ । ସଜେ ଘେନ ଘୟ
ନବନି ନନ୍ଦନ । ଚଳ ଯା ବୋଲି ପ୍ରାରଥ୍ମ ଶୀଘ୍ର । କର ମେଲ
ଦେଲା ଅଶ୍ଵଙ୍କର ବନ୍ଧନ ସେ । ଧାବନ୍ତ ।”

୧୦ । ରାଗ—କାମୋଦୀ ।

“କି ଅବା ଦେବତାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏ ବିକାର ଜି ଗ୍ରହ ପ୍ରାଣ
ବା ହୋଇଛୁ । ଶୀଶ ମଳିନ ତନୁ ହେଉଛୁ ଦିନୁ ଦିବୁ କଥନ
କଣା ନ ଯାଉଛୁ ଯେ । ଏହା କହ, ବନ୍ଦିଲା ଅନ୍ତ ବନ୍ଦି
ହେଲେ ଉତ୍ସମ ବୈଦ୍ୟ ଅଣାଇଲେ । ସେମାନେ ଦେବତା ଆସି ଦେଖାନ୍ତ ନାତି ଚିହ୍ନ ନ ପର ପଳାଇଲେ ଯେ ।”

୧୧ । ରାଗ ମଙ୍ଗଳ—ସତ୍ତମ ତିଖାର ବାଗ ।
ଆଦ୍ୟ ଜମକ

“ଧାରେ ଧୀରେ ଶୁଣ ଏ ଉତ୍ସରୁ ଚରତ ।

ପୁଣ୍ୟ ପୁଣ୍ୟକନେ କଲେ ସମାରୁ ହତ ।”

୧୨ । ରାଗ ରସମକାରଳ—ଅନ୍ତ୍ୟନୁପ୍ରାସ ।

“କୃଷ୍ଣ ପଦିଗନ୍ତ କାଳ ଅନ୍ତରେ । ନବ ଜାତଶର ବୟସ
ଆଗତନର । ଶୋଭା ବିଚେଷ୍ଠା ବାହୁର ଭିତରେ । ଅପିମନ୍ତ
ହେଲେ ପ୍ରାନ୍ତ ପ୍ରିତିରେ ସେ । ପଦନ ଧୀମନ୍ତ ଚିତ୍ତରେ
ହେ । ଦିନେ ଦିନେ ଦିନୁ ଆନ ଆନ ହୁଏ ହେତୁ
ଅଣାତରେ ଯେ ।”

ରାଗ—କଲ୍ୟାଣ ଆହାରୀ ।

“ଶ୍ରୀମତ ଉନ୍ନତ ଜାଣି ପୂର୍ଣ୍ଣମାସୀ ଶ୍ରୀମତୀ ନ୍ରୀମ ପୁଣି ଦେଲେ ।
ବୃଦ୍ଧା ବୃଦ୍ଧାଦିନେଶୁଶ୍ରୀ ସାର୍ଥ କର ନାମ କଲ୍ପିତ ବିରାମେ
ଜନନ୍ତ । ରସି ରସବଜା ବୋଲାଇଲେ । ଜନମା ବିଲୋଦିମାନ୍ତମ
ଶିଳ୍ପାଦ ଭାବ ଆନନ୍ଦେ ଦର୍ଶ କଲେ ।”

୧୩ । ରାଗ କେଦାର—ଚନ୍ଦ୍ରକଳି ଥ ପୂର୍ବାନୁପ୍ରାସ ।

“ଥକ ଅନ୍ତର ଅନ୍ତର ଅବ୍ୟୁତ ।

ଅନଗରେ ତର କର ଅସତ୍ତ ।

ରାଗ କଲ୍ୟାଣ—ଥ ପୂର୍ବାନୁପ୍ରାସ ।”

“ଆନନ୍ଦେ କୋନନ୍ଦେ ଦିଅ ଏ ରମ

୦ ଅଧିକନ ଶ୍ରୀରାଧାକା ଶ୍ରାନ୍ତମ ଶ୍ରବଣୀ ।

୧୬ । କୁନ୍ତ କାମୋଦୀ—ର ପୂର୍ବାନୁଷ୍ଠାନ ।

“ଇଭରେତର ରାଧା ପାଶ ଦିନେ ପୂର୍ଣ୍ଣମାସୀ ପରବେଶ ।
ଜହୁ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ନବ ଅନୁରାଗ କରଣେ ପ୍ରକାଶ ।”

୧୭ । ରାଗ ଆହାର—ବାଲ ରହିଥାଣ ବାଣୀ
ଉ ପୂର୍ବାନୁଷ୍ଠାନ ।

“ଉଜ୍ଜାରଣେ କୃଷ୍ଣ ଅବରତ ରତ ।

ଉଠେ ଗାନ୍ଧର ତମକ ସତତ ।”

୧୮ । ରାଗ କାମୋଦୀ—କଳହଂସ କେବାର ।

“ଦୁଃଖ ହେବ କାହା ପରଶଂସାରେ
ତୁଳ୍ୟ କରିତ ନାହିଁ ବିଧ ଫଂସାରେ ଯେ ।
ତା ଶୁଣିଲେ ରହେ କି ଜତ ବରତ
ମେ ମାନସ ଆରତ ଅନୁବରତ ଯେ ।”

୧୯ । ରାଗ—ଚିନ୍ତା ଭୈରବ ।

“ମର ବୋଇଲୁ ଲୋକକୁ ମାର
ମାରଣା ରୁ ନିଷ୍ଠ୍ୟ ରାମାର ।

ମାର ନାମ ଶାତି କରଇ ନାହିଁକ
ମିଷପର ଅଟ ଚନ୍ଦମାର ରେ ମନନ ।

୨୦ । ରାଗ—ସାନ ଭୁପଳ ।

“କେବଳ ରାଧାର ନାମ ନିରାଧାର ମୋହର ଅଧାର ଅଜ
ଦିନୁ । ପୂର୍ବବ ଶର୍କରୀ ହୋଇବି ଶର୍କର କରିବ କିଙ୍କର ସେ
ସୁନନ୍ତ ।”

୨୧ । ରାଗ—ରାମକେଶ ।

“ଅବଶ ବେଳେର ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ଶ୍ରୀ ପୂର୍ଣ୍ଣମାସୀ ।
ଦନ୍ତରେ କୃଷ୍ଣ ଆରମ୍ଭରେ ଶୀଘ୍ର ମାନ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ।”

୨୨ । ରାଗ କାଳ—ଆଦ୍ୟ ଯମକ ପଥାକର ।

“କି ପୁମନର କିମ୍ବୁ ମନରେ ମନାଇଥିଲି ହର
ତା ଅଲୋକ ତାର ଅଲୋକ ହେଲା ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣେ ମୋର ।”

୨୩ । ରାଗ—ସଞ୍ଚାରବ ।

“ରହାକରେ କର ବାସ । ରହିଲେ ଏ ଦାନ କରିଶ ।

ମାତ୍ର ରଥ ଶାସ ମନୋରଥ
ଦେବ ଅପ୍ୟାଶ ରେ ପାଶବିନ୍ଦୁ ।”

୨୪ । ରାଗ—ଚନ୍ଦ୍ରକଳି ।

“ଚନ୍ଦ୍ରକଳ ଦେଲନର ପ୍ରସାର । ହାସ ଆନନ୍ଦ ବଢିଲୁ କୃଷ୍ଣର ।”

୨୫—ରାଗ କଳ୍ୟାଣ ପତନାଳ ।

“ପରମ ପଦମ ନ ମ ଉରୁର, ପାଣୀ ପାଶ ଯା ଯା ଦେବକର,
ଦାରବୁ ରିଷିକ ମୁଖ ପ୍ରଶଂସା, ପଞ୍ଜଲୋକେ ନ ପାଇବୁ ଦୁରଦ୍ରଶ୍ୟ
ମନଦା ପିର ମୁକୁଟ ମଣି, ପ୍ରାଣର ପ୍ରାଣ କି ଦେସ ସୁଲକ୍ଷଣୀ ॥”

୨୬—ରାଗ କନଡ଼ା ନ ପୂର୍ବାନୁଷ୍ଠାନ ।

“କମ୍ପନ ମିଶାଇ ନାଜ ଷ୍ଟେହ ଭଙ୍ଗୀ ରଙ୍ଗିମାଞ୍ଚେ ମନହାସ
ନନ୍ଦାତ ମତ କଲେ ଉତ୍ତାପ । ନିର୍ମଳ ପ୍ରେମ ମନ ଜାଣି ତାଙ୍କର
ହୋଇଲେ ଗୋବିନ୍ଦ ତୋଷ ସେ । କାଗର । ନୂତନାଙ୍କୁ କହି
ମନେ ହସି ନନ୍ଦବ୍ରତ ଯାହା ଅଛି ମନସି । ନିର୍ଣ୍ଣା କରିବ
ସେ କଥା ଏଥୁପରୁଁ ସାମୀ ଏ ମୋହନ ବଂଶୀ ଗୋ । ନୂତନା”

୨୭—ରାଗ—ଢିଗ ମୁକ୍ତାବଳୀ ଦିଭିଭଙ୍ଗୀ ଅନୁପାସ ।

“ପୁନ୍ଜ ଗରିବୁ ଚମ୍ପା ଚର୍ବି ବେଗ ଯିବେ ନିଜ ପୁର ।
ପକଳ ମିଠାତ ତୁମ୍ଭ ନିମିତ୍ତ କରିବୁଁ ଏତେ ବିଶ୍ଵର ॥”

୨୮—ମୁନବର ବାଣୀ—ମ ପୂର୍ବାନୁଷ୍ଠାନ ।

“ମହାମାୟା ଦୟା କଲା । ମଦ କଳା ବ୍ୟାଧ ଗଲା, ମଲିମାଳା
ଶୁଣି ତୋଷ । ମନେ ବିଶେଷ ସେ ।”

୨୯—ରାଗ ଆନନ୍ଦ—ଶୁଭ ଲବଙ୍ଗଲାତା ବାଣୀପ୍ରାତାନୁପାସ

“ଯମୁନା ପାଣି ଟେକେ ଉଲାଣିକ । ପଥରେ ଦ୍ରୁବିଲେ ବଳି
ପାଣିକ । ଶୁକିତ କଲା ଜୀବପନ୍ଥକ । ଶୁଷ୍ଟିତରୁ ଯୋଗ୍ୟ
ଜାଇଦିକ ॥”

୩୦—ରାଗ—ଭୂପଳ-ଆଦ୍ୟ ପ୍ରାତ

“ଦିନ ଦିନକୁ ଦାନ ତ ହେଲା ଜୀବନ ତ ନିରତେ
ବ୍ୟାକୁଳ କୁଳ । ଜୀବ ଯିବ ଏହିଷତି ବୋଲେ ସୁଲ୍ଲ
ଆତୁରେ ନୁହ ଆକୁଳ କୁଳ ॥”

୩୧—ରାଗ କଳ୍ୟାଣ ଅହାର ।

“ରୂପ ଭୁଲନାକୁ ସେହି ସେ ତାହାକୁ ସମାନ କାହିଁ ଆନ
କେହି । ରତ ପତି ମୁଖ ଭତ୍ତିକ ଦେଖିଲେ ଧୂସର ଦଶେ ଲକ୍ଷ
ବହ । ରସିକା । ରସଧର ଦେଖି କାନ୍ତିକ । ରଖି ପାରଇ କାହିଁ
ନିଳ ଶରୀର ବନ୍ଦେ ଅନ ଆନ ଶୁଣିକ ॥”

୩୨—ରାଗ କୌଣ୍ଡିକ ।

“ଗଣେଶ ଚରୁଠୀ ଦିଥ ଚନ୍ଦ୍ରବର ସବଦା ଏବେ ସେ କଲାଣି
ଚନ୍ଦ୍ରକ ପିକ ଡାକ ମଣି କାକକୁ ଲୁହଦନ୍ତୀ ଗାନ୍ଧ ଦେଲାଣି ।
ନବ ନାଶରା । ରତ ଅବତ ମଣିଲାଣି । ଦିନକୁ ଦିନ ଦାନ ଦାନ
କଲାରୁ ଅବକାଶ ନ ରହିଲାଣି ।”

୩୩—ରାଗ ଶଙ୍କରଭରଣ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣାଳକ୍ଷିର

“କି କରିଛି କଷା ବାରବାଣୀ ସୁନାଗାର । ଦିନ ଶୈରେ
ରତନ ପତନ ପରକାର । ଏତେ ବିପର୍ମିତର ଭର । ସାନଣ୍ଡୀଶ୍ୱର
ମାରାର ଏ ଦିଶେ କେଣ୍ଟିବି ।”

୩୪—ରାଗ—ସଞ୍ଚାରବ ।

“ସାର ବଚନ ଶୁଣିବି । ପାରଙ୍ଗେ କିମ୍ବା ଶଣିବି । ଶାରଦା
ଦାନାକୁ ମନ ଫୁଲୁଣାକୁ ପାଣିକ କିମ୍ବା ଶଣିବି ॥”

୩୫ । ରଗ—କାଳୀ-ଅବନା ନିୟମ
“ପବନ ବହ ସର ସଗହ ସହ ଅର୍ଣ୍ଣବ ଫଳ ।
ଚନ୍ଦ୍ର ଗଣ୍ଡ ପ୍ରଛଳ ଗଣ୍ଡ ଦର୍ପକ ଦର୍ପଳ ॥”

୩୬ । ରଗ—ଶୈଖି

“ଦ୍ଵାରା କି ପଦ୍ମଯୋନି ସୁଧା ଅନୁଷାଗ ଯେନି ବିଶୁରୁଳନାରେ
ତୁଳ କଳନା କରେ । ରଖାସ ରଗ ଉଠିଲ ଗରୁଆ ତଳକୁ
ଗଲୁ ଉଚ ମାତ ନାଚ ଉଚ ଜଣା ବିଧରେ । ସୁଧା ଅନୁଷାଗ
ସଙ୍ଗତେ । ସର କର ପାରିବ ବୋଲି କେ କେମନ୍ତେ ॥”

୩୭ । ରଗ କେଦାର କାମୋଦୀ ।

“କଳପତ୍ରରୁ ଫଳ ଅଳପ ତପେ । ନ ଶାଇଲ ଦୂରିଲ ଅଳପ
ତପେ ଯେ । କରିରେ ମୁକତିକ ଦେଇ ଦୂରିଲ । ଅବିଧିବନ୍ତକୁ
କେ ବିଧ ବୋଇଲା ॥”

୩୮ । ରଗ—ଚିନ୍ତା କାମୋଦୀ ।

“ରଖି ବଡ଼ପଣ ନୋହିଲ କୃପଣ ସବ୍ରଙ୍ଗ ପଣ ତ ଥିଲା । ଜଣକୁ
ଝକ୍ରର ହୋଇଲା ଶିକ୍ଷକ ବିଶୁନାଥ ସିକି ହେଲା । ଦେବ
ଦେବ ବୋଲିଲ । ବରବରଦ ନୁହ କିମାଇ ॥”

୩୯ । ରଗ—ଧାରାଞ୍ଚି ।

“ୟାତ ଉନ୍ନତ ଗଜ ମନ୍ତ୍ରକ ବତ । ଉଲଟ ତବଳ ରମ୍ୟ
ମନ୍ତ୍ରି । ଦକ୍ଷ ଶଠ-ବରକତ ବନଧର ଯହ । ପ୍ରକଟ
ପ୍ରକଟ ଯତ ନତ ପ୍ରକ ।”

୪୦ । ରଗ—ମଙ୍ଗଳ-ଅବନା ।

“ଜନକ ଶନକ ମନ କାନ୍ଦୁନ ଦଶକ । ସକଳ ଘନ ରସଦ
ସତ୍ତ୍ଵହାରକ ॥”

୪୧ । ରଗ—ଭୁପଳ-ପୋଇବୁଦ୍ଧି ।

“ଶିବପର ଶରବାର ମାରେ ବାର ବାର ଅଗ୍ନି ସମ
କଳାକର କର କରିର ଧୀରତିକ ମନ୍ତ୍ରର ମତକ ଦିଶେ
ଦିଶେ ଦିଶେ ଧର-ଧର ।”

୪୨ । ରଗ ଆଶାତଶ୍ଚିକୁ ବରାଢ଼ି ।

“ବିନ ଗଲେ ଏତିକ କରିବ । ଶ୍ୟାମ କାମ ମୋ ହୃଦରେ
ହୃଦ । ଶ୍ୟାମ ରୂପ ମୂର୍ଖିକାରେ ଲଦାଇ । ଶ୍ୟାମ ଦିନ
ଦିନରେ ଯୋଡ଼ାଇ । ଶ୍ୟାମ ଗତ ପଥେ । ମୋ ଶବ ପୋତିବ
ଆପଣ ହୁଏବ ॥”

୪୩ । ରଗ—ଆହାର-ବାଲବରିତ ବାଣୀ ।

“ଗୁଣ ଗୁଣ ଶ୍ରୀଶା ମହାମୁଦ । ଗଲ ଅପସର ହୃଦୁଁ କିଛି
ଦେବ । ପାର ସ୍ଵାର୍ଥକଳ ଅଭିମନ୍ୟ କବି । ଗୁଣବନ୍ତ ରପିକେ
ରହିବ କବି ॥”

୪୪ । ରଗ—ପିନ୍ଧୁଡ଼ା ।

କୁରୁଅନା ଅନା ଅପ୍ରକାଶ କିଶୁକ ପୁଷ୍ପଶାୟକ
ଦିକ୍ବିନ୍ଦିକିତ ଯମଦାତ କୁତ୍ର ବିଦ୍ୟାରୀ ଅନ୍ତକ ଦେଖ

ତତ୍ତ ତତ୍ତ ପରାସ୍ତେ । ଭମ ଭମର ଭୟ କରାସ୍ତେ ସେ ।”

୪୫ । ରଗ—କେଦାର ଶୌଭାଗ୍ୟ ।

“ରଗ ଅନୁଷାଗ ଅମୃତ ମଧ୍ୟୀୟ ଶୀ ସରଘର ଅଧର ।
ପତତ୍ରଶା ଧୃତଭୂତ କୁରପାଇଁ ତଳନ ତଳନ ତାର ଗୋ । କେଣାତୀ ମୋଦିପନ୍ତ୍ର
ଉପମିତ ଗୋ । କୁନ୍ଦ କଳି କରକ ବଜିତ ଗୋ ॥”

୪୬ । ରଗ—ଗଢ଼ମାଳିଆ ।

“ଗୁଞ୍ଜ ଗୁଞ୍ଜର ଶ୍ରଦ୍ଧିତ । ଗୋଟା ମଲିବେଢା ଚାତ୍ର ରଞ୍ଜିତ
ଗୋ । କେକିପୁତ୍ର ତହିଁ ବିଶଜିତ ସଜନ ଗୋ ।”

୪୭ । ରଗ—ତଳସନ୍ଧ କେଦାର ।

“ତହଟ ହାସେ କେ ଭାଷେ । ତିହାଗଲ ତୁମ୍ଭେ ଯେ ସେ ।
.ଭେବଇ ପୁମନା ବାସ ଏବେ ସିନା ଲୁଚ ବନଦେଶୋ ॥”

୪୮ । ରଗ—ଶୋକକାମୋଦୀ ।

“ମୋହ ପରି ଜଣେ ହେଲେ ଦାସୀ ପଣେ ପାଦ ସେଗ
ଯୋଗ୍ୟ ହେବେ ନାହିଁ । ଏତେ ଅଭଗିନୀ ହେବାକୁ ଶୈଗିନୀ
ଏହେ ଆଶା ଲୋଇବ କେହି । ଆହେ ପ୍ରାଣପ୍ରଭ । ପ୍ରଶ୍ନ
ଆନନ୍ଦ ସୁଖ ଦିଭୁ । ଏ ଶ୍ରୀ କୁମତିତାରେ ଦେଲେ ମନ୍ତ୍ର
ନ ଜାଣି କରିବ ଲଭ ଲେଇବୁଁ ।”

୪୯ । ରଗ—ମଙ୍ଗଳ କାମୋଦୀ ।

“ଗତିକ ଗୁହ୍ନୀ ଦକ୍ଷାଏ ଦିଗନ୍ତରେ ପଲାଇ ଯାଇ ପଶିଲେ
ସର ହେବାକୁ ଆଶ କର ମରାଲ ବିହି ଅନୁଗତ ହେଲେ ।
କେଶ ବିଲୋକି ଯେ । ଘନକର୍ଣ୍ଣ ନାନା ପର । ବାଣୀ ସ୍ମେହେ
ବାଣୀ ଶାଶାକୁ ବହିଲେ ଅଧିକ ଆଦର କର ।”

୫୦ । ରଗ—ଭାଟିଆର ତୋଡ଼ ।

“ଖାଙ୍କି ବହିଗାରୁ ବାତ ଯେ । ଝର ଝର ମଧୁପତ । ଝୁଲ
ଅନକର ବିନ୍ଦୁ ଗରଳର ବୃଦ୍ଧିବତ ପରଶ୍ରତ ଯେ ॥”

୫୧ । ରଗ—ଭଣବିନ୍ଦେ

“ରୁମୁର ତାଳ ତାଳୀ ଖଞ୍ଚା । ଜଳ ତରଜ ମୋତଙ୍ଗ ଧର
ଦିମଳା ପରମଳା ବୁରୁ କୁତ୍ରଲା ମଦକଳା ମଦାଲସୀ ଶିରା ସେ
। ଶାନ୍ତିକିନ୍ତୁ । ରଗ ଅନୁଷାଗବର୍ତ୍ତୀ ଗାଇଛନ୍ତି ଗୋ ।”

୫୨ । ରଗ ମଙ୍ଗଳ କେଦାର 。

“ଦୁଷ୍ଟ ଦୁଷ୍ଟ ପଣ କର ଶ୍ରବଣ ରୁଦ୍ଧର । ଦିନି
ହେବାକୁ ନ କଲେ ସ୍ଵୀକାର । ତହିଁ ବୋଲେ ରୁଷ୍ଣିପି
ଦେବା ଆଶ ଲୋଇବୁଁ ।”

୫୩ । ରଗ—ଆହାର । ରକୁଣୀ ଚନ୍ଦିଶା ବାଣୀ

“ନର ବିଧରେ ବନ୍ଧ ମୋହ ପାଇବ ଶଶ କି ରତ୍ନ ପାତ
ମଦନ । ନମ୍ବନ ତହିଁ ପଞ୍ଚ ଆସୁନାହିଁ ବାହୁଡ଼ ପଦ ଦୁଷ୍ଟଯା
ଅୟନ୍ତ ଗୋ । ଗୋକୁଳେଶ । ନନ୍ଦନ ଏହ ସହ କହ ।

ଗୋକୁଳେଶ । ବୁଝନ୍ତି ମନାନନ୍ଦ ବହୁ । ରାମଭଦ୍ର ସଙ୍ଗରେ
କରୁଥିବ ରଙ୍ଗରେ ଦଶବଧାନେ ଛନ୍ତି ରହି ଗୋ ।”

୪୪ । ରାଗ—ବିଷନ୍ଦ ଦେଶାଷ୍ଟ ।

“ପଦିବ୍ରତ ସରଯିବ ଅପବାଦ ଉପୁଜିବ ଜୀବ ଥିଲେ ପୁଣି
ଶୁଣାଯିବ ଧୂଗା । ଧନ୍ୟ ପୁଣି ଦୃଢାବନ ଧନ୍ୟ ଗୋକୁଳ
ଜୀବନ ଦେଖୁଛନ୍ତି ଶ୍ରୀପଦ ପରିବ ଗୋ ।”

୪୫ । ରାଗ—ପାହାଡ଼ିଆ କେଦାର ।

“ଶ୍ରେଣୀକ ଶ୍ରେଣୀ ନାଗନ୍ତ ପୁଣି କଟି କିଞ୍ଚିଣୀ ମଧୁର କଣି
ଶ୍ରବଣେ ଶୁଣି ହରଘରଣୀ ହୋଇବେ କଣି ଯେ । ଶୁଭୁଦିପଣି
ପିତ ତରୁଣୀ ଦେଇ ଶୁଣି କହନ୍ତି ବାଣୀ ଦେଖ ମିତରି ମନ-
ହାରଣୀ ପାଶ ଏ ଠାଣି ଗୋ । ବିକା ନ ଯିବେ ଏଥେଁ କେଉଁ
ପରାଣୀ ଗୋ । ବିଲେକନେ ଭୁଲିବ ମଦନ ରାଣୀ ଗୋ ।
ଭୁବନାରଣୀ କମ୍ପୁକଥାଣି ଶୁଭୁଗୁହଣୀ ବାଣକୁ ଶାଣି
ଦିନୁଛି ଟାଣି କେଉଁ ସୁବେଣୀ ରଖିବ ଆଣି ଗୋ ।”

୪୬ । ରାଗ—ଶର୍ଷା ।

“କୃଷ୍ଣ କହନ୍ତ ରମଙ୍କୁ । ନିତ୍ରା ଯାଇଲ ଆମୁକୁ । ତିରଗୁରଣ
ପାଇଁ ଯାଥ ବେଗ ହୋଇ ଦେନାର ସଣାଙ୍କୁ ।”

୪୭ । ରାଗ—ଜୟନ୍ତ କଳା କାର୍ତ୍ତିତ ବାଣୀ ।

“ନିଧନ ସଞ୍ଚାଳ ମୋର ଦରିଦ୍ରପରା । ଅନ ଲ ଉପ
ଦାରୁରେ ହୃଦରହ ହାରା । କଳାମାଣିକରେ ।”

୪୮ । ରାଗ—ରିସକେଦାର ।

“ସୁବଳ ବୋଇରେ ଏ କୃଷ୍ଣ ବଳ । ଜାଣି ନାହିଁ କି ଅକଳିତ
ବଳ । ରତ୍ନ ବାଦରର ତୋଳିଲେ ଅତଳ । ଦଳ ପକାଇଲେ
ଅସୁରକୁଳ । ବିଧାତାରୁ ବଡ଼ ତ ନାହିଁ । କେତେ
ଗଞ୍ଜହେଲ ଲାଶ କି ନାହିଁ ।”

୪୯ । ରାଗ—ପଟଦ ମଞ୍ଜଶ୍ଵର ।

“ବିଜୁନିରୁ ବନ ବରଷି ଜୀବନଧର କାନ୍ତ ମଞ୍ଜାରବ ।
ରତ୍ନ ପୁଧାରସ ରୁଦ୍ଧ ବସାରସ ଶୁଣାନାହିଁ ଦେଶାଯିବ ।”
ଆହେ ମିତ ।

୫୦ । ରାଗ—ପଞ୍ଚମ ବିରାତୀ ।

“ଶୁଣି କେ ମିତ ହସିଲ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ରୁହିଁ ଘଷିଲ । ଏହାନେ
ପ୍ରଶନ୍ତ ନାଟ୍ୟ ଶାଳା । ବାର ସୁନ୍ଦରାର ହେଲ ରତ୍ନରାଜ
କରେ ଲାଲା । ମୁଦ ଗଣିକା ନର୍ତ୍ତକ ଭଲା ହେ । ପ୍ରାଣମିତ ।
ବାସ ବିମଣ୍ଯନହିଁ ମାନିଲା । କଳକଣ୍ଠ ରୂପ ହେଲା ପଞ୍ଚମ
ସୁର ଜଣିଲା ଅଭିନୟ କି ପଥ କଳିଲା ହେ ।”

୫୧ । ରାଗ—ମାଳିଶୀ ।

“ପରବର୍ଷାନୁବାଦ ବିଶ୍ଵାଧ ବାଣୀ, ଶଂତିରୋମଣି ଗୋବିନ୍ଦ

ଶୁଣି । ଶଠା ବଚନ ବୋଇଲେ ଶୁଣି, ଧନିଷ୍ଠା କହିଗଲ
ଏହିଶଣି । କଂସଦୂତ ଥସିଲ୍ଲ ଶୋକଲକୁ ମୋତେ ଧର
ନେବାପାଇଁ, ପୁଣି ପ୍ଲାନ ଶୋକରୁ ମୁଁ ଲୁଚିବା ପାଇଁ ।”

୫୨ । ରାଗ—ଶାରଙ୍ଗ ।

“କଣି ପୁଣି ଶୁଣମଣି କଳା ତ ବିରାଷ । ଏ ଶବ ଶବଦା
ସିନା ଦେଉଛି ପରାଶ । ଦୁଇ ଗୋ, କହିବୁ ଧମାକ । ପରିଜନ
ମନ ହେଲେ କାହାକୁ ହାନି କି ।”

୫୩ । ରାଗ—ଲକିତ କାମୋଡ଼ ।

“ଯାହା ସେ କହିଲେ ତାହା ସତ ବୋଲି ହେବ କି ।
କଣିଥିଲେ ପୁଣି ବିନାଶକେ କେହି ସେବନୀ । ଦୁଇ ଗୋ ।
ଦୟାନିଧିକି ପର ଏ ଅବିଧି କି । ଅବିଧିକି କଲେ ଅରଜିତକ
କେଉଁ ସିଙ୍କି ।”

୫୪ । ରାଗ—ଲକିତ କାମୋଡ଼—ବିମ୍ବାଧସ୍ତ ଚର୍ଚିଶା ବାଣୀ ।

“ବାଞ୍ଛିତ ପଦାର୍ଥ ପାଇ ମୁହଁ, ଆନନ୍ଦରେ ସୀମା ଆଉ
ନାହିଁ । ପଟପର ଦୃଦ ତଟରେ ପକାଇ ନିଶି ବନ୍ଧୁଲ ଆନନ୍ଦ
ବହୁ ଗୋ । ସୁବୟସ୍ତ । ରଜନୀ ମାଗିଲପାତ୍ର ଅସି ତା ॥”

୫୫ । ରାଗ—ପୁରୁଷ ।

“ମେଷ ବୃଷ ପରତାପକୁ ଅବଳା ସହ ରହିବ କି କର ।
ମିଥୁନ ଘନରପ ବିନା କିଷତ କିକତା । ପାଇବ ତର ତର ।
ଶୁର, ସିହିପାତ ତୁମେ ସହିପାର ହେ । ଆଜନ ନୁହଇ ସେ
ସହିବାର ହେ ॥”

୫୬ । ରାଗ—ବିଭୁଷ ଶୁକ୍ଳା ।

“ଦୃଷ୍ଟି ପଞ୍ଚ ପଦ ତାହାର ଯାହାତାରେ । ବୃଷ୍ଟି ସୁଧା ହେବାର
କି ବଡ଼ଭୁରେ । ରଷ୍ଟ କାମ ପୁର୍ଣ୍ଣ ହେବ ତୁରୁଇଁ ପଦ । ପୁର୍ଣ୍ଣ
ମନ୍ଦ କେଉଁ ବଡ ରତ୍ନପଦ ॥”

୫୭ । ରାଗ—କଲ୍ୟାଣ ପତ ତାଳ ।

“ବାଣୀ ଶ୍ରବଣେ ହୋଇଲ ଗୋଚର, ଦେଖିତ ପାଇଲ
ନାହିଁ ସୁକର । ନୟନ ବୋଲେ ମୁଁ ହେଲେ କି ହେବ,
ରସନା ଦିନା କି ପ୍ଲାଦୁ ମିଳିବ । ରସନା, ଗନ୍ଧ ଆଶା ବହିଲା ।
ପରଶରେ ଚନ୍ଦ ଅଭେଦ ହେଲା ।”

୫୮ । ରାଗ—କଳିନା ଗର୍ଭତା, ପଞ୍ଚକ ନିମ୍ନମ ।

“ଅଭିପାତ ଶକ୍ତ ପର ବାରିଲା । ଶିପଲଗ୍ରା ରସଲିବୁ
ପନ୍ଦି ପାତା ହେଲ ଯେ ॥”

୫୯ । ରାଗ—ଲକିତ କେଦାର ।

“ମୁଖରେ ଦେଲେ ଗୋବିନ୍ଦ, ଥୁ ଥୁ କରେ ଶିର ଲବଣୀ
ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ଭଗବତ । ହେଲା କୀଣ ତନୁଶୂନ୍ୟ ତା ।”

ପଞ୍ଚମ

ଶ୍ରୀ ଜଗବନ୍ଦୁ ସିଂହ ବ. ଏ.

କାଳୀଜୟୁୟୀ ଦର୍ଶନ ।

(ଭ୍ରମଣ ବୃତ୍ତାନ୍ତ)

ମନ୍ତ୍ରରଟି ଉଚ୍ଚ ନୁହେଁ; କି ବେକାୟ ନୁହେଁ । ପୂର୍ବଦିଗକୁ ଦ୍ଵାରା, ନିଚାନ୍ତ ଆଧୁନିକ ତେବୁ ଶିରକଳା ଜୀବିତ । କେବଳ ଦେହଳୀ ଉଚ୍ଚରେ ବିଷ୍ଣୁକର ତତ୍ତ୍ଵରେ ମୁଣ୍ଡି ସନ୍ତି ବିଷ୍ଣୁ ହୋଇଥାଏ । ମନ୍ଦର ଭତ୍ତର ପରିଷ୍ଠତ ନହେଁ, କଷ୍ଟରେ ଖାତ ତଣ ବସି ପାରବେ । ପଣ୍ଡିତମାଧ୍ୟର ଭାବିଷ୍ୟତ ମଣ୍ଡପ ଉପରେ କାଳୀଜୟୁୟୀ ଦେଖାଇର ପ୍ରସର ମୁଣ୍ଡି ବିଦ୍ୟମାନ । ତାଙ୍କର ଦର୍ଶଣ ଭାଗରେ ଗୋଟିଏ ସିଦ୍ଧର ମୁଣ୍ଡି । ସିନ୍ଧୁରେ ପୁଣ୍ୟତତ୍ତ୍ଵ ହୋଇ ମୁଣ୍ଡିଦୟ ରୂପ ଅଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ ଯେ, କିମ୍ବିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ପିନ୍ଧିର ସ୍ତର ଉପରେ ତୁପାର ଅଣି ବସାଇ ଦିଅ ଯାଇଥାଏ । ଫିହାସନ ଭାବିରେ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ହାତରେ ଦୈତ୍ୟବାର କାତ, କରିବି ଲଗ ଯାଇଥାଏ । ଦେଖାଇ ଗାରରେ ସୁକା ପରିଷା ଲଗ ଯାଇଥାଏ । ମସ୍ତକ ଉପରେ ଦୁଇଶଶ୍ରୀ ଜଣ୍ଠି ରତ୍ନାତ୍ମକ ଶବ୍ଦ ଗୋଟାଏ କୁଦୁର କରିବିର ଖାମ୍ଶ ଟଙ୍କା ହୋଇଥାଏ । ତାହା ତଳେ ଖଣ୍ଡ ଜଣ୍ଠି କାର୍ଣ୍ଣିପଣ୍ଡ । ଓ ଗୋଟାଏ ଜଣ୍ଠି ବହୁଅ ଶେଲ ଅଛି । ବହୁଅରେ କେତେ କଢ଼ା କରିବି ବ୍ୟାପର ଅଛି କିଛି ନାହିଁ । ଅଳଗୁଣିରେ କେତେ ଶ୍ରୀ ଜଣ୍ଠି କଳା ଶାଢ଼ୀ ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକର ଲମ୍ବ ଏକ ହାତ ଏବଂ ଓସାର ଗୁଣଶଶ୍ରୀ ମାତ୍ର । ସେହିପରି ଶ୍ରୀର ଶାଢ଼ୀ ଦେଖାଇର ପରିଷେଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ । ମନ୍ତ୍ରର ଏକ କୋଣରେ ଗୋଟିଏ ଧାନପେଣ୍ଟ୍ ଏବଂ ତାହା ସଙ୍ଗରେ ବିଜବାସୀ ପ୍ରସର କିନ୍ତୁ ଗଦ୍ୟ ଅଯୋଧ୍ୟାକାଣ୍ଡ ସମାୟଶ ଖଣ୍ଡ ଟଙ୍କାଟାଇଥାଏ । ଫିହାସନଟଳେ ଚନ୍ଦନକାଠ, ଚନ୍ଦନପେଡ଼ ଥିଲା, ପୁରୁଷାନ୍ତା, ହାତପଣ୍ଡ, ପୂର୍ବତ ପୂଜାର ଉପକରଣ ଥୁଅ ହୋଇଥାଏ । ଅନ୍ୟ ଏକକାଣରେ ହନୁମାନ ମୁଣ୍ଡି । ତାହା ପୁଜା ସନ୍ତୁରରେ ଅଷ୍ଟି । ହନୁମାନ ଗୋଟାଏ ସ୍ତର ମୁଣ୍ଡିର ଦୃଷ୍ଟରେ ଗୋଟାଏ ଶାବଳ ପ୍ରତ୍ୟେକ କଷାଯାଇଥାଏ । ହନୁମାନ ପାଖରେ କେତେ ଶ୍ରୀ ସରୁବେଳ ରକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ । ମନ୍ତ୍ରର ଭାବି ଶ୍ରୀର ଶ୍ରୀର ନାମାବଳୀ । ଦର୍ଶକର ଅଜାର ଅଣିତ ତାହା ପୃଷ୍ଠା । ଦେଖାଇ ପ୍ରତ ନାବିକମାନଙ୍କର ଅଟଳ ଉଚ୍ଚି କିମ୍ବାର । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚିଲିକାବାସ୍ତ୍ର ନାବାକ ଦେଖାଇ ପୂଜାକରି

ସୁରକ୍ଷିତ; ଦୋଅଣୀ, ପରିଷା ପ୍ରଭୃତି ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଲଗାଇ ଦେଇଯାଆନ୍ତି । ଅମ୍ବେମାନେ ମଧ୍ୟ ପଇସା ଲଗାଇଲୁ । ଏହି ସ୍ତରେ ମନ୍ତ୍ରରେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ସହିତ ହୁଏ, ତାହା କିଏ ନେଇ କିପରି ବ୍ୟୟକରେ କିଛି ବୁଝାଲେନାହିଁ । ମୋ ବିବେନାରେ ଏହି ଅର୍ଥବାଣି ଦେଖାଇ ଆଣିତ ହତର୍ଭଗ୍ୟ ନିଷାସିତ ପଶୁପତିମାନଙ୍କ ପାଳନରେ ବ୍ୟୟତ ହେଲେ ତାହାର ପ୍ରକର ସଦ୍ବିକାର ହୁଅନ୍ତି । ସେବୁଡ଼ିକ ସୁଜା ଅକାଳମୁଖ ମୁଖରୁ ଡକାଇ ଲାଭ କରିଲୁ ।

ମୁଣ୍ଡରମଧ୍ୟରେ ବିଷି ଦେବଦେଖାକର କେତେବୁଦ୍ଧିର ସ୍ତୋତ୍ର ଆବୁଧି କଲି । ମନ ବଢ଼ି ପରିଷ ଏବଂ ପ୍ରସନ୍ନ ବୋଧହେଲ । ବାସ୍ତବରେ ଏହା ଦେବଯୋଗ୍ୟ ଶୁଳ ଏହି ଯାଧନାର ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଵର୍ଗ । କେବଳ ପାନ୍ୟ ଜଳର ଅନ୍ତର୍ଭେଦ ଏ ଯାବନତାର୍ଥ ନିର୍ଜନବନରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାଏ ୨୯ ପ୍ଲାନ ତୁରୁଲୁ ଲେ ମନରେ ଏକ ଅର୍ଦ୍ଦ ଅନନ୍ତ ଏବଂ ତୃପ୍ତି ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ସମାରକୁ ଅଛି ଫେରିବାକୁ ଲାଗୁ ହୁଏ ନାହିଁ । ସବୁବେଳେ ଏ ଦ୍ୱୀପରେ ପୁଣ୍ୟର ଦିବ୍ୟ ମହିମା ଦେବ ଧରି ଭ୍ରମା କରୁଥାଏ । ତାହା ନ ହେବ ବା କାହିଁକି ? ଏ ସେ ବ୍ରତଦଶିନୀ ମହାଯୋଗୀଙ୍କ ଚିଲିକାର ପରମ୍ ଯୋଗଦେବାଂ । ସ୍ଵର୍ଗ ଚିଲିକାରଦେଖା କାଳୀଜୟୁୟୀ ରୂପରେ ଏଠାରେ ମହାଯୋଗରେ ସମାଧୟ । ଦୁଃଖର ବିଷ୍ୟ, ଏବୁପ୍ରମାନ ଅତଳ ଜଳଧ ଗର୍ଭରେ ରହ ଲୋକର ଅମ୍ବନ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ।

ଖଲିକୋଟରୁ ପୂଜାର ଉପକରଣ ସଙ୍ଗରେ ଆଣିଥିଲୁ । ଜୟକୃଷ୍ଣ ବାରୁ ସେ ସମୟ ଦେନି ମନ୍ତ୍ରରେ କ୍ଷମିତା କଲେ । ସେ ଦେଖାଇ ପୂଜାରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ, ମୁଣ୍ଡର ଉତ୍ତର ସାଧକ ହେଲି । ଉତ୍ତରମୁହୂର୍ତ୍ତକାର୍ତ୍ତ ପୂଜା, ତତ୍ତ୍ଵରେ ଅମ୍ବ ନେବାକୁ ହେଲା । ମନ୍ତ୍ରକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପୂଜା ପୂଜା, ତତ୍ତ୍ଵରେ ଅମ୍ବ ସତ୍ୟପ୍ରତ୍ୟ ହେବ । ଭାକ୍ତିର ଆବେଦ, ଅମ୍ବଦାନର ଉତ୍ତରମୁହୂର୍ତ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ଶକ୍ତି ଅଧିକ ନୁହେଁ । ଦେବତା ଭାକ୍ତିରେ ଉତ୍ସୁକ ହୁଅନ୍ତି,—ମନ୍ତ୍ରର ନୁହେଁ । ବାଲକ ଧୂ କିମନ୍ତ ବା ଜାଣିଥିଲୁ ? ସହସ୍ର ଧ୍ୟାନ ମନୁରେ

ମୁନି ରୁଷିମାନେ ଯାହାକୁ ଲଭ କରିବାକୁ ଅଶ୍ଵମ, ଖାଲି
ଉଛକି ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଣର ଅହାନରେ ହିଶୁ ଧ୍ୱନି ସେବନ ପ୍ରାଣବାନମଙ୍ଗୁ
ଲଭ କରିଥିଲା । ଭକ୍ତର ଆଶ୍ରୁ ଅହାନରେ ମହାମନ୍ଦିର
ପ୍ରକୃତ ଦୂଳା ପ୍ରାଣ ଭିତରେ ହୃଦ, ପ୍ରାଣ ଏକା ପୂଜାର
ଜପୟୁକ୍ତ ସିରି ମଣ୍ଡପ । ମାନସଦୂଳା, ହୃଦୟରେ ଅପୃତ
ମନୋହର ସୃଷ୍ଟି କରେ । ଧ୍ୟାନ, ସାଧ, ସୁଧ, ଚନ୍ଦନ,
ଚୈରେଦ୍ୟ ସ୍ଵଭବ ଦେଖିବା ସମର୍ପଣ କରଗଲା ।

ତେଣେ ଅନ୍ତର୍ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ତାହା ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟରେ
ଆମାତ ହେଲା । ଦୂଜକ କଷ୍ଟକୃଷ୍ଣ ବାରୁ ଗଢ଼ ଛଡ଼ାଇ ଭୋଗ
ଦେଲେ । ତଥୀ ପରେ ଆମ୍ବୁମାନେ ଚାରିଙ୍ଗ ନଦିରଦେବକୁ
ପ୍ରସାଦ ଅର୍ପଣ କଲୁଁ । ନାରିକମାନେ ନୌକାରେ ଶକ୍ତି
ଖାଲିଲେ । ଦ୍ୟନ୍ତର ଅଢ଼ମ୍ବର ବା ଉପାଦେଷ୍ୟତା ନ ଥିଲେ
ତୁହା ଭୋଜନରେ ବିଶେଷ ଦୂପ୍ତି ବୋଧ ହେଲ । ଷ୍ଟ୍ରୋଦେବୀ
ଦୂଷ୍ଟରୁ ଅଭ୍ୟାଗତ ହୋଇଥିଲେ, ସୁତରାଂ ଭୋଜନର ମାସା
ଅଧିକ ହେଲ । ନିଜର ଭୋଜନରେ ନିଜକୁ ଆସ୍ତର୍ୟାଦ୍ଵାରା
ହେବାକୁ ପଢ଼ିଲା । ଅନ୍ତ ଦ୍ୟନ୍ତରେ କି ଲୋଭିମାୟ ମଧ୍ୟ
ମିଶିଥୁବାରର ବୋଧ ହେଲ । ଅତିରକ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ଉଦରରୁ
କରି ଭାବିଲି,— ଏହା ମୁଁ ଖାଇନାହିଁ,— ମୋର ପରିଶ୍ରମ
ଖାରଥୁଛି । ଯେଉଁମାନେ ପରିଶ୍ରମ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଖାଦ୍ୟ
ଖାଇ ଶାର୍ଣ୍ଣି କରନ୍ତି । ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ଶର୍ମବିମୁଖ, ଖାଦ୍ୟ
ସେମାନଙ୍କୁ ଖାଇ ଶାର୍ଣ୍ଣି କରେ, ଏହା ସ୍ଵରତ୍ତିତ । ଖାଇଯାଇ
ଦ୍ୱାରାନ୍ତରତ ପଶୁକ୍ଷିରୁତକୁ ଖାଦ୍ୟ ଉଦାନ କଲୁଁ ।
ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରାଣ୍ତିର ଅନ୍ତ ପାକ ହୋଇଥିଲା ।
ବହୁଦିନ ଏକାଦଶୀ ପରେ ସେମାନେ ଅନ୍ତ ଦ୍ୟନ୍ତରେ ଏବଂ
ମିଶ୍ରାନ୍ତ ପାରଶାପାଇ ଯେଉଁପରି ଅନନ୍ତର ସେହିପରି
କଳହମତ୍ତୁ ହେଲେ । ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଵରଗଠିକ ବାଳକମାନଙ୍କ
ଦର । ସବୁରେଲେ ସଭାବ, କେବଳ ଖାଇବାବେଳେ କଳି ।
ଖାଦ୍ୟ ଏବଂ ପାନୀୟଥରବରେ ପ୍ରାଣିଗୁଡ଼ିକ ନିତାନ୍ତ ଶାର୍ଣ୍ଣିକାୟ ।
କେତେବୁଦ୍ଧିକୁ ମୁଁ ଅବସ୍ଥାରେ ପଢ଼ିଥିବାର ଦେଖାଗଲା ।
ଯେଉଁମାନ୍ତ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଅର୍ଦ୍ଧମୁତି
ବା ଅସନ୍ତମୁତି । କେହିବା ନିବାସନକାଶ ଉଦେଶ୍ୟରେ
ନାରବ ଅଶ୍ଵାପ୍ରି ବର୍ଣ୍ଣନ କରି ମହାକାଶରେ ଶେଷ ନିଷ୍ଠାସ
ମିଶାଇ ଥିଲା । ହାୟ, ନିଜର ଜୀବନ ପାଇଁ ଯେ ନିବାକ,
ନିର୍ବିଦ୍ଵାଣୀର ଜୀବନ ଏପରି ଭାଷଣ ଭବରେ ବିପନ୍ନ
କରେ ତାହାର ଦୁଦୟ କେବେ କଠିନ, ଅଥବା ତାହା
ଶ୍ରେଷ୍ଠରେ ଦୁଦୟର ଅସ୍ତ୍ରିର ନାହିଁ । ତାହାକୁ ବିନା ଅନ୍ତରକଳରେ
ଏହିପରି ନିବାସିତ କଲେ ତାହାର ଅୟା କଥା କଥା ହେବ,
ତାହା କି ସେ ବୁଝେନାହିଁ । ହା ବିଧାତଃ, ମାନବକୁ କି ତୁମେ

ଏଥେଲୁଗୁ ଶକ୍ତି, ବଳ, ଜ୍ଞାନ ଦେଇଅଛି । ତୁମ୍ହୁ ଦଭି ଶକ୍ତି, ବଳ ଏବଂ ଜ୍ଞାନର ଯେ ସଦବ୍ୟବହାର ହୁଏ ନାହିଁ ଏହା କି, ତୁମ୍ହୁ ଅଙ୍ଗତ ? ତୁମ୍ହୁ ରାଜ୍ୟର ରକ୍ତ ମାଂସଧାର ନର ଏ ଭଲ ପେଣାଚିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରେ ତ ? ତୁମଳ ପ୍ରତି ଏହି ଅମାନୁଷୀ ଅତ୍ୟାଗୁର ଦେଖି ଏ ହୃଦୟ ତୁମ୍ହର ବୋଲି ଯେ ପ୍ରତାପ ହୁଏ ନାହିଁ, ପ୍ରଭେ ! ନାବିକମାନେ କନ୍ଦମ୍ଭୁ,—“ଏହି ଜୀବଗୁଡ଼ିକ ଦେବାକ ନିକଟରେ ବଳ ନ ଦେଇ ଦୟା ବହି ଶୁଭ ଦିଅମାର ଅଛି ।” ଧନ୍ୟ ହସାର ! ଏଠାରେ ନୃଣାସତା ସୁକ୍ତା ଦୟା ନାମର ଅଭିହିନ ହୁଏ । ଏହା ଯଦି ଦିନ୍ଦା, ତେବେ ଜୀବନ୍ତ ସାମାଧକ କିଏ ? ଏ ରୂପ ଭୟକ୍ରମ ଦୟାପକାଶ ଅପେକ୍ଷା ସଦ୍ୟ ବିଧ କରିବା ଚଂଦ ଦୟାର କାର୍ଯ୍ୟ । ପଦିଷ ଶାର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ନିଶ୍ଚାନ୍ତ ପ୍ରାଣିଗୁଡ଼ିକର ଚପ୍ତ ନିଶ୍ଚାନ୍ତ କାନ୍ଦିବୁଲି ହାକର ପଦିଷତା ନିଷ୍ଠ କିମୁଥେଣ । ଏହା କି ଦୟାର କାର୍ଯ୍ୟ ? ଏହିପରି ଦିନ୍ଦା, ଦୟାକାଶ ପ୍ରତି ଅର୍ପିତ ହେଉଳ ସେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ସ୍ଵର୍ଗକୁ ହେବତ ? ଏଥରେ ଦୟାର ନାମ ବିକୃତ ଏବଂ କଳଙ୍କିତ ହେଉଥାଇ ମାତ୍ର । ପ୍ରକୃତ ଦୟା ପ୍ରତି ଏହା ଜୀବ୍ର ବ୍ୟଙ୍ଗଶୈଶ୍ଵର ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେଉଥାଇ ଏବଂ ଦୟାର ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ କରି ହେଉଥାଇ । ଜଳ ଏବଂ ଖାଦ୍ୟର ବ୍ୟକ୍ତି କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଶୁଭିଥିଲେ ପ୍ରକୃତ ଦୟା ଧର୍ମର କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥାନ୍ତା । ତୁମଳର ସ୍ବାଧୀନତା ହରଣ ଏବଂ ତାହାର ଜୀବନକୁ ଶୁଦ୍ଧିଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରାର ଦୟା ନୁହେଁ । ଦ୍ୱୀପରେ ଘାସ ଆବଦୀ ନାହିଁ । ଅଙ୍କୁଳ, ବରୁଣ, ଯୟାଙ୍ଗ ଏବଂ ହାତ ଭଙ୍ଗାରେ ଦ୍ୱୀପଟ ପୃଷ୍ଠା । କେବଳ ଅଙ୍କୁଳ ବା ଯୟାଙ୍ଗ ପରି ଖାଲ ଶୁଗ ମେଣ୍ଟ କେତେହନ ବଞ୍ଚି ପାରିବେ ? ତାହା ସୁକ୍ତାପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ନୁହେଁ, ତା ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଖାଦ୍ୟ ନୁହେଁ । କେବଳ ଲୁଣ ଯାଣି ଦିଲ ସେମାନଙ୍କ ପରମାଣୁ କ୍ଷୟ କରୁଥାନ୍ତି । ଅମ୍ବେମାନେ ମଧ୍ୟର ଜଳ ପାନ କରିବାକୁ ଦେଇଥିଲୁ, ସେମନେ ରଙ୍ଗ ନିଷ୍ଠ ପାଇଲୁ ଉଳି ପରମ ଅଶ୍ରୁହସବ ତାହା ନିଃଶୈଶ୍ଵର କରି ପାନ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ କଷ୍ଟ ମୋରନ ସକାଶ ଭଗବାନଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ଗୋଟିଏ ଦୂରବଶଣ ଧର ଦ୍ୱୀପ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତକରେ ଆମ୍ବେମାନେ ବହର୍ଗତ ହେଲୁ । ଅନ୍ତରେ ସ୍ଥାନରେ ଅଣ୍ଟି କୁଡି କୁଡି ହୋଇ ପଢିଥିବାର ଦେଖାଗଲା । ତାହା ଅନଶ୍ଵର ଅଗାନମୁକ୍ତ ଶୁରୁ କୁକୁଟ କୁଳର ଅଣ୍ଟି । ଗୋଟିଏ ଶୁରୁ ଶୈଶ୍ଵର ମୁନ୍ତକଳ ହୋଇ ପଥର ଗୁଗ ତଳେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଶୁରୁକୁ ଉଠାଇ ଦେବା ସକାଶେ ଯିବାରୁ ନାବିକମାନେ ନିଷ୍ଠେ କଲେ ଏବଂ କହିଲେ,—“ସେ ମାଆକ୍ଷଦୂତ, ତାକୁ

କୁଣ୍ଡଳବା ନିଷେଧ” । କି ଜୟନ୍ୟାରଣା ! ଅନ୍ତରେ ଜଳନ୍ତ ନିଷେଧ ।
ଅଧିକାନ୍ତ ମାଆଙ୍କ ପଞ୍ଚାନ ପ୍ରତି ଦୟା ସୁଦ୍ଧା ନିଷେଧ । ଏହା କି
ମାତୃଭୂର ଅବାଦ ନିଷେଧ । ଯାହାବେର ଅମ୍ବୋନେ ସେ
ନିଷେଧ ନମାନ ତାହା ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ପଥର ଗୁପା ବାହାରକର ଦେଇ
ତାକୁ ଭାବାର ଦେଲୁ । ଖାଦ୍ୟ ଜଳ ମଧ୍ୟ ଦେଲୁ । ସେ ଟକିଏ
ଶୁଣୁ ହେବାରୁ କେତେବୁଦ୍ଧି କଥା ପରି ଏହି ହାଣ୍ଡିର ଜଳ
ତାହା ପଣ୍ଡରେ ରଖି ଅନ୍ୟଧି ଗମନ କର ।

ଦ୍ଵୀପଟି ପୃଷ୍ଠା ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମରେ ବସୁନ୍ତ । ନିବିଡ଼ ଅଶ୍ରୟ ସଙ୍କୁଳ
ନୁହେ, ହୁନ୍ତୁ ହୃଦୟ ବସନ୍ତଲଚାତିର ପୂର୍ଣ୍ଣ । ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଅନ୍ତପଥାକୃତ
ପାଦଗ୍ରାହୀ ବହୁତ । ଏହି ଅନ୍ତପଥରେ ଅନେକ କୋତିଜାଖାର ପଣ୍ଡି
ବାସ କରନ୍ତି । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ପ୍ରକାଶ୍ରୀ ଖଣ୍ଡାଯଳ ଦରୁକୁଞ୍ଜ
ମଧ୍ୟରେ ଅବହୁତ । ଦ୍ଵୀପର ପୃଷ୍ଠା ଭାଗ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଆବୃତ ।
ଛୁଟନେ ଛୁଟନେ ଗୃଖାଶ୍ରୀ ବହୁଲରେ ବସିଥାଇ । ବୋଢ଼ୁଏ
ରତ୍ନବୀରୁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ରାଜନୀ
ଦ୍ଵୀପର ରାଜପାଞ୍ଜରେ ବାଲୁକା ନାହିଁ, ତାହା ଉପଳ ଦନ୍ତୁକ ।
ଚିଲିକା ଜଳ ଲାଗି ପ୍ରସର ଖଣ୍ଡାମାନ ଲୌହ ପ୍ରାୟ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ
କୃଷ୍ଣାର ଦିନୁଆଇ । ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଗୋଟାଏ ରକ୍ଷଣ୍ଟ ପାର ।
କୌଣସି ଉନ୍ନତ ଦେଶରେ ଏ ଭଳି ଖଣ୍ଡିଏ ଦ୍ଵୀପ ଥିଲେ
କେବଳ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ବିଷ୍ଟାରୁ ଶତ ଶତ ଟଙ୍କା ଅଦାୟ ହୁଅନ୍ତା ।
ମାତ୍ର ଏଠାରେ କେହି ଦର୍ଶିବାକୁ ନାହିଁ । ବରୁଣ ଛୁଟନେର
କୁଳୁଟାମାନ ସଭା କର ବିଦିତନ୍ତି । କ ମାରବ ପ୍ରସ୍ତାବର
ଅଛେଚନା ହେଉଅଛି ତାହା କିଏ କହିବ । ଯଦି ଉତ୍ତାରର
ପ୍ରଧାବ ଲୁଚି ଆଏ ତେବେ ସେ ଆହା ବୁଥା । ଦ୍ଵୀପ ଭୂମିଶ
ସମନ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ପୁର ଶିଶୁ ଅମୂଳିଙ୍କ ସଂଜ୍ଞା ସଂଜ୍ଞା
ଶୁଳ୍କଥାଏ । ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେ ନବ ନିବାରିତ ।

ଦ୍ଵୀପର ପାଦ ଦେଶରେ ଅମ୍ବେଳିନ ବସି ବିଶାମ କିନ୍ତୁ ।
ମୂରି ପାଖରେ ଚଲିବା ଏବଂ ମଧ୍ୟରେ ଅମ୍ବେଳାନେ । ମହାଶକ୍ତି
ମଧ୍ୟରେ ନଗଣ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧ ଶିକ୍ଷିର ଅବୟାଳ ଦେଖି ଚାପ ମାଡ଼ିଲା ।
ନିଜକୁ ଘୃହଁ ଚଲିକାକୁ ଗୃହଁ ଦେଲା, ମୋର ସେଇଁ ନିଜସ୍ଵ
ରେ ଶୁକଳାହିକ ଥିଲା, ତାହା ଚଲିକାରେ ବୁଡ଼ିଗଲ । ଧ୍ୟାନ
ସମୟ, ଚଲିକା ବେଶ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ନିଯୁକ୍ତ । ବର୍ତ୍ତିମାନ
ଚଙ୍ଗ ନାହିଁ । କେବଳ ଧୀର ପବନରେ ଛଳ ଉଷ୍ଣତା ଝାମି
ଝାମି ଦେଉଥାଇ ମାତ୍ର ତାହା ଉପରେ ଦୂର୍ଘ କିରଣ ପଡ଼
ଦିଶ ଶୋଭ ଧାରଣ କରିଥାଇ । ଯେମନ୍ତ କି ଚଲିକାଯୁଦ୍ଧ
ନଳ କିନ୍ତୁ ଲାଲରେ କିରଣାୟ ପୁରୁଷ ରଞ୍ଜିତିଶାର ବେଶୀ
କନ୍ଦମର ଲାଗିଥାଇ । ସନ୍ଦରଶାଲ ପଣ୍ଡିଗୁଡ଼ିକ ସେମେ
ଦିବାରେ ଶୋସା ହୋଇଥିବା ଫୁଲର ଉପମା ଫୁଲର
କଥିଅଛି । ଭୌଦ୍ରର ହାସ୍ୟଚଲିକା ହାସ୍ୟରେ ମିଶି ଅନ୍ତରଗମୀ

କେୟାତିର ମହୋଷର ସୁନ୍ଦର କରିଥିଲା । କି ସୁନ୍ଦର ହଳିମଳ
କେୟାତି, ସେ କେୟାତିରେ ଦର୍ଶକର ବାସନା-ଅନ୍ଧାରପୂଣ୍ଡର
ଦୁଦୟୁ ଅଳ୍ପକିତ ହୋଇଯାଏ । ଦୂରବନ୍ଧନ ସାହାୟ୍ୟରେ
ଦେଖିଲି, ଉଭୀର ଦୂର କୋଣରେ କିଛି ଦିଶୁ ନାହିଁ । ଜଳ
ରେଖା ଦୂରଚିକାଳରେ ମିଶି ଯାଇଥାଇ । ତାହାରୁ ଚିଲିଙ୍ଗା
ଏବଂ ସମ୍ବୂଦ୍ଧ ସଙ୍ଗମଶୂଳ । ସୁତରଂ ମୁକ୍ତ ଜଳାରଣ୍ୟ ।
ସଙ୍ଗମଶୂଳରେ, ଅବସ୍ଥାରୁ “ମାଣିକ୍ୟପତ୍ରନ” ଗ୍ରାମର ଚିହ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣ
ସୁନ୍ଦର ସେଠାକୁ ଦିଶିଲା ନାହିଁ । ଏହି ପଥରେ ପୁଷ୍ପକୁ ନୌକା
ଯାଏ । ମୁହାଶର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ଵରୁ ଅର୍କିକୁଦା ଓ କଳାମାହି
ଗ୍ରାମ-ଦ୍ୱୟ କୁହତି ବେଣ୍ଟି ଅରଣ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଦେଖାଗଲା ।
ଦୂରବନ୍ଧନରେ ପାରିକୁଦା । କୃଷ୍ଣପ୍ରସାଦ ଦୂର ଚିଲିକାର ଶିତ୍ସମଣି
ପ୍ରାୟ ପ୍ରକ୍ଷେପ ଦେଖାଗଲା । ତହିଁ ପରେ ଖଟିଅକୁଦା, ବତାଳ ଲଗାମ
ରସକୁଦା, ଝୋଲମୁହଁ ଇତ୍ୟାଦି ଗ୍ରାମ । ଦର୍ଶିଣର ମାଳ୍ଫୁଦଗଢ଼
ଖତପୁର, ଖୋଲଗ୍ଲା, ଚଢ଼େଇଗୁହା ପଦତ, ଦଖଣିକା
ପଦତ, ରମ୍ପାଗ୍ରାମ, ହରତାମଳ ପଦତ ଏବଂ ଘାଟୀ,
ପଥରନାସୀ ଓ ଅଳ୍ପପୁରନାସୀ । ପଣ୍ଡିତରେ ଭାଲେର ପଦତ
ଦୁକୁଳକଣିଷ୍ଠ ଓ ପ୍ରାୟ-ଦଶ୍ୟମାନ । ପଦତ ଉଦ୍ଧରିବାଖ
ବାଣପୁର ରଜ୍ୟର ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣାଖା ଖଲିକୋଟ ରଜ୍ୟର
ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏହି ପଦତର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଛିରଗଡ଼ ଘାଟି ହସ୍ତପୁଣ୍ୟ
ଲିମ୍ପା- ପଟ୍ଟପଣ୍ଡି ତୋର ପ୍ରାୟ ଦିଶେ । ଏହି ପଦତ
ରଜନେତକ ଉଚ୍ଚଳ ଏବଂ ମାନ୍ଦିର ସୀମାମୁଦ୍ରା ସ୍ଵତତ୍ ।

ଏହି ପବ୍ଲତରେ “ନାରାୟଣୀ ଖୋଲ” “ନାମରେ ଗୋଟିଏ
ଉତ୍ତରଦ୍ୟକା ଅଛି । ସେଠାରେ ନାରାୟଣୀ ଦେବାଙ୍କର ମୃତ୍ତି
ଏବଂ ଦେଉଳ ଅଛି । ଦେବା ଶହିକୋଟ ଗଜବନ୍ଧର ପୁଣ୍ୟତା
ବିଶାଳ ଉତ୍ତରଦ୍ୟକା ଅସର୍ଵୀଷ୍ମାପ୍ତ ଧାନୁଆ ଲକ୍ଷାମରିତ ଅରଣ୍ୟର
ଦୃଷ୍ଟି । ସେଠାରେ ଅନ୍ତରାଳ ସର୍ବ ଅଛନ୍ତି । ସମୟ ଶମୟରେ
ସେଠାରେ ଏହି ହାତ ଲମ୍ବ ଏବଂ ତତ୍ତ୍ଵପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତି ମୋଟ ।
ଅନ୍ତରାଳ ଦେଖାଯାଏ । ସମ୍ଭାବନାରେ ଜଟିଅନାସି ପବ୍ଲତ ଚିଳିକା
ମଧ୍ୟରେ କୁମୀରାବୁତରେ ଥିଲା । ଦିନ୍ଦୁରରେ ମାମୁଭରଣା
ପବ୍ଲତ ଓ ବାଙ୍ଗିଆପାଳ ପବ୍ଲତ । ମାମୁଭରଣା ପବ୍ଲତ ମଧ୍ୟରେ
ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଏବଂ ଅପରାହ୍ନ ସାନ । ଭଣଜା ମାମୁର ଘାଦମୂଳରେ
ଅବସ୍ଥାରେ । ଜଟିଆ ଏବଂ ମାମୁଭରଣାର ମଧ୍ୟରୁନାହିଁ ତତ୍ତ୍ଵପୁଣ୍ୟ
ଛେତ୍ରାବଦର, ବବିପଦର, ବଡ଼ କୁଳିବଜନା ଏବଂ ବାନ୍ଧୁଗାଁ
କ୍ଷେତ୍ରର ।

ଦ୍ୱୀପଭୂମଣ ଶେଷକରି କୁଳେ କୁଳେ ଅମ୍ବେମାନେ ନୌକା
ଅଡ଼କୁ ଅଗ୍ରଯତ ହେଲୁ । ଖାତାର ଗୋଟାଏ ବଢ଼ ମାଛ ଚହଟ
ଦୁଇ ଲେବିଟ ଘଣ୍ଟାରୁ । ତାହାର ଅକୁତ ଧୂମାକ୍ଷ ପରି ପ୍ରାୟ
ଗୋଲ । ହାତେ ଲାଗୁର ଟାଙ୍କାଏ କଞ୍ଚକିତ ଲାଜୁଅଛି ।

ତାହା ସୁନ୍ଦର ଜାଗାୟ ମାଛ । ନାବିକମାନଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝିଲା
ତାହାର ନାମ ଚିଲିମାଛ । ଏହି ମାଛ ଚିଲିକାରେ ଏତେ
ଅଧିକ ଅଛନ୍ତି ଯେ, ସେମାନଙ୍କ ରୁହୁରେ' ଚିଲିକାର ନାବିକମାନେ
ସମ୍ମରଣ କରିବାକୁ ସାହସୀ ହୃଦୟ ନାହିଁ । ଏତେ ଦିନେ
ବୁଝିଲା, ଚିଲି ନିବାସ ହେଉ ଚିଲିକା ନାମ ହୋଇଥାଏ ।
ନାବିକମାନେ ସୁନ୍ଦର ମୋର ଏ ଅନ୍ଧମାନ ସମର୍ଥନ କଲେ ।
ଏଥୁପୂର୍ବର ଚିଲିକାନାମର ସାର୍ଥକତା ସମ୍ମରଣେ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ
ଦେଖାଇଥାଏ ତାହା କାଳୁନିକ । କିନ୍ତୁ ଚିଲିମାଛ ଥିବାରୁ
ଚିଲିକା, ଏହାହିଁ ପ୍ରକଟ ଯୁଦ୍ଧ । ଏହିମାଛ ଲଞ୍ଜରେ ବିକ୍ଷିତଦିଲେ
ବିକ୍ଷ ସ୍ଥାନ ଅସ୍ତ୍ରାଭାବକ ଚିତ୍ତରେ ପୁଲିଯାଏ ଏବଂ ଶାତ୍ର
ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୃଦୟ । କିନ୍ତୁ ସ୍ଥାନରେ ଚନ୍ଦନ, ଗନ୍ଧକ ଏବଂ
କେରେସାଇନ ତେଲ ମିଶାଇ ପ୍ରଲେପ ଦେଲେ ଦ୍ଵାଳା ଏବଂ
ଫୁଲ ନିବାରତ ହୃଦୟ । ଚିଲି, ଶିଙ୍ଗ ଏବଂ ମାରୁର ପ୍ରକଟ
ମାଛ ବିକ୍ଷିଲେ ଏହି ଅନ୍ତର୍ମାନ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ତୁଳ୍ୟ ଅଶ୍ୱପଳପ୍ରଦ ହୃଦୟ
ବୋଲି ଛାକ୍ରଭେଣୀ । ନାବିକମାନେ କହିଲେ । ସମ୍ଭାବିତ
“କୁଣ୍ଡଳମାଛ” ଚିଲିକାରୁ ଅଗ୍ରୟାସ୍ତ ମରୁଅଛନ୍ତି । ଏହାର
ଆକୃତି କଣ୍ଠିଲାଗୁଡ଼ୀ ବା ମହିଷିଥ ଗୁନ୍ଦୀ ପରି । ବାଳ ପଡ଼ିଲେ
ଏ ମାଛ ଥିଲା ମରନ୍ତି । ଗତ ନଅଙ୍କ କାଳରେ ଏହି ମାଛ
ଅଧିକ ଜରିଥିଲେ କୋଣ୍ଠି ପ୍ରାଚୀନ ଲୋକମାନେ କହୁନ୍ତି ।

ବୈଶାଖମାସ ଅପରହନରେ ବୃଷ୍ଟିବାତ୍ୟାର ଛ୍ରାତ୍ର ସ୍ଵାଭାବିକ
ଏହି ଅଶଙ୍କା କିମ୍ବା ଦିଶେଷତଃ ଅନୁକୂଳ ପବନ ଦେଖି
ନାବିକମାନେ ନୌକା ଛାଡ଼ି ଦେବାକୁ କହିବାରୁ ଅମ୍ବେମନେ
ନୌକାରେହଣ ସକାଶେ ଯଥା ସ୍ଥାନାଭ୍ରମ୍ବରେ ଅଗ୍ରସରୁହେଲୁ ।
ଶୁଣେବୀ ଗୁଡ଼ିକ ବାଟୋଇଦେବା ସକାଶେ ପଛେ ପଛେ
ଗୁଲିଲେ । ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନରେ ସେମାନେ ଭବିତ୍ସବେ ଯେ
ଅମ୍ବେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ସହ ଚିରକାଳ ଏହି ନିଜନ ଦ୍ୱୀପରେ
ବାସ କରିବୁ । ନଗେତୁ ସେମାନଙ୍କ ଏ ଭ୍ରମଣ କାରାରୁ ଉଦ୍ଧାର
କରିବୁ । ସେମାନଙ୍କର ସେ ଆଶା ଦୃଷ୍ଟି ହେଲା ନାହିଁ ।
ଅମ୍ବେମାନଙ୍କ ନୌକାରେହଣ କରିବାର ଦେଖି ସେମାନେ
ବିଷାଦ କାରିର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ହାୟୁ, ମାୟାଦିନୀ
ଆଶା, ଆଜ୍ଞାବିନ୍ଦନ ନିବାସିତ ପ୍ରାଣଗୁଡ଼ିକ ଏହୁଁ ଭବତର
ନିର୍ଯ୍ୟାତିତ ଏହି ପ୍ରତାରତ କର ତୁ କି ଫଳ ପାଉଥିଲୁ ।
ସେମାନଙ୍କର ପାଶ ଦ୍ୱାକୁଳ, ଏ ସମୟରେ କି ଉତ୍ସାହସହ୍ୟ
ହୁଏ ତ ପାପିସ୍ତା, ଅଭିଶପ୍ତା ହେବି ।

କି ନିଷାକ ବ୍ୟାକୁଳତା, ଯେପରି କି ସେମାନେ ଆହ୍ଵାକାର ଧାରା କରୁଣା ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିଲୁଛନ୍ତି । ଦର୍ଶଣରେ ପ୍ରତିଦିନପାଇଁ ଡାଙ୍କ ମୂଳ ମୁଖ ଏବଂ ପାନଶୈଳରେ ତାଙ୍କର ଏହି ନମୋଗତ ଭକ୍ତ ଅଭ୍ୟି ଉଠିଲା । ସେ ଦର୍ଶ୍ୟ ବଜ୍ର କରଣ—

କର୍ତ୍ତା ମର୍ମନ୍ତିଦ । ସେମାନଙ୍କ ଶୋକମୁଣ୍ଡି ଦେଖି ଦୁଃଖରେ
ମର୍ମ-ଗ୍ରହୀ ଶତକୀୟ ହୋଇଗଲା,— ନେବର ଅଶ୍ଵପାତ
ଦେଲା । ଅବଶିଷ୍ଟ ଖରିଶୁଢ଼ା ସେମାନଙ୍କ ଖାଇବାକୁ
ଦିଆଗଲା । ଅବଶିଷ୍ଟ ଜଳମଧ୍ୟ ହାତ୍ରିରେ ରଖି ଥିଲୁଣ୍ଡି ।
ନାବିକମାନେ କୌକା ଛୁଟି ଦେଲେ, ଅମ୍ବୋନେ ଦୁଃଖରେ
ସେମାନଙ୍କଠାରୁ, ତଥା ଦ୍ୱାରାତାରୁ ଚିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କଲୁଣ୍ଡି ।
ଶାଦ୍ୟ ପାଇ କେନ୍ଦ୍ର ଖାଇଲ, କେବୁ ବା ନ ଖାଇ ଆମ୍ବୋନଙ୍କ
ନିନତପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଗୃହି ରହିଲା । ସାମାନ୍ୟ ଶାଦ୍ୟରେ କି
ହଦୟ ବ୍ୟାକିଳାତକା ଭଲଇ ଚଣ୍ଡ ହ୍ରେ ।

କାଳୀଜୟୀ ଶଣ୍ଡରେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ହାଁଁ୪ ତ ପାଣି ।
ବର୍ଷାକାଳରେ ସା ୧୦ ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୃକ୍ଷ ଲଭ କରେ ।
ନୌକା ନିରପଦରେ ଦୂରମାରଳ ପଥ ଅତିକରିତ କଲା ।
ଅକୟାତ୍ ଗଣ୍ମନ୍ଧରେ ସୁପ୍ରଥିକା ଏବଂ ପ୍ରବଳ କୃଷ୍ଣ
ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ କମଳାର ଭ୍ରାଷ୍ଟତର ହୋଇଇଠିଲା । ଚିଲିକା
ସେ କରଳ ଅଭିନ୍ୟାରେ ଯୋଗରେନା କି ଡେଇବ ରଣ୍ଜା
ଗାଇ, ତଣ୍ଣାପ କରିବାକୁ ତୁଙ୍ଗରଙ୍ଗର କରିମାଳ ବିଦ୍ୟାର
କଲା । ସେ ରଣ୍ଜା ମଧ୍ୟର ପ୍ରାଣର ରଣ୍ଜା ମୁକ୍ତିତ ହୋଇ
ଦେଲା । ବିଜୁଳିର ପ୍ରତିବିମ୍ବ, ଚିଲିକାର ଆପଣ୍ୟ ରଯନା ପ୍ରାୟ
ମୁହଁର୍ମୁହ୍ୟ ଲହ ଲହ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଅଶାଯାଇ ସବୁରିଠର
ଅବସ୍ଥାନ କଲା । ଥାମ୍ବାନ୍ଦନ ପ୍ରଦ୍ଵାରା ପ୍ରଦ୍ଵାରା ଉପରିର
ଭ୍ରାଷ୍ଟତା ମଧ୍ୟରେ ବର୍ଷ ନରଜାବନର ସନ୍ଧାନ୍ତ୍ରାବତା ଏବଂ
ଅପାରତା ପ୍ରାଣେ ଅନୁଭ୍ବବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲୁ ।
ଆମ୍ବୋମାନେ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିନ୍ଦୁତ ହୋଇ ପର୍ଯ୍ୟାକୁଳ
ନେନେର ଅନାର ରହିଲୁ । ଏ ଅକୟାକ ଦୈଶ୍ୟ ସଙ୍କଟକୁ
ତାହା ଲଭିବାର ଅଶା । ପୁରୀ ରହିଲ ନାହିଁ । ମାତ୍ର
ମୁଁ ଯାହା ଖଣ୍ଡିଥିଲା ତାହା ପରଲା । ଅନ୍ତରେତମ ପ୍ରଦେଶରୁ
ଉସ୍ତ ଉଦ୍ଧବେଳିତ ହୋଇ ଉଠିଲୁପ୍ରାୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁଖ
ଭଙ୍ଗିବୁ ଜଣାଗଲା । ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଅବରଶ କରି ରଣ୍ଜିଲେ ସୁନ୍ଦର
ଦୈଶ୍ୟ ସେ ଉସ୍ତର ବେଗ ପଢିନ୍ଦତ କରିପାରିଲ ନାହିଁ ।
କି ଭ୍ରାଷ୍ଟା ଦୂର୍ୟ ! ସେହି ଭ୍ରାଷ୍ଟତା ମଧ୍ୟରେ ମୁଖୀର ତୁସ
ଦିଶି ଅସିଲା । ମୁଁ ଭବନୀ,— ଏତି ଭ୍ରାୟ—ଏତେ ଉଦ୍ଦବେଶ-
ଏତେ ବ୍ୟାକୁଳତା ପ୍ରାଣଟିକକ ସକାଶ ସିନା । ତେବେକିର
ମାସ୍ତା ଶୁଭେତେଲ ସବୁ ପରିମାର ହୋଇଯିବ । ଚିଲିକା
ମହାଶକ୍ତି ଧାରଣ କରି ମୋର ଶକ୍ତି ଶକ୍ତି କରୁ ସଫ ଲେଖ
କରିବ, ତେବେ ତାହା ତ ଅନନ୍ତର କଥା । ମହାଶକ୍ତିର
ମିମି ରହିବା ଅତେଷ୍ଟ ଘୋରଗ୍ରାହ ବିଷ୍ଣୁ କଥା ଅଛି ?
କୁଟିବେ ଚିଲିକାର ଏତଦ୍ୱାର ନିନା ଅନ୍ତରୀ ହୋଇଥାରେ ।
ନାବିମାନେ ତାହାର୍ଥ ପ୍ରଥମରେ ଗାଇ ଥିଲେ ।

“ ତୁ ଯେବେ ନିରାଶ ମାତ୍ର କରିବୁ ଏଠାରେ,
ନିନା ଅହଙ୍କାରୀ ହେବ ଏ ମାୟା ସଂସାରେ । ”

କିପରି ଚରଳ ମନ୍ତ୍ର, କଥଣ କହୁଁ କହୁଁ ଯାଇ କାହିଁ
ଉଠିଲଣି । ପ୍ରଣିତିଷ୍ଠତ ପ୍ରାୟ ମନ ସବଦା ମୂଳ ବିଷୟ
ଦିବୁଁ ତ ଛାଏ । ପଢ଼ିବ ସଭାରେ ସାମାନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣାଶୁଭ୍ରତ ବିଶୁର
ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ ବା ବେଦାନ୍ତ ଭକ୍ଷ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଏ, ମାତ୍ର
ତଥାତ ଛାତେ ନାହିଁ । ସବୁବେଳେ ସୁ ସୁ ଶବ୍ଦ ଏବଂ ଅନର୍ଜଳ
ବୃଦ୍ଧିପାତ ତରଙ୍ଗାତର ପତି ମୁହଁର୍ତ୍ତ ନାବ ମଗ୍ନାଶକ୍ତା ଜାତ
ହେଲା । ଚିଲିକା କୁଳରୁ କାଳୀଜୀଯୀଗିରିର ଦୂରତା ପ୍ରାୟ ବାର
ମାରଇ । ଅମ୍ଭେମାନେ ଦୂରମାରଇ ମାତ୍ର ଅସିଥିଲୁଁ ।
ନିକଟରେ ଅଣ୍ଟୁ ନେବାର ଶୁଣି ନାହିଁ । ନାବକମାନେ
ଉପାଦ୍ରାନ୍ତର ନ ଦେଖି କାତ ପୋତ ନୌକା ଖାତାର
ରସିଲେ । ସମସ୍ତେ ନୌକା ଭବରେ ବସି ଉନ୍ନିଲୁଁ । ପ୍ରବଳ
ବୃଦ୍ଧିପାତ ଏବଂ ଲହରୀ କଳିଛିକାରେ ବିନ୍ଦୁ ସତ୍ସତ
ହୋଇଗଲୁଁ । ନୌକାରେ କଳ ଠିଆ ହୋଇଗଲ । ମୁଁ ବସି
ପ୍ରତି ପୁଣି ପାଠକଲୁଁ ଏବଂ ପ୍ରକୃତର ଭୀଷଣ ତାତ୍ତ୍ଵବ
ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲି । ଭୀଷଣତା ବିଶ୍ୱାନ ଶୋଘ୍ର ମେରୁଦଶ୍ୟ
ଶିନ୍ୟ । ଦାହିକା ଶକ୍ତି ଥିବାରୁ ଦିନା ସୌଦାମିନୀ ଏହେ
ସୁନ୍ଦର ଦିଶା । ପ୍ରକୃତର କି ଚଷଳତା, ଯେମନ୍ତ କି
ସମଗ୍ରତି ପ୍ରୟୋଗ କରି ସେ କି ଏକ ଦୁଃଖାଧ କର୍ତ୍ତ
ସଧନରେ ନିଯୁକ୍ତ । ସେହୁଁ କର୍ମ ମଧ୍ୟରେ ତାହାର କର୍ମଏହୁଁ
ଦ୍ୱାରା ଶୀପ୍ରତା ପରିଷ୍ଟୁଟ । ଶୋଭର ଭୀଷଣତା ନଥ୍ୟଲେ
ପ୍ରାଣରେ ଦାଗ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଶୋଭ ପ୍ରାଣରେ ଦାଗ
ଭାଟିବାକୁ ଅବମର୍ତ୍ତ, ସେ ଶୋଭ ନୁହେଁ । ଯେ ଯେତକି
ଭୀଷଣ, ସେ ଦେଇବ ସୁନ୍ଦର ଏବଂ ମଧ୍ୟର । ଯାହାହେଉ
ସେହି ଭୀଷଣକା ଅଜଗା ମିନିଟ ଶ୍ଵାସୀ ହୋଇଥିଲେ
ନୌକା ଭାଟିବାକା କରି ବିଚିତ୍ର ଦୂରେ । କିଛିକଣ ପରେ
ପ୍ରକୃତ ଶାନ୍ତିଭାବ ଆରଣ କଲ । ମେଘ ତୋଫାନ ଛୁଟି
ଯଇ ଖର ହେଲ, ପ୍ରକୃତ ଅନନ୍ତରେ ହସି ଉଠିଲା ।
ଅମ୍ଭେମାନେ ମଧ୍ୟ ହସି ଉଠିଲା । ସେ ହାମ୍ୟ ବଢ଼ି ମଧ୍ୟର ।

ବିପଦୁକାର ପରେ ଯେଉଁ ଅନନ୍ତ ମିଳେ ତାହାଠାରୁ ବଳ
ମଧ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ । ହଟକା ଅନୁର୍ଦ୍ଧତ ହେଲା, ତହିଁ ସଙ୍ଗେ,
ଚିଲିକାବନ୍ଧୁ ଲହରୀ ଅନୁର୍ଦ୍ଧତ ହେଲା । ଏଣେ ଅମ୍ଭେମାନଙ୍କ
ଦୃଦୟ-ଚିଲିକାରୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ହଟକା ଏବଂ ତଜ୍ଜନିତ ଉଦ୍ଦେଶ-
ତରଙ୍ଗ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲ । ନାବକମାନେ ନୌକା ପିଟାଇ
ଶରୀରମୁଖରେ ଲୋଇଲେ । ଜଣେନାବକ କହିଲା;—
“ବାବୁମାନେ ଆସିବାରୁ ଆଜି ଦ୍ୱୀପରେ ବର୍ଷା ହେଲା ।” କି
ସୌଭାଗ୍ୟ, ବିନା ପରିସ୍ଥିତାରେ ବିନା ସାଧନାରେ
ଏକାତବଳେକେ ରୂପ୍ୟଶୃଙ୍ଖଳ ଆସନ ଲାଭ । କିନ୍ତୁ
ଆମୁମାନଙ୍କ ମନ ମାନିଲା ନାହିଁ । ରକ୍ଷଣଶୃଙ୍ଖଳ ହୋଇ ଝଡ଼-
ବୃଦ୍ଧିରୂପ ଆସନ ମୃଖୁକବଳରେ ପଢ଼ିବାକୁ କିଏ ବା ରଙ୍ଗା
କରିବ । ଯାହାହେଉ ତତ୍ତ୍ଵ ଧୀବର ଧାରାର ଏହି କଥାର
ମୂଳ୍ୟ ଯଥା ସମୟରେ ଆଦାୟ କରି ନେଇଥିଲା ।

ଦିଲ୍ଲିକା ସ୍ଵଭାବ କବି ପରି ଦଶାକ ମଧ୍ୟରେ ଭୈରବ
ରଗଣୀରେ କେତେ କବିତା ଗାଇ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ । ସେ କବିତାଗୁଡ଼ିକ
କି ମଧ୍ୟର ! କଣ କହିଲୁଁ ? ଶାଲ କଳକଳ ବଜବଜ ଅବୋଧ
ଶବ୍ଦ, ତାହା କବିତା ନାହିଁ । ଅବୋଧ ହେଲେ ଶୁଣ ନ ଶୁଣ,
ସେତ ଆଉ ତୋ ପାଇଁ ଗାଇ ଗାଉ ନାହିଁ, କିମ୍ବା ଗୋର
ମନ,— ତୋର କଳ୍ପନା ନେଇ କବିତା-ରୂପକା କରୁଣାହିଁ ।
ତାହାର ତିତ୍ର ବିନୋଦନ ମକାଣ ସେ ଗାଇ ଗାଉଥିଲୁଁ । ତୁ
ନ ଶୁଣିଲେ ବା ତୋତେ ଭୁଲ ନ ଲାଗିଲେ ତାହାର କଷତି
କଥଣ ? ସେତ ଆଉ ଗୋରେ ଗୁଆ ଦେଇ ଶ୍ରୋତା ହେବାକୁ
ଆମନ୍ଦଗି କିରୁ ନାହିଁ । ତେବେ ତ ତାକୁ ବାହିବାକୁ କିଏ ?
ତୁ କହୁକୁ ସେ ଗାଇ ଅର୍ଥ ନାହିଁ, ଭବ ନାହିଁ, କି ସୌନ୍ଦର୍ୟ
କାହିଁ । ଧନ୍ୟର ଅର୍ଥ-ଭବ-ସୌନ୍ଦର୍ୟ ସମ୍ପିକ ! ତୁ ମାନବ,
ସେ ଗାଇ କଥଣ ବୁଝେବୁ ? ସେ ଅସଙ୍ଗୀତର ସଙ୍ଗୀତ
ବୁଝିବାକୁ ଗୋର ଯୋଗ୍ୟତା କାହିଁ ? ତୁ ନ ବୁଝିପାରିଲୁ
ବୋଲି ତାହା ବ୍ୟାପୁ ନୁହେ । ମାର୍ଜାରକୁ ଶର୍କରା ନ ରୁହିଲେ
ତାହା ଅମ୍ବ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ ।

କମଣ୍ଡ

ଶ୍ରୀ ଶିଳ୍ପାମଣି ମହାନ୍ତି

ଭକ୍ତି କଥା ।

ପୂର୍ବ ପ୍ରକାଶିତ ଉତ୍ସାହ

ବନ୍ଦିଭବତଙ୍କର ଓ ଜୀବ ଗୋଷ୍ଠୀମିକର ଉଦାହରଣ ଏଠାରେ ଉଚ୍ଛ୍ଵସ ଯୋଗ୍ୟ ।

ଅହଂକାର ସେ କେତେବୁଝ ବର୍ଜନୀଯ ଶ୍ରୀ ବନ୍ଦିଭବତ ପ୍ରତି ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର କୃପାଶାସନ ତାହାର ଅତି ଉତ୍ସମ ପ୍ରମାଣ । ଶ୍ରୀ ବନ୍ଦିଭବତଙ୍କ ମନରେ ଏହା ଏକ ଗମ ଥିଲା ସେ ମୁଁ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବତର ଉତ୍ସମ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିପାରେ । ବୈଷ୍ଣବ ସିଙ୍ଗାନ ମୋତେ ଉତ୍ସମରୁପେ ଜଣା । ଏହାରୁ ସେ ଅର୍ଥମାନର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସେ ଏକ ଦିନରେ ଶ୍ରୀମାନ୍ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ନିକଟରେ ଥୁଁ ଆସି ନିବେଦନ କଲେ, “ପ୍ରସ୍ତୁତ ମୁଁ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବତର ଟୀକା କିନ୍ତୁ ଲେଖିଥିଲୁଣ୍ଟ । ଆପଣ ଅନୁଗ୍ରହପୂର୍ବକ ଥରେ ଶ୍ରବଣ କରନ୍ତୁ । ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ମହାପ୍ରଭୁ ଭକ୍ତଙ୍କର ମନର ଗମ ଜାଣି କହିଲେ “ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବତର ଅର୍ଥ ବୁଝିବାର ମୋର ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ଶ୍ରୀମହ ଭଗବତ ଶୁଣିବାର ଉପ୍ରେସ୍ତ ପାଦ ନହେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନାମ ଯପ କରେ । ଦିବାରୁଦ୍ଧ ହୃଦୟୀ ନାମ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ।” ଭକ୍ତ କହିଲେ, “ପ୍ରସ୍ତେ ! ତେବେ ମୁଁ ସେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କାମର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଅଛି ତାହା ଶ୍ରବଣ କରନ୍ତୁ ।

ଷର୍ତ୍ତ ପରିଚ୍ଛେଦ ।

ଭକ୍ତ ଭଗବାନଙ୍କର ଅତି ପ୍ରିୟ ।

ଭକ୍ତ ପଦତାରୁ ଉଚ୍ଚପଦ ହିତବନରେ ନାହିଁ । କାରଣ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ସମସ୍ତଙ୍କର କର୍ତ୍ତା, ତାଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ ବାପଙ୍କ ସମାନ ଆଉ କେହି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେହି ଭଗବାନ ଭକ୍ତଙ୍କୁ ନିଜର ସର୍ବସ୍ଵ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତୁ । ଭଗବାନ ଶ୍ରୀଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ନବଦୀପରେ ମହାପ୍ରକାଶ ସମୟରେ ଏହା ଶ୍ରୀମଣରେ କହି ଅଛନ୍ତି । ଯଥା—

ଭକ୍ତ ବହୁ ଆମାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଥାର ନାହିଁ ।

“ଭକ୍ତ ମୋର ପିତା, ମାତା, ବଢ଼ୁ, ପୁନଃ ଭାଇ ।

ଯଦ୍ୟପି ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଅମି ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ବିହାର,

ତଥାପିଏ ଭକ୍ତବନ୍ଦୀ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଆମାର ।”

(ଚେତେ ଭା)

ଭକ୍ତଙ୍କୁ ଭଗବାନ ସେ କେମନ୍ତିଳା ପିତା, ମାତା, ବଢ଼ୁ, ପୁନଃ ତା ଅନ୍ତର ପୁଣି ପରି ଦେଖନ୍ତି ଏମନ୍ତ ନୁହୁଁ, ସେ ନିଜ

ଆସିଥାରୁ ଭକ୍ତଙ୍କୁ ଅଧିକ ପ୍ରିୟ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ଏହା ସ୍ଵୀକାର ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଉଚିତଙ୍କୁ କହିଥିବାର ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବତର ପ୍ରମାଣ ଥିଲା । ଶ୍ରୀକ କୃଷ୍ଣ ଦାସ କବିବଜ ତନୁଷ୍ଠରଣରେ କହିଅଛନ୍ତି ।

“କୃଷ୍ଣର ସମତା ହେତେ ଭକ୍ତ ପଦ ବନ୍ଦ
ଆସା ହେତେ ଭକ୍ତ କୃଷ୍ଣ ବଡ଼ କର ମାନେ
ତାହାତେ ବହୁତ ଶାସ୍ତ୍ର ବଚନ ପ୍ରମାଣେ ।”

ଭକ୍ତ ଭଗବାନଙ୍କଠାରୁ ଭନ ନୁହନ୍ତି, ବାଙ୍କର ସ୍ଵରୂପ ଭକ୍ତ
ହୃଦୟରେ ହୃଦୟରେ ତତ୍ତ୍ଵ ବାସ କରନ୍ତି । ଯଥା—
“ଭରି ସ୍ଵରୂପ ଭକ୍ତ ତାର ଅଧ୍ୟଷ୍ଠାନ
ଭକ୍ତର ହୃଦୟେ କୃଷ୍ଣର ସତତ ଦିଶାମ ।”

(ଚେତେ ଗଃ ଅଦି)

ଭଗବାନ ଭକ୍ତ ହୃଦୟରେ ବାସ ନ କର ଅନ୍ୟତ ଯିବେ
କେଉଁଥାଏତେ । ଭକ୍ତ ସେ ତାଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ପ୍ରୀତିରୁ ତୋରିବେ
ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ବାନ୍ଧି ପକାଇଅଛନ୍ତି । ଯଥା—

“ଭକ୍ତ ଆମାଯୁ ବାନ୍ଧିମୁହେ ହୃଦୟ କମଳେ,
ଯାହା ନେତ୍ର ପଢ଼େ ତୀହା ଦେଖେଯେ ଆମାରେ ।”

(ଚେତେ ଗଃ ମଧ୍ୟ)

ଏହା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚେତିନ୍ୟକ ନିଜ ଭକ୍ତିରୁ ଉତ୍ସମ ପ୍ରମାଣ ସେ
ସେ ଭକ୍ତ ହୃଦୟରେ ସତତ ବନ୍ଧାନ୍ତାର ରହିଅଛନ୍ତି । ସେ
ଦୂର ବନନ ଛିନ୍ନ କରିବାର ତାଙ୍କର ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ଭକ୍ତପର
ଶ୍ରୀଲ ବିଲୁମଙ୍ଗଳ ସେହିପାଇଁ କହିଥିଲେ “ହେ ଚନ୍ଦ୍ର
ତୁତାମଣି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ, ତୁ କଳଶଳୀ ଯୁବକ, ମୁଁ ଗଣ୍ଧାର ବୃଦ୍ଧ,
ଦେଶୁ ମୋ ହାତରୁ ଖଣ୍ଡ ପଳାଇଗଲୁ । ତେବେ ଯଦି ତୁ ମୋ
ହୃଦୟ ମନ୍ଦରରୁ ପଳାଇ ଯାଇଥାରୁ ତେବେ ତୋରପୋରୁଷ
ଜଣାଯିବ । ଶ୍ରୀଲ ବିଲୁମଙ୍ଗଳହୁଁ ଏହୁପ କୁହ ପରନ୍ତ । ଜନ
ସାଧାରଣଙ୍କର ଏହୁପ କହିବାରଶକ୍ତି କହିଁ ?

ଭକ୍ତ ଅବା ଭଗବାନଙ୍କୁ ହୃଦୟ କମଳରେ ନକାନ୍ତରେ
ଜାହିଁ କି ? ଭକ୍ତ ଓ ଭଗବାନଙ୍କର ଭରିବ ନାହିଁ । ସେହିପାଇଁ
ନିଜବାନର ଶ୍ରୀଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ଲକ୍ଷ କରି ଶ୍ରୀ ଭଗବତ ଶାସ୍ତ୍ରକ ମହିମା
ନ୍ୟାଖ୍ୟା ସମୟରେ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀ ଗୌରଚନ୍ଦ୍ରକହିଅଛନ୍ତି !

“ମୁଁ ମୋର ଦାସ ଆର ଗୁରୁ ଭାଗବତେ
ଯାଇ ଭେଦ ଆହ୍ଲାଦ ଗାର ନାଶ ଶାଳ ମତେ ।”

(ଚିତ୍ର: ଭା: ମଧ୍ୟ ୨୧ ପ)

ଉଚ୍ଛବ ଏବଂ ଭଗବାନଙ୍କର ଯେ ଭେଦ ନାହିଁ । ଠାକୁର
ଶ୍ରୀ ହରଦାସଙ୍କ ପ୍ରତି ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଉଚ୍ଛବ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଆର
ଏକ ପ୍ରମାଣ । ଯଥା—

“ଏହି ମୋର ଦେହ ହେତେ ତୁମି ମୋର ବଡ଼
ତୋମାର ଯେ ଜାତି ସେଇ ଜାତି ମୋର ବଡ଼ ।”

(ଚିତ୍ର: ଭା: ମଧ୍ୟ ୧୦)

ଶାଳ ଶୁକ୍ଳାମର ବ୍ରଦ୍ଧଗୁଣକପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ମହାପ୍ରଭୁ ସେହିରୁପ
ଉଚ୍ଛବ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ । ଯଥା—

“ତୋମାର ଭୋକନେ ହୟ ଆମାର ଭୋକନେ

ତୁମି ଭିକ୍ଷାୟ ଚଲିଲେ ଆମାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତକି ।”

(ଚିତ୍ର: ଭା: ମଧ୍ୟ ୧୭)

ଅପରାଧ ଘୋର ହେଉ ଶିରୁ ଅର୍କଷୁଟ ଅଷ୍ଟଲଗ୍ନ ବାକ୍ୟ
ପିତାମାତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ମଧ୍ୟର ଲୁଚଗ । ତନ୍ଦୁପ ଉଚ୍ଛବ ଯଦି ମୁଖୀ
ଥଇ ଉଚ୍ଛବ ହୃଦୟରେ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନଙ୍କର ମୁଦ୍ରକରେ,
ଅଶୁଭ ହେଲାଇହେ ଭାବଗ୍ରାହୀ କନାର୍ଦନ ତାହା ଅଭଳ
ପ୍ରତିଜଳ ବିଶୁଦ୍ଧ ପାତ୍ର ଦ୍ୟୁମ୍ଭୁତି ମୁଢିତାରୁ ଅଧିକତର
ଆଦରସହ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ସେହିପରି ଶ୍ରୀଲ ବୁଦ୍ଧାବନ ଦାସ
ଲିଖିଅଛନ୍ତି ।

“ମୂର୍ଖ ବଲେ ବିଷ୍ଣୁଯୁ ଦିଷ୍ଟବେ ବଲେ ଧୀର ।

ଦୁଇ ବାକ୍ୟ ପରିଗ୍ରହ କରି କୁଣ୍ଡଲିପର ।”

(ଚିତ୍ର: ଭା: ଅଧି ୫)

ଉଚ୍ଛବ ପ୍ରେମଧୂର୍ମ ଅଶୁଭ ମୁଢି ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାତିପଦ
କହେବ କାହିଁକି ? ମୁଁ ହେଉ ଭେତ୍ର ଉଚ୍ଛବଙ୍କର ସମ୍ମର୍ମୟ
ପ୍ରତ୍ୟେକକ ଦବ୍ୟ ଅଥବା ବିଶୁଦ୍ଧ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାତିପଦ ।
ଏହି ସଥାରତ୍ର ଯେ ଯାହାକୁ ହୃଦୟେ ସହିତ ଭଲପାଏ
ସେ ନିଜ ପ୍ରିୟଙ୍କର ଚିନ୍ତାରେ, ଆଗ୍ରହିବ୍ୟବହାର ଓ ନିଜ
ପ୍ରିୟଙ୍କର ସମ୍ମର୍ମୟ ସମ୍ମର୍ମ ପ୍ରତ୍ୟେ ଦକ୍ଷିଣାତ୍ମକ ପମ୍ପ
ଦେଇ ପ୍ରାତିପଦର ଦେହର ଏଥରେ ଆର ଚିତ୍ରିତ କି ଅଛି ?

ତେଣୁ ମହାପ୍ରଭୁ କୁଳୀନ ତ୍ରାପତ୍ର (ବେଦମାନ ଜିଲ୍ଲା
ମ୍ୟାନ୍ତା କ୍ଷେତ୍ରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମ) ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟଜିତ ଖାନ
ଓ ବାମନଙ୍କୁ ଶ୍ରୀ ପୁରୁଷୋତ୍ତମରେ ସେହି ସମ୍ମର୍ମଣ କର
କରିଥିଲେ । କୁଳୀନ ପ୍ରାପ୍ତ କୁକୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର
ହୁଏ । ଯଥା—

ହୁଏ କହେ କୁଳୀନ ତ୍ରାପତ୍ର ଯେ ହୟ କୁକୁର
ସେହି ମେର ପ୍ରିୟ ଅନ୍ୟ ଜଳ ବହୁତର ।

(ଚିତ୍ର: ଚି: ଅଧି: ୧୦)

ସେଇ ଗ୍ରାମର କୁକୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ପ୍ରିୟ ସେ
ଶ୍ରୀମଧ ତନ୍ଦୁପ ଉଚ୍ଛବରେ ଦ୍ରୋଚରେ ଦୃଷ୍ଟି ଥିଲା । ତେଣୁ
କବିଶଳ ଗୋପ୍ତାମୀ କହି ଅଛନ୍ତି ।

“କୁଳୀନ ଗ୍ରାମର ଭାବ୍ୟ କହନେ ନା ଯାଏସ୍ତ,
ଶୁକ୍ରର ଚରସ୍ତ ଡୋମ, ସେହି କୁଷ ଗ୍ରୟ ।

(ଚିତ୍ର: ଚି: ଅଧି ୧୦. ପ)

ପ୍ରିୟଙ୍କର ସମ୍ମ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରାତିପଦ,
ତେବେଳେ ଉଚ୍ଛବର ଯକ୍ଷମାନ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ମଧ୍ୟ
ଭଗବାନ ଅଭର ସହ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଶ୍ରୀଭାବଚରେ ଅଛି,
ଶ୍ରଦ୍ଧାଗ୍ରାହ ହେତୁ ଭଗବାନ ଶାକୁଷ ଦୁର୍ଯ୍ୟାଧନଙ୍କ ବହୁତମ୍ଭୁ
ଉପକରଣ ଗ୍ରହଣ ନ କର ଭୁଲିବର ବଦୁର ଦରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାଦତ୍ତ
ଶାକାନ୍ତି ଭୋକନ, କରିଥିଲେ । ସେହିପରି ମହାପ୍ରଭୁ
ଭଗବାନ ଶ୍ରୀ ଶୁକ୍ଳାମର ଗୁରୁତ୍ଵ ଶୁଦ୍ଧକଣ । ଅତି ସାବରେ
ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଯଥା—

“ପ୍ରିୟଙ୍କର ତୋର ଶୁଦ୍ଧକଣ ମୁଣ୍ଡାଣ୍ଡେ ।

ଅଭଲେର ଅମୃତ ଭୁଲଟ ନାହିଁ ଗୁଣ୍ଡେ ।”

(ଚିତ୍ର: ଭା: ମଧ୍ୟ ୧୭.)

ଏମନ୍ତ ପ୍ରିୟ ସେ ଉଚ୍ଛବ ତାହାର କିଛି ଦୋଷ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ
ଉଚ୍ଛବ ବସଳ ଭଗବାନ ଉଚ୍ଛବର ସେ ଦୋଷ ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ ।
ଶେଷକ ପ୍ରାବିଲ୍ୟ ହେତୁ ସେ ଦୋଷ ଥାଇରେ ପଡ଼େ ନାହିଁ ।
ଦୋଷ ତ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କୀମ୍ତି ଉଚ୍ଛବର ଥିଲୁ
ଶୁଶ୍ରାବ ବହୁ ମନେ କରନ୍ତି । ମହାପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀରୂପ ପ୍ରକୃତିକ ଶୁଶ୍ରାବ
ବର୍ଣ୍ଣନାମକ ମଧ୍ୟର କବିତା ଶ୍ରବନ କରି ଅଶାବ ପ୍ରାତ ହେଲା
ଶ୍ରୀ ସାବତ୍ରୀମ ଭକ୍ତାଗୁରୀୟ ଓ ଶ୍ରୀଲ ଗ୍ରୀବନନ୍ଦଙ୍କଠାରେ
ଶ୍ରୀପରି ଶୁଶ୍ରାବ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ । ସେହି କଥାକୁ ଲକ୍ଷଣକର
ଶାଳ କୃଷ୍ଣ ଦାସ କବିଶଳ ଲିଖିଅଛନ୍ତି ।

“ଭକ୍ତର ସ୍ଵଭବ ଭଲେର ନା ଲୟ ଅଗ୍ରଥ,

ଅନ୍ତ୍ୟ ସେବା ବହୁମାନେ ଅମ୍ବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଷାଦ ।”

(ଚିତ୍ର: ଚି: ଅନ୍ୟ ୧୮ ପର)

ଆହା ! ଉଚ୍ଛବ ଭଗବାନ ଉଚ୍ଛବର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ
ଦେହର ଅନ୍ୟ କିଛି ବିଭୁତି ଦେବି ଉତ୍ସମ୍ଭବ, ବିବେକନା
ନ କର ଅପେ ଉଚ୍ଛବର ବିରତ ହୁଅନ୍ତି । ଉଚ୍ଛବର ଏହି
ସୌଭାଗ୍ୟରୀତାରୁ ଅଧିକତର ମୂଳ୍ୟବାନ ଅର କଣ ଅଛି ।

କୌଣସି ଲେକ ଯଦି ଅପେକ୍ଷା ଭଲପାଏ ରେବେ
ତାହାର ଭକ୍ତି ସାଧମତ ପୁରାଣ କରେ । ତେବେଳେ ପରାମାର
ଲେଖନ ଶାକ୍ତି ଅତି ସାମାନ୍ୟ । ସେ ସବୁବେଳେ ପ୍ରିୟଙ୍କର
କାଷା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ସମ୍ମନ୍ସୁଦ୍ଧ କାହିଁ । ଲକ୍ଷ ସ୍ଥଳେ ମଧ୍ୟ

ଶକ୍ତି ଅଭିବୁଦ୍ଧ ନିରସ୍ତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଭଗବାନ ତ ସବଶକ୍ତି-
ସମ୍ପଦ । ସେ ଭକ୍ତର ବାଞ୍ଚା ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ କରିବେ କାହିଁ କି ?
ଅତିଏବ ଭଗବାନ ମନ ଜାଣି ଭକ୍ତର ଉତ୍ସବ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରନ୍ତି ।
ଯେ ପ୍ରକୃତ ଭକ୍ତ ତାହାର କିଛି ଅସ୍ତ୍ର ବାସନା ରହିବାର
ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ । ଅତିଏବ ବାଞ୍ଚା କଲୁଛିବୁ ଭଗବାନ ଆସି
ସହକାରେ ଭକ୍ତର ଉତ୍ସବ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରନ୍ତି । ଆମ୍ବମାନେ
ଅନେକ ସମୟରେ ଭବିଷ୍ୟାର୍ଥୀ, “ଅନେକ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲୁ,
ବାତର ଘରରେ ଅନେକ ଡାକିଲୁ, କାହିଁ ଭଗବାନ ତ
ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ବାଞ୍ଚା ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲେ ନାହିଁ ।

ତେବେଳେ ଆମ୍ବମାନେ ଦେଖିପାରି ନାହିଁ,
ଆମ୍ବମାନେ ପ୍ରକୃତ ଭକ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ଗଣ୍ୟ କି ନା ଓ ଆମ୍ବ
ପ୍ରାର୍ଥନା ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ନିଳ ସ୍ଵାର୍ଥ ଲୁକାହିତ ଘରରେ ନିହିତ
ଅଛି କି ନା । ପ୍ରକୃତ ଭକ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଭଗବାନ
ଅବଶ୍ୟ ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ବାଞ୍ଚା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରନ୍ତେ । ନ କଲେ
ତାଙ୍କର ଭକ୍ତବାଞ୍ଚାକଲୁଛିବୁ ନାମରେ ଯେ କଳକ ହେବ ।
ଭକ୍ତର ବାଞ୍ଚା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ଯେ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନଙ୍କର ଏକ
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ, ସେଥିପାଇଁ ମହାନୁଭବ ବାସୁଦେବଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ
ଜୀବର ଧ୍ୟାନକ ମୁଶ୍କୁ ନେଇ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଜୀବ ଉଦ୍‌ଦେଶ
ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିବା ସମୟରେ ମହାପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀମୁଖରେ କହିଥିଲେ ।

“କୃଷ୍ଣ ସେଇ ପ୍ରତ୍ୟେ କରେ ଯେଇ ମାଗେ ଭୁତ୍ୟ
ଭୁତ୍ୟ ବାଞ୍ଚା ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିନା ନାହିଁ ଅନ୍ୟ କୃତ୍ୟ !”

(ଚେତେ : ଚିତ୍ତ ମଧ୍ୟ ୧୯ ପ)

ଶ୍ରୀମନ ବାସୁଦେବଙ୍କପର ଜୀବିତର କାମନା ଆମ୍ବମାନଙ୍କର
କାହିଁ ? ସତତ ନିଜ ଉତ୍ସବ ଲାଲପା ରହିବାରେ ଭକ୍ତ ମଧ୍ୟରେ
ବ୍ୟସ । ଶ୍ରୀପ୍ରଭୁଙ୍କ ଲୋକ କି କେବେ ଭକ୍ତ ମଧ୍ୟରେ
ପରିଶର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇପାରେ । ନିଜର ଅନ୍ତର ତନ ତନ କରି
ଦେଖିଲେ ଆମ୍ବମାନେ ଦେଖି ପାରିବା, ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର
କେବଳ ଆବଜନାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଲୋକ ସମସ୍ତରେ ଭକ୍ତବୋଲି
ପରିଚୟ ଦେଲେହେଁ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ଆମ୍ବମାନେ
ଭକ୍ତତାରୁ ବହୁବ୍ରାହ୍ମରେ ଅବସ୍ଥିତ ।

ଅନ୍ତର୍ୟୀମାନୀ ଭଗବାନ ତ ଭକ୍ତକୁ ଉତ୍ସମ୍ଭୂତେ ଚହୁନ୍ତି ।
ସେ ତ ସବଙ୍କ, ତାଙ୍କ ଛଡ଼ା ତ କିନ୍ତୁ ନାହିଁ । ସେ ବା ଭକ୍ତର
ମନୋଗତ ଭାବ ନ ଜାଣିବେ କାହିଁ କି ? କିନ୍ତୁ ପ୍ରିୟାମାନେ
ଭକ୍ତ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନଙ୍କୁ ବୁଝି ପାରନ୍ତି । ଯେ ଭଗବାନଙ୍କର
ଯେତେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ତେଣୁ ସମସ୍ତକଠାରୁ ଗୋପିମାନେ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଅଧିକ ଅନ୍ତର ଭଲଭଲ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି । ଅତିଏବ
ଅତି ନିରୁତ ହେଲେହେଁ ଅତି ପ୍ରିୟ ଭକ୍ତଗତ ଭଗବାନଙ୍କ
ଜୀବା ଓ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ବଜିବାକୁ ସମ୍ମ ହୁଅନ୍ତି ।

ଭଗବାନ ଅବତାର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଅସ୍ତ୍ର ଗୋପନ କଲେ
ମଧ୍ୟ ପ୍ରିୟଭକ୍ତମାନେ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନ ପାରନ୍ତି । ପ୍ରିୟନନ୍ଦିତାରେ
ଭଗବାନ ଆସିଗୋପନ କରି ଅଧିକ କାଳ ରହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।
ମହାପ୍ରଭୁ ସନ୍ଧ୍ୟାସ ହୋଇ ଦଶିଶ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ
ଯାଇଅଛନ୍ତି । ଗୋଦାବିଷ ପରରେ ଶ୍ରୀଲ ବାମାନଦଙ୍କ ପଢ଼
ତାଙ୍କର ଦେଶାହ୍ୟାବଦ । ମହାପ୍ରଭୁ ନାନାପ୍ରକାର ଛଳ ପ୍ରକାଶ
କଲେଇହୁଁ, ବାମାନନ୍ଦ ଚହିଁ ପାରିଲେ । ଏତାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧମୁକ୍ତିଭାବ
ଚରିତାମୁଦରେ ଏକ ଶ୍ଵାନରେ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ।

“ଅସ୍ତ୍ର ସ୍ଵଭବେ କୃଷ୍ଣ କରୁ ନାହିଁ ଜାନେ,
ଲୁକାଯୁତେ ନାରେ କୃଷ୍ଣ ଭକ୍ତ କର ପ୍ଲାନେ ।”

ଭକ୍ତ ଭଗବାନଙ୍କର ଏତେ ପ୍ରିୟ ସେ ଭଗବାନ ସବଶକ୍ତିମାନ
ହେଲେହେଁ ଏବଂ ଅଜ୍ଞତ ନାମ ଧାରଣ କଲେହେଁ ଭକ୍ତତାରେ
ସ୍ଵଭାବରେ ଆପଣାର ପରାଜୟ ସ୍ଵୀକାର କରନ୍ତି । ମହାପାର
ଶାଶ୍ଵତାବ୍ରତ ପରାଜିତ ହୋଇ ନିଜ ପଣ ପରିତ୍ୟାଗୟବୁନ୍ତକ
ରଥରତ୍ନ ଧାରଣ କରି ଦବିତ୍ର ଥିଲେ । ଏହିରୁପେ ନାନା
ଶ୍ଵାନରେ ଭଗବାନ ନିଜ ପ୍ରିୟ ଭକ୍ତତାରେ ସାରି ପରାଜୟ
କରିଅଛନ୍ତି । ତେଣୁଶ୍ରୀଲ ବୃଦ୍ଧାବନ ଦ୍ୟାମ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ।

“ହୁଏ କାଳ ପ୍ରଭୁ ବାତାୟେନ ଭୁତ୍ୟ ଜୟ,
ଏ ତାନ ସ୍ଵଭାବ ସକଳ ବୁଦେ କମ୍ୟ ।”

(ଚେତେ : ଶ୍ରୀ : ଆଦି ୫)

ଭଗବାନ ଭକ୍ତ ଲୁଗି କି କର ନ ପାରନ୍ତ । ଏମନ୍ତ କି
ସେ ଭକ୍ତବୁରେଧରେ ଜ୍ଞାନ ଅନନ୍ତ ପ୍ରିୟନ୍ତ ପାନ କରନ୍ତି ।
ଭକ୍ତର ଦାସତ୍ଵ ସ୍ଵୀକାର କରି ଶ୍ରୀ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ରଥରେ ସାରଥୀ
ହୋଇଥିଲେ । ଭକ୍ତ ପ୍ରବର୍ତ୍ତ ବଳିର ଦ୍ୱାରରେ ଦ୍ୱାରାପଦସାଦରେ
ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଭକ୍ତର ଦାସତ୍ଵ ସ୍ଵୀକାର କରିବାର ଶତ
ଶତ ଉଦ୍ଦର୍ଭ ଯଦବଗଣ ବାରାବଜାରରେ ପ୍ରହାର କାଳରେ
ତାକୁ ହରିଦାସ ସେ ଜବନମାନଙ୍କର ଦ୍ୱାରା କାମନା
କରିବାରୁ ଭଗବାନ ସେମାନଙ୍କୁ ଦଶ ଦେଇ ନ ପାର ସମସ୍ତ
ପ୍ରହାର ନିଜ କୋମଳ ଅଙ୍ଗରେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ ।
ଏହି ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କାଳରେ ଶ୍ରୀଲ ବୃଦ୍ଧାବନ ଦାସ
ଲେଖିଅଛନ୍ତି ।

“ଜ୍ଞାନ ଅନନ୍ତ ପ୍ରଭୁ ଭକ୍ତ ଲୁଗି ଶାୟ,
ଭିଜୁର କିଙ୍କର ହେୟେ ଆପନ ଇଚ୍ଛାୟ;
ଭକ୍ତବର କୃଷ୍ଣ ଅର କିନ୍ତୁ ନା ଜାନେ,
ଭଗ୍ନେର ସୁମାନ ନାହିଁ ଅନନ୍ତ ଭୁବନେ ।”

(ଚେତେ : ଶ୍ରୀ : ମଧ୍ୟ ୧୦୧)

ଠାକୁର ଶ୍ରୀ ଦୁଇଦାସଙ୍କ ପ୍ରହାର ତ ଅପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାବରେ
ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିଥିଲେ । କେହି ତାହା ଦେଖି ପାର ନ ଥିଲେ ।
ଭଗବାନ ନିଜେ ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ ଜଣାଗଲା । ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକରେ
ଭକ୍ତ ପାଇଁ ନିଜ ସ୍ଵରେ ଭାବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହନ କରନ୍ତି । ଅନ୍ତରେ
ଓ ଅଯାଚକ ଠାକୁର ଶ୍ରୀ ବିଲ ମଙ୍ଗଳକୁ ସେ ଗୋପବାଳକ
ରୂପରେ ଦୁରୁ ଯୋଗାଇଥିଲେ । ପଣ୍ଡିତ ଅଞ୍ଜନ ନମିଶ୍ର ଦରିଦ୍ର,
ଜିନ୍ଦନ ମହା ଭକ୍ତ । ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବତ ଶୀତୋର ଟୀକା ଲେଖିବା
କାଳରେ “ଶ୍ରୀଗ କ୍ଷେମବେହାମ୍ୟହ” ଏହି ଧାଉରେ
ବହାମି ଶବ୍ଦଟିକ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇନାହିଁ । ଭଗବାନ
ସଙ୍କ ବୈଶ୍ୟେର ପୂର୍ଣ୍ଣ । ସେ କି ଭକ୍ତ ନମିଦ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା
ପଠାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ନିଜେ ନିଜେ ବହନ କରିବେ
କିପାଇଁ ? ଏହିରୁପ ଚିନ୍ତା କର ଲେଖନ ମୁନରେ “ବହାମି”
ଶବ୍ଦଟିକୁ କର୍ତ୍ତନ କର ସ୍ମାନ କରିବାକୁ ଗଲେ । ଉତ୍ତମକରେ
ଶ୍ରୀମତ୍ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦୁଇତାଟି ସୁନ୍ଦର ବାଳକ ବେଶରେ
ନାନା ସାମଗ୍ରୀ ସ୍ଵର୍ଗରେ ଧର ଭାବ ବହନପୂର୍ବକ ମହା
ହୌର୍ଣ୍ଣଗ୍ୟବତ୍ତା ଅଞ୍ଜନ ନମିଶ୍ରଙ୍କ ପର୍ବୀଙ୍କଠାରେ ପ୍ରବର୍ଷଣ ହେଲେ

ଓ ସ୍ଵନ୍ନରୁ ଭାବ ଓହାର ମିଶ୍ର ପର୍ବୀଙ୍କୁ ଜିମା କଲେ ଓ
କହିଲେ, “ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ଏ ସାମଗ୍ରୀମାନ ପଠାଇଦେଇ
ଅଛନ୍ତି ।” ମିଶ୍ରଙ୍କ ବାଳକ ଦ୍ୱୟକ ସ୍ଵରେ ଅଞ୍ଜନ ଚିତ୍ତ
ଦେଖି ପ୍ରଶ୍ନାରେ “ବିଷ ? ଭୁନ୍ମାନଙ୍କ ସ୍ଵରେ, ଏ କି ତହୁ ?
ଏ କୋମଳ ଅଙ୍ଗରେ କିଏ ପ୍ରହାର କଲା ।” ବାଳକ ଦ୍ୱୟ
ଉଦ୍‌ବିର କଲେ “ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ଲୌହ ଶଳାକା ବିକ କର
ମାର ଅଛନ୍ତି ।” ମିଶ୍ରଙ୍କ ମନେ କଲେ ଏକ ଅସ୍ପୁକ । ଯେଉଁ
ମିଶ୍ର ସାମାନ୍ୟ ପିନ୍ଧୁତକୁ ମାରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେ ଏ ସୁଲୁମାର
ଅଙ୍ଗରେ ପ୍ରହାର କଲେ । ବାଳକ ଦୁର୍ବେଳ ଦ୍ୱାବ୍ୟମାନ ଦେଇ
ଅନ୍ତର ହୋଇଗଲେ । ମିଶ୍ରବର ଗୁହକୁ ଫେରନ୍ତେ ମିଶ୍ରଙ୍କା
ପ୍ରଶ୍ନାରେ “ଭୁନ୍ମେ ଯେଉଁ ବାଳକ ଦ୍ୱୟକ ସ୍ଵରେ ଦ୍ୱାବ୍ୟମାନ
ଭାବ କର ପଠାଇଥିଲା, ତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗରେ ଏବୁ ନିର୍ଦ୍ଦୟରୁପେ
ପ୍ରହାର କଲ କାହିଁକି ? ଭୁନ୍ମ ସରଳ ପ୍ରାଣରେ ଏହା ସହ୍ୟ
ହେଲେ କିପରି ? ଭକ୍ତପ୍ରବର ଏହା ଶୁଣି ଓ ଦ୍ୱାବ୍ୟମାନ ଦେଖି
ମେହାତ ହେଲେ ଓ ଏହା ଯେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଳରୁମରକ କାହିଁ
ଏହା ସେ ବୁଝିପାରିଲେ ।”

ନମଣି

ପାଞ୍ଚଶତରଣ ଦାସ ।

ବାସନା ।

(ମୁଢ଼) ରଷଳ ଚରଣେ ଚର ଚର ବେଗେ
ଦ୍ଵୀଳ ଗରୁଳେ ଯାଏ ଗୋ ଗୁଲି
ଅଜଣ-ରଇରୁ କେତେ ମନ କଥା
ନିଜନ ମହନେ ମରମେ ବର
ଦୁଷି ଦୁଷି କିଏ ଅନ୍ୟ-ରଷଳେ
ନୟନ ପୁରୁଷେ ହୃଦୟ ଭାବ
ଶଣକେ ଦ୍ୱାରା ଅକୁଳ ପରାଶ
ନରୁ ପଲକେ ଜଗତ ଶୋଭା । ୧ ।

(ମୁଢ଼) ଦରପୁଷ୍ଟା ପୁଲ ଚତୁର୍ଷ-ଅଧିରୁ
ଶୁଣୁଆଏ ଦୟ ମଧ୍ୟ ଜାନ
କଣୋର ଜୀବନ ପାଲଟ-ବାରତା
ପାଦି ପରାଶର ଅନ୍ତର ମାନ
କରୁଣ-ଶୋଭାରେ ବେଳ ମଧ୍ୟ କିଏ
ଦେବଦିଦେ ଅଣି ନବ ଯବନ
ଦ୍ଵୀଳ ଉଠେ ମା ଅଛତ ତାରତା
ଥର ଥରେ ଥର ଉଠେ ଧମନା । ୨ ।

(ମୁଢ଼) କାନ ତେରିଆଏ ଉଷା କୋଚିଲର
ଚରଳ ମଧୁର କୋମଳ ଭାଷେ
ଗୁରୁ-କୋରକିତ ଲକ୍ଷିତ ପୁନ୍ଦର
ଶତ-ଅଶା-ଶିଶୁ କୁଞ୍ଚିତ-କପୋଳେ
ନାଚି ନାଚି କିଏ ଯାଏ ମୋ ଆଗେ
ଶତ ମନ-ପାଷ ନୂତି ପଡ଼ଇ ଗୋ
ସେ ରଙ୍ଗ-ଅଧର-ପଜୀତ-ଶଗେ । ୩ ।

(ମୁଢ଼) ଚଟେ, ଘଟେ; ବନେ କୁମୁଦ-କାନ୍ଦେ
ଉଷା ସଷେ ପ୍ରାଚୀ; ପ୍ରାଚୀ ଭାଲେ
କରମେ, ବିରମେ ଶରମେ ନିରେଶେ
ସେ ଚଳ-ଚରଣ ଚଳକ-ମନେ ।
ଅନ୍ତର ପୁର ମୋ ରହନ୍ତି ସେ ଛବି
ମର-ପରାଶର ମୋହନ-ଧନ
ସେହି ମୋ ହୃଦୟେ ପକଳ ବାସନା
ନବ ଅଶ୍ଵାସନା, ନାରବ ଗାନ । ୪ ।

ବୋନାନିଶ୍ଚମ୍ଭୁ ମହାଶୟ ।

ଉଜ୍ଜଳ-ସାହୁତ୍ୟର ॥ଶ ଭାଗ ୧୫ ପଣ୍ଡିତ
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମୁଖ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି ରଥ ମହାଶୟ “ଧାନକୃଷ୍ଣ ଦାସ” ନାମରେ
ଗୋଟିଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି । ପ୍ରବନ୍ଧଟି ରସବିନୋଦ
ସମ୍ମାନ ଉପାଦାନରେ ଲିଖିତ । ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଲେଖକ ମହାଶୟ
“ତାଳଚର ପଦକ ପଶ୍ଚାତ” ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଲିଖିତ ମନକୁ
ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ବୋଲି ପ୍ରଦ୍ୟାହାର କରି ତାହାଙ୍କର ନୂତନ ମତ
ପ୍ରାପନ କରିଥାନ୍ତି । ୧୦ ପୁଣି ଉଜ୍ଜଳ ଭୂମିରେ ଧାନକୃଷ୍ଣ
ଆଖ୍ୟାଧାରୀ ଜଣେ ମାତ୍ର କବି ଆବର୍ତ୍ତତ ହୋଇଥିଲେ ବୋଲି
କହି ତାହାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧ ବଣ୍ଣିତ ବିବରଣୀକୁ ସେହି କବିଙ୍କର
ଜୀବନୀ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଟିଚ୍ଛା କରି ତାହାଙ୍କୁ
ରସକଣ୍ଠାଳ ରଚିଯିତାଙ୍କ ଆସନରେ ପ୍ରାନ ପ୍ରଦାନ କରି
ଥାଇନ୍ତି । ମାତ୍ର ଜୀବନ ବୃତ୍ତାନ୍ତର ଆବଶ୍ୟକ୍ୟ ବିଭାଗମାନଙ୍କ
ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ବିଶ୍ଵାସରେ ପ୍ରିଯ ସିଙ୍ଗାନରେ ଉପନାମ ହୋଇ
ପାର ନାହାନ୍ତି । ସୁତରଂ ସେଥିରେ ସନ୍ଦେହର ମାତ୍ରା ବର୍କିତ
ହେବାରୁ ତାହା ଅପନୋଦନ ନିମିତ୍ତ ନିମ୍ନଲ୍ଲିଖିତ ପ୍ରବନ୍ଧର
ଅବତାରଣା କରଗଲା ।

ପ୍ରଥମରେ ଲେଖକ ମହାଶୟ ଲେଖିଥାନ୍ତି ଯେ “ଗୋଟିଏ
ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ତରରେ ମୁଁ ରସକଣ୍ଠାଳରୁ କେତେକ ଆର୍ଥ୍ୟରିକ
ନିରାଶନ ଦେଖାଇ ଧାନକୃଷ୍ଣ ପୁରୁଷାମ୍ବା ଥିବାର ପ୍ରମାଣ
କରିଥିଲା । ଧାନକୃଷ୍ଣ କବଣ ବୈଷ୍ଣବ ଥିଲେ ବୋଲି ପାଠକ
ସାଧାରଣଙ୍କର ଯେପରି ଧାରଣା ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଧାରଣା ଭାମାକ ବୋଲି
ପଣ୍ଡମାନ ହେଉଥିଲା । କୃଷ୍ଣ ଭାକ ଧାନକୃଷ୍ଣ ଦାସଙ୍କର ପ୍ରକ୍ରିୟ
ନାମ କୃଷ୍ଣ ଦାସ । “ଧାନ” ବିଶେଷଣଟି ତାହାଙ୍କର ନାମର
ଆଦ୍ୟବଣ୍ଣିରୁ ଯେ ଲୋକ ମୁଖରେ ବହୁକାଳରୁ ପ୍ରଭୁରିତ ହୋଇ
ଆସୁଥିଲା । ଏଥରେ ବନ୍ଧୁବ୍ୟାନ ଯେ ଯେବେ ରସକଣ୍ଠାଳ
ରଚ୍ୟିତା ପୁରୁଷାମ୍ବା କବଣ ବୈଷ୍ଣବ ନ ଥିଲେ, ତେବେ
ଲେଖକ ମହାଶୟ ସେଥିରେ ପ୍ରମାଣ ପାଇଲେ କେଉଁଠୁଳୁ, ? ବା
ତାହାଙ୍କ ମନରେ ସେପରି ଧାରଣା ଜନ୍ମିଲା କିମ୍ବା ? ପୁଣି
ତାହା ଭ୍ରାନ୍ତ ବିଜନ୍ତତ ବୋଲି ପ୍ରଶାନ୍ତ ହେଲା କାହିଁକି ?

ଅବଶ୍ୟ ଏଥରେ କିମ୍ବି ମୂଳ୍ୟ ଅଛୁ । ରସକଣ୍ଠାଳ ରଚ୍ୟିତା
ପୁରୁଷାମ୍ବା କରଣ ବୈଷ୍ଣବ ଥିଲେ ବୋଲି ଉଜ୍ଜଳରେ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ
ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ପୁଣି ଦାର୍ଢିତାଭାଙ୍ଗି ଗ୍ରନ୍ଥ
ପ୍ରଶେତା ରାମ ଦାସ ତାହାଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥରେ (ଧାନ)କୃଷ୍ଣଃ ଦାସଙ୍କୁ
ପୁରୁଷାମ୍ବା କରଣ ବୈଷ୍ଣବ ବୋଲି ପ୍ରମାଣପର୍ବତ ସାକ୍ଷୀ ଦେଇ
ଥାଇନ୍ତି । ଉଜ୍ଜଳରୁ ପ୍ରଦେଶର କି ବଢ଼, କି ସାନ ପ୍ରତ୍ୟେକ
ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି ତାହାଙ୍କୁ ପୁରୁଷାମ୍ବା କରଣ ବୈଷ୍ଣବ ଆଖ୍ୟାରେ
ଅଭିନନ୍ଦ କରୁଥାଇନ୍ତି । ଲେଖକ ମହାଶୟ ମଧ୍ୟ ଏହି କିମ୍ବଦନ୍ତା
ବା ଦାର୍ଢିତା (ତା) ଭାଙ୍ଗି ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ରସକଣ୍ଠାଳ ରଚ୍ୟିତାଙ୍କୁ
ପୁରୁଷାମ୍ବା କରଣ ବୈଷ୍ଣବ ଥିବାର ଅବରେ ଓହାରଥିବେ ।
ତେବେ ଏହି କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଓ ଦାର୍ଢିତା (ତା) ଭାଙ୍ଗି ଗ୍ରନ୍ଥ କଣ ଭାମ
ପ୍ରମାଦ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ଯେବେ ଲେଖକ ମହାଶୟ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଓ
ଦାର୍ଢିତା (ତା) ଭାଙ୍ଗିଗଲାକୁ ଭାମ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ପ୍ରମାଣକରିବାକୁ
ସମର୍ଥ ହୋଇପାରନ୍ତି; ତେବେ ଧାନକୃଷ୍ଣ ଦାସ
ପୁରୁଷାମ୍ବା କରଣ ବୈଷ୍ଣବ ନ ଥିଲେ ବିଶ୍ଵାସ କରିଯାଇ
ପାରେ । ମାତ୍ର ତାହା ନ କରି କେବଳ ରସବିନୋଦ ପ୍ରତ୍ୟେତା
ରଜ୍ୟରୁ କବି ଧାନକୃଷ୍ଣ ଦାସକର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ
ରହିବାକୁ ରଚ୍ୟିତାଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ର ଅସ୍ତ୍ରିକାର କରି ପୁରୁ
କରଣ ବୈଷ୍ଣବ କଥାକୁ ଉପାର୍ଥ ଦେବା ଅନ୍ୟକ୍ଷାନ ଷେଷର
ପ୍ରମାଣ ନାହୁଁ ।

ଦ୍ଵିତୀୟରେ ଲେଖକ ମହାଶୟକୁ ମତ ॥ ରସକଣ୍ଠାଳ ଶ୍ରୀ
ରସ ବିନୋଦର ରଚନା ଶବ୍ଦ ଅଳ୍ପରିକାର କରି ସ୍ଵର୍ଗତଃ
ଶ୍ରୀମଦ୍ଭୂଦ୍ରର ଶକ୍ତିଶୂନ୍ୟ ମହାଶୟ ଧାନକୃଷ୍ଣ ଦୁଇକାଳ
ଭାଜିଲ ସାହିତ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର
ଏହି ଅନୁମାନର ଦିଣ୍ଡି କାରଣ ଥାଇ । ପ୍ରଥମ, ରସ ବିନୋଦ
ଓ ଶୁଣ ସାରବ ପ୍ରକ୍ରିୟ ଯେପରି ଏକା ବୃଦ୍ଧିରେ ଅମୂଳାନ୍ତ
ଲିଖିତ, ରସକଣ୍ଠାଳ ସେପରି ନାହୁଁ । ଏହା ବୃଦ୍ଧିର
ଶ୍ଵରୋଦ୍ଧାରା, ଦ୍ଵିତୀୟ, ରସକଣ୍ଠାଳ ରଚନା ରସ ବିନୋଦର
ରଚନାତାରୁ ପୁଅଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏତକରେ ଧାନକୃଷ୍ଣ ଦୁଇକାଳ
ଥିଲେ ବୋଲି ସ୍ଵାକ୍ଷାର କରିପାରିଲୁ ନାହିଁ । ଶୁଣିବାଗର,
ବୋଲି ପ୍ରଦେଶର କରିପାରିଲୁ ନାହିଁ ।

ନାମରୁ ଗାଇ, ଧର୍ମଶାର ଓ ରଷ୍ଟନୋଦ ପ୍ରକୃତ
ବାଠକଲେ ଜଣାଯାଏ, ସେମାନେ ଏକ କହିବର ରଚନା ଏହି
ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସାୟ ଏକ ଭୁବରେ ଅନ୍ତର୍ଗାଣିତ । ଏହି
ବେଳର ପ୍ରାୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୁବରେ ଧର୍ମଶାରଦେଶ ଓ ଧର୍ମକଥା
ପରିବର୍ତ୍ତନ ଭୁବରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିଲା । ରଷ୍ଟନୋଦରେ ମଧ୍ୟ
ସେହି ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଏହାର ରଚନା କିମ୍ବା
ବିଶ୍ୱାସିତ ଓ ଉଚିତର ଭୁବରେ ଅବସ୍ଥାପାଇତ ।
ବେଳକଣ୍ଠାଳର ସ୍ଵଭାବାତି ଓ ଲକିତ ପଦ ବିଜ୍ଞାପ
ଅନ୍ୟଥି ବିରଳ । ବିଭିନ୍ନ ପାଠରୁ ଜଣାଯାଏ, ଗୋଟିଏ
ଲେଖକଙ୍କର ନିମନ ଅବସ୍ଥାର ଲେଖା ଓ ଅନ୍ୟଥି ପ୍ରକାଶ
ଅବସ୍ଥାର ଲେଖା । ଏକ ଲେଖକ ଶିଖା ପ୍ରେରଣାରେ ଓ ଅନ୍ୟ
ଉଚିତ ଚନ୍ଦ୍ରଚତ୍ର ଭାବରେ ଲିଖିତ । ଏହି ହେଉଥି ଉତ୍ତର
ପ୍ରକାଶର ରଚନା ଏକ କବିକର ଲେଖନ ପ୍ରଥମ ଦୋଷ
ପରିବର୍ତ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କବିକ ଲାବନା ବୃଦ୍ଧିତ
ଆଲୋଚନା କରନ ଜଣାଯାଏ, ଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କବି
ସେହି ଅନ୍ତର୍ଗାଣ ଦାସ ।” ଦେଖନ୍ତୁ, ପାଠକବୃତ୍ତ, ଲେଖକ
ମହାଶୟ ସଙ୍କଳନକୁର ମଚିକୁ ଅନୁଭବରେ କରି ସେମାନେ
ରହନୀତ ହେଉଥିଲା, ତତେ ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦକୃଷ୍ଣ ଦାସ ଜଣେ
ଥିବାର ଯକାଶ କିମ୍ବାକୁଣ୍ଡଳ । ଏହା ଯେ ଲେଖକ
ମହାଶୟକର ଦେବୀ ମୁଲକୁ ପଥର ଭବରେ ମନ ହେଉଥିଲା
ତାହା ଦୁଇଭା ସୂକ୍ତଠିକ । କହୁନ୍ତିକ ରଷ୍ଟନୋଦ ଓ
ବେଳନୋଦର ରଚନାର ଅନେକ ପ୍ରଭେଦ ହୁଏ ।
କି ଉତ୍ତରା କୌଣସି, କ ଭୁବ ଧନାବେଶ, କ ରଷ୍ଟନା ପ୍ରମୋଦ
ତଳାନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରଚତ୍ର ରଷ୍ଟନୋଦ ବେଳକଣ୍ଠାଳର ମମକନ
ଦେବ ପରିଦାହୀ । କହିବାକୁ ମନେ ଗୋଟିଏ ଗାନ୍ଧାଳକ
ଓ ଅନ୍ୟଥି ମତିଥା କଲ । ଗାନ୍ଧାଳକର ପାଦତତା ଓ ପ୍ରାୟ
ଯେପରି ଅନ୍ୟଥି ଦୁର୍ବଳ, ରଷ୍ଟନୋଦର ଲେଖା ସେପରି
ଅନ୍ୟଥି ଦୁର୍ବଳ । ଏ ବିଶ୍ୱାସର ଉତ୍ତଳୀୟମନଙ୍କ କଥା
ଦୂରେ, ବିଦେଶୀୟମାନ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତକୁଳ ମତ ବ୍ୟକ୍ତକର
ଅଛି ଓ ଉତ୍ତଳର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରତିକ ଶକ୍ତି ଥାଇଁ ଥାଇଁ
ବେଳକଣ୍ଠାଳକୁ ଲାଲିତା ଓ ମନୋହାରିତାରେ ଶୈଶ୍ଵର ଯାନ
ପ୍ରଦାନ କରି ଯାଇଥିଲା । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ “ରଷ୍ଟନୋଦ
ଓ ବେଳନୋଦ ଯେ ଏକ କବିକର ଲେଖନାପ୍ରଥମ”, ଏହି
ନ୍ୟୂନ ଜଣାଯାଏ ଯୋଗ୍ୟ ଦେବ ।

ପୁଣି ଲେଖକ ମହାଶୟ ରସବନୋଦ ଦୂଷିତ ଗ୍ରହର ଗୋଟିଏ
ଅନ୍ୟ ସ୍ଥିତି ତାଳକା ସୁଧାଜ କର କହୁଅଛନ୍ତି ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟକ
ଟତ୍ତ୍ଵବିଜ୍ଞାନର ରସବନୋଦ ଓ ଆର୍ଦ୍ରବିଜ୍ଞାନର ନାମ ଦାଢ଼ି ।
ଯେତେବେଳେ ଦେଇ ଦେଇ ପ୍ରତି ଉତ୍ସବନୋଦ ରସବନୀ ପ୍ରକାଶ

ରଚିତ ହୋଇଥିବ କା ରସକରୋଳ ରସପାରିବ କାମରେ
ଅଭିଷବ୍ଦ ହୋଇଥିବ ।” ପୁଣି ଏକ ଖ୍ଵାନରେ “ରସବିନୋଦ
ଗ୍ରହ ଦେଲକୁ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରହମାନ ନୃତ ହୋଇ
ପାରିଥିଲା ବୋଲି ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲାନ୍ତି ।” ଯେବେ
ରସକରୋଳ ରସବିନୋଦର ରଚନା ପରେ ରଚିତ ହୋଇଥିବ
ଗୋଲି ସମ୍ବାଦନା କରିଗଲା, ତେବେ ରସବିନୋଦ ରଚନା
ଦେଲକୁ ତାଙ୍କର ସକଳ ଗ୍ରହ ରଚିତ ହୋଇ ପାରିଥିଲା ବୋଲି
ମତ ବ୍ୟକ୍ତ ହେଲା କାହିଁକି ? ପୁଣି କା ରସକରୋଳକୁ
ରସପାରିବ ନାମରେ ଅଣ୍ଟାଗ କରିଗଲା କାହିଁକି ? ଅନ୍ତରୁ
ମଧ୍ୟ ଏକ ଖ୍ଵାନରେ ରସକରୋଳ ପ୍ରକାଶ ଅବସ୍ଥାର ଦେଖା
ବୋଲି ପ୍ରକାଶ ହୋଇଥିଲା । ଏଥରୁ ଖ୍ରିସ୍ତନ ହେଉଥିଲୁ ଯେ
ଲେଖକଙ୍କର ପ୍ରମାଣ ଅଧ୍ୟବସ୍ଥିତ ଉତ୍ତି ରପରେ ପ୍ରକର୍ଷିତ ।
ସେ ନିଜେ ତାହାଙ୍କର କୌଣସି କଥାକୁ ଛାଇ ବୋଲି ଶୁଦ୍ଧତା
କର ନାହାନ୍ତି । କେବଳ ଅନ୍ତାରରେ ଐଶ୍ୱରଙ୍କ ପାର
ରଚନାଟା ହୋଇଥିଲା । ପୁତ୍ରରୁ ଏ ବିଷୟରେ ଛାଇ
ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ରପ୍ତିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଅଛେ ଏହି
ବିଷୟ ଛାଇ କରିବାକୁ ଜୀବିତ ହୋଇ ରତ୍ନ ଗ୍ରହର ରଚନା
କାଳ ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ଆମେ ଦେଖୁଥିଲୁ ଯେ
ଯେବେବେଳେ ରସଦିନୋଦ୍ଦିନ ରଚନା ହୋଇଥିଲା,
ତେବେବେଳେ ତାହାର ପ୍ରଗେତା ସମ୍ଭାବନାବୁଦ୍ଧ ହୋଇ
ଦ୍ରୁଦ୍ରବ୍ୟର ପାମନ୍ତର୍ଫିଲାରକର ଆଶ୍ରମରେ ଅବସ୍ଥାନ
କରୁଥିଲେ । ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଲେଖକ ମହାଶୟଦ ଉଚ୍ଛବି । “ଏ
ହିନ୍ଦୁ ଯୋଜନାର ବେଳେ । ଦାର ତୁର୍କଶୀ ନଦୀ କୁଳେ ।”
ଶ୍ରୋକରେ ଦ୍ୟୁତି ହୋଇଥିଲା । ପୁତ୍ରରୁ ପ୍ରସରରେ କେବେଳି
ପ୍ରମାଣ ପ୍ରମୋଦ ନ କର କେବଳ ଏତିବିନିମ୍ନ କହିବାକୁ ବହିଥିଲା
ଯେ ରସବିନୋଦ ପ୍ରଗେତା ଓଡ଼ିଶାର ରାଜୀ ବଳିଭାବଦେବକ
ପାଞ୍ଚ ଅଞ୍ଚଳରେ ପୂର୍ବ ପରିଚ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଯେବେବେଳେ
ସେ ପୂର୍ବ ପରିଚ୍ୟାଗ କର ଆସିଥିଲେ ସେତେବେଳେ ଦ୍ରୁଦ୍ରବ୍ୟ
ନିଳକଷ୍ଟ ଦିଦ୍ୟାଧରକର ଗଲିବର ଶେଷ ଗୁଡ଼ିରେ ଅବସ୍ଥାକ
କରୁଥିଲା । ମଳକର୍ଷକ ପରେ ତାହାଙ୍କର ଭାଇ ପଦାଶିବ
ପାମନ୍ତର୍ଫିଲାର ଓ ତାଙ୍କ ପରେ ସମ୍ବାଦିବକ ପୁତ୍ର କଲିପାମ
ପାମନ୍ତର୍ଫିଲାର ଗଲିବ କରୁଥିଲେ । ବଳିଭାବ ପମ୍ବରେ
ରସବିନୋଦର ରଚନା ଶେଷ ହୋଇଥିଲା । ବଳିଭାବଦେବକ
ପାଞ୍ଚ ଅଞ୍ଚଳ ଲେଖକ ମହାଶୟଦ ମତ ଅନୁସାରେ ୧୯୫୫
ପ୍ରୀଣାବ ବୋଲି ଶୁଦ୍ଧ କରେ ଓ ସେହି ସମସ୍ତରୁ ବଳିଭାବ
ପାମନ୍ତର୍ଫିଲାରକର ରାଜର ଯାରା, ଅନ୍ତରେ କଣବର୍ଷ
ବୋଲି ଧରିଲେ ରସବିନୋଦର ରଚନାକାଳ ୧୯୫୫ଶୀୟାବ୍ଦ

କୋଣାର୍କ ଅବଧାରିତ ହୋଇଥାଏଇବୁ । ମାତ୍ର ଲେଖକ ମହାଶୟଦ
ଉପଚାଳୋଦ୍ଧର ରତନା କାଳି ୧୯୫୫ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ ବୋଲି
ପ୍ରେସ୍ କରିଥାଇଛନ୍ତି । ସେ ସହି ୧୯୫୫ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ ରତନ କେବିଂ
ପ୍ରମାଣ ଅନୁସାରେ ଶ୍ରୀବିଜନନ୍ଦ କିନ୍ତୁ ନିର୍ବର୍ଣ୍ଣନ ଦେଖାଇ
ନାହିଁଛନ୍ତି । ପ୍ରଭାତ ସେ କଥା । ବର୍ତ୍ତମାନ ରସକଣ୍ଠୋଳ ର
ରତନା । କାଳ ପ୍ରିୟାକୃତ ହେଉ । ପ୍ରଥମରେ କହିବା
ଦିଶେଖ ଯେ ରସକଣ୍ଠୋଳ ପ୍ରତିଶତା ତାହାଙ୍କ ପ୍ରାଚୀର
କୌଣସିଠାରେ ଅସୁରରନ୍ତୁ ନବରତନାହାନ୍ତି କା ସମୟର
ଭିନ୍ବନ୍ଧନ କରି ନାହାନ୍ତି । ପୁରୁଷ ତାହାଙ୍କର ପମ୍ବା
ନିରୂପଣ ତେବେ ସବଳ ସାମ୍ନ ଦୂର୍ଦ୍ଦେଶ । ତେବେ ମଧ୍ୟ
ଜୀବନରୀ ମାହାର୍ଯ୍ୟରେ ରସକଣ୍ଠୋଳର ସମୟ ନିରୂପଣ
କରାଯାଇପାରିବ । ଏହି କିମ୍ବଦିନକୁ ଅନୁସରଣ କରିବା
ପୂର୍ବାହ୍ୟ କହିବା ଉଚିତ ଯେ ଏସ ଜାଗାକି ଶ୍ରୁତିରେ ତା ମୁଖ୍ୟର
ଅକ୍ଷୟାନନ୍ଦ କରି ରସକଣ୍ଠୋଳର ପ୍ରଥମ ଅଂଶ ରତନା କରିଥିଲୁ ।
ପୁଣି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅପର ଅଂଶ କା ଶେଷ ଅଂଶ ରତନା କରିଥିଲୁ ।
ଏ ଦଷ୍ଟବ୍ରତ ସତ୍ୟାକାଶ ନିଷ୍ଠା ନିମିତ୍ତ କେଶଦୂର ଅପସର
ନ ହେବାର କେବଳ ରସକଣ୍ଠୋଳ ଲଞ୍ଜିତ, “କରିଥିଲୁ ଆଶା
ଦେଖ ଶୈତାନ ନବାସୀ କରିବାକୁ ଦାନଦୂଷଣ । କି ଅଭାବ୍ୟ ତାଙ୍କୁ
ନ ପାରିଲୁ ରହ ପ୍ରଭୁ କୋଷିଲେ ପଢ଼ୁଥି ।” କୁ ଉତ୍ତାରକାଳେ
ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ । ଯେତେବେଳେ ନାନକୁଷ ପୁରୁଷେ ରସକଣ୍ଠୋଳ
ରତନା କରୁଥିଲେ; ତେବେବେଳେ ରିପେନ୍ଦ୍ରିଆଙ୍କ
ସହିତ ତାହାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲୁ । ସେହି ସାକ୍ଷାତରେ
ରିପେନ୍ଦ୍ରିଆଙ୍କ ରସକଣ୍ଠୋଳ ଦେଖି କହିଥିଲେ ଯେ ଏହାକୁ
ଭୟକୁ ଦେଲେ କଣ ରସ ନିର୍ଣ୍ଣତ ହେବ ? ନାନକୁଷ ଦାସ
ଛୁଟାକୁ ଝୁଟି ବୋଲି କହି ଉଠିଲେ । ନାନକୁଜ୍ଞି ତାହାଙ୍କର
ଭୟକୁ ଶୁଣି ରଖାଯାଇ ଭବରେ ହୃଦୟ ପ୍ରସାରଣ କଲେ ।
ମାତ୍ର ତାହାଙ୍କର ଗର୍ବାତି ଭବ ଶାନ୍ତ ତିର୍ଯ୍ୟକ
ହେଇଥିଲା । ନାନକୁଷ ଦାସ ମନେ ମନେ ତାବନାଶନ
ପ୍ରଭୁଙ୍କ ତତ୍ତ୍ଵ କରି ରସକଣ୍ଠୋଳ ଶେବାକୁ ବୁଝି ଦେଲେ ।
ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଉତ୍ସବ ସେଥିରୁ ରସ ନିର୍ଣ୍ଣତ ହେଲା । ରିପେନ୍ଦ୍ରିଆଙ୍କ
ଏହା ଦେଖି ଆଶ୍ରୟାନ୍ତିର ହେଲେ । ସେ ପ୍ରଥମରେ
ଦାନକୁଷ ଦାସଙ୍କ ସାମାନ୍ୟ କବି ବୋଲି ଉଦ୍‌ଦିଷ୍ଟିଲେ ।
ବର୍ତ୍ତମାନ କଥାପଥ ସରଳ ସଙ୍ଗ ନମ୍ବିଦେବକର ଭୁଲ୍ୟ
ଅନ୍ତର୍ଭାବ ଉତ୍ସବ ସେବା ନିର୍ମିତିରେ—

“କିମ୍ବା ଦୁଇ ପାଇକାର୍ଥ ମନ୍ଦରେ ଶରଣ ।

ଆଜି ପରି କହିଛିର ମୁଖେ ବରଣ ।”

ଭୁବନେଶ୍ୱର ପମାଣକୁ ଜଣା ଯାର୍ତ୍ତିଅଛି ଯେ ଉଚ୍ଚବ୍ଲକ୍ଷଣକ
ପମାଣକୁ ପାନ୍ଦିକଷ ଭାବାଙ୍ଗେ ଉପରିବେଳେ ଭାବନା ଉପରିବେଳେ ।

ଭେଦପାତ୍ର, ଉତ୍ତର ଏଣ୍ଟି ଶ୍ରୀଶ୍ଵାରର ଜନ୍ମଗୁଡ଼ିକ କରିଥିଲେ
୩.୧୯ ଦିବ୍ୟାହିତକ ୨୭ ଅକ୍ଟରେ ତାହାଙ୍କର ରଷମେଳଣ
ଶେଷ କରିଥିଲେ । ପାନକୁଷ୍ଟଙ୍କ ସହିତ ରିପୋର୍ଟରଙ୍କର
ସାମାଗ୍ରୀ ଅବଶ୍ୟ ତାହାଙ୍କ ଜୀବନର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ହୋଇଥିବା ।
କି ହୀନି କା, ଜନ୍ମରୁ ଗ କାହାର କବିତା ଶକ୍ତି ରହିବ ହୁଏ କାହିଁ
ଜୀବନର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଲୋକେ କବି ବୋଲି ଦିଦିର ହୁଅନ୍ତି ।
୫ ଚର୍ବିଗରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧତା ଲାଭ କରିଛୁ । ଉପେକ୍ଷିତରୁ ମେ
ଦିବ୍ୟାହିତ ଦେବକ ୨୭ ଅକ୍ଟରେ ତାହାଙ୍କର ରଷମେଳଣ
ଶେଷ କଲେ ଓ ମେହି ବର୍ଷ ପାଇଁ ପ୍ରାୟ ହେଲେ । ଏହି
ଘଟଣା ୨୧୯ ଶ୍ରୀଶ୍ଵାରର ବୋଲି ପ୍ରମାଣପିଣ୍ଡ ।
ତାହାରେଲେ ଏହା ପୁନଃରୁ ସେ ଅବଶ୍ୟ ପୁଣ୍ୟକୁ ଆସି
ଦାନକୁଷ୍ଟଙ୍କ ଦର୍ଶକ କରିଥିବେ । ଯେବେଳେ ଏହି ଘଟଣାକୁ
୨୦୦୪ ଶ୍ରୀ ବା ଜନ୍ମିନାନନ୍ଦ । କୌଣସି ବର୍ଷ ବୋଲି ଗାହଣ
କିଧ୍ୟାୟା । ରତନେ ରସକିଶୋଳର କାଳି ରସଦିନାଦର
୪୦ ବର୍ଷ ପାଇଁ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ଜଳ ଦୂର
ହୋଇ ତାହାଙ୍କର ଶେଷ ଜୀବନକୁ ଶାନ୍ତରେ ଅତିବାହିତ
କରିବା ରହିଦେଖାଯର ବ୍ୟବରତରେ ଅବସ୍ଥାକ କରିଥିଲେ,
ମୁଣ୍ଡ ମୁଖୀ କଶକମୁଣ୍ଡ ସମ୍ମରେ ଅବଲୋକନ କରି ସତର
ମୁଣ୍ଡ ପାଞ୍ଚକାଳୀ କରୁଥିଲେ; ସେ ସେ ଆର ୪୦ ବର୍ଷ ଜୀବନ
ଯେହି ରହିବାକୁ ସମ୍ମ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ବିଷ୍ଣୁ କରିବା
ଦୂରେ ଥାର କରୁଣାକୁ ନମ୍ବ ଅସିପାଇର କାହିଁ । ତାହାରେଲେ,
ରସଦିନାଦ ପ୍ରଣେତା ରସକିଶୋଳ ରତନା କରିଥିଲୁ
ବୋଲି କିଧିର କୁହାଯିବ । ପୁଣି ରସକିଶୋଳ ଦାନକୁଷ୍ଟଦାସକର
ପୁଣି ବାପ ସମୟରେ ରତନ ହୋଇଥିଲୁ ବୋଲି କାହାନ୍ତି, ଏପରି
କେନ୍ଦ୍ରର ରସଦିନାଦ ପ୍ରଣେତା ସେ କିଧିର ରସକିଶୋଳର
କର୍ତ୍ତା ହେବେ କିନ୍ତୁ ଦୁଖ ଯାଇବାହିଁ । ପୁରାଣ “ଜଗମୋହନ
ପରେ ଯାଇ । ଗରୁଡ଼ ଖର ପରେ ଥାର । ଲେଣକରି କେତୀର
ଶ୍ରୀମତୀ । ଗଲ ଅଶେଷ ଲଜ ଦୁଃଖ ।” ରସଦିନାଦ ଯେଉଁ
କରିବାର ଲେଣମାପ୍ତୁର ଆର୍ତ୍ତଫାଶ ଓ ରସକର୍ଷାକ ସେହି
କରିବାର ଲେଣମାପ୍ତୁର, ବୋଲି କହାଇ ଦେଖିବାର
ପରିମାତ୍ର ।

ଶୋଭରେ ଲୋହକ ମହାଶୟ ପ୍ରମାଣ କରିଥିଲୁଗନ୍ତି ଯେ
ରୂପକଣୋଳ ଓ ଉପରିତଳର ଏକ କଦିକର ଲୋହାପ୍ରସ୍ତର
ମଧ୍ୟରେ ଚାଷ ଛୁଟୁଥିପାରିବ । ମାତ୍ର କବିଜଳ ମାତ୍ରକି ଦୂରୀର
ଅନ୍ତରିକ୍ଷରକା କଲେ ଲଣାଯାଏ ଯେ ସମ୍ପଦ ପ୍ରକଳ୍ପ କରି ପେହି
ପାରିବା ପାଇଁ । ଲୋହକ ମହାଶୟ ଉପରିତଳରେ କବିଜଳ

ଜୀବନୀ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ରହ କରି ପ୍ରବନ୍ଧର କଳେବର ବୃକ୍ଷି କରିବା ବ୍ୟପନ ଅନ୍ୟ କିଛି ଆଲୋଚନା କରିବାହାନ୍ତି । ପୁଣି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି ଯେ ରସକରୋଳ ରଚନା ସମୟରେ କବି ପୁରୁଷରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ସାଧାରିତ ବୈଗପ୍ରସ୍ତ ହେବାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ମାତ୍ର କବି ବୈଗପ୍ରସ୍ତ ହେବାର ରସକରୋଳ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗ୍ରହିତୁ ପ୍ରମାଣ ମିଳୁ ନାହିଁ । ରସକରୋଳ ରଚନା ସମୟରେ କବି ବାଜା ବିବ୍ୟାହି ଦେବକ ବିଷ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ ପୁରୁଷ ତ୍ୟାଗ କରିଅଛନ୍ତି । ଏ କଥା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାଙ୍କର ରସକରୋଳ ଗ୍ରହିତୁ ଏହାର ଶ୍ରୀମତୀ ପଢ଼ିବ ହୋଇଥିଛି । ସେତେବେଳକୁ ରସ ବିନୋଦର କବି କାଳ ଗର୍ଭରେ କବିଙ୍କର ହୋଇଥିଲେ । ରସ ବିନୋଦ କବିଙ୍କର ଜୀବନୀ ସହିତ ରସକରୋଳ ପ୍ରଣେତାଙ୍କ ନାମ ବ୍ୟପନ ଅନ୍ୟ କିଛି ସମ୍ଭବ ନାହିଁ । ଏ କଥା ନିଃସମ୍ମରଣରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିଯାଇପାରେ । ତେବେ ଦାନକୃଷ୍ଣ ଦାସ ନାମରେ ଉଚ୍ଛଳ ଭୂମିରେ ଦୁଇଜଣ କବି କନ୍ଦୁ ଶରୀର କରିଥିଲେ; ଯେ ବିଷପୁରେ କିଛି ଦୈଖିମତ ନାହିଁ ।

ଉପରିହାରରେ ବକ୍ତ୍ଵବ୍ୟ ଯେ ଉଚ୍ଛଳରେ ଦାନକୃଷ୍ଣ ଦାସ ନାମର ଦୁଇଜଣ କବି ଥିଲେ । ଜଣଣ କବିଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ନାମ ଦାନକୃଷ୍ଣ ଦାସ । ସେ ଜାତିର ରାଜପୁତ୍ର ଥିଲେ । ତାହାଙ୍କର ସର ସୁରକ୍ଷିତରଙ୍ଗା ନୟାକୁଲନିକଟ୍ଟୁ ଥିଲା । ସେ ରଥବିନାଦ ପ୍ରଭୃତି ଅନେକ ପୁରୁଷ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଜଣକର ନାମ କୃଷ୍ଣ ଦାସ (?) ସେ ବିଶେଷ ଭକ୍ତି ପରମ୍ପରା ଥାର ତାହାଙ୍କର ନାମର ଆରଣ୍ୟରେ ‘ଦାନ’ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ । ଯେହି ‘ଦାନ’ ଶବ୍ଦ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାଙ୍କୁ ଦାନକୃଷ୍ଣ ନାମର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଛି । ସେ କରଣ ଦେଖିବ ଥିଲେ । ପୁଣାରେ ତାହାଙ୍କର ନିବାସ ଥିଲା । ସେ

ରସକରୋଳ ପ୍ରଭୃତି ଉଚ୍ଚ ଧରଣର କାବ୍ୟର ରଚକ ଥିଲେ । ଉତ୍ତରାରେ କାବ୍ୟର ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଦର ହେଉଥିବାରୁ କାବ୍ୟ ରଚିଥିବା ମାନେ ପୁରୁଷପ୍ରକାଶକମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବିଶେଷ ଖ୍ୟାତ ଲଭ କରିଥିଲେ । ପୁରୁଷର ରଚା ସମ୍ବନ୍ଧ ହେଉ ନ ଥିବାରୁ ପୁରୁଷ ରଚକମାନେ ବିଶେଷ ବିଶ୍ୟାତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ । ପୁରୁଷର ରଚା ଯେ ହେଉ ନ ଥିଲା, ଏପର ନୁହେଁ । ଯେଉଁ ପୁରୁଷର ରଚା ହେଉଥିଲା; ସେହି କବିର ନାମ ଚର୍ଚିଗରେ ବିଶ୍ୟାତ ହୋଇଥିଲା । ଯଥା— ସାଗବତକାର ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ, ମହାପାତର ପ୍ରଣେତା ସାରଳା ଦାସ ଓ ସାମାଜିକର କବି ବଳଶାମ ଦାସ ଉଚ୍ଚାଦି । ମାତ୍ର ରସ ବିନୋଦର ରଚା ହେଉ ନ ଥିବାରୁ ସେ କବିଙ୍କର ନାମ ତେବେ ବିଶ୍ୟାତ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ସୁତରାଂ ଲୋକ ମୁଖରେ ଓ ଉତ୍ତରାମରେ କେବଳ ରସକରୋଳ ରଚୟିତା ଦାନକୃଷ୍ଣ ଦାସ ନାମ. ବିଦତ ଅଛି, ସେହି ହେଉଥିବା ଆନ୍ତେମାନେ ଜନଶ ମାତ୍ର ଦାନକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ଆସୁଥିଲୁଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ରୀଦାମାନା ପ୍ରସାଦରେ ଅନେକ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥ ପଦାକୁ ବାହାର ଅଛି ସେଥି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କ ରଚିଥିବାଙ୍କ ନାମ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲୁଁ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଛଳ ସାହିତ୍ୟର ସକଳ ଗ୍ରନ୍ଥ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ସେ ସବୁ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ ଦେଶର ଉପକାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆହୁରି ଅନେକ କବିଙ୍କର ଜୀବନୀ ମିଳିଦାରିବ । ସୁତରାଂ କୌଣସି ପ୍ରାଚୀନ ତତ୍ତ୍ଵ ଉକାର କରିବାକୁ ହେଲେ କେବଳ ଏକମନ୍ଦୀ ଭାବରେ ପରିଗ୍ରାହିତ ହେଲେ ହେବ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଶ୍ୱାସ ପୁଣ୍ୟାନୁପୁଣ୍ୟ ଆଲୋଚନା ବିଧେୟ । ଅଚ୍ଛା ବାରରେ ଦୁଇଜଣ ଦାନକୃଷ୍ଣ ଦାସଙ୍କ ଜୀବନୀ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ ।

ଶ୍ରୀ ଅନନ୍ତ ବେହେର ।

(୧) ଶ୍ରୀ ପଣ୍ଡିତ ପଣ୍ଡିତ ରାଥ ତାହାଙ୍କର ଉଚ୍ଛଳ ପାହିଦ୍ୟର ରଥବିନାଦ ନାମକ ପୁସ୍ତକରେ ଦୃଷ୍ଟିଦାସ ନାମରେ ଜଣଣାନ୍ତ ଦାନକୃଷ୍ଣ ଦାସ ନାମରେ ଦୁଇଜଣ କବି ଥିଲେ । ସେ ରସକରୋଳ ରଚନା କବିଙ୍କର ନାମ ବ୍ୟବସା କରି ନାହିଁ ।

ଅର୍ଥବିନିମୟ ସମସ୍ୟା ।

(The Exchange Problem) *

୧ । ବିଲୁଡ଼ବାବୀ 'କ' ନାମକ ଜଣେ ବ୍ୟବସାୟୀ ଭାରତବାସୀ
 'ଖ' ନାମକ ଜଣେ ବ୍ୟବସାୟୀଠାରୁ ଜିନିଷ ନେଲେ, ସେ
 ତନିପ୍ରକାର ଉପାୟରେ 'ଖ' ଲୁ ଜିନିଷର ମୁଲ୍ୟ ପରିଶୋଧ
 କରିପାରିବ । (କ) ସେ ବୋଲ୍ଡ(freight) ଏବଂ ଇନ୍ସୁରେନ୍ସୁର୍ସ୍
 (Insurance) କରିବାର ଖର୍ଚ୍ଚ ଦେଇ ଜିନିଷର ଦାମ
 ପାଇଶ୍ରୀର (Sovereign) ଯାହାହେବ, ତାହା ଭାରତକୁ
 ଚାହିଁଲାଗିରେ ପଠାଇ ଦେଇଗାରେ, (ଖ) 'ଖ' ର ସେଇଁ
 ଜିନିଷ ଅବଶ୍ୟକ ସେଯର ଏକା ଦାମର ଅନ୍ୟ କିଛି ଜିନିଷ
 ପଠାଇପାଇର କିମ୍ବା (ଗ) ଜିନିଷର ଦାମ ଖର୍ଚ୍ଚ । ସହିତ
 ଭାରତସରକୁ (Secretary of state for India)
 ତାଙ୍କଠାରୁ ଖଣ୍ଡିଏ । ହୃଦୀ (Council draft)
 ଲେଖାଇ ନେଇ 'ଖ' ନିକଟକୁ ପଠାଇଦେଇ ପାରେ, 'ଖ'
 ସେହି ଫୁଣ୍ଡିକୁ ଭାରତରେ ଭାଙ୍ଗାଇନେଇ ପାରିବ ।

୨ । ଏହି ଛଣ୍ଡ ସାଧାରଣତଃ ଭାରତକୁ ଟକା ପଠାଇବାର
ତନିକୁକାର ଉଠାୟ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଏବଂ ସେହିଦେବତାରୁ
ଏହାର କାମ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ସୀମାମୟରେ କମ ବେଶି ହୋଇପାରେ ।
ଏହା ସହଜରେ ଜଣା ପଢ଼ି ଫ୍ଲ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ଲୋକକୁ
ବିଳ୍ପିତରୁ ଭରତକୁ ପୁନା ପଠାଇବାକୁ ଯେତେ ଖଳ୍ପ ଲୁଗେ,
ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ଭାବାତାରୁ କେବେଦି ହୁଏଶି ଦିଅନ୍ତିନାହିଁ

୩ । ଏହା ସନ୍ଦର୍ଭରେ ରୂପ୍ୟିକ ଯେ ଏହି ହୃଦୀଶ୍ଵରାଷ୍ଟ୍ର (Council draft) ଯେ କେବଳ ବିଲୁଚିକାରୀ ବଣିକମାଳେ ଧେମାନଙ୍କୁ ଭାବିତାୟ ମହାଜନମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ସୁବିଧାରେ ଟକ୍କା ପଠାଇ ପାରିବେ ତାହା ନାହିଁ, ଏହି ଉପାୟରେ ଭାବିତ ସରକାର ମଧ୍ୟ ବିଲୁଚିତ୍ର ବାକି ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ସରିବିନ୍ଦି ନିକଟକୁ ସୁବିଧାରେ ଟକ୍କା ପଠାଇଗାଇବେ ଏବଂ ସାଧାରଣତଃ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ହୃଦୀଶ୍ଵର ଦାମ ଭାବତେଷୀବକ୍ରର ପ୍ରୟୋଜନ ଅନ୍ସାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଇଁ ନିର୍ଭର କରେ ।

୪ । ଯୁଦ୍ଧବାର କିନ୍ତୁ ଅବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର ଦୂଇପ୍ରକାଶ
ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଅଛି—(୧) ବିଲୁଚନ୍ଦ୍ର ସୁନାର ରପ୍ତାଳ ସବୁ
କନ୍ଦମ୍ ହୋଇ ଯାଇଅଛି ଏବଂ (୨) ଭାରତରେ ବିଦେଶୀ
ନିତିପର ଅବଶ୍ୟକତା ଅପେକ୍ଷା ବିଲୁଚନ୍ଦ୍ର ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଭାରତୀୟ ଦ୍ରୁବ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତା ଖରକ ବେଶି
ପରିମାଣରେ ବଢ଼ିଅଛି । ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଲୁଚନ୍ଦ୍ର ବଣ୍ଣୀକ ‘କ’

ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖୁଛି ସେ ଭାବଚକ୍ର ଜିନିଷ ନେଇ ତାହାର
ଦାମ ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ହେଲେ ସେ ଭାବଚକ୍ର ସୁନ୍ଦର
ପଠାଇ ପାରିବ ପାହିଁ । କିମ୍ବା କିଛି ଜିନିଷ ପଠାଇ ପାରିବ
ନାହିଁ । ସୁତ୍ତମା ତାହାର ବୃଣ ପରିଶୋଧ ନିମିତ୍ତ
ତାହାର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଉପାୟ ବାଙ୍ଗା ରହିଲା ଯେ
ତାହାକୁ ହୃଦ୍ରିତ୍ୟ (Council draft) କିଣି ତାହା ଭାବଚକ୍ର
ପଠାଇବାକୁ ହେବ । ସମସ୍ତ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ଭାବଚ ସଂହାର
ସେମାନଙ୍କର ହସ୍ତାବଧି ଠିକ କରିବାକୁ ହେଲେ ବିଳାତ
ସାହାଯ୍ୟରେ କରିବାକୁ ହୃଦୀ ବୋଲି ‘ଖ’ ଲ୍ଲାବ ଯେ
ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ରହୁଥିବାକି ଦ୍ରୁବ୍ୟ ସମସ୍ତ ‘କ’ ବଣିକ ସାହାଯ୍ୟରେ
ରହିଥାଏ ହୃଦୀ ।

* । ଶୁଦ୍ଧରୂ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିପାରେ— ଭାଗତପାତ୍ରରୀବ କଣ
ଏହିପରୁ ହୃଦ୍ଦି ନିଜ ଇଚ୍ଛାନ୍ୟାୟୀ ବିଷ୍ଣୁକରନ୍ତି ଏବଂ ନିଜର
ଆଖଣ୍ଡକଣା ବା ଭାଗତପାତ୍ରର ସଂଖ୍ୟାନ ବିଷ୍ଣୁ କିଛି
ଭବନ୍ତି ନାହିଁ ? ଅଥବା ଖୁବ ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ହୃଦ୍ଦି ଚଳାଇ
ଇଚ୍ଛାନ୍ୟାୟୀ ହୃଦ୍ଦିର ମନ୍ଦ୍ୟ ଅତ୍ୟଧିକ କର ପକାନ୍ତି ?
ଏହାହିଁ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ‘ଅର୍ଥ ସମସ୍ତ୍ୟ’ ।

୭ । ପ୍ରଥମତଃ କୋଥିଦେବ ସେ ଛାରଚତ୍ତରାବଙ୍କର ବେଳ
ଉଣ୍ଡି ହୁଣ୍ଡିର ଦାମ ଏତେବୁର କଷି ଦେବା ନିତାଳ୍ଯ ନାଚତା
ଅଟେ । ହୁଣ୍ଡିର ଦାମ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ, ଫଶ୍ୟା କମାଇ ଦେବା
ଦ୍ୱାରା ସେ ବଲୁତ ବଣିକଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ ଦେଉଥିଲୁ ଏବଂ
ବ୍ୟବସାୟର ଅବନନ୍ତ କରୁଥିଲୁନ୍ତି; କାରଣ ବଣିକଙ୍କୁ ବେଶି
ଦାମ ଦେଇ ଜିନିଷ ନେବାକୁ ପଡ଼ିବାରୁ ସେ ଜିନିଷର ପରିମାଣ
କମାଇ ଦେଉଥିଲୁ ଏବଂ ଫଳରେ ବ୍ୟବସାୟର ବିପ୍ରାର କମେ
ଯାଇଅଛି ।

୨। କିନ୍ତୁ ଏହି ହୃଦ୍ରଶ୍ମି ଗୁଡ଼ିକରେ ଭାବତ ସରକାରକୁ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ଅଦେଶ ଆଏ ଏବଂ ସେହି ହେତୁରୁ ଯେ କୌଣସି ମୁହଁତ୍ତରେ ଟଙ୍କା ଭାଙ୍ଗାଇ ଦେବାକୁ ଭାବତ ସରକାରର ସମତା ଅଛି କି ଜାହିଁ ତାହା କି ଜାଣି ସେ ଏହି ହୃଦ୍ରଶ୍ମି ହିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଯଦି ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ଅପରିଷ୍ଯ୍ୟ ଅଦେଶ ପଠାଯାଏ ତେବେ ଅମୃତ ସଙ୍ଗତିର ବୁଦ୍ଧି କରିବା ପ୍ରତି ଯତ୍ନ କରିବାକୁ ହେବ । ଯୁଦ୍ଧରୁଷ ସକାଶେ ସରକାରଙ୍କୁ ଯେଉଁ ନୂଆଟଙ୍କା ଦିଅ ଯାଇଅଛି ତତ୍ତ୍ଵାର୍ଥ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କେତେକ ପରିମାଣରେ ସମ୍ମନ ହୋଇଅଛି

ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ତାହା ବେଶିଦିନ ଯାଏ ରହିବକାହିଁ । ବ୍ୟବସାୟକୁ ସର୍ବଶୀଳ ସାଧୀନଚା ଦେବାକୁ ହେଲେ ସରକାରକୁ ନୋଟ ଏବଂ ଟଙ୍କା ବେଶି ବେଶି କରିବାକୁ ହେବ ।

୮ । ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଟଙ୍କା ଚଳାଇବାକୁ ହେଲେ ରୂପାର ଅମଦାନ ଦରକାର, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତିମାନ ରୂପା ଯେପରି ମୂଲ୍ୟବାନ ହୋଇଥାଏ ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ନୋଟ ପ୍ରତିକଳ କଲେ ମଧ୍ୟ ରୂପାର ଦରକାର; କାରଣ ଟଙ୍କା ବେଶି ହେଲେ ତାହା ଉଗ୍ରାଇବା ସକାଶେ ଟଙ୍କା କୃଅର କରଇ ରଖିବାକୁ ହେବ । (Security ଭାବରେ ବେଶି ନୋଟର କାରବାର ହୋଇପାରେ) ।

ଉତ୍ତର୍ମିମେଖ୍ୟ ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲେ ଉଚ୍ଚ ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଥାଦ୍ୱାରା ନୋଟ ଚଳାଇବାର ଶକ୍ତି ବଢ଼ାଇ ଦେଇଥାଏ, କିନ୍ତୁ ନୋଟ ଉଗ୍ରାଇବା ଦକ୍ଷାଶେ ଯଥେଷ୍ଟ ଟଙ୍କା ନ ରଖି ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବେଶି ଅଗ୍ରପର ହୋଇ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଅମ୍ବୁମାନେ ଶୁଣିଲୁଁ ଉତ୍ତର୍ମିମେଖ୍ୟ କେତେ ଦିନ ହେଲେ ଭାବୁଆଛନ୍ତି ଯେ ସେ ଏକ ପ୍ରକାର ନୋଟ ଚଳାଇବେ, ଯାହାକୁ ଉଗ୍ରାଇ ହେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତର୍ମିମେଖ୍ୟ, ସମସ୍ତ Private ରୂପା ଅମଦାନ Government. ହସ୍ତଗତ କରିବାର ପକ୍ଷି ପାଇଥାଏ ।

୯ । କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତର୍ମିମେଖ୍ୟେ କୌଣସି ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରନ୍ତି ନା । କାହିଁକି ଅର୍ଥର ବିଦ୍ୱାଳ ପରିମାଣରେ ପ୍ରଗତ ହେଲେ ତାହାର ଦାମ ବେଶି ବଢ଼ି ଯିବାର ବିଶ୍ଵାସ ରହିବ । ଯଦି କୌଣସି ଦେଶରେ ପ୍ରତଳିତ ମୂତ୍ରାର ଧର୍ମା ଚଢ଼ିଯାଏ, ତେବେ ମୂଲ୍ୟ କମିଯିବ ଏବଂ ଜିନିଷପଦ୍ଧର ଦାମ ବଢ଼ିଯିବ । ହତୀତ ସାଧାରଣ ଜିନିଷର ଦାମ ବଢ଼ିଯିବା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଫଳ ଫଳିବ ତାହା ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । ଅମ୍ବୁର ଜାବନ ମଧ୍ୟରେ ଅମ୍ବୁ ସମସ୍ତେ ତାହା ଉପରେ କରିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଜିନିଷର ଦାମ

ବଢ଼ିବା ଦ୍ୱାରା ଜୀବାନକୁ କି କ୍ଷତି ହେବ ତାହା ଯଦିଏ ସରକାର ଗର୍ଭାବସାରରେ ଚିନ୍ତା କରିଥାନ୍ତି ତଥାପି ଜିନିଷାନକୁ ତଙ୍କାର କି କ୍ଷତି ହେବ ତାହା ଉତ୍ତର୍ମବୁଦ୍ଧି ସରକାର ଭବିଥାନ୍ତି କି ନା ଅମ୍ବୁମାନ ଜାଣ ନାହିଁ ।

ସ୍ଵର୍ଗମତଃ ଜିନିଷର ଦର ବଢ଼ିଲେ ଗୁଣ ପ୍ରତିକର ଅନେକ ଉପକାର ହୁଏ, କାରଣ ଟଙ୍କାର ମୂଲ୍ୟ କମି ଯାଇଥିଲେ ଯୁକ୍ତ ଜିନିଷର ଦାମ ବଢ଼ିଥିଲେ ଲେକେ ସାଧାରଣତଃ ବେଶି ଅମଦାନ କରିବାକୁ ଉପାଦ୍ୱତ ହୁଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଜିନିଷପଦ୍ଧର ଦାମ ଏକ ରକମ ରହିଥିଲେ ସେହି ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହା ବୁଦ୍ଧିମତ୍ରାବ୍ୟ ପରିଚ୍ୟ ନ ହେଲେ ଯୁକ୍ତ ଏହିପରି ସଂକଷିତାବାଦ ।

୧୦ । ଶ୍ରୀ ପରିଷଦଃ ଜିନିଷର ଦାମ ଜାଣି ଶୁଣି କମାଇବା ବାଣିଜ୍ୟର ଅନୁକୂଳ ନାହିଁ । ଯଦି ବିଲୁଚ ଅପେକ୍ଷା ଭାବରେ ଜିନିଷପଦ୍ଧର ଦାମ କମି ଆଏ ତେବେ ଏକ ପାର୍ଶ୍ଵ ମୂଲ୍ୟର ଜିନିଷ ପ୍ରକାରରେ କମ ଏବଂ ସେଠାରେ ଏତାକାର ଅପେକ୍ଷା କମ ଏବଂ ଯଦି ଏହିପରି ଅବଶ୍ୟକ କିନ୍ତୁ ଦିନ ରହେ ତେବେ ଭାବରେ ବଣିକ ଜିନିଷ ବ୍ୟାନ କଲେ କଷିତ୍ରପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବି ।

ଉତ୍ତର୍ମିନ୍ଦ୍ର ବିଶ୍ୱାସୁଡ଼ିକ ଆଲେଚନା କର Prof. Jevons କହିଥାଏ, “ଜୈନିକଦଳ ସଭା ଏବଂ ବିଦ୍ୱାସାୟ ମାନଙ୍କର ପରିଗୁଳକମାନେ କୌଣସି ସ୍ଵକାରେ କୌଣସି ବିଦ୍ୱାସାୟର ମୂଲ୍ୟକ ରକ୍ଷାକର ପାରିବେ ନାହିଁ, ଯଦି ଜିନିଷପଦ୍ଧର ଦାମ ଅଧ୍ୟେ ଅଧ୍ୟେ ବଢ଼ିବାକୁ ଅରମ୍ଭ କରେ” ।

୧୧ । ଭାବ ସରକାରଙ୍କ ସମ୍ମାନରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି କେତେକ ଗୋଟି ବାଧା ଏବଂ ବିପଦ ରହିଥାଏ ।

('ନଭୀତଃ ।)

ରୂପୀ ଏ ନଭେମଣ୍ଡଳ, ଯେତି ଦିବ୍ୟ କିନ,
କେବାଳ-ଶର୍ଣ୍ଣୀ ଏହା, ବିଚିତ୍ର ବିଚାନ । ୧ ।
ଖରତ ରତ୍ନକ ଶର୍ଣ୍ଣ-ସମ ତାରଣ,
ଦିତ୍ତା ଶର୍ଣ୍ଣକ ଅଦି ଦିଶନ୍ତି ଶର୍ଣ୍ଣନ । ୨ ।
ନଶି ନାତ ଯାନ୍ତି ନୂତି ଦିଶୁଳୟ-ତଳେ,
ଜିଦିବାକୁ ପୁଣି, ଅନ୍ୟ ଗରନ ମଣ୍ଡଳ । ୩ ।
ଦିତ ଦିନେ, ନବ ତେଜେ, ଧର ନବ ଶୋଭା,
ତବିରବେ ଭାବୁକର ଭାବୁ ମନୋଚନ୍ଦର । ୪ ।

ଶେଳନ୍ତି ଜୀବାୟା ହିନା, ବିଶ୍ୱେ ଏହିପରି,
ଭାବ ଭାବ ଘଟେ, ପୁଜ୍ଞ ଘଟ ପରିହରି । ୫ ।
ନବ ଦେବେହେ, ନବ ପୁରୁ ଧର ବିଶାନ୍ତ,
ନବ ଭାବେ, ପୁଣି ନବ କର୍ମ ପଞ୍ଚାଦନ୍ତ । ୬ ।
ଧାର କର୍ମ, ତଥି ଜୀବ ଲଭେ ଯଶୋଭାଶି,
ସେ ଯଶୋ-ଅଲେଚକ ମଧ୍ୟ ହସେ ଭାଷି ଭାଷି । ୭ ।
ତୁମୁରନ୍ତି ଏହିପରି ପ୍ରଳୟ-ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ,
କେତେ ନ ଜାଣଇ ତାକ ଅଦ୍ୟ, ମଧ୍ୟ, ଅନ୍ତ । ୮ ।
ଶ୍ରୀ ଗମନକୁଷ ପନ୍ଦନାୟକ ।

ଚିଙ୍ଗାପନ ।

ମୁକୁର—ପ୍ରେସରେ ଓଡ଼ିଆ, ଗଜଳା, ଦେବନାଗିର
ଓ ଇଂଗାଳ ଅଖରରେ ବହି, ଚେକ, କାର୍ତ୍ତ, ନିମ୍ନଶିଖପଦ
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷି ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁଲଭ ମୂଲ୍ୟରେ ଉପାଦାନ । ଏଠାକୁ
ପର୍ଯୁପକାର ପୁସ୍ତକ ଓ କାଗଜ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷି ଅଛିର ପଠାଇଲେ
ଦିଃ ପିଃ ଯୋଗେ ପଠାଯାଏ ।

ମୁକୁର—ନିଯମାବଳୀ ।

୧—ମୁକୁର ପ୍ରତିମାସର ଶେଷ ସପ୍ତାହରେ ନିୟମିତରୁପେ
ସ୍ଵଦର୍ଶିତ ହେବ ।

୨—ମୁକୁର ଅଗ୍ରୀମ ବାର୍ଷିକ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୨ ଟଙ୍କା; ଶଫାନାନ୍ଦ
୮ ମାର୍ଗ ଟ ୧୯ ଟଙ୍କା, ମୋଟପଲ ତ୍ରାମିଳମାନଙ୍କ ପାଇଁ
ଟ ୦ ଲ/ ବେଶୀ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଂଖ୍ୟାର ମୂଲ୍ୟ ଟ ୦ ଲ ମାତ୍ର ।

୩—ଚିପାଇ କାର୍ତ୍ତ ବା ଟିକ୍କିଟ ନ ପଠାଇଲେ ଉତ୍ତର
ଦିଅସିବ ନାହିଁ ।

୪—ବକ୍ତବ୍ୟ ଟିକ୍କିଟ ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲେ ଅନୁଗ୍ରହଦୂଷକ
ଦି ଓ ନ ମଧ୍ୟରେ ଜୀବାଇବେ ନରେତ୍ର ପଦିକା ହିସ୍ତିଗତ
ନହେଲେ ଶ୍ରମେମାନେ ଦାସୀ ନୋହୁଁ ।

୫—ଗ୍ରାହିକମାନେ ଟିଠିପଥ ପଠାଇଲେ ଅନୁଗ୍ରହପୂର୍ବକ
ଗ୍ରାହକ ନମ୍ବର ଓ ନୂତନ ଗ୍ରାହକ “ନୂତନ” ବୋଲି ଲେଖିବେ ।

ମୁକୁରରେ କିଞ୍ଚିପରି ଛିପାଇବା ହେଲେ—

ଏଥର ଗାଇ—ଅର୍ଥମଦ୍ଦିଟି ୧ ଟଙ୍କା, ଏବେ ସ୍ରମକ ଟ ୨ ଟଙ୍କା, ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଏକ ଟୁଙ୍କା ଟ ୩ ଟଙ୍କା । ଏବେର୍ଷ ପାଇଁ ସଥାହିମେ ଟ ୧୦ ଟଙ୍କା, ଟ ୧୮ ଟଙ୍କା,
ଟେ ୨୦ ଟଙ୍କା, ଟଙ୍କା । ବଜାରର ମୂଲ୍ୟ ବିକ୍ରିତର ସହିତ ନ ପଠାଇଲେ
ତଥା ହେବ ନାହିଁ ।

ମୁକୁର ପୁସ୍ତକାଳୟ

ଶୌଭିଗ୍ରହକାର, କଟକ ।

ସ୍ବିନ୍ଦ୍ରାନ୍ତୁଦିନି—(ମହାମହୋପାଧ୍ୟୁ ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର
ଶେଖର ସଂକାର ସାମନ୍ତରିକ ବୃତ୍ତ ଇତ୍ୟାଚିଷ ପ୍ରକାଶ) ଟ ୩ ୯
Mr. M. S. Das' Presidential Address
at Bihar

ସତର ଶିଶୁବିହିତମାଳା	ଟ ୦ ଲ
ହରଭକ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ (ଭକ୍ତି ପ୍ରକାଶ)	ଟ ୨୯
ବାରବାଣୀ ଦୁର୍ଗ	ଟ ୦ ୧୮
ଶୁଭେଷଣତଥାପତ୍ରକା (ଭକ୍ତି ପ୍ରକାଶ)	ଟ ୦ ୦୫
ବ.ବ୍ୟରହାବଳୀ	ଟ ୦ ୧୫
ଶ୍ରୀପତ୍ରିତ୍ତା	ଟ ୦ ୧୦
ମନବୋଧ ଚଉତିଶା	ଟ ୦ ୨୬
ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା	ଟ ୦ ୯
ପ୍ରେମକଳୁଳତା	ଟ ୦ ୧୮
ଟାକାଭାଗବତ	ଟ ୦ ୧
ଭୁବନେଶ୍ୱର	ଟ ୦ ୦୯

ଧର୍ମଜୀବନ	୫ ୦ ।
ଶକ୍ତିପ୍ରାଣିତା	୫ ୦ ୯୯
ରତ୍ନ—ଗାଢା			୫ ୦ ।
ଆନ୍ତିକଶାଶନ ଚନ୍ଦ୍ରଶା	...		୫ ୦ ୯୯
ପୁଲବିଲିଙ୍ଗବଣୀ (ବାଲକଷ୍ମ ପଢ଼ନାୟକ)			୫ ୦ ।
ସୁଲକ୍ଷଣା—(ଅଭିମନ୍ୟ ସାମନ୍ତରିକ ହାର ବୃତ୍ତ)	ଟ ୦ ଲ		
ବାଣୀ (ଶ୍ରୀ କାନ୍ତବନ୍ଧ ବାବ୍ୟରକ୍ତନ ପଣୀତ)			୫ ୦ ୯
ଅଲ୍ଲାତ ଅଦର—(ପ୍ରତିଷ୍ଠନ)			୫ ୦ ୯
ଅଶ୍ଵନକିଷ୍ଣ	୫ ୦ ୯
ଶାନ୍ତି ସଙ୍ଗ (କାବ୍ୟପ୍ରକାଶ)			୫ ୦ ୯
ବୃଦ୍ଧବଧନାଳକ (ଜଗନ୍ମାଥ ପଣ୍ଡା)	...		୫ ୦ ୯
କବି ଟ ପଳାରମୋହନ ଦେନାପଟ୍ଟକ ପ୍ରଣୀତ—			
ଧୂଳୀ	...		୫ ୦ ୯
ଉପହାର	...		୫ ୦ ।
ଶାନ୍ତିପୁଷ୍ପ ଅଳକ୍ଷ୍ମୀ (ଗନ୍ଧୀ)			୫ ୦ ୯
ଦୂରମୁଣ୍ଡିକୋରବ (ଗ ...)			୫ ୦ ୯ ୬

ମୁକୁତ ।

ଉଦ୍‌ବଳ ସାହିତ୍ୟରେ ନବନିଃଜ ।

ଉଦ୍‌ବଳ ମହିଳା ସଂଗାନିଧି ଏକମାତ୍ର ମାସିକ ପତ୍ରିକା—

ଉଦ୍‌ବଳ ମହିଳାମାନଙ୍କ ଲୋଖନୀ ନିଃସ୍ଵର୍ଗ ସୁକୋମଳ ବାଲକବାଳିକାମାନଙ୍କର
ଗାତୋପଯୋଗୀ ସୁଲକ୍ଷଣ ଗଦ୍ୟ ପଦ୍ୟାଦି ସମ୍ବଲିତ

ପରିଚାରିକା ।

ମାସିକ ପରିଚାରିକା ।

ଉଦ୍‌ବଳର ଖ୍ୟାତମାମା ସାହିତ୍ୟ-ରଥୀ ଓ ବିଶେଷ ସପ୍ତାହିତ
ପତ୍ରକାମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ।

ସୁନ୍ଦର କାଗଜ ଏବଂ ସୁନ୍ଦର କାଳିରେ ଛୁଟା
ମୂଲ୍ୟ—ଅତି ସ୍ଫଲଭୁ ।

ଅର୍ଗମ ବାଣିକ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୧୫ ; ମୋଟପର ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ଟ ୧୫/-
ପଦଲୋଖି ଶୀଘ୍ର ଗ୍ରାହକ ହେଉନ୍ତି ।

ତିମ୍ବିନିଭିତ ଠିକଣାରେ ପତ୍ର ଲେଖିବେ—ମ୍ୟାନେଜର “ପରିଚାରିକା”

ବାଲକବାଲାର
ଶ୍ରୀ ଅଶ୍ଵ ରୂପନାରୌକ
କଟକ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ବସ୍ତ୍ରକୁମାରୀ ଦେଇ,
ପଞ୍ଜାଦିବା ।

ପ୍ରକାଶକ

୧୫ଶ ଭାଗ ।

ଜୟଷ୍ଠ ୧୩୨୭—୧୩୨୮, ୨ୟ ସଂଖ୍ୟା ।

ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର ଦାସ ବି. ଏ.
ସମ୍ପାଦକ ।

K.C.D.

Printed and Published by B. S. Das, Mukur Press, Cuttack.

ପ୍ରକଳ୍ପିତ ନିମନ୍ତେ ଲେଖନମାଳେ ଦାସୀ ।

ସୂଚୀ ।

ଶୈର		ଲେଖକଙ୍କ ନାମ	ପୃଷ୍ଠା ।
୧ । ଶ୍ରୀ ପତ୍ନୀ	ପତ୍ନୀ	ଶ୍ରୀମତୀ ରମକଣ୍ଠ ପଟ୍ଟନାୟକ ବି. ଏ, ବି, ଏଲ,	୧୧
୨ । ପ୍ରାଚୀନ ଭଜନ		” ଜଗବନ୍ଧୁ ସିହ	୧୨
୩ । ବାଲୀକରୀ ଦର୍ଶନ		” ଉତ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି	୧୩
୪ । ଭଜନ ମାର୍ଗ	ପଦ୍ୟ	” ”	୧୪
୫ । ଦେଖିବିଶୁର		” ଜଗନ୍ନାଥଚନ୍ଦ୍ର ଘୋଷ	୧୫
୬ । ହୋଲପୁର ଶାନ୍ତି ନବେଦନ		” ଗୋକୁଳଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ଶର୍ମୀ	୧୬
୭ । କରବାପାତ୍ର	ପଦ୍ୟ	” ଉତ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି	୧୭
୮ । ସାଙ୍ଗନକ ମୌରୀ		” ଲକ୍ଷ୍ମୀନାର୍ଯ୍ୟମ ପାତ୍ର ବି. ଏ. କିଦ୍ୟାନନ୍ଦ	୧୮
୯ । ଭାବୁ କଥା		” ପାରମ ଚରଣ ଦାସ ବି. ଏ.	୧୯
୧୦ । ଅହର୍ଯ୍ୟ	ପଦ୍ୟ	” ଶମକଣ୍ଠ ପଟ୍ଟନାୟକ	୨୦

ବିଶ୍ଵାନ୍ତ ତାଳପଦ୍ଧତି ଜାତିକ ।

ମାନବର ଅୟୁର୍ବେଦ୍ୟାଦି ବୃକ୍ଷ ସକାଶେ ଜନ୍ମ ପଦ୍ଧିକା
ବା ଜାତକ ତାଳପତ୍ରରେ ବିଶ୍ଵବ୍ରୂତେ ଲେଖି ରଖିବା ପ୍ରଥା
ପ୍ରାଚୀନ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ମତ ଅଟେ । ଅମ୍ବେ ଉପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାରିଶ୍ରମିକ
ନେଇ ତାଳପତ୍ରରେ ବିଶ୍ଵବ୍ରୁତ ଜାତକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଦେଉଥିଲୁ ।
ଯେ ଯଥା ଶଳ୍ଖ୍ୟାନ୍ତୁରୁ ପାରିଶ୍ରମିକ ଦେସ୍ତି ପରିମାଣ ଉଛେଖ
କରି ଜନ୍ମକାଳ ବର୍ଷ, ମାସ, ସେ, ତଥ୍, ବାର, ତାରିଖ,
ଦିବାରତ୍ର, ଦଶ୍ମ, ଲିତା, ଘର୍ଷା, ମନ୍ତ୍ରିତ, ଉଦୟାନ୍ତ ଛୁପ୍ତ ପାଦ ଓ
ମସ୍ତକରୁ ନରଶାଦି ସହିତ ନିଜମତ ଓ ଶୋତ୍ର, ଜନକଙ୍କ ନାମ
ଓ ସଙ୍ଗୀ, କାଳତ୍ର ଓ ଗର୍ଭପତ୍ରୀ, ପୁତ୍ରକନ୍ୟା, ଶ୍ରଦ୍ଧାନାମ
ପ୍ରଭୃତି ବିବରଣ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଟିକଣାକୁ ଶୀଘ୍ର ପଠାଇଲେ
ଅମ୍ବେ ବିଶ୍ଵବ୍ରୁତ ତାଳପଦ୍ଧତି ଜାତକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଭି; ବି;
ହାକରେ ପ୍ରେରଣ କରିବୁ ।

ଶ୍ରୀ ଶା ଗୋପୀନାଥ ବଜଗୁରୁ
ପୁଢ଼ାମାର ଘୋଷ
(ର)

ମୁଖ୍ୟ

୧୯ ଶ ଭାଗ ।

ଜୟେଷ୍ଠ ୧୩୨୭---୧୩୨୮ ।

୨ୟ ସଂଖ୍ୟା ।

ଥରଇ ପରାଣ ସେ ସେ ବୋଲୁଇ ପ୍ରାଣୀ,
ସ୍ଵର୍ଗାନ୍ତ ଅନ୍ୟଥ ଚଳେ ଆହାର ଥଣି । ୧ ।

ଉଦ୍‌ଭିତ୍ତ ଅନ୍ୟର ତେଣୁ ଅଟେ ନିଷ୍ପତ୍ତ,
ଆହାର-ନିଦ୍ରାଦି-ସୁଖେ ସତତ ରତ । ୨ ।

କାଟରୁ ମାନବ ଯାଏ ସଦା ସକଳେ,
ଅଞ୍ଜଳିନେ ଭ୍ରମନ୍ତ ଭ୍ରମେ ମଞ୍ଚମଣ୍ଡଳେ । ୩ ।

ବେଗାଦ-ସନ୍ତ୍ରାସ-ଶୋକେ ବ୍ୟାକୁଳ ପ୍ରାଣେ,
କି ଦୁଃଖେ କଟାନ୍ତ କାଳ କେହି ନ ଜାଣେ ।

ଶକ୍ତି-ବିଶ୍ଵାନ ବନ୍ଦ କରମ-ପାଶେ,
ମୁକୁତ ନ ଦେଖି ଦୁଃଖେ ଗୁର୍ହାନ୍ତ ଦୀପେ । ୪ ।

ସେ ବନୀ ପରାଏ ବନ୍ଦ ନିଗଡ଼-ପଦ,
ସଭଯେ ଗୁର୍ହାନ୍ତ ତେଣୁ ମଣି ବିପଦ । ୫ ।

ଏ ଭବ-ବ୍ୟାପାରେ ନାହିଁ ସୁଖର ଲେଶ,
ସରବେ ମଣନ୍ତ ସୁଖ ଦୁଃଖ ବିଶେଷ । ୬ ।

କି ପୁଣ୍ୟ ଜନମ ଭବେ ତବ ମାନବ,
ହିବିଲେ ଏ ବିଶ୍ଵ-ତତ୍ତ୍ଵ ବୁଝୁ ତୁ ସବ । ୭ ।

ବିବେକୀ ଥାନ୍ତୁ ତୁ, ତେଣୁ ଶେଷ ଜୀବରେ,
ଜନମେ ସୁଜ୍ଜନ ତବ ଚିନ୍ତାବଳରେ । ୮ ।

ଖେଳୁ ତୁ ସମୟ ମନ ବିବେକ-ବଳେ,
ଉତ୍ସଳ ଜ୍ଞାନ-ତରଙ୍ଗେ ବାଲକ-ଛଳେ । ୯ ।

ଶ୍ରୀ ରାମକୃଷ୍ଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ।

ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ପୂର୍ବ ପ୍ରକଟିତ ଉତ୍କଳ ।

୭୦ । ସଗର ଶେଷଶା ଗୁଡ଼ର ।

“ବାତ ବଳେ ଉତ୍ତ ପଡ଼ୁଛି ଶୀର । ଶ୍ରୀମତୀ ମାନୁଷୀ କି
ମନୋହର । ଶଶୀ ଥିଲୁ ସ୍ଵେଦ ଜାତ ଯେ । ମାଳ କମଳରେ
ସୁଧା ଚନ୍ଦ୍ର ଦିନ୍ଦୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦୃଷ୍ଟି ହୋଏ ଖ୍ୟାତ ଯେ ।”

୭୧—ସଞ୍ଚାରବ-ନାଆଳି ଗର୍ଭ ବାଣୀ ।

“ପ୍ରପଦେ ରୁହୁ ଝୁଣ୍ଡିଆ । ସେ ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀମତୀଶିଆ । ବୋଲଇ
ପାହୁଡ଼ ଶୟକୁ ଦିନ୍ଦୁ ଶ୍ରୀପାଲଙ୍କ ଆପଣ୍ଡିଆ ।”

୭୨—ସଗର ଢିପା ।

“ଦିନେ ପ୍ରୀତି କପଟିଆ । ଦିନ୍ଦାନ ମାନି ହେଲେ ପାଟିଆ
ଯେ । ନାଗରବର ହଟିଆ ଯେ । ବୋଲି ତଦେଲେ ଶୈଶବରେ
ଦାନମାନ ଦେଇ ଯାଅ ଖରେ ଗୋ । ତନ୍ଦୁ ତଦବା ବୋଲି
ଶ୍ରୀମତୀରେ ଗୋ ।”

୭୩ । ସଗର—ସଙ୍ଗମତିଆର ବାଣି ।

“ପ୍ରଥମେ ଫୁଅନ୍ତ ଦୂର ଅଶ୍ଵପକାରେ । ନାମ ରିନ ବୋଲନ୍ତ
ଷେ କର୍ମସୂରେ । ଅସାଧ ସାଧଇ ଯେ ମାଧ୍ୟମୀୟ ଶକ୍ତିରେ ।
କୃଷ୍ଣ ଶଶୀ ରାଜ୍ୟ ରେଖା ସେ ମହତରେ ।

୭୪ । ସଗର—ପଟହ ମଞ୍ଜରୀ ।

“କହିବାର ନୋହିସେ କଟକ ଛଟକକୁ । ରହ ଝଟକରେ
ହସେ ଆନ କଟକକୁ ।”

୭୫ । ସଗର—ବସନ୍ତ ।

“ମରୀ ମାଧ୍ୟମ ମକରନ ସାଧଶା ହେଲେଣି ବାନ୍ଧବ କାନନେ,
ତୁଷାର ନାଶ ଶୁଦ୍ଧ ହାସ ପ୍ରକାଶ କଲେଣି ପଙ୍କଜ ଆନନେ ।
ହେଲେଣି । ଚର୍ଚା ପ୍ରକଟ କଟକେ । ଅତନ୍ଦୁ ଫୁଲର ବିଶିଷ୍ଟ
କର୍ମ୍ମକ ଘେନ ଚଜିଲେଣି କାମୁକେ ।”

୭୬ । ସଗର—ଚିନ୍ତା ଦେଶାଶ ।

“ମର୍ଦ୍ଦଳାକାର କଙ୍କତିକା ଝଳି । କାଙ୍ଗଲୁ କମ ସୁଷମା
ପିରୁଳୀ । ସୁଷମ ଘଷ ଦଶନ ଆବଳୀ । ଗଲିବ କି ନ ହିଁ
କୁତଳ ଘଲ ସେ । ଆଳି ଶତକା ଗଲାଇ ଯେ । ନଖେ
ଟକାର ଦେଇଶ ବେଶକାଶ ଦେଲ କେଶ କୁଣ୍ଡିଅର ଯେ ।”

୭୭ । ସଗର—ସାମ ଗୁଡ଼ରୀ ।

“ହୋଇଲ ପ୍ରବେଶ ଶ୍ରୀମତୀ ସମୟ ସୁମମା ପ୍ରୋତ୍ତା ସୁବନ୍ଦା କି
ରଜନୀ ମନୋହର କରି ବହିଲ ପକ୍ଷରୁଦ୍ଧ ଫଳ କାନ୍ତିକି ।

ପ୍ରସ୍ତୁତ । ମନ୍ତ୍ରିକା ହାସକୁ ବିକାଶି । ରସିକ ଭୁମର ଶୁଭେ
ନିରତ ପାଠଳ ଶ୍ରବଣ ନିବେଶି ।”

୭୮ । ସଗର—ଦେଶାଶ ।

“ବେଣୀ ଶୋଘ ଅବା ସାଧ୍ୱବା ପାଇଁ । ରତିଶ ପଟିଶ ଅଛି
ଉଥାରୀ । କନକ ପିହାଣିଆକୁ ଅସମ । ମୁକୁତା ଜାଲ ମୁଠା
ଜାଲ କମ । କି ପୁନରପଥ ଦିଶେ କୁମୁଦେ । ପୁନାକରେ କି
କଣକସ୍ଥ କାମେ ।”

୭୯ । ସଗର—ବସନ୍ତ ଭୈରବ ।

“ମନ୍ତ୍ରିବଦ୍ୟା ପଣ୍ଡିତ ଫଳିତ୍ତୁ ବାହୁ ଦେନ । ତାହିତ ଶୋଭିତ
ଯେ ମୟୂର ଝୁଲେନେ ଯେ । ବନ୍ଦକୁତ୍ତାକୁ ବେଢିତ୍ର ଅର୍ଦ୍ଦନାର
ଫୁଲ । ଉତ୍ତର ଧରିଛି ଭିଲ କଳା ଓରମାଲ ଯେ । ସୁନା
ମୋତିଆ ପନ୍ଦପ କରିଆ ଲୁଣ୍ଠଳ । ଦୋହଲି ଶୋଭ କରୁଛି
ତା ଗଣ୍ଠମଣ୍ଠଳ ଯେ ।”

୮୦ । ସଗର—ଗୁଡ଼ରୀ ।

“ମୁଖ ପ୍ରଣାମ କଳାକର । ତାହା ପ୍ରଣାମୀ ମୁଖ ତାର ।
ତା ରୂପ ଅସ୍ତ୍ର କର ସେନ । ରୁପାସ୍ତ ବୋଲାଇ ମଦନ ।”

୮୧ । ସଗର—ମାଳବ ।

“ରମଜିତ ରମ ରମ ବିନୋଦ । ଉପରୁତ୍ତର ସନ୍ନାପ ଛେଦ ।

୮୨ । ସଗର—ଭୈରବ ।

“ବାଲ ଶଇବାଲ ନବ ପ୍ରବାଲ ଅଧର । କେମଳ ବାହୁ
କମଳକାଳ ମନୋହର ।”

୮୩ । ସଗର—ବସନ୍ତ ବରତ ।

“ଯାବତ ବ୍ରୁତମଳ ହେଲ ସପଳ ଶର୍ଥମଳିହିଁ ଯେ ମିଶିଲ ।
ଦେବ ଦରଶନ ଦାନ ପୁଣ୍ୟ ମାନ ସେହି ସେହିତାକୁ ଆସିଲ ।
ଭଣୀ ଯେ ହୋଇଥିଲେ ପୁଷ୍ପ ରହରେ । କୋଟିଗୁଣ କରି
ଲେଖି ଦେଇଗଲେ ଆଖିତାର ଅତ ଯହିରେ ।”

୮୪ । ସଗର—କଳସା ।

“ତେ ତମାଳ ଶାଖା କେଶୀ ଏ ଗୁମର କେଶୀ ।
ସେ ପୁଷ୍ପ ଗୁଛରେ ଏ ମୁକୁତା ଗୁଛେ କେଶୀ ଯେ ।”

୮୫ । ସଗର—ଶକ୍ତିବଜକ-ତାଳ ରୂପକ ।

“କମଳ ତୋଷ ଦାନ କର ହୋଇଲ ଦିନକୁ ଦୁଇହ କରି
ପୁରୀ ସୁମନାରେ ପ୍ରେତ ଅଧିକ ସକଳ କନ ଆଦର ହେ
ଇଥି ।”

୮୭ । ଗଗ—ବରୁଡ଼ି ।

“ଫୁଲ ଭୁମିର ବାଞ୍ଛଇ । ଭୁମିର ଫୁଲ ଉଛଇ, ମଧୁ ଦେଇ ଫୁଲ ତୋଷ କରେ । ଅନୁସୁରର ଭୁମିର ତୋର ମୋର ଏ ପ୍ରକାର ନ ରୁଟିବ ଜୀବାରେ ରେ । ଜୀବେଶ୍ୱର । ନିଷ୍ଠା କରି ଜାଣେ ମୁଁ ଏ କଥା । ମାଜିଲୁ ମୁକୁର ପରି ନିର୍ମଳ ତୋ ହୃଦ ଗୋର ପ୍ରତିବିମ୍ବେ ମୋର ହୃଦ ବ୍ୟଥା ରେ ।”

୮୮ । ଗଗ ମୁଖାବର୍ଣ୍ଣ-ଆଶତଶ୍ଚକ୍ରବାଣୀ ।

“କଳକଣ କାଳକଣ ଦିଦିର । ଭୁମିରେ ହୋଇଛି ମହାମାଧୁର ବଢ଼ିଲୁ ସାରସ ଗନ୍ଧ ପମୀର । ସାଦୁରେ ସଦନ ଅମୃତାକର । ଯୋଗୀଜନ ମୋହି । କାମଶରଳିରେ ଛନ୍ଦ କରଇ ।”

୮୯ । ଗଗ—ବିଚନ୍ଦ୍ର ଦେଶାଷ ।

“ହୋ ! ତୁଷାର ଜଳରେ ପ୍ରଳୟ ରଚିଲା ଦିଦେଶୀ ନ ପାଇ ପୁଣି । ମକର ମୁଖୀରୁ ଆଉ କି ବହୁବା ଶବ୍ଦ ସେ ହେଲେ ଦିକଳ । ରଜମା ପାଶରେ ବନ୍ଧନ । ବନ୍ଧନ ପରି ଶମ୍ଭନ ।”

୯୦ । ଗଗ—ଶଣ୍ଠ କାମୋଦୀ ।

“ପାଶେ ସ୍ଵର୍ଗ ଦିନରେ ମୋ ଶ୍ରେନିନ ଉତ୍ତରର ରୁହ ଘେଜନ କରୁ ରେ । ଦୂରେ କିମ୍ବା ଆହାର ନୁ କରିଥିବୁ ଦୂର ଜାଣିଲି ଦୁଷ୍ଟକରୁ ରେ । ପ୍ରାଣକନ୍ଧ । କେଉଁ ଧର୍ମେ ବଜିଲୁ ରେ । ପାଶ ପ୍ରତିଥୁଣା ପତେ ଶ୍ରୁଦ୍ଧଣ ଯୋଧା ମୋତେ ବୁଢ଼ାରଥିଲୁ ରେ ।”

୯୦ । ଗଗ—ମଙ୍ଗଳ ଗୁରୁର ।

“ବିଧରେତ ଶଶିଳାରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ବାର ପୁଣ୍ୟ ଅପଦନେ ଚୁତିର ଦିଶନ୍ତି ।

୯୧ । ଗଗ—ଚିନ୍ତା ଭୈରବ ।

“ବୁଂଧେ ଶୁଣିମା ହେଉ ସୁମତି । ବରଶ୍ରବଣେ ଲଙ୍ଘଦେବତା । ବିହଳ ସନ୍ଦେଶ ହେଲୁଛି ଜୀବେଶ ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରବେଶ କାନଙ୍କକରି ରେ ବିଂଶାଷ ।”

୯୨ । ଗଗ—କଉଣ୍ଠିକ ।

“ରାଜ୍ଞୀ ନନ୍ଦନ ପ୍ରାୟ ଦେଇ ଧନ ଅପୁରୁବ ନ ଥିବ, ମନ୍ଦିଷ ମନସ ଲୋଭିତ ସୁନ୍ଦର ଏ ଗୁଣେ ଅଧିକ କରିବ । ବଳୀ ବଳିତ । କେ ହେବ ନୋହିଲୁ ପ୍ରଶନ୍ତ । ବିଧ ବିଧରୁ ବାହାର ସୁନ୍ଦର ଏଥୁ ଥିବା ନୋହେ ରଚିତ ।”

୯୩ । ଗଗ—ଘନ୍ତାରବ ।

“କେ ବୋଲେ ନାମା ବୁଲିଆ । କିପାଇଁ ହେଉ ହାଲିଅ । ଦେଖ ନନ୍ଦଦୋଷ ରଥ ଘୁରସାଖ କେମନ୍ତ ଦିଶେ ନାଲିଆ ।”

୯୪ । ଗଗ—ମଧୁପ ଚଉତିଶା ।

“କାହା ଚାଲୁରେ ଖଞ୍ଜିବୁ କିଆ । କାହା ହିଆରେ ଉପରୁ ହିଆ । କାହା ଶୁମ୍ଭରେ ଅମ୍ବେ ଲଜ ବରଣ ଅନାଇ ସେ ହୋଇବୁ ତିଆ ହେ । ମୋହର୍ମତି ।”

ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ଵରୂପ ଉପରେ କେତେବୁଦ୍ଧି ନିର୍ଦ୍ଦର୍ଶନ ଦିଆଗଲ । ଉପରହୁଭୁଙ୍କ ଶୁନ ଲେଖିବାରେ ବିଶେଷ କୌଣସି ଦେଖାଇଅଛନ୍ତି । ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ସାହିତ୍ୟ ଦର୍ପଶରେ ଯେତେପ୍ରକାର ଅଳକାର, ଗୁରୁ, ଅନୁପ୍ରାସ ପ୍ରଭୁତିର ବ୍ୟବହାର ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ଉତ୍ସମହାଶୟ ସେ ସମସ୍ତ ଅନୁକରଣରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରମାନ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଅଧିକ କୌଣସି ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷାରେ ଏପରି ଶୁନ ଲେଖାଯାଇଥିବାର ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ । ଭଞ୍ଜ ମହାଶୟଙ୍କ କବିତାମାନ ଏକାଧିକ ଅର୍ଥବାଧକ । ଅମରକୋଣର ସାହାୟ ନ ନେଇଲେ ଭଞ୍ଜ କବିତା ଅର୍ଥ କରିବା ବଠିନ । ଭଞ୍ଜର ଅଧିକାଂଶ ଜନ-ସାଧାରଣର ଅବୋଧ କହିଲେ ଚିଲେ । ଭଞ୍ଜମହାଶୟ ତାଙ୍କ କବିତାର କୁଣ୍ଡିତା ବୁଝିପାରି ତାଙ୍କ ରଚିତ ଗୀତମାନଙ୍କ ଅର୍ଥ ବୁଝିବାଲାଗି ଗୋଟିଏ ଅଭିଧାନ ଲେଖିଥିଲେ । ଏ ପୁସ୍ତକର ନାମ ଗୀତାଭିଧାନ । ଅବନା ରସତରଙ୍ଗ ନାମକ ପୁସ୍ତକ କେବଳ ଅବନା ଅକ୍ଷରରେ ରଚିତ । ଗ୍ରହିଣୀ ନିତାନ୍ତ ଶୁଦ୍ଧ କୁନ୍ଦବ । ବରଂ ଏକଶତ ଶୁନରେ ପରିପୁଣ୍ୟ । ଭଞ୍ଜକର ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଭାଷାରେ ଅଗାଧ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଥିଲ । ସାହିତ୍ୟକ କଳାକୁଣ୍ଠିତା କଣ ? ଏକଥା ଦେଖିବାକୁ ଉପର ଲେକ ଭଞ୍ଜ କବିତା ପଢିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହସମବିଲାଙ୍ଗନାମକ ପୁସ୍ତକ ଗୋଟିଏ ଅମୂଳ୍ୟ ହେ । ଏ ପୁସ୍ତକର ଶୁଦ୍ଧଗୁରୁତି ଅଥ ସହଜ ବା ଅତି ଛିନ୍ନ ନୁହେ । ଅତି ଅଳ୍ପ ଲେଖେ ଭଞ୍ଜ କବିତାର ମର୍ମମାନ ବୁଝନ୍ତି । ତଥାର ଭଞ୍ଜକବିତାରେ କେ ଜାଣେ, କି ମୋହମା ଟଞ୍ଚି ଅଛି ସେ ଅକ୍ଷର ପରିଚୟ କରିଥିଲେ ଅଥବା ନିରକ୍ଷର ଥିଲେବି ବୈଦେହସମବିଲାଙ୍ଗ ବିଲାସରୁ ପଦେ ଅଧେ ବୋଲି ଦେଇପାରନ୍ତି । ଆମ୍ବ ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ କଥା ଅଛି ସେ “ପାଠ ପଢିଥିଲେ ଗୁରୁ ଗାରଥାଏ ବାଉର କଣ୍ଠର ପୁଅ ” ଶୁହାଳରେ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତ ଅନେକ ଶୁନ ମୁଖୀ କରନ୍ତି । ବୈଦେହସମବିଲାଙ୍ଗ ବ ନିୟମରେ ଲିଖିତ । ଉପେକ୍ଷକ ଦାତା ଧନ୍ତ୍ୱାନ୍ତ ଭଞ୍ଜ କଣେ ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ । ସେ ରମବିଲାଙ୍ଗ ନାମକ ପରି ରଚନା କରି ସୁରବାକୁ ଦେଇଥିଲେ । ଉପେକ୍ଷ ପୋଥିଟ ଦେଖିଲେ, ମାତ୍ର ମନ ମାନିଲ ନାହିଁ ଏବଂ ଉତ୍ତର ଦେଲେ “ଏକପ୍ରକାର ହୋଇଛୁ” । ଧନ୍ତ୍ୱାନ୍ତ ଉତ୍ତର ଶୁଣି ମନେ ଅସୁନ୍ଦର ହୋଇ କହିଲେ “ରୁମ୍ଭ କଣ ଏହା ଅସେଷା ଭଲ ରଚନା କରିପାରିବ ? ଉପେକ୍ଷ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ସମୟ ଦେଲେ କରଦେବିନାହିଁ କାହାକୁ କି ? ଧନ୍ତ୍ୱାନ୍ତ କହିଲେ କେତେ ସମୟରେ କରିପାରିବ ? ଉପେକ୍ଷ ଉତ୍ତର ଦେଲେ “ବରପକ ମଧ୍ୟରେ ।” ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷ “ବ” ନିୟମ ରଖି ଭଞ୍ଜ ଶୁନ ରଚନା କଲେ । ପ୍ରବେଦକ ପଦ ‘ବ’ ଅକ୍ଷର ଥାଇ

ଆରନ୍ତି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ ପଦସଂଖ୍ୟା ବ ଅକ୍ଷର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ପୁସ୍ତକର ନାମ ମଧ୍ୟ ବ ଅକ୍ଷର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁସ୍ତକର ସମାଲୋଚନା କଲେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ସ୍ଵପ୍ନକ ହେବ । ଉତ୍ସଙ୍ଗ ପ୍ରାକୃତିକ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଣିବ ରମଣୀୟ । ଲକ୍ଷାରେ ବାଣଶର ଯେଉଁ ମଧ୍ୟବନ ଅଛି ତାକୁ ଉତ୍ସଙ୍ଗ କପର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି ଶୁଣନ୍ତି—

“ବିଷତି ସେ ବସନ୍ତର ସକଳ କାଳରେ । ବିଶନ ନାମ ଲେଖନ ମଧ୍ୟବନ କରେ ଯେ । ବିବିଧ ତରୁଣ ତରୁ ଲତାଗୁରୁ ଅଛି । ବନ୍ଧୁନାହିଁ ସବେ ଫଳବତ୍ତ ପୁଷ୍ପବନ ଯେ । ବିନ୍ଦୁବସୁ ଅଣୁ ପଣ୍ଡନାହିଁ ପଥ ଘରେ । ତହର ବିହରେ ପଞ୍ଜଶାଖ ଶଶାଘ ବୁଝଇ ଯେ । (୩୭ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ)

ବିଜ୍ଞାନିତ ଯହିଁ ନାନାରହ ଆଜାନାଳ । ବାସର ରଜନୀ ମେଳ ପ୍ରଭା ମନ୍ଦିରାଳ୍ପଳ ଯେ । ବାଷ୍ପୋଷତ ଧନପତି ସେବେ ଲକ୍ଷନାଥ । ବିଜ୍ଞାନିତ ସେ ବନରେ ନନ୍ଦନ ଚୌରଥ ଯେ । ବିହନ୍ତି ଅମୃତ ବୁଲ୍ୟ ଶାତଳ ଅମୃତ । ବଢାନ୍ତି ଶୁରିଜାମୁଣ୍ଡର ବୁଲ୍ୟକର ନିତ୍ୟ ଯେ । ବିଦୃତ ଚନ୍ଦନ ଗନ୍ଧ ଗନ୍ଧବହ ବହ । ବାଲୁକା ବ୍ୟାଗରେ ଦୁମ ବାଲୁକା ସଞ୍ଚର ଯେ । ବିହନ୍ତି ବାଦ ଆରନ୍ତି ଗନ୍ଧବ ପଦକୁ । ବିଷତ୍ତ କୁରଙ୍ଗ ଶତ କର ତା ମଦକୁ ଯେ । ବନପିଯୁ ପଞ୍ଚମ ସ୍ଵରକୁ ଶୀତାରମ୍ଭେ । ବିହନ୍ତ ଗନ୍ଧବ ପଦ ଛାତାଇଣ ଆରନ୍ତି ଯେ ।”

ବର୍ତ୍ତମାନ ସଙ୍ଗୀତ ଶାସ୍ତ୍ର-ସମ୍ବନ୍ଧ କିନ୍ତୁ କହିବା । ଓଡ଼ିୟା ସାହିତ୍ୟର ସଂବାଧୀନ ଉନ୍ନତି ବେଳେ ସଙ୍ଗୀତ ଶାସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ ଉନ୍ନତି ଲଭ କରିଥିଲା । ଅନେକ କବି ସଙ୍ଗୀତ ରଚନା କରିଥିଲେ । ବିଜ୍ଞାନା ସଙ୍ଗୀତ ଓ ଓଡ଼ିୟା ସଙ୍ଗୀତ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିୟା ସଙ୍ଗୀତ ବିଶେଷ ଭବଗର୍ଭକ । ବିଜ୍ଞାନା ସଙ୍ଗୀତକୁ ଅମ୍ଭେଦାନେ ଯେ ଆକାରରେ ଦେଖୁଆଇଁ, ତାହା ଅଛି ଅନ୍ତି ଦିନର, ସେଥିରେ ଶ୍ରାଚୀନତା ନାହିଁ । ଗୋପାଳ ଓଡ଼ିୟାର “ଟ୍ରେପ୍” ଜଙ୍ଗଳାଭାଷାର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଙ୍ଗୀତ । ଗୋପାଳ ଜଣେ ଓଡ଼ିୟା ଉତ୍ସାହ । ଏଥି ବିଜ୍ଞାନର ରହି ହାତୁତ୍ୟଷ୍ଟଦିରେ ନାମ କରି ଯାଇଛି । ଯଜା କୁତୁଚ୍ଛବି ସଭାରେ ଗୋପାଳର ବିଶେଷ ଆଧୁପତ୍ୟ ଥିଲା । ଏହା ଓଡ଼ିଶା ପଞ୍ଚରେ ଗୋରବର ବିଷୟ ।

ଓଡ଼ିୟା ସଙ୍ଗୀତ ଅଷ୍ଟଶ୍ୟ, ସମୟ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଦାକୁ ମହାର ନାହିଁ, ଅଧିକାଂଶ ଶ୍ରୀପା ହୋଇନାହିଁ । ବାବୁ ହାମୋଦର ପଢନାୟକଙ୍କ ଯହରୁ କେତେମୁଣ୍ଡଏ, ସଙ୍ଗୀତ ସଙ୍ଗୀତ ସାଗର” ନାମକ ପୁସ୍ତକରେ ଶୁଣୁଥିଲାରେ । ଓଡ଼ିୟା ସଙ୍ଗୀତ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରଧାନ୍ତ ପ୍ରେମ ବର୍ଣ୍ଣନାମକ । ଅଛି ରମାପତ୍ର ବୋଲି ଅନେକ

ଆଧନିକ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକମାନେ ଓଡ଼ିୟା ସଙ୍ଗୀତକୁ ଧୃତା । ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖନ୍ତ ଏବଂ ବଜନାର ଦ୍ୱିପଦ, ଶିପଦ, ଚରୁଷଦ ସଙ୍ଗୀତ “ପୃତିଲ ମାଲିଶର ପୁଲୁଷୋରଭେ ପ୍ରାଣକରେ ଆକୁଲ” ଶୁଣିବାକୁ ଅଛି ସୁଖପାନ୍ତ । ଓଡ଼ିୟା ସଙ୍ଗୀତ ଯେତେବେଳେ ଲେଖାହୋଇଥିଲ ତେତେବେଳର ଲୋକମାନଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରତି ଲକ୍ଷଣି ସମାଲୋଚନା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଯେଉଁ ସୁନରେ ଯେପରି ବୁଦ୍ଧି କବିମାନେ ସେହି ରମାପତ୍ରକ କବିତା ପ୍ରାୟରଚନା । କରିଥାନ୍ତି । ‘ଆମୁମାନଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଦ୍ଧି ପରିବର୍ତ୍ତି ହୋଇଛି ସତ, ମାତ୍ର ଆମୁମାନଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିନୁରୂପ ସଙ୍ଗୀତ ରଚନା କରିବା ଲାଗି ଆମୁମାନେ ଦାୟି ।

ଆମୁମାନଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ବିକାର ହେଲାବୋଲି ପୁରୁଣା ଧନଗୁଡ଼କୁ ପାଣିରେ ପକାଇ ଦେବାଟା ସୁବିବେଚନା କାର୍ଯ୍ୟ ଦୁହେ । ତାକୁ ସାରତ ରଜିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ତା ସହିତ ଯେତେ ଯୋଗକରିବାର ଇଶ୍ଵର ଥାଏ ବା ଶକ୍ତି ଥାଏ ତାହା କର । ଓଡ଼ିୟା ସଙ୍ଗୀତରୁ କେତେବୋଟି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତସ୍ଵରୂପ ନିମ୍ନରେ ଦିଅଗଲା । ଶ୍ରୀ ଯେପରି ନାନା ସାରିଗଣୀରେ ରଚିତ, ସଙ୍ଗୀତ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ନାନା ରଗରଗଣୀୟ ପଣୀରେ କହିପର୍ଯ୍ୟୀ, ବିନମାଳୀ, ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ କବିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗୀତ ସବଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଅନେକ ଉତ୍ସାହୀୟ ରାଜମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗୀତ ରଚନା କରିଥିଲେ । ସଙ୍ଗୀତ, ଯାତ୍ରାଗୀତ, ପାଲୁଗୀତ, ଶବରଣବରଣୀ ଗୀତ, ମଧୁମଙ୍ଗଳ ଗୀତ, କୃଷ୍ଣଲାଲ, ସମଲାଲ, ଶାରତଲାଲଗୀତ ପାହୁଆ ଗୀତ, ଦୋଢାଯାତ ଗୀତ, ଯୋଗୀ ଗୀତ, ଭଜନ, ଜଣାଣ, ଚରତଶା ଗୀତ ରତ୍ନାଦ ନାନା ଶ୍ରେଣୀୟ ସନୀତି ରଚିମାନଙ୍କ ପଣ୍ଡ୍ୟାକରିବା ଦୁଃସାଧ । ଓଡ଼ିଶାର ଅଛି ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀୟ ଲୋକମାନେ କବିତା କରୁଥିଲେ । ଏ ସମସ୍ତ ଗୋଟିଏ ତାଲିକା କରିଯାଇବା ଅସମ୍ଭବ, ମାତ୍ର ଏସମସ୍ତ ସାହିତ୍ୟରୁ ନିରଦର୍ଶନ । ଏଠାରେ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ କେତେବୋଟି ସଙ୍ଗୀତର ନିରଦର୍ଶନ ଦେବାରୁ । ପାଠକେ ସେ ଶୁଣିକର. ରଚନାପ୍ରଶାଳୀ, ଭାବ ଓ ଭାଷା ପଶ୍ଚାକରି ଦେଖିବା ଉଚିତ । ଓଡ଼ିୟା ସଙ୍ଗୀତ ମଧ୍ୟରେ କବିପୂର୍ଣ୍ଣ ରାମୁଗୁରୁ ବିରଚିତ “କିଶୋର ଚନ୍ଦ୍ରନ ଚମ୍ପୁ” ସବାପେକ୍ଷା ଉଚ୍ଛବ୍ଷ । ଏଥିରେ କା ଠାରୁ, କ୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶା ଅଷ୍ଟରରେ ଶାହ୍ତ ସଙ୍ଗୀତ ଅଛି । ଅବଶ୍ୟ ଭନ୍ଦ ରଗଭିତିର ଯୁକ୍ତ । ଭାଷାରେ ସଙ୍ଗୀତ ଆରନ୍ତି ହେବା ପବିତ୍ର ମଙ୍ଗଳାରଭଣ ଓ ଗୀତ ସାରାର୍ଥ ସଂସକ ଭାଷାରେ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଚମ୍ପର ଭାଷା ଯେପରି, ଭାବ ମଧ୍ୟ ସେପରି ଉଚ୍ଛବ୍ଷ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଙ୍ଗୀତ ଭନ୍ଦ ଭନ୍ଦ ଭାଷା ଏବଂ ଭାଷାମୁକ୍ତ । ଯଥଃ—ରଗ ସାବେଶ—ତାଳହିପୁଟା, ରଗ କେଦାର—ତାଳହିପୁଟା, ରଗ ତୋତ—ପରଜାତାଳ ଥାଦ ୪—କାମୋଦୀ ଏକତାଳୀ, କୁମୁକାମୋଦୀ

ଏକତାଳୀ, ୭—ପଞ୍ଜମବରାଢ଼ୀ ଶିପୁଠା, ୮—ମୁଖାବଶ୍ଵ ଶିପୁଠା, ୯—ପୁନଙ୍ଗ ଅଡ଼ତାଳୀ, ୧୦—ତୋଡ଼ିପରଜ ଆଦିତାଳ । ୧୦—ବସ୍ତ୍ର ଏକତାଳୀ, ୧୧—ଦେଶାଷ୍ଟ ଅଡ଼ତାଳ, ୧୨—ତୋଡ଼ି ପରଜ ଅଡ଼ତାଳୀ, ୧୩—ଦେଶାଷ୍ଟ ଶିପୁଠା, ୧୪—ସୋମ ଆଡ଼ତାଳ, ୧୫—କନଢା ଶିପୁଠା, ୧୬—ତୋଡ଼ିଜଙ୍ଗଲ ଆଠତାଳୀ, ୧୭—ଭାଟିଆଶ୍ଵ ଅଡ଼ତାଳୀ, ୧୮—ତୋଡ଼ିଜଙ୍ଗଲ ଆଠତାଳୀ, ୧୯—କାମୋଦୀ ଏକତାଳୀ, ୨୦—ଭୈରବ ଆଡ଼ତାଳୀ, ୨୧—ତୋଡ଼ି ପରଜ ଏକତାଳୀ, ୨୨—ସାବଶ୍ଵ ଆଠତାଳୀ, ୨୩—କେଦାରଗୌଡ଼ା ଶିପୁଠା, ୨୪—ମରୁଆଶିପୁଠା, ୨୫—ମୁଖାଶ୍ଵ ଅଡ଼ତାଳୀ, ୨୬—କେଦାର ଆଡ଼ତାଳୀ, ୨୭—ଅବକାଶ ଶିପୁଠା ପହପଟ ଆଡ଼ତାଳୀ, ୨୮—ସାବେଶାଥାଠତାଳୀ, ୨୯—ମୁଖାଶ୍ଵ ଶିପୁଠା, ୩୦—ମୋହନା ଏକତାଳୀ, ୩୧—ଗୋଡ଼ାଷ୍ଟୁଳ, ୩୨—କେଦାର ଆଦିତାଳ ଉତ୍ସାହ ।

ଚମ୍ପୁ ପଦ ଯୋଜନା ଶ୍ଵବ କିପରି ଦେଖନ୍ତୁ ।

“କି ନାହିଁ କି ଜାତିଶୀଳ କି କୁଳ ବିରତ ଫଳ ୦୭ ରନପାରେ
ମୋ ମନ୍ତ୍ରରେ । କୋମଳରେ ମୋହନ କୁଞ୍ଜ କୁଷ୍ଣୀରୁ କିଷ୍ମନ
ଅସି ଚମ୍ପୁଦେଲୁ ମୋ ଶ୍ରୁତିରେ ।”

ଶିଆଲ ପର କି ଧନ ମନରେ ଶାଳିଲୁ ରେ

ଶଳିକାର ନୋହି କଳାନାଶକୁ ଶୂଳିଲ ରେ

ଗଢ଼ାଳସ୍ତ ନାଟ ପଟୁ ଶଞ୍ଜଶ୍ଵଟ ପରାଏ ଆସିଲ ରିତି

ଶଣ୍ଟିଗର୍ଭେ ଶୁଳ ଗଲିପରା ଗଲ ବିବେକ ଦେଲୁ ପରିତି ।

ମାଳକାପୂଳ ବାସୀ ହେଲୁ ପରା ଦିଗି ଯାଉଛି ଦୂରୁ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ।

ନାସା ନାଳ ତଳ ଫୁଲରୁ ଅମାଳ ପ୍ରସରୁଛି ବେଗ ବେଗ ।”

ଚମ୍ପୁରେ ଅନେକ ଗୁରୁତ୍ୱରେ ଅସଳ ଓଡ଼ିଯା ପଦ ବ୍ୟବହୃତ
ହୋଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ଉତ୍ତିଯ୍ୟା ଶ୍ରାବର ନିଜସ୍ତ
ଯଥା:—

ହୋଇଗଲ ଅରପାର, ୦୭ର ନପାରେ, କଲବଲ,
ଛଟପଟ ହୋଇଯାଉଛି, ନପଟ, ଶରପ, ଖାଦ୍ୟଦେଇ କିଅମଳ,
ଶାରାଶଣ୍ଟା ଧାରାଶଟ, ଶର ସୁର, ଧାର୍ମିକା, ଶଞ୍ଜକରେ
ଧନଦେଇ ପଦେ କହିଲୁ, ସଙ୍ଗାଦ, ଗୋଡ଼ିଶସ୍ତ, ଦରଦ,
ଶକ୍ତାଇକ ଜଣି, ଘରତ, ଗୋକିଆ ନ ରଖି, ଗୋକିଦେଲୁ,
ଅରୁତି, ଘୋକିରେ ପଛେ ମରୁଁ, ଆହୁଁ, କୁରତ, ନପଟ,
ଆହା ମରଇ ମୋ ଧନ, କହନ, ଶିପୁତ୍ର, ଚିକଣ, ଚିନାଏତ
ଚାଲମୁକୁଟିଆ, ଚିରମର, ଚମଜାର, କପଟ ପେଟରେ ରଖି;
ଚକଟିଦେଲୁ, ଛୁପିବାର, ଛେଲୁ, ଛୁଟିଯାଇ, ଛଣା ପୁଧା
ଧାର ଦିଶେ, ଝମିଟି, ଧାର୍ମିକିବା, ତାତି, ଝମିଝମି, ଧଳକି
ଗଲ, ଶାହା, ଟେକାଟେକି, ଶଣ, ଶଙ୍କଣା, ଟେକି, ଟିକିଏ
ଟାକିଛି, ଟିକ ୦ ବର୍ତ୍ତୁଳ, ୦କଣ୍ଠ ନଅରର, ଠୋ କରି

ଶୁଣ୍ଟାର ଦେ ନା, ଠାର ଦେଲେ ନେତାଞ୍ଚଲେ, ୦ଣ ତୁଙ୍କି,
୦୭ରଙ୍ଗତ ଠାକୁର ଠାକୁଶଣୀ, ତୋର, ଡୁବିଟି, ତୋକା
ପ୍ରତିମା, ତବ ତବ ବାର, ତହତହ ହେବ, ତୁର୍କି, ତୋକାଇ
ଦେଲେ ତୁଳାଇଲ ପର, ତୋକୁଟିକି ସିନ ସୁଟି, ରୁଟି,
ନବେଦନ କଲିଟି; ଭୁବୁଡ଼ିବ, ଏ ବନ୍ଧିବ ପଣ୍ଡିଟ, ମୋ ମରି
କଷିଲରେ, ତୋତେ ମୋରଣ, ଆହା ମରଇଚି ବିଶୁରିଲ,
ଦଶବାର, ଦିବାଲହେବାର, ଧରମକଳୁଁ, ଧୂପି ଦେଇ,
ଧରଷିଲୁ, ଧମକାଇଲୁ, ଲସାଇ, ପସଦ, ଟାକର, ଫେରୁରିଶୋର
ଅଶେରକୁ ହେବାର, ଫେଲିଗଲୁ, ପନାଇ, ପରିଆଦ, ପରମାସି
ପଜିତ, ଫୁରୁଣା, ଉଣ୍ଟିମ ଥକଣା, ଭୁଷୁଡ଼ିବଟି, ଆଭୁଷା,
ପୁପାରେ, ଲୁଞ୍ଚୁ, ପଞ୍ଚିଲ କି ପାଗାଳ ।

ଶ୍ରାକୁଷ୍ଟଙ୍କ ରୂପବର୍ଣ୍ଣନା କିପରି କରିଯାଉଛି ଦେଖନ୍ତୁ ।

ଶର ଗୌଡ଼ା ତାଳ ଝାନ୍ତି—

ହର ଆମର ଗୋ ଏତ ପ୍ରାଣଧନ । ପଦ ।

ହରହୟ ମଣିକ ଜଣୁଛି ଅପଦନ ଗୋ ।

ନିନ୍ଦୁଛି ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ସୁବଦନ ଗୋ । ୧ ।

ହଜାର ସଂଶ୍ୟକ ଏକ ହେଲେହେଁ ମଦନ ଗୋ !

ହେବ କି ଏ ମୋହନ ସମାନ ଗୋ । ୨ ।

ହଜି କ ଯିବ ଜିମୁତ କେଶାର କି ଜାନ ଗୋ ।

ଶୁଣି ମୁଦୁ ମୁଦୁ ବେଶୁ ଗାନ ଗୋ । ୩ ।

—○—

ଶର କାମୋଦୀ— ଆଦାତାଳୀ—କବିସୁରୀୟ

କଳାକେଶଶ୍ଵା ବାଳୀ ଧୃତଦନ୍ତକୁ ଦଳଦେଲାଣି ଅସି ମନ
ଶୁହାକୁ ଗୋ । ଥରକେ ଯେବେ ଲୋ କୋହିଲୁ ଜାଗରୁ
କହିବା କେତେ ରୁହା ରୁହାକୁ ଗୋ ।

ଶବ୍ଦବ ଚମ୍ପା ଧଣ୍ଟା ନିଜିତ ଜଳ ଶୁଣା ଦଣ୍ଟକୁ ନିଜ ଶୁଣ୍ଟି
ଯାହାକୁ ଗୋ । ବିଶେଷେ ବିଶନାଳ ଦଶିଲଣି ପୁଥୁଳ ଆଜ
କାହିଁଛି ସେ ବାହାକୁ ଗୋ ।

ଶର ଭୈରବୀ—ଆଠତାଳୀ—କବିସୁରୀୟ ।

ନିନ୍ଦିଲେ ନିନ୍ଦିଲୁ ଜନେ ତାର ପରେ ବନେ ବନେ ଶିରେ
ଦେଇ ବୁଲୁଥୁବ ତା କଠାର ।

ଶର କେଦାର ତାଳ ଆଦି ।

ବନ୍ଧୁ କଲିକ ଦୁର୍ବିରକୁ ରେ । କଲିଲ ଶଣ ଥିଲି ଶାରକୁ
ରେ । ଅନ୍ତରେ ନ ଜାଣିମା ମୁଶୁଗ ପର ନିଜବନ୍ଦରେ ଲକ୍ଷକର
ଶରକୁ ରେ । ସବୁ । ସମ୍ମାଦ ମୁଖ ଆଖି ମୁଁ ପିଙ୍ଗିଦେଲି
ପାଣିବନ୍ଦ ବର୍ତ୍ତୁଳ ମୋଧିହାରକୁ ରେ । ଚଢାଇଦେଲି ଶୁରୁ
ତର ଚନ୍ଦନ ତରୁ ଚାଲି କର୍କଟି ଲଟା ଶୁରକୁ ରେ ।

ଗଣ ପାନ୍ତିବରଳୀ—ଆଠାଳୀ—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଙ୍ଗ ।
ମୂଳ କଳନ୍ତର ସବୁଷ୍ଟି ରୁହିଲେ ନାହିଁ ମୋ ଚହୁଁ ବିରୁର ।
ମୁଁ ପାଇର ବୋଲି ଲେଖିଯା ଦେଇଛୁ ଚିରକୁ ମୋରପତର,
ଲୋକେ ଜାଣନ୍ତୁ ଯେ ବିଶେଷାଧନ ମୋ ହେବାର ।

ଏଥିରୁ ଯେବେ ନଟ ପତ୍ରବ ପ୍ରମାଣ ହେବ ମୋହର ।
ଦେଶାକ୍ଷ ଝୁଲୁ—ବନମଳୀ ୧ ବାସ ।

ଶ୍ୟାମପଦ ନଖ କାନ୍ତି ଶଶିଠିରେ ନାହିଁ ଗୋ ।
ସେତ କଳଙ୍କରେ ପୃଷ୍ଠ ଏଥି ଦୋଷ କାହିଁ ଗୋ । ୧ ।

ଶୋକ କାମ୍ରୋଗା—ଆଠାଳୀ—ବନମଳୀ ।

ଉତ୍ତର ହୋଇଥିବ କନ୍ଦମୟ ମୁଳେ ନଟବର ବେଶ ହୋଇ ।
ଘୋନିଥିବ ଯେବେ ମୋହନ ମୂରିଲା ଅଧରେ ଚୁନ୍ଦିବ ନାହିଁ
ଗଣ ଦେଶାକ୍ଷ ଆଠାଳୀ—ବନମଳୀ ।

ମୁରୁଲୁ ବଡ଼ ପ୍ରମାଦ କଲୁ ମେତେ ଅପ୍ରମାଦ ପବିଷ୍ଟତା
ଛୁଡ଼ାଇଲା ପରି ମଣେ ।

ତୋଡ଼ି ଏକତାଳି—ହର ।

ସାର୍ଵିକ ଅଧିକ ବଢ଼ିବାରୁ ଧକ କରଇ ବିବେକ ହେବି ।
ମୋହନରଜ ମୋହରେ ପଡ଼ିଥିଲୁ ବହନ ଚେତନ ଚେତନରେ
କାମୋଗ ଝୁଲୁ—ଶାରୀରଥ ।

ମୃଗରଣ କଣ ଉଭବ , ଶାରୀରଥ ଉର୍ଗ ବାସର , ବାହାଦୁର
ବୋଲେ ଯାହାଥିଲା ଭାଲେ ତାହା ଏବେ ଭୋଗ କଲି ସିନା ।

କମୋଗ ଝୁଲୁ—ଶମକୃଷ୍ଣ ।

ଦେଶାକ୍ଷମ ଛବିକ ଦେଖି । ତିର ମୋର ରହିଲା ଲକ୍ଷି ।
କାନ୍ତି କାନ୍ତି କେତେ ଭଞ୍ଜିକ ଶିଖିଛି ପୃଷ୍ଠେ ପୃଷ୍ଠେ ତିର
ଛୁଡ଼ିଗଲା ରେ ।

ଶଙ୍କଗଭରଣ ଆଠାଳୀ—ପାଠାମ୍ବର ଦ୍ଵିଜ ।

ଧ୍ୱରକି ତାଠାରେ ଅଛୁ । ସ୍ତନ ପିଇଛୁ ଯାହାର ତା ପ୍ରାଣ
ନେଇଛି । ସ୍ଵପନ ଧନ ସତ ମଣିଗାର ଉଚିତ ଦୁର୍ଗଶା
ପରାପତ ଦିଲ୍ଲି ଆଣି କଲାତ ।

ଗଣ ମୁଗାବଶ୍ରା—ତାଳ ହିପୁଠା—ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ।

ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ଭାଷିତ ଜାଣି ସଙ୍ଗନି ରଙ୍ଗିତ କଲା ଦୋଷ
ଚେଦିଛୁ ମରମକୁ ଗୋ ।

ଏହିପରି ସମସ୍ତ କବିଙ୍କ ରଚନାରୁ ପଦେ ପଦେ ଲେଖିଲେ
ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସ୍ଵରୂପର ସ୍ଵରୂପ ହେବ । ସୁତ୍ରରୁ ଶାକରେ
ସହଦୟ ପାଠକମାନେ ଓଡ଼ିଯା ସଙ୍ଗାନେ ବିଶେଷଚ ଉପଲବ୍ଧ
କରିବାକୁ ରହୁକଲ ପ୍ରକାଶିତ ଓ ଅପ୍ରକାଶିତ ସଙ୍ଗାନ
ପେଥମାନ ଅଧୟୁତ କରିପାରିବ । କର୍ଣ୍ଣମାନ , ଅମ୍ବେ
ସଂଶେଷର କେତେଜଣ ସଙ୍ଗାନ ଲେଖକ କବିଙ୍କ ନାମ
ନିମ୍ନରେ ଦେଖିଥିଲୁ:—

୧—ଶ୍ରୀ ସାମନ୍ତ ଶାୟ , ୨—ପ୍ରତାପରୁତ୍ର ଦେବ , ୩—ପଦୁନାର
ଦେବ , ୪—କଳନ୍ତର ପୁରନ୍ଦର , ୫—କବିଚ୍ଛ୍ଵାସ ,
୬—ଶୌରଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ “ଗଜପତି” , ୭—ରଦ୍ଧୁନାଥ ,
୮—ପିତାମହଦେବ , ୯—ସୁଦର୍ଶନ , ୧୦—ଶମତନ୍ତ୍ର
୧୧—ଦନଶ୍ୟାମ ୧୨—ଜଗନ୍ନାଥ ଗଜପତି ୧୩—ଶକେନ୍ଦ୍ର ଦେବ
୧୪—ମଧୁଦାସ ୧୫—କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ୧୬—ଦ୍ଵିଜ ଦାନବନ୍ଧ
୧୭—ପରମାନନ୍ଦ ୧୮—ଜଗନ୍ଦେବ ୧୯—ନୃପତି କିଳାର୍ଜ
୨୦—ଶୁଣିରହୁ ୨୧—ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ୨୨—ଦୟକାମନ
୨୩—ଅବମା ଦେବ ପ୍ରଭାକର ୨୪—ବ୍ରଜବିନ୍ଧିର
୨୫—ପୁରୁଷୋତ୍ମବ ୨୬—ବଳ ଅନୁଜ ୨୭—କବିବିନ୍ଧିର
୨୮—ଶ୍ରୀ ମୁକୁନ ଦେବ ୨୯—କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେବ
୩୦—ହିପେନ୍ଦ୍ର ୩୧—ସୁଧାନିଧୁ ୩୨—ଶମକୃଷ୍ଣ ୩୩—ଶମତନ୍ତ୍ର
ଦେବେ ୩୪—ଜଗନ୍ନାଥ ନାରୀୟଣ ଦେବ ୩୫—ଦ୍ଵିଜ
ପଦୁନାର ଶରୀରଥ ୩୬—ଗଜବିନ୍ଦୁ ଦେବ ୩୭—ବିଶ୍ୱାନନ୍ଦ
୩୮—ଶକ୍ରାରଥ ରଶା ୩୯—ଦ୍ଵିଜ ପାତୀମର ୪୦—ଅନୁଗୁଳ
ଭୁପତି ୪୧—ଶାମଦେବ ୪୨—ଶେଖର ୪୩—ଶର
୪୪—ଶକେ ରାଜେଶ୍ଵର ଦେବ , ୪୫—ଯମେଶ୍ଵର
୪୬—ସତ୍ୟବାଦୀ ୪୭—ବିଶ୍ୱାମୁର ରିଜେନ୍ଦ୍ର ୪୮—କବି ଦ୍ଵିଜଶଳ
୪୯—ଭଣିଅ ଭୁଦେବପତି ୫୦—ଶ୍ୟାମନନ୍ଦ ୫୧—ପୁରୁଷୋତ୍ମବ
ନୃପ ଅନନ୍ତଭାନୁ ୫୨—ମନ୍ଦିକାନିର ୫୩—ସଦନ ୫୪—ଦ୍ଵିଜ
୫୫—ଦ୍ଵିଜ ମାନଗେ ବିନ୍ଦ ୫୬—ସଦାଶିବ ୫୭—ମାନ ୫୮—ଦ୍ଵିଜ
ନାରୀୟଣ ୫୯—ଶାଭୁମରବର ୬୦—ସାଲବେଶ ୬୧—ମନ୍ଦେଶ୍ଵର
ଶ୍ରୀରାଧାରୀ ୬୨—ନାରୀୟକ ୬୩—ଶରୀର ଥିବାକିମାନ ୬୪—ଶରୀର
କୁମାର ଗଜପତ ୬୫—ଅଷ୍ଟଦୂର୍ଗ ପୁରେବହୁନ ୬୬—ଅଷ୍ଟଦୂର୍ଗପତ
୬୭—ଗଜପତ ୬୮—ଉପରକ୍ଷରୁଭଙ୍ଗ ୬୯—ଶିତ୍ରଦେବ କୁରବହୁନ
୭୦—ଶର ଶ୍ରାଗେରିରଚନ୍ଦ୍ର ୭୧—ବନମଳୀ ୭୨—ପତନାୟକ ୭୩—
ଗୋପଲକୃଷ୍ଣ ୭୪—ହୃଦାକନ୍ଦ ୭୫—ଭଦ୍ରପଦେବ ୭୬—ଭରତ
କୁମାର ଗଜପତ ୭୭—ରଜତ ଦାସ ୭୮—ଗଜାଧର ୭୯—ମନଦିପାମର
୮୦—ନୃଷ୍ଟେଂହୁମ୍ରମେବର ୮୧—ଶରକେଶପାଦେବ ୮୨—ନାରୀୟଣ
୮୩—ଶମତନ୍ତ୍ର ୮୪—କଳୀନାୟଣଦେବ ୮୫—ମନଧାତା ୮୬—ଶାର
ଭକ୍ତ ୮୭—କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ ୮୮—ନରସିଂହ ଦେବ ୮୯—କବିବିନ୍ଦ
ନାରୀୟଣ ୯୦—ଶୁଣିରହୁରୁଷା ୯୧—ଶୁଣିରତନ୍ତ୍ର ୯୨—ଶୁଣିରହୁ
କୁମର ୯୩—ଶମତନ୍ତ୍ର ୯୪—ନୃତ୍ୟ ପତନାୟକ ୯୫—ଦ୍ଵିଜ
ଦାଶରଥ ୯୬—ଦୁରିତନ୍ତ୍ର ୯୭—ନବନୂର ମଣ୍ଡଳେଶ୍ଵର

୧୦୪ ମାନସି ହେ ୧୦୫ ନୃତ୍ୟପୁର ଷଣ୍ଡରୁ ଯତ୍ତ ୧୦୬ ଯୋମନାଥ ହରିଚନ୍ଦ୍ର ୧୦୭ ପାନବନ୍ଧୁ ଗଜ ୧୦୮ ଗୋପବନ୍ଧୁ ୧୦୯ ବାଲୁକଙ୍କଶୁର ୧୧୦ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବାତୁର ୧୧୧ ଦୁଇପଦ୍ମଦୂରୁ ୧୧୨ ସଦାନନ୍ଦ ୧୧୩ ପାନକୃଷ୍ଣ ୧୧୪ ଚନ୍ଦ୍ରଗଣୀ ପଞ୍ଚନାୟକ ଉତ୍ସାଦ ଅର ଅନେକ ଲେଖକଙ୍କନାମ ଏହାର୍ଥୀୟାର ଉତ୍ସାଯାର ନାହିଁ । ସ୍ଵର୍ଗରେ କେତେଜଣ ଆଧୁନିକ କବିଙ୍କ ନାମରେ ଗୀତ ଭଣିତା ହୋଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ସେ ନିଜେ ଏଗୀତ

ଉଚନା କରିଥିବେ ଅଥବା ତାଙ୍କ ନାମରେ କେହି ଭଣିତା କରିଥିବୁ, ମାତ୍ର ଗୀତଟି ତାଙ୍କ ସମୟର ଲେଖା । ସୁତ୍ସାଂ ସେ କାଳରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ସଙ୍ଗୀତ ରଚା ଅରମ୍ଭ ହୋଇଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ସଙ୍ଗୀତମାନଙ୍କରେ କବିମାନେ କେବଳ ଅପରା ଆପଣ ନାମ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି ବିଶେଷ କିମ୍ବ ପରିଚୟ ମିଳିବାର ଅଶା କର୍ତ୍ତାବାଦ ନାହିଁ ।

ତମଶା
ଶା ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ

କାଳୀଜୟୁଁ ଦର୍ଶନ ।

(ଭମଣ ବୃଦ୍ଧାନ୍ତ)

(ପୂର୍ବ ପ୍ରବାଣିତ ଉତ୍ସବୁ ।)

୪

ବିନ୍ଦୁଦ ଉପରେ ବିପଦ । ମୋତେ ସମୁଦ୍ର ପାତ୍ର ଆଦିମଣ କଲା । ସଙ୍ଗମାନଙ୍କର କିନ୍ତୁ ହେଲା ନାହିଁ, କେବଳ ମୋ ପ୍ରତି ଚିଲିକାର ଏହି ଅୟାଶିତ କରୁଣା । ମୁଣ୍ଡ ବୁଲଇଲା, ଉପର୍ଯ୍ୟ ପୁର ବାନ୍ତ ଉଠାଇଲା, ମାତ୍ର ବାନ୍ତ ହେଲା ନାହିଁ । ଓେ, ସେ କି ଯନ୍ତ୍ରଣା ! ଉପରୁକୁ ଷେଷରେ ହୃଦୟର ବ୍ୟଥା ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ ଉନ୍ନତି ହୋଇ କହି ନ ପାରିଲେ ଯେପରି ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୁଏ, ଏହା ଠିକ ପେହିପର । ସଙ୍ଗରେ କର୍ତ୍ତର ଥିଲା; କାଗଜିଲେମ୍ବୁ ମଧ୍ୟ ଥିଲା ମାତ୍ର ତାହା କାହାର ମନରେ ପଢ଼ିଲା ନାହିଁ । ବିପଦବେଳେ ଜ୍ଞାତ ପ୍ରତିକାର ବିସ୍ତୁତ ହେବା ପୁକା ସଂସାରର ଗୋଟାଏ ଧାର । ସଂସାରର ମାୟାର ଭ୍ରମ, ତାହା ଧାରଗୁଡ଼ାକ ବା ଅଭିମ କାହିଁକି ହେବ । କେହି କେହି ମୁହଁମାତ୍ର ଶୋଇବାକୁ ଉପରେଦେଶ ଶିରୋଧ୍ୟାର୍ୟ କଲା ପ୍ରାୟ ମୁଁ ସେ ଉପରେଦେଶ ଆଶ୍ରୁ ପ୍ରତିପାନକଲି, ମାତ୍ର କିନ୍ତୁ କଳିହେଲା ନାହିଁ । କୁଳରେ ପଢ଼ିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାତ୍ର ସମ୍ଭବରେ ରହିଲା । ମୁଁ ନାରବ ହୋଇ ବସିରହିଲା । ନାବିକ ଏବଂ ସଙ୍ଗମାନଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତ ନାରବରେ ଗିଳି ଜାଣ୍ଠି କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଚିଲିକା ମଧ୍ୟରେ କେତେ ଦ୍ଵାପ—କେତେ ପଦକ ଅଛି, ତାହା କିଏ କଳିପାରିବ । ଯେଉଁଆଡ଼କୁ ଗୁଣ୍ଠିଲେ କେବଳ ଦ୍ଵୀପ ଏବଂ ପବିତ୍ର । ନୌକା ଗୁଲିଥାଏ, ନୌକାକୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ

ଦେଖି ହାସ, ପଣିକୁଆ, ମାଣ୍ଡିଆଗେଣ୍ଟି ପ୍ରଭୁର ସନ୍ତୁରଣରେ ପକ୍ଷୀମାନେ ଉତ୍ସାର କିନ୍ତୁ ଦୂରରେ ଜଳରେ ବସିପଡ଼ୁଆନ୍ତି । ଏହିପରି ନୌକାକୁ ପରିହାସ କର ଅଗେ ଅଗେ ଗୁଲିଥାଆନ୍ତି । ବାମଶାଗରେ ମାନିଦେଇକୁବା “ଦେଖାଗଲା” । ସେଠାର ଝଣ୍ଡିପୋକ ପର ପରୀ ଉତ୍ତି ବୁଲିଥାଆନ୍ତି । ଅଲିପୁର ନାସୀ ନିକଟରେ ଚିଲିକା ଗର୍ଭରେ ଗୋଟାଏ ଶୁକ୍ଳ ପ୍ରମୁ ଦେଖାଗଲା, ତାହାର ନାମ “ଏକପଥର” । ଉଚ୍ଚ ପଥର ପରୀ ବିଶ୍ୱାରେ ଶୁକ୍ଳ ହୋଇଯାଇଥିଛୁ । ଏହି ଅଂଶରେ ଚିଲିକା ଗର୍ଭରେ ଅନେକ ଗଣ୍ଡଶୈଳ ଅଛି । କେହି ଉପରକୁ ଦଶୁଆନ୍ତି, କେହି ବା ଜଳମଧ୍ୟରେ ମଗ୍ନି । ଏହି ଗଣ୍ଡଶୈଳାଙ୍ଗୀର୍ଥ ଅଂଶରେ ନାବିକମାନେ ଅତି ସାବଧାନରେ ନୌକା ବାହନିଆନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ଗୁରୁପତ୍ରକା ସମୟରେ ନାବିକମନେ “ଓଡ଼ିଆ ଆଲପୁର” ନିକଟରେ ନାବ ଖଟାଇ ବିଶ୍ରାମ କଲେ । ଏ ଗ୍ରାମଶ୍ରୀକ ବାଇଗଣ ଏବଂ ଲକ୍ଷାମରିତ ସକାଶ ବିଶ୍ୱାତ । ଚିଲିକାର ଏ ଅଂଶ ମଧ୍ୟ ବହୁକ । ଥାଣୁଏ ବାଣିରେ ଆନ୍ତମାନଙ୍କର ନୌକା ଖଟାଯାଇଥିଲା । ଏତେ ଅନ୍ତ ଜଳରେ ଶୁକ୍ଳ ବଢ଼ିବିତ୍ତ ମାଛ ବିଚରଣ କରୁଥିବାର ଦେଖାଗଲା । ସେଠାରେ ଅଳୁକ୍ଷଣ ବିଶ୍ରାମପରେ ନୌକା କଳରେ ଲୁଗିଲା । “ଭୁବନ୍ତି ଅକାତଜଳେ କୁରିଲ ନେଇ ଲଗା” ନାବିକମାନଙ୍କର ଏ ପ୍ରାର୍ଥନା ସଙ୍ଗାତ ପାର୍ଥକ ହେଲା । ଆମ୍ବୁମାନେ ଯେଉଁଆଡ଼ ଯାଇଥିଲୁଁ ! ସେହିଠାରେ

ଆସି ଉପଷ୍ଟିତ ହୋଇ କୌକାରୁ ଅବରବଣ କଲୁଁ ।

କାଳୀଜୟୀ ଦେଖିଆଛି, ବଢ଼ୁଦିନର ଅଗାଧ ଆଶା ଶାନ୍ତ ହେଲା । ମନରେ ସୁଖ ଜାତ ହେଲା । କିଏ କଂହିଲା ସୁଖ ଜାତ ହେଲା ? ସୁଖ, ସେତ ବଢ଼ୁଦୁରରେ ରହିଲାଣି । ବରଂ ଦେଖିବାକେଳେ ସୁଖ ଥିଲା । ଦେଖି ସାରିଲାପରେ ଆଉ ସୁଖ କଣ ? ଲୋଭମୟୁସ୍ତୁତିର ଯନ୍ତ୍ରଣା । ଆକାଶ୍ଚ୍ଵାସ ସାଫଳ୍ୟ ଲାଭ କଲା ମାତ୍ର । କିନ୍ତୁ ସୁଖ କାହିଁ, ସାଫଳ୍ୟ କି ସୁଖ ? ସେତ ସୁଖରୁ ଶେଷ କରିଦିଏ । ତାହା ଗରିଷ୍ଠକ୍ୟ, ନିଃନ୍ଦ । ସେଥିରେ କର୍ମର ପ୍ରେରଣା କାହିଁ, ପ୍ରାଣର ଅନ୍ତର ବ୍ୟାକୁଳତା କାହିଁ, ଦୂଦୟତ ଉଚାଟତା ବା କାହିଁ । ଏହାହିଁ ସିନା ସୁଖ । ଅତଃ ବିଶ୍ଵାମରେ ସୁଖ ନାହିଁ,—ସୁଖ ଗରିଦିରେ ଅଛି । ଯାଉ ସେ କଥା । ଆମ୍ବମାନେ କୌକାରୁ ଝେହାର ଦେଖୁଳିଆପଡ଼ା ଗ୍ରାମକୁ ଅସିଲୁଁ । ଗ୍ରାମର ସ୍ଵଲ୍ପ ଗୁହରେ ରାତି ବିଶ୍ଵାମର ଆୟୋଜନ ଲାଗିଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରବଳ ବୃକ୍ଷ । ବୃକ୍ଷ ଶୁଦ୍ଧ ଶନ୍ତିରୁପେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଥାର ବେଳକାଳ ଜାଣି ଆମିମଣ କହୁଥିଲା । ମୋର ଶରୀର ଭଲ ବୋଧ ନ ହେବାରୁ ମୁଁ ରାତରେ ଉପବାସ ରହିଲ । ଖାଲିକୋଟ ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରେରତ ତାତି ପୂର୍ବରୁ ଅସି ଉକ୍ତ ଗ୍ରାମରେ ଅମ୍ବମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣକାରେ ଥିଲା । ପରିଦିନ ସକାଳେ ଆମ୍ବମାନେ ସେହି ଗାନ୍ଧିର ବସି ରମା ଅସିଲୁଁ । ସେହିନରୁ ଜୟନ୍ତିଷ୍ଠ ବାବୁଙ୍କୁ ଦିବାୟୁ ଦେଇ ମୁଁ ଏବଂ ମୋର ଅନ୍ତକୁ ଡାକୁଗାଡ଼ରେ ଉଚ୍ଛାୟର ଅପିଲୁଁ ।

ବିଜ୍ଞାୟ ସାହାୟ ବ୍ୟଖ୍ୟା ମୋରିଲି ଦୋନ୍ଦି-ଧାନ୍ତିପକ୍ଷରେ କାଳୀଜୟୀ ଦର୍ଶକ ଏକାନ୍ତ ଅହାଧ । ମୋ ପକ୍ଷରେ ତାହା ଦୁରକାଷ୍ଟ । ବୋରଲେ ଅଞ୍ଜନ୍ତି ହେବନାହିଁ । ଦରକୁର ଆଶା ହୃଦୟର ଏକ କୋଣରେ ମୁକ୍ତିତ ହୋଇ ପଢ଼ି ରହିବାହିଁ ସ୍ଵାଧୀକ । ଖାଲିକୋଟର ଦୂଦୟବାନ୍ତ ଶିକ୍ଷିତ ରାଜାମହୋଦୟ କାଳୀଜୟୀ ଦର୍ଶକର ସୁରଖା କରିଦେଇ ମୋର ମହୋପକାର ସାଧନ କରିଥିଲା । ମୁଁ ତାହାଙ୍କ ନିକଟରେ ଚିରକୃତି ଏବଂ ଚିରରଣୀ ।

କାଳୀଜୟୀ ନାମକରଣର କାରଣ ଅନେକଙ୍କୁ ପୁରୁଷରୁ ମାତ୍ର କାହାରିଠାରୁ ସନ୍ତୋଷକନକ ଉଭର ପାରିଲି ନାହିଁ । ତରୁଣ୍ଣପରେ ପାରିଦୁର ଗୁଣବିକ୍ଷେଣ ଯୁବରାଜ (ବର୍ଷମାନ ଧାନ୍ତି) ମହୋଦୟଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡି ଏ ପଦ ପାଲିବାକୁ କାଳୀଜୟୀ ଦିବରଣ ଜିଜ୍ଞାସୁ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ଉଦ୍ଧର ପଢ଼ୁଥିଲା ସେଥିରେ ଅନେକ ଦିଅ ନିହିତ ଅଛି । ତାଙ୍କର ମର୍ମ ଏହି—

ଦେଖନ୍ତର ପ୍ରକୃତ ନାମ କାଳୀଜୟୀ । ମନ୍ଦ କେହି କେହି କାଳୀଜୟୀନାରି ମଧ୍ୟ କହିଲୁ । ଏକଦା କୌଣସି କାରଣରୁ

ଶୋର୍କରାଜା ପାରିକୁଦ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରି ସେନ୍ୟ ପ୍ରେରଣ କଲେ । ଶୋର୍କାର ସେନ୍ୟରୁ ଆସି ପାରିକୁଦ କିଛାର ସନ୍ତିକଟ୍ଟୁ ସାତପଡ଼ା ନାମକ ଶ୍ଵାନରେ ଶିଦର ସଂଶ୍ଲେଷନ କଲେ । ପାରିକୁଦ ସାତପଡ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଚିଲିକା ବ୍ୟକ୍ତିଥାନ ଅଛି । ପରିଦିନ ପ୍ରମୁଖତରେ ଶିଲିକା କୁଳରେ ଉପଷ୍ଟିତ ହୋଇ ଦେଖିଲେ ଯେ, ଦେଖନ୍ତ ମହିମାରେ ଅଷ୍ଟଖ୍ୟ ଏବଂ ପକ୍ଷୀ ପାରିକୁଦ କିଛାର ଗୁରୁବାର ନାମକ ଶ୍ଵାନରେ ଶିଲିକା କୁଳରେ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ପାରିକୁଦର ସେନ୍ୟ ବୋଲି ମନେକର ଏବଂ ନିଜ ସେନ୍ୟରପକ୍ଷା ସେମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟାଧିକ୍ୟ ଦେଖି ଶୋର୍କାରମୁଖରେ ସେତାକର ପାରିକୁଦର ସଂତ୍ରେଷଣରେ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ହେଲେ । କାଳୀଜୟୀ ହେଲେ କାଳୀଜୟୀର ନାମରେ ଏହି ଦେଖନ୍ତର ପାରିକୁଦର ସଂତ୍ରେଷଣରେ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ହେଲେ ।

ଦୈନିକଭେଗ ଏବଂ ପୂଜାଦିବାହ ସକାଶ ପାରିକୁଦ ଷ୍ଟେଟ୍ରୁ ଦେଖନ୍ତ ନାମରେ ଧାନକମି ଖଞ୍ଜା ଅଛି । ମାତ୍ର ଚିଲିକା ମଧ୍ୟ କାଳୀଜୟୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରତିଦିନ ଯିବାର ସୁନ୍ଦରା ନ ସହାରୁ ବିଶେଷରଙ୍ଗ ବର୍ଷା ତୋପାଳ ସମୟରେ ଚିଲିକା ବିଷ ନୌୟାନର ଅଗମ୍ୟ ହେବାରୁ ଦେଖନ୍ତର ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ଵରୂପ ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡି ଚିଲିକା ଚଠରେ ଶ୍ଵାପନ କରି ମେଠରେ ପ୍ରତିଥି ପୂଜା ଏବଂ ଭୋଗର ବ୍ୟବହାର କରି ଯାଇଥିଲୁ । ଦୁର୍ଗାପୂଜା ସମୟରେ ସମାବେହରେ ଦେଖନ୍ତର ପୂଜା ହୁଏ ଏବଂ ବଳୀ ପଡ଼େ ।

କାଳୀଜୟୀ ଚିଲିକାର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେଖା । ଚିଲିକାଶ୍ଵା ନାବିକମାନେ ତାଙ୍କୁ ଅତିଶ୍ୟ ଭାବୀ କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦିଶାସ୍ଥି ଯେ ଦେଖନ୍ତ ନାମ ସ୍ଵରଣକଲେ ଚିଲିକା ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ବିପଦ ଘଟିବାର ସମ୍ବାଦନା ନାହିଁ । କୌକା ନିମ୍ନ ସମୟରେ ଦେଖନ୍ତ ନାମ ସ୍ଵରଣକରି ଅନେକଙ୍କୁ ଆପନି ମୃଦୁମୁଖରୁ ରମ୍ପାରବାର ଦେଖା ଯାଇଥିଲୁ । ଦେଖନ୍ତ ଅଗର କୃପାରୁ କେହି କେହି ଅଗାଧ ଚିଲିକା ସନ୍ତରଣ ଦ୍ଵାରା ପାର ହୋଇ ଆସିଥିଲୁ । ଦେଖନ୍ତ ଉଦେଶ୍ୟରେ ପୂଜା ଏବଂ ବଳୀ ମାନସ କରି ଅନେକ ମହା ସଂକଟରୁ ରମ୍ପାରବାର ଯାଇଥିଲୁ । ସ୍ଵପ୍ନ ମୁବରାଜ ସୁଦ୍ଧା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଭୁତ୍ତଭେଗ ।

୧୯୪ ସାଲରେ ପାରକୁଦର ଜନେବରୀଜା ଜଗନ୍ନାଥରଜଙ୍କ ଶକ୍ତି ସମୟରେ ଶୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଦେଉଳରେ ଦେଶକର ମୂର୍ଖ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଥିଲା । କାଳର ବିକଟ ଦଂସ୍ତୁଆତରେ ଉଚ୍ଚ ଦେଉଳଟି ବିନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସଜାସାହେବଙ୍କର ପିତା ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ଶୌରତ୍ରନ୍ତ ମନସ୍ତିତ ହରିଚନ୍ଦନ ମର୍ଦ୍ଦରଜ ଭୂମରବର ସମ୍ମାନାଦୁର ୧୮୮ ସାଲରେ ଦେଶକର ଦେଉଳ ତୋଳାଇ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସଜାସାହେବଙ୍କ ଆଗନ୍ତୁକ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କ ସକାଶ ଚାଷିଟିଏ ବିଶ୍ଵାମ ସୌଧ ନିର୍ମାଣ କରୁଥିଅଛନ୍ତି ।

କାଳୀଜମ୍ବୀ ଦ୍ୱୀପର ପରିମାଣ ୧୫ ଏକର ୧୦ଡ଼େଷିମେଲ ମଧ୍ୟରୁ ମନ୍ଦିର ଏକ ତେସିମେଲ, ପଢ଼ିଆ ଏକ ଏକର ୮୭ ତେସିମେଲ ଏବଂ ପାହାଡ଼ ୨୭ ଏକର ୧୦ ତେସିମେଲ । ଇଂରାଜମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର ଉଦେଶ୍ୟରେ ଏହି ବାଟେ ଯିବା ସମୟରେ ପାରକୁଦର ତହାଳିକ ରଜା ବାଲୁକେଶ୍ୱର ହରିଚନ୍ଦନ ଶାଶ ହୋଇ କାଳୀଜମ୍ବୀ ଦ୍ୱୀପରେ ଆଶ୍ରୟ ଗହଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ଘଟଣା ୧୦୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟବରେ ଘଟିଥିଲା ।

ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି ।

ରଗ—(ରମକେଶ) ।

ରଜୋବତୀ ସତ୍ତା ବସୁଧା ଆଜି ରଜ କମାରଁ,
ଦେଇଛୁ ପ୍ରକୃତି ଉତ୍ସବ— ଦ୍ୱାଟ ଭବେ ସଜାଇ ।
ଶୁଭୁ ଚନ୍ଦ୍ରାତ୍ସପ ଟାଙ୍ଗିଛୁ ନଭେ ନାରଦବର,
ସପନେ ଉଚୁଳି ଉଠୁଛୁ ଦେବ ଦୁନ୍ଦୁର ସ୍ଵର ।
କରୁଛି ମଙ୍ଗଳ ଆରପା ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣମାପେ କିଜୁଳ,
ଶୋଘ୍ର-ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣସିନ୍ଧୁ-କମଳା ଶୁଭ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ପିତୁଳ ।
ନଳେ ନହିଁବତ ବସିଛୁ ବହୁ ଯାଉଛି ଗେଲ,
ଦଳଦଳ ହୋଇ ଖେଳନ୍ତି ଜନେ କାଗୁଡ଼ି ଖେଲ ।
ବୁଣିବେ ସୁବୀଜ କୃଷ୍ଣାଶ— କୁଳ ବିଶ୍ଵ ନମସ୍ୟ,
ପ୍ରସବିବ ପଞ୍ଚମାସାନ୍ତେ ଧରା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଶଶ୍ୟ ।
ମହା ଅନ୍ତମରେ ଲଗିଛୁ ଦେଶୁ ପୁଥିମା ପୁଜା,
ଦିଶୁରାଜୁଜମା-ପ୍ରକୃତି— ରାଣୀ ପ୍ରାଣ ଜନ୍ମିଲା ।
ମନା ଘରଲିପା, ପରିବା— କଟା, ଗୁଆ ଭାଜିବା,
ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କୌତୁକେ ନାଶୀଏ ରତ ରଜନୀ ଦିବା ।
ଆରମ୍ଭ ଅଛନ୍ତି ବାଳକେ ନାନା ଭଙ୍ଗୀରେ ହୀଡ଼ା,

ଆମ୍ବୁଲ ଶରତା ପଶାଳେ ଦେଇ-ସକାଳେ ପୀଡ଼ା ।
ହଳିପରେ ଆଜି ଜର୍ଜିର ଶିନ୍ଦୁ ଦିଶନ୍ତି ନରେ,
ଗୋଡ଼ା ପିଠା ବଣ୍ଣା ଲଗିଛୁ ହର୍ଷେ ସବୁର ସରେ ।
ଧନୀଦର ପୂପେ ମିଶିଛୁ ଶଣ୍ଟ ଶାକର ମିଠା,
ଫାନ ସରେ ଖୁଦ ମଳୁଗୁ—ମିଶା ମହୁଲ ପିଠା ।
ଛୁଟ ପାଠ ପିନ୍ଧି ବାଳକା ମିଳ ଏକଟେ ବହୁ,
ଗ୍ରାମୁ ଗ୍ରାମକୁତରେ ଯାଇଶ ଦେଖି ବୁଲିଲେ ବହୁ ।
ନାଗରୁକ କୁଳ ଗମିଲେ ଯାତା ମେଲା ଦର୍ଶନେ,
ବହୁମନ୍ତି ଧରି ଶେଳିଲ ସୁଖ ସବୁର ମନେ ।
କାହିଁ ହରହାଟ ବସିଛୁ ବହୁ ଯାତି ସକୁଳ,
ଇନ୍ଦ୍ର ପିତା-ସିନ୍ଧୁ ରର୍ଜନ୍ମ ବଳେ ସ୍ଵର ସୁଥଳ ।
ଶେଷଦିନ ଭୁଲୁ ଉତ୍ସବ— ବାସୀ ଭୁଲୁ ଶାତିଲା,
ଶାତିଲିଲେ ଦୁଗୁ ଡାଳିଶ ପୃଥ୍ବୀ ଜନୁ ଅବଳା ।
ପ୍ରକୃତ ମାହାସ୍ୟ ପ୍ରକୃତ— ରୂପା ନାଶକ ବିନା,
ଆନ କେ ବୁଝିବେ ମହୁତ ତହେ ମହାତେ ସିନା ।

ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି ।

ପୋଣିଯ୍ୟାର ଦିତା ବେଳମନ୍ତର ଜଣେ ସମ୍ବିଧାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ପିତାଙ୍କର ସୃଜୁପତର ପୋଣିଯ୍ୟା ଅତୁଳ ସମ୍ବିଧା ଅଧିକାରୀଙ୍କୀ ହୋଇଥିଲୁ । ପୋଣିଯ୍ୟା ବୁଦ୍ଧିଶ୍ରୀ, ଶୁଣବିଷ୍ଣୁ, ଏବଂ ଅତୁଳ ସମ୍ବିଧା ଅଧିକାରୀ, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ତାଙ୍କ ଦିନରେ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ । ସବଦା ଚିନ୍ତାମଣୀ । ପୋଣିଯ୍ୟାର ଦିତା ଜୀବିତ ହୃଦୀ ସମୟରେ ତନିଗୋଟି ସମ୍ମୁଠ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମଟ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ମିତ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଟୌପ୍ୟ ନିର୍ମିତ, ଏବଂ ତୃତୀୟ ସୀପକ ନିର୍ମିତ । ସୀପକ-ସଞ୍ଚୁଟ ମଧ୍ୟରେ ପୋଣିଯ୍ୟାର ଖଣ୍ଡିଏ ଆଲେଖ୍ୟ ରଖିଥିଲେ ଏବଂ ସୃଜୁ ସମୟରେ ଏହିଏଇ ଅଦେଶ ଦେଇଯାଇଥିଲେ ଯେ, ପୋଣିଯ୍ୟାର ତିବ୍ର ଯେଉଁ ସମ୍ମୁଠ ମଧ୍ୟରେ ଅଛି ସେହି ସମ୍ମୁଠ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧକ ମନୋକାନ୍ତ କରିବ ପୋଣିଯ୍ୟା ତାଙ୍କୁ ପାଣିବାନ କରିବେ । ଏହି ଅଦେଶର୍ହି ପୋଣିଯ୍ୟାର ଭାବନାର କାରଣ ହୋଇଥିଲା । ପୋଣିଯ୍ୟାର ଆଲେଖ୍ୟ ଯେଉଁ ସମ୍ମୁଠ ମଧ୍ୟରେ ଅଛି ସେହି ସମ୍ମୁଠ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧକ ନିଷାଢନ କରିବ, ସେ ଗୁଣବାନ୍ ହେଉ ବା ମର୍ମ ହେଉ, ସୁନ୍ଦର ହେଉ ବା କୁଣ୍ଡିତ ହେଉ, ଉଚବଣ୍ଣୀଯ ହେଉ ବା ନାଚବଣ୍ଣୀଯ ହେଉ, ପୋଣିଯ୍ୟା ତାଙ୍କର ଗଲାରେ ବରମାଲ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିବେ । ନିଜର ଉଚ୍ଛାମତ ସ୍ଥାମୀ ନିଷାଢନ କରିବାର ଜମତା ପୋଣିଯ୍ୟାର ନାହିଁ । ଏହି କାରଣରୁ ହୁଏତ ତାଙ୍କୁ ଦାର୍ଶିତ୍ୟ ସୁଖରୁ ବିଶ୍ଵତ ହୋଇ ଆଜିବନ କିଷ୍ଟିରେ ଦିନପାତ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହି ଚିନ୍ତା ପୋଣିଯ୍ୟାର କୋମଳ ଦୃଦୟକୁ ଦୃଚ୍ଛା କରୁଥିଲା । ପୋଣିଯ୍ୟାର ନେଇରସାନାମ୍ଭୀ ଏକ ସହିତର ଥିଲା । ଅନେକ ସମୟରେ ପୋଣିଯ୍ୟା ନେଇରସା ନିକଟରେ ସ୍ଵାଧ୍ୟ ମନୋଭବ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । ଦିନେ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ନେଇରସା କହିଲା “ଏତେ ତିନା କରୁଥିବ କାହିଁକି ? ତୁମ୍ଭ ଉଚ୍ଛାମତ ସ୍ଥାମୀ ନିଷାଢନ କରିଗାର । ପିତା ଅଛି ଦେଖିବାକୁ ଅସ୍ତ୍ର ନାହାନ୍ତି ।” ପୋଣିଯ୍ୟା କହିଲେ “ନେଇରସା, ସେ କଥା କହ ନାହିଁ । ‘ପିତା ସ୍ଵର୍ଗ, ପିତା ଧର୍ମ’, ପିତାଙ୍କର ଅଦେଶ ଲାଭନ କରିବା ମହାପାପ ଅଟେ । କହିଁ ତିରକୁମାରୀ ହୋଇ ରହିବ, ତଥାପି ତିରୁ ଅଦେଶ ଲାଭନ କରିବ ନାହିଁ ।” ନେଇରସା କହିଲା “ଫେରେ ବୁଥାଚିନ୍ତା ଦୂରକର । ପିତା ଯେ ତାଙ୍କର ବିବାହ ସମୟ ଏହିତ କହିଲା କାହିଁକି ନାହିଁ ।

ପୁଣ୍ୟ ଥିଲେ । ସେ ଯାହା କରିଅଛନ୍ତି ତୁମ୍ଭ ମଙ୍ଗଳ ନିମନ୍ତ୍ର କରିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅଶୀବାଦରୁ ତୁମ୍ଭ ଉତ୍ସବକୁ ପଢି ଲାଭ କରିବ ।”

ପୋଣିଯ୍ୟାର ପାଣି ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ନାନାଦେଶରୁ ଅନେକ ଯୁଦ୍ଧକ ଅସି ବେଳମନ୍ତରେ ଉପର୍ଦ୍ଧିତ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ଅଧିକାଂଶ ଯୁଦ୍ଧକ ସମ୍ମୁଠ ନିଷାଢନ ବ୍ୟବହାର କରିବ ଅବଗତ ହୋଇ ପୋଣିଯ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷାତ ସୁଦ୍ଧା ନ କରି ବେଳମନ୍ତ ସରିଦ୍ୟାଗ ଦିଲେ । ଯେଉଁ କେତେକ ଜଣ ସମ୍ମୁଠ ନିଷାଢନ କରିବାକୁ ଅଗ୍ରପର ହୋଇଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଯାହା ଦେଖିରେ ବା ଯାଦା କରିବେ ତାହା ଅନ୍ୟ କାହାର ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶ କରିବେ ନାହିଁ ଏବଂ ପାଶରେ ଅକୁଳକାରୀ ହେଲେ ତତ୍ତ୍ଵଶାସ୍ତ୍ର ବେଳମନ୍ତ ପଢ଼ିଦ୍ୟାଗ କରିବେ । ତିକଟେକ ଜଣ ଯୁଦ୍ଧକ ସେହିପର ଶପଥ ହୁବଣ କରି ସମ୍ମୁଠ ନିଷାଢନ କରିବାକୁ ଗଲେ । କିନ୍ତୁ କେହି ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ଗୁରୁତ୍ୱକ୍ରିୟରେ ଭୁଲି ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣକୁ ପ୍ରତିକରିତ କଲେ । କେହି କୌଣସି ଶୁଦ୍ଧିତାରେ ମୁଣ୍ଡ ହୋଇ ରୈପ୍ୟକୁ ମନୋକାନ୍ତ କଲେ । କିନ୍ତୁ ମନୀନ ସାଧକ ପ୍ରତି କେତେ ଦୃଷ୍ଟିଗତ ସୁଦ୍ଧା କଲେ ନାହିଁ । ସୁତରଂ ସମସ୍ତେ ବ୍ୟବ୍ସା ମନୋରଥ ହୋଇ ବେଳମନ୍ତ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଲ । ଅବଶେଷରେ ବେଷାନିର୍ତ୍ତର ଭାଗ୍ୟ ପାଶର ସମୟ ଉପର୍ଦ୍ଧିତ ହେଲା ।

ବେଧାନିର୍ତ୍ତ ପୋଣିଯ୍ୟା ନିମନ୍ତ୍ର ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଉପର୍ଦ୍ଧିକାନମାନ ସେଇ ଗ୍ରାସିଦ୍ୟାନୋପତ୍ର ପୋଣିଯ୍ୟାଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧତାର ଉପର୍ଦ୍ଧିତ ହେଲେ । ପୋଣିଯ୍ୟା ଅତି ସମାଦରପୁରୁଷଙ୍କ ତାଙ୍କୁ ଶୁଦ୍ଧମଧ୍ୟକୁ ଦେଇଗଲେ । ବେଷାନିର୍ତ୍ତ ପୋଣିଯ୍ୟାର ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି ନୁହେନ୍ତି । ପୋଣିଯ୍ୟାର ଦିତା ଜୀବିତଥିବା ସମୟରେ ତବ୍ଧାନିର୍ତ୍ତ ଅନେକଥର ତାଙ୍କରୁ ଅସ୍ଥିରିତିକୁ ଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ପୋଣିଯ୍ୟା ବୈଶୀନିର୍ତ୍ତର ଗୁଣର ପରିଚୟ ପାଇ ତାଙ୍କ ସ୍ଵତ ଅନେକବାବୁ ହୋଇଥିଲେ । ପିତା ଯେ ତାଙ୍କର ବିବାହ ସମୟ ଏହିରେ କାହିଁକି ନାହିଁ ।

ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କାହାରକୁ ବିବାହ ହେବାନ ହେବା ଗୋଟିଏ ଯୀରୁ ଉଚ୍ଛାରୀନ ନୁହେଁ । ପିତାଙ୍କର ଅଦେଶମତେ ତାଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ବେସାନିଷ୍ଠ ଯଦି ପରିଷାରେ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ତାଙ୍କର ଅଶଳତା ସମ୍ମଳେ ବିନଶ୍ଚ ହେବ । ବେସାନିଷ୍ଠକୁ ଲଭ କରିବା ଦୂରେ ଥାଉ । ତାଙ୍କସଙ୍ଗେ ଅଉ ସାକ୍ଷାତ ସୁନ୍ଦର ହେବ ନାହିଁ । ଏହି ବିଷୟ ଭାବ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାକୁଲ ହେଲେ ।

ଦୁଇଁ କମ୍ପରେ କାନାବିଷୟକ କଥୋପକଥନ ହେଲା । ପରେ ବେସାନିଷ୍ଠ ସମ୍ମାନାରକୁ ଯିବାର ଉଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ତାହା ଶୁଣି ଗୋଟିଏ ଯୀରୁ ହୃଦୟ କର୍ମିତ ହେଲ । ସେ କାତରି ହୋଇବାକୁରେ “ପ୍ରିୟତମ”! ଅନୁରୋଧ କରୁଥାଇ ଅଉ କିଛିଦିନ ଅପରା କର । କାରଣ ଯଦି ତୁମେ ପରିଷାରେ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୁଅ ତାହାହେଲେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ସଙ୍ଗୟରୁ ବିଷ୍ଟ ହେବ । ଅତିଏବ ଅଜ୍ଞ କିଛିଦିନ ଅପରା କର । ମୋହର ହୃଦୟଗ୍ରହରେ ଯେପରି କିଏ କହୁଅଛି ମୁଁ ତୁମ୍ଭକୁ ହଶେବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ମନ ବୁଝୁନାହିଁ । ତୁମେ ମୋହର ହୃଦୟର ଛାବ ବୁଝଗାରୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ କୁମାର—ଲଜ୍ଜାଶିଳା, ହୃଦୟର ଭବ ଭ୍ରାତାର ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଅପରା । ମିନତି କରୁଥାଇ । ଅଉ ଦୂର ଏକ ମାସ ଏଠାରେ ଅପ୍ରାସାନ କର । କେଉଁ ସମ୍ମାନ ମଧ୍ୟରେ ମୋହର ଅଳ୍ପକ୍ଷେ ଅଛି ତାହା ମୁଁ ତୁମ୍ଭୁ ଦେଖାଇ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେପରି କଲେ ମୋହର ସତ୍ୟକାର ଫେର । ସତ୍ୟ କରୁଥାଇ ପେତାଙ୍କ ଅଦେଶ ଲବନ କରିବ ନାହିଁ । ସେ ସତ୍ୟଭାବ କରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟଭାବ ନ କଲେ ହୃଦୟ ତୁମେ ମୋହରେ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ତୁମ୍ଭର କଟାକଣର ମୋହର ଦେହକୁ ଦୂରଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରୁଥାଇ । ତଥାପି ଏକ ଭାଗ ତୁମ୍ଭର, ଅନ୍ୟଭାଗ ମଧ୍ୟ ତୁମ୍ଭର, ମୋହର ହେଲେ ସୁନ୍ଦର ତୁମ୍ଭର ନାଶକ ପରାମର୍ଶ ଦେବ ତୁମ୍ଭର ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ନିଷ୍ଠର ସମୟ ତୁମ୍ଭର ପଦାର୍ଥକୁ ତୁମ୍ଭକୁ ପ୍ରନାନ କରୁନାହିଁ । ଯଦି ତୁମ୍ଭେ ପରିଷାରେ ଅକୃତ କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଅ, ତାହାହେଲେ ବୁଝିବ ମୋହର ଅତ୍ୱକ୍ଷଦୋଷରୁ ସେପରି ଦିନକୁ । କେବଳ ତୁମ୍ଭର ସମ୍ମାନ ସମ୍ମାନ ପଦାର୍ଥକୁ ବିଳମ୍ବ ଦାଇବାର ଏତେ କଥା କହିଲା । ଅପରାଧ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ ।” ବେସାନିଷ୍ଠ କହୁଲେ “ଧୂର, ଶୁଭ-କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧା ପ୍ରକାନ କରିନାହିଁ । ସମ୍ମାନାରକୁ ଯିବାର ଅନୁମତ ପ୍ରକାନ କରି ମୋ ତ ଧର୍ମ—ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ମନ୍ତ୍ର କର ।” ଗୋଟିଏ ଯେବେଦୁକାରେ ଦୁଇର କହୁଲେ ବେସାନିଷ୍ଠ କହୁଲେ ନାହିଁ । କେବଳ ସମ୍ମାନାରକୁ

ଦେଲିଯିବା ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ବାରମାର ଅନୁଗ୍ରେଷ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପୋଣିଯ୍ୟ ହତାଶ ହୋଇ କହୁଲେ “ତେବେ ଜୁଲ ।” ଏହା କହି ବେସାନିଷ୍ଠକୁ ସମ୍ମାନାରକୁ ଦେନିଗଲେ ଏବଂ ସମ୍ମାନାର ଦେଖାଇ କହୁଲେ “ଏହା ତନିଗୋଟି ସମ୍ମାନ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିକମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଥାଇ । ଯଦି ତୁମେ ଯଥାର୍ଥ-ପ୍ରେମିକ ହୋଇଥାଏ, ମୋହ ପ୍ରଦ ଯଦି ତୁମ୍ଭର ପ୍ରକୃତ ଅନୁବାଗ ଆଏ, ତାହାହେଲେ ନିଷ୍ଠ୍ୟ ତୁମେ ମୋତେ ଲାଭ କରିବ ।” ପରେ ନେଇବା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମ୍ମାନଙ୍କୁ ତାକି କହୁଲେ “ଯାଏ, ତୁମେମାନେ ସଙ୍ଗୀତ ଅରମ୍ଭନର । ବେସାନିଷ୍ଠ ଯଦି ପରିଷାରେ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବି, ତାହାହେଲେ ତାଙ୍କର ବିଷାଦପୂର୍ଣ୍ଣ ପାର୍ଦ୍ଧାସ ସଙ୍ଗୀତ ଧ୍ୟନିର ମୌର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇଯିବ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ସେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବେ ତାହାହେଲେ ସଙ୍ଗୀତ ମଧ୍ୟର ଅତି ମଧ୍ୟର ବୋଧ ହେବ । ସେ ମଧ୍ୟର ଭୁଲିନା ନାହିଁ । ନବ ଭୂପତିଙ୍କ ଅଭିଷେକ ସମୟରେ ମଙ୍ଗଳ ବାଦ୍ୟ ସାଧ୍ୟନ ସଙ୍ଗୀତଧ୍ୟନରେ ସେହିପରି ମଧ୍ୟର ବୋଧ ହେବ—ବିବାହଫିନ ପ୍ରାତିକାଳରେ ମଙ୍ଗଳବାଦ୍ୟ ଧ୍ୟନି ଶୁଣି ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ହୃଦୟ ଯେପରି ଅନନ୍ତରେ ନୃତ୍ୟ କରିବେ ଏ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣି ମୋହର ହୃଦୟରେ ସେହିପରି ଅନନ୍ତ ଜାତ ହେବିବ ।” ସମ୍ମାନନ୍ଦ ସଙ୍ଗୀତ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ମଧ୍ୟର ସଙ୍ଗୀତଧ୍ୟନରେ ଦିଗନ୍ତ ମୁଖ୍ୟର ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ବେସାନିଷ୍ଠ ସମ୍ମାନାରକୁ ବିଶେଷଭାବରେ ପରିଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦେଖିଲେ ପ୍ରଥମଟି ସ୍ଵର୍ଗ ନିର୍ମିତ । ତହିଁ ଉପରେ ଲେଖାଅଛି “ମୋତେ ଯେ ନିଳାଗନ କରିବ ସେ ଏପରି ରହୁ ଲାଭ କରିବ ଯାହାକି ଫଳାରର ଅଧିକାଂଶ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇବାକୁ ରହା କରିନ୍ତି ।” ଏହା ପାଠ କରି ବେସାନିଷ୍ଠ ମନେ ମନେ ଭବିଲେ “ମିଥ୍ୟ ପ୍ରତିଲାଭନ ! ଏହି ଧୟାର କେବଳ ଅଢ଼ମ୍ଭର ପୃଣ୍ଣ । ବାହ୍ୟ ଶୁକରିକ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ସମୟ ପରିଷ୍ଟରେ ପ୍ରତାରିତ ହେଲା ଅଛନ୍ତି । ନନ୍ଦାୟ, ଧର୍ମ, ବୌଦ୍ଧିର୍ୟ, ଶକ୍ତି କିଛିହିଁ ଦୋଷଶୂନ୍ୟ ନୁହେ, କିଛିହିଁ ନରମଳ ନୁହେ । କେବଳ ବାହ୍ୟ ଶୁକରିକ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ସମୟ ପରିଷ୍ଟରେ ପ୍ରତାରିତ ହେଲା ଅଛନ୍ତି । ଅରନର କିଟକିଟକାରୀ ସତ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ରହିଥାଏ, ମିଥ୍ୟା ସତ୍ୟ ହେଲା ଅଛନ୍ତି । ସେ ଧାର୍ମିକ ବୋଲି ଧ୍ୟାତ ତୁମ୍ଭର ହୃଦୟମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଦାପ ଦ୍ୱାରା ପାରିଥାଏ କିନ୍ତୁ କେବଳ ଧର୍ମର ଅବରତାର ଅବତାର କରିବାର ଦ୍ୱାରା ପାରିଥାଏ । ଯାହାର ହୃଦୟ ବାଲୁକାନିର୍ମିତ ସ୍ଥାନ ପ୍ରାତ୍ମା ଭଜନ କରିବାର ପରିଗଣିତ ହେବାକୁ ଜେଣ୍ଟାକରିବ । ଯୋଜିର୍ୟ ? ଏହା ନିଜ ଭୁଲ ହୋଇ କିମ୍ବା ବିଦ୍ୟ ହେଉଥାଏ ? ଏହି ଧର୍ମ-

ସୌନ୍ଦର୍ୟରେ ଭୂତି ତା ହୋଇ ବିଗନ୍ତ ଯୌବନା ଅତି କୁଣ୍ଡଳା
ରମଣୀ ମଧ୍ୟ ସୁନ୍ଦରୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠା ବୋଲି ପରିଗଣିତା ହେବ । ସେହି
ସୁନ୍ଦରୀର କଣ୍ଠାଳେବାର ଯେଉଁ ସୁନ୍ଦର ଅଳକଦାମ ବାପୁସେଙ୍ଗେ
ଛୀଡ଼ା କରୁଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ସେ କେଶଗୁଡ଼କାହାରି ? ସେ
କେବଳ ପ୍ରକୃତ ଅଧିକାରୀ ଭୂର୍ଭବରେ ଗୋଥିବା ହୋଇ
ଅଛନ୍ତି । ବାହ୍ୟ ଗୁରୁଚିକିତ୍ସା ବିପଦ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ କୁଳ ଅଟେ ।
ଏହି ଗୁରୁଚିକିତ୍ସାରେ ଭୁଲି ଅନେକ ସମୟରେ ଜ୍ଞାନମାନେ ଯଥ
ସେହି ବିପଦ ସାଗରମଧ୍ୟରେ ଝାଁଝ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ପୁଣି, ମୁଁ
ତୁମ୍ଭୁ ମିଥ୍ୟା ପ୍ରଲୋଭନରେ ଭୁଲିବି ଲାଗୁ । ଉଚ୍ଚିଲ ପଦାଧ
ମାତ୍ରକେ କାହନ ନୁହେ । ତୁମ୍ଭକୁ ଶ୍ରୀ କଲେ ନିଶ୍ଚଯ ବିପଦ-
ଗ୍ରହ ହେବାକୁ ହେବ । ତୁମ୍ଭକୁ ନିବାଚନ କରିବ ନାହିଁ ।”
ପରେ ରୌଧ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ନିକଟକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ତହିଁ
ଉଦ୍‌ଘରେ ଲେଖାଥାଇଁ ମୋତେ ଯେ ନିବାଚନ କରିବ—ସେ
ତାହାର ଯେତିକି ପ୍ରାୟ ତେତିକି କେବଳ ପାଇବ । ତାହା
ଦେଖି ବେଶାନନ୍ଦ ଭବିଲେ “ରଜତ, ତୁମ୍ଭୁ ଗତ ଶ୍ରୀର
ନୁହେ । ତୁମ୍ଭୁ ମନୁଷ୍ୟର ଦାସ ଅଟ । ନିତ୍ୟ ନିତ୍ୟ ତୁମ୍ଭୁର
ସାହ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ, ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଅଦାନ ପ୍ରଦାନ ଚନ୍ଦ୍ର-
ଅଛି । ଅତିଏବ ତୁମ୍ଭକୁ ମଧ୍ୟ ନିବାଚନ କରିବ ନାହିଁ ।”
ଅବଶେଷରେ ସୀପକ ଝମ୍ପେ ନିକଟକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ତହିଁ
ଉପରେ ଲେଖା ହୋଇଥାଇଁ ମୋତେ ଯେ ଗ୍ରହଣ କରିବ ଏସେ
ତାହାର ଯଥାସଂସ୍କରଣର ବିଷ । ବେଶାନନ୍ଦ ଭବିଲେ “ସୀପକ,
ତୁମ୍ଭୁ ବର୍ଣ୍ଣ ମଳିନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଦେଖୁଅଛି, ତୁମ୍ଭୁ ହୃଦୟ
ଅତି ସରଳ । ଯାହାର ହୃଦୟ ସରଳ ସେହି ପ୍ରକୃତ ସୁନ୍ଦର ।
ତୁମ୍ଭେ ବୃଥା ପ୍ରଲୋଭନ ଦ୍ୱାରା କାହାରକୁ ପ୍ରତାରିତ କରିବାକୁ
ଚେଷ୍ଟା ନ କରି ବରଂ ତୁମ୍ଭୁ ଦୋଷ ସମସ୍ତଙ୍କ ନିକଟରେ
ପ୍ରକାଶ କରୁଅଛ । ତୁମ୍ଭୁ ସବଳତାରେ ମୁଁ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଥାଇଁ ।
ଅତିଏବ ତୁମ୍ଭକୁ ନିବାଚନ କଲି ।” ଏହା କହି ସୀପକ
ସମ୍ମ ଟର ଢାକୁଣି ଉଠାଇ ଦେଲେ ।

ଏତାବତ୍ କାଳ ଘୋଷଣୀୟ ହୃଦୟ ସଶୟ ସାଗରରେ
ଛୁମାଳ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବେସାନ୍ତର୍ ପଶ୍ଚାତ୍ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ
ହେବାର ଦେଖି ତାଙ୍କର ସବୁ ସନ୍ଦେହ, ସବୁ ଦୂରିତ୍ବା ଦୂର
ହୋଇଗଲା । ଅନ୍ତରାଜ୍ ସୀମା ରହିଲା ଯାହା ।

ବେଶାନିତି ଦେଖିଲେ ସମ୍ମୁହ ମଧ୍ୟରେ ଘୋଷିଯାଇ ଖଣ୍ଡି ଏ
ଚିତ୍ତ ଛୁଟିପିବି । ତଥ ଖଣ୍ଡି ଉଠାଇ ନେଲେ । ଗୋଟିଏ
ଅଜ୍ଞୋ ଘୋଷିଯାଇ ସେହି ଛବି ଖଣ୍ଡି ତାଙ୍କୁ ଅର୍ଥକ ସୁଧର
ଦିଶିଲା । ଛବିଟିଙ୍ଗ ଦାଉରେ ଧରି ଭାବିଲେ “ସୁନ୍ଦର, ଅତି
ସୁନ୍ଦର, ଏ କାହାର ଚିତ୍ର, ଦେଖାର, ଆଜୀ ମାନସର ? ଉଚ୍ଛ୍ଵଳ
ତେବେହୁ କି ପୁନଃକର ! ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ଯେଦେଇ ମୋହ ପୁନଃ

କଟାଏ ପାଇ କରୁଥିଲା । ଏ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଁ ଅଜ୍ଞନ କରିବା ସମୟରେ
ତିବିକାର ତାହାର ନିଜ ଶଶୁକୁ ରକ୍ଷାକଲ କପର ? ଉଷ୍ଣଭୂତ
ଭିନ୍ନ ବିମୋଷ୍ଟ ଦୟା ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାୟେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେଉଥାଇ ।
କି ପୁନର କେଶ ବିନ୍ୟାସ । ବୋଧନ୍ତ୍ଵ ଚିତ୍ତକର
ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ମନ୍ଦିରକୁ ବନ୍ଧନ କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ
ଉଣ୍ଡିନାର ରଚିତ ଜାଲ ପ୍ରାୟ ଏହି ପୁନର କେଶ ଜାଲ
ବିଷ୍ଟାର କର ରଖିଥାଇ । ଏହିପରି ଭାବ ଗୋଟିଏକୁ କହିଲେ
“ପୁରୁଷ ଯାହା ଦେଖୁଅଛି, ତାହା କି ସବ୍ୟ ନା ଛପୁ ?”
ଗୋଟିଏକୁ କହିଲେ “ବ୍ୟାମିନ୍ !” ଯାହା ଦେଖୁଅଛି ସବୁ ସତ୍ୟ ।
କିଛିହୁଁ ସବୁ ନହେ । ଦାସୀ ତୁମ୍ଭ ଝୁମ୍ରରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ।
କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଅଣ୍ଟିଷ୍ଠିତ ବାକିକା, ତୁମ୍ଭର ପହି ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ
ନୁହେ । ଯଦି ମୁଁ ଦଶଗୁଣ ଅଧିକ ପୁନର୍ଭାବୋଇଥାନ୍ତି ତାହାରେ
ତୁମ୍ଭର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୋହର ଶିକ୍ଷାର
ସମୟ ଗତ ହୋଇନାହିଁ । ତୁମ୍ଭେ ମୋହର ସ୍ତରୀ, ମୋହର
ପ୍ରଭୁ, ମୋହର ହୃଦୟର ଶଳା । ତୁମ୍ଭର ଅଦେଶମତି କାର୍ଯ୍ୟ
କରିବ, ଯେବୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଦି ସେହିପରି ଶିକ୍ଷା ନରିବ ।
ମୋହର ଯାହା କିଛି ଅଛି ଅଜତାରୁ ତତ୍ତ୍ଵ ସମ୍ବନ୍ଧାୟ ତୁମ୍ଭର
ବୋଲି ଜାଣିବ । ମୋହର ନିଜର ଦେହ, ଏହି ହୃଦୟ
ଅଣ୍ଟାଳିକା ଓ ଦାସଦାସୀ ଓ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ସମୁଦ୍ରାୟ ତୁମ୍ଭର
ଚରଣରେ ଅର୍ପଣ କଲ । ତୁମ୍ଭେ ସେ ସବୁର ଅଧୀଶ୍ୱର । ମୁଁ
ତୁମ୍ଭର ଦାସୀ ମାତ୍ର ।” ଏହା କହି ବେଷାନିଞ୍ଜକୁ ଗୋଟିଏ
ଅଙ୍ଗୁଶ୍ୟ ପିନ୍ଧାଇଦେଇ କହିଲେ “ଦାସୀର ଅଜନ୍ମେଧ ଏ
ଅଙ୍ଗୁଶ୍ୟଟି କେବେ ହସ୍ତଚ୍ୟତ କରିବନାହିଁ ।” ବେଷାନିଞ୍ଜ
ଅନନ୍ତ ଗଦି ଗଦି ସ୍ଵରେ କହିଲେ ‘‘ପୁନର୍ଭାବ, ଅଜି ମୋହର
ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅନନ୍ତ ଜାତ ହୋଇଥାଇ, ବାକିଦ୍ୱାରା
ତାହା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଅଶ୍ଵମ । ଏତିକ ମାତ୍ର କହିଥାଏଇ କି
ଯେଉଁଦିନ ଏହି ଅଙ୍ଗୁଶ୍ୟଟି ମୋହର ହସ୍ତରୁ ଅନ୍ତର ହେବ,
ସେ ଧନ ଜାଣିବ ଯେ ମୋହର ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ଦେହକୁ ଅନ୍ତର
ହୋଇଥାଇ ।”

ଏମନ୍ତ ସମୟରେ ଗ୍ରାସିଯାନୋ ଓ କେରାପା ସେଠାରେ
ଉପସ୍ଥିତହୋଇ ଅନନ୍ତପ୍ରକାଶପଦକ ବେଶାନିର୍ଣ୍ଣା ଅଭିବାଦନ
କଲେ । ଗ୍ରାସିଯାନୋ କହିଲା “ପ୍ରତି, ଆଜି ଅମୂଳାନଙ୍କର
ମହାନନ୍ଦର ଦିନ ଅଟେ । ଏହି ଅନନ୍ତ ସମୟରେ ମୋହର
ଗୋଟିଏ ପ୍ରାର୍ଥନା ଧୂରଣ କରିବାକୁ ହେବ ।” ବେଶାନିର୍ଣ୍ଣ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ “ତୁମର ପୁଣି କି ପ୍ରାର୍ଥନା ?” ଗ୍ରାସିଯାନୋ କହିଲା
“ମୁଁ ନେଇଥାର ପ୍ରଣୟ ପ୍ରାର୍ଥୀ । ସେ ସତ୍ୟ କରିଥିଲ ଯଦି
ଆଶ ପରିଷାରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ଯେଣିଯାକୁ ଲୁହ

କରୁବେ ତାହାହେଲେ ସେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ପାଣି ଦାନ କରିବ ।
ବର୍ତ୍ତିମାନ ପରସ୍ପାରେ ଅପଣ ଜୟ ଲଭ କରିଅଛନ୍ତି । ଅଚ୍ୟବ
ଅନୁମତି ହେଲେ ମୁଁ ନେଇସାର ପାଣି ଗ୍ରହଣ କରିବ ।”
ପୋଣିଯା ସହାୟ୍ୟବଦିନରେ ନେଇସାକୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ, “ଏହା
କି ସତ୍ୟ ?” ନେଇସା ଲଙ୍ଘାରେ ମୁଖ୍ୟବନ୍ଦି କରି କହିଲା,
“ତୁଁ ।

ପେହିଦନ ମହାସମାଗେହରେ କେବାନିଓ ସଙ୍ଗେ ପୋଣିଯ୍ବା
ଓ ଗ୍ରାସିଯ୍ବାନୋ ସଙ୍ଗେ ନେଇଥାର ଶୁଭବିବାହ କିମ୍ବା ସମ୍ପତ୍ତି
ହେଲା । ପୋଣିଯ୍ବାଙ୍କ ଗୁହରେ ଆନନ୍ଦ ସ୍ଥୋତ ପ୍ରବାହତ
ହେବାକୁ ଲୁଗିଲା ।

ସମସ୍ତେ ଅନନ୍ତରେ ମଶ୍ର, ଏମନ୍ତ ସମୟରେ ଏଣ୍ଣୋନିଆର
ଜଣେ ଛୁଟ୍ୟ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ବେସାନିଆର୍କୁ
ଖଣ୍ଡିଏ ପଦ ପ୍ରଦାନ କଲା । ବେସାନିଆର୍ ବନ୍ଧୁର କୁଣଳଫବାଦ
ପଗ୍ରିରିଲେ । କିନ୍ତୁ ଛୁଟ୍ୟ ତର୍ହିର କଣି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ
କେବଳ କହିଲା “ପଦ ପାଠକଳେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଅବଗତ
ହେବେ ।” ବେସାନିଆର୍ ପଦ ପାଠକଲେ । ପଦ ପାଠକର
ଚାକର ମୁଖମୃତ୍ତଳ ମଳିନ ହୋଇଗଲା । ନଶ୍ଵନ ଯୁଗଳରୁ
ଅଶ୍ରୁଧାରା ପ୍ରବାହିତ ହେବାକ ଲୁଗିଲା ।

ମନୁଷ୍ୟ ଅନେକ ସକାର ସ୍ଵପ୍ନାବ କରେ, କିନ୍ତୁ ଉଶ୍ରବକର
ଯେପରି ଛଣ୍ଡ ତାହାଦ୍ଵାରା ଏହି ଏଣ୍ଠେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଳକରିବା
ଆଶାରେ ତାଙ୍କର ଯଥାସଂସ୍ଥ ସମ୍ପଦକୁ ବ୍ୟବସ୍ଥାପନରେ ନୟ୍ୟ
କରିଥିଲେ ସେହି ଉବିଷ୍ୟକୁ ଲାଭ ଉପର ନିର୍ଭର କରି ସ୍ଵାୟମ୍ଭୁତ
ଜୀବନକୁ ଆବଦ ରଖି ଶାଇଳକାଠାରୁ ତିନିଷଦ୍ୱୟ ମୁଦ୍ରା ଆଣି
ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟବନ୍ଧୁ ବେସାନିର୍ଣ୍ଣଳୁ ଦେଇଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଅନୁଷ୍ଠାଳିପି
କିଏ ଶ୍ରେଣୀକରିବାରେ । ଏଣ୍ଠେ ନିର୍ଣ୍ଣଳ ପୋତଗୁଡ଼ିକ ନାନାବିଧ
ଦ୍ରୁବ୍ୟ ଦେଇ ଭିନ୍ନଶକ୍ତି ଫେରି ଅସୁଥିବା ସମୟରେ ସମ୍ପଦ
ମଧ୍ୟରେ ଜଳମଧ୍ୟ ହେଲା । ଚଢ଼ି ସଙ୍ଗେ ଏଣ୍ଠେ ନିର୍ଣ୍ଣଳ ସ୍ଵଭାବି
ଅସ୍ମିତ ହେଲା । ଏଣ୍ଠେ ନିର୍ଣ୍ଣଳ ଶାଇଳକର ରଣ ପରଶୋଧ
କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଫରେ ଶାଇଳକର ରଣ ପରଶୋଧ
କରିବାର ସମୟ ଉତ୍ତାର୍ଥୀ ହେଇଗଲା । ଶାଇଳକର ଆବେଦନ
ମତେ ଏଣ୍ଠେ ନିର୍ଣ୍ଣଳ ଧୃତହୋଇ ବିଗ୍ନାର୍ଥ ମାତ୍ର ହେଲେ ଏବଂ
ତିର୍ଯ୍ୟକ ଦିବସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଶରୁକୁ ରହିଲେ । ଧୃତ୍ୟ ଯେଉଁ
ପରି ଅଣିଥିଲୁ ସେ ପଥ ଏଣ୍ଠେ ନିର୍ଣ୍ଣଳ କାଶଗାରରୁ ବେସାନିର୍ଣ୍ଣଳ
ଲେଖିଥିଲେ ।

ବେସାନିଓରୁ ବ୍ୟାକୁଳ ହେବାର ଦେଖି ଗୋଟିଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶବ୍ଦରେ
 “ସ୍ଵମିନ୍, ଏହି ପାଠକର ତୁମୁର ଏପରି ଭାବାନ୍ତର ଘଟିଲା
 କାହିଁକି ? ମୁଁ ତୁମୁର ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିଶ୍ଵର, ତୁମୁର ଧୂଷର ଅନ୍ତର
 ଭାବିଲା । ପରିଶ୍ରଣିକ କେଉଁଠାରୁ ଥସିଥାଇଲୁ ଏବି ତହିଁରେ
 କି ବିଷମ୍ବ ଲେଖାଅଛି ମୋତେ କହୁ ।”

ବେସାନିଷ୍ଟ କି ଉପାୟରେ ଅର୍ଥ ସାହାର କର ସେଠାକୁ
ଅସିଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରିୟବନ୍ଧୁ ଏଣ୍ଣାନିଷ୍ଟ କିମ୍ବର ସର୍ତ୍ତରେ
ଶାଇଳକଠାରୁ ଟଙ୍କା କର୍ତ୍ତାକିରି ତାଙ୍କୁ ସାହାୟ କରିଥିଲେ
ତତ୍ତ୍ଵସମ୍ବନ୍ଧାୟ ବଞ୍ଚିନା କରି ପଦଖଣ୍ଡି ପାଠକଲେ । ପଦର ମର୍ମ
ଏହପର “ପ୍ରିୟ ବେସାନିଷ୍ଟ, ମୋହର ଗୋତ୍ରଶୁତ୍ରକ ନଷ୍ଟ
ହୋଇଥାଇ । ବର୍ତ୍ତିମାନ ମୋହର ଅବସ୍ଥା ଅଶ୍ଵବ ଶାରିମାୟ ।
ଶାଇଳକର ରୃତି ପରିଶୋଧ କରିବାର ସମୟ ମଧ୍ୟ ଅଶ୍ଵବ
ହୋଇଥାଇ । ରୃତିପଦର ସର୍ତ୍ତ ଅନୁଭାବେ ଶାଇଳକରୁ ମୋହ
ଦେବରୁ ଅନ୍ଧିସେର ମାଂସ କାଟି ଦେବାକୁ ହେବ । ସୁତରଂ
ମୋହର ମୃତ୍ୟୁ ନିଶ୍ଚୟ । ଏକାନ୍ତ ବାସନା, ଅନ୍ତରୁମ ସମୟରେ
ତୁମ୍ଭକୁ ଥରେ ଦେଖିବ । ଏଥରେ ତୁମ୍ଭର ଯେ ଇଚ୍ଛା, ମୋହ
ପ୍ରତି ତୁମ୍ଭର ସେହି ଯଦି ତୁମ୍ଭକୁ ଅପିବାକୁ ପଶେଦିତ ନ କରେ
ତାହାହେଲେ ଅସିବାର ଅବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ଏହା ଶୁଣି
ପୋଣିଯ୍ୟ ପଗୁରିଲେ “ଶାଇଳକଠାରୁ କେତେ ଟଙ୍କା
ଆଣିଥିଲେ ?”

ବେ—ଚିନ୍ମସହସ୍ର. ମଦ୍ଦା ।

ପୋ—ତନିସହସ୍ର ମୁଦ୍ରା ମାତ୍ର । କିଛି ତିନ୍ତା ନାହିଁ । ଏଥିର
ଦଶଶୁଣ ମୁଦ୍ରା ଘେନି ଅଦ୍ୟ ଭିନ୍ନିସ ଯାଦାକର । କାଳ ଲିମ୍,
ତରିବାର ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ଏପରି ବନ୍ଧ ର ବେଶାଙ୍କ ଯେହି
କେହି ସ୍ଵର୍ଗ ଜରନ୍ତି, ତହିଁ ର ତେଣୁ କରିବାକୁ ହେବ । ଯେ
କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ହେଉ ଏଣ୍ଠୋନିର୍ଣ୍ଣୟ ବିଯଦରୁ ମୁକ୍ତ କରିବ
ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟାଗତ ହେବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟ ସଙ୍ଗରେ ଅଣିବ ।
ଦଶ ସହସ୍ର ମୁଦ୍ରା ଘେନି ବେସନିର୍ଣ୍ଣୟ ଓ ପ୍ରାସିଯାନୋ ସେହି
ଦିନ ଭିନ୍ନିସ ଯାଦା ଚଲେ । କିନ୍ତୁ ଯୋଗିଯୁବାର ତିର ଅସ୍ତିତ୍ବ
ହେଲା । ଯଦି ବେସନିର୍ଣ୍ଣୟ ପ୍ରିୟବନ୍ଧ ଏଣ୍ଠୋନିର୍ଣ୍ଣୟଙ୍କ ମୁକ୍ତ
କର ନ ପାରନ୍ତି ତାହାରେଲେ ଏଣ୍ଠୋନିର୍ଣ୍ଣୟ କି ଦଶା ହେବ ।
ତାହାରେଲେ ଏଣ୍ଠୋନିର୍ଣ୍ଣୟ ମୁଖ୍ୟ କିଷ୍ଟୟ । ଏହିପରି ନାନା
ବିଷୟ ଭାବ ଭାବ ଅବଶେଷରେ ପ୍ରିୟ କଲେ ଯେ ସେ ସ୍ଵୀଳ
ଭିନ୍ନିସ ଗମନ କର ଯେ କୌଣସି ଭିପାଯୁରେ ହେଉ ଏଣ୍ଠୋନିର୍ଣ୍ଣୟଙ୍କ
ଭିକାର କରିବେ । ପରେ ନେଇଥା ସଙ୍ଗ ଗୋଟିଏ
ନଃର ଏ ବିଷୟର ପରମାଣୁ କଲେ । ଦୁହେଁ ପରମାଣୁ କର
ଏହିପରି ପ୍ରିୟ କଲେ ଯେ ଯୋଗିଯ୍ୟ ବାରଷ୍ଟର ସାଜିବେ
ଏବଂ ନେଇଥା ତାଙ୍କର କରଣୀ ସାଜିବ । ଏହିପରି ଛଦ୍ମ-
ଦେଶ ଧାରଣ କରି ଦୋହିଁ ଭିନ୍ନମ ଗମନ କରିବେ ।

ବେଳରିଓ କାମକ ପୋଣିଯ୍ୟାର ଏକ ଆହୀୟ ପାଦୁଆର
ପ୍ରଧାନ ବାରଷ୍ଟର ଥିଲେ । ପୋଣିଯ୍ୟା ପଦାର ମୋକଳମାର
କିବରଣ ଓ ସେ ଯେପରି ଯାହା କରିବାକୁ ମନ୍ଦିର
କରିଥିଲେ ତତ୍ତ୍ଵମୂଳାୟ, ବେଳରିଓଙ୍କ ଜଣାଇଲେ । ତହିଁର

ଉଦ୍‌ବରର ବେଳରୁ ତାଙ୍କର ମତାମତ ପୋଣିଯୀକୁ ଲେଖି ପଠାଇଲେ ଏବଂ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ଉନିସର ପ୍ରଧାନ ବିଶ୍ଵରପତଙ୍କ ନାମର ଶଣ୍ଡି ଏ ପଥ ମଧ୍ୟ ପଠାଇ ଦେଲେ । ବେଳରୁ ତାଙ୍କ ପଥ ପାପ ହୋଇ ଗୋଣିଯୀ ଦାସ ଦାସୀମାନଙ୍କୁ ଡାକି କହିଲେ “ସ୍ବାମୀଙ୍କ ମଜଳାର୍ଥ ପ୍ରାର୍ଥନା କରବା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଓ ନେରଥା ଏକ ଦେବାଳୟକୁ ଯାଉଥିବୁ” । ସ୍ବାମୀ ପ୍ରଥ୍ୟାଗତ ନ ହେବା

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ୍ବୁମାନେ ସେହି ଦେବାଳୟରେ ଅବସ୍ଥାକ କରିବୁ । ବୃଦ୍ଧର ରକ୍ଷାବେକ୍ଷଣର ଭାବ ଭୁମିମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅର୍ପଣ କଲି ।”

ଗୋଣିଯୀ ଓ ନେରଥା ସେହିଦିନ ଶୋପନଭାବରେ ଗୃହ ପରିଦ୍ୟାଗ କରି ଉନିସ ଅଭିମୁଖରେ ଯାଏବା କଲିଲ ।

କମଳି

ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥବନ୍ଧିଭୁ ଦୋଷ ।

ବୋଲପୁର ଶକ୍ତି ନିକେତନ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶରେ ପ୍ରତିକିଛି ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ଆମ୍ବୁମାନଙ୍କର ସମ୍ମୂଳୀ ଅନୁପ୍ରମ୍ଭ ବୋଲ ଦେଶର ନେତାମାନେ ସଂବନ୍ଧ କରୁଥାନ୍ତି । ଭାରତର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ କି ପ୍ରଣାଳୀରେ ଶିକ୍ଷା ଦେଲେ ସେମାନେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ପ୍ରକୃତ ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇବେ, ଏହା ଘର, ସେହି ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ଦେଶରେ ଅନେକ ପ୍ରାକରଣ ଝାନକ ଶୁଣିବାରେ ନୃତ୍ୟ କୃତନ ପ୍ରଣାଳୀର ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଅନ୍ଧାରୁ ବୋଲପୁର ଶାନ୍ତି ନିକେତନ, ଗୋଟିଏ ବ୍ରଦ୍ଧତର୍ୟାଶ୍ରମ ଥିଲେ । ଏହା ଜଗତ କିମ୍ବା ତାଙ୍କ ପାଇଁ ବାଳକମାନେ କିମ୍ବା କିମ୍ବା ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ, ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଉଚ୍ଚକ ପାଠକ ବର୍ଗ କିଛି କିଛି ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥାନ୍ତି । ତଥାପି ଲେଖନ ପୁସ୍ତକ ପୁସ୍ତକ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟର କଣେ ଶୁଣି, ଏବଂ ଏହାର ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଉଦ୍‌ବିମ୍ବନ ଅବଗତ ଥିବାରୁ କିଛି ନ କହି ରହିଗାରୁ ନାହିଁ । ଆଶାକରେ ପାଠକର୍ଷଣ କ୍ଷମା ଦେବେ ।

ବୋଲପୁର, ବଜଳା ଦେଶର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ସହିତ । କଲିବଦ୍ଧାର ଉଦ୍‌ବର ପଥିମଦିଗଷ୍ଠ, ପ୍ରାୟ ଏକଶତ ମାର୍ଗର ଦୂରରେ ଏହି ସହରଟି ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି “ଶାନ୍ତି ନିକେତନ ଆଶ୍ରମ” ବୋଲପୁର ସହରର ଦିଶକାଳୁ ପ୍ରାୟ ଦ୍ୱାରା ମାର୍ଗର ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ଦିଶବଳୟ ବ୍ୟୁତି ସୁବସ୍ତୁତ କ୍ଷେତ୍ର ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏହାର ଚତୁର୍ଥୀପାଶ୍ଚର ଆୟୁତ ପ୍ରାୟ ମାର୍ଗର ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ଦିଶବଳୟ ବ୍ୟୁତି ସୁବସ୍ତୁତ କ୍ଷେତ୍ର ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏହାର ଚତୁର୍ଥୀପାଶ୍ଚର ଆୟୁତ ପ୍ରାୟ ମାର୍ଗର ଦୂରରେ ହିର୍ମଳ ହେବ । ଆଶ୍ରମର ପୂର୍ବରେ ଏବଂ

ଅଞ୍ଚଳ ମାର୍ଗର ଦୂରରେ ଉଚ୍ଚକ ଶଣ୍ଡି ଯୀ ରେଲର ଗୋଟିଏ ଶାଖା ଲାଇକ ଗୁଲିଥାନ୍ତି । ତାହାପରେ ଗୋଟିଏ କୁନ୍ତୁ ଶ୍ଲାକବଣ । ସମୟେ ସମୟେ ଆଶ୍ରମ ବାଳକଗଣ ଏଠାକୁ ବଣଭ୍ରତ କରିବାକୁ ଯାନ୍ତି । ସନ୍ଧା ସମୟେରେ ଦିନେ ଦିନେ ମଧ୍ୟ ବୁଲିବାକୁ ଏହି ଶାଳବଣକୁ ଯାଇଥାନ୍ତି । ତାହା ଛଢା ଏହି ଶାଳବଣ ନିକଟବର୍ତ୍ତି ଗୋଟିଏ କୌଣସି ବୃକ୍ଷମୂଳରେ ଆଶ୍ରମର ଜନନୈକ ଶିକ୍ଷକ ଆଶ୍ରମ ବାଳକମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଗୁରୁ ଗୁହା ଶିକ୍ଷା ବିଷୟ ଗନ୍ଧ କରୁଥିଲେ । ଏହିଠାରେ ବସି ସେ ଗୁରୁ ଦକ୍ଷିଣା ନାମକ ଶଣ୍ଡି ପୁଷ୍ଟକ ଲେଖିଥିଲେ । ଏହି ପୁଷ୍ଟକ ଶଣ୍ଡି ପାଠ କଲେ ବାସ୍ତବିକ, ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଗୋଟିଏ ଛବି ମନରେ କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଆଜି ହୋଇଯାଏ । ଏହି ପୁଷ୍ଟକଟି ଆଶ୍ରମ ବାଳକମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଆଦରର ପୁଷ୍ଟକ । କିନ୍ତୁ ସେ ଶିକ୍ଷକ ଏହି ପୁଷ୍ଟକ ଶଣ୍ଡି ରଚନା କରି ଯାଇଥିଲେ, ସେ ଆଉ ରହି ଧାମରେ ନାହାନ୍ତି । ଏହି ଆଶ୍ରମରେ ତାଙ୍କର ଭବନାଳା ଶଣ୍ଡି ହୋଇଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ନାମ ସଂଖ୍ୟା ବାବୁ । ଏହାଙ୍କ ନାମରେ ଆଜି ଆଶ୍ରମର ଗୋଟିଏ କୁଟୀର “ସଂଖ୍ୟା କୁଟୀର” ନାମରେ ପରିଚିତ । ରାଜ୍ୟନାଥ ତାଙ୍କର କହନ୍ତି, ଆଶ୍ରମର ଶ୍ରୀ ଏହି ସଂଖ୍ୟା ବାବୁଙ୍କର ଚେଷ୍ଟାରେ ଗୋଟିଏ ଫଳ ବ୍ୟାତ ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେ । ସେ ଯାହାହେର ଏହିପର ନାନାକାରଶ୍ରୀ ଶାଳବଣଟିର ଗୋଟିଏ ସମ୍ବନ୍ଧ ଆଶ୍ରମ ରହି ଯାଇଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ବାଳକଗଣ କେବଳ ଯେ ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ

ନରବାକୁ ଏଠାକୁ ସବୁବେଳେ ଯାଉଥାନ୍ତ ତାହା ଦୁହେ । କେହି କେହି ମଧ୍ୟ ଏଠାକୁ ଯାଇ, ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ସଂଗବାବୁଙ୍କର ତ୍ୟାଗ ଓ କର୍ମର କୃଳଙ୍ଗ ଆଦର୍ଶରେ ସମୟେ ସମୟେ ନିଜର ପ୍ରାଣକୁ ଅନପ୍ରାଣିତ କରନ୍ତ ।

ଆଶ୍ରମର ପଞ୍ଚମ ସୀମାନ୍ତରେ ବିସ୍ତୃତ ସମତଳ ପ୍ରାନ୍ତର । ଦେଖିଲେ ଆଖି ପାଏ ନାହିଁ । ଏହିଠାରେ ସ୍ଵୀର୍ଯ୍ୟାଷ୍ଟ ଅଛି ମନୋହର । ସନ୍ଧା ସମୟରେ ସ୍ଵୀର୍ଯ୍ୟାଷ୍ଟ ନିଜର ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ କରଣ ଉପରେ ବିଶ୍ଵ ଅଷ୍ଟ ଯାଉଥିଲା ବେଳେ କେବଳ ଆଶ୍ରମର ପଞ୍ଚମଗ୍ରାନ୍ତ, କାହିଁକି, ସମସ୍ତ ଆଶ୍ରମ ଯେ ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ଶୋଘ ଧାରଣ କରେ, ତାହା କବି ନିଜର ସୁମଧୁର ଲକ୍ଷିତ ଛନ୍ଦରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ନ କଲେ ଏହି ତିନିକର ତାହାର ଲେଖନରେ ତିନି ନ କଲେ, ସାଧାରଣ କଥାରେ କହି, ଏହି ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ଭାବଟିକୁ ଅନ୍ୟ ମନରେ ଅଙ୍ଗନ କରିଦେବା ସହଜ ସାଧ ନାହେ । ଅଥବା ଯେ ନିଜେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଏହି ଘୋନ୍ଧୀୟକୁ ଅନୁଭୂତ କରିଥିଲୁ, ସେ କେବଳ ତାହା ଦୃଦୟମଙ୍ଗମ କରିପାରେ ।

ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ଭୁବନ ଉଚ୍ଚା ପ୍ରାମ ଓ ବୋଲିଶୁର ଟାଉନ । ଦକ୍ଷିଣରେ ଅର୍କ ମାରିଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ସମତଳ ଷେହି, ତାରପର ଶୁଷ୍କଜନି । ଏହାକୁ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ପ୍ରାମ । ଏହି ପ୍ରାମ ବ୍ରକଟରେ ଗୋଟିଏ ନିଃ ବହୁଯାଏ । ଏହାର ନାମ କୋପାଇ । ବର୍ଷାଦିନ ସମସ୍ତ ଶୁଷ୍କଜାନେ ଏହି କୋପାଇ ନଦୀକୁ ଶିକ୍ଷକମାନୁକୁ ସଙ୍ଗରେ ସ୍ଵାକ୍ଷର କରିବାକୁ ଯାଉଥାନ୍ତ ।

ପ୍ରଥମେ ଏହି ଶ୍ଵାନଟି ଗୋଟିଏ ମରୁଭୂମି ଥିଲା କହିଲେ ଅଞ୍ଚଳ ହେବନାହିଁ । ଶ୍ଵାନେ ଶ୍ଵାନେ ମଧ୍ୟ ଏଥମଧ୍ୟରେ ଜଙ୍ଗଲ ଥିଲା । ରବିନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁରଙ୍କର ପିତା ମହିଷୀ ଦେବେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର ପ୍ରଥମେ ଏହିଠାରେ ଗୋଟିଏ ଘର ପ୍ରସ୍ଥିତ କରନ୍ତ । ଏହି ଘରଟିର ନାମ ଶାନ୍ତ ନିକେତନ । ମହିଷୀଦେବ କଣେ ବଡ଼ ଉଚିତରଣର ପାଧକ ବା ଭର୍ତ୍ତରୁଷ ଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ କଲିକତାର ଗୋଲମାଳ ମଧ୍ୟରେ ରହିବାକୁ ସୁଖ ଲାଗୁନଥିଲା । ଏଣୁ ସେ ଗୋଟିଏ ଏପରି ଶ୍ଵାନ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରୁଥାନ୍ତ ଯାହାକି କଲିକତାର ନିକଟରେ ହେବ । ଅର୍ଥାତ୍ ସହରର ଗୋଲମାଳର ପ୍ରଭାବର କୀଣ ଶ୍ଵାସ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଉପରେ ପଢ଼ିଥାଇବ ନାହିଁ । ସେ ଦିନେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ନିମ୍ନଶରୀରକ କରିବାପାଇଁ କଲିକତାରୁ ଆସି ବୋଲିଶୁର ଷ୍ଟେସରର ଓହାର ପାଲିଙ୍କି ଚଢ଼ି ଏହିବାଟେ ଯାଉଥିଲେ । ସେବେଳେବେଳେ ସ୍ଵୀର୍ଯ୍ୟାଷ୍ଟ ଅଷ୍ଟ ହେବାକୁ ବସିଲେଜି । ଏହି ସମୟକୁ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ବଡ଼ ଗୈର ଭୟ । ଦେଖୁ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ପାଲିଙ୍କି ଚଲାଇ ବାହାର ଯାଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗୈରମାନେ

ପାଲିଙ୍କିର ଡାକ ଶୁଣି ଥାସି ତାଙ୍କୁ ବେଠିଗଲେ । ପାଲିଙ୍କି ବେହେରମାନେ ଶୁଣି ପାଲାଇଗଲେ । ମହିଷୀ ବର୍ଜମାନ ଏକାଙ୍ଗ । ଗୈରମାନେ ତାଙ୍କୁ ମାରି ତାଙ୍କର ବିସ୍ତ, ଅଳକାର ସବୁ ନେଇପିବାକୁ ଉଦ୍‌ଦେଶ । ମହିଷୀ ଦେବ ଏହା ଦେଖି ଗୈରମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲେ “ଆରେ, ତୁମେ ପଛେ ସବୁ ନିଆ, ମତେ ମାର କିମ୍ବା ରୁମ୍ବ ଇଣ୍ଟ ଯାହା କର କିନ୍ତୁ ମତେ ଟିକିଏ ଶିଶୁରଙ୍କୁ ଧାନ କରିବାକୁ ଶୁଦ୍ଧିଦିଅ ।” ଗୈରମାନେ ଏହା ଶୁଣି ସମ୍ଭାବ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ମହିଷୀଦେବ ଧାନରେ ବର୍ଷି ଏପରି ତହିଁରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ଯେ ତାହାଙ୍କର ମୁଖ ଭଜି ଗୈରମାନଙ୍କର ମନ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଦେଇଥିଲା । ଗୈରମାନେ ତାଙ୍କୁ ଆଉ କିନ୍ତୁ ନ କହ ଶୁଣି ଶୁଳ୍ଗିଲେ । ମହିଷୀଦେବ ଧାନରେ ମଗ୍ନ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସମସ୍ତ ରାତ୍ରି ଅଭିବାହିତ ହୋଇ ପ୍ରଭାତ ହେଲା । ଧାନ ଭଗ୍ନ ହେଲା ପରେ ମହିଷୀଦେବ ଦେଖନ୍ତ ଯେ ଗୈରମାନେ କେହି ନାହାନ୍ତ ଏବଂ ସେହି ଶାନଟି ମନରେ ଏକ ଅପୂର୍ବ ଆଜ୍ଞାଦ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲୁ । ଏହିଠାରେ ବସି ନିଶ୍ଚୟ କଲେ ଶୈୟ ସେ ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ବୃଦ୍ଧ ନିର୍ମାଣ କର ଜୀବନର ଅବିଶ୍ଵାସ ଶିଶୁରଙ୍କ ଚନ୍ଦାରେ ଅଭିବାହିତ କରିବେ । ତେଣୁ ସେ ଏହାର ଜୀବନରଙ୍କୁ ଆବଦନ କରି ଶରୀଏ ଭୁମି ସେଠାରେ ପ୍ରହଣ କଲେ । ଏହି ଏହି ସମୟରୁ ଶାନ୍ତିକେତନର ସ୍ଵର୍ଗ ହେଲା । ସେଯେଉଁ ବୁଝ ମୂଳରେ ବସି ଧାନକର ଗୈରମାନଙ୍କ ହୁଏଇବୁ ରକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ ଯାହାର ମୂଳରେ ସେଣେ ଶିଶୁରଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ୍ ଲାଭ କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇ ପାଇଥିଲେ ସେ ବୃକ୍ଷଟ ଅଦ୍ୟତି ବିଦେଶ । ଏହି ବୃକ୍ଷଟିର ତଳେ ମାରି ପଥରରେ ଗୋଟିଏ ଦିହାସନ ନିର୍ମାଣ ହୋଇଥିଲୁ । ସମସ୍ତ ଆଶ୍ରମ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଶାନଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ପବନ ଓ ମନୋରମ ବୋଲି ବୋଖହୁଏ । ଏଠାରେ ବସି ଉପାସନା କଲେ ମନ ବାସୁଦିବ ଏକ ଅପୂର୍ବ ଆହ୍ଵାଦରେ ମଗ୍ନ ହୋଇଯାଏ । ଏହି ଶାନ୍ତିନିକେତନର ସ୍ଵର୍ଗ ସଙ୍ଗେ ମହିଷୀ ଦେବେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର ନାନାବିଧ ଫଳଫଳର ଗଛ ମଧ୍ୟ ରୋପଣ କରିଥିଲୁ । ତାହା ବର୍ଜମାନ ଦେଖିଲେ ଗୋଟିଏ ବ୍ରିତ୍ତ କୁଞ୍ଜବନ ପର ଶୋଘପାଏ । ଏହି କୁଞ୍ଜବନର ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କ ତଳେ ବସି ଆଶ୍ରମର ବାଳକଗଣ ପାଠ ଶିକ୍ଷା କରନ୍ତ ।

ସାର ରବିନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର ଜଣେ ସ୍ଵର୍ଗଦଶ । ସେ ସ୍ଵଦେଶକୁ ନିଜର ପ୍ରାଣଠାର ଅଧିକ ସୁଖପାଇନ୍ତ । ସ୍ଵଦେଶର ମଙ୍ଗଳ ଚନ୍ଦା ତାହାଙ୍କ ଜୀବନର ପରମ ବ୍ରତ । ସେ ବୃଦ୍ଧ ଚନ୍ଦା ପାଇଁ ଶୁଣିର କଲେ ଯେ ଦେଶର ପ୍ରକୃତ ମଙ୍ଗଳ ସାଧନ କରିବାକୁ ଗଲେ ଶିକ୍ଷା କେବଳ ପ୍ରକୃତ

କାର୍ଯ୍ୟ । ତେବେ ଏହି ଶିକ୍ଷା ବର୍ଷମାନ ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀରେ ଦେଲେ ଦେଶର ମଙ୍ଗଳ ସାଧନ କରିବା ଦୂରେ ଥାର ବରଂ ଅମଙ୍ଗଳ ସାଧନ ହେବ । ଏକ ନୃତ୍ୟ ଧରଣରେ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ଗଠନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରଥମ ଡାହାଙ୍କର ନିଜ ସ୍ଥାନ ଓ ଜନେକ ଭାବେ ଲୋକଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନକୁ ନେଇ ଏହି ଶାନ୍ତି ନିକେତନରେ ବ୍ରହ୍ମବର୍ଯ୍ୟ ଆଶ୍ରମର ମୂଳ ଉତ୍ତି ପଢନ କରନ୍ତି । ଏହି ଆଶ୍ରମଟିକୁ ଶିକ୍ଷାର ଗୋଟିଏ ଆଦର୍ଶ ଅନୁଷ୍ଠାନରୁ ପ୍ରାୟନ କରିବାକୁ ରହୁ ବାଧା ବିଦ୍ୟ ଅତିତିମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଜଗତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧା ବିଦ୍ୟ ଥାଏ । ଅତିବ ସେ ଯେ ତତ୍ତ୍ଵ ନିଷ୍ଠା ପାଇଥିବେ ଏହା ଅଶା କରିବା କେବଳ ବିଜ୍ଞାନା ମାତ୍ର । ବର୍ତ୍ତମାନ ପର ସେତେବେଳକୁ କବି ଏପରି ବିଦେଶ କଥା ଦୂରେ ଥାର ନିଜ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧତା ଲାଭ କରି ନ ଥିଲେ । ଏହି ଘଟଣା ଅଜକୁ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଜଳର କଥା । ଯାହା ହେଉ ସେ ସମସ୍ତ ବାଧା ବିଦ୍ୟରୁ ସହ୍ୟ କରି ଆଶ୍ରମର ପ୍ରତିଷ୍ଠାରେ ନିଜର ମନ ପ୍ରାଣ ସମସ୍ତ ଅପଣ କଲେ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଧ୍ୟାନରେ ଆଶ୍ରମକୁ ନ ରଖି ଗୋଟିଏ ସ୍ଵତତ୍ତ୍ଵବିଦ୍ୟରେ ଏହାର ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ଗଠନ କରିବାକୁ ଚିନ୍ତା କଲେ । ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯେ ବାର୍ତ୍ତମାନ ଶିକ୍ଷାଠାରୁ ଏ ଆଶ୍ରମର ଶିକ୍ଷା ସମ୍ମୂଳ୍ୟ ପ୍ରଥକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଦେଶର ଲୋକେ ସେପରି ଶିକ୍ଷା ଉପରୁ କରନ୍ତି । ଏହି ଆଶ୍ରମରେ ସେପରି ଶିକ୍ଷା ନ ହେଲେ କେହି ପିଲ ପଠାଇବେ ନାହିଁ । ଏହି ଅଶକ୍ତାରେ ସେ ଇଂରେଜି ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଛାଇ କଲେ । ଏହିଠାରେ ମାଟ୍ରକୁଲେଶନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଦିଅସାଏ । କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷାଦେବାର ପ୍ରଣାଳୀ ଏକ ନୃତ୍ୟ ଧରଣର ।

ଏଠାରେ ଛ ବର୍ଷରୁ ବାରବର୍ଷ ବିମ୍ବର ବାଲକମାନେ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାଲକକୁ ମାସିକ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା କରି ଦେବାକୁ ପଡ଼େ । ଏହି କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଛତା କାଣ୍ଡିକ ଟେଙ୍କା ଜମା ରଖିବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ଟ ଟେଙ୍କା ବାଲକର ନିଜର । ଯେତେବେଳେ କିଛି ଦରକାର ହେଲେ ସେ ଏଥିରୁ ଟଙ୍କା ଧରଇ କରିପାରେ । କିନ୍ତୁ ଗୁହ୍ୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ତତ୍ତ୍ଵ ଅନୁମତିରେ ଉପାନ୍ତୁଯାରେ ଜର୍ଦ୍ର କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସାଧାରଣତଃ କାଗଜ; ପେନ୍ ସିଲ ଲୁଗାପଟା ପାଇଁ ଏହି ଟେଙ୍କା ଜମା କରିବାକୁ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଟଙ୍କାପରିସା ଘରୁ ଅଛିଲୁ କି ନ ଅଛିଲୁ ସେଥିପାଇଁ ବାଲକକୁ କିଛି ଭାବିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଘରେ ରହୁ ପାଠ ଚଢିଲୁପରି ସେ ଏହିଠାରେ ମମକୁମୁକ୍ତ ବାଲକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ହସି, ଜେଳି, ବୁଲି ପାଠପଢି ।

ଏହାର ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋଟ ଶୁଦ୍ଧମୁଖ୍ୟମାନ ଦେଢ଼ାଇ । ଭାବତର ସୁ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଶୁଦ୍ଧମାନେ ଏଠାରେ ଅସି ଅଧ୍ୟୁନ କରୁଥିଲୁ । ଆଶ୍ରମର ଶୁଦ୍ଧମାନେ ତନି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ଯଥା:—ଶିଶୁ, ମଧ୍ୟ ଓ ଅଧ୍ୟ । ବାଲକମାନେ କେବଳ ବିମ୍ବଅନୁସାରେ ଭଲ ବିଭାଗରେ ରହନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ଉଚ୍ଚ ନାଚ ନୀଧସଙ୍ଗେ ଏହିଭାଗର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ଆଶ୍ରମର କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବାଲକମାନଙ୍କୁ ବିଭାଗଅନୁସାରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଗୋଟିଏ କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟ । ଶୁଦ୍ଧମାନଙ୍କ ମନର ଗତ ଓ ଆଗୁର ବ୍ୟବସାୟ ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାରଥାଏ । ତାହା ଛଫା ସେପରି କିଛି, ଅବଶ୍ୟକ ନ ଦେଖିଲେ, ଗୋଟିଏ ବିଭାଗର ଶୁଦ୍ଧ ଅନ୍ୟ ବିଭାଗରୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ଥାରେ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକମାନେ ଲିଲମାନଙ୍କର ଗତ, ବିଧ, ବଢ଼ ମନ୍ୟୋଗ ସହିକାରେ ପର୍ଯ୍ୟାଲେଚନା କରୁଥାନ୍ତି । କାରଣ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ଟକିଏ ଅମେଳ ଘଟିଲେ ପରିଶାମ ଅତି ବିଷମ ହୋଇପାରେ । ସାଧାରଣତଃ ଶିଶୁ ଭାଗରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଲକମାନେ ରହନ୍ତି । ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ ମଧ୍ୟମ ବ୍ୟସର ବାଲକମାନେ ଏବଂ ଅଧ୍ୟବିଭାଗରେ ବିମ୍ବପ୍ରାୟ ବାଲକମାନେ ରହନ୍ତି । ଏହି ସାଧାରଣ ନିଯୁମ । କିନ୍ତୁ, ଅନେକ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ ବଢ଼ ଦିଲ୍ଲୀମାନେ ଶିଶୁ କିମ୍ବା ମଧ୍ୟ ଭିଭାଗର ଶୁଦ୍ଧ ପାଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ବାଲକର ସ୍ଵଭାବ ଓ ଗରିଦିନ ଏପରି ଭିଶେଷ ବନ୍ଦୋବସ୍ତୁ କେବଳ ହୁଏ ।

ବାଲକମାନେ ରହିବାକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବା ଘର । ସାଧାରଣ ସୁଲ କଲେଜର ବୋଡ଼ି ଘରଠାରୁ ଏହି ଭାବଗୁଡ଼ିକ ଅନେକ ସରମାନରେ ପାର୍ଥକିଣ୍ୟ । ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଭଲ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସରମାନଙ୍କରେ ଟାଙ୍କ ଜଣାରୁ ଶୁଦ୍ଧ ବେଶି ରହି ପାରିବ ନାହିଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ଏହି ହେଉଥିରୁ ଶୁଦ୍ଧମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚରିତର ଦୁଃଖକଳା ଦେଖାଯାଏ, କିନ୍ତୁ କଢ଼ ଲମ୍ବା ଘର ଯହିଁରେ କି ୨୦୧୫ ଜଣାରୁ ଦେଶି ଶୁଦ୍ଧ ରହିପାରନ୍ତି । ଅନେକ ବିଷୟରେ ସୁବିଧା । ଶିକ୍ଷକମାନେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଘରର ସରପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠସରମାନଙ୍କରେ ତ ଏପରି ସୁବିଧା ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଶାନ୍ତିକେନନ ଆଶ୍ରମର ଶୁଦ୍ଧବାସ ଗୁଡ଼ିକ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା । ଏଥରେ ୭୦ ଜଣାରୁ ଉଚ୍ଚ ବାଲକ ରହନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘରେ ଦୁଇପାଶରେ ଦୁଇଜଣ ଶିକ୍ଷକ ରହନ୍ତି । ଶୁଦ୍ଧମାନଙ୍କର ନିଜର ହୋଇ ଆଲୋକ ନ ଥାଏ । ଘର ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି କରି ବଢ଼ ଲାଇକାନ ଲମ୍ବ ଲାଇକା ହୋଇଥାଏ । ସେହି ଅଳୁଆରେ ସମସ୍ତେ ପଚାଶଟା କରନ୍ତି । ସରରେ ମଧ୍ୟ ଅଳୋକ ଏହି କଢ଼ିଆଏ ।

ଆଶ୍ରମର ଶିକ୍ଷା ଏକ ନୃତ୍ୟ ଧରଣର । ଏଠାରେ ବାଲକମାନଙ୍କ ପଢ଼ିବାର ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର କୌଣସି ଗୁହ ନାହିଁ, କିମ୍ବା ବେଶ ଚୌକିର ଦରକାର ହୁଏ ନାହିଁ । ଗୁଫା ଓ ଶିକ୍ଷକ ଉଭୟେ ଖଣ୍ଡି ଏ କମ୍ବଲର ଆସନ ନେଇ ଗଛ ଦଳେ ବର୍ଷି କ୍ଲାସ କରନ୍ତି । ବର୍ଷାଦିନରେ ଏହି ଗୁଫାବାସ ଉତ୍ତରେ କ୍ଲାସ ହୁଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଲାସରେ ୭୦ଟାରୁ ୧୦ ଜଣ ମଧ୍ୟରେ ବାଲକ ଥାନ୍ତି । ଏମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗୁପ୍ତରେ (Group) ଉତ୍ତର । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୁପ୍ତ ସେହି ଗୁପ୍ତରେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବାଲକର ନାମରେ ଅଭିହର । ଗୋଟିଏ ଗୁପ୍ତରେ ସବୁ ସମୟରେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଛୁଟ ନ ଥାନ୍ତି । ଅନେକ ଗୁପ୍ତ ଅଛି, ଯହିଁରେ କି ପ୍ରଥମ, ଦ୍ଵିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ଏବର ତନ ଶ୍ରେଣୀର ଛୁଟ ଥାନ୍ତି । ସାଧାରଣ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ କ୍ଲାସ ଓ ଏହି ଆଶ୍ରମର ଗୁପ୍ତ ଏକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ଏହି ଏକ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରତା ଅଛି । ଏପରି ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରତାର କାରଣ ଏହି ଯେ ବାଲକମାନେ କ୍ଲାସ ସମୟ ଛଡ଼ା ଅଛି ସମୟରେ ପଢ଼ିବାକୁ ଅନୁମତି ପାଇ ନ ଥାନ୍ତି । ବର୍ଷା ଶେଷରେ ପାଶକ୍ଷା ହେଲା ପରେ ସମସ୍ତ ଉପର କ୍ଲାସକୁ ଉଠିଯାନ୍ତି । ସବୁ ବିଷୟରେ ଯେ ଫେଲ ହୁଏ ସେ କେବଳ ଉପର କ୍ଲାସକୁ ଉଠିଯାରେ ନାହିଁ । ତେବେ ସବୁ • ବିଷୟରେ ଫେଲ ଦେବେ, ଏପରି ପିଲା ପ୍ରାୟ ଦେଖାଯାନ୍ତି ନାହିଁ । ତେବେ ସମୟେ ସମୟେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ପିଲା ସମସ୍ତ ଆଶ୍ରମରେ ଯେ ନ ଥାନ୍ତି ଏହା କୁହାଯାଇ ପାଇର ନା । ସେ ଯାହାଦେଇ ଏହି ପିଲାମାନେ, ଯେ ପ୍ରମୋଶନ ପାଇଯାନ୍ତି ସେମାନେ କେବଳ ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ପାଶ କରିଥାନ୍ତି ସେହି ବିଷୟରେ ପ୍ରମୋଶନ ପାଇନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ବିଷୟମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ କ୍ଲାସରେ ଥିଲେ, ସେହି କ୍ଲାସରେ ରହି ଶିକ୍ଷା କରନ୍ତି । ଏହା ଛଡ଼ା ପ୍ରତ୍ୟହି ପଢ଼ାଯାଇଲା ଛଡ଼ା ଗୋଟିଏ ଅଲଗ ସଂଖ୍ୟା ଥାଏ । ଏହି ଅଲଗ ସଂଖ୍ୟା ସମୟରେ ଯାହାର ଯାହା ଅଭିନ ଥାଏ ସେ ଯାଇ ଯାହା ଶିଖି ଆସେ । ଏ ସମସ୍ତ ଛଡ଼ା ଯେଉଁ ପିଲା ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ଏକାବେଳକେ ବଢ଼ି ଦୁଇଲ ଥାଏ, ତାହାକୁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରତାରେ ତାହା ଶିକ୍ଷା ଦିଅଯାଏ । କୁନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ସ୍କୁଲ ଓ ବିଦ୍ୟାଳ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଯେ ସବୁ ବିଷୟରେ ପାଶ କଲା ସେ ପ୍ରମୋଶନ ପାଇବ । ସମସ୍ତଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ଶକ୍ତି ସମାନ ନୁହେଁ । ସାଧାରଣ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନେ ଏହା ଭୁଲିଯାନ୍ତି । ଫଳରେ, ପିଲାମାନଙ୍କର କୋମଳ ମତ ଉତ୍ସମରୁରେ ବଳିଷ୍ଠ ଓ ପରିପୁଷ୍ଟ ହେବା ଦୂରେ ଥାରି ବରଂ ତାହା ଦୁଇଲ ହୋଇଯାଏ । ଯେଉଁମାନେ ପୁଣି ପ୍ରମୋଶନ ପାଇ ନ ପାରନ୍ତି, ଅନେକ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ପଢ଼ାଯାଇଲା ଏକାବେଳେକେ ରହିବା

ହୁଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ପ୍ରତି ବିଷୟ ରହେ ନାହିଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ମତକ କରନ୍ତି ଯେ ସେମାନଙ୍କଦ୍ଵାରା ପଢ଼ାପଡ଼ି ହେବ ନାହିଁ । ପୁଣି ଯେଉଁମାନେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଏଶ୍ରମକୁ ଶାନ୍ତ ପାଶ କରିବାକାରେ ଶାନ୍ତି କରିବାକାରେ ଉତ୍ସମରୁରେ ଏହି ଶାନ୍ତିର ପାରିବ ? ଏହା କିପରି ସ୍ଵର୍ଗ ହୁଏ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଶାଳୀ ଏଥିମାଝେ ଦାୟୀ ନୁହେ କି ? ପିଲାମାନେ ସ୍କୁଲରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ଦିନରୁ ବୁଦ୍ଧିବୁଦ୍ଧିରେ ଗ୍ରେଟଭଡର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖାନ୍ତି । ଏହି ବୁଦ୍ଧି ବୁଦ୍ଧିର, ଯେପରି ଶିକ୍ଷା ହେଲେ, ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରାୟ ହେବ, ତାହାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ ଥାଏ । କଳରେ ଗ୍ରେଟ, ବଡ଼ ସବୁ ଭର୍ତ୍ତି କରି ତେଲ ପେଟିଲୁ ପର, ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ ଶାନ୍ତମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀର ଭର୍ତ୍ତି କରି ଶିକ୍ଷା ଦିଅଯାଏ । ଗୋଟିଏ କ୍ଲାସରେ ୪୦-୫୦ ଜଣ କରି ଗୁଫା ରହନ୍ତି । ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ଆସି କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ପଢ଼ାଇ ଦେଇଯାନ୍ତି । ସେ ମନେ କରନ୍ତି ଯେ ସମସ୍ତ ବାଲକମାନେ ତାଙ୍କର ବିଷୟଟି ହୃଦୟଜଗମ କରିଅଛନ୍ତି । ଏହାଠାରୁ ହାସ୍ୟାପଦ ବିଷୟ ଆରି କଣ ହୋଇପାରେ ? ସେ ଯାହାହେଉଁ ପାର ରମ୍ଭନାଥ ଠାକୁର, ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଶାଳୀର ଏହି ଦୁଇ ସବୁ ଦେଖି ଯେତେବେଳୁ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଜାହାଙ୍କିର ଆଟମ୍ୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରୁଥାନ୍ତି । ଏହି ହେତୁର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୁପ୍ତରେ ଭନ୍ଦ ଶ୍ରେଣୀର ଗୁଫା ଥାନ୍ତି । ଏହା ଛଡ଼ା ଗ୍ରେଟ ପିଲାମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଶାଳୀ ଅନ୍ୟ ଧରଣର । ଆଶ୍ରମର ପ୍ରଥମ ନିୟମ ଏହି ଯେ ପିଲାମାନେ ଦଶବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଠ୍ୟ ପୁଣ୍ଡକ ବେଶ ପଢ଼ି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଓସମାନେ ମାଝର ମହାଶୟମାନଙ୍କ ସହ ଶେଳି ବୁଲି ଶିକ୍ଷା କରିବେ । ଅନେକ ସମୟରେ ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହ ହସି ଶେଳି, ନିଜ କବି ମହାଦ୍ୱାଦୟ ଶିକ୍ଷା ଦିଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ଇଂରେଜୀ କହି ଶିଖିବା । ଇଂରେଜୀ ଓ ବଙ୍ଗଲଭାଷା ବର୍ଣ୍ଣପରିଚୟ ଶିକ୍ଷା ରଖେଯାଏ । ସମସ୍ତ ଦିନ-ମଧ୍ୟରେ ଛ ପାଶ ସକାଶେ କେବଳ କ୍ଲାସ ବସେ । ସକାଳ-ବେଳା ୩ ଘର୍ଷା; ସାଧାରଣତ ୭ ଟା ଠାରୁ ୧୦ ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ,

ତେବେ ରହିର ପରବର୍ତ୍ତନ ଅନୁସାରେ, ଏହି ସମୟରେ ପରବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥାଏ । ଉପରବେଳା ୨ ଟା ଠାରୁ ୫ ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଏହା ପର ଶୁଣଗ୍ଯତା ଠାରୁ ୭୪୮ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, କିମ୍ବା ୮୮ ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାତ୍ରର ମହାଶୀମାନେ ବାଲକମାନଙ୍କୁ ନେଇ ନାନାପ୍ରକାର ଔତ୍ତାପିକ, ପୌର୍ଣ୍ଣିକ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉଚ୍ଚ୍ୟାଦ ଗନ୍ଧ କରନ୍ତି । ସମୟେ ସମୟେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ବଡ଼ ଉଭୟ ବାଲକମାନେ ସେମାକଙ୍କରବିଭାଗ ଅନ୍ୟାୟୀ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ତାମ୍ଭା କିମ୍ବା ଖେଳ କରିଥାନ୍ତି । ଯେଉଁ ବିଶ୍ଵଗରେ ଯେଉଁ ଦିନ ଏହି ପ୍ରକାର ରହସ୍ୟର ଦୀଢ଼ା ହୁଏ, ସେଇନ ଆଶ୍ରମର ଶିକ୍ଷକ ବାଲକ ସମସ୍ତ ସେଠାରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅଛି । ରାତ୍ରି ଶ୍ରେଣିନ ଶେଷ ହେଲା ପରେ ସାଧାରଣତଃ ଏହିପରି ଦୀଢ଼ା କୌରୁକର ଖେଳ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ସମୟେ ସମୟେ ଏହି ଦୀଢ଼ା କୌରୁକ ସମୟରେ ବାଲକମାନେ ଔତ୍ତାପିକ ଘଟଣାମାନ ମୁଖ୍ୟ କରି ଖେଳା କରନ୍ତି । ସମୟେ ସମୟେ ରବିବାବୁଙ୍କ ଲିଖିତ ରହସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗନ୍ଧର ଖେଳ ହୁଏ । ବାଲକମାନେ ନିଜ ପିତା, ମାତା ଘରଦ୍ୱାର ଭୁଲି ଯାଇ, କିପରି ସମ୍ବଦ୍ଧ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମନରେ ମୁକ୍ତ ଭବରେ ନିଜ ନିଜର ମନ ଅନୁସାରେ ଦୀଢ଼ା କୌରୁକରେ ରତ ହୋଇ ଆନନ୍ଦରେ

ଆଶ୍ରମରେ ସମୟ ଯାପନ କରିବେ, ସେଥିପାଇଁ ଏହି ସବୁର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥାଏ ।

ଏହାଛଡ଼ା ବାଲକମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ପ୍ରକୃତିର ନିତ୍ୟ ପରବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟରେ ମନୋନିବେଶ କରି କିପରି କାଟ ପଢ଼ନ ବୃକ୍ଷ ଲାଗାମାନଙ୍କର, କ୍ଷୟ ବୃକ୍ଷ ହୁଏ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କରନ୍ତି । ଏହି ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ବାଲକମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କାଟ ପଢ଼ନ ଧର, ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ବୋଲିଲରେ ମାଟ ଦେଇ ତର୍ହଁରେ ଶୁଣି ଦେଇଥାନ୍ତି । ନାନା ପ୍ରକାର କୋମଳ ଓ ନୂତନ ପତି ଉଚ୍ଚ୍ୟାଦ ଅଣି ତାହାର ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ସେହି ବୋଲିଲରେ ନିଷେପ କରିଥାନ୍ତି । କାଟ ବା ପଢ଼ନଟି କିପରି ଦିନକୁ ଦିନ ପରବର୍ତ୍ତନ ଧାରଣ କରୁଥାଏ, ତାହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେବେଷଣ କରି ଲେଖି ରଖିଥାନ୍ତି । ଏପରି ଭାବରେ ପ୍ରକୃତିର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେବେଷଣଦ୍ୱାରା ଏକପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା ଆଶ୍ରମର ବାଲକମାନେ ପାଇଥାନ୍ତି । ସମୟେ ସମୟେ ପୁଣି ଆକାଶରେ ନିଷେପମାନଙ୍କର ଶତିବିଧ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ । ଏହି ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଟେଲିପକୋପ ଅଛି । ଆଶ୍ରମରେ ଗୋଟିଏ ଲେବୋରେଟ୍ ସା ଅଛି । ସାମାନ୍ୟ ଚୋଟାନି ଓ କେମିଷ୍ଟ୍ ଉଚ୍ଚ୍ୟାଦ ବୈଜ୍ଞାନିକ ତତ୍ତ୍ଵ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ । ଆଶ୍ରମର ବାଲକମାନେ ଏହିପରି ନାନା ଭାବରେ ଶିକ୍ଷା ପାଇନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀ ଗାନ୍ଧିଜ୍ଞନ ମିଶରା ।

ପାଟଗଲ ତୁନେଥ କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରଦେଶେ
ସରକ ଖଣିର ଭର୍ତ୍ତ ତତ୍ତ ତତ୍ତ ସ୍ଵରେ;
ଶକ୍ତି ଶକ୍ତି ସ୍ଵାଧୀନ ପଢ଼ିଲ ବିଷୁତ
ତୁମ୍ଭ ବାରଧାର ସହ, ଧକଳ, ଅଂଶୁଳ ।
କର୍ମକେ ଅମରେ ଅକା ଅକା ପ୍ରସ୍ତରେ

କୃପାମୁତ ଧାର ସହ ଅଣିଷ୍ଟକୁମ୍ବ,
ଜନସାନ ସେ କୁମ୍ବମ, ମାତ୍ର ରଷେ ଭରା ।
ଦେବ କୁମ୍ବମ ସେ, ପୁଣ୍ୟ ଦେବଧାମବାସୀ,
ଶକ୍ତି ସେ ଅମୁଖ୍ୟ ମଣ୍ଡିତ, ଗଲକ ମିଳାଇ ।
ପାତଗଲ ପାଠିବ କାମ୍ବ ବୈଧଦେଶ ତାର

ଶ୍ଵାସ କିମ୍ବା, ନ ସହଲ ତା' କୋମଳ ପ୍ରାଣ
ସେଯନ୍ତା, ଭଜିଲ ସେ ଅନ୍ତର୍ଭାବ ଖଓର ।
ଗଲୁ ସେ ଉପାଧ ଦେନି ଶୁଣେ ଖାଲି ହାତେ;
ମାତ୍ର ତା ନିଜସ୍ଵଟିକ ଦେଇଗଲ ପରେ,
ପୀଡ଼ନେ ଦିଅନ୍ତି ଢାଳ ରଷ୍ଟ ମହାଜନେ
ଛକ୍ଷୁଦୟ ଯଥା, ତାହା ସ୍ଵଧର୍ମ ତାକର ।
ମିଶାଇ ସେ ଜାଣେ କୁଦୁ ସଙ୍କାରୁ ଶକ୍ତିକୁ
ଅନ୍ତର୍ଭାବ ଶକ୍ତିରେ, ଭବେ ସର ଜାଣେ ସେହୁ,
ଧନ୍ୟ ହୃଦ ତା, ମରଣ ଜୀବନ୍ ଅଥକ,
ମର ସୁଦ୍ଧା ହୃଦ ସେହୁ ଜୀବତେ ଗଣିତ ।
ଧରାକୁ ଦ୍ଵାରକ ପାଇଁ ଦେଲା ସେ ମଣ୍ଡାଇ
ସେ ଅମର୍ଯ୍ୟ ରହୁପୁଣ୍ଡି; ସେ ଭଲ ବଚନ
ଜାହିଁ ଇନ୍ଦ୍ରଦୁକୁଟିରେ, କୁବେର ଭଣ୍ଟାରେ,
ଶୀତଳ ସେ ରହ, ଯଥା ଦୟାତ୍ମ ବଚନ ।
କେତେ ଭବ ଅସେ ମନେ କରକା ଦର୍ଶନେ,
ଘଡ଼ିଲ କି ଖର୍ଷି ତଳେ ଆକାଶକ ତାର,
ଆବା ଏ ଅମର ଭୋଗ୍ୟ କଲ୍ପବୃକ୍ଷ ଫଳ,

କିମ୍ବା ପାରିଜାତ ଫଳ, ହୃଦ ପତେ ପାତି ।
ଅଥବା ଏମନ ପ୍ରତେ, ପଦିଲ କି ଛଦ୍ମ—
ପ୍ରକୃତରୁଣୀ ପୂଜ୍ୟା ବୃକ୍ଷ ତାପସୀର
ପ୍ରତିକର ଜୟମାଳା, ଲକ୍ଷଣକ୍ଷ କାଟି ।
ତିଥବା ଶ୍ରୀର ଅସେ ମୁଣ୍ଡିଧର ମଣ୍ଡିୟ ।
ଭୁମାଦିଶ୍ଵପତିକର ଅନନ୍ତ କଲ୍ପନା,
କି ବୁଦ୍ଧର ସାନ୍ତ୍ଵନ ନର ଅନନ୍ତ ରହସ୍ୟ ।
କି ସୁଦର କରକିତ ଶାନ୍ତିଲର ଶୋଭା,
ହେଲ କି ଅବମାକଷ ତଳ ତଣ୍ଟଳିତ ।
କିମ୍ବା ଏକାଦଶୀ ବ୍ରତ ପାରଣ ନିମନ୍ତ୍ର
ଭଜିଛ ବେଣ୍ଟୁଳାଶର ପ୍ରକୃତ ତ୍ୟାପ୍ରୀ ।
ଅଥବା ଆକାଶ ପିନ୍ଦ ଅନନ୍ତ ଗରଭେ
ଦନ୍ତ-ଶାରୀ ଫର୍ଦରଣେ ପଡ଼ୁଛି ଛିକିତ
ଫେନପୁଞ୍ଜ, ପୃଥିବୀର ପୁଅୁଳ ଉରସେ ।
ଜାତ ଏ କରକା ଜନ୍ମ, ଦିଶ ଶେଷେ ଜଳେ
ଯତ୍ତ ଜାତ ତର୍ହୁ ଜୀବ ଶିଖାଏ ଏ ମାତ୍ର,
ସୃଜିର ସକଳେ ସିନା ସୁଲାତ ଶିଖକ ।

ଶ୍ରୀ ବିନ୍ଦୁମଣି ମହାନ୍ତି ।

ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି କହିବା ପୂର୍ବରୁ କଥାଟିବ ପ୍ରକୃତ
ଅର୍ଥ ବୁଝିବା ଦରକାର । ସାବଜନାନ ମୌରୀ କଥାଟିକୁ
ସମସ୍ତେ ବୁଝି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏହା ଅଛି ସମ୍ବୂଦ୍ଧ କଥା ।
ସହଜ କଥାରେ ଏହି କଥାଟିକୁ ବୁଝାଇ ଦେବା ଦରକାର ।
ସବଜନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସାବଜନାନ, ମିଶର ଭକ୍ତ ମୌରୀ; ଅର୍ଥାତ୍
ସଙ୍କଳନଠାରେ ଏହି ମିଶର ଭକ୍ତିବା । ଏକଥା ସହଜ କଥା
ନୁହେ । ଆଜିକାଲିକା ଦିନରେ ଯେତେବେଳେ ବାପ ମା,
ଭାଇ ଭାଇ ମଧ୍ୟରେ ଏତେ କଳିକଳିଆ, ସେତେବେଳେ ଏହି
ଫର୍ମାରବେ ଯେତେବେଳେ ଅଛନ୍ତି ସମସ୍ତକ୍ଷତାରେ ମୌରୀଭାବ
ସ୍ଥାପନ କରି ରହିବା ଯେ କେତେ ବଡ଼ କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟ, ତାହା
ଟିକିଏ ଆଖି ବୁଜି ଭାବିଲେ ଭୟକ୍ଷର ଏବଂ ବିଶ୍ଵାସ ବ୍ୟାପାର

ବୋଲି ହୃଦୟକ୍ଷମ ହୁଏ । ମୁଁ ଜାତରେ ଗୋଟିଏ ଲୋକ,
ସେହି ଜାତରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ଲୋକଙ୍କ ସହିତରେ ସହାନୁଭୂତ
ସ୍ଥାପନ କରିବା ଆଜିପୁରା ମୁଁ କରିପାରି ନାହିଁ । ଏପରି
ଅବଶ୍ୟାରେ କେବଳ ନିଜର ଜାତ ନୁହେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଶୁଦ୍ଧ, ଦ୍ଵାର,
ମୁଷଲମାନ, ଓଡ଼ିଆ, ପାଶୀ ସବଜାତ ନିର୍ବିଶେଷରେ,
ସବସ୍ତୁନ, ସଙ୍କଳାଳ ଏବଂ ସବ୍ ପାଶ ନିର୍ବିଶେଷରେ ସମସ୍ତେ
ମୋର ଭାଇ । ମୁଁ ସମସ୍ତକର ଭାଇ, ସମସ୍ତକୁ ମୁଁ ହୃଦୟରେ
ଗ୍ରହଣ କରିବ, ସମସ୍ତେ ମୋତେ ହୃଦୟରେ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ।
ସମସ୍ତକର ଦୁଃଖ, ତନ୍ତ୍ର ମୋତେ ବ୍ୟଥିତ ଏବଂ ଚିନ୍ତା
କରିବ, କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କର ପୁଣ ଦୁଃଖ ମୋତେ ସୁଖୀ କିମ୍ବା
ଦୁଃଖୀ କରିବ, କିମ୍ବା ମୋର ସୁଖ ହୃଦୟ ସେମାନକୁ ସୁଖୀ ବା

ଦୁଃଖୀ କରିବ, ଏହା ବଡ଼ ଉଦାର, ବଡ଼ ମହାନ୍, ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର, ବଡ଼ ବିଶ୍ଵାସ, ବଡ଼ ଜାଗାର, ବଡ଼ ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶ ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ମୋର ହୃଦୟ ଯେ ଷ୍ଟୁଦ୍ର, ମୋର ବାସନା ଯେ ନାଚ, ମୋର ଶକ୍ତି ଯେ ଅଳ୍ପ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଏହି ଷ୍ଟୁଦ୍ର, ସଙ୍ଗୀତ ହୃଦୟରେ ବିଶ୍ଵାସ ମୋର ବନ୍ଧରେ ଧାରଣ କରିବି, ସମସ୍ତକୁ ମୋର ଭାଇ, ମୋର ମାତା ବା ମୋର ପିତା ବୋଲି ଭାବିପାରିବି ଏବଂ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବି, ଏହା ସହଜ ନୁହେଁ, କିମ୍ବା ସହଜ ସାଧ ନୁହେଁ । ବିଶ୍ଵଜନନ ପ୍ରେମ, ସାଂକେନନ ମୌରୀ, ମନୁଷ୍ୟର ସଫୋଳତାର ଅଦର୍ଶ; କିନ୍ତୁ ହିମାଳୟର ହିମବାହା ଗିରି ଶୁଣ ଉପରକୁ ଉଠିବା ଯେପରି ଅସ୍ମୟବ ଏବଂ ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଏହି ବିଶ୍ଵାସରେ ହିତେଷଣାରୂପ ମହାନ ଦୁଇ ଆଦର୍ଶ ଏହି ଷ୍ଟୁଦ୍ର ଜୀବନରେ ହୁଇଁ ପାରିବା ଏବଂ ତାହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣାମ କରିବା, ମୋ ପକ୍ଷରେ ସହଜ ବୋଲି ବୋଧ କରୋ ଏକ ପ୍ରକାର ଅସ୍ମୟବ, ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବୋଧ ହେଉଅଛି । ଈର୍ଷା ଦେଷର ବିଶେଷ, ଉଚ୍ଚ ନାଚ ଜୀବନର ଅହମିକା, ଜୀମା ଏବଂ ମୂର୍ଖର ଦର୍ଶନ ଭେଦ ଯେଉଁଠାରେ ସମାଜରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ମାନ୍ୟରେ ରହିଥିଲୁଣ୍ଡି, ଭେଦର ଦେଶରେ ବିଧ୍ୟୁତି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲି, ସେ ଶଳରେ ସମସ୍ତକୁ କିମର କହିବି ଯେ ସମସ୍ତେ ମୋର ଭାଇ, ମୁଁ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଭାଇ ? ରଙ୍ଗମଟ୍ଟରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ, ସନ୍ଧମଣ୍ଡପରେ ଗର୍ଭନ କରି, କରତାଳି ଧୂନରେ ପ୍ରୋଣାହିତ ହୋଇ କଣାକ ପକାଣ ସବୁ ଭୂଲି ଯାଇ ସମସ୍ତକୁ ଭାଇ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ପାରେ, କିନ୍ତୁ ପାହକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରି ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଏବଂ ନିଜର ଭାଇ ଭାଇର ମଧ୍ୟରେ କିମ୍ବା ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଏବଂ ସାମାନ୍ୟ ରୋଷେଇଆ, ଗୁକର ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଭେଦଭେଦ କରିଥାଏଁ ତାହାକି କାହାକୁ ଅଞ୍ଚାତ ? ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନ ଏ ପୃଥିବୀ ଉପରେ କିନ୍ତୁ ତରକାଳ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ଜୀବାର ଜୀବନ ଏଠାରେ ତରକାଳ ପାଇଁ ରହି ନାହିଁ, ସମସ୍ତକୁ ଏଠାରୁ ଅଜି କିମ୍ବା କାଳ, ଦିନେ କା ଦିନେ ଅବଶ୍ୟ ବୁଲି ଯିବାକୁ ହେବ, ଏହି ଜୀବନରେ ପୁଣି କେତେ ଶାକ, ଫର୍ଶ, କେତେ ଦାରୁଣ ଦୁର୍ଦଶା, କେତେ ହର୍ଷ ଅମୋଦ, ଶ୍ରେଣ କାରିବାକୁ ହେବ, ତାହାର ଛଯାତ୍ର କିଏ କରିପାରେ ? ଏ ସବୁ କହାକୁ ଜଣା ନାହିଁ, କୁହ ? ତଥାପି ଗୁକରର ରହଣ ସହଣ ଏବଂ ଅସ୍ମୟବର, ଯେଉଁମାନେ କି ଟକିଏ ଶିଷ୍ଟତ କିମ୍ବା ଟକିଏ ଭାଗ୍ୟବାନ, ଦେମନଙ୍କର ରହଣ ସହଣ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଭେଦ କିମ୍ବତ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଁ, ତାହାର ଦୃଷ୍ଟି କିମ୍ବା ?

ଯାହାଦେଉ, ଅପଣମାନଙ୍କ ଅଦର୍ଶ ଅଞ୍ଚାକ ମହାନ୍, ସେହି ମହାନ୍ ଅଦର୍ଶଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ଆଗମାନେ କାର୍ଯ୍ୟ ପଥରେ ସଙ୍ଗଦା ଅଗ୍ରପଥ ହେବାକୁ ଯଦି ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି, ତାହାଦେଲେ ଅପଣମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ଦିନକୁ ଦିନ ଅଧିକର ଅଧିକତର ପ୍ରଶ୍ନପତ୍ର ଲାଭ କରିବ । ଅପଣମାନେ ଯଦି ଏହି ଉଚ୍ଚ ଅଦର୍ଶ ଧର ରଣବାକୁ ଗୁହଁନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ପଥରେ ଅପଣମାନଙ୍କର ଜୀବନକୁ ଜୀବାର ନେଇ ଯିବାକୁ ଗୁହଁନ୍ତି ତାହାଦେଲେ ମନେ ରଖନ୍ତି ଅପଣମାନଙ୍କୁ ଏଥାରୁ ସବଧା ଉଚ୍ଚବିନ୍ଦୁ ଧୂବତାର ନିବନ୍ଧନ କରିବାକୁ ହେବ । ଅପଣମାନଙ୍କୁ ହିମାଳୟ ଏବଂ ବିନ୍ଦୁଗିରିର ଉଚ୍ଚତମ ଶୁଣ ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ସବୁବେଳେ ସବୁ ବିଷୟ ବିଶ୍ୱର କରିବାକୁ ହେବ । ପଢ଼ର ଶୁଣେଥାପର ଦଶ୍ରାୟମାନ ହୋଇ ନିମ୍ନକୁ ଅବଲେକନ କଲେ ସମସ୍ତ ଭୂତଳ ଏକ ସମତତ କ୍ଷେତ୍ରପର ପ୍ରାୟମାନ ହେବ । ଶେଷାରେ ଭୁକ୍ତ, ଷୁଦ୍ଧା, ଉଚ୍ଚ, ନାଚତା ଦୃଷ୍ଟି ଗୋତର ହୁଏ ନାହିଁ । ଅମ୍ବମାନଙ୍କୁ ସେହିଠାରେ ଦଶ୍ରାୟମାନ ହୋଇ । ଜଗତର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବାକୁ ହେବ । ସେହିଠାରେ ବସି ଆମ୍ବମାନଙ୍କ ଜାତି ଧର୍ମ ନିର୍ବିଶ୍ଵରେ ଜଗତବାସୀର ହିତ ତିକ୍ତା କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ସେହିଠାରେ ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ଷ୍ଟିତ ଦୃଢ଼ ଏବଂ ଷ୍ଟିର ରଖି ସମାଜର ସମସ୍ତ ଉଚ୍ଚାନ ପତନକୁ ନିମନ୍ତେର କରିବାକୁ ହେବ । ସେହିଠାରେ ବସି ବର୍କଣ ଯେପରି ଅସୁନ୍ଦର ଏବଂ ମୁଣ୍ଡା କାଠକୁ ନିଜର ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ପୁନର ସମତଳ ଏବଂ ସାକାର କଥି ଗଠନ କରେ, ସେହିପରି ସମାଜର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ସବୁ ପୁନର ଏବଂ ପୁଣ୍ଡରକ ଏବଂ ପୁଣ୍ଡରିତ କରିବାକୁ ହେବ । ବିଶ୍ଵଜନନ ପ୍ରେମ ସହଜ କଥା ନୁହେଁ ସେଠାରେ ଅନୁଦାରତାର ଚିହ୍ନ ନାହିଁ, ଅସ୍ତାରକବାର ଲେଖ ନାହିଁ, ଅସୋଦୟୀର ତଳ ପ୍ରମାଣ ଚିହ୍ନ ନାହିଁ । ସେଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ଭାଇ, ମନୁଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ଭାଇର ରକ୍ଷକ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ ପଥ ସହାୟକ । ଏହି ବିଶ୍ଵଜନନ ପ୍ରେମ ବା ସାଂକେନନ ଶ୍ରୁତ୍ସାର ଅନ୍ତର ଭାଇର କିମ୍ବା ଅଦର୍ଶ ଥିଲୁ । ସେଥିପାଇଁ ଭାଇରଭୂମି ଆଜି ସମସ୍ତକର ଘୋଷଣ ହୋଇଥିଲା । ଏଠାରେ ଦିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ, କେନ୍ଦ୍ର ଯାତି, ବୌଦ୍ଧ, ଶିଖ ସବକାଳାତ୍ମକ ଏବଂ ସବଧା ଧର୍ମବଳମ୍ୟ ବେଳେ ନିର୍ବିଶ୍ଵରେ ଲେଖାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କରିପାରିଛନ୍ତି । ଏହି ଅଦର୍ଶଦ୍ୱାରା ଲୋକେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ଯେଉଁ ଅଶୋକଙ୍କ

ସମୟରେ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମର ପ୍ରଗ୍ରହ ଘରତବ୍ୟାପୀ ଏବଂ ଘରତର
ପରପାରକ୍ୟାପୀ ହୋଇଥିଲା, ସେହି ଅଶୋକ-ଧର୍ମଶାକଙ୍କ
ସମୟରେ ବୈଷ୍ଣୋକ ଧର୍ମ ବା ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ପ୍ରଗ୍ରହ
ଏବଂ ବିଦ୍ଵାର ନିର୍ବିଦ୍ଵରେ ସମ୍ପଦିତ ହୋଇଥିଲା । ଆଜିପୁଣ୍ଡି
ଘରତ ସେ ଆଦର୍ଶ ଭୁଲିନାହିଁ । ସେ ଆଦର୍ଶ ଭୁଲିଥିଲେ
ଆଜି ଘରତରେ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମର ତିନ୍ଦ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନ ଥାନ୍ତା,
କିମ୍ବା ଶ୍ଵାନେ ଶ୍ଵାନେ ପାଦିମାନେ ଶ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମର ପ୍ରଗ୍ରହ କରିବାକୁ
ସାହସୀ ହୋଇ ପାର ନ ଥାନ୍ତେ । ଘରତରେ ସେଥିପାଇଁ
ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀଆନ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଏକ ପରିବାର
ପରି ବସନ୍ତାସ କରି ଉଦ୍‌ଘାଟନା କରିଛନ୍ତି । ଉତ୍ସବରେ ଏକ
ଭୁଲସ୍ତ ମୁସଲମାନ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ଉତ୍ସବରେ ଜାତିର
ଚକ୍ଷୁରେ ନିଦ୍ରା ନାହିଁ । ଭୁଲସ୍ତକୁ ଗ୍ରାସ କରିବା ପାଇଁ
ଉତ୍ସବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତି ଚେଷ୍ଟା କରିଛି ଏବଂ ଆଜି ଯେ
ତାହା ନାହିଁ ତାହା ନାହିଁ । ସେ ଚେଷ୍ଟା ବରଂ ଆଜି ଶାନ୍ତିର
ଏବଂ ପ୍ରବଳତର ଘବରେ ଉତ୍ସବରେ ଜାପାୟୀ ପ୍ରାଣକୁ
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଘରତର୍ଷରେ ଏପରି ଘଟଣା
ଘଟିନାହିଁ । ଯଦି କେହି ଘରତବ୍ୟାପୀ କୌଣସି ବିଜାତୀୟ
ବା ବିଧ୍ୟୀ ଲୋକକୁ ଦୃଶ୍ୟ କରିଥାଏ, ତାହାରେଲେ ତାହା
ଥିଲେ କୌଣସି କାରଣରୁ ନୁହେଁ । ତାହାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ
ଅନ୍ତରେ ସନ୍ନୋଷ୍ଟିଯୁ ଘରତବ୍ୟାପୀର ଏକମୁଣ୍ଡି ଶାକାନ୍ତି
ଅପର କର୍ତ୍ତ୍ରିକ ଅପରୁତ ହେବା ଯୋଗୁଁ । ଘରତ କେବେ
ନାଚ ସ୍ଥାପନରେ ଦଢ଼ି ନ ଥିଲା । ଘରତର ଗ୍ରୀକା ଚିରକାଳ ମନ୍ଦ
ଉତ୍ତାରଣ କରି ଅସିଅଛି, କେବଳ ନିଜର ଦୁହେ । ସମୟ
ଜୀବତର କିପରି ମଙ୍ଗଳ ହେଉ—“ବିଧାନ୍ତିଦେବ ତତ୍ତ୍ଵବିରୁ
ଦୁର୍ଵିକାଳ” ଉତ୍ସବ ମହା କଲ୍ୟାଣକର ମନ୍ଦ ଉତ୍ତାରଣ
କରି ଯାଇଥାଇ ଏବଂ ଅଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ମନ୍ଦ ସବୁ ଉତ୍ତାରଣ
ହେବ । ଶ୍ରୀଷ୍ଟ ଜଗତରେ ଶ୍ରୀଷ୍ଟ ଜଣେ ଦେବତା ଏହା ଯେ
ଅସ୍ତ୍ରିକାର କରିବ ସେ ଦୋର ନାରାଣୀ । “Peace on
earth and good will to man” ଏହା ମହା
ସାକ୍ଷାର ପ୍ରବର୍ଦ୍ଦନ ଯୀଶୁ ଜଗତର ନମସ୍ୟ । ଏଠାରେ ଜାତି
ଭ୍ରାତର ଭେଦଭେଦ ଯୀଶୁଙ୍କ ଆମ୍ବମାନଙ୍କ କୁଦୟର ଉକ୍ତି
ଅର୍ପଣ କରିବାର ବାଧା ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସମାଜର କଟୋର
ଶାସନତଥା ଏଠାରେ ଦୁଃଖ । କିନ୍ତୁ ଉତ୍ସବର ସନ୍ତ ଆଦର୍ଶ
ପାଳନ କରି ପାରନାହିଁ । ଘରତ ହିନ୍ଦୁ ହେଲେହେଁ ଏହା

ଅଦର୍ଶ ପାଳନ କରି ପାରିଥିଲୁ । ଯାହାର ପ୍ରାଚ୍ୟର ସମ୍ମର୍ତ୍ତି
ତାହାକୁ ପ୍ରଣାଟୀ ଜଗତ୍ତ ସହିଜରେ ନିଜସ୍ଵ କରି ପାରିବନାହିଁ ।
ପ୍ରଣାଟୀ ଜଗତ୍ତ ବିଷୟ ପ୍ରଧାନ ହୋଇ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଜଗତର ଅନ୍ତର
ବିଷୟରକୁ ଲୁଣନ କରିଛି । ପ୍ରାଚ୍ୟ ଜଗତର ଯାହା ଅମ୍ବଲ୍ୟରକୁ
ତାହାଙ୍କ ଗୈର କରିବା ସାଧ କାହାର ନାହିଁ । ବିଷୟମୁଣ୍ଡଳ
ଜଗତ ତାକୁ ବା ଗୃହ କାହିଁକି ? କିମ୍ବୁ ଭାବତ—ଯେ କି
ପ୍ରାଚ୍ୟ ଜଗତର ମଉଡ଼ମଣି—ସେହି ଭାବତ ଏହି ଅଦର୍ଶ
ସମ୍ବନ୍ଧ ଜଗତକୁ ଦାନ କରିବାଗାର୍ଥ ସବଦା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ
ଦିଅଥିଲୁ । କେହି ଏହାକୁ ତୁଳି କରି ଗୁଣ ଯାଦ ଅଛନ୍ତି, ଲେଖ
ବା ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲୁ । ଯେ ତୁଳିବର ଗୁଣ ଯାଉଛି, ତାହାକୁ
ଦିଲେରେ ଅନୁତ୍ତାପଦବ୍ୟ ହେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା; ଏବଂ ଯେ ଅଦ୍ୟରୁ
ଏହି ଅଦିମାତା ଜନନୀ ଭାବତ ଭୂମିତାରୁ ଏହି ସାଙ୍ଗଜନନ
ଭ୍ରାତୃଭାବ ସାକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲୁ ସେ ଅନ୍ତିମ ଜୀବନରେ
ଆୟର ସନ୍ନ୍ଯାସର ଜୀବନ ଯାଏନ କରୁଥିଲା ।

ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ ବି.୪, ।

ବିଦ୍ୟାକିମ୍ବ

ଉଚ୍ଛବ୍ଲ କଥା ।

ତୁମ୍ହିସକାଣିତ ଉତ୍ତର

ଏହିରୂପେ ଉଚ୍ଛବ୍ଲ ଉଗବାନ ନିଜ ସ୍ଵନ୍ଧରେ ଘର ବହନ କରନ୍ତୁ । ମହାପ୍ରଭୁ ଦିନେ ଉଜୀକର ଶ୍ରାବାସକୁ ପରୁରଲେ “ଶ୍ରାବାସ, ତୁମ୍ହି କୁହୃମ, ଅନେକ, ତୁମ୍ହେ ଅର୍ଥାର୍ଥକୁ ନ କରି ସତତ ହୁଅନାମ ଗ୍ରହଣ ଓ ହର ସେବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ତୁମ୍ହି ପରବାରର୍ଗର ପୋଷଣ ହେବ ତିରୁପେ ? ଶ୍ରାବାସ ନିଜ କରରେ ଉଚ୍ଛବ୍ଲଗୋଟି ତାଳ ଦେଇ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଲେ । ମହାପ୍ରଭୁ ନ ବୁଝିଲୁ ପର ପଶୁରଲେ ଏ ତିନି ତାଳର ମର୍ମ କଣ । ଶ୍ରାବାସ କହିଲେ “ଏକ, ଦୁଇ, ତିନି ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପବାସ କର ବଞ୍ଚିବ । ପଢୁରେ ଯଦି ଆହାର ନ ମିଳେ ତେବେ ଗଳାରେ ଘଟ ବନ୍ଧନଦ୍ୱାରକ ଅଗାଥ ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ରବେଶ କର ପ୍ରାଣଚ୍ୟାଗ କରିବ ।” ମହାପ୍ରଭୁ ଏ ଉଚ୍ଛବ୍ଲରେ ମର୍ମହତ ହୋଇଛିଲେ “କଣ ଶ୍ରାବାସ ! ତୁ ଅନ୍ତର୍ଭାବରୁ ଉପବାସ ହେବୁ । ସ୍ଵର୍ଗ ଇନ୍ଦ୍ରିୟରେ ଭିନ୍ନ କରିବେ ଏହା ସମ୍ବନ୍ଧ ହେଲେ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ତୋର ଘରେ କଦମ୍ବ ଅଭାବ ରହିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଶା ଉଗବତଗୀତରେ ଯେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ କହୁଅଛି ସେ କଥା କି ତୋର ମନେ ନାହିଁ । ଯେ ମୋତେ ଅନନ୍ୟ ଶିରଣ ହୋଇ ଚିନ୍ମୟାକରି ମୁଁ ମଥାରେ ବହି ତାହାର ଅଭିକ୍ଷ୍ମା ପୁରଣ କରେ ।” ଯଥା—

“ଯେ ଜନେ ଚିନ୍ମୟେ ମୋତେ ଅନନ୍ୟ ହଇଯା
ତାରେ ଶିଖା ଦେଖେ ମୁଁ ମାଥାୟ ବହୁଯା ।”

(ଚେତେ ଭାବୁ: ଅନ୍ତର ଫଟିଲୁକୁ)

ଉଗବାନ ନିଜ ପ୍ରିୟ ଉଚ୍ଛବ୍ଲ ସେ କେବଳ ସ୍ଵନ୍ଧରେ ଭର ବହନ କରନ୍ତୁ, ଏମନ୍ତ ନୁହେ । ଉଚ୍ଛବ୍ଲମଙ୍କର ଅଣୀବାଦ ମଧ୍ୟ ସାଦରେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ । ଶା ନବଦ୍ୱୀପ ଧାମରେ ନିଜକୁ ଉଗବାନ ବୋଲି ନିଜର ମୁୟକଳିତାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପୃଷ୍ଠରୁ ମହାପ୍ରଭୁ ପ୍ରଥମେ ବିଦ୍ୟା ଚେଳାର ରୁଚ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୱା ଦେଖି ନଦୟାର ମୁୟିମୟ ଉଗବକର ଉଚ୍ଛବ୍ଲ ପରାମର୍ଶର ମଧ୍ୟରେ କଥୋପକଥନ ହେଲେ “ଯଦି ଏ ଅଭ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ହେଲେ ପ୍ରେସର କୃତ୍ତବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏ ଏବଂ ଏ ଅମ୍ବ ଦଳଚୂଡ଼ି ହୁଏ, ତେବେ ଉଚ୍ଛବ୍ଲଗୋଟୀ ଶିଶ୍ରୁତ ବୁଦ୍ଧି ପାଇବ । ଶିଶ୍ରୁତାନ୍ତରୁ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ ତର ଶା ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର କୃଷ୍ଣ ପ୍ରେସର

ବିହୁଳ ହେଲେ ଏବଂ ନିଜ ଅଚରଣଦ୍ୱାରା ଲୋକ ଶିକ୍ଷା ଦେଖାଯାଇବା ଅଭିପ୍ରାୟ ସ୍ଥବାରୁ ଅପଣାକୁ ତୃଣାଦପି ନାହିଁ ମନେକର କୃଷ୍ଣ ଉଚ୍ଛବ୍ଲମଙ୍କ ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । କାହାର ପୁଲ ତାଳ, କାହାର ପରିଧେଯ ବସ୍ତ୍ର ନିଜେ ବନ୍ଦ କରି ଦୈତ୍ୟକ ସେବା କରିବାକୁ ଲୁଗିଲେ । ନିମାର୍ଜି ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଉଦ୍‌ଦେଶ ବ୍ୟବହାରରେ ଉଚ୍ଛବ୍ଲଗଣ ଲୁକ୍ଷିତ ହେଲେ । ଏହି “ତୁମ୍ହି କୃଷ୍ଣଉଚ୍ଛବ୍ଲ ହେଉ” ଅକେତବରେ ଏହି ଅଣୀବାଦ କରିବାକୁ ଲୁଗିଲେ । ଉଗବାନ ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ନିଜର ପ୍ରିୟ ଉଚ୍ଛବ୍ଲମଙ୍କର ଏହି ଅଣୀବାଦକୁ ଅନନ୍ଦରେ ଗ୍ରହଣ କରୋ ଏବଂ ତଥାର ଜଗତକୁ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଦେଲେ । ଉଚ୍ଛବ୍ଲ ଅଣୀବାଦ କୃଷ୍ଣଉଚ୍ଛବ୍ଲ କାତର ଏକ ପ୍ରାଣାଦି କାରଣ । ଯଥା—

“ଉଚ୍ଛବ୍ଲ ଅଣୀବାଦ ପ୍ରଭୁ ଶିରେ କରି ଲୟ
ଉଚ୍ଛବ୍ଲ ଅଣୀବାଦେ ସେ କିଷ୍ଟରେ ଉଚ୍ଛବ୍ଲ ହେସୁ ।”

(ଚେତେ ଭାବୁ: ଯଥା ଅନ୍ତର ଥିଲୁକୁ)

ହାୟ ! ଦୟାକୁ ଉଗବତ ଉଚ୍ଛବ୍ଲଗଣ ଏ ଅଧିମ ପାଇଁ କେବେ ନିଜ ଶୁଣରେ ଗ୍ରହଣ କରି ଶାରଣ ରେଣୁମାନ ପୂର୍ବକ ଅଣୀବାଦ କିମ୍ବରେ ସେ ତଥାର ମୁଁ ଶା ବୃଦ୍ଧାବନରେ ପ୍ରଥାଗୋବିନନ୍ଦର ରତଣ କମଳ ପ୍ରାସ୍ତୁତ ହେବ ।

ସେ ଉଚ୍ଛବ୍ଲ କରେ ସେ ଉଗବାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ । ଭରଣିକ ଜନାର୍ଦନ ମାନସର ଉଚ୍ଛବ୍ଲ ଦେଖି ଗ୍ରହଣ କରିଲୁ, ଉଚ୍ଛବ୍ଲ ଉଚ୍ଛବ୍ଲକୁ ଅଭିନନ୍ଦର ଅଭ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ରଖିଲୁ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଜାତ ହେଉ ପଞ୍ଚମେ ଯଦି କେହି ଶାକୁଷିକ ରତଣର ବିଶ୍ଵାସରେ ବୀକାନ୍ଦୁକର୍ମବିଶ୍ଵାସ ମତ ରଖେ, ଉଗବାନ ଅଭିନନ୍ଦ ସଜ୍ଜିଲ ଶିଶ୍ରୁତାରୁ ଶାରୀ ଅବରେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ । ଶାରେତିତନ୍ୟ ଉଗବତରେ ଠାକୁର ହରିଦାସଙ୍କ ଉଚ୍ଛବ୍ଲକୁ ଲକ୍ଷ କରି ତାଙ୍କ ମୁଖରେ ଶିଶ୍ରୁତ ନାଗଙ୍କର ଉଚ୍ଛବ୍ଲ ଏହାର ଉତ୍ତରମ ପ୍ରମାଣ । ଯଥା—

“ଅଧିମ କୁଲେତେ ଯଦି ବିଶ୍ଵାରୁ ହେସୁ
ତଥାପି ସେଇ ସେ ପୁଜୁ ସବଶାସ୍ତ୍ର କିମ୍ବୁ ।

ଉତ୍ତରମ କୁଲେତେ ଜନ ଶାକୁଷିକ ନା ଭରି
କୁଲେ ତାର କି କରିବେ ନରକେତେ ମଜେ ।”

(ଚେତେ ଭାବୁ: ଯଥା, ଅଧିମ ପଞ୍ଚମି)

ମନୁଷ୍ୟତ ଦୂରର କଥା, ଯଦି କ୍ଲାଟ ପଡ଼ଣ ସୁଜ୍ଞା
ଶ୍ଵରଗବାନଙ୍କର ଚରଣରେ ଆଶ୍ୟ ନିଅନ୍ତି, ଉଗବାନ ତାଙ୍କୁ
ପରତାଗ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଭରତାୟା ପଶ୍ଚାତ୍
ଉଗବାନ ଘଣା ଘୋଡ଼ାର ରକ୍ଷା କରିଥିବାର ମହାଭାରତରେ
ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି । ଗଜ ପୁତ୍ର କରନ୍ତେ ଦୁର୍ବାନ୍ତ କୁମୀର ଦସ୍ତରୁ
ଉଗବାନ ତାଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କଲେ । ଶ୍ରୀ ଉଗବାନଙ୍କର ଏହି ଭକ୍ତ
ପାଳକର ଶୁଣିବୁ ଲକ୍ଷ କରି ଠାକୁର ଦୟା ଦାସ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର
ମହାପ୍ରକାଶ ଦୂର୍ଦର୍ଶନରେ ପୁତ୍ର କରି କହୁଅଛନ୍ତି ।

“ଏକ ସତ୍ୟ କରିଥାନ୍ତ ଅପଳ ବଦନେ
ସେ ଜନ ତୋମାର କରେ ଚରଣ ସୁରଣେ ।
କ୍ଲାଟ ତୁଲ୍ୟ ହୟ ଯଦି ତାରେ ନାହିଁ ଶ୍ରୁତି
ରହାତେ ଅନ୍ୟଥା ହେଲେ ନରେନ୍ଦ୍ରରେ ପାତ୍ର ।”
ତେଣୁ, ଭା, ମଧ୍ୟ—୧୦ ।

ଉଗବାନହଁ ସମ କାରଣର କାରଣ । ସେ ସୁଷ୍ଠୁ କରି
ଅଛନ୍ତି, ସେ ପାଳନ କରୁଥାନ୍ତ ଓ ସେ ମଧ୍ୟ ପଂଚାର କିମୁ
ଅଛନ୍ତି । ୨୦ ଅତିଏକ ସେ ସେହି ମୂଳକାରଣ ଉଗବାନଙ୍କର
ଶ୍ଵରଗରାଣ୍ୟ କରେ, ତାହାର କିଛି ଅନିଷ୍ଟ ସଂକଳନ
ସମ୍ମାନନା ନାହିଁ, କିମା ତାହାର ବିନାଶ ନାହିଁ । ଶ୍ରୀ
ଉଗବାନଙ୍କର ମହା ଅସ୍ତ୍ର ସୁଦର୍ଶନର ଭକ୍ତ ରକ୍ଷାରେ ସତତ
ନିଯୁକ୍ତ ଥାଏଁ ଥାଏଁ ତାହାର ସାଧ ସେ ଭକ୍ତର ତଳ ମାତ୍ର
ଅନିଷ୍ଟ କରିପାରେ । ମୁଦିବର ଦୁଃଖା ଭକ୍ତ ପ୍ରଦର
ମହାବଳା ଅମୃତକର ଅନିଷ୍ଟ ଲାଗୁ ପାରିଲେ ନାହିଁ ।
ଶେଷରେ ନିଜେ ମହାବଳା ଅମୃତକର ଶରଣାପନ ହେବାରୁ
ଶ୍ରୀ ସୁଦର୍ଶନଙ୍କଠାରୁ ରକ୍ଷା ପାରିଲେ ।

ମହାପ୍ରଭୁ ସନ୍ଧ୍ୟାପ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି ଶ୍ରୀପୁରୁଷୋଦ୍ଧମ ଯାଉ-
ଅଛନ୍ତି । କିତପାତ୍ର ଭଲପଙ୍କେ ଛବି ଦେଖିର ଭାବିତ
ଦେଲେ ଓ ସେଠାରେ ଶ୍ରାମ୍ପୁଳିଙ୍ଗ ପାଠରେ ଗଙ୍ଗା ଦ୍ୱାନ
କରି ଶତମନୀ ଗଙ୍ଗା ଦର୍ଶନରେ ପ୍ରେମରେ ବିହୁଳ ହେଲେ ।
ସେଠାରେ ଶମରନ୍ଧ୍ରାନଙ୍କୁ କୁପା କରି ତାଙ୍କ ପ୍ରମୁତ ନୌକା-
ବେହଣପୂର୍ବକୁ ଶ୍ରୀପୁରୁଷେତ୍ରମାରିମୁଖରେ ଯାଏବା କଲେ ।
ନିମାନଧରେ ମହାପ୍ରଭୁ ପ୍ରେମରେ ବିହୁଳ ହୋଇ ପ୍ରିୟ
ମୁକୁଳାଦିକସହ ଦୟା ସକାର୍ତ୍ତନ ଅରମ୍ଭ କଲେ । ନାବିକରଣ
ଏଥରେ ମହାଦସ୍ତ୍ର ଦେଲେ; କାରଣ ଏକେ ସେ ସମୟରେ
ଯୁଦ୍ଧର ହେତୁ ଗଜିଥ ଅଣାନ୍ତରିତ ଭୟ, ଦ୍ଵିତୀୟତଃ
ଦସ୍ତ୍ୟ ଭୟ । କୌଣସି ଶ୍ରାନ୍ତରେ ନୌକା ଲଗାଇ ଦେବେ
ସେ ସୁଧା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ, କାରଣ ଦୁଲାରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ଭୟ ।
କଳମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ତରାର ଯିବାର ମଧ୍ୟ ଭରିବା ନାହିଁ, କାରଣ
କଳରେ କୁମୀର ଭୟ । ଶୁଭଆତ୍ମ ଭଲର କାରଣ ସେଥିମାର୍ଜି-

ନାବିକମାନେ ଭୟରେ ଅଛିର ହେଲେ ଏବଂ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ
ସଂକ୍ଷିମାନଙ୍କୁ ତିକା ଏତମାନଙ୍କ ଭୟରୁ ଓଡ଼ିଶା ଦେଶ ସୀମା
ପ୍ରବେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାର୍ତ୍ତିନରୁ ଶାନ୍ତ ହେବାକୁ ଅନ୍ତରେ
କଲେ । ନାବିକମାନଙ୍କ କଥାରେ ଭକ୍ତରଣ କାର୍ତ୍ତିନରୁ ଶାନ୍ତ
ହୁଅନ୍ତି, ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ଭାବାବେଶ ଭଙ୍ଗ ହେଲେ । ସେ
ସମୟକୁ ନାବିବ ଦେଖି ଉପାଦ୍ଧ ପ୍ରଦାନ୍ତରୁଙ୍କ କହିଲେ
“ତୁମେମାନେ ବୃଥା ଭୟ କରୁଥିବ କାହାଙ୍କି ? ଓ କାହାକୁ
ଭୟ କରୁଥିବ, ଶ୍ରୀ ସୁଦର୍ଶନର ଯେ ସତତ ଭକ୍ତ ରକ୍ଷାରେ
ଭ୍ରମଣ କରୁଥିବନ୍ତି, ତୁମେମାନେ କି ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ ।”

“ସବାରେ ବଲେନ କେନେ ଭୟ କର କାରେ
ଏଇ ନା ସମ୍ମୁଖେ ସୁଦର୍ଶନ ଚନ୍ଦ୍ର ଫେରେ
ବୈଷ୍ଣବ ଜନେର ନିରବଧ ବିଦ୍ୟ ହରେ ।”

(ଚିତ୍ର: ଶ୍ରୀ ଅନ୍ତ୍ୟ ପଥ)

ଏହିରୁପେ ମହାପ୍ରଭୁ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ କୌଣସିରେ
ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି ଯେ ସୁଦର୍ଶନ ଚନ୍ଦ୍ର ସତତ ରକ୍ଷାରେ
ନିଯୁକ୍ତ । ଭକ୍ତ ଜାଣୁ ବା ନ ଜାଣୁ ଶ୍ରୀ ସୁଦର୍ଶନ କଣକ ପାଇଁ
ଭଲ ରକ୍ଷାରୁ ବିରତ ନୁହନ୍ତି । ଅଲ୍ଲାରେ ରହି ସତତ ଭକ୍ତଙ୍କୁ
ରକ୍ଷା କରୁଥିବନ୍ତି । ତେଣୁ ଶ୍ରୀ ବୃନ୍ଦାବନ ଦାସ କହୁଅଛନ୍ତି—

“ବ୍ୟପଦେଶେ ମହାପ୍ରଭୁ କହେନ ସବାରେ,
ନିରବଧ ସୁଦର୍ଶନ ଭକ୍ତ ରକ୍ଷା କରେ ।”

(ଚିତ୍ର: ଶ୍ରୀ ଅନ୍ତ୍ୟ ପଥ)

ଶ୍ରୀ ବୃନ୍ଦାବନ ଦାସଙ୍କ ଭକ୍ତିରେ ଲେଖମାତ୍ର ଭ୍ରମ ନାହିଁ ।
ଏହା ପରଂ ସତ୍ୟ । ଭକ୍ତରଣ ନିଜ ନିଜ ଜୀବନକୁ ଅନୁଧାବନେ
କଲେ ହୁଏ ପାରିବେ, ଭରବତ ପ୍ରେରିତ ସୁଦର୍ଶନ କି ଚାପୁ
ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସତତ ସମୟ ବିବଦ୍ଧ ରକ୍ଷା
କରୁଥିବନ୍ତି ।

ଉଚ୍ଚ ଉଗବାନଙ୍କର ଅତି ପ୍ରିୟ । ତେବେ ଉଚ୍ଚ ସେବୁପ
ଭାବରେ ଉଗବାନଙ୍କୁ ଭଜନ କରେ ଉଗବାନ ସେହିତୁପ ତାଙ୍କୁ
ଶ୍ରଦ୍ଧା କରନ୍ତୁ । ଉଗବାନ ଭକ୍ତଙ୍କୁ ଭକ୍ତିର ଅନୁରୂପ ଫଳ
ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ଗୋପୀବଣ ସ୍ଵାମୀ ସବୁପାଦ ଦାନ କରି କାମନା
ଶୀଳ ହୋଇ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଭଲନ କଲେ ଓ କୃଷ୍ଣ ମଧ୍ୟ ଗୋପୀମାନଙ୍କୁ
ଆକୁସମର୍ପଣଗୁପ୍ତକ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରେମରେ ବିକିତ ହୋଇ
ପାରିବାରୀ ରୁହିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଶ୍ରୀ ବୃନ୍ଦାବନ ଦାସ
କହୁଅଛନ୍ତି—

“ସେମତେ ସେବକଙ୍କ ଭାବେ କୃଷ୍ଣର ଚରଣର
କୃଷ୍ଣ ଦେହମତ ଦାସେ ଭାବେ ଅପରିନ୍ଦନ ।”

(ଚିତ୍ର: ଶ୍ରୀ ଅନ୍ତ୍ୟ ପଥ)

ଉପସ୍ଥିତ ପ୍ରମାଣଶୁଭ୍ରକରୁ ଉତ୍ତମଚୂପେ ଦେଖାଯାଏ ଭକ୍ତ ଭଗବାନଙ୍କର ଅତି ପ୍ରିୟ । ଏମନ୍ତ କି ଭଗବାନ ନିଜ ଅତ୍ମର ଭକ୍ତକୁ ପ୍ରିୟତର ମନେ କରନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଭକ୍ତ ଭଗବାନଙ୍କର ଏତେହୁର ପ୍ରିୟ; ଉକ୍ତ ପଞ୍ଜା ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ପ । ସ୍ଵପ୍ନ ଭଗବାନଙ୍କ ଦ୍ରଜାତାରୁ ଯେ ଭକ୍ତ ପୂଜା ବଡ଼ ଏହା ଶ୍ରାନ୍ତ ବୃଦ୍ଧାବନ ଦାସ ତାଙ୍କ ଚେତନ୍ୟ ଭଗବତର ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି । ଯଥ—

“ଆମାର ଭକ୍ତେର ପଞ୍ଜା ଆମାଦ୍ରେତେ ବଡ଼,
ସେଇ ପ୍ରଭୁ ବେଦେ ଭଗବତେ କେଇ ଦତ୍ତ ।”

ଏହା ! କେବେ ଏ ଅଧିମର ଏହି ଭଗବତପ୍ରିୟ ଭକ୍ତଙ୍କ ଶ୍ରାବଣରେ ଦୃଢ଼ ଭକ୍ତି ଜାତହେବ । କେବେ ଏ ଅଧିମ

ଭକ୍ତ ପୂଜା ଶିକ୍ଷା କରିବ । ଉପରେ ଭକ୍ତି କରି ଅବନତ ମସିକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତରେ ଭକ୍ତମାନଙ୍କର ଦୋଷ ଯେ ଖେଳ ଯାଇଥାହିଁ । କାହିଁ ? ଦୋଷ ଦର୍ଶନରୁ ତ କଷ୍ଟ ବରେ ଦେଉନାହିଁ । ଏ ସେ କମଟ ଭକ୍ତି । ଏଥରେ କି ଭଗବାନ ସମ୍ମଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେବେ । ସେ ସେ ଅନୁଯାୟୀ, ଅନ୍ତରେ ନିର୍ଭବ ସନ୍ଧରେ ସଙ୍ଗ ସାମାଜିକ ମଳ ଯେ ତାଙ୍କ ପୃଷ୍ଠାଗୋଚର ହେଉଥାଇ । ଲୁଗୁଳରୁ କାହାକୁ ? ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟ କଷ୍ଟରେ ସିନା ଧୂଳ ଦେଉଥାଇ । ଭଗବାନଙ୍କୁ କି ତାହା ଅଜଣା ଅଛି । ହେ ଅଦୋଷ ଦର୍ଶା ଉଦାର ଭକ୍ତଗଣ; ନିଜ ଶୁଣରେ ଏ ଗାମରଙ୍ଗ ଦୋଷ ମର୍ଜନାୟବକ ଶ୍ରାବଣରେ ଅଣ୍ଟୁ ଦିଅନ୍ତି । ଅପାମାନଙ୍କ ଶ୍ରାବଣ ଥୁଳିହୁଁ ଏ ଅଧିମର ଏକାନ୍ତ ଭରସା ।

କମଳା

ଶ୍ରୀ ପାବଲତରଣ ଦାସ ବି, ଏ, ।

ଅନ୍ତରଳ୍ୟା ।

କିମ୍ବା ! କନିକ ଲତିକେ ? ଲୁଚିଥିଲୁ ପାଣାଶ,
କିଶ୍କ ସଙ୍କୁଳ ବିଜନ ଭୟକର ଅରଣ୍ୟେ ।
ଓହାର ଥିଲୁକି ସବରୁ ? ନବ ଜୀମୁଦ୍ର ଛଳେ,
ତିର୍ଯ୍ୟ ଅଦର ରଚବା— ପାଇଁ କନ ରହିଲେ ।
କଳାମେତ ଖୁଲୁଁ ଚଳିଲା ମେଲକବା ଉଜିତ,
ପରହାସେ କଳାପଥରେ କରୁଥିଲୁ କି ବ୍ୟକ୍ତି ।
କି କନ ଦେବତ ସୁମନ— ତୟେ ହାସ ଶିଖାଇ ।
ନିର୍ଦ୍ଦିନେ ଦୃତନ ଦୃଷ୍ଟିଏ ରତୁଥିଲୁ ମା, ତୁହି ।
କୁମୁଦ କଳିକା ଫୁଟନ୍ତି ଉଚ୍ଛ୍ଵେ କେଶର ଥୋଇ;
କଳାପଥରେ କି ତତ୍ତବତ ତିରୁଥିଲୁ ଯେ ଥାଇ ?
କିବା ଦୟାକଙ୍କ ମାର୍ଗରେ ଦୂଜା ଲଭିବା ଅଶେ,
ଥୋଇ ଯାଇଥିଲୁ ପାଣାଶ—ଅଂଶ ଅମୋଦ ବଣେ ।
କିବା ତତ୍ତବ ଶୈଶବ ଲାଜନା ସ୍ତୁର ମା ଦେବିବିଶ !
ପାଣାଶ ରତ୍ନର କୀଡ଼ା ଗୋ କରୁଥିଲୁ ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣ ।
କିବା ନାଜକନ୍ୟା ପାତାତ୍ତବ ମର୍ତ୍ତ୍ଵ କୀଡ଼ା ଭିତ୍ତିକେ,
ଅଧ୍ୟଥିଲୁ ସଥ ପଥର ବନ୍ଦ କଳୁଁ ସମ୍ମର୍ଶେ ।
କିବା ନିଶାତରୁ କପଟେ ହୋଇଥିଲୁ ପାଣାଶ ?
କି ଅବା ମାନଙ୍ଗ-ତାପସୀ ଅନାଥମା ରମଣୀ ?
କୁମୁଦ ହାତର ଶୁଣମା ବନେ ଅଛନ୍ତି ଗୁହ୍ୟ,
ଭ୍ରମ ତଥାଭ୍ରମା ଫଳେ କି ? ଥିଲୁ ପାଣାଶ ହୋଇ ।
କେ ତୁହି, କେ ତୁହି, କହ ମା ? ତୋର ଜୀବନ ସଙ୍ଗ,
ଅଦ୍ଵିତୀୟ ଘଟଣା ଶୁଣି ଶ୍ରଦ୍ଧା ରଙ୍ଗେ ।
ହେତୁ ସୁନ୍ଦର ସହିତ ହିଲି ଉଚ୍ଚିର୍ଦେଶରେ,
ତି ସୁନ୍ଦର ରଥଟିଏ ଗୋ ହୃଦେ ଅମ୍ବ ଦିଗରେ ।

“କଳିପେ ଦିନରୁ ପାପି ମୁଁ ପ୍ରଭୁ କୋଦଶୁଥରୀ,
ଅଳପ ଶ୍ରାପଦୁ ଶରଣି ଅଜି ହେଲି ନିସ୍ତାର ।
ଜଗତ ବନ୍ଦନ ଶୁଣନ୍ତ ମୋର ଜୀବନ ଶୁଦ୍ଧ,
କୃତକହୁଁ ଭ୍ରମିଥିଲି ମୁଁ ଏହି ଘୋର ବିପଦା ।
ବ୍ୟକ୍ତିଗୋତ୍ମମ ମୋ ପ୍ରତି ତପନିଷ୍ଠ ସନ୍ଦେଖୀ,
ଏହିବେଳେ ତଥାରଣେ ଥିଲେ କୁଟୀର ବାନ୍ଧ ।
ଅମର ପୁରୁଷ ଛନ୍ଦୁର ସାନି ବିତିକ ଅଙ୍ଗ,
ପରବେଶି ଦିନେ ଅଣମେ କଲ ସମ୍ମର୍ଶ ଭଙ୍ଗ ।
ସେବବେଳେ ଅନୁପୁର୍ଣ୍ଣ ଥିଲେ ରୃଷି ଅଣମେ,
ନ ଚିନ୍ତି ଅନ୍ତରକଣେ ମୁଁ ପଢ଼ିଲି ବିଭ୍ରମେ ।
ଧାନମାର୍ଗେ ରୃଷି ଜାଣିଲେ ସବିଶେଷ ଘଟଣା,
ସନ୍ଧୋପେ ଦିବ୍ଲିଲେ ଶାତକୁ କାଳକୁଟ ଯହାଣା ।
ଷଣ୍ଠ ଅୟାମ୍ୟା ତି ରମଣୀ ହେଲୁ ବିଟପି ଯେରୁ,
ପଢ଼ିଥାଅ ଏହି ଅଚିତ୍ତ ଶତାବ୍ଦୀ ହୋଇ ପାଣାଶ ତନୁ ।
କଳପ ଅନ୍ତରେ ରକ୍ଷଣାକୁ— ବନ୍ଦେ ଅଯୋଧ୍ୟା ପୁରେ,
ଅବଶ୍ରମେ ହେବେ ଜାତ— ବନ୍ଦୁ ନର ଦେନ୍ଦ୍ରରେ ।
ବିଶ୍ୱମିଶ ଯାଗ ରକ୍ଷଣେ ବନେ ଅପିବେ ଯେବେ,
ରବଣ ଶରଣି ତାରିବେ ମୁକ୍ତ ହୋଇରୁ ତେବେ ।
କୁର ସୁରପତି ଶରଣରେ ସହସ୍ର ଭଗବାୟି,
ବିଶକ୍ତ କାନ୍ତି କଳକ ସେହି ଦିନ ଅବ୍ୟାପି ।
ଯାଉଥାର ରଥ ଅଗେଶ୍ୱର ନମି ଅନ୍ତ ରବଣେ,
ଭରତେ ବିଶକ୍ତ ଅଦର୍ଶ ହିନ୍ଦୁ ରମଣୀରଣେ,
ଅନ୍ତାନ ବିଟପି ଦୋଷରୁ ଏତେ ପାପ ସଞ୍ଚୟ,
ସେହା ବିଟପିର ସିଲ୍ଲେବେ କାହିଁ ଥିବ ପ୍ରାୟ ।”

ଶ୍ରୀ ରମକୃଷ୍ଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ।

ଚିଙ୍ଗାପନ ।

ମୁକୁର—ପ୍ରେସରେ ଉତ୍ତା, ବଜଳା, ଦେବନାଗିର
ରଂବତ ଅକ୍ଷରରେ ବହି, ଚେକ, ବାର୍ତ୍ତ, ନିମହିପଦ
ରତ୍ନ ସୁନର ଓ ସୁଲକ୍ଷଣରେ ଶ୍ରପାତ୍ମକ । ଏଠାକୁ
ପ୍ରକାର ପୁସ୍ତକ ଓ କାଗଜ ପ୍ରତିକର ଅଭିର ପଠାଇଲେ
ଏହି ଯୋଗେ ପଠାଯାଏ ।

ମୁକୁର—ନିଯମାବଳୀ ।

—ମୁକୁର ପ୍ରତିମାସର ଶେଷ ସପ୍ତାହରେ ନିୟମିତ ରୁପେ
ରଖିଛି ଦେବ ।

—ମୁକୁର ଅତ୍ୱାମ ବାର୍ତ୍ତକ ମୁକ୍ତି ଟ ୧ ଟା; ଶ୍ରଦ୍ଧାନଙ୍କ
ମତ୍ତୁ ଟ ୧୯ ଟା, ମୋଟୁ ସଲ ଶ୍ରଦ୍ଧାନଙ୍କ ପାଇଁ
୦/୦ ଟାରେ ବେଶୀ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ବାଦ ମୁଲ୍କ ଟ ୦/୦ ମାତ୍ର ।

—ରିପ୍ପାଇ ବାର୍ତ୍ତ ବା ଟିକଟ ନ ପଠାଇଲେ ଉତ୍ତର
ଦିଅସିବ ନାହିଁ ।

—ତେବେ ଠିକଣା ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲେ ଅନୁଗ୍ରହିତୁବ୍ୟକ
ଟ ୨ ନ ମଧ୍ୟରେ ଲାଗୁ କରିବେ ନଚେତ୍ ପରିବା ବିସ୍ତରିତ
କରିବେ ଯୁମ୍ଭେମାନେ ଦାୟୀ ନୋହୁଁ ।

—ଶ୍ରାବନମାତ୍ରେ ତିଠିପତ ପଠାଇରେ ଅନୁଗ୍ରହିତୁବ୍ୟକ
ଶ୍ରାବନ ନମ୍ବର ଓ ନୂତନ ଶ୍ରାବନ “ନୂତନ” ଗୋଲି ରେଖିବେ ।

ମୁକୁରରେ ବିଶ୍ଵାସକ ଶ୍ରପାଇବା ଫର୍ଦ୍ଦ;—

ଏଥର ପାଇଁ—ଅର୍ଦ୍ଧଶହୁଟ ୧ ଟା, ଏବ ସ୍ରମକୁ ଟ ୨ ଟା, ଏବ
ଏବ ସ୍ରମକୁ ଟ ୩ ଟା । ଏବର୍ଦ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାନମେ ଟ ୧୦ ଟା, ଟ ୧୮ ଟା,
ଏବ ଟ ୨୦ ଟା । ବିଶ୍ଵାସକ ମୁଲ୍କ ବିଶ୍ଵାସକ ସହିତ କ ପଠାଇରେ
ଶ୍ରପା ଦେବ ନାହିଁ ।

ମୁକୁର ପୁସ୍ତକାଳୟ

ଶ୍ରୀଦେବଜାର, ବିଜନ ।

ସ୍ରୀ କ୍ରିନ୍ଦୁନାଥ ଦଶ୍ତରୀ—(ମହାମହୋପାଧ୍ୟେ ଶ୍ରୀ ଦେବ
ପର ବିଂବ ସାମନ୍ତରଙ୍ଗ ବୃତ୍ତ କେଣ୍ଟାକ୍ଷର ପରିଚାରକ) ଟ ୨

R. M. S. Das' Presidential Address

at Bihar ...

ଟ ୦/୦

ଶ୍ରୀ ଶିଶୁବର୍ଣ୍ଣମାଳା

ଟ ୦/୧

ରତ୍ନକ୍ରିତନ୍ତ୍ରାଦୟ (ରତ୍ନିଗ୍ରହ)

ଟ ୧୯

ରବାଟୀ ଦୂର୍ଗ

... ଟ ୦/୭

ରୂପିଷ୍ଠତରୁଷତା (ରତ୍ନିଗ୍ରହ)

ଟ ୦/୫

ଦିନରାଜନୀ

ଟ ୦/୧୮

ପଢ଼ିଛା

ଟ ୦/୧

ନବାଧ ଚଉତିଶ୍ଵା

ଟ ୦/୬୭

ପ୍ରମିଳ ପ୍ରେମିକା

ଟ ୦/୮

ପ୍ରମବକୁଳନା

ଟ ୦/୧୮

ବାରଗବତ

ଟ ୦/୧

ଚକେଳ

ଟ ୦/୮

ଧର୍ମମାବଳି	ଟ ୦/୧
ଗଜନିପ୍ରାରଣ	ଟ ୦/୦୯୯
ଉତ୍ତ୍ର—ଗାଥା	ଟ ୦/୧
ଆର୍ଦ୍ରବାଣ ଉତ୍ତରଣା	ଟ ୦/୯୯
ପୁଲବଉଳବେଶୀ (ବାଲକୁଷ୍ଟ ପ୍ରକାଶକ)	ଟ ୦/୧
ସୁଲକ୍ଷଣା—(ଅଭିମନ୍ତ୍ର ସାମନ୍ତରଙ୍ଗ ବୃତ୍ତ)	ଟ ୦/୧
ବାଣୀ (ଶା ଦାନବକୁ କାବ୍ୟରଙ୍ଗଳ ପ୍ରକାଶକ)	ଟ ୦/୭
ଅଭିତ ଆର୍ଦ୍ର—(ପ୍ରକାଶକ)	ଟ ୦/୭
ଅଶ୍ଵିନିକିମ୍ବା	ଟ ୦/୭
ଶାନ୍ତି ସତ୍ତା (କାବ୍ୟପ୍ରକାଶ)	ଟ ୦/୦୯
କୃବବଧ ନାଟକ (ଜଗନ୍ନାଥ ପଣ୍ଡା)	ଟ ୦/୭
ବହି ୮ ପଞ୍ଜାରମୋହନ ପେନାପରିବ୍ରକ୍ତ ପ୍ରକାଶ—				
ଧୂଳୀ	ଟ ୦/୯
ଉପହାର	ଟ ୦/୧
ରାଣ୍ଗିପୁଅ ଅନ୍ତା (ରତ୍ନ)	ଟ ୦/୯
ଶଳମୁଣ୍ଡିକୋରବ (ଗ	ଟ ୦/୯୭

ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟରେ ନବଦିଗ ।

ଉତ୍କଳ ମହିଳା ସମ୍ବାଦିତ ଏକମାତ୍ର ମାସିକ ପବ୍ଲିକା—

ଉତ୍କଳ ମହିଳାମାନଙ୍କ ଲେଖନ ନିଃସ୍ଵତ ସୁକୋମଳ ବାଲକବାଳିକାମାନଙ୍କ ର
ପାଠୋଘ୍ୟୋଗୀ ସୁଲକ୍ଷଣ ଶଦ୍ୟ ପଦ୍ୟାଦି ସମ୍ବଲିତ

ପରିଚାରିକା । ମାସିକ ପରିକା ।

ଉତ୍କଳର ଖ୍ୟାତନାମା ସାହିତ୍ୟ-ରଥୀ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ସପ୍ତାହିତ
ପବ୍ଲିକାମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ।

ସୁନ୍ଦର କାଗଜ ଏବଂ ସୁନ୍ଦର ଛାକିରେ ଛୁଟା ।
ମୂଲ୍ୟ—ଅତି ସୁଲଭ ।

“ଅଛୁମ ବାଣୀକ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୧୫ ; ମୋଟପରି ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ଟ ୧୫/-
ପଦଲେଖି ଶୀଘ୍ର ଗ୍ରାହକ ହେଉନ୍ତି ।

ନିମ୍ନଲିଖିତ ଠିକଣାରେ ପଦ ଲେଖିବେ—ମ୍ୟାନେଜର “ପରିଚାରିକା”

ବାଙ୍କାବଜାର

ପୋଠ ଅଧିକାରୀ

କଟକ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ବସ୍ତ୍ରକୁମାରୀ ଦେବୀ,
ପଞ୍ଜାଦିକା ।

Registered No. 28 D.

ଶ୍ରୀ

ଶ୍ରୀ ଭାଗ ।

ଆଷାଢ଼ ୧୩୨୭—୧୩୨୮, ମୁଁ ସଂଖ୍ୟା ।

ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜପୁର ଦାସ ବି. ଏ.
ସମ୍ପାଦକ ।

ସ୍ତୁରୀ ।

ଶିଷ୍ୟ	ଲେଖକଙ୍କ ନାମ	ପୃଷ୍ଠା ।
୧ । ବର୍ଷାରଣୀ ପଦ୍ୟ	ଶ୍ରୀମୁଖ ଉତ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି	୩୫
୨ । ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍ତଳ	„ ଜଗବଳୁଷ୍ଟିତି	୩୬
୩ । ରତ୍ନ୍ୟାନ ବିହାର	„ ଉତ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି	୩୭
୪ । ବିଦ୍ୟତ ବିମୁର	„ ଜଗନାଥବଳ୍ଲବ ଯୋଷ	୩୮
୫ । ବର୍ଷା ଅହାନ ପଦ୍ୟ	„ ଶ୍ରୀ ଗୋଦାବିଶ୍ଵା ମହାପାତ୍ର	୩୯
୬ । ଚୋଳପୁର ଶାନ୍ତି ମନ୍ଦିରନେ	„ ଯୋଜନଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ଶର୍ମୀ	୪୦
୭ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ	„ କିଶୋରମୋହନ ଦାସ	୪୧
୮ । ରତ୍ନ କଥା	„ ପାବଲ ଚରଣ ଦାସ ବ. ଏ.	୪୨

ଶ୍ରୀ ତାଳପତ୍ର ଜାଟକ ।

ମାନବର ଅୟୁଗେଗ୍ୟାଦ ବୃଦ୍ଧି ସକାଶେ ଜନ୍ମ ପରିକ ।
ବା ଜାତକ ତାଳପତ୍ରରେ ବିଶୁଦ୍ଧୁରେ ଲେଖି ରଖିବା ପ୍ରଥା
ପ୍ରାର୍ଥନ ବିଜ୍ଞନ ସମ୍ମତ ଅଟେ । ଅମ୍ବେ ଉପଯୁକ୍ତ ପାରିଶ୍ରମିକ
ନେଇ ତାଳପତ୍ରରେ ବିଶୁଦ୍ଧ ଜାତକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ଦେଉଥିଲୁ ।
ଯେ ଯଥା ଶକ୍ତ୍ୟାନୁରୂପ ପାରିଶ୍ରମିକ ଦେସ୍ତ ପରିମାଣ ଉଚ୍ଚିଷ୍ଟ
କରି ଜନ୍ମକାଳ ବର୍ଷ, ମାସ, ସନ୍ଦିତ୍ୱ, ତଥ୍, ବାର, ତାରିଖ,
ଦିବାରାତ୍ର, ଦଶ୍ତି, ନିତା, ଘର୍ମା, ମିନିଟ୍, ଉଦୟପୂର୍ବ ଶୁଯୁ ପାଦ ଓ
ମସ୍ତକମୟ ନିଷଫ୍ଟାଦ ସହିତ ନିଜମତ ଓ ଜୋତ୍ର, ଜନକଙ୍କ ନାମ
ଓ ସଙ୍ଗ, କଳକ୍ରମ ଓ ଗର୍ଭପଣ୍ୟା, ପୁତ୍ରକନ୍ୟା, ଶର୍କାନାମ
ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିବରଣ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଟିକଣାକୁ ଶୀଘ୍ର ପଠାଇଲେ
ଅମ୍ବେ ବିଶୁଦ୍ଧ ତାଳପତ୍ର ଜାତକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ଭ; ଦିଃ
ହାକରେ ପ୍ରେରଣ କରିବୁ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ରୀ ଗୋପୀନାଥ ରାଜଗୁରୁ
ପୁତ୍ରମାର ପୋଷ୍ଟ
(ଗ)

ମୁଣ୍ଡର

୧୫ ଶୀ ତାରୀ ।

ଆଷାଢ଼ ୧୩୨୭—୧୩୨୮ ।

{ କଲ୍ପ ସଂଖ୍ୟା ।

ଘେନାହେଉ ବର୍ଷାରୁଣି, ପୁଅଭନନ୍ଦନ,
ବିଶ୍ଵର ଅରିବାଦନ ପୁଲକ ବନ୍ଦନ ।
କେତେ ଅଗ୍ର ଅଛୁ ତବ ତାପମୀ ନେତ୍ରରେ,
ନସୁନ୍ଦର ଦୁଃଖେ ତାହା ଅସମ୍ଭାଲେ ଝରେ ।
ଦ୍ରୁବମୟୀ ଦୟା ରୁମ୍ପେ, କିମ୍ବା ମହାମୂରତ,
ଅଥବା ଅମର ତେବେ କାମଧନୁ ପୁଣି ।
ପିଇ ସେ ଅମରବୃଦ୍ଧ-ସେ ଅମୃତପଣା,
ହୁଏ ରସ ରସବଣୀ, ବର୍କ୍ଷିଷ୍ଟୁ ଭୁଷଣା ।
ଉଷ କଳ୍ପ ଧରଣୀକ ନିଦାତ ପାଷଣୀ,
ଲଭିଲୁ ସେ ତବକରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଦଣ୍ଡ ।
କଳ୍ପ ତାକୁ ଶଣ୍ଟ ଶଣ୍ଟ ତବ କରବାଳ,
ଝରେ ବାରଧାରୀ ବାଲେ ତା ଦେହୁ କି ଲାଳ ।
ସେ ଶୋଣିତେ ବୟୁମଜ୍ଞା ହେଉଛୁ ଶାନ୍ତିଳ,
ବିଧୁବଶେ ଭୁଞ୍ଜେ କେତା ବିପଣ୍ଣତ ଫଳ ।
ବର୍ଷାରୁଣି, ତବ ଶୁଭ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଗୀତ,
ଗାଉଛୁ ଦର୍କ୍ଷର ଭକ୍ତେ ହୋଇ ପୁନ୍ଦିକିତ ।
ଭୁମ୍ଭର ଶଠଣୀ ଆଶେ ପ୍ରାଚୀ ଘୋରନ୍ଦ୍ରି,
ବିପତ୍ତିର ଉନ୍ନତି-ପୁଣ୍ୟହାର ଧର ।
ଧରଣ ନଦୟ ନରେ ହାରକ କନ୍ଦୁକ,
ଉଷ ସମର୍ପଣ ଅର୍ଥେ ହୋଇଶ ଉଷୁକ ।
ସୌଦାମିଳା-ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣମାପ ନରେ ତହଟାର,
ଛନ୍ତି ସୁଷ୍ଣିରଣୀ ତବ ନବଜନା ପାଇଁ ।
ବିଜୟ ଉଷବେ ତବ ମର ସବପ୍ରାଣୀ,
ମା ଗୁରୁ ରୁତକ ଆର୍ଦ୍ଦେ “ଦେ ପାଣି ଦେ ପାଣି ॥”

ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି ।

ପ୍ରାଚୀନ ଭକ୍ତି ।

ପୂଜ ପ୍ରକାଶିତ ଉତ୍ସବ ।

ଅନେକ ଚଉପଥ ଲେଖା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସଙ୍ଗୀତ ପର ଚଉପଥ ମଧ୍ୟ ନାନା ରାଗ ବିଗଣୀ ଓ ଡାଳ ସମ୍ମୁଦ୍ର । ଚଉପଥ ଓ ଚଉପଥ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଏହି ଯେ ଚଉପଥ କ ଠାରୁ କ୍ଷ ପରୀୟକ ଚଉପଥ ଅକ୍ଷର ମୂଳକ ଲାଗ ପଦ ଏବଂ ଚଉପଥ ସାଧାରଣତଃ ଶୁଣିପଦ । ଚଉପଥ ନାନା ରାଗବିଗଣୀ ହୟୁନ୍ତ, ମାତ୍ର ଚଉପଥ ମାନଙ୍କର ସ୍ଵତତ୍ତ୍ଵ ବୃଦ୍ଧ । ମୁଖୁପରଚିତିଶା, ମାନଙ୍କର ଚଉପଥ, ଶରୀର ଭେଦ ଚଉପଥ ଇତ୍ୟାଦି ନାନା ବିଷଦ୍ବ୍ୟକ ଚଉପଥ ଅଛି । ଶରୀରରେବ ଚଉପଥର ଲେଖା ଅତି ଉଚ୍ଚକ୍ଷେତ୍ର, ଶରୀର ସରଳ ମାତ୍ର ଭାବ ଅତି ଉଚ୍ଚ । କଣ୍ଠମୂଳୀ କଣ୍ଠରେତ୍ତର ଶରୀର ପ୍ରତି ବୈଶାଖୀଜନାର ଉର୍ଣ୍ଣବିକ ପାଦପଦ୍ମରେ ଲୁହ ରଖିବା ନୁହି ଏହା ଗୋଟିଏ ରହିଷ୍ଟ ପଦ । ବିଷୟକ୍ଷିତ ସ୍ଵଧାରଣ ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବାଉଳି ଅତି ସ୍ଵରଳ ଭାଷାରେ ଲେଖା ହୋଇଛି ।

“କିଛି ମନ୍ତ୍ର ଆର୍ଦ୍ର ମୋ ବୋଲି କର
କଳା ଶ୍ରୀମନ୍ତ ବାରେ ଦର୍ଶନ କର ରେ;
କେତେ ଦିନକୁ ମନ ବାନ୍ଧିବୁ ଅଣ
କି ଯେନିରୁ ତୋର କୁଣ୍ଡିଲେ ଘଟ ରେ । ୧ ।
ଖଟ ପଲଙ୍କ ମନ ଶେଜାଇ ଗୋର
ଖଳ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ହେବ ଏ ତୋର ଦେହୁଁ ରେ,
ଖଣ୍ଡି କି ଖଣ୍ଡି ତୋର ପଞ୍ଜର କାଟି
ଖରଯେ ଥିବେ ଶ୍ଵାନ ଶୁଗାଳ ବାଣ୍ଣି ରେ । ୨ ।
ଚିଦପ୍ରତିମା ପର ଦିଶୁ ସୁନ୍ଦର
ଚିର ହିତର ଦେଖ କି ନାରାଖାର ରେ,
ଚର୍ମ ବେଢିଛି ସିନା ଚଉପଥିକ
ଚର୍ମ ତୁ ଦିଅ ନାଲିଗିର ବାସୀଙ୍କି ରେ । ୩ ।”

ଯଦୁମଣି ଜଣେ ପ୍ରଧାନ କବି ଥିଲେ, ସେ ଜାତିରେ ବଢାଇ, ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ପାତ୍ରିତି ହେଉ ସେ ଜାନ ଦରବାର ମାନଙ୍କରେ ବଢ଼ି ଅଦର ପାରୁଥିଲେ । ଯଦୁମଣି ରହୁଥୁବେ ନାମକ ଖଣ୍ଡି ଏ ସୁନ୍ଦର ହପାହୋର ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲୁ । ସେଥିରୁ ତାଙ୍କ ଜାବନ ସମ୍ମାନୀୟ କେତେକ ପଟିଶାର ପ୍ରମାଣ ମିଳିଛି । ବଜାମାନ ଜାତି ବିଶୁର ନ ରଖି ଶୁଣାର ଆନ୍ଦର କରୁଥିବା

ବିଷୟ ଯଦୁମଣିଙ୍କ ଜାବନରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ । ସବୁ ଯୁଝରେ ସବୁ ଦେଶରେ ଶୁଣାଇ ଲେକ ଅବୁଦ ହେଉଥିବାର ଭୂର ଭୂର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ଯଦୁମଣି ଜଣେ ଶ୍ରୁଦ୍ଧ ଓ ସଙ୍ଗୀତ ଲେଖନ । ରଂରେଖାରେ “Humorist.” ବୋଲି ଯାହା କହନ୍ତି ଯଦୁମଣି ସେହି ଶ୍ରେଣୀଯୁ ଲେକ, ତାଙ୍କ ଲେଖା ରହସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ତାଙ୍କ ଲେଖାରୁ ପଦ ଅଧି ଦୁଷ୍ଟିତ ଦେଲେ ପାଠକେ ସହଜରେ ବୁଝିପାରିବେ । ଯଦୁମଣି ବାମବିଳାସ ନାମକ ଖଣ୍ଡି ଏ ସୁନ୍ଦର ଲେଖିଥିଲୁ । ସମାଯଣ ବିଷୟ ଶ୍ରୁଦ୍ଧରେ ଲେଖା ଯାଇଛି । ସମତନ୍ତ୍ର ଯେତେବେଳେ ସିନ୍ଧୁ ପାରହୋଇ ଲଙ୍କା ନିକଟରେ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ, ତେତେବେଳେ ଦୂଠ ଯାଇଁ ବାବଣକୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ଜଣାଇଲୁ । ଏହି କଥାକୁ ଯଦୁମଣି ବାବଣରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ଦେଖନ୍ତୁ ।

“ପୂଜକେବତା ଶବ୍ଦଶ୍ଵର ଭର୍ତ୍ତା ଆଗେ ଦୂର ବାଣୀ କଳୁ ପ୍ରକାଶ ଅଶୋକ ବଜନ ସଂଶୋକେ ଥିବା ବଧୁ କରୁ ସିନ୍ଧୁ କୁଣ୍ଡେ ହୁବେଶ । ଏଥକୁ ଶୁଣି ହସି ବୋଲିଲା ଦଶତୀବ । ନାସ୍ତି ବହନେ ବାରିଧି ଖାସେ ତକୁ ନାଟିବ ବୋଲି ଆସିଥିବ । ୧”

ପ୍ରବନ୍ଧ ପୂର୍ଣ୍ଣତନ୍ତ୍ର କବିଙ୍କର ଅନ୍ୟତମ ଶ୍ରୁଦ୍ଧ ଗ୍ରନ୍ଥ । ବିଷୟକ୍ଷିତ ଶ୍ରୀକୃତ୍ତଙ୍କ ସହିତ ବୁକ୍କଣୀକ କବାହ । ଗନ୍ଧିତ କାନା ଶ୍ରୁଦ୍ଧରେ ଲେଖା କେବଳ, ଆଠପ୍ରତି ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି । ସମ୍ବନ୍ଧମୂର ଓ ଅଳକୀର ପୂର୍ଣ୍ଣ । ପଦେ ଦିପଦ ପ୍ରଦିଲେ ଜଣାଯିବ ।

“କୀର୍ତ୍ତ ସାଗର ରଦର ଆଦରିଛି ନବ ମୁଦିର କେନ୍ଦ୍ରିଯକ ଚାର୍ମୀ ନିର୍ମିତ ଧବଳେ ମିଶିଛି । ଅଧବଳ ବିଷ କୁଣ୍ଡେ
ହାସେ ବାମାର । ମାଲିମାର ନାହିଁ ସାନ୍ଧାର । ସପର ବିଦଶୁ
କରିଯାର ଶୁଭ ସେହି ଏହି କଳା ଦିଶୁର ।” (ଶମ୍ଭୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ୧୯)
“ଅମର ଯତି ଅମର ମାର୍ଗେ ଗତି ରତ୍ନଥିଲେ ଦ୍ଵାରା ବନ୍ଦିକା
ପଣ୍ଡିତ ସଙ୍ଗ ସଙ୍ଗୀତ ଗୀତରଙ୍ଗ ଶାନ୍ତ ବାଜିରଙ୍ଗ ଶୁଣିବି ।
ବାଳା ବିଳାସ । ବନେ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ଯାଇଁ । ଅସକର୍ତ୍ତନ
କର୍ତ୍ତା କାର୍ତ୍ତି କାର୍ତ୍ତିନ ନର୍ତ୍ତକେ ରମନା ରସାର ।” (୧୯ ପଦ)
ଯଦୁମଣି କେତେବୁଦ୍ଧିଏ ସଙ୍ଗୀତ ଲେଖିଥିଲୁ । ସଙ୍ଗୀତଗୁଡ଼କ
ଭବଗର୍ଭକ, ମାତ୍ର ଅତିଗ୍ରାମ୍ୟ ଭାଷାରେ ରଚିତ । ଏମର

ଲେଖାର ଅବଶ୍ୟ ବାହାଦୁର ଥାଇ । ତୃଷ୍ଣାନ୍ତ ଦେଖନ୍ତୁ:—

“ପରାଣ ଯିବାର ଲେଡ଼ା । ପ୍ରିସ୍କଳନ ପ୍ରୀତି ପୀମୁଷରୁ ଅଛି
ଯେବେ ହଥର ଶଦତ୍ତା । ପଦ ।

ଅଛି ଯହେ ଘୁଣି ବାଉଆଡ଼େ ଆଣି ଲଗାଇଲି ବରଗଡ଼ା ।

ବୋଲେ ସଦୁମଣି ମୋ କରମକୁ ପୁଣି ଫଳିଲୁ ଘିତାତରକା॥”

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟାଗୁରୁ ମଧ୍ୟ ଏତିଳି ଧରଣର ସଙ୍ଗୀତ ଲେଖି
ଯାଇଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଯଦୁମଣି ଓ ତାଙ୍କ ଲେଖା ମଧ୍ୟରେ ଟିକିଏ
ପ୍ରଭେଦ ଦେଖାଯାଏ । ଡୃଷ୍ଟାଙ୍କ ଦେଖନ୍ତି:-

କନ୍ତୁ କଳ କି ଦୂର୍ଧ୍ୱରକୁ ରେ । ବଜୀଲି ଖଣ୍ଡ ଅଙ୍ଗି
ଶାରକୁ ରେ । ପଦ ଏଥାଦି ଗୁଞ୍ଜ ଆଣି ମୁଁ ଯିବିଦେଲି
ଆଶିବନ୍ତ ବର୍ତ୍ତଳ ମୋତି ହାରକୁ ରେ । ଚଢ଼ାଇ ଦେଲି
ଶୁଭୁତର ଚନ୍ଦନ ଚବୁ ଚାକେ କର୍କଟୀ ଲଟା ଗୁରକୁ ରେ । ୧
ଶିଳା ଶୟନ୍ଦୁ ଡର ନ ଥିବା ଶର୍ଷତର ନିମନ୍ତେ ରଖି ଭୁଲି
ପାଇକୁ ରେ । ଶିଶୁଷ ସୁକୁମାର ମହାଘଜ କୁଳର କନ୍ଧରେ
ବୁହାଇଲି ଶାରକୁ ରେ । । ଟେକି ଠୁକିଲି ଲୋକୁ ସବୁ
ପୁଣ୍ଡଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚନ୍ଦଚାଲ ଦେଉଳ ହାରକୁ ରେ । ଯବନଜାତି
ଶବ ଭବନ ହେବା ଭବି କଟକୁ କଳି ନମସ୍କାରକୁ ରେ ।

ଯଦୁମଣିଙ୍କ ସଙ୍ଗୀତରେ ଯେଉଁ ଉଦାହରଣ ଉପରେ
ଲେଟୋଅଛି, କବିପୂର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ଠିକ ସେହି ଶବରେ ଗୋଟିଏ ସଙ୍ଗୀତ
ଲେଖିଛିନ୍ତିନି।

“ପରଶ ଶୁଭ କି ଲୋଡ଼ା ରେ ସଙ୍ଗାତ ପ୍ରି ମୃଜନ ପ୍ରୀତପୀମୁଖ
ମହାନ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖଦତ୍ତା । ପଦ ।

ପାଶୋରେ ନ୍ଦରସ କିତର ପଦସ ପଣ ପରସ ମନ୍ଦାସ

ପେଟ୍‌ଯାକେ ପୂର୍ବିତ୍ୱକ ଯେବେ କୁଟ ମୁଖ ଧରି ମନ୍ଦହାସ ।
ଏମେଣ୍ଟ ଏହି ପଦବାଣୀ ହେଉ ଯିବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ।

କୁଳଧୂମ କାର ମୁଦ୍ରାକାଟା ରହ କରିଯା ଖୁଟେ ଛାଲକା ।
କୋଣ ଏହି ୨୦୨୦ ରୁ କିମ୍ବା ୨୦୨୧ ରୁ କିମ୍ବା ୨୦୨୨ ରୁ

କାନ୍ଦାରିଙ୍ଗ ପାଦତ୍ତ ଶୁଖଲାଙ୍ଗ ସୁଣ୍ଡା ସୁଣ୍ଡା ଟେକା ଜଳ କବା । ।

ଏଥରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଉପମାଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ ପ୍ରାକୃତିକ ।
ଏ ପ୍ରକାର ଉପମାନ ବଡ଼ ହୃଦୟ ଶରୀ ଏବଂ ଚିତ୍ରରଙ୍ଗିକ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଗୀତମାନଙ୍କରେ ଏହି ବିଶେଷତ୍ବ ସଙ୍ଗଦା ଲକ୍ଷିତ
ହୁଏ ଭାଷା ସରଳ, ଉପମାଗୁଡ଼ିକ ନିତ୍ୟ ଅନୁଭୂତି ଘଟଣାବଳୀ
ଏବଂ ଭବଗର୍ଜିକ ଥିବାରୁ ସମ୍ବନ୍ଧରୁଙ୍କ ସଙ୍ଗୀତ ବଡ଼ ଲୋକପ୍ରିୟ
ଏବଂ ସାଧାରଣ ସମାଜରେ ଆଦି, ଶୀଘ୍ର ।

କବିମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ କେବଳ ଅଦିରସରେ ସଙ୍ଗୀତ କରନାହାନ୍ତି ।
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରସର ସଙ୍ଗୀତ ଅଭିନ କାହିଁ । ଜନନୀଥଙ୍କ ନାନା
କଷି ନାକାପ୍ରକାର ମୁଦି କରିଛନ୍ତି । ଦୁଇଶୁରଗୋଟି ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ
ଦେଲେ ପାଠକେ ବହୁ ପାରିବେ ।

ଗର୍ବତୀର ସରଳ ଶାକପାଇଁ ।

“ମିତ୍ର ଏ କିଏ ସେ ଗୋ ପୋନ୍ଦର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ଲାଭି ।

ଭଲ୍ପଣି ଦେଇସେ କାଳିଆମଜୀକ ଗୁଲଣି ଦେଇସେ ଥଣ୍ଡି । ଧ

ପଣ୍ଡାରକ୍ଷା ଶତ ତିରଣକୁ ଯେବେ ଅଖିରେ ଦିଥର ଗୁଡ଼ି
ଉଣ୍ଡାର ବହନ୍ତି କ୍ରାନ୍ତିଶେ ନେଇଣ ତାହାକୁ ଦିଥନ୍ତ ଗୁଡ଼ି । ୧
କଂଦିବବ ବୋଲେ ଇହ ପରିଲୋକ କରିପାରନ୍ତ ସେ ପୁଣି
ନାମ ଜୟତ୍ତିଲେ ପାପ ପୁଣି ଯମ କରଣ ନ ପାରେ ଲେଖି । ୨

“ମନବାନ୍ଧବ ହେ ଶରଣାଗତ ରକ୍ଷଣ ଜାଣି । ଆଶ୍ରେ କରି
ପୋର ଥାରି ଦୟାମ ଥରେ ଥରି ଦୟ କମ୍ପି ଶାନ୍ତି । ମନ ।

ବିଲୀ ପ୍ରସାଦରେ ସକଳ ସମ୍ପଦଟି ଦେଇ ସମ୍ପର୍କ ଶିଖ ଆଣି ।

ଧରି ତାକୁ ବଳେ ଶୁଠେଲ ଘାତାଳେ ବିଶ୍ୱାସ ଗଲକୁ ରୁନୁବାଣୀ । ୧
କେଡ଼େ ଅନୁଗ୍ରହ ଯାଦବ ନିଶ୍ଚହତାରେ କଲ ସେ ରଥାଙ୍ଗପାଣୀ,
କର କି କି କୃଷ୍ଣ ନ କଲ ପ୍ରକଟ ଘକାଇଲ ସବଶକୁ ହାଣି । ୨
କି ହେବ ଅନେକ କହିଲେ ଜନକପୁଣୀଠାରୁ ନାହିଁ ପୁଲକ୍ଷଣୀ
କି ଦେନ ଓପର ରୁକ୍ଷାକଲ କୋଧ ନିବେଳିଲ ଦ୍ଵାରକନେ
ଆଣି । ୩ ଧରଣୀଠଳେ ରଜ୍ଞୀଶ୍ୱର ଭୟ ନାଚିବାକୁ ଯେବେ
ଅନ୍ତା ପ୍ରାଣୀ । ବନମାଳୀ ରୁନୁ ଘାଣ ନ ମାତ୍ରା କୋଟିଏ
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦେଲେ ଆଣି । ୪ ”

“ଏହି କଥାରେ ମୋ ମନ । ନିତି ଦେଖୁଥିବ ନିଳାଦ୍ଵିମଣ୍ଡଳେ
କଞ୍ଚକପଦର ବଦନ । ଧ ।

ଅଞ୍ଜଳିରେ ଜଳ ପିଇ ପିନ୍ଧି ଥିବି ବକୁଳ କରି ବସନ,
ଶତୀପତି ପଦ ରୁଷ୍ଣ ମଣୁଥିକି ଥିଲେ ରୁମ୍ଭ ସନ୍ଦିଖାନ । ୧ ।
ଲେଖା ହୋଇଥିବ ଆର୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ ଚନ୍ଦନମୁଖ ବେଳକୁ ।
ଧୀରେ ଗୁଡ଼ି ଥିବି ବିପୁଳ ଭୁକୁଳ ଶୁଭ୍ରତ୍ରା କାମପାଳଙ୍କୁ । ୨ ।
ଅବକାଶମାନଙ୍କରେ ମୋ ଲକ୍ଷମ ହୋଇଥିବ ଅହନିଶ୍ଚ ।
ତେତେବେଳେ ଡୋଳେ ହେଲେ ନ ଦେଖିବେ ବ୍ରହ୍ମାବୁଦ୍ଧ
ଚନ୍ଦ୍ରଶିଖ । ୩ । ଉନିବଦନ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଗୁହଁ ମୁହଁ ତାପତୟିର
ନାଶିବ । ବୋଲେ ବନମାଳୀ ଜନ୍ମପତି ଭୟ ଲୋକଙ୍କୁ ଗୁହଁ
ଦସିବ । ୪ ।”

ଏପର କେତେ ଉଦାହରଣ ଦେବ । ସବୁ ଉଦାହରଣ
ଦେଇ ବସିଲେ ଗୋଟିଏ ସୃତିମ୍ବ ଦୃଷ୍ଟି ଘୋଷି ହେବ ।
କେତେପ୍ରକାର ସଙ୍ଗଠ କେତେ ବନ୍ଦ ଲେଖିଥାଏନ୍ତି ତାହା
ପଠନମାନ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ସେଇଁ ମାତ୍ରାନ
ମନେନକିରାନ୍ତି ଯେ ଓଡ଼ିଶା ସଙ୍ଗଠ କେବଳ ଆଦିରସ ପୂର୍ଣ୍ଣ,
ସେମାନଙ୍କ ଭୂମି ଦୁଃଖକରଣାର୍ଥୀ କେତେଗୋଟି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଇବ ।
ଏଇ ମାତ୍ର ଲଜ୍ଜିରସ ସମ୍ପର୍କରେ ।

କେବଳ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ରୂପବଞ୍ଚିନା ଯିଏହିଠାରେ କରୁମାରଙ୍ଗୁ
ଓ ସ୍ଵାକ୍ଷରିତ ପାଦମୁକ୍ତର ସାହୁମିଳିକ ଛଟା ଓ ଭାବ ଦେଖିଲେ,

ପାହିଛି ଉନ୍ନତ କେତେବୁଝ ହୋଇଥିଲୁ ଜାଣି ପାରିବେ ।
ଦୁଷ୍ଟାତ୍ ସ୍ଵରୂପ ଦୁଇମୁହଁ ପଦ ଉବାର କରାଗଲା ।

“ଗୁହଁରେ ନିକୁଞ୍ଜ ରାଜିଙ୍କୁ । ଜୀବନର ବନ୍ଧୁ ଶଖା ଗୋବିନ୍ଦ
ସଜକୁ । ଧ୍ୟ । କେତେବୁଳୁ ବିଶ୍ଵାସ ଗଢି ରଖିଥିଲୁ ସହି
ସହାର ସାର ସୁଷମା ସମ୍ପତ୍ତି ବୁଜକୁ । ୧ ।”

“ବଳିଭ୍ରକ ପାଳିତ ମାଲମଣି ଜାମ୍ବତ କୁତ୍ତଳ ବିଧୁନୁଦ
ତମାଳ ଧାରୀ ମିତ ରତ୍ନିତ ପ୍ରସନ୍ନ ଭାଜିଛି ମଧୁବୁଦ୍ଧ ବିକତ
ଇନ୍ଦ୍ରର ଜଣି ଆକାର ରେ । ପବନ ହେଲୁ ନେତ୍ର ମୋହର ।”

ଶ୍ରୀବଣରେ କୁଣ୍ଡଳ ଚକ୍ରକରେ ମଞ୍ଜଳ ହେଲି ଦିଶର ଚହିଁ
କଣ ରତନହାର । ବାଣୀ ଗଜମୁକୁତା ଅଧିଶୟ ଚଞ୍ଚଳ
ଶିଖିପୁଣ୍ଡ ଚୁଳଟ କେତେ ନିର୍ମଳରେ । ପବନହେଲା ।”

“ଦିନୁ ଦିନୁ ନନ୍ଦକର୍ମ୍ୟ ଗୋ ନବ ନବ ପରା ଗୋ ମିତ ।
ନିତ ଦେଖୁଥିଲେ ପ୍ରାତି ବଢ଼ୁଆର ତୃପତ ନୁହଇ ଚରି । ପଦ ।

ହାତ୍ରର ସଣୀ ଘଷରେ ତାର ପୀମୁଖ ଯେ ଥାର ପୁର ।
ଶ୍ରୁତର ପତ୍ର ଧୂତ କାଶର ବୃଦ୍ଧି ଶେକର ନାଶ । ୨ ।”

ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ କବନ୍ଦର ମୂଳେ ନଟବର ବେଶ ହୋଇ
ଦେବିଥିବ ଯେବେ ମୋହନ ମରଳା ଅଧରେ ଚମ୍ପିବନାହିଁ ।

“ଶାରତ ପଥ ଶମ୍ଭବ ରେ ସଜୀମା । ନ ଯାଣି ବହିକି ପଢ଼
ବଜାଇଲେ ପଦ ପଦକ କଚନା ରେ । ଧ୍ୟ ।

ବିକୁଣ୍ଠ ମଞ୍ଜଳ ଶିଳାରେ ତଇଜ ହୋଇଶ ଅଛଇ ଭାବୀ ।
ଆଉ ରାତିର ଅଥକ ତୋହର ହୋଇ ପାରିବୁ କି ଛାଡ଼ା । ୩ ।”

କେତେ ଉକ୍ତର କରିବା । ଯାହାର ପୁରାତନ ଓଡ଼ିଆ
ସଜୀତ ପାହିଥ୍ୟ ପାଠ କରିବାର ଇଣ୍ଡା ହେବ ସେ ସମସ୍ତ
ସଜୀତରୁଥିବ ପାଠ କର ହୁଏ ଦୟାଙ୍କମ କରିପାରିବ । ଉପମା
ଶିଗରୁ ଦେଖ, ଭାଷାଦିଗରୁ ଦେଖ ବା ଭାବ ଦିଶରୁ ଦେଖ
ଓଡ଼ିଆ ସଜୀତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଦେଶିକ ସଜୀତ ଅପେକ୍ଷା
କୌଣସି ଅଶରେ ନିକୁଷ୍ଟ ନୁହେ, ବରା ଅନେକାଂଶରେ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ସଜୀତ ଏକବିତ କଲେ ଲକ୍ଷ୍ମିଧିକ
ହେବ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇନାହିଁ । କେବଳ
ଆଦିରସ ଦ୍ୱାରା ଦେଇ ଉତ୍ତାର ଦେଲେ ଚନ୍ଦିବ ନାହିଁ ।
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷାରେ ଆଦିରସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସହିତ ରୁକନା
କିଛି ଭାବ ଉପମା କି ପ୍ରକାର ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ହୋଇଛି ଦେଖିବାକୁ
ଦେବ । ଆଦିରସ ଥାର ଭାବ କି ପ୍ରକାର ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି
ଦେଖନ୍ତୁ ।

“କଳାକମଳ ମାଳ ସମ ପୁରୁଷ ମନୋହର ବେଳ ଭାବୀ ।
କଳାକୁ ହାରିକରି ଦେଲି ପକାର ଜୀବନ ଯାଉ କି ଥାଉ । ୪ ।
କିନ୍ତୁକା ଚନ୍ଦନ କଳାପିକ ସ୍ଵକ କୁଷମ କୁଞ୍ଜ ନିନାଦ ।

ଲୁଗେ ବିଷପର ଦିବା ଦିତ୍ତବଞ୍ଚ ନ ହୁଅଇଁ ନେବେ ନିବ ।

ରତ୍ନ୍ୟାଦି ଅନେବ ରାଦାହରଣ ଦିଆଯାଇ ପାରେ ।

ପାଠକମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ଯେ ସେମାନେ ସାହିତ୍ୟକ ଜଣେ
ଦେଖନ୍ତୁ । ଆମ୍ବ ସାହିତ୍ୟ ଭାଣ୍ଡାରରେ କି ରହ ଅଛୁ ତଥା
ଅନ୍ୟକୁ ଦେଖାଇବା ଓ ଅପେ ଦେଖି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
ଗୋରବାନ୍ତିର ମନେ କରିବାହିଁ ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ
ଲକ୍ଷ୍ମି ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ବର୍ଣ୍ଣମାନ ବୁଢ଼େନୁମୋଦିତ ସଙ୍ଗ୍ୟ
ପ୍ରକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉ, ଏଥରେ କାହାର କିନ୍ତୁ ଆପରି ନାହିଁ
ଏହା ଦୋର ପ୍ରାଚୀନ ସମ୍ପତ୍ତି ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ଉପେକ୍ଷାକୁ
ନୁହେଁ । ଭାବ ପ୍ରକାଶିତ୍ ସାହିତ୍ୟର ମୁଖ୍ୟଭାବରେ । ୫ ।

କୌଣସି ରସାୟକ ଭାବ କି ସକାର ପ୍ରକଟିତ ଓ ପ୍ରକୃତି
ହୋଇ ପାରିଛୁ ତାହାହିଁ ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିବ୍ୟ । ଯେବେ
ଯାନରେ ଅଣ୍ଟିଲାଟ ପାଇଁ ତାହା ଭାବ ଦେଖାଯାଉ, ଯେବେ
ବିଶାସ ଶବ୍ଦଯୋଜନା, ଧର୍ମ, ଭାବ ଓ ଉପମାଦୃଷ୍ଟିରେ ଓହେ
ସଜୀତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଛି ଉପରେ । ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରକାଶିତ ରେ
କୌଣସି ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷାରେ ଗୀତ ସହିତ ଗେଟ୍
ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆମ୍ବେ ଗୋଟିଏ ଗଙ୍ଗଳା ଗୀତ ସହିତ ଗେଟ୍
ଓଡ଼ିଶା ଗୀତର ରୁକନା କରିବା ଉଦେଶ୍ୟରେ ନିର୍ମିତ
ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଲୁଁ ।

ନଙ୍କଳା ।

“ଯାର ଶ୍ରେ ଓର ବାଜାୟୁ ବାଣୀ ପ୍ରାନ କେମନ କରିବ ।
ଏକଲ କାଳୁ କଦମ ତଳାୟ ଦୀତିପ୍ରେ ଆଚିତ ଆମାରଟିକ
ଯତ ବାଣସା ବାଜାୟୁ ତଳା ଦତ ପଥ ପାନେ ଗୁମ୍ଭ ।

ପାଗଳ ବାଣୀ ଡାକେ ଉତ୍ତମ୍ୟୁ:—

ନା ଗୋଲେ ସେ କେବେ କେବେ ତଳେଯାବେ ମାନ୍ଦିରଟିକି

କ୍ରେୟୁ ।

“କେ ମୂରଳ ବଜାଇଛୁ ବୁନ୍ଦାବନେ ଗୋ । ତା ପର ନାଶରୀ

ନାହିଁ ଜଣେ ଗୋ । ୬ । ସେ ନାବ କଣ୍ଠେ ବାଜାର
ପାଦ ମୋର କ ଚଳିଲା । ମାର ମରମେ ଭେଦିଲ ପଞ୍ଚବାଣୀ

ମୂରଳ ବଡ଼ ଶ୍ରମାଦ । କିନ୍ତୁ ମେତେ ଅଗ୍ରମାଦ ପଦରେ
ଛବିଲାଲ ପର ମଣେ । ୭ ।

ଚିତ୍ପଟେ ଲେଖାଇବ ଯତନରେ ଉଶାଲିନୀ ଚିତ୍ତ
ଶାତାର ଅନୁଷ୍ଠାନେ । ୮ ।

ବିନମାଳୀ ଦାସ କହେ ନନ୍ଦପୁର ମନ୍ଦମୋହର ଭଜି ମୁଣ୍ଡି
ରହିବ ଶ୍ରାବଣେ । ୯ ।”

“ଏକା ନବମନ ଶ୍ୟାମ ବଣୀ ସ୍ଵକ ନିଶ୍ଚିଥରେ ଜ୍ଞାନ
ଶ୍ରାବନିବ । ସମ୍ମ ସୁଖମହିଳା ମୋଦମୟ ବଜେ ବିରାମ
ଦୋର ଶ୍ରାବନିବ ।”

କରି ଭବୁଅଛି, ଏହିସମୟରେ ସାରଥି “କୃଷ୍ଣ” ରଥଟାଏ ଅଣି ମୋତେ ଅଞ୍ଚଳର ସୋଭଗ୍ୟପ୍ରଦାନ କଲା । ପୁଭେବ ରେକାଯେ, ରେଠି କରିଧିନ ନୁହେ—ବୃଣଧନ । ମଁ ରଥିର ଅସଜ ଅଧିକାର କଲି । ଉପରେ ଶୌରଜଗତ, ତଳେ ଛୁଟଗତ, ଏ ଭାବ୍ୟ ପରତ୍ୟାଗ କର ମଁ ମଧ୍ୟରୀ ବାୟୁଜଗତରେ ଅଗ୍ରପର ହେଲା । ଏହି ସପ୍ତୟରେ ଗୋଟାଏ କୋଳିକି “କୁ” “କୁ” କର ଛିଲା । ମୋତେ ବଡ଼ ବିରକ୍ତ ବୋଧ ହେଲା । କହିଲି—“ଆରେ ଯା, ଭଣିଦେ, ତୋର ‘କୁ’ ‘କୁ’ । ସ୍ଵର୍ଗବରେ ରୁଗନ୍ତ, ନିର୍ଣ୍ଣଳ୍ ଅଗ୍ରପଣୀ, ପକୁତ କାହିଁ ଛୁଟିଗାଇବୁ ? ତୋର ତ ଆଉ କାଳଙ୍କାନ ନାହିଁ, ସବୁବେଳେ କଷାୟାଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଥକ କରିଥିଲୁ । ଶୁଧିତ୍ୱାରେ ପ୍ରାଣ କଷାୟତ, ଏତେବେଳେ ତୋର ସଙ୍ଗତ ଶୁଣୁଛି କିଏ ? ଏ ଜୀବତରେ କି ତୋର ଶୋଭା କେହି ନାହିଁ ? ମୋ ଭଳ ଯେ ଅରସିକ, ସେହି ଏକା ତୋର ଶୋଭା । “ଅପିଂକଷ୍ଟ ରସ୍ୟ ନିବେଦନଂ ଶିରସ ମାଲିଖ ମାଲିଖ ।” ବ୍ୟାଧଦ୍ଵାଦାସଙ୍କ ପରି ଏଭଳ ବର ତୁ ସରସପାଙ୍କ ଦରବାରରେ ପ୍ରାଥି ହୋଇନାହିଁ । ତୋର ସ୍ଵର ମଧୁର ବୋଲି ପ୍ରାଣ ତୁ ଗବରେ ଅନ୍ତର୍ଗୁଣ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲୁ ? ଅଛୁ କହିଲୁ ଭଲ, ପଶୁ-ଗନ୍ଧବ-ଗର୍ଭଭୁ, ବୃଷ, କିମା । ପାବୁଟ ଶଜସଭର ଗାୟକରହୋପାଧକ ବର୍ଷାଭୂତାରୁ କି ତୋର ସର ଏତେ ମଧୁର ? ଅତେବେ କଷା କରନା, ତୋର ଏ ବ୍ୟାଗ ସକାଶ ବିଧିବିଧି ଜୟନ୍ତର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଶାର୍ଦ୍ଦ କରିବେ । ଏହିରେ କେବଳକଥା କହିଲି, ସେ ମନରେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୋର ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥା ମୃଦୁର କୋକିଟା ତାର ‘କୁ’ ‘କୁ’ ସବୁକୁ ପର୍ଯ୍ୟାକୁ ଫନ୍ଦରେ ଅବେଳଣ କରିଥାଏ । ଯଥାସମୟରେ ଅପି ବସରେ ପଢ଼ିଲୁଣି । ତେବେଳେ ଏହାର କ୍ଲାନ୍ ହୋଇଥିଲି ଯେ; ମୋ ଭବରେ ମଁ ଅଛି କି ନାହିଁ ଜାଣିପାଇଲି ନାହିଁ ।

ଠିକ୍ ପାଞ୍ଚଟାବେଳେ ଯାଇ ଶଜସାକାରର ଛାପ୍ରିଜ ହେଲା । ମାନୀୟ ବାଜା ମନ୍ଦହାଦୟ ଶୋଟିଏ ସଫଳପତ୍ରକାର ତତ୍ତ୍ଵ ମୂଳରେ ଦଶାୟମାନ ହେଉଥିଲେ । ଶିଶୁମହିଳା, କନ୍ୟା ଶୁଦ୍ଧକ ସଙ୍ଗରେ ଥିବାରୁ ସେ ମୁଦ୍ରା ନରପତକାର ତତ୍ତ୍ଵର ଦିଗମାରଣ କରିଥିଲେ । ଶକ୍ତି ନବର ତତ୍ତ୍ଵରେ କଲମୀ ଅମ୍ବର ବର୍ଣ୍ଣା । ଉଦ୍‌ଦୟନର ଶୋଭା ଅନ୍ତରାଗତ୍ୟ ତୁଳ୍ୟ ଅତି ରମଣ୍ୟ । ଦୂରରୁ ଚାନ୍ଦୁ-ବାମନକୁଳର ସମ୍ମିଳନ ସର୍ବ ତୁଳ୍ୟ ପ୍ରତିବ୍ୟାନ ହେଲା ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଫଳଭାବରେ ଅନେକିତ । ପାର୍ଶ୍ଵ ଫଳଗୁଡ଼ିକ ଦୟୁତିବରେ ଅନେକିତ ରହିଥିଲା ।

ଅଜା ସେ କି ଶୋଭା ! ସୁକୁମାର ମୃଦୁ ଶିଶୁବୃଦ୍ଧ ଦ୍ଵିତୀୟ ହାସ୍ୟାକ୍ଷଳମୁଖରେ ଦୋଳି ଶେଷ୍ଟ ଅଛନ୍ତି କି ? ସେହି ଧାର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ଅସ୍ତ୍ରଗାମୀ ବିକର ପ୍ରତିଯାଳିତ ଦୋର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାପରିଷକ୍ତ ପୁଷ୍ପପ୍ରତି ପ୍ରାୟ ତଳ ତଳ ଦିଶୁଅଛି । ସେ ମନ୍ଦରେ ବିଷାଦର ଚିହ୍ନ ନାହିଁ, ଏମନ୍ତ କି ପ୍ରଜନ ବିଷାଦର ମୁନ୍ଦରିଯା ଧୂକା ନାହିଁ । ଅଛି ସିନ୍ଧୁରିତ ଫଳଗୁଡ଼ିକ ପାଟକାମା ଦୋତିଥିବା ବାଳକର ଉପମାଧାର କରିଥାଇଲା । କେତେକର ତର୍ଣ୍ଣ ଅକଥମୟ । ତାହାକୁ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି କହିଲେ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣର ଗୌରବ ବଢ଼ିପାରେ, ମାତ୍ର ଏବର୍ଷୀ ନିଶ୍ଚମ୍ଭ ମାନ ଲାଦୁରିର ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ କେବଳ ରୁପରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ମାତ୍ର ତାହାର ରସ ବା ଗର ନାହିଁ । ଏଥରେ ରୁହୁ, ରସ ଗନ୍ଧ ଏକାଧାରରେ ସୁଲଭ । ସୁରଖି ଏହା ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣଠାରୁ କେଟିଗୁଣରେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ । ଏ ବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଵପ୍ନୁମର ବଜ୍ରୀର ଶୋଭା ଶରୀର ଅପୂର୍ବ ମହାମଣିର ଜ୍ୟୋତିଶ ! ଫଳଗୁଡ଼ିକ ବାଳକ ସତ୍ୟ, ବାଳ ସୁଲଭ ରୁପଳ୍ୟ ହେର ଦୁଇ ଝୁଲିଆସି କୌରୁକରେ ଅମୂଳନକୁ ପର୍ବତ କର ଯାଉଥାନ୍ତି । ଆହା, ସେ କି ସୁଲଭ ପର୍ବତ ! ପର୍ବତମାତ୍ରେ ଶରୀରରୁ ଅଲକ୍ଷରେ ମନକୁ ଓଟାରି ନେଲେ । ଏ କି ଓପଯାଇକ ପ୍ରେମ ! ଦିନେ ହେଲେ ପରିଯୟ ନାହିଁ, ଅଥବା ଦେଖିଲାମାତ୍ରେ ଧଳଗୁଡ଼ିକ ଆମ୍ବମାନକୁ ଆଂଶର କରିନାଲେ । ହେ ବାଳକ, ବିଶ୍ଵାସମ୍ପର୍ମ ଏକା ଭନ୍ଦୁ ପ୍ରାଣରେ ସୁଲଭ ।

ଏହି ସମୟ ମନ୍ଦରାମ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ପୌନ୍ୟଦାତାଙ୍କ ମନ କି ଏକ ନୂତନତମର ଆଗ୍ରହ ଅନ୍ତର୍ଗୁଣରେ ବିଚଳିତ ହୋଇଥିଲା । ପକୁତ ଚଶଳା ଲକ୍ଷ୍ମୀ-ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପ୍ରଦାନ କର ବୁନିଲୁ ॥ ସହବାଳ ବିଧୂରଗୁର୍ବ ଶେଷାଟାଙ୍ଗି ଅପାଦ ସ୍ଵର୍ଗମୁଦ୍ରି ହୋଇ ଚିଥିଅଛି । ସେଥିମଧ୍ୟରେ କେତେ ଅପରିବତ୍ତି, କେତେ ବନ୍ଧୁ, କେତେ ବାଳକ । ପୁଣି କେତେ ବୃଦ୍ଧଙ୍କାଳୀ ଜାଗିଯା । କାହା ଦେହରୁ ବସନ୍ତର ଫରୁ ପିତକଃର ଚନ୍ଦ୍ର ଅବଧି ନିରିଯାଇବାହିଁ । ତାହା ର ଅଳଙ୍କାର ଭୂମିରେ ଲୋଟି ଯାଉଛି । ଏ ଅଳଙ୍କାର ବିଷନ୍ତ ପ୍ରଦାତା । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ତ ବ୍ୟାଗ-ଯଜ୍ଞର ଯାଙ୍ଗିକା, ସେମାନକୁ ଅଳଙ୍କାର କଥା ହେବ । ତାହା ସେମାନେ ବିଦରଣ ସକାଶେ ଧରଣ କରିଛନ୍ତି । ଏକ ବୃଦ୍ଧରେ ଏକାଧିକ ଫଳ ଝୁଲୁଥିବାର ଦେଖି ସ୍ଵର୍ଗମାନ ହେଲା ଏମାନେ ଏକାଳର ଭାଇ ନୁହନ୍ତି । ଏମାନେ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ପରି କିମା ରମଲକୁଣ୍ଠାଙ୍କ ପରି ଭାକା । ଶରର ବିଭନ୍ନ ମାତ୍ର, ପ୍ରାଣ ଏକ । କେତେବେଳେ ବାଳକଙ୍କୁ ମୁନିବୁଲ୍ୟ ଉର୍କୁରେ ଓହଳି ବିପର୍ଯ୍ୟା କରୁଥିଲୁ । ନର ଗର୍ଭରେ ସମାଧିଲାଭ, ବୋଧଦ୍ଵାଦାସଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ଉଦେଶ୍ୟ ।

ନାନାଜାଣୟ ପକ୍ଷୀ ବୃକ୍ଷରୁ ବୃକ୍ଷାନ୍ତରକୁ ଉଡ଼ିଯାଇ ମଧୁର
ସୂର ଆବୁଦ୍ଧି କରୁଥିଲୁଛନ୍ତି । ସମ୍ବନ୍ଧ ସେମାନେ ସହବାର
ଚନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କ କାନେ କାନେ ରଜାଙ୍କ ଆଗମନ କହି ବୁଝିଲୁଛନ୍ତି ।
ତହୁଁ ସେମାନେ ଲଜ୍ଜା-କମ୍ପେଟ କରରେ ଢାକି ଢୁକ୍କି ହୋଇ
ସତର୍କ ହେଉଥିଲୁଛନ୍ତି । ଦୁର୍ଲଭ ବାକୀଏହି କଟୁଶବ୍ଦ ବାକର
ରହି ରହି ରବ ସହ ହେଉନାହିଁ । ଯାହାର ଶବ ମଧୁର
ନୁହେଁ, ତାହାର ମାରବତାହୁଁ ମଧୁର । ତାଳାବାଦ୍ୟ ବନ୍ଦ
ହେଲେ ମଧୁର ବୋଲି କଥାରେ କହିଲୁଛନ୍ତି । ପକ୍ଷପଳ ଶୁଭକ
ଉନ୍ନାଦ ସୌଭାଗ୍ୟ ଢାଳି ଦେଉଥିଲୁଛନ୍ତି । କେହି ବା ବୁଝେର
ଶାଖା ଆମୋଦିତ କରି ବସି ଥାଏ । କାହାର ଗୁପ୍ତ ବା ସୌଭାଗ୍ୟ
କିଛି ନାହିଁ । ଅଛି କେବଳ ଶରୀରର ପୃଥୁଳତା । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ
ଏବଂ ଅଭିମନ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟର ପୂର୍ଣ୍ଣବିକାଶ, ଏ ହିନ୍ତିର
ଶୁଣୁସ ପ୍ରମାଣ ସେ ମାରବରେ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲୁଛି ।

ରଜକୁମାର ରଜକୁମାରାମଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ଆଗ୍ରହ ଆପ୍ରାଣ ମୋର
ଅବଶ୍ୟକ ରହିବ । ସେମାନେ ନିଜନିଜର ମନୋମତଦ୍ୱାରା ମୋତେ
ଦେଖାଇବାକୁ ମହାବ୍ୟକ୍ତି । ଏଣେ ଦେଖିଲୁ, ଏଣେ ଦେଖିଲୁ
ବୋଲି କହି ପ୍ରଦେଶକ ମୋର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ନିଜନିଜ ଅଧିକାରରେ
ରଖିବାକୁ ଚଞ୍ଚଳ । କି ଅଧୀର ଅଗ୍ରହ, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରଦର୍ଶିତ
ଦୃଷ୍ଟି ମୁଁ ଦେଖିଲେ ସେମାନେ ଯେବେଳେ କାଟିନିଧି ଲଭ
କରୁଥିଲୁଛନ୍ତି । ଅଢାଇ ଗୁଣଶୀଳ ଉଚ୍ଚର ଶିଖୁ ଶୁଭକର ଶିଖୁଶୂର

ଏବଂ ଆଦର ଅପ୍ୟାୟକ ମୋତେ ଗାସ୍ତିବରେ ଅହୁରିମୁକ
ଆଡ଼ିକୁ ଦେନିଗଲା । ଭାବିଲି ଯଥାକୁଳେ ଜନ୍ମ ଦିଥା ଗରସ୍ତା ।
ଏ ମାତ୍ର ବଚନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସଫଳ । ବାର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନର ଏହି
ସାଧୁଭ୍ୟାସ ସେମାନଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନରେ ସାର୍ଥକତା
ଆନମ୍ବଳ କରିବ ।

ଏହିଏହି ବିନୋଦ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ଦେଖି ପରିଶାଳ ହେଲି,
ମାତ୍ର କଥା ଦେଖିଲି ଜାଣେ ନାହିଁ । ଯାହା ଦେଖିଲି, ତାହା
ଲେଖିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ । ଏଭଳି ଦୃଶ୍ୟ ଯାହାର ନିତ୍ୟ
ଉପରେଗ୍ୟ ସେହି ଏକା ଭାଗ୍ୟର । ଏହା ତ ଅର ଅସାର
ମାରସ ପୁଷ୍ଟମା ନହେଁ । ଏହା ପୁଷ୍ଟମା ରଜ୍ୟର ପୂର୍ଣ୍ଣମଣି ।
ଏହି ମଣି ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ଅଭିରୁକ ପୁଜା ଭାବୁକ ହୋଇପାରେ ।
ଏହିଏହି ଦୃଶ୍ୟ ଭାବକୁ ସୁଧାର ଏବଂ ରଷ୍ଟରାଣ କରେ ।
ପ୍ରକୃତିର ଏହି ମଙ୍ଗଳ, ପବିତ୍ର ଉଷ୍ଣବମ୍ବୁ ଅମ୍ବୁନ ଦୃଶ୍ୟହୁଁ
ବିଳାକ୍ଷାରପୁଷ୍ଟକ କବି ହୃଦୟରୁ କବିତା ଓଟାଇଥିଲେ । ଏହାର
ଶକ୍ତି ଅନନ୍ତ, ମହିମା ଅନନ୍ତ । ଉଦ୍‌ୟାନ-ବିହାର ଶେଷ
ହେଲା । ମାତ୍ର ଅଦ୍ୟାପି ତାହାର ଶୋଭ ଆଖିଆଗରେ
ନାହିଁଥିଲୁ ଏବଂ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ କଥା କହି ବୁଲୁଥିଲୁ । କିନ୍ତୁ
ଦର୍ପରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧ ଭୁଲ୍ୟ ଧର ଦେବାକୁ ନାହିଁ, ଧରୁ ଧରୁ
ଶମ୍ଭୟାଇଥିଲୁ ।

ଶ୍ରୀ—

ବିଚିତ୍ର ବିଚାର ।

ଅଦ୍ୟ ଭିନ୍ନରେ ପ୍ରଧାନ ବିଶ୍ୱଳୟରେ ଏତୋନିର୍ଦ୍ଦେଶ
ବିଶ୍ୱର ହେବ । ବିଶ୍ୱର ଶୁଦ୍ଧି ଦର୍ଶକର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତର୍ଣ୍ଣ କହିଲୁ
ଅବଶ୍ୟକରେ ଏତୋନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମୁକ୍ତିରେ ପରିପାତ କରିବ । ତୁମ୍ଭର
କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ପମ୍ବନ୍ତ ତେ କକ୍ଷକ ବିଶ୍ୱର ହେବିବ, ତାହା
ନୁହେଁ, ତୁମ୍ଭର ଭାବାରତା ନିମନ୍ତେ ହମ୍ମସ୍ତ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରତିଷ୍ଠା
କରିବେ । ଭାବ ଦେଖି ଏହି ଶକ୍ତରତ୍ୱ ବଣୀକ ଦେହରୁ ଅର୍ପିବେଇ
ମାଁସ ନେଇ ତୁମ୍ଭର କିମ୍ବା କିମ୍ବା କରିବେ । କରି ତହୁଁ ପରିବର୍ତ୍ତରେ
ତାକର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବଶ୍ୟ ଦୁଃଖେ ସବ ଭୁବ୍ୟ କେକଳ ମୁକ
ଟକା ଗ୍ରହଣ କରି ତାଙ୍କ ବଣ୍ମୁଳୁ କରିବିଥ, ତାହାରେଲେ
ତୁମ୍ଭର କାର୍ଣ୍ଣା ଦେଶ ଦେଶାନ୍ତରର ଯୋଗିତ ହେବ ।”
ଶାରକକ କହିଲୁ “ଧର୍ମବିଚାର, ମୋହର ଅଭିଯାନ ଏହୁହୁବେ
ଅପରାଜ୍ୟ ଜଣାଇଥିଲା । ଅଭିନ୍ଦନ ମୁଁ ଶର୍ଷରକ ନାମ
ଶବ୍ଦପୁଷ୍ଟ ଶ୍ଵର କରିଥିଲୁ କରିଥିଲୁ । ଏହିଏହି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନର

ପ୍ରସରିବିଲେ ମେଳିନ୍ଦ ସଙ୍ଗୀତ, କଳପିକରତ ମଳୟ ମରୁତ । ଚରଚର ଲୋକ ଧରାରେ ମୂଳକ, ପରାନନ୍ଦ ଶାଜ ବୁଣାଯିବ । ୧ । କଳିନ୍ଦଜା କୁଳ ଫିରିନ ବକୁଳ, ମଞ୍ଜୁଳ ମଞ୍ଜୁଳ ନିଳଯୁ ବଳୟ । ପୁରଭ ପୁରମ ବିଧି କୁଷୁମଚଯୁ ଚନ୍ଦ୍ରତପ ଠଣାଯିବ । ୨ । ହେବ ସୁରାଳ ଜନ୍ୟମହୋକୁଳ, ଶୃଙ୍ଗାର ମଙ୍ଗଳ ମୟ ବନପୁଣଳ । କଳାବତ୍ତ କୁଳ ବ୍ରଦତ୍ତରୁ ମୂଳ, ମୁଖଳ ଶରୀର ହଣାଯିବ । ୩ । ଜଗନ୍ନାଥ କାରାଯୁଣ ଦେବଗୀତ, ଅମରବତ୍ତରୁ ମହେନ୍ଦ୍ର ବନ୍ଦତ, ବିରଣଶ ଶକା ରଜନୀରେ ଏକା ଛଣାଯିବାପରି ଜଣାଯିବ । ୪ ।

ବିଶେଷ ସମ ଲୋକନା ଅନାବଶ୍ୟକ । ପାଠକେ ଉଭୟ ଗୀତ ପାଠ କର କେଣ୍ଠରେ କିପରିଭବ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଛି ତାହା ରୁଦ୍ଧିନେବେ । ୫ । ଏପରି ଅନେକ ଦୁଇନା କର ଯାଇପାରେ । ଶାତହାର୍ତ୍ତରୁ ଗୋଟିଏ ତପିବା ନ୍ୟାୟରେ ପାଠକମାନେ ରଙ୍ଗକଳେ ଆପେ ଆପେ କରିନେଇ ପାରନ୍ତି । ଦ୍ୱଦ୍ଵ ସଙ୍ଗୀତ ସହିତ ତୁଳନା କଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାହିଁ ଜଣାଯିବ ।

ତୁମଣ୍ହା ।

“କାହିଁ ଜୀବନ ଧନ ବୃକ୍ଷବନ ପ୍ରାନ କାହିଁ ମେର ହୃଦୟ କି ରଜ । ଶନ୍ତିହୃଦୟ ପୁଣ୍ୟ ଆଓ ଆଓ ମୁଗ୍ଧରୁ ମୋହନ ବାଣୀରୁ ବାଜ । ନୟନ ବସନ ତିତାହୁଳ, ସାଧକ ସାଗର ହିମ୍ବା ପରଶୁକାଳ, ଶୈରନାଜ ମେର ଶିରନ ଆୟ୍ମା । ନୟନ କି ରୋମନ୍ତି ନୟନ ପ୍ରେଡ଼ିଂକେ, ଦୂରତ ଦୀରତ କାହିଁ ଧାର୍କ ପାଠକ ହାହା ପ୍ରିୟବନ୍ତ ଏ କେନ ସାଜ ।”

ଆକର୍ଷିତେଇବନ—ତାଳ ଶିପୁଠା ।

“ଜାଣିଛକ ବେଶୁପାଣି ଛନ୍ତ କାହିଁ ଏ ବନେ ଦେଇଲେ ସେ ସେ । ୬ ।

ତରୁ ଲତାମନେ କରୁଥିଲେ ମାତ୍ରା ମରୁଅଛି ଶୋକରେ । ହୁରୁଛି ମାର ନୟନ ଅଦିରତ ଦାରୁଣ ତେଜି ହୃଦୟ କହିବରେ । ପଢି । ଶିଖିପୁଛ ତୁଳିଥ, ନବସନ କାଳିଆ, ସଂଗିକ ସଙ୍ଗ ଛଦା ରୁଞ୍ଜ ରୁଞ୍ଜ ମାଳିଆ, ରଖି କପରେ ଗଲେ ସେ ତନୁ ପାତଳିଆ, ଦେଖି ଅଛକ ତାଙ୍କୁ କମ୍ପୁଛି ମୋର ଦ୍ୱୟା । ୭ । ଜାର ଯୁଇ ଲେଖ ନାହିଁ କି କରୁଣା ଦୁଃଖିଜନେ ରୁଦ୍ଧର । ଗୁହଁ ମୋ ଦୁଃଖ କାହିଁ ପାଇଁ ହସ ଫାହିକର ପ୍ରାଣସାରି ଦେଇ ମୋର । ପଢି । ଡକର ବଣୀୟବେଳେ, ପକାଇ ଏ ବିପିନେ, ସେ କାହିଁ ଗଲେ ଦିଶୁ ନାହାନ୍ତ ମୋ ନୟନେ, ଥକାଇ ଗୁହ୍ନ୍ତିଥିବେ ଆଳିଗଣ ଅୟନେ, ଏକାକିନୀ ମୋ ‘ଆଉ ଆଶା ନାହିଁ ଜୀବନେ । ୮ ।

କେଳି କରୁଥିଲେ ଅଳିକୁଳ ରିମ୍ବେ ବିଲେକିଲକ କୃଷ୍ଣକୁ । ଧଳ ତୋଳିବାକୁ ମିଳ ସବରାପୀ ଛଳି ତାଙ୍କ ଭଳିରେ ଦେବାକୁ । ପଢି । ନନ୍ଦନନ୍ଦନ କେତେ ବନ୍ଦନ ଥରେ, କନ୍ଧ ପରେ ବସାଇ ମନ ରଚିଲେ ମୋରେ, ଧୂନରବର ଶୁଣିଗଲେ ଏ ନିଶାରେ । ପନ୍ଦରବିମୂଳୀ କେ ନାହାନ୍ତ ମୋ ପାଶରେ । ୯ ।

କି କରିବ ଥକ କାମଦିନେ ବାଣ ନେଉଥିଲୁ ମା ପ୍ରାଣ । ପିକନିକର ବକୁଳରେ ବିଳସୁଛ ବିକଳେ ମୁଁ କହେଁ କହେଁହେଁ ନଶୁଣ । ପଢି । ଏଥିନେ ବୃଦ୍ଧାକଣ୍ଠ ବଚନ ଶୁଣି ତୋଷେ, ଅସି ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ତୁଳବାଳୀ ହରିଷ, ଭ୍ରମେ ପ୍ରମୋଦ ଗୀର ଶାମ ଭେଟି ହରିଷେ, ପତ୍ରପାଣି ପକନାୟକ ଭ୍ରମେ ଏ ରସେ । ୧୦ ।”

(ହିନ୍ଦୀ)

ଉଦ୍‌ୟାନ ବିହାର ।

କୈନ୍ୟମାସରେ ଦିନେ ଜଣେ ରାଜାଙ୍କ ସାନ୍ତତ ସକାଶ ଯାଇଥିଲି, କଥୋପକଥକରେ ଗୋଟାଏ ବାନ୍ଧିଲା । ବିଦାୟ ହୋଇ ଅନ୍ତବୁଦ୍ଧଲେ ପୁଣି ପାଞ୍ଚଦଶୀ ସମ୍ମରେ ଅପି ଅମ୍ବ ବିର୍ଗୀ ଦେଖିବା ସକାଶ ରଜାମହୋଦୟ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ମୁଁ ତଥାୟ ବିରାର ବାହାର ଅପିଲି । ଦୋର ନିଦାନକାଳ, ତହିଁରେ ପୁଣି ଦିବସାନ୍ତରେ ଦୃଷ୍ଟିଯୋଗନ ସମୟ । ଆଉକ ରିକାଶ ! ସୁର୍ଯ୍ୟଦେବ ମଧ୍ୟକାଶରେ ଅନୁରୂପଦୂଷକ କ୍ରୁଦ୍ଧକଣ୍ଠରେ ଅନଳ କଟାଣ ନିରକ୍ଷୟ କରୁଥିଲା । ତଳେ ନୃତ୍ୟଶିର ଅନଳକ୍ରୁଦ୍ଧାରୁ ବଳ୍ପାଇଥିଲା । ମରତୃଷ୍ଣାର ନରକ

କୁଣ୍ଠିତା ଲହ ଲହ ହୋଇ ଶେଷୁଥିଲା । ଯେହିଅତି ରୁଦ୍ଧିରେ ଦୁଷ୍ଟରେ ଦୁଷ୍ଟରେ ହତାଶ ହେଇ ଫେର ଅୟାଶି । ପବନଦେବ ଧୂକା ଦୁଃଖାଶୃଷିକ ପରି ଉଣ୍ଠ । ମାତ୍ର ତାହାକର ତେଜା ଦୁଇଟା ଅଳେକିତ ହୋଇ ଶେଷ ବିଚରଣ କରୁଥାଏ । ସେ ବଢି ନିର୍ଭୟ ଶେଷା । ସେହି ସ୍ଥେହମର୍ଦ୍ଦର କୋଟି ଅଳକଣାଳାକା ଜଳ ଉଠ ନିଦାନର ଅନୁଯମ ମହୁମକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରାଗ କରୁଥାଏ । ଧୂକଣିକାର ଜଥା ଦୁଷ୍ଟରୁ କହିଥିଲା । ନାଚଲେନ୍ଦ୍ରିଯ ଟକିଏ ଅଧିକାର ପାଇଲେ ସହାରତ ଭରନ ବିହାର ରଥଠ । ରତନଗୁରୁ ରଥବାର ଉତ୍ସାହ ନାହିଁ । କଥାର

ମୋହର ଯାହା ପ୍ରାୟ ହେଉଅଛି ତଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ କିଣି ଗ୍ରହଣ
କରିବ ନାହିଁ ।” ବିଶୁଦ୍ଧ ଅନେକ ପ୍ରକାର ବୁଝାଇଲେ,
କେବୁଁ ଶାଇଳକର ସେହି ଏକ ଉତ୍ତର । ବେଶାନିର୍ତ୍ତ କହିଲେ
“ତୁମ୍ଭର ତନି ସହସ୍ର ମୂଦା ପରିବର୍ତ୍ତର ମୁଁ ଛଥ ସହସ୍ର ମୂଦା
ପ୍ରଦାନ କରୁଅଛି ।”

ଶା—ସତି ଛାଇ ସହ୍ୟ ମୁଦ୍ରାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁଦ୍ରା ଛାପରେ
ବିଭିନ୍ନ ହୃଦୟ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷା ଯଦି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ
ମନ୍ଦିର ହୁଏ, ତାହାରେଲେ ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ତାହା ଗ୍ରାହଣ କରିବିନାହିଁ ।

ବିଶୁରେତ ଅନ୍ୟନୋଦ୍ୟାୟ ହୋଇ କହିଲେ “ପଦୁଆର
ବିଷ୍ୟାତ ବାରିଷ୍ଟର ବେଳରିଞ୍ଚର ଅପେକ୍ଷା ଥାଇ । ତାଙ୍କର
ଅଂଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଶୁର କାର୍ଯ୍ୟ ହୁକିର ରଖାଯାଉ ।” ଏମନ୍ତ
ମମଗ୍ରେ ଜଣେ ପ୍ରହସ ଉପର୍ଯ୍ୟତ ହୋଇ କହିଲା “ପଦୁଆର
ଅଗତ ଜଣେ ଯୁତକ ବାରିଷ୍ଟର ଦ୍ୱାରେ ଅଦେଶ ଅପେକ୍ଷା
କରୁଥିଲାମ୍ବିରୁ ।” ବିଶୁରେତ କହିଲେ ‘‘ତାଙ୍କୁ ଶିଖ ଏଠାକୁ
ଯେହିଆସ ହେବାକୁ ।”

ପ୍ରହରି ପୁଣ୍ୟାନ କଲା । ଅଳ୍ପଶଙ୍କ ପରେ ଯୋଦିଯା ଓ
ଜେଇଥା ବିଶୁରପତିକ ସନ୍ଧାନରେ ଉପର୍ଯ୍ୟତ ହୋଇ ଚାଙ୍ଗୁ
ଯଥାତ୍ମିତ ଅଭିଗାନନ କଲେ । ଦୁଃଖର ଛଦ୍ମବିଶ ।
ଯେଷାଂୟା ବାହିଷ୍କରର ପରିଷଦ ଧାରଣ କରିଅଛନ୍ତି ଏବଂ
ଜେଇଥା ଚାଙ୍ଗୁର କିଶୋରୀ ହୋଇଅଛି । ଦୋରହୁ ଏଥି
କୌଣସିଲପୁଞ୍ଜକ ବେଶ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ ଏବଂ କେଣଦ୍ର ର
ଏପରି ଭୁବରେ ମୁକ୍ତ ଘୃଣି କରିଥିଲେହଁ, ଅନ୍ୟ କଥା
ଦୂରେ ଥାଇ, ବେଶାନିତି କିମ୍ବା ଗ୍ରାହିଯୁନୋ ସୁଦା ସେମାନଙ୍କୁ
ଚାହିଁ ଗାରିଲେ ନାହିଁ ।

ବିଶ୍ୱରମତ ଗୋଟିଏ ସଙ୍ଗେ କରମନ୍ଦନ କରି ତାଙ୍କ ଅସଜ
ପ୍ରତିକୁଳ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
ଅହାନରେ ଉପବେଶନ କଲେ ଏବଂ ନେଇପା ବେଳାରିଓଙ୍କ
ପ୍ରେରିତ ପଦି ଖଣ୍ଡି ବିଶ୍ୱରାତିକୁ ହସ୍ତରେ ପ୍ରଦାନ କରି
ଲିଙ୍ଗକୁ ଦେଇ ପୋଟିଯାଙ୍କ ପାର୍ଵ୍ତୀରେ ବସିଲା । ବିଶ୍ୱରାତିକୁ
ଅନ୍ତଦିନମତେ ଜାଗନ୍ନାଥ କର୍ଣ୍ଣରୂପ ପଦିଶ୍ରୀ ପାଠକଲେ ।
ଅନ୍ତର ମନ୍ତ୍ରୀ ଏହି “ମୁଁ ସ୍ବାହୁ” ଏକାନ୍ତରେ ପରି ସମର୍ଥନକରିବାକୁ
ପାଇବାର ହିର କରିଥିଲି କିନ୍ତୁ ଅଧୁ ସ୍ଵାହା ବିଶତଃ ଯାଇ ନପାର
ମୋହର ବନ୍ଧୁ ଡାକ୍ତର ଚାଲିଆଜରକୁ ଠାରିଲା । ମେ କବିତା
ଓବରଶ ତାଙ୍କ ଉତ୍ସମୁଦ୍ରେ ଗୁର୍ଖାଇ ଦେଇଅଛି ଏବଂ ସେ ମଧ୍ୟ
ଏକାନ୍ତରେ ପଣ ସମର୍ଥନ କରିବାକୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।
ସେ କହୁଥିଲି ମରେ ଜଣନ ଶିକ୍ଷାରେ ପ୍ରଣାମ ଆଚନ୍ତି । ଅଧୁକ
ଲିଙ୍ଗକୁ ଥାଅନାବଶ୍ୟକ । ମୋହ ପରିଚିତ୍ତରେ ତାଙ୍କ ଏଣ୍ଣାନିଓଙ୍କ
ଅନ୍ତର୍ମର୍ଥନ କରିବାର ଅନ୍ତର୍ମାନ ପ୍ରଦାନ କଲେ ବିର ଭାବରେ

ହେବି ।” ବିଶ୍ୱାସତି ଫୋର୍ମିୟାଙ୍କୁ ଏଣ୍ଟେନିଓର ପକ୍ଷପମଠନ କରିବାର ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କଲେ । ସମୟକର ଦୃଷ୍ଟି ପେଣ୍ଟିଯା ଛପରେ ପଢ଼ିବାକି ।

ଦେଖିଯା ଦଶ୍ୟମାନ ହୋଇ ଗମୀର ସ୍ଵରେ କହିଲେ
 “ଏଖୋନିଏ କିଏ ଏବଂ ଶାଇଳକ କିଏ ?” ନେଇଥା
 ମୁଖୀବନତକର ମୃଦୁହାସ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବିଷ୍ଣୁପଦ୍ମଙ୍କ
 ଅଦେଶମତେ ଏଖୋନିଏ ଓ ଶାଇଳକ ଅଗ୍ରପର ଟହାର
 ଯୋଶିଯୁଦ୍ଧ ସମ୍ମଶେରେ ଦଶ୍ୟମାନ ହେଲେ । ଯୋଶିଯୁଦ୍ଧ
 ଶାଇଳକକୁ କହିଲେ “ତୁମୁର ନାମ ଶାଇଳକ” ଶାଇଳକ
 ଯୁକ୍ତକର ହୋଇ କହିଲୁ “ହୁଁ ଧ୍ୟାବଚାର !” ପର ଯୋଶିଯୁଦ୍ଧ
 ଏଖୋନିଓଙ୍କୁ ସବ୍ଦାଧନ କରି ପଚାରିଲେ “ତୁମେ କି ରଣ
 ସୀକାର କର !”

←—ହୀକାର କରେ ।

ପୋ— ତାହାରେଲେ ଶା ଇଳକ ନିଶ୍ଚଯ୍ୟ ତୁମୁଡ଼ିତ ଦୟା
ପ୍ରକାଶ କରିବ ?

ଶା—କାହିଁ କି ନିଶ୍ଚୟ ଦସ୍ତା ପ୍ରକାଶ କରିବ । ଅଇନ
ଅନ୍ୟାରେ ଦସ୍ତା ପ୍ରକାଶ ଦରିବାକୁ କି ନୁ ବାଧ ?

ପୋ—ଦୟା ବାଧତା ସମ୍ମୂଳ ନୁହେ । କିମ୍ବିଲ ବାରିବନ୍ଦ
ଯେପରି ଅୟାଚିତ ଭୁବରେ ସର୍ଗରୁ ଭୁତଳରେ ପତିତହୋଇ
ତଥନ-ତାତ-ଦୟା ଧରକୁ ଶୀତଳ କରେ । ଦୟା ବାର ମଧ୍ୟ
ସେହିପରି ଅୟାଚିତ ଭୁବରେ ସ୍ଵର୍ଗରୁ ପତିତ ହୋଇ ମନୀଷ୍ୟର
ବିଶାଦ-ତାତ-ଦୟା ହୃଦୟକୁ ଶୀତଳ କରେ । ଦୟା ଦ୍ୱୀପଧ
ତଳ ପ୍ରଦାୟକ । ଏହା ଦାତା ଓ ଗ୍ରହତା ଉଭୟଙ୍କର
ମଣିକଳାରକ । ଦୟା ସବଶକ୍ତି ମାନ । ମଣିମୁକ୍ତା ଜଞ୍ଜିତ
ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣମୁକ୍ତ ଅଗେଷା ଦୟା ରାଜାଙ୍କଥାର ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ।
ବଜଦଣ୍ଡ ବେବଳ ପାଠିବ ଶକ୍ତି ଚିନ୍ତା ଅଟେ । କେବଳ
ବାହ୍ୟଶକ୍ତି ଓ ପ୍ରତାପର ପରିମୟକ । କିନ୍ତୁ ଦୟା ସମ୍ମାନକ
ଶୁଣାଇଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କର ହୃଦୟରୁ ସେହାସନଢ଼ି ଦୟାର ଅସନ ।
ନ୍ୟାୟ ସଂଗ ଦୟା ମିଶିଛି ହେଲେ ପାଠିବ ଶକ୍ତି କାଣିଶକ୍ତି
ପ୍ରାୟ ଅନ୍ତମିତି ହୁଏ । ଅମ୍ବେମାନେ ସବଦା ପରମ ପିତା
ପରମସ୍ଵରକର ଦୟା ଭିତ୍ତି କରୁଥିଲୁ, ସୁତବଂ ଅମ୍ବେମାନଙ୍କୁ
ତଥ ଅନ୍ୟପରି ଦୟା ପ୍ରକାଶ କରିବା ଉଚିତ ।

ଏହି ବ୍ୟାଙ୍ଗ୍ୟା ଶୁଣି ସମସ୍ତଙ୍କର ହୃଦୟ ଦ୍ରୁବ ହୋଇଗଲା ।
କିନ୍ତୁ କେବଳ ସେହି ନିଷ୍ଠାକ ରହୁଥାର ହୃଦୟ କିଛିତ୍ ମାତ୍ର
ଦିଚିଲିଦ ହେଲନାହିଁ । ତାର ସେହି ଏକ କଥା । ପଣ୍ଡବରେ
ଯାହା ଲେଖାଅଛି ତଭିଲ ମୁଁ ଅନ୍ୟ କିଛି ଗ୍ରହଣ କରିବାନାହିଁ
ଯୋଗିଯା କହିଲେ ଏହୋକିଣ୍ଡ କି ଟଙ୍କା ଦେଇ ଯାଇବେ
ନାହିଁ ? କେବାନିତି ଅଗ୍ରଧର ହୋଇ କହିଲେ “ତାଙ୍କ ନିମିତ୍ତେ

ମୁଁ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । ଏମନ୍ତ କି ଶାଇଲକର ପ୍ରାୟ ଟଙ୍କାର ଦିଗୁଣ ଟଙ୍କା ପ୍ରଦାନ କରୁଥାଏ । ଯଦି ତାହା ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ବୋଧ ନ ହୁଏ, ତାହାରେଲେ ତହିଁର ଦଶଗୁଣ ଦେବ । ଯଦି ଏଣ୍ଟୋନିଆର ଭାଗ ପରିଚୋଇ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୋହର ଜୀବନ ଦାନ କରିବାକୁ ହୁଏ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଦେବାକୁ କୁଣ୍ଡଳ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ହେବ ।

ଗୋ—ସେପର ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଭିନ୍ନପ୍ରରେ କାହାର ଏହା କ୍ଷମତା ନାହିଁ ଯେ ପ୍ରତିକିତ ନିଯୁମର ଉପରିବର୍ତ୍ତନ ଦିତାର ପାଇଁ । ତାହାରେଲେ ଏହା ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ହୋଇ ବନ୍ଦିବ ଏବଂ ସେହି ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ଅନୁକରଣ କରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମଧ୍ୟ ବଜ୍ୟର ନିୟମଲିଦିନ କରିବାକୁ ସାହସୀ ହେବ ।

ପୋଣିୟାର ଉଦ୍‌ଦିତ ଶୁଣି ଶାଇଲକ ଭାବିଲୁ ପୋଣିୟା ତାହାର ସମସ୍ତରେ କହୁଥାଇନ୍ତି । ମନେ ମନେ ଆନନ୍ଦର ହୋଇ କହିଲୁ, “ଅହାଂ ସାକ୍ଷାତଧର୍ମ ଅଜି ବିଗୁରାଳୁଯେରେ ଉପରୁତ ହୋଇଥାଇନ୍ତି ।” ପୋଣିୟା କହିଲେ “ରଣପତି ଶ୍ରୀ ଦେଖେ ।” “ନେଇନ୍ତି, ଭଲକର ଦେଖେନ୍ତି” ଏହା କହି ଶାଇଲକ ରଣପତି ଶ୍ରୀ ପୋଣିୟାକୁ ଦେଲା । ପୋଣିୟା ରଣପତି ଶ୍ରୀ ମନୋକିବେଶପୂର୍ବକ ପାଠକର କହିଲେ “ଦେଖ ଶାଇଲକ, ତୁମୁର ପ୍ରାୟ ଟଙ୍କାର ତିନିଗୁଣ ଟଙ୍କା ପ୍ରଦାନ ହେଉଥାଇ, ଗ୍ରହଣ କର ।”

ଶା—ଧର୍ମଭଦାର ସେ କଥାଟି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଭିନ୍ନରଙ୍କର ନାମ ଗ୍ରହଣକର ଶୟଥ କରିଥାଇ ରଣପତିରେ ଯାହା ଲେଖାଥାଇ, ଚର୍ଚିଲ ଅଛି କିଛି ଗ୍ରହଣ କରିବ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସତ୍ୟ ଭଙ୍ଗ କର କି ନରକାମୀ ହେବ । ସମସ୍ତ ଭିନ୍ନ ନଗରଟି ପାଇଲେ ସୁକା ଧର୍ମ ନଷ୍ଟ କରିବ ନାହିଁ ।

ଗୋ—ଦେଖୁଥାଇ ଟଙ୍କା ପରିଶୋଧ କରିବାର ସମୟ ଜତ ହୋଇଥାଇ । ସୁତରଂ ତମପୁରକ ସର୍ତ୍ତ ଅନୁସାରେ ଏଣ୍ଟୋନିଆର ଅର୍କସେର ମାଂସ ଶାଇଲକର ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରାୟ ହେଉଥାଇ ଏବଂ ଶାଇଲକ ସ୍ଵପ୍ନ ଏଣ୍ଟୋନିଆର ବିଷୟକୁ ସେହି ଅର୍କସେର ମାଂସ କାଟି ନେବ । ଅଚେବ ଏଣ୍ଟୋନିଆର ! ଶାଇଲକର ଜୀବୁ ହୁଏଇବାର ନିମନ୍ତେ ତୁମୁର କଷ୍ଟକଳକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର । ତୁଳାଦଶ ଦୟାତ ଅଛିତ ? “ପରି ପ୍ରସ୍ତୁତ” ଏହାକହି ଶାଇଲକ କୁଶକା ଦେଲା ସ୍ଵପ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣପ ଦୁକାରେ ବର୍ଣ୍ଣପ କରିବାକୁ ଅବୟବ କଲା । ପୋଣିୟା ଏଣ୍ଟୋନିଆର ପରିରଳେ “ତୁମୁର କି କିଛି କହିବାର ଅଛି ?” ଏଣ୍ଟୋନିଆର ଧାରଭାବରେ କହିଲେ “କିଛି ନାହିଁ ।” ମୁଁ ମୃଜୁ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଇ । ପରେ ବେସାନିଆର କାଳିଗାନ କର କହିଲେ “ବନ୍ଧୁ, ବିଦାୟ ଧର୍ମ, ତୁମୁରମନ୍ତ୍ର

ମୋହର ବିପଦ ଘଟିଲା ଭବ ଦୁଃଖିତ ହେବ ନାହିଁ । ଏକ ସମୟରେ ବୀଶିର୍ଯ୍ୟ ଉପଭୋଗ କରି ବର୍ତ୍ତମାନ ଦାରିଦ୍ରୁଦ୍ର ପୀଡ଼ନ ସହ୍ୟ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ମୃଜୁ ମୋହର ପରେ ଅଧିକ ପୁଣ୍ୟକର ଅଟି । ତୁମୁର ଗୁଣବତ୍ତା ପରିବର୍ତ୍ତ ମୋହର ଅଣୀବାଦ କଣାଇବ ।” ବେସାନିଆର ଅଶ୍ଵ ଶୁଣ୍ଟେ ନିମ୍ନ ମୁଁ ଯେଉଁ ମେଣ୍ଟର ପାଣି ଗ୍ରହଣ କରିଥାଇ, ମୋହର ଜୀବନ ଅପେକ୍ଷା ସେ ମୋହର ଅଧିକ ପ୍ରିୟ ଅଣ୍ଟନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୋହର ଜୀବନ, ମୋହର ପଚୀ ଏବଂ ଏହି ସଂଶାର ତୁମୁର ଜୀବନ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ପ୍ରିୟ ବୋଲି ବୋଧନ୍ତେ ବାହିର । ତୁମୁର ଏହି ଗୁଣ ଦୟାରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ମୋର ଜୀବନ, ମୋର ପଚୀ ଏବଂ ମୋର ସବୁ ସମ୍ପଦି ଡିମ୍ବା କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ।” ଗୋଣିୟା ଭିନ୍ନତ ହସ୍ୟ କରି ଜହିଲେ “ମହାଶୟ ! ଯଦି ଅପଣଙ୍କର ପଚୀ ଏଠାରେ ଉପରୁତ ଆଣ୍ଟେ, ତାହାରେଲେ ବୋଧନ୍ତେ ଅପଣଙ୍କର ବଦାନ୍ୟତା ନିମନ୍ତେ ଅପଣଙ୍କ ଅଦୌ ଧନ୍ୟବାଦ ପ୍ରଦାନ କରିଲେ ନାହିଁ ।” ଗ୍ରାହିଯୀନୋ ସବୁ ବିଷୟରେ ବେସାନିଆର ଅନୁକରଣ କରୁଥିଲା ଏବଂ ବେସାନିଆର ଯେବର ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କଲେ ସେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଭାବରଙ୍ଗୀ ଦେଖାଇ କହିଲୁ “ହାୟ ! ମୋହର ପଚୀ ଯଦି ସର୍ବରେ ଥାଣ୍ଟା, ତାହାରେଲେ ଦେବତାମାନଙ୍କ କହି ଦୂରସ୍ଥ ଶାଇଲକର ହୃଦୟର କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟାଇଗାଇନାହିଁ । ତାହା ଶୁଣି ନେଇସା କହିଲୁ “ତୁମୁର ପଚୀ ଏଠାରେ ଉପରୁତ ନାହାନ୍ତି, ଦେହ କାରଣରୁ ଏପରି କଥା କହୁଥାଇ । ସେ ଉପରୁତ ଥିଲେ ବୋଧନ୍ତେ ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟରେ କଳହ ଜାତ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଏପରି ରଙ୍ଗ ରହସ୍ୟ ଶାଇଲକକୁ ଭଲ ବୋଧ ହେଲନାହିଁ । ସେ ବରକୁ ଖୋଲ କହିଲୁ “ବୃଥରେ ସମୟ ନଷ୍ଟ ହେଉଥାଇ, ଶାସ୍ତ୍ର ଅଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ ।”

ଗୋ—ଶାଇଲକ ! ଜଣେ ଅଛୁ ଚିତ୍ତକଳକୁ ଅଣି ତୁମ ନିକଟରେ ବସାଥ । ଏଣ୍ଟୋନିଆର ବିଷୟକଳରୁ ମାଂସ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବା ସମୟରେ ରକ୍ତଶାବ ହୋଇ ଯେପରି ଏଣ୍ଟୋନିଆର ମୃଜୁର ଦୟକ । ଚହୁଁପରି ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ହେବ ।

ଶା—ରଣପତିର କି ସେପର ଲେଖାଅଛି ?

ଗୋ—ଶୁଣୁରୁପେ ସେପର ଲେଖାନାହିଁ ସତ୍ୟ କିନ୍ତୁ ତହିରେ କଥା ଲେଖାଅଛି । ବୋଧନ୍ତେ ଦୟା କରି ତୁମେ ସେପର ଲେଖିଲାହିଁ । ଏଣ୍ଟୋନିଆର ଦେହର ଅର୍କସେର ମାଂସ ତୁମୁର ହୃଦୟ ଦେଇଥାଇ । ସେହି ମାତ୍ର ସେପର ମାଂସ ତାଙ୍କର ବିଷୟକଳରୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଦାଳତ ତାହା ତୁମୁର ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ ।

ଶାଇଲକର ଅନନ୍ଦର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ସେ ହୁଏକା

ହସ୍ତରେ ଧର ଏଣୋନିଞ୍ଚର ସାଂଖ୍ୟାନ ହୋଇ କହିଲୁ “ଆସ, ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୃଦୟ !” ଦଶକମାନଙ୍କର ହୃଦୟ କଷିତ ହେବାକୁ ଲୁଚିଲା । ସମସ୍ତେ ନାରବରେ ଏହି ଶାଷଣ ଦୃଶ୍ୟର ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ପୋଣିଯ୍ୟ ଶାଇଳକକୁ ସମୟାଧନ କରି କହିଲେ “କିମ୍ଭତ ଅପେକ୍ଷା କର । ମୋହର ଅଜ ଗୋଟିଏ ବିଷୟ କହିବାର ଅଛି । ତମୟୁକରେ ହୃଦୟରେ ଅର୍ଦ୍ଧସେର ମାଂସର ଉତ୍ସେଖ ଅଛି । ଏଣୋନିଞ୍ଚର ରକ୍ତର ଏକବିନ୍ଦୁ ସୁବା ଭୁମ୍ବର ପ୍ରାୟ ହେଉନାହିଁ । ରଣ ପତର ସର୍ବ ଅନୁସାରେ ଭୁମ୍ବର ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧସେର ମାଂସ କର୍ତ୍ତର କର ନିଅ । କିନ୍ତୁ ସାବଧାନ ! ମାଂସ କର୍ତ୍ତର କରିବା ସମୟରେ ଯଦି ଏକବିନ୍ଦୁ ଗ୍ରୀଷ୍ମିଯାନ-ଶୋଣିତ ପାତ କର, ତାହାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପାତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରାତିହାନୋ ଅନନ୍ଦରେ ନୃତ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ଶାଇଳକକୁ ସମୟାଧନ କରି କହିଲେ “ଦେଖ, ରହୁଥା, କିପରି ନାରଦେଖ ବିରୁଦ୍ଧ ପତି । ସାଷାତ ଧର୍ମ ଉପରୁତ୍ତି ।”

ଶାଇଳକର ସକଳ କୌଶଳ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲା । ପାପଶା ଦୃଷ୍ଟି ହେଲା ନାହିଁ । ବିନା ବର୍ଜିପାତରେ ଶର୍ଵରୁମାଂସ କାଟିବା ଅସୂକ । ସୁତରଂ ସେ ହତାଶ ହୋଇ କହିଲୁ “ତେବେ ମୋହର ଟଙ୍କା ଦିଅ ।” ଶାଇଳକ ମାଂସ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଟଙ୍କା ଉତ୍ସେଖ କରିବାକୁ ସମ୍ଭବ ହେବାର ଦେଖି ଦେସାନିତି ଅତିଶ୍ୟ ଅନୁଭବ ହୋଇ କହିଲେ “ଟଙ୍କା ପ୍ରସ୍ତୁତ, ନିଅ” ଏହା କହି ଶାଇଳକକୁ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ଉଦ୍‌ଦେଶ ହେବାରୁ ପୋଣିଯ୍ୟ ହେଲେ “ମହାଶୟ ! ଏତେ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଉନ୍ତି ନାହିଁ । ରଣବିଭବ ହିନ୍ଦୀ ଅନୁସାରେ ଶାଇଳକର ଯାହା ପ୍ରାୟ, ତଭିଲ ସେ ଅନ୍ୟ କିମ୍ବି ପ୍ରତିଶର କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।” ଏରେ ଶାଇଳକକୁ ସମୟାଧନ କରି କହିଲେ “ଶାଇଳକ, ଏଣୋନିଞ୍ଚର ବିଷୟକୁ ମାଂସ କାଟି କେବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୃଦୟ, କିନ୍ତୁ ସାବଧାନ, ଯେତେ ଏକବିନ୍ଦୁ କେତେ ସ୍ମୃତ ନ ହୁଏ, ଏବଂ ଅର୍ଦ୍ଧସେର ମାଂସରୁ ଅଧିକ ମାଂସ କର୍ତ୍ତର ନ ହୁଏ, ତହିଁ ପତ ବିରଶ୍ଵର ହୃଦୟର ରଖିଗାନ୍ତି ହେବ । ମାଂସ କାଟିବା ସମୟରେ ଯଦି ଏକ ତେବେ ଶୋଣିତ ପାତ କର କିମ୍ବା ଅର୍ଦ୍ଧସେର ଅପେକ୍ଷା ଦିବେଶାପରି ପରିମାଣ ଅଧିକ ମାଂସ କର୍ତ୍ତର ନ ହେଲେ କିନିପର ଅଭନ ଅନୁସାରେ ଭୁମିକୁ ମୃତ୍ୟୁଶ୍ରୀ ଭେଗ କରିବାକୁ ହେବ । ଏବଂ ଭୁମ୍ବର ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ସମ୍ଭବ ରଜ ଅଧିକାରର ଭୁକ୍ତ ହେବ ।” ଶାଇଳକ କହିଲୁ “ମହାଶୟ ମୋର ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।” ବେସାନିଞ୍ଚ ଶାଇଳକ ସମ୍ଭବରେ

ଟଙ୍କା ରଖିଦେଇ କହିଲେ “ନିଅ ।” ଶାଇଳକ ଟଙ୍କା ନେବାକୁ ଉଦ୍‌ଦେଶ ହେବାରୁ ପୋଣିଯ୍ୟ । କହିଲେ ବାଧାପ୍ରତିଦାନ ପୁରୁଷ କହିଲେ “ଶାନ୍ତ ହେଉନ୍ତି, ପ୍ରକାଶ । ଅଧାଳଚିରେ ଶାଇଳକ ଟଙ୍କା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଅସ୍ତ୍ରିକାର ହୋଇଥିଲି, ସୁତରଂ ଅର୍ଦ୍ଧସେର ମାଂସ ଭିନ୍ନ ସେ ଆଇବାର ନାହିଁ ।

ଶା—ମନ୍ତ୍ର ଟଙ୍କାଟା ସୁକା ପାଇବି ନାହିଁ ।

ପୋ—ତମୟୁକର ସର୍ବ ଅନୁସାରେ ଭୁମ୍ବର ଯାହା ପ୍ରାୟ, ତଭିଲ ଅନ୍ୟ କିମ୍ବି ପାଇବ ନାହିଁ ।

“ମୁଁ ଅସଲ ଟଙ୍କା ସୁକା ମାଗୁନାହିଁ” ଏହାକହି ଶାଇଳକ ଗମନୋଦୟତ ହେବାରୁ ପୋଣିଯ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସମୟାଧନ କରି କହିଲେ “ଇହଥି, କିମ୍ଭତ ଅପେକ୍ଷା କର । ଭନିଷ୍ଠର ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଭୁମ୍ବ ଅନ୍ୟ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱର ଅପରାଧ କରିଥିବାର ହୃଦୟ ପ୍ରମାଣ ହୋଇଥିଲି । ଭୁମ୍ବ ବିଦେଶୀ ହୋଇ ଜଣନେ ଭନିଷ୍ଠ ବାସୀର ପ୍ରାଣଜାଗରଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଅଛି; ସୁତରଂ ଅଭନ ଅନୁସାରେ ଭୁମ୍ବର ସମ୍ଭବ ସମ୍ଭଵ ଅନ୍ୟର ଏଣୋନିଞ୍ଚର ପ୍ରାୟ ହେଉଥିଲି । ଏବଂ ଅପରାଧ ରଜ ଅଧିକାର ଭୁକ୍ତ ହେବ । ଭୁମ୍ବ ଜାଗନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁ ବିରୁଦ୍ଧ ପତକ କୁପା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଅତିଏବ ଜାନ୍ମପାତପବାକ ବିଶ୍ୱରପତଙ୍କ ନିକଟରେ ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କର ।

ଶାଇଳକର ଜ୍ଞାନ ଲୈପ ହୋଇଗଲା । ସେ କି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦେବ, କିନ୍ତୁ ଟିର କରି ପାଇଲ ନାହିଁ । ଗ୍ରାସୀଯାନୋ ଆନନ୍ଦରେ ନୃତ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲୁ ଏବଂ ଶାଇଳକକୁ ଲକ୍ଷକରି କହିଲୁ “ସବୁତ ଗଲା, ଦେଖ ଅଛି ବେଳରେ ଦେବାର ଦୌଡ଼ି ଝଣ୍ଡି ର ମୂଳ୍ୟ ରଜକୋଷରୁ ଦିଅଯିବ ।” ବିଶ୍ୱରପତଙ୍କ ଶାଇଳକକୁ ସମୟାଧନ କରି କହିଲେ “ଶାଇଳକ ! ଭୁମ୍ବ ଷମା ପ୍ରାର୍ଥକା କରିବା ପୂର୍ବ ମୁଁ ଭୁମ୍ବକୁ ଷମା ପ୍ରଦାନ କଲି, ଗ୍ରୀଷ୍ମିଯାନିଞ୍ଚ ରହୁଥା ମଧ୍ୟରେ କି ପ୍ରଭେଦ, ତାହା ଭୁମ୍ବ ଏବେ ବୁଝିପାରିବ ।” ପୋଣିଯ୍ୟ କହିଲେ ବିଶ୍ୱରପତଙ୍କ ରଜାଙ୍କ ଦିନରୁ ଷମା ପ୍ରଦାନ କଲେ କିନ୍ତୁ ଏଣୋନିଞ୍ଚ ପକ୍ଷରୁ ଷମା ପ୍ରଦାନ କରିବାର କ୍ଷମତା କେବଳ ଏଣୋନିଞ୍ଚ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ କାହାର ନାହିଁ ।

ଏ—ଶାଇଳକର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାହାର ସମୁଦ୍ରାୟ ସମ୍ଭବ ତାହାର କନ୍ୟା ଓ ଜାମାତା ପାଇବେ ଏହି ମଧ୍ୟରେ ଶାଇଳକ ଯଦି ଖଣ୍ଡ ଚରମୟ ଲେଖିଦିଏ ତାହାରେଲେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସମା ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ।

ବ—ଶାଇଳକ, ଏ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଯଦି ଭୁମ୍ବ ସମ୍ଭବ ନ ହୁଏ ତାହାରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମୋହର ପୁର୍ବାଦେଶ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିବ ।

ପରଇ ଅନନ୍ତ ଚିନ୍ତା କଲେ ଅପଗାର ଅନନ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଏଖୋନିଞ୍ଚର ସବ୍ବ ନାଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଶାଇଳକ ଯେଉଁ ଜାଳ ବସ୍ତାର କରିଥିଲ ତହୁଁରେ ସେ ସ୍ଵୟଂ ପଦିତ ହୋଇ ଅଛୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଖୋନିଞ୍ଚର ପ୍ରସ୍ତାବରେ ସମ୍ମତ ହେବା ଭିନ୍ନ ଧନ ପ୍ରାଣ ରୋକା କରିବାର ଅନ୍ୟ ଉଠାୟୁନାର୍ଥ । ସୁତରଂ ସେ ବାଧ ହେବାର ଏଖୋନିଞ୍ଚକ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ସମ୍ମତ ପ୍ରଦାନ କରି କହିଲା “ମୋର ଦେହ ଅସ୍ତ୍ର ବୋଧ ହେଉଅଛି, ମୋତେ ଦିଦାୟିଦିଅ, ପରେ ଦାନ ପଥ ଲେଖି ମୋହ ନିକଟକୁ ପଠାଇ ଦେବେ; ମୁଁ ତହୁଁରେ ସମ୍ଭବ କରି ଦେବି ।” ଏହା କହି ବିଗୁରାତକ ଅନୁମତ୍ୟାନ୍ତାରେ ବିଗୁର ଶୁଦ୍ଧ ପରତ୍ୟାଗ କଲ । ଏବଂ ତାହା ପଛେ ପଛେ ଦର୍ଶକମାନେ ସେହି ନିଷାନ ବାରଷ୍ଟାର ରୁକ୍ତି ବିକଳେତାର ପ୍ରକାଶ କରୁ କରୁ ବିଶ୍ଵର ଶୁଦ୍ଧ ପରତ୍ୟାଗ କଲେ ।

ଅବଶେଷରେ ବିଗୁରପତି ପୋଣୀଯୀର ଶୁଣର ଅନେକ ପ୍ରଶାସା କରି ତାଙ୍କୁ ସେ ଦିନ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଘୋଜନ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ କିନ୍ତୁ ପୋଣୀଯୀର ଏକ ମାତ୍ର ଭାବନା ବେସାନିଞ୍ଚ ଏଖୋନିଞ୍ଚ ବେଳମଧ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସେ କିପରି ଯାଇ ପଞ୍ଚଶିଲବେ । ସୁତରଂ ବିଗୁରପତିଙ୍କ ଧନ୍ୟବାଦ ପ୍ରାଣପୂର୍ବକ କହିଲେ “ମହାଶୟ, ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟବଣତଃ ଆମ୍ବମାନଙ୍କୁ ଏହିମଣି ପଦୁଥ ଅଭିମନ୍ତରେ ଯାଦ୍ୱା କରିବାକୁ ହେବ । ଅପଣକର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଅନ୍ତମ, ଦୋଷ ମାର୍ଜନ କରିବେ ।” ବିଶ୍ଵର ପତ ଅନେକ ଦୁଃଖପ୍ରକାଶ କଲେ ଏବଂ ପରେ ଏଖୋନିଞ୍ଚକୁ କହିଲେ “ଏ ଯୁବକ ତୁମ୍ଭୁ ଯେଉଁ ଉପକାର କରିଥାନ୍ତିନ୍ତି, ତହୁଁ ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଉଠାୟୁନ୍ତି ପୁରସ୍କାର ପ୍ରଦାନ କରିବା ଉଚିତ ।” ଏହା କହି ପୋଣୀଯୀ ସଙ୍ଗେ କର ମର୍ଦନ କରି ବିଗୁରଶୁଦ୍ଧ ପରତ୍ୟାଗ କଲେ ।

ମନଶ୍ଚ

ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥବିହିତ ପୋଷ ।

ବର୍ଣ୍ଣ—ଆହ୍ଵାନ ।

ପୁଣ୍ୟ, ବରଣେ, ଗନ୍ଧ, ଚନ୍ଦନେ,

ଅବତର ମାଗୋ ! ଦଶୁ ପରଣେ,

ଅବତର ମାଗୋ ! ଲୁଟୀର ଦୁଅରେ

ସରଗର ଶତ ଶାନ୍ତି ସଙ୍ଗେ । ୩ ।

ଅସମା, ଅସମା, ଦ୍ଵିତୀ ପରଣେ

ଦୁଃଖ-ରୁଦ୍ଧର-ଧରଣୀ-ବକ୍ଷେ

ରୁଦ୍ଧମା ପୁଲକେ ବିଦ୍ୟ-ହସିତ

—ରଞ୍ଜଳ—ମଧୁ ଲକିତ ଚକ୍ଷେ

ଶୁଶ୍ରାଥ ମା ଦନ ଅରବ-ମନ୍ଦିର

ବିଶ୍ଵ ତୁଦୟେ ଶାନ୍ତି ଛନ୍ଦେ

ଦେଖା ସେ ଅଧର— ମଧୁକ—ହାସ୍ୟ

ଗୁହୀଛି ବିଶ୍ଵ ମହତ ଲକ୍ଷେ । ୪ ।

ଭୈଟିଛି ଜୀବନେ ବିଦ୍ୟ-ତୁଳୁ କୁଟି-ରୂପ ହାସ୍ୟ

ଦଢୁ-ଶୁଷ୍ମମା ତୟତ-ଶ୍ଵାସ

ଭୈଟିକ ନିମେଷେ ରକଣ ପ୍ରାନ୍ତେ

ମଞ୍ଜୁଳ—କର୍ତ୍ତା ଦିଗ ଦିଗନ୍ତେ

ଶମିକ ତପ୍ତ ଅନ୍ତର ବାଳା

ଦମିକ ବାସନା ବର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ତେ । ୫ ।

ଗୋଦାବିଶ୍ଵ ମହାଦାତି ।

ଅନ୍ତି, କାହା ଶାଶ୍ଵତ ତାରେ ପୁଲକ-ମନ୍ତ୍ରରେ
ଅନୁରେ ଅନୁରେ ବାଜେ ଏ ଛଦ୍ମ,
କାହାର ମୋହନ— ମାଳପା—କୁଞ୍ଜେ
ଦୁଷ୍ଟ ଯାଏ ମର ନିରଣା-ବନ୍ଧ
ଆହ୍ଵାନ କାର ଧରଣୀ ବକ୍ଷେ
ମୁକ୍ତେ ଭାଷେ କି କନକ—ଲକ୍ଷେ
କାହା ଜୀବନର ସ୍ତ୍ରୀରେ—ଶ୍ଵରୀ—ଶ୍ଵରୀ
ନଗ୍ନ ନଗ୍ନ ଶ୍ଵରୀ—ଶ୍ଵରୀ—ଶ୍ଵରୀ
ଅନ୍ତି, କାହାର ଅମଳ— କମଳ—ହାସ୍ୟ
ଯେଉଁ ଗରନର ତଢକ—କଞ୍ଜେ
ନଗ୍ନ ଶ୍ଵରୀ—ନାରକ ପୁଲକେ
ପରମ ବିଭବେ ଜୀବନ ରଜେ,
ଲହର—କଣେ ତଢକିମା ରଜେ
କଳ ତାଳେ ଗୀତ ଗାଏ କା ସଙ୍ଗେ
ମଧୁ ଭର୍ତ୍ତ ହୁଦେ କାହା ପାର ବିଷ୍ଣୁ
ଶୁଣେ ମଧୁପ ପ୍ରଭୁତ ସଞ୍ଜେ । ୨ ।
ଅନ୍ତି, ହସି ହସି କିଏ କନକ-ଲକ୍ଷେ
ନିମେଷୁ ନିମେଷେ ଅସେ ଗୋ ରଜେ
ଜନେ, ପବନେ, ଭୁଧର—ଶ୍ଵରୀ—ଶ୍ଵରୀ—ଶ୍ଵରୀ
ମୁନର-ଶ୍ଵରୀ—ମୋହନ-ଅଙ୍ଗେ

ବୋଲପୁର ଶାକ୍ ନିକେତନ ।

(ଧୂଷପ୍ରକାଶ ଓ ଉତ୍ତର)

କବି ଅନେକ ଦିନରୁ ଜୀବିତରୁ କିପରି କିଛି, ଟେକାନିହେଲ ଶିକ୍ଷା ଅଶ୍ଵମରେ ଦିଅଯିବ । ବହୁଦିନରୁ ଗୋଟିଏ କୃଷିଷ୍ଣଦ ରୂପ ହେଉଥାଏ । ବାଳକମାନେ ଦିନ ଦିନ ଚଢ଼ିରେ ଯାଇ ଶିକ୍ଷା କରନ୍ତି । ବର୍ଷମାନ ସୁଖି ଗୋଟିଏ ପ୍ରେସ ଶ୍ରାପିତ ହୋଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଲେନ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର କିନ ଅସି ରହିଲାଣି । ଅଶ୍ଵମରେ ବର୍ଷମାନ ରଲେଟ୍ରେକ ଲୁଇହିର ବ୍ୟକ୍ଷା ହୋଇଥାଏ । କାର୍ପୋରେଶ୍ଵର କ୍ଲାସ ଖୋଲିବା ପାଇଁ ବହୁଦିନରୁ ବ୍ୟକ୍ଷା ହୋଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଦୂର ଟି ବିଦେଶ ଯାଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ବାଳକମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ଚରିତବାନ୍ ଅନୁଯାୟୀ ଟିକିଏ ଶିକ୍ଷିତ ବାଟୁଁ ନ ହେଲେ, ଏ କାର୍ଯ୍ୟଟି ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହି ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟଟି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାଧିତ ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ । ଯାହାହେଉ ବର୍ଷମାନ କବି ନିଜେ ଅଶ୍ଵମରେ ରହି ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥାଏନ୍ତି । ତହା ସହିତ ନାନାପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷାର ନିଜେ ପ୍ରଶାଳୀ ଚିନ୍ତା କରୁଥାଏନ୍ତି । ଅଶା କରିଯାଏ, ଅଶ୍ଵମଟି କିଛି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ସକାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର ହୋଇ କେବଳ ଭାବରେ କାହିଁକି ସମୟ ଜଗତରେ ଗୋଟିଏ ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷାମନ୍ଦରରୁପେ ଦୃଢ଼ମାନ ହେବା କବିଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଏହି ଏହା ରେଖା ।

ବର୍ଷମାନ ଅଶ୍ଵମର, ଦେନିକ ନିଯମ ଦେଖାଯାଉ । ପ୍ରତିକାଳରେ ଶିଯ୍ୟା ତ୍ୟାଗ ସମୟରୁ ରହି ଶୋଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟ ସମୟ ବାଳକମାନେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ରତ ଥାଏ । ବାଳକମାନଙ୍କର ଶିଯ୍ୟା ତ୍ୟାଗର ଦୂରକ୍ଷତ ସମୟ, ଅର୍ଥାତ୍ ରତ ବର୍ତ୍ତ ପିଲିମାନେ ଉଠିବାରେ ଏକଦଶ୍ୟାପରେ ଯୋଟିଲିମାନଙ୍କର ଉଠିବାର ଶିଖା ବାଜେ । ତୁରୁର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନୁସାରେ ଶିଯ୍ୟାତ୍ୟାଗର ସମୟ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଥାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଛଟା କିମ୍ବା ୪୯ ବେଳେ ବର୍ତ୍ତିଲିମାନଙ୍କର ଶିଯ୍ୟାତ୍ୟାଗର ଦଶ ପଡ଼େ । ଶିଯ୍ୟା ତ୍ୟାଗରେ ପ୍ରଥମତଃ ବାଳକମାନେ ମଳ ମୃଷ୍ଟ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ବହୁଦୂରକୁ ପୁଣିଯାଏ । ଏକଦଶ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ସମୟ ଶେଷ କରି ବ୍ୟାୟାମର ଦଶ ବାନ୍ଧିଲେ ଲେନ୍ ପଡ଼ିଥାରେ ଆସି ତ୍ୟାଗମ କରିବାକୁ ଉପରିତ ହୁଅଥାଏ । ବ୍ୟାୟାମ ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧ ଦଶ ହୁଏ । ତଥାରେ ଦିନର ଦଶ ପଡ଼େ । ସାନ୍ କରିବା ପାଇଁ ପୁଷ୍ପରଣୀ କିମ୍ବା ୫୮ ନାହିଁ । ତଥୁ ସମୟରେ ଅଶ୍ଵମାନାର୍ଥୀପରେ ହାଜି କରନ୍ତି । ତଥୁ ନିଜଟରେ କେତେବୁଝିଏ ପଢା କୁଣ୍ଡ ନିର୍ମାଣ ହୋଇ ଅଛି ଏ କୁଣ୍ଡ

ଧରୁ ଜଳରେ ପୂଣ୍ଡ କରିଥାଏ । କୁଣ୍ଡ ନିକଟରେ ଠିଆ ହୋଇ କାଳକିମା ଅନ୍ୟ କୌଣ୍ଡ ପାପର ସାହାୟ୍ୟରେ ବାଳକମାନ ହାଜି କରନ୍ତି । ସାନ୍ ପରେ ଉପାସନା ପାପର ସତକ କରି ଦେବାୟାର ଗୋଟିଏ ଦଶା ବାରଜ । ସତର୍କ ଦଶାର ଠିକ୍ ଦଶ କମା ପନ୍ଦର ମିନିଟ ପରେ ଉପାସନା ଦଶା ଦଶେ । ବାଳକମାନେ ନିଜ ନିଜର କମଳ ଥିଲ ଖଣ୍ଡମାନ ଦେଇ ଶୁଦ୍ଧ ବାହାରେ ଶୁଦ୍ଧତ ଯେତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ନିର୍ବେଳରେ ବସି ମନେ ମନେ ଉପାସନା କରନ୍ତି । ଏପରି ଉପାସନା କରିବାର ଶୁଣିଲେ, ଅନେକଙ୍କୁ କିମର ଏକ ଅସମ୍ଭବ ପରି ପଣ୍ଡମାନ ହୋଇପାରେ । ଏହା ନିଷ୍ଠ୍ୟ ସୀମାର କରିବାକୁ ହେବ ଯେ ସମୟ ବାଳକ ବିଶେଷତଃ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ବ୍ୟସ ଛି କିମା ସାତ ସେମାନେ ନିର୍ବେଳରେ ବସି କିମ୍ବା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବେ । ଅବଶ୍ୟ ଅନେକ ଉପାସନା କଣ ? ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହି ହେଉଥିବୁ ଚାହୁଁ କରି ବସି କେହି ବା କୁଆଚେ ଗୁହ୍ୟ ରହିଥାଏ, କେହି ମଧ୍ୟ ବସି ବାଲରେ ଶେଳ କରେ । ତଥାପି ଏପରି ଶୁଳରେ ନିର୍ବେଳରେ କିଛି ସମୟ ବସି ରହିବା ଏକବେଳକେ ନିଷ୍ଠଳ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ରବି ବାବୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଅଶ୍ଵମର ବାଳକଙ୍କ ଶିକ୍ଷମାନଙ୍କ ଉପଦେଶ ଦେଲୁବେଳେ କହିଥାଏ “ମୁଁ ଜାଣେ ଅନେକ ରୂପମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଉପାସନା କଣ ଜାଣ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଉପାସନା ସମୟରେ କେହି କେହି କୌଣ୍ଡ ପୋଟିଏ ପଦାର୍ଥକୁ, କେହି କେହି ଅକାଶକୁ, କେହି କେହି କେହି ଅନ୍ୟ କୌଣ୍ଡ ସମୟରେ କିମର ରହନ୍ତି । ସେମାନେ ଯାହା କରନ୍ତି ସେଥିରେ କିଛି ଯାଏ ଅସେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଶୁଦ୍ଧେ ପ୍ରଥମତଃ ଅଶ୍ଵମଟି କଣକ ପାଇଁ ନାରବ ଶାନ୍ତ ଭାବ ଧାରଣ କରି ପ୍ରକୃତ, ଆମିକ ମନରେ ଟିକିଏ ଧର୍ମ ଭାବ କାହାତ କରୁ । ଦ୍ଵିତୀୟତଃ ଉପାସନା ସମୟ ବୋଲି ମନସ୍ଥର ଦେନିକି ଜାଗରରେ କିଛି ଗୋଟାଏ ଅଛି, ଏହା ବାଳକମାନେ ଜାଣନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ, ମୋରେ ଆଶ୍ଵମରେ କିଛି କେନାକେ ନିଯମ ନାହିଁ । ମୁଁ ଶୁଦ୍ଧେ ଅଶ୍ଵମଟି ଏପରି ଭାବରେ ଗଢ଼ି ତୋଳିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଏଠାରେ ଯେ ରହିବ ସେ ତାର କିମିତ ଶୁଦ୍ଧ ଉପଲବ୍ଧି କରିବାକୁ ଯତ୍ତ କିନ୍ତୁରେ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରିବ । ଏହି ହେଉଥି ଉପାସନା କରିବାକୁ ମୁଁ ଜାହେଁ । ବାଳକମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରତ କରି କିଛି ସମୟ ବସିବାକୁ ଅଭ୍ୟନ୍ତ ହୁଅଥାଏ । ତେଣିକି ବାସ୍ତବକ ଯଦି କାହାର ଭିତରେ ଧର୍ମର କିଛି ସମ୍ଭାବିତ ଆସିଥାଏ ତିନେକି ବାସ୍ତବକ

ବିକଶିତ ଦୋଇ ଉଠିବ । ସେ ଯାହାହେଉ ଏହିଏର ଭବରେ
ବାଲକମାନେ ପାତ୍ର ପଦର ମିନିଟ କଳ ନିରେଳ ଉପାସନା
କରିବାକୁ ବୟସ ରହନ୍ତି । ତାରପର ଗୋଟିଏ ଦୟା ପଡ଼େ ।
ଆଦ୍ୟ ଓ ମଧ୍ୟ ବିଭାଗର ବାଲକମାନେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ,
ଶିଶୁ ବିଭାଗର ବାଲକମାନେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଏକଦିନ
ହୋଇ ମଣ୍ଡଳାକାରିତି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୁଅନ୍ତି । । ଏବେ
ଗୋଟିଏ ପୂର୍ବ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଷାରେ ପାଠ କରନ୍ତି । ଏତିକିରି
ଉପାସନା ସକାଳ ପାଇଁ ଶେଷ । ତାପର ଜଳପାନର ଦୟା
ବାଜେ । କିନ୍ତୁ ଖାଇବାକୁ ଗଲ୍ଲବେଳେ ବାଲକମାନେ ଶ୍ରେଣୀ
ବଢ଼ି ହୋଇ ନଶେ କାପଟେନର ଅଧୀନରେ ଖାଇବା
ଘରକୁ ଯାନ୍ତି । ଆଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବିଭାଗର ବାଲକଗଣ ଗୋଟିଏ
ଶ୍ରେଣୀରେ, ଶିଶୁ ବିଭାଗର ବାଲକମାନେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀରେ
ଆବଶ୍ୟକ ହୁଅନ୍ତି । ଜଳପାନର ଦୟା ପରେ କ୍ଲାସ ଆଚମ୍ପି ହୁଏ,
କ୍ଲାସ ଦିନଦିନ ହୁଏ । କ୍ଲାସ ପରେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଲନର ଦୟା
ପଡ଼େ । ଦୂରପରି ବାଲକମାନେ ଶ୍ରେଣୀବଢ଼ି ହୋଇ
ଖାଇବାପରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି । ଖାଇବାକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ
ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଥାଳ ଗ୍ରାସ ହାତରେ ନେଇ ଯାଇଥାନ୍ତି ।
ଖାଇ ସାର ନିଜେ ନିଜ ଥାଳ ବାଟକୁ ଧୋଇବାକୁ ପଡ଼େ ।
ବାସନ ଧୋଇବା ନିରିତ୍ତ ଗୃକର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଣ୍ଣମରେ
ମାହିଁ । ଯେ ଘୋରୀ କିମ୍ବା ନିଜାନ୍ତ ଗ୍ରେଟ ତାର ବାସନ
କେବଳ ଗୃକର ଧୋଇଦିଏ । ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଲନ ପରେ
କେବଳ ବାଲକମାନେ ଦୟାଏ ଛୁଟି ପାଇ ଥାନ୍ତି । ଏହି
ସମସ୍ତରେ ନିଜ ନିଜ ଘର ମଧ୍ୟରେ ବସି ଗନ୍ତୁ କର ପାରନ୍ତି
କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଯାହା କିନ୍ତୁ କରି ପାରନ୍ତି । ଯେବେଳେ ଅନ୍ୟର
କାର୍ଯ୍ୟରେ କିଛି ବାଧା କି ଘଟେ । କିନ୍ତୁ ଘର ପୁରୁଷ
ବାହାରେ ବୁଲିବାର ଅନୁମତି ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଦୟା ଅନ୍ୟ
ରୋଟିଏ ଦରକୁ କିମ୍ବା ଗୋଟିଏ ବିଭାଗରୁ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ
ବିଭାଗକୁ ଗଲେ ଘରର ଶିକଠାରୁ ଅନ୍ତର୍ଭାବରେ ଯିବାକୁ
ହୁଏ । ଘରର ଶିକଠ ବୃଥାରେ କାହାରିକି ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି
ନାହିଁ । ଶିକଠ ଯଥାର୍ଥ କାରଣ ଦେଖି ଅନ୍ୟ
ଦରକୁ କିମ୍ବା ବିଭାଗକୁ ଯିବାକୁ ଅନୁମତି ଦିଅନ୍ତି । ଏହି
ଏକ ଦୟା ଛୁଟି ପରେ, ଗୋଟିଏ ଦୟା ପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ
ପ୍ରତ୍ୟେକର ସ୍ଥାନରେ ଯାଇ ଚପନ୍ତି । ବିନା କାର୍ଯ୍ୟରେ କେହି
ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାନ ଛୁଟି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏହି ସମସ୍ତରେ
କେହି ପାଠ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପଡ଼ନ୍ତି । କେହି ଅନ୍ୟ କିନ୍ତୁ ବଜଳା
କିମ୍ବା ଲଂବା ବହୁ ପଡ଼ନ୍ତି । କେହି କେହି ଚାପ କରି
ବସି ନିଜର ଭାଙ୍ଗାନ୍ତୁସାରର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ
ଦିନରେ କେହି ଗୋରି ପାରିବେ ନାହିଁ । କେହି ପିଲା

ଏହି ସମୟରେ ପଢ଼ିଲୁ କି ନ ପଡ଼ିଲ, ସେଥିପାଇଁ କେହି
କିଛି ତାକୁ କହି ପାରିବେ ନାହିଁ । କେବଳ ଏତିକି ଦେଖିବାକୁ
ହେବ ଯେ, ସେ ଯେଉଁ ଅନ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧା ନ
ଘଟାଏ । ଏଠାରେ ବାଲକ ପଢ଼ି କିମ୍ବା ନ ପଡ଼ି ସେଥିରେ
କେହି କିଛି କହି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏହା ଶୁଣିଲେ ଟକିଏ ଅଷଙ୍ଗତ
ବୋଧ ହେଉଥାରେ । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ରମର ବିଶେଷ ନିୟମ ଏହି
ଯେ, ବାଲକମାନଙ୍କୁ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାଧ
କରାଯାଏ ନାହିଁ, କିମ୍ବା ପଢ଼ି ବାକୁ ସେମାନଙ୍କ କୋମଳ ମତି
ଉପରେ ବିଶେଷ ଗୁପ୍ତ ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ । ବାଲକମାନେ
ନିଜେ ଯାହା ଭଲ ବୁଝନ୍ତି, ତାହା କରନ୍ତି । ଶିଷ୍ଟକ କେବଳ
ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଭଲମନ୍ଦର ଫଳାଫଳ ପ୍ରତି ହୃଦୟ
ରଖିଥାନ୍ତି । ଏହା ପର ଗୋଟିଏ ଦୟା ବାଜେ । ଏହି
ଦୟାରେ ଯେ ଯେଉଁ ବିଷୟ ଭଲକର ବୁଝି ପରୁ ନ ଥାଏ,
କିମ୍ବା ଯେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଦୁଦଳ ଥାଏ ତାହା ଯାଇଁ
ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ନିଜଟରେ ବୁଝିଆସେ ।

ଏହି ଦୟାରୁ ଗୀତ ଶିଖିବାର ବାଲକମାନେ ଯାଇ ଗୀତ
ଶିଖନ୍ତି । ସଙ୍ଗୀତ ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟହ ଦୂରଟି ଦୟା ସମୟ
ଦିଆଯାଏ । ସଙ୍ଗୀତ ଶିକ୍ଷାଇବାକୁ ଜଣଶ ଶିକ୍ଷକ ଟ ୫୦ ଟଙ୍କା
ବେଳନକେ ନିୟମିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । କେବଳ ରବିବାରୁଙ୍କର
ଗାନ୍ଧି ବାଲକମାନେ ଶିକ୍ଷା କରନ୍ତି, ଏହା ଛଡ଼ା ଭଲ ଚାନ୍ଦ
ଅନ୍ୟ କାହାର ପାଇଲେ ତାହା ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି । ଏହା
ପର ପୁଣି କ୍ଲାସ ହୁଏ । ଶାଶକାଳେ ୨୪ ଠାରୁ ୩୮ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ,
ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳେ ୩୮ ୧୦ ରୁ ୫୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । କୁାସ ପରେ ଜଳ
ପାନର ଦୟା ପଡ଼େ । ଜଳପାନ ପରେ ଗୋଟିଏ ଦୟା ପଡ଼େ ।
ଏହି ସମୟରେ ବାଲକମାନେ ପ୍ରତ୍ୟହ ନିଜ ନିଜର ଛାନ୍ତି
ଓ ଗୁହ ପରିଷାର କରି ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ସଜାତି ରଖନ୍ତି । ଏହି
କାର୍ଯ୍ୟ ବାଲକମାନେ କରନ୍ତି କି ନା, ତାହା ଗୁହର କାପ୍ଟନଙ୍କର
ଦଦାରଙ୍ଗ କରନ୍ତି । ପୁଣି ଜେନେରାଲ କାପ୍ଟନଙ୍କ ଅଧି
ସମୟ ଦର ବୁଲି ଏ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଦର୍ଶନ କରନ୍ତି । ପର
ହାତୁର ଦୟା ପରେ ଖେଳ ଦୟା ପଡ଼େ । ଏହି ସମୟରେ
ଆଶ୍ରମର ଶିଶୁ ମଧ୍ୟ ଓ ଆଧ୍ୟ ସମୟ ବିଭାଗରୁ ବାଲକମାନେ
ଆସି ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ି କରି ଠାରୁ ହୃଦୟ । ଜେକବାନ
କାପ୍ଟନଙ୍କ ସେମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଉପର୍ଦ୍ଵିତୀ ରେଜଞ୍ଚଲ କାର୍ଯ୍ୟର
କାଲକମାନଙ୍କୁ ଶୁଭଦିନଙ୍କରେ । ସବୁଦିନ ସମୟକର ଟଙ୍କାରୀର
ସୁବିଧା ନ ଥାଏ । ସପ୍ରାତରେ ଦିନେ ଦିନ କରନ୍ତି । ଦୁଇଦିନ
କୁଣ୍ଡଳକାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଅବଶିଷ୍ଟ ଦିନ ଖେଳିବାକୁ ପାଇଁ । ମାତ୍ର
ଦର୍ଜ ବଢ଼ି ବାଲକମାନେ ଭାବ ଭାବ ହୋଇ କଣଶ କାପ୍ଟନଙ୍କର

ଅଧିକାରେ ପ୍ରତିହା କୃଷ୍ଣକାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ଏଳି ଅନ୍ୟାରେ
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣର ଦୂରଦିନ ପ୍ରାୟ କୃଷ୍ଣକାର୍ଯ୍ୟ କରିବ କୁ
ହୁଏ । ଏହା ପର ଶେଳଶେଷରେ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟା ବାଜେ,
ଶେଳ ଶେଷର ଘଣ୍ଟା ପରେ ଉପାସନା ଗାଇଁ ସତର୍କ କରି
ଦେବପାଇଁ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟା ବାଜେ । ଏଥମଧ୍ୟରେ
ବାଲକମନ୍ତର ହାତ ମୁଖ ଧେଇ ଉପାସନା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ
ହୁଅନ୍ତି । ସକାଳ ବେଳା ତରି ସନ୍ଧିଆବେଳ ଉପାସନା କାର୍ଯ୍ୟ
ଚଶଶତ୍ରୁଏ । ତୁମ୍ଭରେ ବଡ଼ବଡ଼ ପେଲମାନେ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁମାନେ
ପ୍ରଥମ କିମ୍ବା ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ଅଧୟୁତ କରନ୍ତି ସେମନେ
ପର୍ଵିବାକୁ ବୁଲିଯାନ୍ତି । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପେଲମାନେ ଏକଷଙ୍ଗରେ ମେଶି
ପୁଣି ଚାରି ଗାଇବାକୁ ବୁଲିଯାନ୍ତି । ଦିନେ ଦିନକ ଆରହାସିକ
ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗନ୍ଧ ହୁଏ । ଯେଉଁ ଦିନ ଯେପରି ନିୟମ ଥାଏ,
ସେ ଦିନ ସେପରି କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଲକମାନଙ୍କ
ରହିଛୁକର ଘଣ୍ଟା ୨୩ । କିମ୍ବା ୨୪ ରେ ବାଜେ ।
ଯେମାନଙ୍କର ଘେଜନ ପରି ପ୍ରାୟ ୮୮ ଟଙ୍କା ରେ ବଡ଼ପେଲମାନଙ୍କ
ରହିଜନ ଘଣ୍ଟା ବାଜେ । ଭେଳକ ପରି ଯଦି କୌଣସି
ବିଶ୍ଵାର ବାଲକମାନଙ୍କ କିନ୍ତୁ ଶେଳ ତାମସାର ଆସ୍ତାନକ
ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ କରିଥାନ୍ତି, ତେବେ ବାଲକମାନେ ତାହା
ଦେଖିବାକୁ ଯାଏ, ନରୁବା ଶମ୍ଭୁନ ଘଣ୍ଟା ବାଜେ । ବାଲକମାନେ
୧୩ ମଧ୍ୟରେ ଶୋଇବାକୁ ଯାନ୍ତି । ଶମ୍ଭୁନ ଘଣ୍ଟା ସଙ୍ଗେ
ଦେଖିବାକି ଆରନ୍ତୁ ହୁଏ । ଅର୍ଦ୍ଧତି ଆଶ୍ରମର ବଡ଼ ବଡ଼
ବିଳକ ୧୦ କିମ୍ବା ୧୫ ମିଟି ଗାନ କରି କରି ଅଶ୍ରମର
ସମସ୍ତ ବୁଲନ୍ତି । ଏହାପରି ଆଶ୍ରମ ଏକାବେଳକେ ଜୀରକ ।
ଏହାପରି ପ୍ରତିହା ଆଶ୍ରମରେ ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟ ନିବାହିତ
ହୁଏ ।

ଅଶ୍ରମର ଶାସନ ବା ନିୟମ ପ୍ରଣାଳୀ ସବୁ ବାକିକମାନଙ୍କ
ଆଗେ ଗଠିତ । ଏହା ଅଶ୍ରମର ବାଳକ ଓ ଶିକ୍ଷକ ଏକଷତ୍
ନିଜିତ ହୋଇ ଦିର୍ଘାବ୍ଦ ଦ୍ୱେଷ । କିନ୍ତୁ ବାଳକମାନେ ନିଜେ
ନିଜେ ନିୟମ ବାନ୍ଧନ୍ତୁ ଓ ନିୟମର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି ।
ଦେଖିବେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର କିଛି ହାତ ନାହିଁ । 'ମାତ୍ର
ଦୂସର କିଛି ନୁହନ କରି ବାଲିବାକୁ କିମ୍ବା ପରିବର୍ତ୍ତନ
କରିବାକୁ ଦେଖିଲେ, ତାହା ସାଧାରଣ ଅଲୋଚିତ ହୋଇ
ଦେବ । ଏହି ସାଧାରଣ ସଭାରେ ଅଲୋଚିତ ହେବା
ସମୟରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ କିଛି' କିଛି କହିବାକୁ ଥିଲେ
ତ ହାତେ ମାନେ କହିପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବାଲକମାନଙ୍କ ପସନ୍ଦରେ
ଦେଖିବା କାହିଁଲେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର କଥା ଅନେକ ସମୟରେ
ଦେଖିବି ଦ୍ୱେଷ । ଏହି ସାଧାରଣ ସଭାରେ ଅନେକ ସମୟରେ
ବାଲକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ତିକନ୍ତି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘାନ୍ଧି । ଏହି

ସାଧାରଣ ସଭକୁ ଆଶ୍ରମ ସମ୍ପଦିଳନୀ କୁହାଯାଏ । ମନ୍ତିଳମର
ଜଣେ ସମ୍ପାଦକ ଅଛନ୍ତି । ଏହି ସମ୍ପାଦକ କର୍ଷକପାଇଁ ନିୟମିତ୍
ହୁଅଛନ୍ତି । ସେ ଆଶ୍ରମର ନିୟମ ସବୁ ଲେଖି ରଖନ୍ତି ।
ପଢି ପଡ଼ିର ବୁଟିନ ଛଡ଼ା ଶେଳ ଓ ତୁଳ ରତ୍ୟାଦିର ଚୁଟିନ
ଏହି ସମ୍ପାଦକ କରନ୍ତି । ସମ୍ପାଦକଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟର ସିଦ୍ଧି
ଲକ୍ଷିତ ହେଲେ ବାଲକମାନେ ଆଉ ଜଣେ ସମ୍ପାଦକ ନିୟମିତ୍
କରନ୍ତି । ବାଲକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ସମ୍ପାଦକ ନିର୍ବାଚିତ
ହୁଅଛନ୍ତି ।

ସମ୍ପୁଦ୍ର ଆଶ୍ରମରେ ଜଣେ ଜେନେରଲ କାପଟେନ୍
ନିଷାତିତ ହୁଅଛି । ପ୍ରତି ଘନର ଦିନରେ ଜଣେ
ଜେନେରଲ କାପଟେନ୍ ନିଷାତିତ ହୋଇବ । ଜଣେ
କେହି ବାଳକ ବର୍ଷକରେ ଦୁଇଥର ଜେନେରଲ କାପଟେନ୍
ହୋଇ କି ପାରେ, ପୁଣି ଏହାଙ୍କ ନିଷାତିକ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର
ଦ୍ୱାରା ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେବା ଦରକାର । ଶିକ୍ଷକମାନେ ଯାହାକୁ ପଥର
କି କରନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାକୁ କାପଟେନ୍ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅକ୍ଷମ
ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି ସେ କାପଟେନ୍କୁ ହୋଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।
ତେବେ ବାଲକମାନେ ଯେବେ ତାହାକୁ କାପଟେନ୍କୁ କରିବା
ପାଇଁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଅପରି କରନ୍ତି, ତେବେ ଶିକ୍ଷକମାନେ
ବାଲକମାନଙ୍କର ଆପରି ଶୁଣିବାକୁ ଅନେକ ହମୟରେ
ବାଧ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ଜେନେରେଲ କାପଟେନ୍କଙ୍କର ବାଲକ-
ମାନଙ୍କ ଉପରେ ଯେତେ ପ୍ରଭାବ, ସେତେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର
କି ଆଏ । ମାତ୍ର କାପଟେନ୍କର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଚିକିଏ ଶୈସ୍ଵକତା
ବା ଶ୍ରୁତି ଦେଖିଲେ ବାଲକମାନେ ତାହା ସମ୍ମିଳନରେ
ସମାଲୋଚନା କରିବାକୁ ଶୁଣନ୍ତି ନାହିଁ । କୌଣସି
କାପଟେନ୍କଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟରେ ତିନିବାର ଶୁଣି ଦେଖାଗଲେ ସେ
ଆଉ ଆଶ୍ରମରେ ସ୍ଵରା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜେନେରେଲ କାପଟେନ୍କୁ
ଦୂରେ ଥାଉ ଶୁଣି କିମ୍ବା ବିଭାଗୀୟ କାପଟେନ୍କୁ ହୋଇ ପାରିବେ
ନାହିଁ । ଜେନେରେଲ କାପଟେନ୍କ ତଳେ ବିଭାଗୀୟ
କାପଟେନ୍ । ଅର୍ଥାତ୍ ଶିଶୁ, ମଧ୍ୟ ଓ ଆଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗରେ
ଜଣେ କାପଟେନ୍ ନିଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଏହାଛିଡ଼ା ପ୍ରତ୍ୟେକ
ଘରେ ଜଣେ ଦୁଇ ତଳି ଜଣ କରି କାପଟେନ୍କୁ, ତାର ପର
ସମ୍ପୁଦ୍ର ଘରେ ଜଣେ ବଡ଼ କାପଟେନ୍ ନିଷାତିରୁ ହୁଅନ୍ତି ।
ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗରେ ତଳି କିମ୍ବା ଶୁରୁଟି କରି ବଡ଼ ବଡ଼ ଘର
ଥାଇଁ । ପୁଣି କେଉଁ ଘର ଦୁଇ ଭାଗରେ, କେଉଁ ଘର ତଳି
ଭାଗରେ ବିଭିନ୍ନ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘର, ଯେ ଦୁଇ କିମ୍ବା ତଳିଭାଗରେ
ବିଭିନ୍ନ ତାନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ କଣ୍ଠ ଅନ୍ତର ନାହିଁ । ଅଛି
କେବଳ ବାଲକମାନଙ୍କର ବିଭାଗ । ସାତଠାରୁ ଦଶ ଜଣ
ବାଲକ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ତିଲମ ହୁଏ । ଏହି ତିଲମ

ଜୀବରେ ଜଣେ କାପଟେନ ରହନ୍ତି । ପୁଣି ସମସ୍ତ ଗୃହରେ ଜଣେ କାପଟେନ ରହନ୍ତି । ଏହି ଗୃହ ମଧ୍ୟରେ କେବଳ ନିୟମ ଭଙ୍ଗ କଲେ, ଗୃହ କାପଟେନ ତାକୁ ଶାସ୍ତି ଦିଅନ୍ତି । କାପଟେନ ଯାହା ଶାସ୍ତି ଦେବେ, ତାହା ପ୍ରଥମେ ବିନା ବାକିୟ ବ୍ୟୟରେ ମାନିବାକୁ ହେବ । ତାଙ୍କ ଶାସ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଯଦି କିଛି ଅନ୍ୟମୂଳ ଥାଏ କିମ୍ବା ଶାସ୍ତି ଟିକିଏ ଗୁରୁତର ହୋଇଥାଏ ତେବେ ସେ ବିଭାଗୀୟ ବଡ଼ କାପଟେନଙ୍କ ନିକଟରେ ଆପଣି କରିପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମେ ଶାସ୍ତି ଅବଶ୍ୟ ଭୋଗ କରିବାକୁ ହେବ । ଗୃହ ମଧ୍ୟରେ କେବଳ ନିୟମ ଭଙ୍ଗର ଦୋଷ କଲେ, ଶିକ୍ଷକ ତାହା ଦେଖି ଗୃହ କାପଟେନକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବାପାଇଁ ଆଦେଶ କରି ପାରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ନିଜେ କିଛି ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଗୃହ କାପଟେନ ଯାହା ଶାସ୍ତି ଦେବେ ତାହା କେବଳ ବାଲକ ପଳନ ନ କଲେ ସେ ବିଭାଗୀୟ କାପଟେନଙ୍କୁ କହି ଗୋଟିଏ ବିଶୁର ସବ୍ର ଆହ୍ଵାନ କରି ପା ଦ୍ଵାରା । ଯେଉଁ ବିଭାଗର ଏପରି ଘଟଣା ଘଟେ ସେ ବିଶୁର ସବ୍ର ଗୃହର କାପଟେନ ଓ ବିଭାଗୀୟ କାପଟେନ, ଜେନେରଲ୍ କାପଟେନ ମିଶି ଉଚ୍ଚ ବିଶୁର ସବ୍ର କରନ୍ତି । ଏଥରେ ଯାହାର ଯାହା କହିବାର ଥାଏ ତାହା କହିନ୍ତି । ବିଶୁରକମାନେ ସବ୍ର ବିଶୁର କଲୁ ପରିବ ଯେପରି ଉପଯୁକ୍ତ ମନେ କରନ୍ତି, ସେପରି ଶାସ୍ତି ଦୋଷିକୁ ଦେଇଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କେବଳ ଯେବେ ବାଲକ ଏହି ବିଶୁର ହତ୍ୱର ଶାସ୍ତି ପଳନ ନ କରେ ତେବେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ବିଶୁର ସବ୍ର ଅହ୍ଵାନ କରିଯାଏ । ଏହି ବଡ଼ ବିଶୁର ସବ୍ରରେ, ଆଶମ ସମ୍ମଳନର ସମ୍ପଦ ଦକ ଓ ଜେନେରଲ୍ କାପଟେନ ଥାନ୍ତି । ତାହା ଛାତ୍ର ସମସ୍ତ ଆଶମର ବାଲକ ମାନେ ତିନି ଜଣ ଜଳ୍ପେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟ ନିବାରନ କରି ଦିଅନ୍ତି । ଏହି ବଡ଼ ବିଶୁର ସବ୍ରରେ ବିଶୁରକମ ନେ ଯେବେ ବାଲକଟିକୁ ଅଶ୍ରମରୁ ବାହାର କରି ଦେବାକୁ କହିନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ତାହା କର ପାରନ୍ତି । ଅଶ୍ରମର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନେ ଏହି ବଡ଼ ବିଶୁର ସଭର କଥା ଶୁଣିବାକୁ ବାଧ । ଏପରି ଘଟଣା ଅବଶ୍ୟ କେବେ ଘଟି ନାହିଁ । କାରଣ ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ବ୍ୟାଯାର ଏତେ ଦୂର ଯାଏ ନାହିଁ । ତେବେ ନିତାନ୍ତ ବଡ଼ ଘଟଣା ନ ହେବିଲୁ ଯାହା ଦ୍ୱାରା କି ସମସ୍ତ ଆଶମର କୌଣସି କ୍ଷତି ଦ୍ଵାରା, ବଡ଼ ବିଶୁର ସବ୍ର ବିଷେ ବିଷେ ନା । ଯେତି କେବେ ବଡ଼ ବିଶୁର ସବ୍ର ବିଷେ ତେବେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ତାହାର ପୁନର୍ବ୍ୟବ ପାଇଁ ଅନୁଶେଷ କରନ୍ତି । ଅପରାଧିକୁ ଥାରିଲ କରିବାକୁ କ୍ଷମତା ଦିଅଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଅପେକ୍ଷ ହେଲେ ତାହା ଅଭି ବଡ଼ ବିଶୁର ସବ୍ର ଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱାରା ନାହିଁ । ଅବେଳୀ ଯେଉଁ ସବ୍ରରେ ଦ୍ୱାରା, ସେଥିରେ ଗ୍ରେଟ କ୍ଷେତ୍ର ହେଲେ ପଲର ଜଣ ଆନ୍ତି । ଜଣେ

ଶିକ୍ଷକ ସମ୍ବାଦ ହୁଅନ୍ତି । ଏହଠାରେ ଯାହା ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୁଏ
ତଥିରେ ଅଛି କାହାର ହାତ ନାହିଁ । ତେବେ ଏପରି
ଯେବେ କୌଣସି ଘଟଣା ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ, ଯହିଁରେ କି
ଅପ୍ରାଚୀ ବାଲକର ତତ୍ତ୍ଵାବଧାନ ଘର ପିଲାମାନେ ନିଜେ ବହନ
କରିବାକୁ ସ୍ଥିକୃତ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ କର୍ତ୍ତୁପକ୍ଷମାନେ
ବାଲକମାନଙ୍କ କଥା ଅବଶ୍ୟକ ଶୁଣିବେ । ସଂକ୍ଷେପରେ କହିଲେ
ଆଶ୍ରମ ବାଲକମାନଙ୍କର ଦୋଷାଦୋଷର ବିଶ୍ୱର ଘର ଟିକ୍କନ
ଉପରେ ଥାଏ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକମାନେ ଏତିକି କରିପାରନ୍ତି ଯେ
ବାଲକମାନଙ୍କର ଦୋଷ ଗୁଣ ବାହୁଦେଇ ପାରନ୍ତି, ବିଶ୍ୱରରେ
ସୁନ୍ଦର କିମ୍ବା ଅନ୍ୟାୟ ଲକ୍ଷିତ ହେଲେ ସମ୍ମିଳନରେ ତାହା
ସମଲ୍ଲେଚନା କରିପାରନ୍ତି । ଏଥରୁ ଦେଖି ଜ୍ଞାନା
ଶିକ୍ଷକମନଙ୍କର ନ ଆଏ ।

ଏହି ଗଲ୍ଲ ଦୋଷ ଗୁଣ ବିଶ୍ୱର କରି ଶାସ୍ତ୍ରୀ ଦେବାର
କଥା । ବର୍ଷମାନ ନିୟମ ପ୍ରତିପାଳନ କିପରି ହୁଏ ତାହା
ଦେଖାଯାଉ । ଅଶ୍ରୁମ ନିୟମ ଲାଗୁନାରେ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ଦେବାର
ଭାର ସେପରି ବାଳକମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିହତ, ସେପରି
ନିୟମ ପ୍ରତିପାଳନର ଭାର ସେମନଙ୍କ ଉପରେ ନିହତ ।
ସେମାନେ ନିଜ ନିୟମ କରିବେ । ନିଜେ ନିଜେ ପାଳନ
କରିବେ । କାପଟେନମାନେ ଏହି ନିୟମ ପ୍ରତିପାଳନ ପ୍ରତି
ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଶୁଦ୍ଧ କାପଟେନମାନେ ଶୁଦ୍ଧର
ପୀଲମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଥାନ୍ତି । ବିଭଗୀୟ କାପଟେନ
ପ୍ରତେଥ୍ୟକ ବିଭଗୀୟ ବାଳକମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଶାଳୀ ପ୍ରତି
ଦୃଷ୍ଟି ଦିଅନ୍ତି । ପୁଣି ନିଜ ବିଭଗରେ ଥିବା ଶୁଦ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ବୁଲି
ପରିଦର୍ଶନ କରନ୍ତି । ଜେଠନେରେଲ କ୍ରାପଟେନ ଘରେ
ବାହାରେ, ଖାଇଲାବେଳେ, ଶୋଇଲାବେଳେ, ଖେଳିବା
ସମୟର ସବୁଡିବେଳେ ଏବଂ ସବୁଟ ସେ ପିଲମାନଙ୍କ ପ୍ରତି
ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେହିଠାରେ କାହାର କିଛି ଦୋଷ
ଦେଖନ୍ତି, ସେଠାରେ ତାକୁ ସାବଧାନ କରଇ ଦିଅନ୍ତି ।
ଦରକାର ହେବିଲେ ନିଜେ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି କମ୍ବା ସେହି
ପୀଲଟି ଯେଉଁ ଶୁଦ୍ଧରେ ଥାଏ ସେହି ଶୁଦ୍ଧର କାପଟେନଙ୍କୁ
କହି ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି । ଜେଠନେରେଲ କାପଟେନ ଘର ଭିତରେ
ନିଜେ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେ କେବଳ ଶୁଦ୍ଧର
କାପଟେନଙ୍କ ଦଣ୍ଡ ଦେବକୁ ଅନ୍ତରେଖ କରିପାରନ୍ତି ।

ଅଶ୍ରମରେ ସବୁ ସମେତ ହୋଇ ଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଏହାର ଆଶ୍ରମରେ ଅଛି ।
ତିନୁଖରୁ ଗୋଟିଏ ଆଶ୍ରମ ସମ୍ପଦିତ ନା । ଏହାର ଧାରାପାତ୍ର
ଅଧ୍ୟାତ୍ମରେ ହିନ୍ଦୀ ମିଳିଅଛି । ସହି ସମ୍ପଦିତ ମାଧ୍ୟମରେ ଦୂରଥର
ବିଷେ, ଥରେ ଆଶ୍ରମର କୌଳକମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟର ଦୋଷଗୁଡ଼ି
ସମାଲୋଚନା ହୁଏ । ଆବଶ୍ୟକ ଦେଲେ ନେତନ କିମ୍ବା

ବନ୍ଧୁ ହେଠାକୁ ବନ୍ଧୁ ନିମ୍ନମରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ହୁଏ । ଦୁଇଟି ଅଧ୍ୟବେଶନରେ ଖୁସିବାସୀର ଗଲୁ କରି ଆଜନ କରନ୍ତି । କେହି ଛାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଗଲୁ କରେ, କେହି ଏପରି ଘବରେ କଥା କହେ ଯେ ସମସ୍ତେ ନ ହସି ରହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କେହି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହସାଇବା ପାଇଁ ବିନଟ ସ୍ଵର କିମ୍ବା ଅପୂର୍ବ ହୃଦରଙ୍ଗି କରେ । କେହି କେହି କଥା କହ କହ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କନ୍ଦର ଦିଅନ୍ତି । କେହି କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ପାଠକର ହର୍ଷ ବିଷାଦ ଉଭୟ ଭବ ଶ୍ରୀଚାମ ନଙ୍କ ମନରେ ଜାଗରି କରିଦିଏ, ଏପରି ସମୟେ ସମୟେ ସ୍ଵାର୍ଥ ରବିବାରୁ ଏଥରେ ଯୋଗ ଦେଇ ବାଳକ ମାନଙ୍କୁ ଅପୂର୍ବ ଆନନ୍ଦ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଏହାଛିଡ଼ା ରଂଘାୟ ବଙ୍ଗଲା ହୋଇ ଦୁଇ ଦିନଗୋଟିଏ ପଞ୍ଚ ଅଛି । ଏଥରେ କେବଳ ରଂଘାୟ ଓ ବଙ୍ଗଲା ସାହିତ୍ୟର ଚର୍ଚା ହୁଏ । ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧ ସଙ୍ଗେ ଦୁଇ ତିନୋଟି ମାସିକ ପରି ବାହାରେ । ତାହା ହୃଦୟ ଲିଖିତ । ବାଳକମାନେ ଏଥରେ ଲେଖନ୍ତି । ଏହି ମାସିକପତ୍ର ରବିବାରୁ ନିଜେ ପାଠ କରି ବାଳକମାନଙ୍କ ତାହାଙ୍କ ମନ୍ଦିର ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି ।

ଆଶ୍ରମର ଶାଦ୍ୟ ପେଯ ଦେଖିବସିଲେ ବଙ୍ଗଲାରେ ଏହି ଶାଦ୍ୟ ପେଯକୁ ସରଳ ଶାଦ୍ୟ ବୋଲି ଧରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଅମ୍ବ ଓ ଡକ୍ଟା ସହ ତୁଳିନା କଲେ ଏହା ବିଳାସୀର ଶାଦ୍ୟ ପେଯଠାରୁ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ ପାଇବା କାଳକବେଳା ବାଲକମାନେ ଯେଉଁ ନନ୍ଦପନ ପାଇଁ ତାହା ସମ୍ବନ୍ଧର ସମାନ ନଥାଏ । ସପ୍ରାହରେ ଦୁଇ ଦିନ ଲୁଚି, ଦିନେ ପରେଠା; ଦୁଇ ଦିନ ମୁଢି, ବୁନିଆ ଦିନେ ଶେରୁଡ଼ି, ଆଉ ଦିନେ ଦୁଧର ଶିର । ମଧ୍ୟାହ୍ନ ବୋଜନ ସମୟରେ ଭାତ, ଡାଲି, ଚରକାଣ୍ଠ, ଫାଲ, ଭଜା ଓ ଖଟା । ଓସରବେଳା ଜଳ ପାନ ସେପରି ସମାନ ନଥାଏ । ଦିନେ ଲୁଚି ଦିନେ ପିଙ୍ଗଡ଼ା; ଦିନେ ମୁଢି ନହିଁ; ଦିନେ ଜିଲାବି; ଦିନେ ଚାଟୁଟି ଚରକାଣ୍ଠ; ଦିନେ ଗଜା; ଆଉ ଦିନେ ଦୁଧ ଚାଟା । ବନ୍ଦ ପୁଣି ମଧ୍ୟାହ୍ନ ବୋଜନ ପରି ଭାତ, ଡାଲି, ଚରକାଣ୍ଠ ଉଚ୍ଚିଧାଦି । ଏହା ଛାତ୍ର ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଓ ରାତି ଭୋଜନ ପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାଳକ ଦୁଇ ଛଟାଙ୍କ କରି ଦୁଧ ପାଇଁ । ଆଶ୍ରମର ତହିରି ଏହି ଶାଦ୍ୟ ପେଯ । ଏହାଛିଡ଼ା ରେଗୀମନଙ୍କପାଇଁ ଭାବ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଇଥାଏ ।

ଆଶ୍ରମର ଗୋଟିଏ ଦିନ ପୁଣିକାଗାର ଅଛି । ଅନ୍ତରେ ପୁଣିକାଗାରଟି ୩୦ କିମ୍ବା ୪୦ ଟଙ୍କାର ଟଙ୍କା ର ମୂଲ୍ୟରୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକାହାରେ । କିନ୍ତୁ କମ ନହିଁ । ବିଭିନ୍ନଟି ଟଙ୍କା କେତକ ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟରେ ପୁଣିକାଗାରଟି ଦିନେ ଯାଇଥିରୁ ଉଚ୍ଚିରେପଣ୍ଠି ଅନ୍ତରକ ବଢ଼ି କଢ଼ି କୋଳିକ ଆଶ୍ରମର ବାଲକମାନଙ୍କୁ ଉପହାର ଦେଇ ଆନନ୍ଦ । ଅନ୍ତରକ କ୍ଷୁଣ୍ଟି

ମଧ୍ୟ କରିବୁ, ତଳ ସୁନ୍ଦର ଉପହାର ଦେଉଥାନ୍ତି । ସୁନ୍ଦରକାଗାର ଛାତ୍ର ଗୋଟିଏ ତାକୁରଖାନା ଓ ଗୋଟିଏ ହସାପାତାଳ ଅଛି । ଏହା କେବଳ ଅଶ୍ରମ ପାଇଁ । ତରେ ବାହାରରୁ କେହି ରେଗୀ କେବେ ଆସିଲେ ଫେର ଯାଏ ନାହିଁ । ତାକୁରଖାନରେ ଜଣେ କମ୍ପାଉଣ୍ଡର ଅଛନ୍ତି । ଜଣେ ଏମେଣ୍ଟାଙ୍କ ହର୍ଜନ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ଆଶ୍ରମ ମଧ୍ୟରୁ କାହାର କିନ୍ତୁ ହେବଳ ଏହି ହସାପାତାଳରେ ରହିବାକୁ ହୁଏ, ହାପ୍ରାତାଳରେ ଖାଇବାକୁ ହୁଏ । ତାକୁର କହିବା ଅନୁପାରେ ରେଗୀର ଖାଦ୍ୟ ପେମ୍ପର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥାଏ । କାହାର ରେଗୀର ରେଗେ ଟକିଏ ବେଶି ହେଲେ ଆଶ୍ରମର ବାଲକଗଣ ପାଲି କରି ଜଗି ବସି ସେବା ଶୁଣୁଣା କରନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକମାନେ ଯାଇ ତରୁ ନିଅନ୍ତି । ସମୟେ ସମୟେ ରହିବାରୁ ମଧ୍ୟ ରେଗୀର ଅବସ୍ଥା ବୁଝୁଥାନ୍ତି ।

ଅବକାଶ—ସାଧାରଣ ସ୍ଥଳ କଲେଜ ପ୍ରାଣ ମାନେ ଯେବେଳ ଅବକାଶ ପ୍ରାସାଦ ହୁଅନ୍ତି । ଆଶ୍ରମରେ ସେପରି ନୁହେଁ । ଆଶ୍ରମରେ ପ୍ରଧାନ ଅବକାଶ ପୂଜା ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମ । ଏହା ଦେବ ମାସ କରି ବନ୍ଦ ହୁଏ । ଏହାଛିଡ଼ା ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ ଥରେ ବୁଧବାର ଦି ନ ଆଶ୍ରମ ବନ୍ଦ ରହିଛା ଏହି ବୁଧବାର ଆଶ୍ରମର ଜନ୍ମଦିନ । ଦେଶୁ ରହିବାର ଦିନ ଆଶ୍ରମ ବନ୍ଦ କ ଦିନାର ବୁଧବାର ଦିନ ବନ୍ଦ ରହେ । ବୁଧବାର ଦିନ କେବଳ କୁର୍ବା ହୁଏ ନା କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସବୁଦିନ ପରି ଚଲେ । ଏହି ବୁଧବାର ଦିନ ମନ୍ଦର ହୁଏ । ମନ୍ଦର ଚାହିଁ ବେଶିଟି ଗୋଟିଏ କାଚ ନିର୍ମିତ ଘର । ଏହି କାଚ ପରି ହେତୁରୁ ବୋଲପୁର ଟାଇନରେ ଅନେକ ଶାନ୍ତିନିକେତନକୁ କାଚଙ୍ଗଲା କହନ୍ତି ଚାହିଁ ଚାହିଁ ରୁହ ଭିତରଟି ଶଙ୍ଖମଲମଲ ପଥର ଦ୍ୱାରା ଆବୃତ । ଚାହିଁଗ ଶୋଲା । ଏହି ମନ୍ଦରରେ ବସିଲେ ସୁନ୍ଦର ଏକ ଧର୍ମଭାବ ମନରେ ଜାଗରି ହୁଏ । ଏହିଠାରେ ବୁଧବାର ଦିନ ଆଶ୍ରମର ବାଲକଗଣ ଏକଟିତ ହୁଅନ୍ତି । ରହିବାରୁ ମନ୍ଦରରେ ଉପସ୍ଥିତ, ହୋଇ ପାର୍ଥନା କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧାନ କରନ୍ତି । ରହିବାରୁକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କିମ୍ବର ହୁଏ ଦୁଇଯାତ୍ରିକ ତାହା ଯେ ଶୁଣିଛୁ, ସେ ଅନୁଭବ କରିଛି । ତାହାର ମୃତ୍ୟୁର ଯେମର ଉପସ୍ଥିତ, ଚାଙ୍କର କଥା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସୁନ୍ଦର । ମନ୍ଦରରେ ବସି ତାହାଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣିନାବେଳେ ନକ୍ଷା ପ୍ରାଣ ଯଥକ ପାଇଁ ଏ ଜଗତରେ ଅନ୍ତିକୁ ଭୁଲିଯାଏ । କେବଳ ତାଙ୍କର ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକ କର୍ତ୍ତ୍ତବ୍ୟାତି କରିବାକାହାରେ ପ୍ରବେଶ କରି ମନ ପାଇବାକୁ ଏକ କରିଥିବ । ହୁଏଯାତ୍ରି ଗୁରୁଦେଶରେ ଭାବରେ ଉପରିରେ ପାଇବାକୁ ଏକ ପରିପାତା ହୁଏ ।

ହୃଦୟ ହୁଏ । ହୃଦୟ ଧୀର ସ୍ଵରରେ କହେ “ରେ ମାନବ ! ତୁ ଶୁଦ୍ଧ କୋଷ୍ଟ । କେବଳ ନିଜକୁ ତୁ ଗୁଡ଼ ନ ପାର, ସବୁବେଳେ ଷ୍ଟର୍ଟ, ହାନ ଓ ମାତ ବୋଲି ମନେ କହୁଆଛୁ । ଥରେ ତୋର ହୃଦୟମଧ୍ୟକୁ ମନ ନିବଶାକର, ଦେଖିବୁ, ତୋର ହୃଦୟର ପ୍ରଭୁ ହୁଆଛୁ ତୁ । ତୁ, ବା ମୁଁ ଏପର କିନ୍ତୁ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ନାହିଁ । ତୁ କିମ୍ବା ମୁଁ ବୋଲି ଯେବେ କହିଆଏ ତାହା ସ୍ଵର୍ଗ ନୁହେ, ତାହା ମାତ ନୁହେ । ତାହା ମହତ୍ତ୍ଵ, ତାହା ଉଦ୍‌ବାନ, ତାହା ଅନନ୍ତ । ଅନନ୍ତ ସଙ୍ଗେ ତାର ସମ୍ମଳ ଲାଗିଥାଏ । ଯେ ଅନନ୍ତ, ନିଜ୍ୟ ନିଜ୍ୟ ଜଗତରେ ନବ ନବ ସୌନ୍ଦର୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରୁ ଅଛନ୍ତି । ଯେ ଅନନ୍ତ ସମସ୍ତ ଜଗତର ବିଧାନଦାତା, ତୁ ଥରେ ତୋର ହୃଦୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଜାଗରିତ କର, ଦେଖିବୁ, ତୋର କଥା ଶୁଣିବାକୁ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଜୀବ ବ୍ୟାକୁଲିତ ହେଉ ଅଛନ୍ତି, ତୋର କଥାରେ, ତୋର ଶୂଳିରେ, ତୋର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଙ୍ଗ ଭଙ୍ଗିରେ, ପୁନର ଓ ସତ୍ୟ ବୋଲା ହେଲା ପରି ଜଗତକୁ ପ୍ରଣୟମାନ ହେଉଥାଏ । ନିଜକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କର ନା, ନିଜକୁ ମହତ୍ତ୍ଵ ମନେ କର । ନିଜକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା ମୁକ୍ତ କର ଦେଖିବା ପାଇଁ, ଗୋଟିଏ ମହତ୍ତ୍ଵପାତ୍ର, ମାନବର ଏହି ପାପରୁ ହାହ ନାହିଁ । ତୋର ଜଗତରେ କରିବୁ ଅଛି, ଏହି କର୍ତ୍ତ୍ବୀ ସାଧନକୁ ଭୟକର ନିଜକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅକ୍ଷମ କହ ଜଣା ଦ୍ୱାହୀଯାଇବୁ । ଏହି ଯେ ଭୂମି, ଗୋଟିଏ ମହତ୍ତ୍ଵ ଭୂମି । ଏହି ଭୂମି ଦୂର କର, ଦୁଃଖତା ଦୂର କର, ଥରେ ଜାଗରି ହୁଅ । ଜାଗରି, ପ୍ରାୟ ବରନ ନିବୋଧନ । Arise and awake, stop not, till the goal is reached.

ଅଶ୍ରମରେ ନାଟ୍ୟ । ନାଟ୍ୟ କହିଲେ ଆଜି କାଳି ସାଧାରଣରଙ୍ଗ ବୁଝନ୍ତି ଯେ ଥିଏଟର । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ଥିଏଟର ଓ ଅଶ୍ରମର ନାଟ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଆକାଶ ପାଶାଳୁ ପ୍ରଭେଦ । ଆଶ୍ରମରେ ନାଟ୍ୟ ଆଶ୍ରମ, ବାଳକ ଓ ଶିକ୍ଷକ ମିଳି କରନ୍ତି । ରବି ବାବୁ ମଧ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି । ତାଙ୍କର ରଚିତ ନାଟକ ଶୁଭକ ଠାରେ ଅଭିନାତ ହୁଏ । ରବିବାବୁ ବସି

ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶିଖାନ୍ତି । ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହ ପାର୍ଟ୍ ନେଇ ଅଭିନୟ କରନ୍ତି । ଏହି ଅଭିନୟ ଯେ କି ସୁନ୍ଦର, କି ମନୋହର, ତାହା କେହି ଲେଖି ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଏହା ଅନୁଭବର ବିମ୍ବ । ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାର ବିମ୍ବ ନୁହେଁ । ଅଶ୍ରମର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଳକଗଣ ସାଧାରଣର ଅଭିନୟ କରିଥାନ୍ତି । ବର୍ଷରେ ଦୁଇ ତନୋଟିରୁ ବେଶ ନାଟ୍ୟର ଅଭିନୟ ହୋଇଥାଏ । ଏଥୁପାଇଁ ବିଶେଷ କିନ୍ତୁ ସାମଗ୍ରୀର ପ୍ରୟୋଜନ ହୁଏ ନାହିଁ । ବାଳକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ସରଳ ସ୍ଵଭାବରେ ଯାହା କରନ୍ତି ତାହା ଅଛି ମନୋହର । ସେ ଦୃଶ୍ୟ ଅତି ପ୍ରାତିକର । ଦେଖିଲେ ମନଙ୍କ ହୁଏ, ସଦେ ଅବା ଏହି ବାଳକଗୁଡ଼ିକ ରିଷ୍ଟର ସୃଷ୍ଟିଷ୍ଟୋର, ପ୍ରକୃତିର ନାନାବ୍ରତ ଘୋନ୍ଦୀୟ ସହ ଖେଳି ଖେଳି ଜଗତର ଘୋନ୍ଦୀୟ ବର୍କନ କରୁ ଅଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଅଭିନୟ ଦେଖିଲେ, ଶିକ୍ଷାବାର ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁନର ସୁନ୍ଦର ବାଳକ ଶୁଭକିରି ହୃଦୟରେ ଏପରି ଅଭିନୟ କରୁ ଅଛନ୍ତି । ଏହା କଷଣକାରୀ ସୁନ୍ଦର ମନର ଧୂଳିଯାଏ । ସେ ନିଜ ଚକ୍ରକୁ ଅବଶ୍ୟ କରେ । ଏହି ଗଲ୍ଲ ବାଳକମାନଙ୍କର ଅଭିନ୍ଦ୍ୟ । ସ୍ଵାଙ୍କ କବିଙ୍କର ଅଭିନୟ କି ମନୋହର ହେଉଳି ଥିବା, ତାହା ଭାବିଲେ, ଭାବୁକ ମାତ୍ରକେ, ଅନୁଭବ କରି ପାରିବେ । ଏହାଙ୍କର କୋମଳ, ପୁନଧୂର ସ୍ଵର, କି ସୁନ୍ଦର, କି ମଧ୍ୟ । ଶୁଣିଲେ ମନଗ୍ରାହ ଦୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । କବିଙ୍କର ଜଣେ ଭାବୁପୁଅ ଅଛନ୍ତି । ତାହାଙ୍କର କାମ ନାନୁବାବୁ । ଏ ମଟାଶ୍ୟକର ଅଭିନୟ ମଧ୍ୟ ଅତି ମନୋହର । ରବିବାବୁ ଆଶ୍ରମରେ ନ ଥିବା ସମୟରେ ନାନୁବାବୁ ବାଳକମାନଙ୍କୁ ନାଟ୍ୟଅଭିନୟ ଶିଖାଇ ଥାନ୍ତି । ଏ ଜଣେ ଆଶ୍ରମର ଅବେଳିନିକ ଶିକ୍ଷକ ବୁଝେ ସଙ୍ଗଦା ଆଶ୍ରମରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।

ବମଣ୍ୟ

ଶ୍ରୀ ଶୋବିନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ଶର୍ମୀ ।

କଥିବ୍ୟ ।

“I slept, and dreamed that life was
Beauty;
I woke, and found that life was duty.”
E. S. Hooper.

“ଅନିତ୍ୟାନ୍ତ ଶଶବତ୍ର ବେଭବ ଶାଶ୍ଵତମ୍,
ନାଟ୍ୟ ସନ୍ଧିହିତୋ ମୃଦ୍ଦୁ କର୍ଣ୍ଣବେୟ ଧର୍ମସଂଗ୍ରହୀ”
ଜନ୍ମ-କୋମାର-ଯୌବନ-ଜୟ-ମୃଦ୍ଦୁତମନ୍ତ୍ରିତ ଶଶବତ୍ର ସମୟ
ନଶିର; ପଞ୍ଚଭୂତରୁ ଜାତ ଏବଂ ପଞ୍ଚଭୂତରେ ଲାନ । ଦିଭକ

ଅଣାଶ୍ଵତ; ଆଜି ଯେ ମହାରାଜାଧିବକ, କାଳି ସେ ପଥର
ପଡ଼ଦିଲିଛ ଉନ୍ନତ । ରୟେୟା ରାଜାଙ୍କର ଝଣ୍ଟାର୍ୟ ଓ
ଶେଷଦଶ ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ଜଣା । ମୁଖୁ ନିଜର ଦେଇଲେ ପ୍ରଭାବଦ୍ୱାରା
ଚର୍ବିଗଲୁ ଅର୍ଥଭୂତ କରି, ଧୀରେ ଧୀରେ ଦୃଢ଼ ପଦବିକ୍ଷେପରେ,
ସନ୍ନିକଟକର୍ତ୍ତା । ଏହି ଅଜ୍ଞ ବିଶାଳ ବିଶ୍ଵର ସଙ୍ଗସ୍ଥାନରେ
ହାହାକାର ଓ ଫଳଜ ତିରନ୍ତର ଗଗନ ଭେଦ କରି ଉଠୁ
ଅଛି । ସବ୍ରତ ଦିଲ୍ଲୀ-ବେଦନା-ଶୋକତରଙ୍ଗ ଉତ୍ତିତ;
ସୁଖସମ୍ମୋହ, ଆକର ଆହୁତ, କଣ୍ଠାସ୍ତ୍ରୀ ଆଲୋକ
ଦର, ଅନୁସର ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିହୋଇ ମୂଳୀ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବି
ଅଛି । ଶୋକ-ବିଷାଦ-ଦୁଃଖ-ବେଦନାନକାରରେ ଚର୍ବିକ୍ଷେ
ଆଛନ୍ତି । ଧନ, ଦରିଦ୍ର, ରାଜାପ୍ରକା, ବିଦ୍ୱାନ, ମୂର୍ଖ
ସମ୍ମିଳିତ ଦିନେ ମୁଖୁମୁଖରେ ପ୍ରବେଶ କରିବେ । ଏହି
ଅନୁଭ୍ୟ ନିୟମ ସମୟକୁ ଉଛୁପୁବ୍ବକ ଅଥବା ଅନିଛୁପୁବ୍ବକ
ପାଇନ କରିବାକୁ ହେବ । ଧନ, ଝଣ୍ଟାର୍ୟ, ଆସ୍ତ୍ରୀୟ,
ସ୍ଵଜନ ଆଦି କେହି ମୁଖୁକୁ ନିବାରଣ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।
ପ୍ରତାପଶିଳ ମୁଖୁର ଗ୍ରାସରେ ସମସ୍ତେ ଦିନେ ପଡ଼ିବେ ।
ଜୀବିକ ଦ୍ରୁତବେଗରେ ମୁଖୁର ଅଭିମୁଖକ ଧାରି ହେଉ
ଅଛି । ଶୌତ୍ର ଆମ୍ବେମାନିକ ଅଜ୍ଞାତ ଭ୍ରବସ୍ୟତ ଶଂକ୍ୟକୁ
ଯିତା । ଏହା ସତ୍ତଵିକି ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ଏ ବିଶ୍ୱରେ କଦାପି
କେବି ବିଷ୍ଟ ଭବନ୍ତ ନାହିଁ । ଏକଦା ଯଷ ଯୁଧସ୍ତିରଙ୍ଗୁ
ଦର୍ଶିବିଲେ “କିମାଶ୍ଵର୍ୟନ୍” ? ଏଥର ଉତ୍ତରରେ ଧର୍ମଶକ୍ତି
ବନ୍ଧୁତିଲୁ :—

“ଅହନ୍ୟହନି ଭୁଲୋକ ଗଛନ୍ତୀରେ ଯମାଳମୃଦୁ ,
ଚଣ୍ଡା ଛିରଜ ମନ୍ଦିରେ କିମାଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟମନ୍ତ୍ରପରମ” ।

(ମହାଭାରତ)

(ମୁହୂର୍ତ୍ତ)

"All men think all men mortal but themselves"—uoyn, Night yhoughts.

ଅତେବି ଧର୍ମପୂରୁଷକର୍ତ୍ତବ୍ୟ। କିନ୍ତୁ ସହଧର୍ମ ସାମାଜିକ ଏକ ଦିଶମହମସା; ଏହି ଜୀବତରେ ଏପରି ଏକ ନିର୍ଣ୍ଣୟିତ ଧର୍ମ ହୁଳିଲିଛି ନାହିଁ ଯେ ଯାହାକୁ ଆଶ୍ରୟକର ସମସ୍ତେ ଏକପ୍ରକାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିପାରିବେ । ନାନାଦିଧି ଧର୍ମ ପ୍ରଗତି; ଏକ ଧର୍ମବିଳନ୍ତିକ ପଥରେ ଯାହା ଉପରୁକୁ, ଅନ୍ୟକ ପଥରେ ତାହା ଅନ୍ତରଣୀୟ । ଶୁଣୁ ଯେ ଯିଯାଉଁ ଧର୍ମ ଆଶ୍ରିତ, ଶେ ସେହି ଧର୍ମରୁ ନିର୍ମାଣିତ କାର୍ଯ୍ୟମାନ୍ୟ ସଥି ହାଧ ନିର୍ମାନଭବରେ ଏବଂ ଅକ୍ରମଟ ଦୃଢ଼ବ୍ୟତିରେ କଲେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳିତ ହେବ । ଏହା ସାଠକା ଅଧିକ ଏବଂ ଏହାହିଁ ପଥମ ଓ ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ; ଆଜ୍ଞାବନ ଏହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯାଳକ୍ଷୟ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାମାଜିକ ଓ ଅନ୍ତ୍ରୋଦୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏମନ୍ତ ଚାରିଶ ହେଲେ ମାତ୍ର ଧର୍ମଧାରଣାକାରୀ ହୋଇ ଶୈଖ ।

ଗୋଟିଏ ସାମୟକୁ ଓ ଅବସ୍ଥାଗତ କରୁଥିବାକାନ “ସ୍ଵାଭାବିକ” ଅଥବା “ଅଞ୍ଚିତ” । ଦେହ ଧାରଣ ସଂଗ ସଙ୍ଗ ପିତାଙ୍କ ସହ ଦୂର ଯେଉଁ ସମ୍ବନ୍ଧ, ତାହା ସ୍ଵାଭାବିକ; ଏଥିରୁ ପିତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପୁଣ୍ୟକର୍ତ୍ତବ୍ୟ “ସ୍ଵାଭାବିକ” । ସ୍ଵାତ୍ମ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବାଦଙ୍କ ସହ ଅନୁମାନକର ଯେଉଁ ସମ୍ବନ୍ଧ ତାହା ଅଞ୍ଚିତ । ଏହି ସ୍ଵାଭାବିକ ବା ଅଞ୍ଚିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ହେଉଥୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବହୁବିଧ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ପିତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାପାଳନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଜାଣି, ଅମ୍ବାନହୁଦୟରେ ରାଜସ୍ବଙ୍କ ପରିଦ୍ୟାଗପୁଣ୍ୟକ ତରୁଣାବସ୍ଥାରେ ବନ ଗମନ କଲେ । ରାଜକନ୍ୟା ଓ ରାଜପୁନ୍ତରବ୍ୟ ସୀତା ପତିଷ୍ଠବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭାବ, ଅବିଚଳିତ ଚିତ୍ତରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସହଗାମୀମା ହେଲେ । ଅନୁଜ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ବିପବରେ ଜ୍ୟୋତିଶ୍ଵରଙ୍କ ରକ୍ଷା ଓ ସେବା ଏବଂ ଆଜ୍ଞାପାଳନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଜ୍ଞାନରେ, ସହଗାମୀମା ହେଲେ । ଏହିପରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟଗାଲନର ଅନୁକୂଳ ଓ ଉଦ୍‌ଦିଃରଣ ମାତ୍ର ଓ ଇତିହାସରେ ଅବନକ ଅଛି । ଧର୍ମାଧିନ ଜ୍ଞାନର ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ପୁଣ୍ୟ ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ପିତା, ଭ୍ରତୀ, ଭଗ୍ନୀ, ସ୍ତ୍ରୀ ଭ୍ରତୀ ଆଦିଙ୍କର ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତାହା ସମସ୍ତଙ୍କୁ କରିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ଜଣେ ପ୍ରତିବାସୀ, ପ୍ରତିବାସୀର ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ତାହା ମୋର କରଣୀୟ । ତନ୍ଦୁପ ମୁଁ ଜଣେ ଦିଶ୍ବବାସୀ, ଦିଶ୍ବଗ୍ରତ ଯଥାସାଧ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, କମ୍ତ୍ରମାନ ମୋର କରଣୀୟ । ଏହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଅନୁର୍ଦ୍ଧର ବିଶ୍ଵ-ସେବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତାହା ପାଳନ କରିବା ଉଚିତ; ନୀତେହୁ ଭବିଷ୍ୟତର ମନ୍ତ୍ରଭେଦ ଅନୁତାପ କରିବାକୁ ହେବ । ଅଳ୍ପମ୍ଭ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର, ଉଭୟକୁ ବିପର୍କନ ଟଦଇ, ମହାଶକ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି, ଧୀର ଭବରେ ଓ ଦୃଢ଼ତାସହ, ସ୍ଵ-ଚିନ୍ତପ୍ରତି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି କର୍ତ୍ତବ୍ୟସାଧନ ବିଠେମ୍ବ । ନିଜ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କମ୍ତ୍ର ଦୁଃସାଧ ବା କଷ୍ଟସାଧ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା କରଣୀୟ । ଏହିପରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କମ୍ତ୍ର କରି ସେଥିରେ ଦିପଳ ହେଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅର୍ଥ ତାହା ସିଙ୍କ କ ହେଲେ, ସେଥିରେ କିନ୍ତୁ ଦୋଷ ନାହିଁ । ଯେଉଁପରି କି, ଘେରୀର ସେବା ଶୁଣ୍ଟା କରଗଲା, ସେ ଭଲ ହେଲା ଯାହିଁ, ଏଥ୍ୟାର୍ଥୀ ସେବାକାଶୀ ଦୋଷ ହେବି ନାହିଁ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସବଦା କରଣୀୟ, କିନ୍ତୁ ସେଥିର ସିଙ୍କ ବା ଅଦିକିରେ ଅବିଚଳିତ ଚିତ୍ତ ହୋଇ ରହିବା ବିଧେୟ । ଏହି କାରଣରୁ ଗୀତାରେ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଶାଖାଧିକାରେ ମା ଫଳେମୁ କଦାଚନ ।” ଅର୍ଥାତ୍ କମ୍ତ୍ରରେ (କର୍ତ୍ତବ୍ୟର) ତୁମ୍ଭର ଅଧ୍ୟକାର (କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କର) ଫଳରେ (ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟର ସିଙ୍କ ବା ଅସିକିରେ) କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭର ଅଧ୍ୟକାର କାହିଁ (ମଳାକାଣ୍ଠ । କର ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଫଳର

ସ୍ଵର୍ଗରେ ସୁଖାନ୍ତର ଏବଂ ଅସ୍ତିତ୍ବରେ ଶୋକପ୍ରକାଶ କର ନାହିଁ । ଫଳତ୍ୟ ଆମ୍ବାଦଙ୍କ ଅବସ୍ଥାଦୁୟୋଗୀ ଯାହାକିର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତାହା ଦୁସ୍ତାଧ ବା କଷ୍ଟସାଧ ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ଆମ୍ବାଦଙ୍କ ପତ୍ରରେ ତାହା । ଅସାଧ ବା ଅବହତ ନୁହେ, କାରଣ ଯାହାକ ଆୟୁ ମାନକର ଅବସ୍ଥା ବା ପ୍ରକୃତର ଅନୁନାତ ଦାହା କରୁ ବ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରେକ୍ଷା କର୍ମର ଫଳାଫଳରେ ଅବା ଦ୍ଵିତୀୟ ଅସ୍ତିତ୍ବରେ ଅନ୍ତମ ନଙ୍କର କୃତ୍ତିବ୍ରତ ନାହିଁ, ତାହା ଦେବାଧୀନ । ଯାହା ସ୍ବ-ସମାଜ ବହିଭ୍ରତ, ସେଥିନିମନ୍ତ୍ର ହର୍ଷ ବା ଶୋକ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବ୍ୟ ନୁହେ । ଏଥିରୁ ଫଳସ୍ତିରେ ଶାନ୍ତ ଓ ଶୈଳିର, ଏବଂ ଅସ୍ତିତ୍ବରେ ଉଦାସୀନ, ଅଶୋକ ବା ପ୍ରସନ୍ନ ରହିବା ବିଧେୟ ।

ଯେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ମତ ସନ୍ଦେହ ଓ ଅଞ୍ଜଳା ଦୁଶ୍ଭୁତ ହୋଇ ଏବଂ ଜୀବନର ପରମ କଳ୍ୟାଣରୁ ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଉତ୍ସମୁଦ୍ରପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହୋଇ ନାହିଁ ଓ ସେହି କଳ୍ୟାଣକୁ ପାଇ ବିଗଦିଷ୍ଟିତା ଜନି ନାହିଁ, ଏବଂ ସମ୍ମତ ଅଭିଭବାଧ ଦୂର ହୋଇ ପରିଚାର୍ତ୍ତ ଜନିଲାହିଁ, ତରତେବେଳ ଉଦେଶ୍ୟର ଅଧିକାରର ରହି ଉଦେଶ୍ୟ ସାଧନାର୍ଥ କର୍ମ କରିବାକୁ ହେବ । ଦୂର୍ଭେଦ ଏବଂ ନିର୍ଯ୍ୟ ରମଣ ଶାନ୍ତ ପ୍ରାପ୍ତିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ପରାଧୀନ ସମ୍ବାଦରେ ରହି ଓ ଅବସ୍ଥାର ଦାସ ହୋଇ, ଉଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ନିମ୍ନଲିଖିତ କର୍ମ କରୁ ବ୍ୟ । ଶ୍ରେଣୀଶ୍ଵରା ଅବା ସୁଖାଶାରେ ଉତ୍ସେଲିତ ହୋଇ କର୍ମ-କଲେ, ଅଥବା ଉଦେଶ୍ୟର ସ୍ତର ବା ଅସ୍ତିତ୍ବରୁ ହର୍ଷ ବା ଶୋକରେ ପ୍ରମାଣ ହେଲେ, କର୍ମ-କଲେ ବଢ଼େ, କାରଣ ତାହା ପ୍ରବୃତ୍ତି ସୁଷ୍ଠୁ-କାରକ ବନ୍ଧନକର ସକାମକର୍ମ । କିନ୍ତୁ “ଉଦେଶ୍ୟ” ସାଧନ ନିମ୍ନଲିଖିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ ବିହୁତ-ପରି ମନରେ ଶୈଳ କର, ଏବଂ ସୁଖାକାନ୍ତ୍ର । କର୍ମ-ନୟାବକ, କର୍ମର ସ୍ତର ବା ଅସ୍ତିତ୍ବରେ ଅନ୍ତରଳିତ ହେଉ କରୁଥିବ କର୍ମ-କର୍ମ କଲେ, ତାହା ମୁକ୍ତିପ୍ରଦ ହୁଏ, ଏହାକୁ ନିଷ୍ଠାମକର୍ମ କହୁ ଏବଂ ଏହା ନିର୍ବିତ୍ତ ମାର୍ଗର ଦ୍ୱାରାସ୍ତୁପା । ଯେଉଁ କର୍ମ କଲେ କର୍ମ-ଜାଲ ଛାନ୍ଦି ହେଉ ଥାଏ ଓ କର୍ମ-ସ୍ତୋତ୍ର ରୁଦ୍ଧ ହେଉଥାଏ, ଏବଂ କାମ, ଅୟୁଷ, ଲୋଭ, ମୋହ, ମଦ, ମାସ୍ତ୍ରୀୟ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଓ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା କିମ୍ବାଥାଏ, ତାହାକୁ ନିଷ୍ଠାମ କର୍ମ କହୁ । ଏହିପରି ନିଷ୍ଠାମ କର୍ମଦାତା ଜୀବିତ, କର୍ମ-ଜଞ୍ଜାଳରୁ ମୁକ୍ତିପାତାର, ଅନ୍ତର ଓ ଅନ୍ତରଳିତ ଉଦାର ଧାର, ସମ୍ମତ ଅରିଳାପାଣ ଓ ବାସନାର ନୁହେଁ କରି, କୁରିବୁଦ୍ଧି ଏବଂ ପରିଦୂଷିତ ହୋଇ ପରମ ଶାନ୍ତରେ ଅବସ୍ଥାକ କରେ । ଏହାକୁ ବ୍ରାହ୍ମିଷ୍ଟି କହି ।

“The path of Duty was the way to
...” —Tennyson.

କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନେକ ବାଧା ଆବଶ୍ୟକ; କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅନୁରୋଧରେ ଏହି ବାଧା ସମ୍ମହର ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିକାର ଚେଷ୍ଟା ଉପରି । କିନ୍ତୁ ଯହିବାର ବାଧା ଦୂର କରି ନ ପାରିଲେ ସେଥିରେ କାହାର କିନ୍ତୁ ଦୋଷ ନାହିଁ । ସମ୍ବନ୍ଧ ଚେଷ୍ଟା ବା ସମ୍ବନ୍ଧ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ; କିନ୍ତୁ ଅନିବାର୍ୟ ବିଦ୍ୟବୁ ଉଦେଶ୍ୟ ପିନ୍ଧି ନ ହେଲେ ପ୍ରିୟ ଭାବରେ ସମ୍ମତ ସହନ କରୁ ବ୍ୟ; କାରଣ ସହିତୁ ଆୟୁଧାଧୀନ, କିନ୍ତୁ ଅନିବାର୍ୟ ବିଦ୍ୟ ଅବଶ୍ୟକ ଦୂର କରିବାକୁ କେହି ସମର୍ଥ ନୁହିଲୁ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟମଧ୍ୟରେ ଅସାଧ ପରିଗଣିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହିପରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାକୁ “ସ୍ବ-ଧର୍ମପାଳନ” କହି । ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଆମ୍ବାମାନେ ଅଛୁଁ ସେହି ଅବସ୍ଥା ଅନ୍ତର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ମହର ପାଳନ ସ୍ବ-ଧର୍ମପାଳନ । ଏହି ସ୍ବ-କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବା ସ୍ବ-ଧର୍ମପାଳନ ଦ୍ୱାରା ଉନ୍ନତ, ସେବି ଓ ଶାନ୍ତିଲଭ ହୁଏ ।

ନିଷ୍ଠାମକର୍ମ ଏକମାତ୍ର ନିର୍ଭରତା । କାମନା ବିଶ୍ୱାନତା ଏହାର ପ୍ରାପ୍ତି । ନିଷ୍ଠାମକର୍ମରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପଳନହୁଁ ଜାତୀୟ ଶକ୍ତିର ପ୍ରସ୍ତରବଳ, ସମ୍ବୟର ଅବଲ ମୂଳ, ମନୁଷ୍ୟର ଗୌରବ ଓ ଗନ୍ଧ, ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଶାନ୍ତିର ଗୋମୁଖ, ଏବଂ ମୁକ୍ତିର ସୋଗନ । ଏ ପୃଥିବୀରେ ଯେଉଁ ଜାତିମାନେ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ-କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନରେ ନିରତ, ସେହିମାନେହୁଁ କେବଳ ଜ୍ଞାନୋନ୍ତର, ମନୋନ୍ତର, ଧନୋନ୍ତର ଓ କର୍ମୋନ୍ତର । ଅତୁକ୍ଷ-ବନ୍ଧର ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଆମ୍ବାମାନ ଅଛୁଁ, ସେହି ଅବସ୍ଥାଗର ନିଷ୍ଠାମକର୍ମରେ ପାଳନ କରି ପାରିଲେ ଉଚିତର ଅବସ୍ଥାକୁ ଉଠିବୁ, ଏହି ଏହି ଉଚିତର ଅବସ୍ଥାଗର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କଲେ ତଥିପରି ଶାନ୍ତି-ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେଖିଲ୍ଲିଯ ଅବସ୍ଥା ପାଇବୁ । ଜମଣି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-କାଳ କୀର୍ତ୍ତି ହେବ, ଏବଂ ଶାନ୍ତିପ୍ରଦ ଅବସ୍ଥା ପୂର୍ଣ୍ଣରୁ ପରି ଉଦିତ ହେବ । କିନ୍ତୁ ସବାଦା ସାବଧାନ, ସ୍ଵ-ତିମାନ ଓ ଉଦାସୀନ (କାମନା ଶୁନି) ହୋଇ ଉଦାହାରି ହେବ ।

ଯେଉଁ କର୍ମ କଲେ ଶ୍ରେଣୀଶ୍ଵର ଓ ଆକାଶ୍ତ୍ରୀ ବର୍ଷିତ ହୁଏ ଏବଂ ଅଭିଭ୍ୟାନ, ଅସ୍ତିତ୍ବର ବାରାନ୍ଦି, ଦେଖ, ଭୟ ଓ ଅନୁଭାବ ଉଦେଶ୍ୟର ପରିଚାର ଅବସ୍ଥାର ଉତ୍ସେଲିତ ହେବ, ଏବଂ ଏହି ଉତ୍ସେଲିତ ଅବସ୍ଥାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରି ପାରିଲେ ଉଚିତର ଅବସ୍ଥାକୁ ଉଠିବୁ, ଏହି ଏହି ଉଚିତର ଅବସ୍ଥାଗର ନିଷ୍ଠାମକର୍ମରେ ପାଳନ କରି ପାରିଲେ ଉଚିତର ଅବସ୍ଥାକୁ ଉଠିବୁ । ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରି ପାରିଲେ ଉଚିତର ଅବସ୍ଥାକୁ ଉଠିବୁ ।

ଜଗନ୍ନାଥ ସମ୍ପର୍କ ବିଶ୍ୱାସ ପରିଷରରେ ଅବସ୍ଥାକୁ ପାଇବା ପାଇବା ଏବଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅବା ଶାସ୍ତ୍ର ପରିବର୍ତ୍ତି ହେଲାଥାଏ । ଏହି ପରିଶାମସତ୍ତବ ଅବସ୍ଥାର ଉପରାକ୍ଷମ ଓ ଅନୁକୂଳ କର୍ତ୍ତବ୍ୟମଧ୍ୟରେ

କରିବା ଉଚିତ । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରସନ୍ନ ଥାଇ, ଯାହା ଶ୍ରେଷ୍ଠ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ, ସେଥି ନିମନ୍ତେ ଚେଷ୍ଟା ବର୍ଧଯୁ । ଏହି ଅବସ୍ଥା ପ୍ରତିକୂଳ ବା ବାଧାଦାୟକ ହେଲେ ସେଥିର ପରିବର୍ତ୍ତନ କର, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନୋପାଦ୍ୟଗା ଅନୁକୂଳ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାୟୋର୍ଧଵ ଚେଷ୍ଟା କରଣୀୟ; ଏଥିରେ ଅନୁତକ୍ତିକାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା, ପୂର୍ବାବସ୍ଥାରେ ଥାଇ, ସମ୍ବବପର ସେହି ଅବସ୍ଥାଗତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ଏହାଦ୍ଵାରା ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥିରରେ ବାଧା ଘଟିଲେ, ତାହା ତ୍ୟାଜି; ତ୍ୟାଗ କରି ନ ପାରିଲେ, ଅନୁକୂଳ ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରାପ୍ତାକ୍ଷା କରି, ପ୍ରସନ୍ନ ମନରେ ଓ ଅନାପନ୍ତ ଭାବରେ ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାଗତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ ଉଚିତ ।

ଏହିପରି ନିଷାମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର, ଅର୍ଥାତ୍ ଉଦାର୍ଥାନ ହେଉ, ସୁଖାଶା ଓ ଦୁଃଖ ଭୟ ତ୍ୟାଗ କରି, ବିଶ୍ୱରଦ୍ଵାରା ଦିଇକୁ ସମ୍ପଦ ଓ ପ୍ରିଯରଙ୍ଗି ଏବଂ ବିଧ୍ୟବିଧାନ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ସ୍ବ-କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କଲେ, ଆମ୍ବୋମାନେ ଅନ୍ତର୍ଭାବରେ ଏହି ଭବିଷ୍ୟତ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ହୋଇ ଭରମ ଶାନ୍ତିମୟ ଅନନ୍ତ

ଲଭ କର ଗାରିବୁ । ଏହି ସଂସାର-ସମୁଦ୍ର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ହେବା ବେଳେ ଶତସହସ୍ର ନିକାମୁଗ୍ଧକର ଓ ସୁଖକର ଦୁଃଖ ଉପରୁତ ହେବ, ଅର୍ଥବା ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଶର୍ଣ୍ଣ କଷ୍ଟ ଦୁଃଖ ଦେବ, କିନ୍ତୁ ସେ ସମସ୍ତ ସଂସାରର ସୁଖବ ଏବଂ ପ୍ରକୃତିର ନିମ୍ନମୟ ଲକ୍ଷ ପ୍ରତି ଜୀବନ-ତରଣୀ ବାହିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏମନ୍ତ ବାଧାଦାୟକ ବିଶ୍ୱର ପ୍ରତିକାର ଅବଶ୍ୟ କରଣୀୟ; ତାହା ନିବାଶନ ନ କରି ପାରିଲେ, ଧୀରଭବତର ସହନ ବାଧ୍ୟ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏହି ଯୌଯ୍ୟ ଓ ସହନ ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ଦୂର ହେବ; ସୁନ୍ଦରପି ଜୀବନ-ପୋତ ଅଗ୍ରପର ହେବ । ଶେଷରେ “ସବଂ ବ୍ରହ୍ମମୟ ଜଗତ” ଜାଗି, ସମ୍ବନ୍ଧ ଆମ୍ବୋପମାରେ ସଜିଦାନନ୍ଦ ମୁଣି ଦେଖି, ମେଷୀଶବରେ ପ୍ରେମ-ସୁଷ୍ଠୁ ଦେଇ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ଵର ପୂଜା ଦ୍ୱାରା ତିର ଶାନ୍ତି ସୁଖ ପାଇବୁ । ଶାନ୍ତି, ଶାନ୍ତି, ଶାନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀ କିଶୋର ମୋହନ ଦାଶ

ଭକ୍ତି କଥା (ଭକ୍ତ ମାହାପତ୍ର ।)

ଭକ୍ତ ଯେତେବେଳେ ଶୁଣିବାନଙ୍କର ଅତି ପ୍ରିୟ, ତେବେଳେ ଭକ୍ତର ପଦ ଯେ ଉଚିତରେ ଅବସ୍ଥାର, ଏଥିରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ହୋଇ ନ ପାରେ । ତେଣୁ ଶ୍ରାନ୍ତକୃଷ୍ଣଦାସ କବିବଜନ ଭକ୍ତିକୁ ଅତି ଉଚିତାନ ପ୍ରାଦାନ କରି କହି ଅଛନ୍ତି ।—

“ଏକ ଭାଗବତ ବଢ଼ ଭାଗବତ ଶାସ୍ତ୍ର,
ଅର ଭାଗବତ ଭକ୍ତ ଭକ୍ତି ରଖ ପାଷ ।”

ଭକ୍ତ ଯେ କେତେ ଉଚିତାନ ଅଧିକାର କରନ୍ତି ସେହି କବିଦଙ୍କ ଗୋପୀମାଙ୍କ ଉଚିତିରୁ ତାହା ଦେଖାଯାଉ । ଶ୍ରୀପନ୍ଦିତନ ଗୋପୀମାଙ୍କ ଭକ୍ତିର ମହିମା ବୁଝାଇବା କାଳରେ ମହାପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀମୁଖରେ କହି ଅଛନ୍ତି—

“ଧର୍ମଶୁଦ୍ଧ ମନ୍ଦ ବହୁତର କର୍ମନିୟ;
କାଟି କର୍ମନିୟ ମନ୍ଦେ ଏକ ଜୀବନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।
କୋଟି ଜୀବନ ମନ୍ଦ ହୟ ଏକଜନ ମୁକ୍ତ;
କୋଟି ମୁକ୍ତ ମନ୍ଦ ଦୁର୍ଲଭ କୃଷ୍ଣଭକ୍ତ ।”

(୧୯ ଟେକ୍. ର. ମନ୍ଦ)

ଅତିଏକ କର୍ମୀ, ଯୋଗୀ, ଜୀବନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ପ୍ରଦାୟରୁ କୃଷ୍ଣ-ଭକ୍ତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।

ଭକ୍ତ ଏତେ ଭିତରେ କାହିଁକି ନା, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣକର ସମସ୍ତ ସଦ୍ଗୁଣମାନ ଭକ୍ତଦେହରେ ସଞ୍ଚାରକରେ । ଅଲୋକପ୍ରବେଶରେ ଅନକାର ପଳାଇଲାପର ଭକ୍ତିରଦୟ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମନୁଷ୍ୟର ଦୁର୍ଗମନାନ୍ଦ ଭକ୍ତ ଦୁଦୟରୁ ଅନୁହର୍ଵରୁ ଅନୁହର୍ଵରୁ ହୋଇଯାଏ । ଏବଂ ସୁଗୁଣମାନ ଏକେ ଏକେ ସେ ପ୍ରାଣ ଅଧିକାର କରେ, ସେଥିପାଇଁ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗ୍ବତ ଶ୍ରୀଲସନାତନ ଗୋପୀମାଙ୍କ କହି ଅଛନ୍ତି ।—

ସଙ୍ଗ ମହା ଗୁଣଗଣ ବୈଷ୍ଣବ ଶଶରେ,

କୃଷ୍ଣଭକ୍ତେ କୃଷ୍ଣର ଗୁଣ ସକଳ ସଞ୍ଚାରେ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣକର ସଦ୍ଗୁଣ ସମସ୍ତ ସଞ୍ଚାର ହେଉ ଭକ୍ତଙ୍କ ଶଶର ଅତି ପରିତ ହୋଇ ରହେ । ଭଗବାନ ତେଣୁ ଭକ୍ତ-ଶଶରକୁ ଅତି ଆଦର କରନ୍ତି ଏବଂ ଭକ୍ତଙ୍କ ବିଶେଷ ମନ୍ଦାନ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ଶ୍ରୀପନ୍ଦିତନ ଗୋପୀମାଙ୍କ ଗୌଡ଼ବାଦ୍ସାହଙ୍କର

ମୟୀ । କିନ୍ତୁ ରଜକାରୀରେ ତାଙ୍କର ଆଉ ଉତ୍ସୁକ କହିଁ । ବିଶେଷତଃ କୋପେନ ସାହାକର ଉତ୍ସୁକ ଆନନ୍ଦରେ ଶ୍ରୀଗନ୍ଧାନ୍ତ ଦେବକ ପ୍ରିୟମନ୍ଦେଶ ଓ ପ୍ରିୟମନ୍ଦେଶନେ ଉତ୍ସୁକ ହେବେ ଏଥରେ ସେ ସମ୍ମାନ କରୁ ହେବାରୁ ଗୌଡ଼େଶର ତାଙ୍କୁ କାରାଗାରରେ ବନ୍ଦ କରି ବନ୍ଦି ଦେଶକୁ ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ଗୁଲିଗଲେ । ସନାତନ ଜେଲର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ୨୦୦୦ ମୂଳ୍ୟ ଉତ୍ସୁକ ଦେଇ କାରାଗାରରୁ ମୁକ୍ତହେଲେ ଓ ବରବେଶ ସାଜ ବନ୍ଦପଥରେ ପଳାଇଗଲେ । ଶ୍ରୀକାଶୀଧାମରେ ଉପରେ ହୋଇ ଶତିଲ ଯେ ମହାପ୍ରଭୁ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀକୃତ୍ତାବନରୁ ସେଠାକୁ ଆସି ଶାତ୍ରଣ୍ତରେଖରଙ୍କ ଚାହରେ ବାସ କରୁ ଅଛନ୍ତି, ତଣି ଯାଇ ତାଙ୍କ ଶ୍ରୀତରଣ ଦର୍ଶନ କଲେ । ମହାପ୍ରଭୁ ପ୍ରିୟ ସନାତନଙ୍କୁ ଦେଖି ଦୂରରୁ ଦଉଡ଼ ଆସି ପ୍ରେମାବିଷ୍ଟ ହୋଇ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ । ଏହି ତାଙ୍କୁ ପଣ୍ଡାଉପରେ ବସାଇ ଶ୍ରୀହୃଷ୍ଟରେ ତାଙ୍କର ଅଙ୍ଗ ସମ୍ମାନକ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସନାତନ ସେଥିରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇ କହିଲେ “ପ୍ରଭେ ! ମୁଁ ଅଷ୍ଟଣ୍ୟ ଓ ଦୃଢ଼ଣ୍ୟ, ଅପଣ ଏ କି କରୁ ଅଛନ୍ତି ? ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରତି ଅଯୋଗ୍ୟ ।” ସେଥିରେ ମହାପ୍ରଭୁ କହିଲେ, “ସନାତନ ! ମୁଁ ନିଜ ପବନ ହେବାକୁ ଭୁମିକୁ ପର୍ଣ୍ଣ କରୁଥିଲୁ । ତୁମେ ଭକ୍ତିବନରେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଶୋଧନ କରି ପାର ।” ଯଥା:—

‘ ‘ପ୍ରଭୁ କହେ ତୋମା ହର୍ଷି ଆସ ପବନରେ ।
ଭକ୍ତିବଳେ ପର ରୁମି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଶୋଧନେ ॥’’

ଏତ ଗଲା ସନାତନଙ୍କ ଯନ୍ତ୍ରରେ । ମହାପ୍ରଭୁ ପୁଣି ଭୁବନ ପବନ ହରନାମ ମହିମା ପ୍ରଗ୍ରହକାଶ ଠାକୁର ହରଦାସଙ୍କ ସମ୍ମାନରେ କଣ୍ଠ ଅଛନ୍ତି ଦିଶିଯାଉ ।

“ତୁ କହେ ତୋମା ହର୍ଷି ପବନ ହୁଇଗେ,
ତେ ମାର ଦଦିନ ଧର୍ମ ନାହିଁକ ଆମାତେ ।
କ୍ଷେତ୍ର କଷଣେ କର ତୁମି ସବର୍ତ୍ତା ସ୍ଵାନ,
କ୍ଷେତ୍ର କଷଣେ କର ତୁମି ଯଜ୍ଞ ତପ କାନ ।
ନିରନ୍ତର କର ତୁମି ବେଦ ଅଧ୍ୟମନ,
ଦ୍ଵିଜ ନ୍ୟାସୀ ହେତେ ତୁମି ପରମ ପାତନ ।”

(ରେ. ଚ. ମଧ୍ୟ. ୧୫)

ଭକ୍ତିର ପ୍ରଗାଢ଼ ଭକ୍ତିରେ ଭଗବାନ ଅପଣାକୁ ରଣୀ ମନେ କରନ୍ତୁ ଓ ଧେହି ରଣ ପରିଶୋଧ କରିବାର ତେଣ୍ଟା କରି ଭକ୍ତିର ତୁମ୍ଭି ସାଧନ କରନ୍ତି । ଶ୍ରୀମନ୍ ଅବୈଦତ ଆସୁରୀୟ ଜଗତ ଭକ୍ତିମନ ଦେଖି ବିଶ୍ଵରୂପ କଲେ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଜଗତକୁ ଅଗାଳ ହରନାମ ଲାର୍ଦନ ପ୍ରଭୁର ନ କଲେ ଏ କଳିହତ ଜୀବର ଆଉ ଅନ୍ୟ ଗଠି ନାହିଁ । କି ପ୍ରକାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଧରରେ ଅବଶ୍ୟକ କରଇବେ ଏହି ତିନ୍ତା କରନ୍ତେ ଗୌତମୀୟ ତନ୍ତ୍ରର ଗୋଟିଏ ଶୋକ ତାଙ୍କ ମନରେ ଉଦୟ ହେଲା, ଏବଂ

ତାହାର ମନ୍ତ୍ରିବିଗୁର କର ସେ କହିଲେ ଯେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଜଳ ଭୁଲୟ ଅର୍ପଣ କରନ୍ତି, କୃଷ୍ଣ ତାଙ୍କଠାରେ ରଣୀ ହୋଇ ରା ସୁଖବାର ତିନ୍ତା କରନ୍ତି । ଯଥା:—

“କୃଷ୍ଣକେ ଜଳଭୁଲୟ ଦେସୁ ଯେଇକନ,
ତାର ରଣ ଶୋଧନେ କୃଷ୍ଣ କରେନ ତିନ୍ତାନ ।
ଜଳ ଭୁଲୟର ସମ କହୁ ନାହିଁ ଅନ୍ୟ ଧନ,
ତାରେ ଆସ ଦେବ କରେ ରଣେର ଶୋଧନ ।”

(ରେ. ଚ. ଆଦି ୧୫ ମା)

ପକୃତରେ ଜଳଭୁଲୟ ଦ୍ଵାରା ପୁଜାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଭକ୍ତିର ବନ୍ଦ ହୁଅନ୍ତି । ଭକ୍ତିର ଭକ୍ତିରେ ଭଗବାନ୍ ପନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବାର ଅଳନକ ପ୍ରମାଣ ପୁରାଣାଦରେ ବଣ୍ଣିତ ହୋଇ ଅଛି । କେତେକ ଗୋଟି ଉଦ୍‌ବାରଣ ନିମ୍ନର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କଲା ।

ଦିଦ୍ୟା ନରରୁ ଦୁଇଜଣ ବୁନ୍ଦିଣ ଶାର୍ଥ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତକ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେମାନେ ଯାଇ ଶା ବୁନ୍ଦାବନରେ ପଦ୍ମହସିଲେ । ଶ୍ରାଗାପାଳଙ୍କ ଶୋଭରେ ପ୍ରିତ ହୋଇ ସେଠାରେ କିଛିଦିନ ବାସ କଲେ । ସେଥି ଦୁଇକ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କିଛି ବଦ୍ୟୋବୁଦ୍ଧି, ଅପରଜଣ ମୁଦକ ଏବଂ ସେ ଯୁବକ ବୁଦ୍ଧ ପ୍ରକୃତିଶର୍କର ବହୁବ୍ୟେ ସେବା କରୁଥିଲେ । ବୃକ୍ଷ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସେବାରେ ପ୍ରାତି ହୋଇ ଶୈଷଟ ବିପର୍କ କହିଲେ, “ମୁଁ ଭୁମିକୁ ମୋର କନ୍ୟାଟି ପ୍ରଦାନ କରିବି ।” ଶୈଷଟ ବିପ୍ର ସେଥିରେ ପ୍ରଦାନ କରିବାକି, କହିଲେ, “ମହାଶୟ ! ଅପର୍ଯ୍ୟ ମହାକୁଳୀକ, ଧନୀ ଓ ବିଦ୍ୟାନ, ମୁଁ ନାଚକୁଳର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଧନବଦ୍ୟାପ୍ରାନ୍ତ, ଅପଣ ଏପରି କଥା କାହିଁକି କହୁଥିଲୁ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଫେବା ମନୁଷ୍ୟର କର୍ତ୍ତ୍ତବ୍ୟ, ସେଥିରେ କୃଷ୍ଣ ଅଳନକ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି, ମୁଁ ତେଣୁ କୃଷ୍ଣ ପାଦିରେ ଧରିଥିରେ ଆଶକ୍ତିର ସେବା କରୁଥିଲୁ ।” ବଡ଼ ବିପ୍ର ତହିଁରେ କହିଲେ, “ମୋର କନ୍ୟା ଉଦ୍‌ବାରଣ ହେବା ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ୟକାର, ମୋର ଉଦ୍‌ବାରଣ କାହିଁ ମୁଁ ସେ କନ୍ୟା ଭୁମିକୁ ବିବାହ ଦେବ । ସେଥିରେ ଅନ୍ୟ କାହାର ଭାଇ କହିବାର ନାହିଁ ।” ଶୈଷଟ ବିପ୍ର କହିଲେ, “ମହାଶୟ ! ଅପଣକିର ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁଣି ଓ ଜୀତମାନ ନାମା ଅପଣି କରିବେ, ଅପଣ ତେବେବଳେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେଥିରେ ତାହା କଦାପି କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।” ବଡ଼ ବିପ୍ର କହିଲେ, “ମୋ କନ୍ୟା ମୋର, ସେଥିରେ ମୁଁ ଅଭି କାହିଁକି କହୁଥିଲୁ ।” ମୋ କନ୍ୟା ମୋର, ସେଥିରେ ମୁଁ ଅଭି କାହିଁକି କହିବି କାହିଁକି । ମୁଁ ଏଠାରେ ସତ୍ୟ କହୁଥିଲୁ, ନିଷିଦ୍ଧ ମୋରେ କନ୍ୟା ଦେବାକୁ ଭୁମିକୁ ଅର୍ପଣ କରିବି ।” ଶୈଷଟ ବିପ୍ର ତେବେବଳେ କହିଲେ, ଅପଣ, ଯଦି ନିତୀତ ମୋରେ କନ୍ୟା ଦେବାକୁ ଉଦ୍‌ବାରଣ ଅଛନ୍ତି, ତେବେ ମୋର ଶ୍ରୀହଣ କରିବାରେ କୌଣସି ଆଭି ନାହିଁ ।

(୫)

ଚପ୍ରରେ ଦୁହେଁ ଶୁଦ୍ଧକୁ ଫେର ଅସେବା ପରେ ବଡ଼ ବିପ୍ର ଛୋଟ ବିପ୍ରଙ୍କୁ କଲ୍ପନା ଦେବାର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଲେ, ବଡ଼ ବିପ୍ରର ପାହୀ ଓ ପୁଷ୍ପମାନେ ସେଥିରେ ବାଆ ଦେଲେ ଓ କହିଲେ, “ତୁମ୍ଭେ ଏ ରୂପ ସମାଜ ରହିର କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଅମ୍ବୁମାନେ ଅସୁହତ୍ୟାରେ ପ୍ରାଣ ହସଇବୁଁ ।” ବଡ଼ ବିପ୍ର ମହା ଶିଳ୍ପକଟରେ ପଡ଼ିଲେ । ଛୋଟ ବିପ୍ର କଲ୍ପନା ଶୁଦ୍ଧକୁ ଡଢ଼ି ଦିଗ୍ବ୍ରତ୍ତ ପୁଷ୍ପାଦିକ ଉପର୍ଯ୍ୟଥରେ ଅଳିଛ୍ଵାସରେ କହିଲେ “ମୁଖ୍ୟମାନଙ୍କ ବାକ୍ୟ ଦେଇ ଥିବାର ମୋର ଦୂରଶ ଦେଉ ନାହିଁ । ଏହା କହିଲେ ବଡ଼ ବିପ୍ରଙ୍କ ପୁଷ୍ପଗ୍ରୀଣ୍ହୋଟ ବିପ୍ରଙ୍କ ନାନାଚୁପେ ତରିଶାର କଲେ । ଛୋଟ ବିପ୍ର ଉପର୍ଯ୍ୟଥରେ ଉତ୍ସବରେ ଭ୍ରମିତ ଭ୍ରମିତ ନ୍ୟାନିମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମେଧନ ଦୂରକ କହିଲେ, “ମହାଶୟଗଣ, ଏ ବଡ଼ ବିପ୍ର ପାହୀ ଓ ପୁଷ୍ପଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ଏମନ୍ତ କହି ଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସାକ୍ଷୀ ଅଶାର ଏହାର ସତ୍ୟତା ପ୍ରମାଣ କରଇବ । ଯାହାଙ୍କ ବାକ୍ୟକୁ ଟେଲିବନରେ ସମସ୍ତେ ସତ୍ୟ ମନ୍ଦନକରେ, ସେ ଗୋପାଳ ମୋର ସାକ୍ଷୀ । ବଡ଼ ବିପ୍ରଙ୍କ ପୁଷ୍ପମାନେ ମନେ କଲେ, ସାକ୍ଷୀ ଏକେ ବିପ୍ରଙ୍କ ଓ ସେ ପୁଣି ଦୂର ଦେଶରେ, ଅତେବକ ସାର ଦେବା ଅପରୂପ, ଏହା ଭାଲି କହିଲେ, “ତେଉଁ, ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରମାଣ କରଇଲେ ଆୟ ଭର୍ଗକୁ ବିବାହ କରିବ ।” ସମ୍ମ ସମ୍ମତିକମେ ଏହି ମର୍ମରେ ଏକପଦ ଲେଖା ହେଲା ଓ ତାହା ଭ୍ରମିତକଟାରେ ରହିତ ହେଲା । ଏହା ପରେ ଛୋଟବିପ୍�ର ପୂଜ୍ୟବାର ଶ୍ରୀ ବୃଦ୍ଧାବନ ଗମନ କଲେ । ଶ୍ରୀ ବୃଦ୍ଧାବନର ପବେଶ କରି ଛୋଟ ବିପ୍ର ଗୋପାଳଙ୍କୁ ନିବେଦନ କଲେ, “ପ୍ରଭୁ ! ତୁମେତ ମୋର ସାକ୍ଷୀ, ଏବେ ଶୁଦ୍ଧକୁ, ସାକ୍ଷ ପ୍ରଦାନ କରିବେ ।” ଭକ୍ତର ଅନୁରୋଧରେ ଗୋପାଳ କହିଲେ, “ତୁମ୍ଭେ ଯାଇ ତୁମ୍ଭ ଦେଶରେ ଏକ ସତ୍ୟ ଅର୍ଦ୍ଧାନ କର, ମୋତେ ଦୂରଶ କଲେ ମୁଁ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇ ସାକ୍ଷ ଦେବ ।” ଛୋଟ ବିପ୍ର କହିଲେ, “ଅପରା ତୁର୍ଭୁଜ ମୃଦ୍ଦୁଳର ପ୍ରକାଶ ପରିଚାଳନ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ କେବୁ ବିଶ୍ୱାସ ଯିବେ ନାହିଁ ।” ଏହି ଶା ବିପ୍ରହରୁପରେ ଯାଇ ଏହି ଶ୍ରମଶରେ ସାକ୍ଷ ଦେବାକୁ ହେବ ।” ଶା ଗୋପାଳ କହିଲେ, “ପ୍ରତିମା ହୋଇ ଯିବି କିପରି ?” ବିପ୍ର କହିଲେ, “ଅପରା ପ୍ରତିମା ହେଉ ମୋ ସଙ୍ଗେ କଥା କହିଛନ୍ତି କିପରି ?” ଗୋପାଳ ଅତି ଭକ୍ତିର ପରମାଭକ୍ତିରେ ପରାମରିତ ହେଲେ ଏକ ପରେ ପରେ ଯିବାକୁ ସମ୍ମନ ହେଲେ । ଏହିଶୁଦ୍ଧ ଶ୍ରାଗୋପାଳ ବିପ୍ରହ ବିଦ୍ୟା-ନଗରେ ଅସି ଛୋଟ ବିପ୍ରଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ସାକ୍ଷ ପ୍ରଦାନ

କଲେ । ତପୁରେ ଗୋପାଳ ସେହି ଦୁଇ ବିପ୍ରଙ୍କ ଭକ୍ତିରେ ତୁମ୍ଭ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ବର ଯାଇଲେ । ସେମାନ୍ତେ ତହୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ, “ପ୍ରଭୁ, ଯଦି କୃତା କରି ବର ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ତେବେ ଅମ୍ବ ଦୁହୁଙ୍କର ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା ଯେ ଆପଣ ଏହିଠାରେ ଚିରକାଳ ବିଶ୍ୱାସାନ କରନ୍ତୁ । ଏହି ଭବଧୟ କୃପା ଚିରକାଳ ପାଇଁ ଲୋକରେ ଖ୍ୟାତ ହେଉ । ଶ୍ରାଗୋପାଳ ଦଥାୟୁବୋଲି ଏହିଠାରେ ରହିଲେ । ଯଥା—

“ଯଦି ବର ଦିବେ ତବେ ରହ ଏହି ଶ୍ଲାଙ୍କେ କିନ୍ତୁ ରହିବାକୁ ଦୟା ଦୟା ତବେ ସବାଲେକେ ଜାନେ ।”

(ଚି: ଚ: ମଧ୍ୟ ୫ ପ)

(ଗ)

ଅହା ଭକ୍ତଙ୍କର କି ଅଭ୍ୟତ ମନ୍ଦିମା । ଆମ୍ବୁମାନେ ଏତେଦୁଇ ଭ୍ରାନ୍ତ ଯେ ଏହି ପ୍ରତ୍ୟେ ଘଟଣାକୁ ଗଲୁ ମନେ କରି ଉଠାଇ ଦେଉଥିଲୁ । ହେ ଭକ୍ତବସନ୍ତ ଶ୍ରାଗୋପାଳ ! ତୁମ୍ଭେ ପୂଣ୍ଯ କୃପା ପ୍ରକାଶ ନ କଲେ ଅମ୍ବୁମାନଙ୍କ ତକନ୍ତିଷ୍ଠ ମନରେ ବିଶ୍ୱାସ କାତ ହେବି କିମ୍ବା । ଆମ୍ବୁମାନେତ ବଡ଼ ବିପ୍ର କିମ୍ବା ଛୋଟବିପ୍ର ନୋହିଁ ଯେ ଶା ବିପ୍ରହରୁପୀ ଅପଣଙ୍କ ଶ୍ରମଶର ମଧୁର ବଚନ ଶୁଣିବାକୁ ସମ୍ମ ହେବୁ । ତେବେ କୃତା କରି ଅମ୍ବୁମାନଙ୍କ ଦୃଦ୍ୟ ମନ୍ଦରେ ଆବତ୍ତୁତ ହୋଇ ଅଗନ୍ତର ସ୍ଵରୂପ ତତ୍ତ୍ଵ ଓ ବିପ୍ରହଃ ତତ୍ତ୍ଵ ଅମ୍ବୁମାନଙ୍କ ଶୁଣାଇ ଦିଅନ୍ତି ।

ଏହି ଦଶଶାର କେତେକ ବର୍ଷ ପରେ ଓଡ଼ିଶାର ମହାରାଜା ଶ୍ରୀ ପୁତୁଷୋଭୁମ ଦେବ ବିଦ୍ୟାନଗର ଜୟ କରି ଶା ଗୋପାଳ ବିପ୍ରଙ୍କୁ ତାଳ ଶନଧାନ କଟକ ନଗରକୁ ଯିବାକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ।

(ଘ)

ମହାରାଜା ଓ ମହାରାଣୀ ଦୁହେଁ ଭକ୍ତ । ସେମାନେ ଗୋପାଳ ବିଶ୍ୱାସ ଦର୍ଶନ କାଳରେ ମହାରାଣୀ ମନେ କଲେ ଯଦି ଗୋପାଳଙ୍କ ନାସାରେ ଛିଦ୍ର ଆଅନ୍ତା, ମୁଁ ମୋର ପରିଦ୍ଵିତୀ କହିଲୁମ୍ବନ୍ଧ ନାସାମୋତ ତାଙ୍କୁ ପିନ୍ଧାନ୍ତି । ଏହିରୂପ ମନେ କରି ଶ୍ରାଗୋପାଳ ଦଶନାନ୍ତର ଶୁଦ୍ଧରେ ଯାଇଁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କଲେ ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କାଳରେ ମହାରାଣୀ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖିଲେ, ‘ଗୋପାଳ ତାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ ଦେଇ କିଛିଅଛନ୍ତି, “ବାଳକ କାଳରେ ମହାରାଣା ମୋର ନାକ ଫାନ୍ଦାଇ ମୁକ୍ତା ପିନ୍ଧାଇ ଥିଲେ, ସେ ଛିଦ୍ର ଅଧ୍ୟାପି ରହିଅଛନ୍ତି, ତୁମ୍ଭେ ଯେଉଁ ମୁକ୍ତା ପିନ୍ଧାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଅଛ ତାହା ମୋ ନାକରେ ପିନ୍ଧାଇ । ଯଥା—

“ବାଳକ କାଳେ ମାତା ମୋର ନାସା ଛିଦ୍ର କରି ମୁକ୍ତା ପରାଇଯାଇଲି ବହୁ ଯତ୍ନ କରି,

ସେହି ଛଦ୍ମ ଅଦ୍ୟଧିତ ଅଛୁଯେ ନାସାତେ
ସେଇ ମୁକ୍ତା ପରାହ ଯାହା ଛୁଟିଯାଇ ଦିତେ ।”
(ଟେଃ ଚ, ମଧ୍ୟ ୫ ପ)

ମହାଶୀଳ ଏହି ସ୍ଵପ୍ନ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ମହାବଜାଙ୍ଗୁ ଜଣାଇଲେ,
ଏକ ଦୁଇଁ ଯାଇ ମହାସମାଗୋହପୂର୍ବକ ଉଷ୍ଣବ କରି ମୁକ୍ତା
ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳଙ୍କ ଛଦ୍ମୟମୁକ୍ତ ନାୟାରେ ପିନାଇଲେ । ୨ନ୍ଦ
ସବୁଦେଲେ ଭକ୍ତିର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ନୁହେ । ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ
କେତେକ ଧନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଏହି ମହାବଜା ଓ ମହାଶୀଳ
ଦୁଇଁ ଅଶାବ ଭକ୍ତିମାନ ଓ ଭକ୍ତିମଣୀ ଦେଖାଯାଏ ।

(ଚ)

ଏତ ବିଦ୍ୟୋଧକ ଲୋକମାନଙ୍କ କଥା । ଏବେ ଗୋଟିଏ
ବନକର ଅଭୁତ ଭକ୍ତିର ପରିଚୟ ଏଠାରେ ଉନ୍ନେଖର
ଯୋଗ୍ୟ । କୃଷ୍ଣ ଭଜନରେ ବାଳକ, ଯୁବା, ବୃଦ୍ଧ ଏ ସବୁକାଳ
ସାଧେସ ନାହିଁ । ବୈଦ୍ୟକୁଳ ତଳକ ଖୃତ୍ବାସୀ ଶ୍ରୀଲ ନରହର
ହରକାର ବୈଷ୍ଣବ ଜଗତରେ ଅତି ବିଖ୍ୟାତ । ସେ ସଙ୍କଳ
ଗୌରପ୍ରେମରେ ବିଦ୍ୟନ । ତାଙ୍କ କନିଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା ମୁକୁନ୍ଦ
ଶୁଦ୍ଧର ଠାକୁରଙ୍କୁ ସତତ ପୂଜା କରନ୍ତି । ଏକ ସମୟରେ
ସେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟବିଶ୍ଵତ୍ସ ବିଦେଶକୁ ଗଲେ ଓ ତାଙ୍କର
ବାଳକ ଧୂତ ରଧୁନନ୍ଦନକୁ କହିଗଲେ, “ମୁଁ ଯାଉଥି,
ମୋର ନଥବା ସମୟରେ ତୁ ବିଶ୍ଵବିଶ୍ଵର ସେବକାର୍ଯ୍ୟ
ସମାଧାନ କରିବୁ । ରଧୁନନ୍ଦନ ବାଳକ ହେଲେବେ ପରମ
ଜିଜ୍ଞାସ । ପିତାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ବିଶ୍ଵବ ସେବାର ଭାବ ଗ୍ରହଣ
କଲେ । ସେ ବିଶ୍ଵବଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟ କରାଇ ଦେଇ ବିଶ୍ଵ ଦେଖାଇ
ଦେଲେ ଏବଂ ଭୋଗ ନିମ୍ନଭାବରେ ଲାଭ ନେଇ ନିବେଦନ କଲେ ।
କିଛିକଣ ଧୂ ବାହାର ଅସି ଠାକୁରଙ୍କର ଭୋଜନର ପ୍ରଣାଳୀ
କଲେ । ତୁମ୍ଭରେ ଯାଇ ଦେଖନ୍ତି, ସମସ୍ତ ଲାଭୁ ସେହିପରି
ଅଛି, ସେ ମନେ କଲେ, ତିତା ଭୋଗପରିଶ କଲେ ଠାକୁର
ଭୋଜନ କରନ୍ତି, ବିର୍ତ୍ତମାନ ଖର ନାହିଁ କିପାଇ । ପିତା
ସେ ମୋ ପ୍ରତି ଠାକୁର ସେବାର ଭାବ ଅର୍ଥଶ କରିଥିଲ୍ଲ,
ସେ ଫେରି ଅସିଲେ ମୋତ କଣ କହିବେ । ଏହିରୁଧ
ମନେ କରି ଦୁଃଖ ପୁନଃ ଭୋଗପରିଶପୂର୍ବକ ଧୂ ବାହାର
ଅସିଲେ ଓ ବାରମ୍ବାର ଠାକୁର ଭୋଜନ ନ କରିବାର
ଦେଖି ଅଭିମାନରେ ଛୁର ଆଣି ନିଜ ଗଲାରେ ମାରିବାର
ମନସ୍ତ କଲେ । ଭକ୍ତ ବିଷଳ ଭଗବାନ କି ଅଛ ହିର ହୋଇ
ରହ ପାରନ୍ତି । ଅଛି ଲାଭୁ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଶାହସ୍ରରେ
ନେଇ ଭୋଜନ କଲେ । ଯଥା—

“ଶ୍ରୀମୂର୍ତ୍ତିକେ ଲାଭୁ ଶାଖ୍ୟାଇଲ ଯେଇ ଜନ
ତାରେ ଅନ୍ତି ବୁଦ୍ଧି କରେ କୋନ ମନ୍ତ୍ର ଜନ ।”
(ଟେଃ ମ, ମନଶ୍ଶ)

ଧନ୍ୟ ସାକ୍ଷାତ ମଦନର ଅବତାର ଶ୍ରୀ ରତ୍ନନନ୍ଦନ । ତୋର
ଏ ବାଲକାଳର ଏ ଅଷ୍ଟୁ କାନ୍ତି କେତେ ଅରଣ୍ୟପୀଜ୍ଞ
ମନରେ ବିଶ୍ଵାସ ସାଜାଗେଗଣ କରୁନାହିଁ ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ଯେ କେବଳ ଏହି କତ୍ତପ୍ରମାଣ ଭକ୍ତଙ୍କୁ
ଅଣୀକାର କରିଥିଲୁଣ୍ଡି, ଆର କାହାରୁ ନୁକରିବେ ଏମନ୍ତ
ନୁହେ । ଭଗବାନ୍ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ହେଲେହେଁ, ଭକ୍ତାଧୀନ ଓ ଚେଣ୍ଟ
ପରବର୍ତ୍ତ । ଯେ ପ୍ରତିପୂର୍ବକ ମନ ପ୍ରାଣ ଅର୍ପଣ କର ତାଙ୍କୁ
ଭଜନ କରେ ସେ ତାହାର ହୃଥନ୍ତି । ଶ୍ରୀମନ୍ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ
ଭକ୍ତି ଏହାର ପ୍ରମାଣ । ମହାପ୍ରଭୁ ସମ୍ୟାପ ଗ୍ରହଣପୂର୍ବକ
ଶ୍ରୀ ପୁରୁଷୋତ୍ତମକୁ ବାହାର ଅଛନ୍ତି, ପ୍ରିୟ ପାର୍ଷଦଗଣ
ସେଥିରେ ବାଧ୍ୟ ଦେଇ ଶ୍ରମଣ ବିଷ୍ଣୁପ୍ରିୟା ଓ ଶ୍ରୀ ଶାରୀମାତାଙ୍କ
ଅଗାର ଦୁଃଖ ଦେଖାନ୍ତେ ମହାପ୍ରଭୁ ତହୁଁରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ।

“କେବା ବିଷ୍ଣୁପ୍ରିୟା କେବା ମୋର ମାତା ଶତୀ,
ସେ ଭଜୟ କୃଷ୍ଣ ତାର କୋଳେ ଅମି ଅଛି ।”

(ଟେ, ମ, ମଧ୍ୟ)

ଜନମା ଶତୀଦେଶକୁ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ମହାପ୍ରଭୁ ତଦ୍ବୁଦ୍ଧ ଉତ୍ତର
ଦେଇଥିଲେ । ଯଥା—

“କିବା ଭକ୍ତ କିବା ବିଷ୍ଣୁପ୍ରିୟା କିବା ଦୁମି,
ସେ ଭଜୟ କୃଷ୍ଣ ତାର କୋଳେ ଆଛି ଅମି ।”

ଅତେବ କାହାର ନିରାଶ ହେବାର କଥା ନାହିଁ ।
ଭଗବାନଙ୍କୁ ତାକିବା ପର ତାକିପରିଲେ, ଧନ ଜନ ସମ୍ପଦରେ
ଅଷ୍ଟି ତ୍ୟାଗ କରି କେବଳକୁମାର ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମମତା
ପ୍ରଦାନ କର ପାରିଲେ ସେ ଭକ୍ତିର ତୋରରେ ନିଜେ
ନିଜେ ଅସି ଅବନ୍ତି ହୃଥନ୍ତି । ଏଣେ ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରତି ଲୋଭ
ଥିବ, ତେଣେ ଶାକୁଷ୍ଠଙ୍କୁ ନିଜ ବଣ କରିବି, ଏ ଦୁଇ ଜତାପି
ସମ୍ବପର ନୁହେ ।

ଶ୍ରୀଭଗବାନ ଭକ୍ତିରେ ବଣ ହୋଇ ନିଜ ଦାସର ଦାସର
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥାକାର କିପାଇ । ଶାକୁଷ୍ଠ ନିଜ ପ୍ରିୟ ସଖା ମହାଶର
ଅର୍ଜନଙ୍କ ରଥରେ ସାରଥ ହୋଇଥିଲେ । ମହା ମୁନ୍
ନାରଦଙ୍କର ଶାରରଣ ପଶାଳନ କରିଥିଲେ । ଶ୍ରୀଭଗବାନଙ୍କର
ଏହି ସେବକ ବଣକ ଶୁଣକୁ ଲକ୍ଷ କର ଶାକୁଷ୍ଠାବନ ଦାସ
ଲେଖିଅଛନ୍ତି ।

“ଯେ ତାହାର ଦାସ ପଦ ଭାବେ ନିରନ୍ତର
ତାହାର ଅବଶ୍ୟ ଦାସ କରିବ ଶିଖ ।”

(ଟେ, ଭ, ୧୦ ଅଫ୍ ୧୫ ଅପ୍ରିଲ ୧୯୫୩)

ଭଗବାନତ ଭକ୍ତ ଦାସର ସାଂକାର କରନ୍ତି ।
ତାହା ଛାତ୍ର ଭକ୍ତ ଭକ୍ତିବଳରେ ଶାଭଗବାନଙ୍କୁ ବିଷ୍ଣୁ
କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୃଥନ୍ତି । ଶ୍ରୀଧାମ
ଦ୍ଵାରକାରେ ଶ୍ରମଣ ସତ୍ୟଭାବୀ ତାହାର ଉବାହର କରିବାର । ଯଥା—

“କୃଷ୍ଣର ବେଚିଦେ ପାରେ ଭକ୍ତ ଭକ୍ତି ରସେ
ତାର ପାଶୀ ସତ୍ୟଭାବୀ ଦ୍ୱାରକା ନିବାପେ ।”

(ଚି, ଭ, ୧୯, ମଧ୍ୟ ୨୫ ଅ:)

ଶ୍ରୀଭଗବାନ ସତ୍ୟପ୍ରତିଜ୍ଞା, ସେ ଯେତେବେଳେ ସବ୍ବ
ଶକ୍ତିମାନ୍, ତେବେଳେ ନିଜ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପାଲନରେ ପରାତ୍ମା
ହେବେ କାହିଁକି ? କିନ୍ତୁ ସମୟ ସମୟରେ ଭକ୍ତ ବାସିଲ୍ୟ
ଦୂରେ ନିଜ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପାଲନରେ ମଧ୍ୟ ଅକ୍ଷମ ହୁଅନ୍ତି । ନିଜ
ସ୍ଵ ଭକ୍ତର ମହିମା ବଢାଇବା ସେଥିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଶାକୁଷ
ମହାଭାରତ ଯତ୍ନରେ ଅସ୍ଥାରଣ କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି
ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଭକ୍ତ ପ୍ରବର ଭାଷ୍ଟ ପ୍ରତିଜ୍ଞା
କରିଥିଲେ ଯେ ମୁଁ ଶାକୁଷକୁ ଅସ୍ଥାରଣ କରାଇବ । ଭଗବାନ
ଶାକୁଷ ନିଜ ଭକ୍ତର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ସତ୍ୟ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ଥରେ
ରଥଦିନ ଧାରଣ ପୂର୍ବକ ଭୀକୁଳ ପ୍ରତି ଧାରିବ ହୋଇଥିଲେ ।
ଏହରୁପେ ସେ ନିଜ ଭକ୍ତରେ ନିଜ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଚାହୁଁ କରାଇ
ଥିଲେ । ଶ୍ରୀନ୍ଦ୍ରାବନ ଦାସ ଏକଶ୍ଵାନରେ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ।

“ପକଳ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଚାହୁଁ ଭକ୍ତର ଦୁଆରେ ।”

(ଚି, ଭ, ମଧ୍ୟ ୨୭ ଅ:)

ଭକ୍ତ ଭଗବାନଙ୍କର ଏହେ ପ୍ରିୟ ଯେ ସେ ଅଜ୍ଞତ ହେଲେ
ମଧ୍ୟ ଭକ୍ତତାରେ ପରାଜୟ ସୀକାର କରନ୍ତି ଯଥା:—

“ଅଚେବ ଭକ୍ତ ଦୟ ଉତ୍ସର ସମାନ,
ଭକ୍ତ ସ୍ଥାନେ ପରାଭର୍ତ୍ତ ମାନେ ଭଗବାନ୍ ।”

(ଚି: ଭ: ୨୫ ୧୧ ଅ)

ଅଚେବ ଭକ୍ତ ପାଇ ଚେଷ୍ଟକ କରି ନ ପାରନ୍ତି । ଏମନ୍ତ
କି ନିଜ ପୁନର୍ଭୁବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟ ଭକ୍ତ ନିମନ୍ତେ ଦିନାଶ କରନ୍ତି ।

ମହାଭାଜା ନରକ ଉତ୍ସମ୍ଭୂପେ ହେଜା ପାଲନ କରୁଥିଲେ ।
ସଙ୍ଗ ଦୋଷ୍ଟୁ ତାଙ୍କ ପତନ ଘଟେ । ଏବେ ସେ କୃଷ୍ଣ ଭକ୍ତ
ମନକୁ ଦ୍ରୋଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଭଗବାନ ଶାକୁଷ ଭକ୍ତ
ପ୍ରତି ଦେହି ହେବୁ ଅପରାଧ କରି ନ ପାରି ନିଜ ସୁଧ ହେଲେ ମଧ୍ୟ
ନରକକୁ ବଧ କଲେ ।

ଶ୍ରୀଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ତେଣୁ ଶାକୁଷରେ ମୁସର ଶୁପୁଳୁ
କହୁଥିଲେ ।

“ଦେବକେର ଦ୍ରୋଷ୍ଟ ମୁଣ୍ଡ ସହିତେ ନା ଯାଏଇଁ ।

ପୁଷ୍ଟ ଯଦି ହୟ ମୋର ତଥାଏ ସନ୍ତାରେ ।

ପୁଷ୍ଟ କାହିଁ ଅନ୍ଦାର ସେବକ ଲୁଗିଯା ।

ଦିଥିଥ ନାହିଁ ଜହା ଶୁପ୍ତ ଶୁନ ମନ ଦିନ୍ଦା ।”

[ଚି, ଭ, ୨୫ ୧୦ ଅ]

ଶ୍ରୀଭଗବାନ ଦ୍ଵାରା ଗାନ୍ଧି ଅବଶେଷୀୟ କରନ୍ତି ଏବେ
ଏଣେ ଭକ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ଅର୍ଣ୍ଣାଦ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ହୋଦ୍ରାବା
ଦେ ଦେଖନ୍ତି ପ୍ରେ ମୋର ଭକ୍ତ ମୋହାନ୍ତରୁ ବଢ଼ । ଯଥା:—

“ହୟ ଅର୍ଣ୍ଣାଦ ପୁରୁ ଶୀରେ କରି ଲୟ ।”

[ଚି, ଭ, ଅଦି ୧୦୦ ଅ:]

ଭକ୍ତ ଭକ୍ତି ବଳରେ ଶ୍ରୀଭଗବାନଙ୍କର ବିଧାନକୁ ମଧ୍ୟ ଶାଶ୍ଵତ
କର ପାରନ୍ତି । ଭକ୍ତତାରେ ଏହା ବିନିଷ ଦୁଃଖ । ଭଗବାନ
ଶାଗୋରଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ମହାପ୍ରକାଶ କାଳରେ ସେ ଜଣେ କଣେ
ଉକ୍ତଙ୍କୁ ଡାକ ତାଙ୍କ ପୃଷ୍ଠ କଥା ସୁରଣ କରାଇ ବେଦରୁ
ଅଛନ୍ତି । ପ୍ରିୟ ମୁକୁନନ୍ଦ ଡକା ହୋଇ ନାହିଁ । ସେ ଅଧି
ମହାପ୍ରକାଶ ଦର୍ଶନ କର ପାରୁ ନା ହାନି । ଶାବାଧାଦ ଭକ୍ତଗଣ
ମୁକୁନନ୍ଦ ଦୁଃଖରେ ଦୁଃଖିତ । ମୁକୁନନ୍ଦ ଦୁଃଖ ଶାବାଧ ସହ୍ୟ
କର ନ ପାର ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ପରାବିଲେ, “ପ୍ରଭେ ! ମୁକୁନ
ଅଗଣଙ୍କର ଅତ ପ୍ରେସ୍, ଓ ସେ ଆମ୍ବାଜଙ୍କର ପାଶ ସ୍ଵରୂପ,
ତାର ସୁମଧାର ଗୀତରେ ପଥର ତରଳ ଯାଏ, କିପାଇଁ
ତାରୁ ଏ ସମୟରେ ଏହେ ନିଗ୍ରହ ।” ମହାଶ୍ରୀ କହିଲେ
“ତାର ଅନ୍ତରରେ ନିଷ୍ଠା ନାହିଁ । ସେ ଶାଥଦ୍ଵିତୀୟଟାରେ
ଭକ୍ତର ଶ୍ରେଷ୍ଠଗୀ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ଏ ଅନ୍ତର ଜାନର
ଶ୍ରେଷ୍ଠଗୀ ପ୍ରତିପାଦନ କରେ । ଅତେବ ଭକ୍ତିଦ୍ୱାରାକଟାର
ତଥାର ଅପରାଧ ହୋଇଅଛି ।” ମୁକୁନ ଏହି କଥା ଶୁଣି
ପାର ଅପଶାକୁ ମନେ ମନେ ଧକାର୍ଥ କଲେ ଏବେ ପ୍ରାଣ
ବିପର୍ଜନର ସକଳୁ କର, ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ପରାବି ପତାଇ ଲି
କେବେବେ ସେ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଲାଭରେ ଧରମ୍ ଚହିବେ
କି ନା । ଶାବାଧ ଅଧି ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ସେହି କଥା ପରାବିଲେ
ମହାପ୍ରଭୁ କହିଲେ, “ହୁଁ, ଆମ କୋଟି ଜନମରେ ଯେ ମୋର
ଦର୍ଶନ ଲାଭ କରବ ।” କୋଟି ଜନମରେ ତ ପାଇବ ଏହି
ଆଶାପ୍ରଦ ଆଜ୍ଞା ଶବଧରେ ମୁକୁନ ପ୍ରେମବଦ୍ଧିକୁ ହୋଇ ନାଚିବିଲୁ
ଲାଗିଲେ । ମହାଶ୍ରୀ ଶାବାଧ ଅଙ୍ଗନ ଅଭ୍ୟନ୍ତରରୁ ମୁକୁନଙ୍କ
ତତ୍ତ୍ଵଶାତ ତକାର ନେଇ ନିଜ ମହା ପ୍ରକାଶ ଦର୍ଶନ
କରିଲେ । ପ୍ରେମବଦ୍ଧିକ ମୁକୁନଙ୍କ ସମ୍ମାଧନ ପୂର୍ବକ
ମହାପ୍ରଭୁ କହିଲେ, “ମୁକୁନ ! ମୁଁ ତୋଠାରେ ପରାଜିତ
ହେଲି । ତଳାର୍କେକ ସମୟ ସମ୍ଭାବନ ତୁ ସମୟ ଅପରାଧରୁ
ଅପଶାକୁ ମୁକ୍ତ କରୁଁ । ସଙ୍ଗ ଦୋଷ ଜନିବ ପାପ ତୋଠାର
ମୁକ୍ତିକ ମଧ୍ୟରେ ବିନଶ ହୋଇଗଲା । ମୋର ବାକ୍ୟ
ଅବ୍ୟଧି । ଏହା ଦୁଃଖ୍ୟତିପ୍ରଭୁପାଦକ ତୋଠା ମନରେ ଯେ
ଭାବ ଉଦ୍‌ବ୍ୟତ୍ତ ହେଲା, ସେଥିରେ ତୋଠା ସ୍ଵ ସଂକଷିତ ପାପମନ
ଏକାବେଳେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । କୋଟି ଜନମରେ ଦେଖି
ପାରିବୁ, ମୁଁ ଯେ ଏ ଅଦେଶ ଦେଇଥିଲି ତାଦା ଥାର ତୋଠାର
ଭକ୍ତିର ପ୍ରବଳ ବେଶରେ ରହ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଯଥା:—

“କୋଟି ଜନେ ପାଇବ ହେନ ବଲିଲାମ ଅମି

ଲେଲିକେ ସବ ତାହା ଦୂରିଲେ ତୁମି ।

ଅର୍ଯ୍ୟ ଆମାର ବାକ୍ୟ ତୁମି ସେ ଜାନିଲା;

ତୁମି ଆମ ସବକାଳ ହୁବୁଦ୍ୟ ବାନିଲା ।”

[ଚି, ଭ, ମଧ୍ୟ ୧୦ ଶ)

ସମଶିଖ

ଶ୍ରୀ ପାପଶରତ ଦାସ :

ମୁହୂର୍ତ୍ତ—ପ୍ରେସରେ ଓଡ଼ିଆ, ବନ୍ଦଳା, ଦେବନାଗିରୀ
ଓ ଇଂରିଜ ଅଷ୍ଟରରେ ବହି, ଚେକ, ବାର୍ତ୍ତା, ନିମ୍ନଶପଦ
ପ୍ରତିରୋଧ ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁଲଭ ମୁଲ୍କରେ ଉପାଦ୍ଧତିବା । ଏଠାକୁ
ଶୁଣୁଁବାର ପ୍ରସ୍ତର ଓ କାଗଜ ପ୍ରତିରୋଧ ଅଭିର ପଠାଇଲେ
ତାପିଯ ଯୋଗେ ପଠାଯାଏ ।

ମୁହୂର୍ତ୍ତ—ନିଯମାବଳୀ ।

୧—ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପ୍ରତିମାସର ଶେଷ ସପ୍ତାହରେ ନିୟମିତ ବୁଝେ
ପ୍ରତିରୋଧ ହେବ ।

୨—ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଅଗ୍ରୀମ ବାର୍ଷିକ ମୁଲ୍କ ଟ ୨ ଟଙ୍କା; ଶିଫମାନଙ୍କ
ମନ୍ତ୍ର ଟ ୧୧ ଟଙ୍କା, ମୋପଥଳ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ପାଇଁ
ଟ ୦/୮ ରେଣ୍ଟ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଂଖ୍ୟାର ମୁଲ୍କ ଟ ୦/୮ ମାତ୍ର ।

୩—ରିପ୍ପୁର କାର୍ତ୍ତ ବା ଟିକଟ ନ ପଠାଇଲେ ଉତ୍ତର
ଦିଅସିବ ନାହିଁ ।

୪—କେହି ଠିକଣା ପରିବର୍ତ୍ତନ ବଲେ ଅନୁଗ୍ରହିତୁବୁବାକ
ବି ୨ ନ ମଧ୍ୟରେ ଜଣାଇବେ ନଚେତ୍ ପରିବା ହସ୍ତଗତ
ନହେଲେ ଗୁମ୍ଫେମାନେ ଦାସୀ କୋହାନ୍ତି ।

୫—ଗ୍ରାହକମାଳେ ଚଠୀପଥ ପଠାଇରେ ଅନୁଗ୍ରହିତୁବୁବା
ଗ୍ରାହକ ନମ୍ବର ଓ ନୂତନ ପ୍ରାହକ “ନୂତନ” ଗୋଲ ଲେଖିବେ ।

ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବିଜ୍ଞାପନ କ୍ଷପାଇବା ଜର୍ତ୍ତ;—

ଏବଥର ପାଇଁ—ଅର୍ଥପ୍ରକଟନ ଟ ୧ ଟଙ୍କା, ଏବ ପ୍ରମାଦ ଟ ୨ ଟଙ୍କା
ଏବ ସ୍ଥାନ ଟ ୦ ଟଙ୍କା । ଏବର୍ତ୍ତ ପାଇଁ ସଥାନମେ ଟ ୧୦ ଟଙ୍କା, ଟ ୧୮ ଟଙ୍କା,
ଏବ ଟ ୨ ଟଙ୍କା । ବିଜ୍ଞାପନର ମୂଲ୍ୟ ବନ୍ଧପନର ସହି ନ ପଠାଇଲେ
ଶପା ଦେବ ବାହି ।

ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପୁସ୍ତକାଳୟ

ଶୌଭିଗ୍ନବଜାର, କଟକ ।

ସିନ୍ଧାନ୍ତ୍ରଦର୍ଶଣ—(ମହାମହୋପାଷ୍ଟ ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର
ଶେର ବିଂକ ସାର୍ମନ୍ଦୁଙ୍କ ବୃତ୍ତ କେଣ୍ଟାତ୍ମକ ପ୍ରକ୍ରିୟା) ଟ ୨୯୯
Mr. M. S. Das' Presidential Address

at Bihar ଟ ୦/୮

ପଢିବି ଶିଶୁବନ୍ଧୁମାଳା ଟ ୦/୧

ହରଭକ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରାଦୟ (ଭକ୍ତିଗ୍ରହ୍ୟ) ଟ ୧୧

ଶାରବାଟୀ ଦୁର୍ଗ ଟ ୦/୧୮

ପୁଣିଷଣ୍ଡତତ୍ତ୍ଵପ୍ରକାଶ (ଭକ୍ତିଗ୍ରହ୍ୟ) ଟ ୦/୫

ଶଦ୍ୟରହାବଳୀ ଟ ୦/୧୯

ଶ୍ରସ୍ତାତ୍ମା ଟ ୦/୧

ମନବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରଶା ଟ ୦/୨୭

ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା ଟ ୦/୯

ପ୍ରେମକଲୁଙ୍କ ଟ ୦/୧୮

ଶୀର୍ଷାଗବତ ଟ ୦/୧

ଶ୍ରୀଚର୍ଚିତର ଟ ୦/୯

ଧର୍ମଜୀବନ	୩	୩	୩	୩
ଚକନ୍ଦ୍ରପାଣି	୩	୩	୩	୩୦୯
ରତ୍ନ—ଗାଥା	୩	୩	୩	୩୦ ।
ଆର୍ଦ୍ଧାଶ ଚନ୍ଦ୍ରଶା	୩	୩	୩	୩୦୯
ପ୍ରଲବଦ୍ଧଲବେଶୀ (ବାଳକୃଷ୍ଣ ପଢୁନାୟକ)	୩	୩	୩	୩
ସୁଲକ୍ଷଣା—(ଅଭିମନ୍ୟ ସାମନ୍ୟ ଦୀର୍ଘ ବୃତ୍ତ)	୩	୩	୩	୩
ବାଣୀ (ଶ୍ରୀ ଭାନବନ୍ଦୁ ଚାବ୍ୟରଙ୍ଗନ ପ୍ରକାଶ)	୩	୩	୩	୩
ଅଭୂତ ଅଦ୍ସି—(ପ୍ରହସନ)	୩	୩	୩	୩୦ ୯
ଅଶ୍ଵଚକିଷ୍ଟା	୩	୩	୩	୩୦ ୯
ଶାନ୍ତି ସମା (କାବ୍ୟଗ୍ରହ୍ୟ)	୩	୩	୩	୩୦ ୯
କୃତ୍ସବଧ ନାଟକ (ଜଗନ୍ନାଥ ପଣ୍ଡା)	୩	୩	୩	୩୦ ୭
କବି ୩ ପଞ୍ଜାରମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କ ପ୍ରକାଶ—				
ଧୂଳୀ	୩	୩	୩	୩୦ ୯
ଉପହାର	୩	୩	୩	୩୦ ।
ରତ୍ନପୁଅ ଅନ୍ତର୍ମା (ଗେଟ୍)	୩	୩	୩	୩୦ ୯
ଶୁନମୁଣ୍ଡିକୋରବ (ଗ ...)	୩	୩	୩୦ ୯ ୭	୩

ମୁହୂର୍ତ୍ତ ।

ଉଦ୍‌ବୃକ୍ଷ ସାହିତ୍ୟରେ ନବୀନି ।

ଉଦ୍‌ବୃକ୍ଷ ମହିଳା ସଂାଧିତ ଏକମାତ୍ର ମାସିକ ପଦିକା—
ଉଦ୍‌ବୃକ୍ଷ ମହିଳାମାନଙ୍କ ଲେଖନୀ ନିଃସ୍ଵର୍ଗ ସୁକୋମଳ ବାଲକବାନ୍ଦକାମାନଙ୍କ ଭୁ
ପାଠୋପଯୋଗୀ ସୁଲକ୍ଷଣ ଗଦ୍ୟ ପଦ୍ୟାଦି ସମ୍ମଲିତ

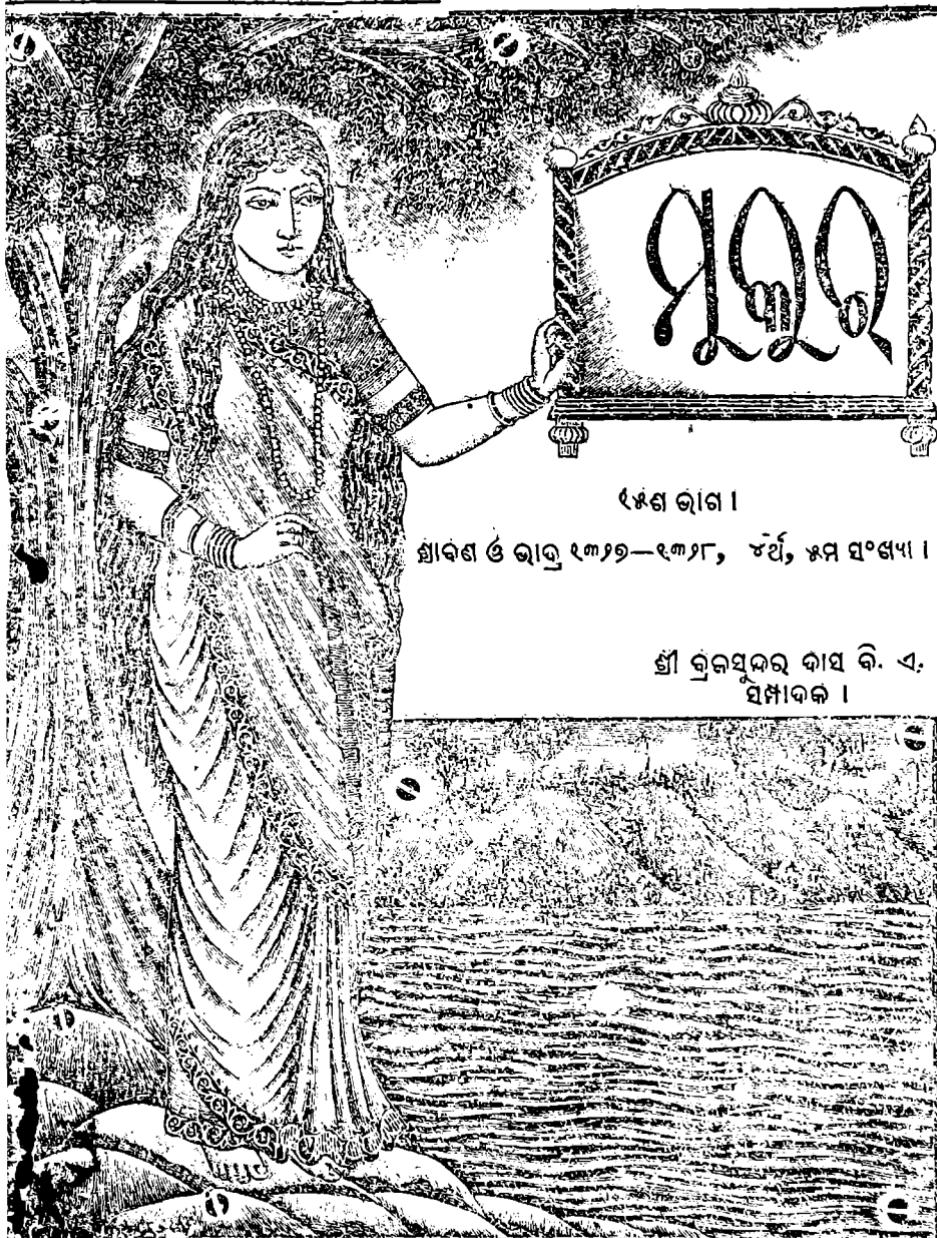
ପରିଚାରିକା । ମାସିକ ପର୍ଦ୍ଦିକା ।

ଉଦ୍‌ବୃକ୍ଷ ଖ୍ୟାତନାମା ସାହିତ୍ୟ-ରଥୀ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ସପ୍ତାହିତ୍ୟ
ପଦିକାମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣାମିତ
ସୁନ୍ଦର କାଗଜ ଏବଂ ସୁନ୍ଦର କାଳିରେ ଛୁଟା ।
ମୂଲ୍ୟ—ଅତି ସୁନ୍ଦର ।

ଅଞ୍ଚଳୀମ ବାଣିକ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୧୫ ; ମୋଟପଲ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ଟ ୧୫/-
ପଦିଲେଖି ଶ୍ରୀସ୍ବର୍ଗ ଗ୍ରାହକ ହେଉନ୍ତି ।

ନିମ୍ନଲିଖିତ ତୃତୀୟରେ ପଦି ଲେଖିବେ—ମ୍ୟାନେଜର “ପରିଚାରିକା”
ବାକାବଜାର
ପ୍ରେସ ଅତି ରୁଦ୍ଧନାବୌଦ୍ଧ
ଶ୍ରୀମତୀ କସ୍ତ୍ରକୁମାରୀ ଦେଇବ
ଶାନ୍ତି ।

Registered No. 28 D.

୫୯ ରାଗ ।

ଶ୍ରୀବଣ୍ଣ ଓ ରାତ୍ରି ୧୩୨୭—୧୩୨୮, ଚର୍ଦ୍ଦି, ଫମ ସଂଖ୍ୟା ।

ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜସୁଲର ଦାସ ବି. ଏ.
ସମ୍ପାଦକ ।

ପ୍ରକଳନହୀନ ମାନ୍ୟ ଶିଖିବେ ଲେଖିବମାଣେ ତାଣୀ ।

ସୂଚୀ ।

ଶିଖ୍ୟ	ଲେଖକ ନାମ	ପୃଷ୍ଠା ।
୧ । ଘାଁପାରି (ପଦ୍ୟ)	ଶ୍ରୀ ବନ୍ଦେଶ୍ୱର ନନ୍ଦ	୨୫
୨ । ରାତ୍ରି ବଥା	ଶ୍ରୀ ପାଞ୍ଜାଗରଣ ଦାସ	୨୦
୩ । କନବେଗ (ପଦ୍ୟ)	ଶ୍ରୀ କୌତୁଳ୍ୟ କର	୨୩
୪ । ଦେବମଣି	ଶ୍ରୀ ବିଶେଷମୋହନ ଦାସ	୨୪
୫ । ଚଢ଼ୀ	ଶ୍ରୀ ରମ୍ଭାନାରୂପୀ ମାତ୍ର	୨୭
୬ । ପ୍ରାଣୀନ ଭକ୍ତିଲ	ଶ୍ରୀ ଜଗବନ୍ଦୀ ହିତ	୨୮
୭ । ମନ୍ଦିର (ପଦ୍ୟ)	ଶ୍ରୀ ପଞ୍ଜାପିଯାଦ ପଟ୍ଟା	୨୯
୮ । ତୋରସୁର ଶାନ୍ତିବେଦନ	ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦବନ୍ଦୁ ମିଶ୍ର ପର୍ଯ୍ୟ	୨୧
୯ । ଶୁଣାନ	ଶ୍ରୀ ପାଞ୍ଜାବାଖ ପତ୍ରଙ୍ଗୀ	୨୨
୧୦ । ପରିଜ୍ଞାପନ	ଶ୍ରୀ —	୨୫
୧୧ । ପିତା	ଶ୍ରୀ ମଧୁରମୋହନ ଦେବହେବ	୨୭
୧୨ । ରାତ୍ରି	ଶ୍ରୀ —	୨୯
୧୩ । ଅବାନ୍ତ୍ରି	ଶ୍ରୀ —	୧୧
୧୪ । ରାତ୍ରିରେ	ଶ୍ରୀ ପୋଦାଦଶଶ ମହାପାତ୍ର	୧୪
୧୫ । ରାତ୍ରିରେ ଦରାର	ଶ୍ରୀ —	୧୫
୧୬ । ଲେବମାନ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରକ	ଶ୍ରୀ —	୧୬

ବିଶୁଦ୍ଧ ତାଳିପତ୍ର ଜାତିକ ।

ମାନବର ଆୟୁର୍ବେଦ୍ୟାଦି ବୃଦ୍ଧି ସକାଶେ ଜନ୍ମ ପଦିନା
ବା ଜାତିକ ତାଳିପତ୍ରରେ ବିଶୁଦ୍ଧିତେ ଲେଖି ରଖିବା ପ୍ରଥା
ପ୍ରାଚୀନ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛେ । ଅମ୍ବେ ଉପଦୂଳ ପାରିଷଦିକ
ନେଇ ତାଳିପତ୍ରରେ ବିଶୁଦ୍ଧ ଜାତିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଦେଉଥିଲୁ ।
ଯେ ଯଥା ଶତ୍ରୁଧୀନ୍ତରୁସ ପାରିଷଦିକ ଦେଇସୁ ପରିମାଣ ଉଦ୍ଦେଶ
କରି ଜୟନ୍ତାଳ ବର୍ଷ, ମାସ, ଦିନ, ତିଥି, ବାର, ତାରିଖ,
ଦିବାରୂପ, ଦଶ, ଲିତା, ଦଶୀ, ମିନିଟ, ଉଦୟାପ୍ରତି ପ୍ରତ୍ୟେ ପାଦ ଓ
ମୁକ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ସହିତ ନିଜମତ ଓ ଗୋପ୍ତା, ଜନକଙ୍କ ନାମ
ଓ ସଙ୍ଗ, କାଳିତ୍ର ଓ ଗର୍ଭପତ୍ନୀ, ପ୍ରତକଳ୍ୟା, ଶରୀରାନ୍ତିମ
ପ୍ରତ୍ୟେ ବିବରଣ ନିମ୍ନଲିଖିତ ତିକଣାକୁ ଶୀଘ୍ର ପଠାଇଲେ
ଅମ୍ବେ ବିଶୁଦ୍ଧ ତାଳିପତ୍ର ଜାତିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଭାବିତି
ଭ୍ରମରେ ପ୍ରେରଣ କରିବୁ ।

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଗୋପିନାଥ ସକର୍ମ୍ୟ
ପୁଢ଼ାମାର ଗୋପି
(ଗ)

ମୁଣ୍ଡର

୧୫ଶ ଭାଗ ।

}

ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ଭାଦ୍ର—୧୩୨୮ ।

{ ଚର୍ତ୍ତର ଓ ଖମ ସଂଖ୍ୟା ।

ପାଠ—ପାରି ।

~~~~~

ପାଠ କରିଦିଅ, ଘାଁଥୁବା ।
ବିଦେଶୀ ପଥକ,
ଏଥ ନାହିଁ ଠିକ,
ବଜନାତ ଦନକାଳିଯା । ୧ ।

ଶ୍ରାବନର ଶେଷ,
ନାହିଁ ଦୁଃଖ ଲୋଶ,
ଦୁଃଖୁ ଦୋର ଅକାଶିଯା । ୨ ।

ଭାବିଲାଲ ପାଠ,
ଶୁନ୍ୟପାଠୀ ପାଠ,
ପ୍ରାସେ ମୋର ପ୍ରାସେ ହତାଶେ । ୩ ।
ଉସାଇଶ କୁଳ
ଚଟିଲା ଅକୁଳ
ଦନଦିନ ଦେଖ ଅକାଶେ । ୪ ।

ସେହି ବନରେଖା,
ନ ଯାଏନ ଦେଖା,
ଅଜି ଦିନ ଦେଖୁ ନିଃଶେଷ । ୫ ।

ସବୁଦି ଭୁମେଲ,
ଆଶ୍ୟ ମାଗେଲ,
ନମେଲିଲ ଭବବା ଲେଖ । ୬ ।

ଅଜଣା ଏ ଦେଶେ,
ତପେ ଆଜି ଦେଶେ,
ଦୂରଭାବ ଅଶା ଭବବା । ୭ ।

ସାରର ଅକୁଳ
ଦୁଃଖୁ ବ୍ୟାକୁଳ
ମାତ୍ର ଆସିଥିବ ଦବବା । ୮ ।

ଦୃକ୍ଷକା ହତିହାତେ,
ପ୍ରତିଦୂଷ କୋତେ,
କୁଳ କଳ ପୁଷେ ଦାମିଲା । ୯ ।

ଦୂରେ ନିଧା ପାବେ,
ଶିନ୍ୟ ଦେଶ ପାବେ,
ଶୁଭୁକ କାହାର ରଙ୍ଗା । ୧୦ ।

ପକୁଖରେ ଦେଖ,
ଅଜାରେ ନିରେଖ,
ଭସିଅପେ କା'ର ଉରଗା । ୧୧ ।

ତତୋତାଳ ରପଦେ,
ଧୂରେ ନୃତ୍ୟ କରେ,
ଲହୁର କାଟୁକ ରେଣ୍ଡା । ୧୨ ।

ବହୁ ଅଗ ଥିବେ,
ନିଅ ମୋତେ ନାବେ,
ଗର କର ତିର ନାହିଁରିଯା । ୧୩ ।

ବିଦେଶୀ-ପଥକ,
ଏଥ ନାହିଁ ଠିକ,
ବଜନା ତ ଦନ କାଳୁସ୍ତା । ୧୪ ।

ଶ୍ରୀ ବନ୍ଦ୍ରିଶେଖର ନାମ ।

ଉଚ୍ଚ କଥା ।

(ପୂର୍ବ ପ୍ରକାଶିତ ଉଷ୍ଣରୁ)

ଆଜା ! ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ବଳ ! କୋଟିକାଟି ସୁଗ ଜଗପତରେ
ଯେ ଭଗବତ ରଖେ ଦୁଷ୍ଟୁପା, ଅନୁଷ୍ଠାନ ଦୃକ୍ ଦୃତଲେ
ଏକ ମୁହଁର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଗାହା ପାଇଯାବେ । ହାୟ !
ଦୁଦେବ, ଏହର ସୁମହତ ପତ୍ରା ଆର୍ଯ୍ୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଆନୁମାନେ
ଦୃକ୍ ପାଇଁ ଶାକାନ୍ତକ ଭାବରେ ଭଗବତ୍ ଚରଣାବି-
ଦିତରେ ନତ ଲଗାଇ ପାରୁ ନାହିଁ । କାଳର ପ୍ରବଳ ପ୍ରୋତ
ଆନୁମାନକୁ ସେ ଅର୍ଯ୍ୟ ପାଦ ପଦ୍ମରୁ ପଦତ ଦୂରକୁ ଟାଙ୍ଗି-
କେଇ ଯାଇଥିଲୁ । ହା ! ଶା ସୁରୁଦିବ, ଅନୁଷ୍ଠାନ କୃପା-
ପୂର୍ବକ ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା । ଯେପରି ସମ୍ବାଦକରଣରେ ଶ୍ରାଵୁଷ
ପଦାବିନରେ ମତ ଦେଇପାରେ ।

ଉଚ୍ଚ ଜାଗନ୍ତ ଭଗବନ ମନ୍ତ୍ରକମ୍ପୁ । ତାଙ୍କ ରକ୍ଷଣେ
ଅମଳକ କିଛି ନାହିଁ । ଅତିଏବ ସାଧାରଣ ଲୋକମାତନ
ଯାହୁକୁ ବିଦେ ଶ୍ରଦ୍ଧ କାତର ଦୃଅନ୍ତ, ଉଚ୍ଚ ଗାହାକୁ ଭଗବତ୍-
କୃପା ମନ୍ତ୍ରକ କର ସୁତ୍ତନରେ ବିଭବଣ କରେ । ଯଦି କୌଣସି
ଦେଇ ଦେଇ ଲକ୍ଷ ଦୃଷ୍ଟି ଦୃଷ୍ଟି ଦୃଷ୍ଟି ପାଇବାକୁ ଭଗବତ୍
କୃପାକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କୋଣ ମନେ କରୁଥିଲୁ । ଶ୍ରାମନ୍ ଅନ୍ତେଗା-
ପୂର୍ବକୁ ମହାପ୍ରଭୁ ଶୁଭୁକୁଳରେ ପଦତ ସମ୍ମାନ କରୁଥିଲେ ।
ଅତ୍ୟେ ଉଚ୍ଚ ଗାହା ପ୍ରାତିକର ଦୃଷ୍ଟି କାହିଁ । ମହାପ୍ରଭୁକାରୀ
ଯେ କି କୃପ ଦୃଷ୍ଟି ପାଇବେ ଏହି ମନ୍ତ୍ରକ କର ଉଚ୍ଚିର ହେସତା
ପ୍ରତିପଦକପଞ୍ଚକ ମୁକ୍ତିର ଶ୍ରେସ୍ତା ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବାକୁ
ଲାଗିଲେ । ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟଧାନୀ ମହାପ୍ରଭୁ ଶା ଅନ୍ତେଦ୍ଵାରାପୂର୍ବେକୁ ପ୍ରତିର
ପ୍ରତିବ କରେ । ଶ୍ରାମନ୍ ଅନ୍ତେଦ୍ଵାରାପୂର୍ବେ ନିଜ
ହେବାର ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ ନାଚିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଯଥା—

“ଦୃଷ୍ଟପ ଜ୍ଞା ହିମ ମୋର ପରମ ଆନନ୍ଦ
ଯେ ଦୃଷ୍ଟ ଯାଇଲ ଭଗନବାନ୍ ସେ ମୁକୁଦ ।
ଯେ ଦୃଷ୍ଟ ପାରଳେନ ଶ୍ରୀ ଶତି ଉଚ୍ଚବନନ୍
ଦୃଷ୍ଟ ପ୍ରପାଦ ଅର ଲୋକ ପାବେ କରି ।”

(ଚି. ଅଧ ୧୨ ପ)

ଅନୁର ଶ୍ରାମକ ବ୍ୟାକବନ ଦାସ କହିଥିଲୁ ।
“ଚେତିନେନ୍ଦ୍ର ଦୃଷ୍ଟ ମହା ମୁନ୍ଦତ ସେ ସାଥ,
ମାର ଦର୍ଶନ ଦରଲେ ଦେଖିଲୁଣେ ଲୋକ ଯାୟ ।”

(ଚି. ପ୍ରା : ମଧ ୧୧ ଅ)

୨ ମହାପ୍ରଭୁ ଶ୍ରାମକୁଷୋଭମରେ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥ
ନିମିତ୍ତ ମଣ୍ଡଳୀ ମଧ୍ୟରେ ନିର୍ମିତ ଅନୁମାନେ

ଶ୍ରାମନ ନିତ୍ୟକର, କାଶୀଶ୍ଵର, ମୁକୁଦ ଆଜି ଲୋକରିତ୍ତ
ଭୟରେ ହମେ ହମେ ମଣ୍ଡଳୀ ହୋଇ ମହାପ୍ରଭୁକୁ ଦେଖୁନ କର
ରହ ଅଛନ୍ତି । ବାହାରେ ମହାବିଜା ପ୍ରଗାପରୁଦୁ ଦୂରଚନନ
ପ୍ରଭୁର ପାଦଗଙ୍କ ନେଇ ଶିଖମ୍ ମଣ୍ଡଳୀ ବନନ ପରିଷକ
ଲୋକ ନିବାରଣ କହୁଅଛନ୍ତି, ମହାବିଜା ହରିଚନନକ ସୁନ୍ଦରେ
ଭୟ ଦେଇ ଆବଶ୍ୟକ ବିଭବେ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅପୂର୍ବ ନୃତ୍ୟ
ଦର୍ଶନ କହୁଅଛନ୍ତି । ଏହି ସମୟରେ କର୍ମକାରୀଦ୍ୱାରା ଶ୍ରାବୀ
ମହାବିଜକ ସମ୍ପଦରେ ଦଶୀମ୍ ମାନ ହେବାରୁ ଦୂରଚନନ
ତାଙ୍କୁ ହାତରେ ଏକଥାତ୍ର ହୋଇ ପିବାକୁ ପେଲିଦେଲେ ।
କର୍ମକାରେଣେରେ ଶ୍ରାବୀ ଏକ ପାଶୀଆ କ ହେବାରୁ
ଦୂରଚନନ ତାଙ୍କୁ ବାରମାର ପେଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଶ୍ରାବୀ
ବିର୍ଥରେ ତୁମ୍ଭ ହରିଚନନକୁ ଏକ ପୁଣ୍ୟମା ମାରଲେ ।
ହରିଚନନ ବଜାଯାଏ, ତହିଁରେ ପୁଣ୍ୟ ମହାବିଜାଙ୍କ ପୁଣ୍ୟ
ନିମନ୍ତ୍ର ସେ ଶ୍ରାବୀଙ୍କୁ ଆବେଳ ଦେଇଥିଲେ । ତପେଣା
ଦୀପର ତାଙ୍କ ଅରୁମାନ ପୁଣ୍ୟ ହୃଦୟ ଦେଖିଥରେ ପୂର୍ବ ଉପରେ
ସେ ଶ୍ରାବୀଙ୍କୁ ଉତ୍ସନ୍ନ କରିବାକୁ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ଦୃଥିଲେ । ମହାବିଜା
ମହାବିଜା ତାଙ୍କୁ ନିବାରଣ କର କହିଲେ, “ହରିଚନନ,
ତୁମ୍ଭ ବିଭ ସମ୍ମାନ କାଲିଲେ, ସେଥିମୋରୁ ଶ୍ରାବୀଙ୍କ ହରି
ଦର୍ଶନାରିଲୁ, ମୋର ସେ ସେବଣ୍ୟ କାହିଁ ।” ଶ୍ରାବୀ
ପଦକପଦ ଗନ୍ଧମାନ କାଲିଲେ ଏହିପରି ସୁନ୍ଦର ହୋଇଥାଏ ।
ଆହା ! ସମ୍ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗିଲା ଅଧିପଦ ମହାବିଜା ଶ୍ରାବୀଙ୍କର
ଦୂରକୁ ହୃଦୟ ଗୋର କୃପାକଳରେ କିମ୍ବପ ଦ୍ରୁଷ୍ଟିର
ହୋଇ ନ ଥିଲା । କାହାର ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ଆନୁମାନେ
ଅଜ୍ଞର ଯାଏ ଯେ ଯେ ଗରନ୍ତି ଉଠିଥିଲୁ । ସଥା—

“ଭଗବନ ତୁମ୍ଭ ଭାଙ୍ଗି ହୃଦୟ ଦର୍ଶନ
ଆମାର ସର୍ବେ ନାହିଁ ତୁମ୍ଭ କୃତାଥି ହରିଲ ।”

[ଚି, ମଧ ୧୫ ପ]

ଶ୍ରାମକ ନିତ୍ୟକର ପ୍ରଭୁ ଓ ଅନ୍ୟକ୍ୟ ଅନେକ ଭାଙ୍ଗ
ଗୈଭଦେଶରୁ ଶ୍ରାମକୁଷୋଭମଳୁ ଯାଇଥିଲୁ । ଶ୍ରାମନ୍
ଶିଖନବେଶକ ଧନୀ ଓ ମହାପ୍ରଭୁର ପରମ ଭାଙ୍ଗ । ସେ
ଦର୍ଥରେ ସମସ୍ତ ଭାଙ୍ଗର ଗମନା ଗମନର ବ୍ୟାପ୍ତି ଏହି ପଥର
ସମ୍ପଦ କର୍ମପଦମାଧାନ କରିବା ପାଇବା କହିଲୁ । ଦିନକରେ
ଦର୍ଥରେ ଆୟୁଁ ଆୟୁଁ କୌଣସି କାରଣବନ୍ଦରୀ ଶିବାନକଙ୍କର
ଅନ୍ତିକାର ଦେଇ ହେଲା । ଶିବାନକ ବସା ଠକ ନ କଲେ
କେହି ଭାବ ପାର ନାହାନ୍ତି । ଅତିଏବ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବ୍ୟକ୍ତମରେ

ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲ । ଶ୍ରୀମନ୍ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦପ୍ରଭୁ ସ୍ମୃତ୍ୟାତ୍ମର କାତର ହୋଇ ଶିବାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଗାଳିଦେବାକୁ ଲାଗେଇଲେ ଏବଂ କହିଲେ ଶିବାନନ୍ଦ ଏବେ ତେବେ କଲା, ତାଙ୍କ ତିନି ପୁଣ ମରିଲୁ । ଶିବାନନ୍ଦଙ୍କ ମୃଣଣୀ ସେ ଥରେ ସଜରେ ଅଧିଧିଲେ । ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଏ ଗଳ ଶ୍ରୀ ସେ ବଡ଼କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କଲେ ଓ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଏହି ସମୟରେ ଶିବାନନ୍ଦ ଅସି ପ୍ରେବେଶ ହେଲେ । ଫାକର ପଢା ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଗାଳି କିମ୍ବା କହ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶିବାନନ୍ଦ କହିଲେ “ପ୍ରଭୁମାନ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଅଳେଇ ବିଳେଇ ସମ୍ମତ ଟାଙ୍କର ମରିଲୁ ନାହିଁ ମୁଁ କାନ୍ଦୁଛି କିମାର ୧ ।”

“ଏହିପୁନ ପ୍ରେବେଶ ଦେଇ ସେ ଶ୍ରୀମନ୍ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଶ୍ରୀ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଶିବାନନ୍ଦଙ୍କୁ ପାଦ ପ୍ରହାର କଲେ । ଶିବାନନ୍ଦ ସେ ପ୍ରହାରରେ ଅନନ୍ଦର ହୋଇ ମହିଦୟରେ ବସା ଠିକ କଲେ, ଏବଂ କିନିପେହିସକ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନେଇ ସେଠାରେ ରଖାଇଲେ ଏବଂ କହିଲେ, “ପ୍ରେବେ ଆଜି ଜାଣିଲି, ଆସନ ମୋତେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଭୁବନ୍ ଭବରେ ପ୍ରଦେଶ କରିଥାଇଛୁ । ଆପଣଙ୍କର ଏ ଶାନ୍ତି ନୁହେଁ, ବ୍ୟାପୁତ୍ର କର୍ଷଣ ।” ଯଥ—

“ଅଜି ମୋରେ ଭୁବେ କରି ଅଜୀକର କୌଣ୍ଠ
ସେମନ ଅସର୍ଥ ଭୁବେର ଯୋଗ୍ୟତା ଦିଲ୍ଲୀ
ପାଞ୍ଚ ଲକ୍ଷ କୃପାକର ଏ ତୋମାର କରୁଣା
ମିଳାଇବେ ତୋମାର କରଦି ବୁଝେ କୋଳ ଜାନା ।
ବ୍ୟାକାର ଦୁର୍ଵିଶ ତୋମାର ଶ୍ରୀରଘଣ ରେଣ୍ଟୁ
ହେବାର ଭରଣ ପ୍ରଭୁ ପରିବର୍ତ୍ତ ମୋର ଅଧିମ୍ ଗନ୍ତୁ
ଆଜି ସଫଳ ହେଲି ମୋର ଜନ୍ମ କୁଳ କର୍ମ
ଆଜି ପାଇନ୍ କୃତିରୁଚି ଅର୍ଥ କାମ ଧର୍ମ ୧

ଶେଷ: ଚିତ୍ର: ଅନ୍ତ୍ୟ ୧୫୭

ଶ୍ରୀମନ୍ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦପ୍ରଭୁ ଏଥରେ ପନ୍ଦୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରେମାଳିଙ୍କନ ଦାନ କଲେ । ଭୁବନେ ପ୍ରେରିତ ଦଣ୍ଡକୁ ଭର୍ତ୍ତମାନକର ଏ ହୁବର ଭୁବନ ସ୍ଵର୍ଗ କରିବା ବିଧେୟ । ତେବେହି ଭଗବାନଙ୍କର ମୁଁ କରୁଣା ହେବ ।

ଭକ୍ତିଗଣ ଭଗବତ ପ୍ରେରିତ ଦଣ୍ଡରେତ କାତର ନୁହେଁ ବରଂ ଯେହି ଲୋକ ସେମାନଙ୍କର ଅନନ୍ତ କରନ୍ତୁ ଭକ୍ତ ସେମାନଙ୍କର ଅନନ୍ତ ତିନ୍ତା ନ କରି ମରିଲା କାମନା କରନ୍ତି ।

ଠାକୁର ହରିଦାସଙ୍କୁ କାଶିଶାହେବେଙ୍କ ଆଦେଶାକୁମାରେ ପଠାଏ ପାସୁକରଣ ବାଇସବକାରର ବୁଲଇ ବିର୍ଦ୍ଦିତ ପ୍ରହାର କରୁଥାଇବାର ମନେ କରୁଥାଇବାର ଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ହରିଦାସ ପାପା ! ମୋରେ ନିର୍ବିର୍ଦ୍ଦିତ

ସଥରେ ମାରବା ଦ୍ୱାରା ଆହୁର ଅଧିକ ପାପ ସମ୍ମୁଦ୍ର କରୁଥାଇଛନ୍ତି । ଏଥୁଯୋଗୁଁ ଏମାନଙ୍କୁ ମହାଯାତ୍ନା ଭ୍ରମ କରିବାକୁ ନ ହେବ । ହେ କରୁଣାସାର ଭରିବାକାର ! ଏ ଅଜି ଯଦକମାନଙ୍କୁ କୃପା କରନ୍ତୁ, ମୋରେ ପ୍ରହାର କରୁଥାଇବା ପାଇଁ ଏମାନଙ୍କର ଅପରାଧ କି ଘଟି । ଯଥ—

“ଏ ସବୁ ଜୀବରେ ପରି କରିବ ପ୍ରସାଦ
ମୋର ଦ୍ୱାରେ ନ ଦ୍ୱାରେ ସବାର ଅପରାଧ ।”

[ଚିତ୍ର: ଶ୍ରୀ ଆଦି ୧୫ ଅ]

ଶ୍ରୀପୁରୁଷଙ୍କ ଦର୍ଶକ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚେତନକ୍ୟଙ୍କ ଚରଣରେ ସେ ଭବାର ପ୍ରାର୍ଥନା ସେ ଏହାତାରୁ ଆହୁର ଅଧିକ ଅଷ୍ଟିର୍ଯ୍ୟକଣକ । ମୁଖୀଣ ଇତିହାସରେ ଏମନ ଆଶ୍ରିତ୍ୟ-ପ୍ରକାର ପ୍ରାର୍ଥନା ଦ୍ୱାରା ନାହାନ୍ ବୋଲିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ହେବ ନାହାନ୍ । ଗୋଟାରତ୍ତିମୁଁ ଭର୍ତ୍ତଗରଙ୍ଗ ଶ୍ରୀପୁରୁଷୋତ୍ସମମୁଁ ଗୁରୁକୁ ପଢ଼ିବାଗମ ପଦ୍ମରୂପ ଗ୍ରାମକ ଶାରବରଣ କମଳରୁ ବିଦ୍ୟାମୁଁ ଲେଇ ଅଛନ୍ତି । ମହାପ୍ରଭୁ ଭର୍ତ୍ତ ବର୍ତ୍ତଦରେ କାତର ହୋଇ ଏକ ଏକ ଏକ ପ୍ରେୟ ଭର୍ତ୍ତମନକୁ ଗୁଣ କର୍ତ୍ତାଙ୍କପୁରୁଷ ବିଦ୍ୟାମୁଁ ଦେଇଥାଇଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀବାପୁରେବଦର୍ଶକୁ ବିଦ୍ୟା କାଳରେ ଦେଇ ମହାଶୟ କାତର କଣିକର ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥାଇଛନ୍ତି, “ହେ କରୁଣାସାର, ଲଗନ୍ତ ତାରିକା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କର ଏ ଅବତାର, ଏବଂ ଅପରାଧ ସଂକଳିମାନ, ମୋର ଏହି ନିତ୍ୟକଣଟି ଭର୍ତ୍ତର ଜୀବ ଅଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରନ୍ତୁ । ଜଗତୀବିମାନଙ୍କ ଦୂର୍ଦ୍ଦଶ କେନ୍ତି ମୋର ଅନ୍ତର ବିଦ୍ୟା ହେଉଥାଇଛନ୍ତି, ସେମନେ ସିମା ନିଜ ଭବି ଦୂର୍ଦଶ କାହାରେ ଦେଇ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଦୂର୍ଧାମରେ କି ଦୂର୍ବିଷ୍ଟ ଯାତନା ଯେମାନେ ଷେଷ ନ କରିବେ । ଅତିଏବ ହେ କରୁଣାସାର, ସମ୍ମୁଦ୍ର ଜୀବକର ସାପ ଆସନ ମେର ଶିର ଉପରେ ଲୁହନ୍ କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ସେମାନକ ପାପ କେଇ ନରଙ୍କ ଯହଣା ଭ୍ରମ କରେଁ ଏବଂ ସମ୍ମାନ ଗାନ୍ଧି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି ।

“ଜୀବରେ ଦୁଃଖ ଦେଖି ମୋର ଦୂର୍ଦ୍ଦଶ ବିଦରେ
ସମ୍ମାନେବେର ପାପ ରୁମି ଦେହ ମୋର ଶିରେ
ଜୀବରେ ପାପିଲୁଁ ମୁଁସ୍ତିନ୍ କର ନରକ ଷେଷ
ସକଳ ଜୀବରେ ପ୍ରଭୁ ଦୂର୍ବିନ୍ ଭବଷେଗର ।”

[ଚିତ୍ର: ର; ମଧ୍ୟ ୧୫

ଆହା ! କି ଜମଳାର ପନ୍ଥର କାମନା, ସମ୍ବାଦ
ସମ୍ମୁଦ୍ର ଜୀବର ପାପ କିମ୍ବା ମୁଣ୍ଡରେ ଦେବାକୁ ଦୁଷ୍ଟ ।
ଭର୍ତ୍ତର ଜରିବ ଦିନକାରେ ସମ୍ମିତି । ଦେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ
ଦେଖି ଅବାକ ହୋଇ ଭବିତାକୁ ପୁଣ୍ୟ । ଏକ ଦିନଧ୍ୟାନ ଆପ

ଏକବେଳେ ପ୍ରାମରେ ହାତାର ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଗୁଡ଼ରେ ଅତିଥି ହେଲେ । ହାତାର ପଣ୍ଡିତ ଓ ତାହାର ପରୀ ଦୁହଁ ସମ୍ମ ଆଦରରେ ଅତିଥିଙ୍କର ଯେବା କଲେ । ତିଦାୟ କାଳରେ ସନ୍ଧୟା ହାତାର ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ସମ୍ମାଧକ ପ୍ରକଳ୍ପ କହିଲେ “ପଣ୍ଡିତ ! ମୋର ଅପଣକଠାରେ ଗୋଟିଏ ରୋଷା ଥାଇ ।” ହାତାର ଶେଷ ବିମନ ଖବରେ କରିଯୋଛି କହିଲେ “ମନ୍ଦମୂଳକ ! ଦାସକୁ କି ଅଞ୍ଚଳ କୁହାରେ, କହିବା ହେଉଛନ୍ତି । ଏ ଦାସ ପ୍ରାଣଶରେ ତାହା ସଖାଦର କରିବ ।” ସନ୍ଧୟା କହିଲେ, “ପଣ୍ଡିତ ! ମୁଁ ଶର୍ପର୍ପର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କରିବାରୁ ଯାଇଥିରୁ, ତମ ସଜରେ ଭଲ ପ୍ରାଣଶରୀରରେ ହୁଏ, ମୁଁ ସଜରେ କେଇଯାଏ ।” ସେ ମେ ସଜରେ ସମସ୍ତ ଶର୍ତ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରିବ ।” ପଣ୍ଡିତ ଭାବିଲେ, “ସନ୍ଧୟା ପ୍ରାଣରୋଷା କରୁଥିଲୁ ମୁଁ କି କରି । ପୁରୁଷରେ ଶରୀରାଥିରୁ, ମହାବୀଳା ଦଶରଥ, ପ୍ରାଣାଧିକ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତକୁ ଦଶମିତଙ୍କ ହୃଦୟରେ ସମର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ସନ୍ଧୟାବିର ପାର୍ଥନା ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କଲେ ମୋର ଭାବକାଳ ଦେବକଳ ଦୂରନ୍ତରେ ହେବ ।” ଯହା ଭାବ ଦିନ ଶୁଣିବାରୀରେ ସମ୍ମାଧକ ପ୍ରାର୍ଥନା ବିଷୟ ଜଣାଇ କଲେ । ଶୁଣିବା ମଧ୍ୟ ତାକର ଅନୁଷ୍ଠାପ । ସେ କହିଲେ ଅପର ଯାହା ଭଲ ବିବେଚନ କରିବେ ସଥିରେ ମୋର ଅସମତ ନାହିଁ । ଏହିଥିରୁ ପରି ପରୀ ଦୁହଁ ସବାମର୍ଗ କର ପ୍ରାଣୋପମ ପୁରୁଷୀମାନ ନିଧାନକରୁ ସକନ୍ଧ୍ୟାକ ହୃଦୟରେ ଅର୍ପଣ କଲେ । ଏହିଠାରେ ଶ୍ରୀଦୁର୍ବାଲନ ଦାପ କହିଅଛନ୍ତି ।

“ଦୌବେ ସେଇ ବସ୍ତୁ କେନେ ନହିଁ କିମ୍ବା ସେ ମତ
ଅନ୍ୟଥା ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଯାର ଗୁଡ଼ରେ ଉପର୍ଯ୍ୟି ।”
ବୈ, ଭାବ, ମଧ୍ୟ ”ଅ

ଏହିଥିରୁ ଭାତମାନଙ୍କ ଚରିତ ବିଚିନ୍ତାରେ ପଣ୍ଡିତ । ସାଧାରଣ ଲୋକର ଦୂରର କଥା, ମହାମହା ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ପରସ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଭାକ ଚରିତ ଅନୁଭବ କରିବା କଠିନ । ଗୋଟିଏ କଥା ଥାଇ; ଅସ୍ଵଚତ ମନେତର ଜଣତ । ପ୍ରାୟ ସକଳ ଲୋକେ ଆହୁଜାନକୁ ମାପନ୍ତର କରି ପଢାଏ ଅପର ଜ୍ଞାନର ପରମାଣ ପ୍ରିୟ କରିଥାଏନ୍ତି । କୃଷ୍ଣ କୃପାବଳେରେ ଭାତମାନଙ୍କ ଦେଇରୁ ଅସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି; କିମ୍ବା ସେ ଅମାଦିଷିତ ଭାବ ଦୂରରେ ବହନ କରି ବିଚରଣ କରିଛି ସାଧାରଣ ଲୋକେ ତାହା ଦୁଇବେ ତେବେ । ତେଣୁ ଶ୍ରୀକୁମାର ସଦାକାଳ ଗୋପ୍ୟମାନଙ୍କ ଶିଶ୍ବ ଦେବା କାଳରେ ମହାପ୍ରାଚ୍ଛ୍ଵାନ କହିଅଛନ୍ତି ।

“ଯାର ଚିତ୍ରେ କୃଷ୍ଣ ପ୍ରେମା କରିଯେ ଉଦୟ
ତାର ବାକ୍ୟ ଦିନ୍ବା ମୁଦ୍ରା ବିଜେ ମା ବୁଝେୟ ।”

ବୈ, ଭାବ, ମଧ୍ୟ ”ଏ

ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରେମିକ ଭାକ କାର୍ଯ୍ୟମାନର ଅଞ୍ଜଳେକରି ଅଗୋଚର, କିନ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାନେକ ମଧ୍ୟ ତାହା ଦୃଢ଼ମଧ୍ୟମ କରିବାକୁ ସମ୍ମନ ଦୁହଁନ୍ତି ।

ଭାକ ଏମନ୍ତ ଅଭ୍ୟାସ ଶକ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାର । ଅଣା ସେମାନେ ରଖିଛନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ସତର ନିଜକୁ ତଣାରୁ ମାତ୍ରବୋଲି ମନେ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ରଖିଛନ୍ତି । ତ କଲେହେଠେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଆୟୋ ସେମାନଙ୍କ ସଂଜ୍ଞେ ପ୍ରଥାବିତି ହୁଏ ।

ଶ୍ରୀ ମାଧବେନ୍ଦ୍ରପୁରୁଷୋଦ୍ୟମାନଙ୍କ ବିଷୟ ମୂଳ ଏକ ପରିହ୍ଲେଦରେ ବିଦୃକ ହୋଇଥିଲୁ । ସେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଭାସ୍ୟରେ ଦେଖିଲୁବୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠରେ ପଳାଇଗଲେ, କିନ୍ତୁ ଶୋପିନାଥ ଅଛି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୀରବେଶ ଶୋପିନାଥ ନାମଧାରୀ ପୂର୍ବକ ନିଜପିତ୍ର ଭାକ ଶାଳମାଧବେନ୍ଦ୍ରପୁରୁଷର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସଙ୍କଳନ ପ୍ରାୟ କରୁଥିଲୁ । ନିଜକୁ ଶେର ବୋଲି କରିବରେ ଜଣାଇ ପ୍ରିୟ ଭାକର ଜ୍ଞାନକୁ ବିସ୍ତର କରୁଥିଲୁ । ସେଥିଥାରୁ ଶାଳକ ଗୋପ୍ୟମାନ କହିଅଛନ୍ତି:—

ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ଭାସ୍ୟ ଦୂରା ଯାମ୍ବ ପଳାଇୟା

କୃଷ୍ଣରୁ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଚଲିଲାଗଲା ।”

(ବୈ; ଭାବ, ମଧ୍ୟ ୪୮୮)

ପେରୁ ମେଘଭାତମାନଙ୍କର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଶ୍ରୀଭାବାନ୍ ନିଜେ ପ୍ରମୁଖ କରିଲୁ ସେମାନଙ୍କର କାହାକୁହଁ କୌଣସି କଥାରେ ଭାସ୍ୟ ନ ଆଏ । ଭାସ୍ୟ ରହିବ କାହାକୁ ? ସମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହାର ଭାସ୍ୟ ନାହିଁ, ସେ ଅର ପରିବର୍ତ୍ତ କାହାକୁ ? କିନ୍ତୁ ଭାତମାନଙ୍କ ସତର ପରମାନନ୍ଦରେ ବିଚରଣ କରିଛନ୍ତି । ବିଷୟ ଦେଖିଲୁବୁ ସୀମା ମାହିମାରେ ଦାହିଁ । ନିଜ ଅନ୍ଦୁଭାବରୁ ଶାଳଗନ୍ଧାମିଶ୍ର ପ୍ରବରତ ଏଥପାଇଁ କହିଅଛନ୍ତି, “ହେ କୃଷ୍ଣ, ସେ ତୋତ ବିଶକମଳ ସୂର୍ଯ୍ୟ କରେ, ବିଷୟ ତା ମନ୍ଦର ଦୂରିପାରେ ନାହିଁ ।” ଯଥା—

“ସେ ଗୋମର ବିଶକମଳ ସ୍ଥିତିକରେ

କରିବିପୁଣୀ ଆଇପେ ତାହାର ମନରେ

ଦେଖାର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦୂର ଯେ ଯେ ପାପଜୀନ

ଦିଅୟ ତାହାର ଭୂତ ପ୍ରେତ ଅଧ୍ୟକ୍ଷାନ ।”

(ବୈ; ଭାବ, ଆଦି ପତ୍ର)

ଶକ୍ତି ଦୂରଦାନ ଦାସ ଲେଖି ଅର୍ଥ—

“ସତ୍ୟ କୃଷ୍ଣବ ହୁଏ ଯାହାର ଶଶବେ
ଅନ୍ତି, ସର୍ବ, ବ୍ୟାସ ତାଙ୍କେ ଲବିଗେ ନା ପାରେ
(ଚେତେ ଶ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ୫)

ଉତ୍କଳ ଶାଶ୍ଵତର ମାତାଦୁ କପିଜଣବରେ ଜୀବ
ଉପଦେଶ ପ୍ରଦାନକର କରୁଥିଲେ “ମନ୍ଦିର ! କୃଷ୍ଣ ସେବକର,
କୌଣସି କାଳରେ ନାଶ ନାହିଁ । କାଳରିମ ମଧ୍ୟ କୃଷ୍ଣଦାସକୁ
ଦେଖି ବୁଝ ଦୁଇଥିରୁ । ଯଥା—

“କୃଷ୍ଣ ପ୍ରସକରେ ମାତା କରୁ ନାହିଁ ନାଶ-
କାଳରି ତୁମ୍ଭୁ ଦେଖିଯ୍ୟା କୃଷ୍ଣଦାସ ।”

(ଚେତେ ଶ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ୬)

କୁଳଚନ୍ଦ ଉତ୍କଳ ବିଦ୍ୱତ୍ କୁହୁଁ । ସ୍ଵର୍ଗ ବିଶ୍ୱ ତଳ ମଧ୍ୟ
ଭରୁଳା ଅନ୍ତିମ କର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନ୍ତମ ।
ଯବନଗର ପ୍ରେସ୍‌ରୁ ତାକୁ ଶ୍ରୀ ହରଦାସଙ୍କୁ ନିର୍ଣ୍ଣାତ
ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବାର ଦେଖି ଉତ୍କଳଙ୍କ ଶ୍ରୀ ସୁଦାମନରିତରୁ
ପ୍ରଦାନକାରୀ ଯବନମାନଙ୍କ ଧ୍ୟାପ ନିମିତ୍ତ ପଠାଇଲେ ।
ଶ୍ରୀ ସୁରକ୍ଷଣ ଯାଇ ଦେଖିଲେ, ତାକୁର ହରଦାସ ମନେ
ମନେ ପ୍ରଦାନକାରୀମାନଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିଲା ।
ଅତ୍ୟକ୍ତ ଶ୍ରୀ ସୁରକ୍ଷଣ ସେ ଯବନମାନଙ୍କ ଦୟ ଦେବାକୁ
ସନ୍ତୋଷ ହେଲେ ନାହିଁ । ଯଥା—

“ତୁ ଶ୍ରୀ ଉତ୍କଳ ନା କରେଁ ମୁହଁ ବଲ
ମୋର ତଥ ତୋମାଙ୍କି ହୋଇଲା ବିପକ ।”

(ଚେତେ ଶ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ୧୦ ଅ)

→ ଉତ୍କଳର ପ୍ରକାଶକୁ

ବନଦେବୀ ।

“ହୁରଦାସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ କିମ୍ବାର

ପ୍ରଭୁ କବେ ସମ୍ବନ୍ଧ ଏଇ ମହାଶର୍ଥ ହେଲ ।”

(ଚେତେ ଶ୍ରୀ ଅନ୍ତି ୧୫)

ନାରକ-ଚିତ୍ତୁ—ତଳ ଅବେଳା,
ତହୁଁ ବନଦେଶ ସ୍ଵପ୍ନ ନିମଗନ୍,
ଅବେଳା-ଶାନ୍ତି ସଙ୍ଗେ ନାରକତା
ତହୁଁ ନିର୍ମିତ ବାଲ-ଆଙ୍ଗ-ଲକ୍ଷଣ—
ଆଙ୍ଗା-ଚାଙ୍ଗ-ପ୍ରାସାଦ ବୋଲା—
ନିର୍ମିତ—ନିର୍ମିତ—ନୟୁନ ଡୋଳା;
ଶ୍ରୀ ସମାନ ମେଘମାଳା—
ପ୍ରେମଭାଗ ପୁଣ୍ୟ ଉତ୍ସବ-ବିହିନୀ
ମୁକୁଳ କୁନ୍ତଳ ଢାଳ ।

କୁନ୍ତ କୁନ୍ତ କୁନ୍ତ ନରେ ତାର-ଶାରୀ
ପାପୁର ଧାର ଢାନ୍ତାର ଶୁଣି,
ପରେ ପୁଣ୍ୟ ପରେ ପଟ୍ଟ ଧର ଧର
ଉତ୍କଳ ରୁପେ ବନ—ଦେଶକର
ପୁରା-ପୁରମ-ପୁରଗହାଟ,—

ତାକୁ ହୁରଦାସ ସେପର ଭର୍ତ୍ତ, ତାକ ଜଳା ବ୍ୟତିତମ
ଦିନବାଲୁ ଶ୍ରୀ ସୁରକ୍ଷନ ମଧ୍ୟ କୁଣ୍ଡିତ ହେଲେ, ଏହା
ହେବାରି କଥା, ତାକୁ ହୁରଦାସଙ୍କ ସମାନ ଭାଗିବାନ୍
ଅର କିଏ ଅଛି । ଯାହାକ ନିର୍ମାଣ କାହାଲି ମହାବାର ସାର୍ବଜ୍ଞ
ମାହାସଙ୍କ ଜଣି ଅଛି । ନିର୍ମାଣ ପରେ ଯାହାକ ଶବରକୁ
ମହାପ୍ରଭୁ ନିଜ କୋଳରେ କର କାହିଁକି କରୁଥିଲେ ଏବଂ
ଯାହାକ ଶବରକୁ ସମାଧିପ୍ରତି କରିବାକୁ ନେଇ ମହାପ୍ରଭୁ
ସ୍ଵର୍ଗ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସ୍ଵାନ କରଇ ଆଜାରୁ ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧ
ମହାଶର୍ଥରେ ପରିଣତ ହେଲ । ବୋଲି ବର ଦେଇଥିଲେ ।
ଯଥା—

“ହୁରଦାସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ କିମ୍ବାର

ପ୍ରଭୁ କବେ ସମ୍ବନ୍ଧ ଏଇ ମହାଶର୍ଥ ହେଲ ।”

(ଚେତେ ଶ୍ରୀ ଅନ୍ତି ୧୫)

ଶ୍ରୀ ନାଲାଚଳଗନ୍ଧୁରୁ ବିହାର ପ୍ରକାଶରେ ଶ୍ରୀ ସୁରୁତୋଷଭିମ
ସେନମ୍ପ ସମ୍ବନ୍ଧ ଶର୍ତ୍ତି; କିନ୍ତୁ ତାକୁ ହୁରଦାସଙ୍କ ଦେବକୁ
ସେଥିରେ ସ୍ଵାକଳବାର ମହାପ୍ରଭୁ ସମ୍ବନ୍ଧରୁ ଏହି ବର ଦେଲେ
ଯେ “ଦେ ମୁହଁ । ଭରମେ ଆକାଶରୁ ମହାଶର୍ଥ ହେଲ ।”
ସହଦ୍ୱାରୀ ମହାପ୍ରଭୁ ଦେଖାଇଲେ ଭରମେହେ ତମମ୍ବୁ ଏବଂ
ମହାଭାଗ ହୁରଦାସଙ୍କ ମାହାସ୍ୟ ଏହେ ବର ଯେ ତାକ
ଦେବ ମହାଭାଗ ହେବ ସମ୍ବନ୍ଧ ମହାଶର୍ଥରେ ପରିଣତ ହେଲ ।
ଭର୍ତ୍ତ ମହାସ୍ୟ ଯେ କେତେ ଭରତମ୍ ଏହି ଉତ୍କଳର
ତାକର ଅତି ଜଳିଷ୍ଠ ପ୍ରମାଣ ।

ନିମିଃ

ପାଦଶ ଚରଣ ଦାସ ।

ବନ ଦେଶକର ବରଣଗଟ,

କଳନାଦମୀ ଦ୍ରାଦିନୀ,

ବାଦ୍ୟ—ପର୍ବ୍ତ୍ୟ ଯେତି କୁତ୍ତ କୁତ୍ତ ବହେ

ଦେବା ପ୍ରେମେ ଭରାଦିନୀ :

ମାନବ ପ୍ରକୃତି—ଅକାଶ୍ଚତ୍ରପୁଣୀ,

ପ୍ରକୃତ—ପ୍ରକାଶ ଚିତ୍ତ ବିମୋହନୀ,

ନିଜେ ଗୋ ସୁନ୍ଦର ଦ୍ରାପ ରୁ ସୁମନା,

ଚିତ୍ରମୁହେ ନେବି ଏ ମୋର କାମନା

ଅନନ୍ତେ ବରଣଟ—କର ଅହାନ

ରଣ ମୁଖୀ ଛେନେ କରିବ କାନ

ତୋ ଦାନ ତୋ ଦଦେ ଦେଇଲ

କରମନ ଫଳ ଯେ ହେବ ପଛକେ

ବହବ ମୁଁ ଛୁଟ ନେଇ ।

ଶ୍ରୀ ଦେବଭ୍ୟାରକର ।

ଦେବଗଣ ।

ଆମ୍ବାମାଙ୍କ ହୁଳ୍ପୁଣ୍ଡଶାସ୍ତ୍ରର ଦେବକା ସଂଖ୍ୟା ଅନେକ ।
ପ୍ରାଚୀକରିତମ ଉପନିଷଦମାନଙ୍କରୁ ଜଣାୟାଏ ଯେ ପ୍ରଥମ ଓ ଦେବ
ଏକ, ସମ୍ବଲ୍ପରେ ଗଠି, ସଞ୍ଚାର୍ଯ୍ୟା, ସମ୍ଭାବର ଅନୁଷ୍ଠାନ ଏବଂ
ଶୁଣମାନଙ୍କରୁ ରହିବ । ଏହି ଏକମାତ୍ର ପରମଦେଵ ପୃଷ୍ଠା-ପ୍ରତି,
ପ୍ରକଳ୍ପ ନିମନ୍ତେ ସନ୍ଧି, ରଜ, ଦମ୍ପ-କାମକ ପ୍ରାଚୀକରିତ ଶୁଣନ୍ତି-
ସହଯୋଗରେ ହରି, ଦିବରୁ, ହରିକାମ୍ପର ଦିନିରୂପ । ତରେ ଏହି
ତିନିରୁ ଦେଖିବ ଓ ଛାପିବ । ସୁରାଶ ଓ ତିନ ଶାସ୍ତ୍ରରେ
ଦେବକାମା କଳି ସହ୍ୟେ ଅଧିକ । କୌତୁକମରେ ଦେବ ସଂଖ୍ୟା
ବଢ଼ିପାଇ ଦେଖିବାକୁ ପରିଶର୍ପ ହେଲାଣ୍ଟ ।

ଶାସ୍ତ୍ର ଜଣାୟାଏ ସେ ପୁଷ୍ଟେ ପଢିଯୁଗରେ ଦେବତାମାନଙ୍କ
ଅଧିକ ଗର୍ଭ୍ରୁ ଓ ସମସ୍ତମାନେ ଦଳିର୍ଭେଦ୍ରୁ କଲିଲେ ।
ଏମାନେ ମହାବିଳ ମହାଶ୍ରମ, ବାସୀଂଧାର ଓଁସ୍ଥାର୍ଥିକ । ସ୍ଵାଧେନ
ଏମାନଙ୍କମଧ୍ୟରେ କୌଣସିପ୍ରକାର ବିବାଦ ସବୁ ନାହିଁ;
ସୁମନ୍ତରାଜପତର ଅମୁଦ ଦେଇ ଏମାନଙ୍କମଧ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚକର
ଜୀବିରେଥ କଲୁଣା । (ବାଲୁକିତୁ ବସାନ୍ତିମ ବାକିକାଣ୍ଠ ।)
ପରେ ଏହି ଶିଥା ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ଧାରଣ କଲା କିନ୍ତୁ ଶାସ୍ତ୍ରମାନେ
ଚିର ଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ ସେ
ଦେବତାମାନଙ୍କ ସହ ଯୁଦ୍ଧକର ସେମାନେ କୃତିକାୟି ହୋଇ
ଠାରୁଥିଲେ ନାହିଁ, ଚୟଥ୍ୟାଦ୍ୟା ଦ୍ରୁଢା, ବିଷ୍ଟ, ଶିବାଦ
ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନକରି ପ୍ରସମନକରିବାରୁ ଅସୀମ କ୍ରିଯ
କର ପ୍ରତିକାର କରୁଥିଲେ; ବିଷ୍ଟରେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ପରିଜଗି
କର ଦାସ ସ୍ଵରୂପ ନିଜପ୍ରସାରେ ରଖୁଥିଲେ । ଭାସ୍ତ୍ରର
ବିଭାଦିକ ବିଷ୍ଟ ସମସ୍ତେ ବିଦିବ ।

ପ୍ରକଳନରେ ଦେବତାମାନେ ଅଚର ଓ ଅମର ନୁଦ୍ରି ।
କ୍ଷେତ୍ର ସିଦ୍ଧିତାଦୟରୁ ଜଣାୟାଏ ସେ ଦୁଃ୍ଖ, ବିଶ୍ଵ, ଶିବ,
ମୋନକର ପ୍ରତିକଳ୍ପରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ (ଦିକଶ) ଓ ଉତ୍ସତି (ନୟ),
ତ୍ରୈ, ଅର୍ଥତ୍ତ ମନେକେ ଅବିନାଶିତ୍ବା ନିଯମ ହେଲା । ଯେତେ

ଶାକୁଣ୍ଡିର ପ୍ରକଳନରେ ଲେଖାତ୍ମକ ଯେ କାଳ ଖୁଲୁକୁ
କହିଲେ “ମୁଁ ସଂଗାର ଯମଦୀ ପ୍ରାତି କରିଥିଲୁ, କୋଟି କଳାଟ
ପ୍ରକଳନ ନାଶ କରିଅଛି, ବଳ କଳ ଚାଷ କରିଅଛି, କାହାର
ମାଶ କରିବାକୁ ମୁଁ ଅଛି ?” ଶାକୁଣ୍ଡିରେ ଲିଖ ଲିଖ ଚିତ୍ର
ଲାଖ ଚିତ୍ରର ଉଦ୍‌ଦେଶ ଅଛି । ଅନ୍ତରୁ ଚିତ୍ର-ଗରନରେ
ଅଧିକ ବ୍ୟାଙ୍ଗର ଅବ୍ୟକ୍ତି, ଏବଂ ପ୍ରେସେକ ବ୍ୟାଙ୍ଗର ସକଳ,
ଦ୍ୱାନ ଓ ନିଧନ ନିମନ୍ତେ ଏକ ଏକ ସୃଜନ ସୃଜନ କୁଳ୍କା, ଶ୍ଵାମୀ ଓ
ଦେବର ଅଶ୍ରୁ କଞ୍ଚକା । ଲାହୁର ଦେବାମାନଙ୍କୁ ଶାକୁଣ୍ଡିରେ
“ଦିନେ” କାହାରେ, କିମ୍ବା ରେ ଅର୍ଥ— ଦିନ, ଦେବିକର

ଓ বিনাশৰূপ দশাক্ষয়বিশিষ্ট যেଉমানেন, প্রেমকে
নির্দেশ।

ଦେବତାମାନଙ୍କର ଦୟାପ୍ରମାଣିତ ହେଉଥାଏ, ଦେଖ, ବିକଳେ ଆଧିକ୍ୟାନ । କଷ୍ଟକୁ ବନ୍ଦକଲ୍ପିତ ଶ୍ରାବନ୍ତିତ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଦୂରପ୍ରକାର କଥାଅଛି; କେବୁ କେବୁ କହିଅଛନ୍ତି ଯେ ଶୁଣୁକୁ ଦାହାଗୀର ତତ୍ତ୍ଵ, ଅପର କଥା ଯେ ମହାଭେଦକାଳ ଶିଶୁକାର ଆୟାତ ତତ୍ତ୍ଵ (ମହାଭ୍ରତ ଶାନ୍ତିପଦ ଶଙ୍କଳ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଦେଖ) ମହାଦେବଙ୍କ କଣ ଜୀବିତୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିପରାବ ମତ ପ୍ରତିନିଧି; ସମ୍ପ୍ରଦ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରନାମରେ ବିଶ୍ୱ ବାନକରି ତାହାକୁ କଣ ମଳ, ଏହା ଏକକଥା, ଏବଂ ବିଷ୍ଣୁଶୋଧର ସ୍ଵର୍ଗତାର ଜୀବକ କଣ ଅର୍ଥାତ୍, ତଦବଧ ତାହାକୁ କଣ ଜୀବିତୀ ଓ କାର୍ଯ୍ୟଶକ୍ତି ଦେଖିବାକୁ କଣ ଶାନ୍ତିପଦ ଦେଖ । ଶିବକୋଣରେ ଚକ୍ରକାର ଏକ ସମ୍ପଦ ହେବନ କରିଥିବାରୁ ତାହାକୁ ନାମ କଳାମୀ, ସେ ଏହା ପାପମୟ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାୟସ୍ଥିତ କଲେ । ଶିବ-କର ଓ ବିଷ୍ଣୁ-କର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେଉଁ ଦୟା-କଥାପ୍ରତିନିଧି ତାହା ସମ୍ପ୍ରେ ଜାଣେ । ଯୋଗ ବା ଶିର୍ଷ ପ୍ରଥମ ଦେବତାଙ୍କରେ ଦେବ-ଦୂର ଯାହା ଦେବତାମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କହିଅଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଲିଖାଯାଏ ଯେ ଉର୍ଧ୍ଵ, ଦ୍ୱାଷ, ସୁଖ, ଦୁଖ, ଭୟ ଅଥ ସୂର୍ଯ୍ୟରେ ଥିଲା । ଦେବତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦୂର ବିବାହ ଓ ବୃଦ୍ଧବିବାହ ପ୍ରକଳନ ଥିଲା । ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଦେବତା, (ବିଷ୍ଣୁ-ଦୂର) ଦୂରୀ (ଦଶପ୍ରାଣପତନ କୁମାର) ଓ ପାଦଗ (ହମାକଲ୍ପିତ କୁମାର) ଶିବ ଦୂର ଅଛି । ଉତ୍ସ୍ତାତ ଦେବତା ପରସ୍ପା ମେନ ବା ଦୂରର ଦୁର୍ଗମାନ କିମ୍ବାଲ । ଅହରଣ୍ୟ, କୁତ୍ତା ଅଧିକ ଦେଇ ଏହିର ମୋଳ । ଦେବତାମାନଙ୍କ ପଞ୍ଚାନ୍ତି ଉପସ୍ଥିତ ନିମନ୍ତେ ଅପ୍ରକାର ନାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟକେଣ୍ୟମାନକ ଥିଲା । ଦୂରରେ ଲକ୍ଷ, ମାର ବୈଶ୍ଵ ଅଧି ହେଉଥିଲା, ଏହା ନିବାରଣ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଦୂର ମଧ୍ୟ ରହୁଥିଲେ । ଦେବଦୂରର ନାମ ସୁଧର୍ମୀ, ଦେବ-ପୁରୁଷ ବା ରାମ୍ୟପୁର ନାମ ଅମରବତୀ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଜାଗାର ନାମ ଦେବକୁତ୍ତ, ଦେବ ଶିଖୀ ବିଶ୍ଵକର୍ମୀ, ଦେବତାଙ୍କ ପୁରୁଷ ଦୁର୍ଦ୍ଵିଷ୍ଟ ଏବଂ ଦେବତାଙ୍କ ନାରାଦ ଥିଲେ । ଦେବତାମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ମାଣ ଥିଲା ଓ ବାହିର ନିମନ୍ତେ ପଣ୍ଡପାତ୍ମାଙ୍କ ଥିଲେ ।

ପୃଷ୍ଠକଳରେ ଦେବତାମନ୍ଦିରର ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ସମ୍ମାନରେ ଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ଗଣିମାନେ ଓ ଶକାମାନେ ଦେବତା ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଭଗାନାମନ କିଥିଲେ; ଦେବତାମାନେ ମଧ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରଯମାନରୀତିକୁ ଉପରେଲେ, କଥା କହିଲେ,

ଉପରଦଶ ଦେବଥିଲେ, କଜନ୍ମାପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଉଥିଲେ, ସଜକନ୍ଦୀ-ମାନଙ୍କ ସ୍ଵମୂଳ ସମୟରେ ଜୀବିତ ହେଉଥିଲେ; ଦମୟନ୍ତ୍ର ସ୍ଵମୂଳ ସରକୁ ଉତ୍ତର ଦେବତାମାନେ କଜନ୍ମାପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ଅପର୍ଥିତେ । ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ ସହ ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ତର ପ୍ରକାର ଦେବାହୁକ ସମ୍ମନ ଥିଲା । ପାଣିଶାକ ବିବାହ କରିବା ନିମନ୍ତ୍ର ପଥମେ ଶିବ, ପରେ ମହିଳା ରୂପୁ କଜନ୍ମ-ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ହିମକଷ୍ଟାରୁ ଯାଇଥିଲେ; ଦମାଦୀ ପ୍ରଥମରେ ଶିବଙ୍କ କଜନ୍ମାନ ଦେବକୁ ପ୍ରାଣାର କରିଥିବାରୁ ଭର୍ତ୍ତୁଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ରଖିବାରୁ ପରିଲେ ନାହିଁ; ଏଣୁ ରୂପୁ ଦୋଧକର ହିମକଷ୍ଟାରୁ ଶାପଟେଲେ ଯେ “ଆଜିତାରୁ ରୁଦ୍ଧେ ବରିଥାଜନ ଦେବତାରୁ, ଉତ୍ତରାତ୍”—(ମହାଭାରତ ଶାତ୍ରପତ, ୩୪୩ ଅଧ୍ୟାତ୍ର ଦେଖ) । ବାଲକ ସମ୍ମାନ ବାଳକାଣ୍ଡରେ ଲେଖାଥିଲେ ଯେ ବାପୁଦବତା, ଏକସମୟରେ ସଜା କୁଶବାରଙ୍କ କଜନ୍ମାନଙ୍କ ପାଣିଶରହାର୍ଥ ପ୍ରାର୍ଥିତହାର ଅନୁଭବାର୍ଥ ହେବାରୁ, ଶଶଧରେ ସେମାନଙ୍କ ଅଞ୍ଚଭରା କରନ୍ତି । ତଥୀରେ ପ୍ରକ୍ଷ୍ଵଦଭିନାମକ ସାକଷିରୁ ସେମାନଙ୍କର ଡିତାହେଲୁ ଏବଂ ଶରୀର ମଧ୍ୟ ଆହେର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ଏହର ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅନେକ ଅଛି ।

ଉତ୍ତର ଶୁଦ୍ଧ ଦେବତାମାନଙ୍କ କଥା ଦୂରରେ ଥାଇ, ପ୍ରଦ୍ଵା, ବିଷ୍ଣୁ, ଶିବାଦକର କୌଣସି ଦୋଷ ଦେଖିଲେ, ଆ ମନ୍ଦିର ପ୍ରତିମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣାର୍ଥ ମନସ୍ୟ ମନଙ୍କପର, କଥା-କଥାରେ ଶାଖଦେଉଥିଲେ (ମୁଣ୍ଡ ୪ ୩୯୯ ଦେଖ) । ଶିତ୍ୟ ସଜାମାନେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ବୃଷମୟରେ ସୁର୍ତ୍ତରୁ ଯାଇ, ସେଠାରେ ଦ୍ୱାହାସନ ଅଧିକାର କରୁଥିଲେ । ଦୁର୍ବର୍ଷ ଅପ୍ରି ଓ ବିଶିଷ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରତାପ ସମୟକୁ ଜଣା ।

ଅନେକ ସମୟରେ ଦେବତାମାନେ ଶିତ୍ୟ ସଜାମାନଙ୍କ ପାଦକର ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯାଇ ଆହୁତ ଦେବତାମାନଙ୍କ ସୁନ୍ଦରୀ ପାଦାଙ୍କ ଜାବନ ଉତ୍ତାକରନ୍ତି, ଏବଂ ସେହି ସମୟରେ ଦଶରଥ ତାଙ୍କୁ ଦୁଇଗେଟି କରଦେବକୁ ପୁନଃତୁ ଦୋହରାଇଲେ; (ବାଲକଶରମାୟଣ, ଅଯୋଧ୍ୟାକାଣ୍ଠ, ନାମରଣ୍ଗ) ।

ଶିତ୍ୟମାନ ଦେବତାମାନଙ୍କ ଘୋରହତ ଓ ଶିକ୍ଷକର କାମୀୟ କରୁଥିଲେ । ଦୁଇଶର ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରତି, ପାଦ ସମୟ ଦେବତାମାନେ ଆୟମାନଙ୍କ ପୂର୍ବ ତେବତମ ମହିଳା ଚିନ୍ୟପକ ସତାନରୁପରେ ବଣ୍ଟିଗଲା । ଭାରତବାଦୀମାନେ ପାଦକର ସମ୍ବୃଷମୟରେ ଦେବତାମାନଙ୍କ ସହ ଦେବତାମାନର ତିରଶ୍ରୀ କିନ୍ତୁ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଧିଲା କାହିଁ । ଏହମାତ୍ର ଥିଲା ଯେ ମନ୍ତ୍ରମାନେ ଦ୍ୱାହାକର୍ତ୍ତାର ଦେଶରେ (ଅର୍ଥାତ୍) ଭାରତବର୍ଷରେ ବାସ କରୁଥିଲେ, ଏ ଦେବତାମାନେ ହିମକଷ୍ଟାରୁ ଉତ୍ତର ପାର୍ଶ୍ଵ ଦେଶରେ ଅପ୍ରି କରୁଥିଲେ । ପାଣିଶାକ ଅଭିନ୍ୟାନ ସମ୍ମାନରେ, ଦିନେ ଅମାବାସ୍ୟ ତିଥିରେ ଶିତ୍ୟମାନଙ୍କ ପାର୍ଥକର ଦେଶ, ପାଣୁ ପୁରୁଷରେ, “ଆପରମାନେ କେବେଳାକୁ ଯିବେଳେ ?” ରଷ୍ମାନାନ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—“ଅଧି ପ୍ରକ୍ଳଙ୍କେକରେ ସମ୍ମ ଦେବତା, ଦିନ୍ତ ଏ ରଷ୍ମାନେ ଏକଟି ତା ହେବ । ଏହ ନିପଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଅନ୍ତେମାନେ ବ୍ରହ୍ମାଳୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିବୁଁ ।” ପାଣୁ ଏହ କଥାଶୁଣି ସଜାମାନଙ୍କ ସହ ଶତର୍ଣ୍ଣ ଆର ହୋଇ, ଉତ୍ତରଦିଗ୍ନ୍ତ୍ରେ ସେହି ବ୍ରହ୍ମଲୋକଙ୍କ ଯିବାନିମନ୍ତ୍ର ତତ୍ତ୍ଵଶାନ୍ତ ଉତ୍ତିତ ଦେଲେ । ରଷ୍ମାମାନ କହିଲେ, “ଆପଣ କି ହୀ-ମନଙ୍କ ଦେନ ସୋଲୁ ଯାଇପାରିବେ ? ତମାଗତ ହିନ୍ଦୀର ମୁଖରେ ଅନେକ ଦୂର ଶୁଳିବାକୁ ହେବ; କେତେ ଦୂର୍ଗ, ପଦତ, ଦେଶ ଅନ୍ତରମ କର ଯିବାକୁ ହେବ; ସଥ ସମ୍ମ ବିନ୍ଦୁ; ପବତର ପାର୍ଶ୍ଵଦେଶର ବଢ଼ କର ନାହିଁ ଏହି ଗର୍ବମନ ପାର ହେବାକ ହେବ, ହେଠାରେ ସବଦା ହିମରୁର ପ୍ରବଳ; ମୁପପାରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଠାକୁ ଯାଇପାରନ୍ତୁ ନାହିଁ; ବିଶେଷରେ ବଜକବଣ୍ଣ ଦୂର ସେଠାକୁ ନିରା ଯିବେ? ବାଜନ, ଆପଣ ଗମନ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।” (ମହାଭାରତ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ, ସମ୍ବନ୍ଧିତାଧାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖ) ।

ପୂର୍ବରେ ଦେବତାମନଙ୍କପଥ ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ଏହିପଥ ଯେହି ସୃଷ୍ଟ ସମ୍ମ ଥିଲା, ଦାତା ବୋଧହୃଦ ଚୌତର୍ଣ୍ଣ ସରବରବର୍ଷରେ ଉତ୍ତର ହେଲାରୁ ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ପୁଣି ଶବ୍ଦବ୍ୟାପୀୟ ଅବରୂତ ହୋଇ ସରବରରେ ଦେବପାଦ ପ୍ରମୁଖ କଲାପମୟକୁ, ସମ୍ବନ୍ଧ ଦେବଜଣ ବୋତର୍ଣ୍ଣ ଅବେଲାନ କରୁଥିଲେ; ଏଣୁ ପୁରୁଷମନ ରହିଲା ନାହିଁ, ଏହି ଭାବନବାସିମାନେ ଦେବକଲ୍ୟାମନ ନିର୍ମାଣ କର ଦେବିନା ଏ ଦେବତାମନଙ୍କର ପ୍ରତିମାନ ପାଦର ସମୟରେ ଏହି ଦେବତାମନଙ୍କର ଦୂର୍ବଳ ଦକ୍ଷିଣ ପଥ କେତେକ ପ୍ରସ୍ତରରେ ଦେଖିଲା, କେବେଳାକୁ ନାହିଁ ।

ସୁଷ୍ଠିରଣୀ, ନୂତ୍ର ଅଭବେ ଯାଇ ଲୁଣରେ ଏବଂ କାଳମାନଙ୍କର
ଅଜାମାନ ଶଣ୍ଡିତ ହେଲା; ଏଥରୁ ପୂଜା ପାଇଲେ ବାହଁ ।

ତୁମ୍ଭରେ ସଂତୋଷାର୍ଥୀ, ଯୁବଚନ ଓ ହିନ୍ଦାଥ ଘରେ ଘରେ
ବୁଲି ଦେବପଞ୍ଜୀଆ ଦିନକୋଟି ତଳ କରଇ ଆହୁତି । କିନ୍ତୁ

ଏମନଙ୍କର ସହବାପାଇଁ ପ୍ରାପ ମନ୍ଦିର ନ ଥିବାରୁ ନିର୍ଦ୍ଦୟ
ଦୂରା ବା ଭେଜନ ପାଉନାହୁନ୍ତି ।

ଶୁଭମ ।

ଶ୍ରୀକଶୋଭମୋହନ ଦାସ ।

ଚିତ୍ତ ।

ସ୍ଵାଧେମ ଚିତ୍ତ ।

ପ୍ଲଞ୍ଚକୁ; ସେତେବେଳେ ମୋତେ କେତେ ଲୋକ ଆଦର
କରୁଥିଲେ । ବୟସ ଦେଲା, ଧୀର ମନ୍ତ୍ର ପଣ୍ଡିତ କରୁଥିଲୁ
ଯିବାକୁ ଅଭ୍ୟାସ କଲି; ଏବଂ ସମୟରେ ଟିକିଏ କଠିନ ବୋଧ
ହେବାର ଲଗିଲା । ଆହୁତି କରସି ହେଲା, କଥା କହିବାକୁ ଶିଖିଲା,
ପରକୁ ନିଜା କବା ଉପଦ୍ରବ କରିବାକୁ ଶିଖିଲା । ସେତେ
ବେଳେ ମୁଁ ପୁନଃ, ତତ୍ତ୍ଵର ପ୍ଲଞ୍ଚକୁ; ତତ୍ତ୍ଵର ପ୍ଲଞ୍ଚକୁ
ଦୂରମଳା ଦେଖିବାକୁ ଶିଖିଲା, କିନ୍ତୁ ନିଜର
ଦୂରମଳାଗୁଡ଼କ ଯହରେ ଯୋଡ଼ାଇ ରଖିଛି । କୋଡ଼ି
ସନ୍ଧାରେ ଯାତ୍ର ହୋଇଛି ମାତ୍ର ଯୋଡ଼ାଇ ରଖିଛି; ମନ
ସ୍ଵଭବରେ କୁଣ୍ଡଳ ଉଦ୍‌ଦିତ ହୋଇଅଛି, ମାତ୍ର ତାହା ଲୁପ୍ତ
ରଖିଛି । ମୋର ସାଧୁହାବର ବାସନା; ମାତ୍ର ଅସତ୍ତ୍ଵ,
ଅନ୍ତର୍ଭାବର ପାଦରେ ମୋର ସାଧୁତା ଅସାଧୁତାରେ
ପରିଚିତ ହୋଇଯିବ, ଏହିରୁଥୁ ଝାରୁ । ମୁଁ ପୁନୁଳକ
କବା ଶିଖିଲା ନିକଟରେ ବଡ଼ ଶାତ୍ର, ବଡ଼ ଶୁଣାଳ; କିନ୍ତୁ
ଦେଖିଲେକର ସମ୍ଭାବରେ ମୁଖ ରଖି ଏବଂ ବିଦ୍ୟ ସାହିତେ ।

ଏ ଅବଶ୍ୟା ପରେ ଆହୁ ଏକ ଅବଶ୍ୟା ଅସିଥିଲା । ସେତେ
ବେଳେ ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ଲେମ, ପ୍ଲେମ କାଗି ଉଠିଅଛି;
ହେବେଳେ ଦୂରଦୂର କାହାକୁ ଦିପରା ଖୋଜିଅଛି ଏବଂ
କାହାକୁ ପାଇ ନିଜର କରିଅଛି; କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱାସ କର ଅଛି
ଯେ ସମ୍ବନ୍ଧମଙ୍କ ଚିରକାଳ ପାଇ ପାରିବି ? ଦେଖୁ
ହୁଏକ ବିଶେଷ ସଂପଦିତ ହେଲା । କୌଣସି ସାମାନ୍ୟ
କାରଣରେ;—ଏବଂ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦୂରଗଲ । କିନ୍ତୁ ହେଲା
ପ୍ଲେମ ଅନିଯୁକ୍ତ କଷ୍ଟ ହୋଇଗଲ । ଏ ଅବଶ୍ୟା ସମ୍ଭାବର
ହାହା ଯାଇଅଛି । ଯେ ଶୁଣିବାର, ସେ ଶୁଣି ଯାଇଅଛି;
ଯେ ରହିବାର, ସେ ରହି ଯାଇଅଛି । ଯେ ରହିଅଛି, ତାହା
ସହିତରେ ଅନେକଥର ଦୂରର କଷ୍ଟ ଭେଗକର ବିବାଦ
କିମ୍ବା ବିରାମ ଘଟିଅଛି ଏତିଥି; କିନ୍ତୁ, ସେ ଯାଇ କାହିଁ । ଯେ
ଯେ ରହିବାର ତଥୁ ! ବିବାଦ ବିରାମ ଯେ ସହି ରହିବା
କରିବାର ସମ୍ଭାବ ମାତ୍ର । ଏହି ଯେ ରହିବାର ଦୂର

ପୁରୋଚିତ ପାଇ, ଏହିମାନଙ୍କ ଦେଖି ତତ୍ତ୍ଵ ଲୁପ୍ତିରେ, ସତ୍ୟମାନ
ଲୁପ୍ତ କରିବ ଏବଂ ଆଶ୍ୟ ହୁଏ । ନୋହିଲୁ ଏହି ବିବାନ
ଏବଂ ସାଧନ ସଂସାରରେ ଜୀବନ ହୀନ ଦ୍ୱାରା ଦାର୍ଯ୍ୟ ଯାଇନ୍ଦ୍ରିୟ ।
“ସୁବକର ଅତୁଦ୍ବାପ” ବୃକ୍ଷ କରସରେ ମଧ୍ୟ ଲେଖିବାକୁ
ପଢିଲା । କିନ୍ତୁ ନିଦାନ ହତସରଣ ନ ହେଲେ ଏପରି ହୁଏ
‘ନାହିଁ । ଦୂରମଳାର ଆସି ଦେବତା ପ୍ରତ୍ୟେକର ଜଣେ କୁଳକର
ଅଛନ୍ତି; ପ୍ଲେମ ଦିବରଣ କରିବାର ପାଇ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଦ୍ୱାରା
ବୈଷ୍ଣବ ଅଛନ୍ତି; ନାହିଁଲେ ତତ୍ତ୍ଵ ଭାବି ପଡ଼ିବ । “ଆନ୍ତର୍ମାନପରିଶର”
କରିବା ପାଇ ଦିଏଟି ଗୋଟିଏ ମାନକ ଦୂରମଳ ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ
ମିଳେ । ନୋହିଲେ ସଂସାର ମନୁଷ୍ୟର ପରିଶର କୋଣ ହୁଅନ୍ତା ।
ଦିନର ଅନ୍ତରେ ବାହାରେ ଦୂରାଶନର ପାଇ ଲାଗନ୍ତା ।
ଦିଶର ପ୍ରେମମୟ; ସେ କୋଷରେ, କୋଷରେ ପ୍ରେମ ନିହତ
କିମ୍ବା ଦରିଅଛନ୍ତି ଯେପରି କି କୌଣସି ଭୁମର ଦୂରର ନ
ପାଇ, କଷ୍ଟ ନ ପାଇ ଯେପରି କି ରସ ଅସାଦନ ଦିବା
କୌଣସି ଭୁଗର ଯାଇବାକୁ ଜୀବନ ଦର୍ଶନ ଅବା ବିନନ୍ଦନ
ନ ହୁଏ ।

ଏହି ଦିଏଟି ଗୋଟିଏ, ରହିବାର ବିଦ୍ୟ, ଲଗି ରହିବାର ବିଦ୍ୟ,
ଶୁଣିବାର ବିଦ୍ୟ, ନୁହେଁ । ସେହି ଦିଏଟି ଗୋଟିଏ ହେଲେହୁ
ମାନକ ପୁରୋଚିତ କାଳ କଟାଇପାରେ । ସବୁକରି ମନକର
ଅଧିକ ପାଇବାର ଉଛା ମଧ୍ୟରେ ଅସମ୍ଭବ ପାଇବାର ଉଛା
ସମ୍ପଦିତମ । ସେ ଅସମ୍ଭବ ପାଇପାଇଲେ, ଅଧିକର ଆଶା
ବିଶେଷାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଯେତେବେଳେ ଯର୍ଣ୍ଣାନ୍ତି ସେ ଅସମ୍ଭବ
ପାଇବାର, ସାଧନ ପାଇବାର ଅଧିକ ଯାହିଁକାରୁ ଲାଗେ
କିମ୍ବା ସେ ଅସମ୍ଭବ ଯାହିଁ ଯାହିଁ ପାଇ ପାଇବାର ତାହାର
ଚେଷ୍ଟାରେ ଦ୍ୱାରା କୁଳ ହୁଏ, ତାକୁ ପାଇଲେ “ଶୁଣିବାରପାଇବାର
ପାଇ ସମ୍ଭବ କରୁବିବ ସାଧନ ପାଇବାରି” । ସେତେବେଳେ
ସେ ଅଭି ଅଧିକର ଅନୁସରନରେ ସହିତ ହୁଏ ହୁଏ କାହିଁ ।
ସେତେବେଳେ ତାହାର ନିର୍ମିତାବେ, ନିର୍ମିତ ମଧ୍ୟ ପଞ୍ଜେ
ସଙ୍ଗେ ଅସିଯାଏ । ସେତେବେଳେ ଏହି ଅବଶ୍ୟା ଆସେ,
ସେତେବେଳେ ତତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରତ୍ୟେ ମୁଖ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲି । ସେହି ସମୟରୀତା

ମେ ପ୍ରଦୂଷିତକରନ୍ତର ସମ୍ପଦ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗେ । ଏହି କଣେ ଦୁଇଜନ, କାହାପକ୍ଷର କେତେ ଅଧି ଅଧେ, କୁହା ପାଇପାରେ ନା, ଏବଂ କିପର ଅପେକ୍ଷା ତାହା ଆହୁର ଥାର୍ଥ୍ୟ କଳକ; ମାତ୍ର ଏହା ଅଧି । କୌଣସି ଲେଖକ ଏହା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏହା ନିର୍ଭୀ ମିଳେ, କାହାର ଅବା ସମକ୍ଷର ବନ୍ଦିତରେ, କାହାର ଅବା ତାହାଠାରୁ ବନ୍ଦୋଳେଖଣ୍ଡ ହେଲିଛା ଗ୍ରୂହାରେ । କିନ୍ତୁ କିମ୍ବା ସମାନଭବରେ କ୍ଷେତ୍ରାଶ୍ଵର ବିଶ୍ଵାସରେ ବନ୍ଦୀ କିମ୍ବା ଏକ ନିର୍ଭୀ ଅରଣ୍ୟର ଦୁଇଦୟ ଦୟଥରେ ଅଳେକିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେହିପର ମନୁଷ୍ୱର ଆସି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିଜ ପ୍ରେମଦ୍ଵାରା, ସ୍ମେହଦ୍ଵାରା ଅନ୍ତର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପଦ ତାହା ଏହିପରିବହନ କରିବାକିମ୍ବା ହୁଅଥିବା ନାହିଁ । ଯେ ଯାହାର ସେ ତାହାର, କମଳିମା ଯେପରି ମୂର୍ଖ୍ୟ, କୁମଦିତା ଯେତେ ଗନ୍ଧର, ସେହିପର ଶଥ କୃଷ୍ଣର, କାଶାର ଧୂରାଶ୍ଵର । ଏଣି ଅସ୍ତ୍ର ଉପରି ଯେପରି ପୂର୍ଣ୍ଣର ଦିନ, କାତ୍ରମଣି ଯେତେ ତନ୍ଦର, ସେହିପର କେତେ ମୋର; କେବେ ରୂପର ଅନୁଗ୍ରହ, ସେହିଦୟର ଏହା ପ୍ରେସ୍ତ୍ର ତରିକାର ଭୂରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ଏକ ତରିକା ଶେଳାଇ ଦେଇଅଛି ।

(9)

ଦୁଇମ୍ବ ମହାତ୍ମଙ୍କ ।

ମୁଣ୍ଡୁଷ୍ଟର ହୃଦୟ ପେମ ପରେ ଆଜ ଏକ ଅବସ୍ଥା ଥସେ ।
ସେ ଅବଶ୍ୟକ ବଢ଼ି ଭୟକ୍ଷର, ଚିନ୍ତା ସୁଖର, ବଢ଼ ଦୁଃଖର, ସେ
ଅବସ୍ଥାରେ ପଞ୍ଚକୃତ ଯାଗନ ହେଉଥିଲେ । ଅଚେତନ
ହେଉଥିଲେ, ଦୟାନନ୍ଦ ଆସଫାତା କରିବାକୁ ବସେଥିଲେ,
ଧଳେକ ଦାର୍ଢଳିକ ଜଗତ୍ ଭଲିଥିଲେ । ସେ ଅନନ୍ତ
ମୂଳରେ ହୋଇ ଉଠେ, ବଢ଼ କଷ୍ଟକରି ହୋଇ ଉଠେ ।
ସେ ଅବସ୍ଥା ଶୁଭବିନ୍ଦୁର
ମୁଁ ଏ ସମ୍ବାଦରେ କେହି ନହିଁ,
ଦୟା, ସତ୍ୟ, ଜତକାର, ସଂକ୍ଷପିତାର ଏ କଥା ସତ୍ୟ ଯେ ମୁଁ
କେହି ନହିଁ । କିଏ ଯେପରି ମୋତେ ଠେଲି ନେଇ ଯାଇ
ହୁଏ, ଏପିଲେନ୍ଦ୍ରିୟାଭାବାଳୁ । ଏତେ ଯେ କଷ୍ଟ ଦର୍ଶନ ଲାଗୁଅଛି
ସେ କାହାରୁ ? ତାହର ଶେଷନ୍ତି କେଉଁଠାରେ ?
ଏତେ ଯେ କହି ଶର ଶୁଣୁଅଛି, ତାହାର କର୍ତ୍ତ୍ଵକ୍ଷରରେ
ଦାର୍ଢଳ ଏବଂ ଯେ କିମ୍ବା ଆପାତତ ହେଉଅଛୁ ଯେ କାହା
ପାର ? କଣପାର, ହୈୟ କିମ୍ବା ? ଏ ଜଗତର କର୍ତ୍ତା ! ହେ
ମୋର ପୁଣ୍ୟକର୍ତ୍ତା ! କେଉଁଠାରେ ଆଜ ଦେଖାଦିଥ । ଦେଖା ନ
ଦେଇ ଯେ ଭୟକ୍ଷର କଷ୍ଟ ଦେଇଅଛ । ତୁମ୍ଭୁ ଦେବତା,
ଦୟା ଏବେଳା, ଶାସ । କେଉଁଠାରୁ ଆବିବ ? କିପରି
ଆପକ ? କିଏ ଅପାବ କାହିଁ ପେହି ମୁଁ କାହିଁକି

କବେ, କଣ ଘର୍ତ୍ତକ ? କିମ୍ବା ଭାର ? କିଏ ଅଛି ?
ହେ ଦେବ, ଉତ୍ତର କର । ଉତ୍ତର କର ।
ଏ ବିରତ ଯେ ବଡ଼ ସମ୍ବନ୍ଧାଦୟକ ! ଏଥରେ ମଧ୍ୟକ
ବିନ୍ଦୁ ଘଟିବ । ଏଥରେ ମନୁଷ୍ୟ ପାଗଳ ହୋଇଯିବ । ବେ
ହାତ ! ରୁକ୍ଷର କାର୍ଯ୍ୟକରୁ ? ରେ ପାଦ ! ରୁ କିମ୍ବା ବ୍ୟକ୍ତ ?
ରେ ମନ ? ରୁ କି ପର ଚିନ୍ତାକରୁ ? ବଡ଼ ଆଶ୍ରୟୀ ! ବଡ଼
ଆଶ୍ରୟୀ ! ହେ ଅଥାଣ ମାନବ, ରୁମ୍ମମାନେ କଣ କରୁଥିଲୁ;
ରୁଖର ଭୁଲ ହୁଅଛ କିମ୍ବା ? କାହାଙ୍କି ଏ ଫ୍ୟାରରେ
କଳି କରିଆ କରୁଥିଲ ? ରଣ୍ଜି ଦ୍ରୋଷରେ, ସ୍ଵତ୍ତ ବାପନା
ରତାର୍ଥରେ ସୁଖଲଭ କରୁଥିଲ କିମ୍ବା ? ହାୟ ! ହାୟ !
କିମ୍ବା ଥବା ପୁଣଳଭ କରୁଥିଲ ? ମେର ମଧ୍ୟକ ଯେ
ମୋତେ ବିଶ୍ଵାମି କେଉଳାହିଁ । ମୁଁ କିମ୍ବା କଳାକୁ ଦେଖିବ,
ଷେଷ ଦେଖା ନ ଦେଖିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ନିଦ୍ରା ହେବ
ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ କାନ୍ତି, ଅନ୍ତର ହୋଇ ଶୋଭାକୁ
ସିଂହ ସେବେବେଳ ସ୍ଵପ୍ନ ଓ ଅନନ୍ଦାରେ ଛଟପଟ
ହୋଇ ଉଠ ପଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ଏ ଭୟକର
ଅବଶ୍ୟ । ମୁଁ ସେହି ଅବଶ୍ୟରେ ପଢ଼େ ହୋଇ
ଆଜି ଅଥୟ ହେଉଥିଲ । ଥରେ ଅରେ ଭୁବନ୍ତି ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ
କର ପାଇଁ ? କି ଜ୍ଞାନାର୍ଜନ ବା ମୋହାର ହେବାରାକ ? ଏହି
କେନେବାଟି ଦୃକ୍ଷନ୍ଦ୍ରାସା ଶିଶ୍ଵାଦ୍ଵାରା କଣ ମୋର ଆହୁକାନ
ଲଭ ହୋଇଥିଲ । ଏହି ଅନୁଭ୍ଵନ ଲଭ ହେବ କିମ୍ବା ?
କାହାର ହୃଦୟ ନିକଟରେ ମୋର ବୃଦ୍ଧିଯୁବ ଏହି
ସବାକକାର ଦୂର କରିବ ? କାହାର ପଦବୀଳେ ପିପି ଏହି
କଳ ଲଭ କିପାରିବ ? କେଉଁ ଦେବତାକୁ ପରସ୍ପା କଲେ
ତତ୍ତ୍ଵ ସମଦା ଲଭ କରିବ ? ତତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରଦୟନ ଏବି ପ୍ରିଯ ହୋଇ
ଉଠିବ ? ଏ ଷଣି ଏ ତତ୍ତ୍ଵ ଯେ ବଡ଼ ଚିନ୍ମଳ ହୋଇ ଉଠିଛି
ଏ ଯେ ବଡ଼ ଦୁର୍ଲିପ୍ରତିଶ୍ରୀର ହୋଇ ଉଠିଛି । ମୁଁ କଣ ଅନନ୍ଦକୁ
ଦ୍ଵାରା ମେର ଅନିତ୍ତ ପ୍ରତ୍ଯେକି ଏହି ଜୀବନ ଧାରଣ କରିଥିଲୁ ?
ଏହି ସେହି ଅନନ୍ଦକୁଦ୍ଵାରା ତାତିତ ହୋଇ ଯମରେ କରି
ଶେଷରେ ତରକାଳ ପାଇଁ ପୃଷ୍ଠ ହେବକୁ ହେବ । ଏ ଜୀବନ
କଣ କେବେ ମିଥ୍ୟ ? ଏଥରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ତେବେ କରୁଥିଲି, ଏ ଦୂର
କଣ ମିଥ୍ୟ ? ଏହା ବିଶ୍ଵାସ କରିବ କିମ୍ବା ? ଏହା ବିଶ୍ଵାସ
କର ପାଇଲେ ଆଉ ରହିଲ କଣ ? ଗେବେ ଏ ଜୀବନ ରହିବା
ଲଭ କଣ ? ଅନେହଥେ କଲେ ଦୋଷ ହେବ ବା କଣ ?
ବିଶ୍ଵାସ ! ଭାଗ୍ଯ ! ହେ ଦେବତା ! କେହି ଶିଶ୍ଵ ମାହାତ୍ମ୍ୟ,
କିମ୍ବା ଉତ୍ତର ମିତ୍ରକାହିଁ । ତଥାଏ ମନ “କଷ୍ଟେ ଦେବତାକୁ
ଦ୍ଵାରା ବିଧିମ ” ଏହି ମନୋଭାବରୁ କରିବାକ ହେବ କିମ୍ବା ?

ଅଛୁ । ଏ ବ୍ୟାଙ୍ଗକା କହି ଅଭ୍ୟନ୍ତ ରକମର । ରଷି ମୁଣ୍ଡ ଏହି
କଞ୍ଚାରୀ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । “କହେଁ ଦେବାମ୍ବୁଦ୍ଧବିଷ୍ଣୁ
ଦିଖେମ” କହିଥୁଲେ । କେବେ ସେହି “କହେଁ” କୁ
ଆମୋମାନେ ଜାଣିଯାଉଛୁ ? କେବେ ସେହି “କହେଁ”
ଆମୁମାଳକଠାରେ ନିଷେରବୂପରେ ପ୍ରତିଭବ ହେବେ ।
ଏହାହାଁ ଲାଗିନାପାଇଁ ତିର ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ରୁଅଛୁ ।
ଦେହି କହେଁକୁ ଉଦେଶ୍ୟ କରି ଶତ ଶତ ନମ୍ବର
କରିବାକୁ ହେଁ, “ନାନ୍ୟଗୁରୁ ବିଦ୍ୟାତେ ଅମ୍ବନାୟ” ଆଜ
ଅକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରଜାନାହିଁ । ମୁଣ୍ଡ ଭୃତ୍ୟାନ୍ତ ଏହି ଦୁର୍ଲଭକଥା ମୋ
ପାଇଁ ଗରିଯାଇଥାଇନ୍ତି । ଏହି ଦୂର୍ଲଭ କଥା କହିଯାଇ
ଅଛନ୍ତି, ଅଜ ଏହି ଦୂର୍ଲଭ କଥା ମୋର ତିରରେ,
ଏହି ବ୍ୟାକୁଳ ତିରରେ ଅଟନକ ଶାନ୍ତ ପ୍ରଦାନ
କରୁଥିଲୁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟେଦିମାନଙ୍କ ସହିତରେ ଏହି ଦୂର୍ଲମ୍ବ
ଛୟାବଣ କରିଥାଏ, ପାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ଅର ଅନ୍ୟ
ଉପାୟନାହିଁ । ଏ ବିଶ୍ୱାସ ନିଷ୍ଠାତ ପାଇବାର ଅନ୍ୟ ପର୍ମା ନାହିଁ ।
କେବିରୁଥେ ପଳାଇବି ? ଯେହିଁ ଆତ୍ମେ ପଲାୟ, ତାକର
ସକ୍ଷ୍ୟ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ କେବିରୁଥେ ତପାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।
ଯେହିଁ ଆତ୍ମେ ପଲାୟ ସେହି ତାକର ରାଜ୍ୟରେହିଁ ରହି-
ବାହୁଦାଁ ହେବ । ତାକର ରାଜ୍ୟ କଣ ମୋତେ ବିଷୟମୁଁ
ଲାଗୁଥାଏକୁ ? ତାହା ନୁହେଁ । ତାକର ଅସ୍ତ୍ରବ ମୋର ଅସହ୍ୟ
ହୋଇ ଦିଅାଇ ।

ତାଙ୍କ ଅନେକଷ କର ତାଙ୍କର ଦ୍ୱାରା ସୁଧିପାରେ କିନ୍ତୁ
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଗାରହୋଇ ଅଦିଶମ କର ଅଳ୍ୟ କୌଣସି ଶ୍ଵାନକୁ
ସାରଗାହିବ ତ ? ସଦିବା ଯାଇପାରେ ସେଥିରେ କି ସୁଖ
ଅବା ଦ୍ଵେବ ? ମୁଁ ନିଜ ଗାନ୍ଧି, ପ୍ରିୟପରିଚନ, ଏହି ସଂକଳନ

ପୁଥରେ ଶୁଣ୍ଡ ପକାଇ ଯିବାକୁ ବସନ୍ତମାହ । ମୁଁ ଖୁବ୍ ଅଛି କିମ୍ବା
ଦାଳୁ ଦେଖି ଚରି ଶାତ କରିବ ? ତାଙ୍କିଳକଟକୁ ମୋର
ପ୍ରିୟବନ୍ଦୀ ସୁନ୍ଦର ସଖା ସମସ୍ତଙ୍କ ସେବି ଆହିବି ।
ନିଜ ନିଜ ଦାଳୁର ସମ୍ମୁଖର ଆସି ଉଚ୍ଚି ଚରେ
ପ୍ରତିଧି ହେବୁ । ଗଜି ନିକଟରେ ଆଶାବାଦ ପ୍ରଦା କରି
କରିଲକୁ ଫେରିଥାଏ ଜଗତର କାହିଁ କରିଗାକୁ
ଉଦ୍‌ବନ୍ଧ ହେବୁ ସେପରି କି ଗଜକର ଅଳ୍ପଦାର ଗୁଲିକ
ହୋଇ ମଙ୍ଗଳ ଦ୍ୱାରା ଅମଙ୍ଗଳ ହେବା ବା କାହିଁ କିନ୍ତୁ
କରିବୁ ନାହିଁ । ଏହି ଆକାଶ୍ରୀ ପିଂକା ପାଗଳ କରୁଥାଏ ।
ଅତେବଳ ଅସୁନ୍ଦରାଦାର ପକାଯୁକ୍ତ ଅଥବା ମୁନ୍ତର ଉତ୍ସାହ
ହେବାର ନ ପାରେ । ମୁଁ ଦୁଇଥିରୁ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ ମୋରେ
ଜୁଗେ କିଏ ଗଲାର ଅଛି କିନ୍ତୁ କିମର ଦାଖାର ସମ୍ବାନ୍ଧ ପାଇବି,
କିମର ତାହାର ମୁଖକଲେକଳ କରିଗାରିବ ? କିମର
ତାହାକୁ ଦେଖି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ହେବି, ଶାତରେବି ? ଏକ କଥାରେ
ମୋର ଏହି ବାର୍ଷିକିରଣ କିମର ମିଳିଲରେ ପାଇଶିରି ହେବ ।
ତିରକାଳ କଣା “କଣ୍ଠେ ଦେବାସ୍ତ ଦ୍ଵାରା କିମେହିମ କହି” ଶାନ୍ତ
ପାଇବାକୁ ହେବ ? ଏହି କଣ୍ଠେ ର ଦୟା । ମାନମୁଦ୍ରାବୁବିର
ମହାକାଳେକମ୍ପନ୍ତ୍ୟ, ମହାପରକ ତରଙ୍ଗ । ଏହି ତରଙ୍ଗ ଯେତେବେଳେ
ଉଠେ, ସେବେବେଳେ ତରଙ୍ଗ ଶ୍ରେଣ୍ୟପୂର୍ବର । ପାଗଳ ହୁଏ
ପାଗଳ ହୋଇ ବୁଝିଅଛେ ଧାରନ ହେବାକୁ ଲାଗେ । ତିରାର
ଏହି ତରଙ୍ଗ ମନୁଷ୍ୟ ଦୃଦୟର, ସବସ୍ଵଧାଦ, ସବସ୍ଵରୂପର
ତରଙ୍ଗ । ଏହାର ଶାନ୍ତ ବଧାତାର ସୁଧାପ ଉପଲବ୍ଧିରେ ।
ସେହି “ତମସି ପରତାକୁ” “ଆଦିଦବର୍ତ୍ତି” ପୁରୁଷ କିପରି
ଦେଖିବ, ଏହି ତରଙ୍ଗ ମୋର ହୃଦୟର ତରକାଳେକଳ ଦରଙ୍ଗ ।
ଶୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ଶାନ୍ତ ।

ପାଠୀକ ଉକଳ

ସାହିତ୍ୟ ।

ଭକ୍ତ ସାହୁବ୍ୟରେ ଆଉ ଏକପ୍ରକାରଙ୍ଗେଖୋ ଦେଖାଯାଏ,
ଦାଶ୍ତ୍ରୀୟ କୋଳି ଚାରିକାମ । କେନ୍ଦ୍ରପ୍ରକାର ପ୍ରିୟ ଅଭି
ଦାର କାମକ ମହାବୃତ୍ତସବ୍ରତ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିଛି । ଏ ମହା ସୂର୍ଯ୍ୟଶୁଷ୍ଣୁ
ଜଗନ୍ନାଥ ହିତ ପ୍ରୁଣ ଥିଲେ । ଏହାକ ଜନମ୍ବାନ ପୁରା ଜନର
ଚମଦେଇ ଦୂର । ଅର୍ହିଦାସ ଗାୟା ଏକଇର କେନ୍ଦ୍ର ପଡ଼ା
ଆରେ । ଏହାକାଟିର ପ୍ରଧାନ ଧ୍ୟାନକାରୀ । ମାଟ୍ଟଗାନ ପୁରା
ମାନକର ଧର୍ମ । ମେନକ ଫୋରି ଠିକ ପେହି ଗାୟା
ଧୂମ୍ବାଜେ ପ୍ରସତ । ଏହାର ଅକାର ଲେଖ ଯାଏ । ଅତି

ଦାତାଙ୍କ ଅନେକ ଭଜନ ଗୀର ଥାଏ । ସେ ସମୟ ଶାଶ୍ଵତ
ଭେଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ଏ ଲାଗାର ଅଳ୍ପାଳ୍ପି ଚାଗାର୍ଥୀମାନଙ୍କ
ବିଚିତ୍ର ଭଜନ ଦେଖାଯାଏ । ବାବ ଦାସ, ମାଧ୍ୟବ ଦାସ, ଲକ୍ଷମ୍ବନ୍ଦୁ
-ଦାସ ପ୍ରତିକି ଏହି ସ୍ମୃତିଦାସର, ସେଇ ଦାତାଙ୍କଥୁଣ୍ଡ କଥା କହି
ଥିଲି ଚାହୁଁର ଗନ୍ଧ ଦିପଦ । ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତରୂପ ନିମର୍ଗେ ଦିଅଗଲା ।

“ଶ୍ରୀବନ୍ଧୁ ସୁରୁଷ ଅକାଦି ନିବନ୍ଧାର
ସରଜନା କରଇ ଲଗଇ ସଂସାର
ଶଥଦେଶୀ ବର ବୋଲନ୍ତି ବିମ୍ବାଧର

ଶ୍ରୀରାଧାରପତି ଦେହାବ, ଶ୍ରୀମନ୍ ପୃଷ୍ଠର । ୧ ।
ପୁରୁଣ ହେଉଛି ଫଳ ପାଇବା କାହିଁ
ପୁଣ୍ୟ ଏକ ପଦ ଅନଳ ପୁରୁଣ
ପେତୁଛି ମନ୍ତ୍ରାନ୍ତରକାର ତାର ନାର୍ତ୍ତ
ପୁଲ ପୁଣ୍ଡ ବାସ ଯାଉଛି ନୀ ମୁଁ କାହିଁ ପାଇଁ । ୨ ।
ବୁଝିବ ଏକଦିନ ଏକଠବ ଗମର
ଏକଳପୁରୁଣ ପିଲୁର ଅନାର୍ଥ
ଦୋହାରୁ ତୋର ଚିତ୍ତ କୁରୁଷ ହେବା ଗାର୍ଜ
ଚିତ୍ତ ତୋର ଜୀବ ଚିତ୍ତ ମୁଁରୁ ଧାର୍ଯ୍ୟଦେହାବ ତୋ

ଆର୍ଥିଦସର ଭବନରୁ ପଦେ ପଦେ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଲେ
ତ୍ରାଙ୍କ କବିତାର ଶ୍ରୀ ଗଠନ କୁହେ ପାଇବେ ।

“ପଦେ ପାବନ ପାନୀ ଅଛ କେବେଳ ଦେବକୁ
ଦ୍ୱାସରି ଭବଜଳନେ ନାବ ଦିଅ କୁଳକୁ । ପଦ ।
ଲକ୍ଷେକ ଯୋଜନେ କଳ ଢାକଳ ଆପଣକୁ
ଚନ୍ଦ ଦେବେ ପ୍ରାତି ନାଶି ରାତକଳ ପାହାଳୁ । ୩ ।”

ଏହିପରି ଅନେକ ଭବନ ଅଛ, ସମ୍ମତ ଉକ୍ତରକ୍ଷାସକ
ଏବଂ ଶଶାର ଚକ୍ର ସମନ୍ତରୀୟ ।

“ରଜନନ କଳାକହାର, ଭଜନେ ତୋ ଦୃଷ୍ଟ ରହିବ ନାହିଁ ।”

“ଆରେ କଳାମହି, ଭାଗୀଯିବ ତୋର ମହିନକ ମୂରି ।”

“ଭଲଟକେବେଳେ ଶେତ୍ରକୁ ଲୋକିଯିବାର,

ଅଠାକାଠି ପଞ୍ଜିଯାର ନି ପଢ଼େ ଥର ।”

ଏହାକର ଅନେକ ଉବ୍ସ୍ୟକ ବାଣୀ ଅଛ, ତାକୁ ମାଲିକା
କହନ୍ତା କଥିବ ଅଛ ଅର୍ଥିରାପ ଲୋକକୁ ଦେଖି ତାର ମନୋଦେଶ
ଭବ କହି ଦେଉଥିଲେ । ସେ ଜଣେ ମହା ପୁଣ୍ୟ ଥିଲେ
ବୋଲି ୧୦ ଶର୍ଷ - ବ ୨୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଦହ୍ୟାମ
ପରିତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଉଚିତକର ନାମା ହ୍ୟାନରେ
ଏତାଦୁଶ ନିର୍ବୁଦ୍ଧ ସାଧକ କରି ଅନେକ ସ୍ଵଲ୍ପ, ବାକୁ କବିତା
ଅନେକ ପ୍ରାନ୍ତର ମେଲେ, ଅଥବା ବିଶେଷବିରେ ପ୍ରକାଶିତ
ନୁହେ । ଉଚିତିୟ କବିମାନଙ୍କର ଏହା ଗୋଟିଏ ବିଶେଷତା ।
ଅଜି କାଳ ମୁଗରେ ସେଇର ଅପଣା କବିତାକୁ କେଇ
ବିଦେଶରେ ସ୍ଵକାଶ କରି ଖାତି ଲଭିବା ପାଇଁ ଲୋକେ ବ୍ୟାପ,
ଉଚିତିୟ କବିମାନଙ୍କର ବେପରି ଅକାହୁ । ନ ସ୍ଵାନ୍ । ତେଣୁ
ଅନେକକ ଉଚିତ ପଦ୍ୟାବଳୀ କେବେଳ ପାଇଶ୍ୟ ସ୍ଵର୍ଗାୟ
ମଧ୍ୟରେ ଅବଳ । ଆରତଦୀର୍ଘ ନାଥ ଉଚିତକର ନାମା
ପ୍ରାନ୍ତରେ ଅଛୁ । ପୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶିଖ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ
ବିହାରୀ ରହିଥାଏ । ଭାଷାପଦ କରି ଅପଣା ଶବ୍ଦା ପେଣୁ କେଲାର
ପାଇ ଯାହା ବେଳେ କେନ୍ତୁ ପଢ଼ା । ଅନେକ ଶ୍ରୀମର

ଗାୟ ଗୋପାର୍କେର ଜମି ବାଢ଼ି ମଧ୍ୟ ଅଛ । କିନ୍ତୁ ଅବଳ
. ଦାସ ପେଟେ ମହାସ୍ଥ ଥିଲେ ସେଇ ମହାସ୍ଥ ସଂଖ୍ୟାକରମେ
ଦରଳ ହୋଇ ଆୟୁ ଥିଲେବେଳେ ସେଇ ପୂର୍ବ ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠା
ଦରଳ ଅଛୁ । ଅର୍ଥବାପକ ଭକ୍ତନ ପାମେ ପ୍ରାମେ ପ୍ରଭୁରତ ।
ଅନେକ ଶ୍ରୀମର ଲୋକେ ସମ୍ମା କେଲେ ଭକ୍ତନ ବୋଲନ୍ତି
ଏବଂ ଗର୍ଭନ କରନ୍ତି । ଧନଜୟ ଭଜି ଶାଳିହୋଦ
ନାମକ ପୁଷ୍ଟକ ଲେଖିବନ୍ତି । ଏଥରେ ଯୋଗ୍ମାନଙ୍କ
ଦିଷ୍ଟୟ କଣ୍ଠିତ ଅଛ । ଏ ଗୋଟିଏ ଅତି ଉଗାଦୟ ଗନ୍ଧ ।

“ବନ୍ଦର ସକଳ ମଣିଳ ହର । କୃପାକର ମୋରେ ଶାରିନ୍ଦ
ଧାର । ୧ । ଅର୍ଥମାନକର ଜନ୍ମ ଲକ୍ଷଣ । ଦେବ ବୟସ ଦୋଷ
ପୁଣ୍ୟମାନ । ୨ । ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କର ସେଇ ଭାବ । ଏହି
କହିବା ଶଶ ସେ ପୁଣ୍ୟଙ୍କ । ୩ । ସବ ଦାନକଳ ଭୟେ
ଅମର । କହିଲେ ତରୁମୁଖ ପ୍ରମୁଖ । ୪ । କେହି
ପ୍ରକାରେ ଅମ୍ବେ ଦେବ୍ୟଗନ । ଜଣମ୍ପିକହ ଏଥର କାର୍ଯ୍ୟାଖ
ବୋଲନ୍ତି କୃତ୍ତା ଶଶ ପୁରୁଷଙ୍କ । ପୁର୍ବେ ସେ ହେଲା ଉଦୟମ
ମହିନ । ୫ । ଚନ୍ଦ୍ର ଉମ୍ବଳ ସମ୍ମାନେ ଜିଲ୍ଲା । ୬ । ଚନ୍ଦ୍ର
ମୋହର ଅଶ୍ରୁମାତ୍ର ହେଲା । ୭ । ଦେଖିବ କମଳା ଧରିଲୁ
କର । ଦେଖିବ ଦେଲେ ଅବଳ ଉପର । ୮ । ଚନ୍ଦ୍ର ଅଧି-
ମାନେ ହୋଇଲେ ଜାତ । ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଲିଲେ ଲାଈୟ
ସୁତ । ୯ । ଏମନ୍ତ କର ଅଥ ଅଶ୍ରୁର । ଜାତ କଲେକ
ହିନ୍ଦୁର କୁମାର । ୧୦ । ପ୍ରତି, ଯତି ସେ କଣ୍ୟ ଶତ୍ରୁଜାତ ।
ଏ ଶୁଭାକାଶ ଅଶ୍ରୁରେ ବିଶ୍ୟାନ୍ତ । ୧୧ । ବର୍ଣ୍ଣଶକ୍ତି
ହୋଇଲେ ଅନେକ । ଦଳ ଅନେକଶିଳେ ସେ ସୁରାଲେକ ।
ଦରଳ ଅଶ୍ରୁ କଲେ ଉପର । ଦେଖି କାପକଲେ ଦୃଷ୍ଟି
ନନ୍ଦନ । ୧୨ । ଅର୍ଥମାନଙ୍କ ସେ ଶାର ବିହାର । ସର୍ବମାନଙ୍କ
ଛେତି ପକାରିଲେ । ୧୩ । ପୁରୁଷେ ଯାଇ ହୋଇବ ବନ୍ଦନ ।
କର ରଜନ ସୋତ୍ର ମନ । ୧୪ । ଦେବମାନକଳ ବାହନ
ଦେବ । ଏମନ୍ତ କରି କାଳମାନ ନେବ । ୧୫ । ଏମନ୍ତ ଦରଳ
ଶୁଣି ବରଳ । କଣ୍ଠିଲେ ସ୍ଵର୍ଗ ଭୁବନମ ବୟା । ୧୬ । ଶୁଣି
ପାଦରେ ଶରଣ ପଣ୍ଡିଲେ । ୧୭ । ଶତ୍ରୁ ତାହାକୁ ଶୁଣି ରୂପ-
କଳେ । ୧୮ । ଯେହିମାନେ ରଣ ମୁଖ ପଚିବ । ବିଧମର
କରି ସେ ଦାନ ଦେବ । ଜାହାର ମୁହୂର ମୁହୂର ହୋଇବ । ୧୯ ।

ହୃଗରେ ଯାଇ କରିବ ଅବାସ । ମୋର ବଚନ ଏ ହେବ
ଅବଶ୍ୟ । ୧୪ । ଦୂର କରନେ ଅକଳ ହୋଇଲେ ।
ପ୍ରତିଷ୍ଠାନକରି ପାଦେ ପଡ଼ିଲେ । ୧୫ । ବୋଲାଲେ ପୋଶାର୍ଥ
କରିବୁ କିମ୍ବା । କାହାଙ୍କୁ ଯାଇଗା କରିବୁଁ ଆବରା । ୧୬ । ଶୁଣି
ତାହାକୁ ଦଶ ଅକ୍ଷା ବେଳେ । ହେମବନ୍ତ ପାଶେ ରହ
କରିଲେ । ୧୭ । ଶୁଣି ଅଶ୍ଵମାନେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇ । ତଳିଲେ
ଦଶ ଅକ୍ଷା ଶିବେ କେବା । ୧୮ । ହେମବନ୍ତ ପାଶେ ପ୍ରତ୍ୟେଶ
ଦେଲେ । ଅନନ୍ଦେ ତହିଁ ଭ୍ରମାନ ବିହିଲେ । ୧୯ । ଏହା
ଜାଣିବା ଗୁଣ ଶାଳୀହୋଷ । ସେ ସ୍ଥାନେ ବେଳେ ହେଲେ ଉପରତ
। ୨୦ । ଅଶ୍ଵମାନଙ୍କୁ ବହିଁ ପତ୍ରାଧନ । ଅଶ୍ଵମାନଙ୍କୁ ବିହିଲେ
ସତନ । ୨୧ । ସ୍ଵର୍ଗ ପ୍ରାୟ କରି ପ୍ରତାଳିଲେ । ଏମନ୍ତେ
ଅଶ୍ଵମାନେ ବୁଝିବୁଲେ । ୨୨ । ସେ ହାନେ ଯାଆ ସକଳ
ଅମର । ନନ୍ଦାଶି ଜଳଅଶା ସକଳ । ୨୩ । ଦେବେ ତାହାକୁ
ରୁଷ ଶାଳୀହୋଷ । ସେ ଅଶ୍ଵମାନେ ଅଛନ୍ତି ପଦିଷି । ୨୪ ।
ଏମନ୍ତେ ଅଦେଶ ଥାରା ପାଇ । ଅନନ୍ଦେ ଗଲେ ସୁରଗଣ
ତହିଁ । ୨୫ । ଯାହା ମନକୁ ସେହି ସେ ଅକଳ । ସେହି
ଅଶ୍ଵମାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ନେଲା । ୨୬ । ରଜତ ବର୍ଣ୍ଣ ଯେତେ
ଦୁରଜମ । ତାହାକୁ ପାଶା ବିହିଲେ ସୋମ । ୨୭ ।
ଚରକକ ବର୍ଣ୍ଣ ଯେତେକ ହୟ । ତାକୁ ଦରଲେ ଯାଇଁ ଦରି
ହୟ । ୨୮ । ଶୁଳକନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଅଶ୍ଵ ଉତ୍ସମ । ତାହାକୁ
ନେଲେ ଅମରପୂରମ । ୨୯ । ଅଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ଯେଉଁ ଅଶ୍ଵବର ।
ତାହାକୁ ବେଳେ ଲେଲେ ଦ୍ୱାରାର । ୩୦ । ଲୋହତ ବର୍ଣ୍ଣ
ଯେଉଁ ଅଶ୍ଵବାହ । ତାହାକୁ ନେଲେ ଅଶ୍ଵ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବହିଁ । ୩୧ ।
ତିବି ଦିବି ବର୍ଣ୍ଣ ଯେଉଁ ଅଶ୍ଵ । ତାହାକୁ ବେଳେ ନେଲେ

ଶାଳୀହୋଷ

ମାନସୀ ।

ପରିବ ଅଧିରେ ହସିଲେ
ବୁଦ୍ଧ-ବ୍ୟକ୍ତି-ମାନେ ।
ବାରଧ୍ୟ ସଜତେ ଗାଥ ଲେ
ବିଶ-ରାଜା-ରାଜେ । ୪ ।
ମଳ ନର କୋଳେ ଗାଥ ଲେ
ବିନ୍ଦୁ-ମଣ୍ଡଳେ ଦସି ।
ହସାର୍ଥ କରିବ ସାରାରେ
ଶିଶୁ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ବରଷି । ୫ ।
ମଧ୍ୟ-ମଧ୍ୟ କାଳେ ଆଜି ଲେ
ବାର୍ଦ୍ଦା ବିବନ୍ଦ ଭବି ।
ଗରି ଦିବଶ, ସଖି ଦେଶେ ରେ
ଦୋର ଦୋହିଲା-ରୁଦି । ୬ ।
ଶ୍ରୀ ଗଜାପ୍ରଭାଦ ପ୍ରା ।

ଅପ ମାନମୟ-ମାନପ୍ରା
ମୋର ମାନପ କୁରୁକ୍ଷେ ।
ମଧ୍ୟ-ଶୁଷ୍କରେ ଅପ ଲେ
ହସ କୁମୁମ-ପୁରୁଷ । ୧ ।
ଦସି ଦସି ଦସି ଅପ ଲେ
କୁକୁ ସେବନ ପଙ୍କେ ।
କୁମୁମ ସୁନେ ଅପ ଲେ
ମୃଦୁ-ମନ୍ଦିର ରଙ୍ଗେ । ୨ ।
ଦେବ କିଳ କାନ୍ଦନେ ମିଶୁ ଲେ
ଦୋର ପ୍ରେମ-ପଣ୍ଡତ ।
ମନିନ ନନ୍ଦନେ କରିଲେ
ମଧୁ ପୁଂତ-ଲଙ୍ଘିତ । ୩ ।

ବୋଲିପୁର ଶାନ୍ତ ନିକେତନ ।

(ସ୍ଵର୍ଗ ପ୍ରକାଶିତ ଉତ୍ସବ)

ଏହି ନାଟ୍ୟ ଓ ଶେଳ, କୌତୁକରତ୍ତା ବାଳକମାନେ
ସମୟେ ସମୟେ କରଇ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ଆସଦ ପ୍ରମୋଦ
କରନ୍ତି ତାହା ଜାଣିବା ଦରକାର । ପ୍ରାଣୀକାଳ ସହିରେ
ସେତେବେଳେ ତତ୍ତ୍ଵର ସ୍ଥିତି ଜ୍ୟୋତିଷ ଧରଣୀ କରିବେ
ତତ୍ତ୍ଵ ବେଳେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଗତକୁ ଶାନ୍ତ ଓ ଶର୍ତ୍ତଳ କରିଥାଏ,
ସେତେବେଳେ ବାଳକ ଓ ଶିକ୍ଷକମାନ ମିଶି ସହରୂମନ୍ଦରେ
ତାହାରୁ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ବଡ଼ ବାଳକଗଣ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ
ଗୀଚଗାଇ, ନାଟି, ଶେଳ, ପ୍ରାଣୀ ସ୍ଥିତି କରିବେ ଶାନ୍ତ
ନିକେତନର ଚର୍ଚାରୁ ବର୍ତ୍ତି ସୁରକ୍ଷିତ ସମ୍ବଲିତରେହିତର ବିଭାଗ
କରିବେଳେ କି ଅନନ୍ତ ଅନ୍ତର କରିବାକୁ ହୁଏ ତାହା
ପ୍ରକାଶ କରିଯାଉଥାରେ ନାହିଁ । ଏ ସବୁ ମଧ୍ୟର କରିବାର
ଗୀଚଗୁଡ଼ିକ ବାଳକମାନେ ସେତେବେଳେ ମଞ୍ଜୁକଥରେ ଗାନ୍ଧି
କରନ୍ତି ମନେହୁଏ ସହି ସେପରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଗତକୁ ସୁଖ
ଦୃଢ଼ରେ ଆବେଳିତ କରୁଥିଲୁ । ଧନ୍ୟ ସେ ମାନ୍ଦିବ, ସେ
ବିଶ୍ଵରୂପ ଦର୍ଶନପାଇଁ ଲାଲାୟିତି ହୋଇ ନିତ୍ୟ ନିତ୍ୟ କୌତୁକ
ବିଶେଷ ବିଶେଷ ଅନନ୍ତ ଅନ୍ତର କରୁଥିଲା ।

ଏହା ଛାଡ଼ା ଅଶ୍ରମର ଗୋଟିଏ ବାର୍ଷିକ ଜୟବ ଅଛି । ଏହା
ମହିନୀ ଦେବତେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁରଙ୍କର-ଶାନ୍ତ ଉତ୍ସବରେ ହୁଏ ।
ତିନ୍ତି ଅଶ୍ରମର ଅନ୍ଧ ଦିବସଟିର ବିଶେଷ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି ।
ଗୋଟିମାଟ ତାତ୍ତ୍ଵରେ ଦେଇଥିଲୁ ଅଶ୍ରମର ବାର୍ଷିକ ଜୟବ । ଏହା
ଉତ୍ସବଟି ତନିଦିନ ହୁଏ । ପ୍ରଥମଦିନ ଶାନ୍ତରସବା ଦେଖିଯୁଦ୍ଧନ
ଅଶ୍ରମ ଜୟବ । ଦୃଶ୍ୟଦରବସ ଅଶ୍ରମର ଶାନ୍ତ ଦିବସ ଓ
ନୃକେବର୍ଷ ଅର୍ପନ । ଏହା ଉତ୍ସବ ଉତ୍ସବରେ ଅନେକ ଭାବୁ
ଲେଖ ଅନ୍ତର୍ଭିତ ହୋଇ ଅଥବା । ଏହା କି ଭାବରେ
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରେଦେଶରୁ କେହି କେହି ମଧ୍ୟ ଏଥରେ ଯୋଗ
ଦେବାଳୀ ଅସିଥାନ୍ତି । ଏହା ଉତ୍ସବରେ ଅଶ୍ରମର ସାମାଜିକ
ଓ ନୃତ୍ୟ ଉତ୍ସବରେ ଯାଇଥିବା କହିଲେ ମନେହୁଏ । ଅନ୍ୟ
ପୋଟିଟି ଧାର୍ଯ୍ୟ ନିକେତନରେ ଯାଇଥିବା କହିଲେ ଅନୁକ୍ରମ
ହେବ ନାହିଁ । କାରଣ ଅଧ୍ୟ ଅଶ୍ରମରେ ପ୍ରାୟ ମେଳେ ୫୦୦୦୦୦
ଦେଖି ଉପର୍ଦ୍ଦିତ ହୁଅଥି । ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଆଶ୍ରମର
ଅନ୍ୟ ନୃତ୍ୟ । ଅଧିକାଶ ନିକଟବର୍ତ୍ତି ଗ୍ରାମମାନକୁ ଦର୍ଶକ
ଦୂରେ ଅସିଥାନ୍ତି । ପ୍ରଥମଦିନ ଅକ୍ରମୀ ଏବେଳେକ
ସମାଜର ହୁଏ । କିନ୍ତୁ କୁଞ୍ଚିତ ଶାନ୍ତରସବା କେବଳ ଅଶ୍ରମ
ବାର୍ଷିକ ଅନ୍ଧ ଅତିଥି ମିଳି ଏହା ଉତ୍ସବ ସମ୍ବନ୍ଧରେ
ଅନ୍ୟାନ୍ୟର ପରିବହନ କରନ୍ତି । ଏଥାରେ ପାତାଖୀକରିବା
ମନ୍ଦିରରେ ଉତ୍ସବରେ କାରଣ କାରଣ କରିବାକୁ ପରିବହନ
କରନ୍ତି । ଏଥାରେ ପାତାଖୀକରିବାକୁ ପରିବହନ
କରନ୍ତି । ଏଥାରେ ପାତାଖୀକରିବାକୁ ପରିବହନ
କରନ୍ତି । ଏଥାରେ ପାତାଖୀକରିବାକୁ ପରିବହନ
କରନ୍ତି ।

ମନ୍ଦିର ରହେ ନାହିଁ । ଦୁଦ୍ଦୁପୁରେ କେବଳ 'ମା, ମା' ବୋଲି କରନ୍ତି
କରିବାକୁ ଲାଗେ । ଦୁଦ୍ଦୁପୁରେ ଏକପ୍ରକାର ନୃତ୍ୟ ଜାଗରଣ
ନୃତ୍ୟ କାରାତ ହୁଏ । "ବସାଦପୀ ସାମ୍ବୁଧୀ ଜନମା
ଜନଭୂମିର" ଦୁଦ୍ଦୁପୁରେ କରିବାର ହୁଏ । ବସାଦପୀ ବାର୍ଷିକ
ବ୍ୟାକୁଲିତ ହୋଇଛଠିଲେ । ଆହା ଏ ଦୁଦ୍ଦୁପୁରେ ବାର୍ଷିକପାଇଁ
ମନର ଏଗରାଶ୍ରମ, କି ମନୋହର । ମନର ଦୁଦ୍ଦୁପୁର ଜାଗରଣ
ଏପରି ପୁଣ୍ୟରେ ମାତ୍ର ହିତିକରିବା ନାହିଁ । ଏହା ସେ ଦୁଦ୍ଦୁପୁର
କରିବାକୁ ପରିବହନ କରିବାକୁ ପରିବହନ କରିବାକୁ ପରିବହନ
କରିବାକୁ ପରିବହନ କରିବାକୁ । ଏହା କରିବାକୁ ପରିବହନ
କରିବାକୁ ପରିବହନ କରିବାକୁ । ଏହା କରିବାକୁ ପରିବହନ
କରିବାକୁ । ଏହା କରିବାକୁ ପରିବହନ କରିବାକୁ ।

ଅଦ୍ୟ, ମଧ୍ୟ ଶେଷର ଗାନ କରିଛି । ଯେଉଁ ଗାନ ଅଦ୍ୟ ମନ୍ଦରରେ ହୃଦ ବାହା ପ୍ରାଣଦୋହ ସମସ୍ତକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ଦିଅନ୍ତର । ୧୯୭୩ଙ୍କା ସମୟରେ ମନ୍ଦର ଶେଷର ହୃଦ । ତାରର ଘୋଜନ, ଅଦ୍ୟ ଭୋଜନ ବିଭିନ୍ନ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ । ଭେଜନରେ ଯାହା ଦର୍ଶକ । ଏହି ଯାହା ପାୟ ସକାଳ ୧୦ ଦଶା ମାତ୍ର ରୁକ୍ଷ ୧୦ ଟଙ୍କା ପରୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଥାଏ । ବାହାରୁ ଗୋଟିଏ ଯାହାକିମ ଅଣି ଯାହା କରିଛି । ଶୈର ଟଙ୍କା ବେଳେ ୧୫ ମିନିଟ୍‌ର ପ୍ରତିବିତ ବିଭିନ୍ନ ସାମଗ୍ରୀର ଘେଲନ । ସନ୍ଧ୍ୟା ଶିଖରେ ପୁଣି ମନ୍ଦର । ମନ୍ଦର ପ୍ରାୟ ୧୫ ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟରେ ଶେଷ ହୃଦ । ମନ୍ଦର ପରେ ବାଣ ଆରମ୍ଭ ହୃଦ । ବାଣରେ ପାୟ ହେବା ପାଞ୍ଚଟ ଟର୍ଟ ହୋଇଥାଏ । ଅଦ୍ୟ ଦିନରେ ସମ୍ପ୍ରତି ପ୍ରାୟ ତନିକରାନ୍ତି ଟଙ୍କାରୁ ଦେଖି ହୃଦ । ଏହିରେ ପ୍ରଥମ ଦିବସର କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହୃଦ ।

ଦ୍ୱାରା ଦିବସ ସକାଳବେଳୀ କିଛି ନ ଥାଏ । ଦଶଟାଠାରେ ହେଜନ ପ୍ରତିବିତ ଶେଷ ହୃଦ । ଦଶଟାଠାରୁ ଟଙ୍କା ପରୀର୍ଣ୍ଣ ନାନା ପ୍ରକାର ଖେଳିଛି । ଏହି ଖେଳରେ ଯେଉଁ ମନ୍ଦର ପ୍ରଥମ, ଦ୍ୱାରା ଦୂଷାୟ ପାଇଁ ଅଧିକାର କରିଛି, ସେମାନେ ଦୂଷାୟର ପାଇଁ । ଶେର୍ କହିଲେ ଯାହା ଅମ୍ବାନାନ୍ତେ ଦୂଷାୟ ଟିକ ଅଦ୍ୟ ସେହି ପ୍ରକାର ଗୋଟିଏ ଶେର୍ ହୃଦ ଏହାରପର ପୁଣ୍ଟବଳ ଖେଳ । ପୁଣ୍ଟବଳ ଲେଳପରେ ବିଭିନ୍ନ ଗୋଟିଏ ନ'ଟ୍ୟ ଅରନ୍ତି ହୃଦ । ଏହାପର ଦ୍ୱାରା ଦିବସର ଦୂଷାୟ ହୃଦ । ଦୂଷାୟ ଦିବସ ଆଶମର ଶାକ ଦିଖୁସ । ଅଦ୍ୟ ହକାଳେ ଗୋଟିଏ ଦୂଷହୃଦ । ଏହି ସରରେ ଆଶମର ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟେଷ ଗରବର୍ତ୍ତ ଆୟ ବ୍ୟୁତ ଉଚ୍ଚଦି ଅଶମର ଦମ୍ପତ୍ତି ବିଷ୍ଣୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚଦି ପାଠ କରିଛି । ହୋଇପର ଟାଙ୍କିଟି ପାର୍ଥିନ୍ଦ୍ରା ହୃଦ । ପାର୍ଥିନ୍ଦ୍ରା ପରେ ସକାଳ ହୃଦ । ସଜୀତପରେ ଉପର୍ତ୍ତି ଭାବରେ ଭାବରେ ଭାବରେ ଭାବରେ ଭାବରେ । ଏହାରପରେ ସର୍ବ ଭାବରେ । ସର୍ବ ଭାବରେ "ଆମାଦେଇ ଶାନ୍ତିକେତନ" ନାମକ ଆମିଟି ଏ କନକ ଆଶମ ବିଜନକାରୀ ନାମକ ରହିଛନ୍ତି । ଏମାକ ଦିନ ମଧ୍ୟ ମୁରଦନ ଶ୍ରୀମାନ୍ ପାଣି କେବିଥାନ୍ତି । ଏହାର ଶାକ ଭାବ କେବିବାକୁ ହୃଦ । ଆଶମର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦିନୁ ଏହି ଆଶମରେ ବାଳକ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଅନ୍ୟନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ କେତେ କଣ ଏହି ଆଶମରେ ଉଚ୍ଚଦିଲାଙ୍କ ଟାଙ୍କି କରିଥିଲୁ । ପ୍ରେମାନ୍ତି ଉଚ୍ଚଦିଲାଙ୍କ କରି ଅଦ୍ୟ ଅଶମର ବାଳକମନେ ଶାର୍କାନ୍ତି ଉଚ୍ଚଦିଲାଙ୍କ କରିଥିଲାଙ୍କ । ଶାକାନ୍ତି କେବଳ ଶ୍ରୀମାନ୍, ବାଲକ ପ୍ରକାର ସିଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ । ମୁଗ୍ନ ମୁକ୍ତା ସେଥିରେ ନଥିଲା । ଏହି ଶାକାନ୍ତି କେବଳ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଏହି ଆଶମରେ ଉଚ୍ଚଦିଲାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଅଛନ୍ତି । ଏମାଟିର ଶିକ୍ଷକ, ହେଲେ ମୁକ୍ତା ବାଳକମନେ ଦାଦା ବୋଲି ସଂକଳିତ କରିଛନ୍ତି, ଦୂଷା ଖେଳ କରିଛନ୍ତି । ଏହା ପରିହାୟ ମଧ୍ୟ ତଳେ । ଏମାନ୍କୁ ବାଳକମନେ ଆପଣ ନ କହି ରୁମେ ବେଳି ସଂବରାତନ କରିଛନ୍ତି । ଅଜି ଶିକ୍ଷକ ହେଲେ ଟବାଲ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ବାଳକମନ୍ତକୁ ସେହି ଭାବି ବାହିନୀ ଦୂଷାରେ ଉଚ୍ଚଦିଲାଙ୍କ

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଶିଷ୍ଟକ ପ୍ରାଚୀର ସବନ ଉତ୍ତିଷ୍ଠାନକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ନାହିଁ । କାମରେ ପଢ଼ିଲେବେଳେ, ମାଙ୍କ ନିକଟରେ ଖେଲେ ଗଛୁ କଲା ଓ ରୁକ୍ଷ ଶିଷ୍ଟକମାନଙ୍କ ସହ ହୃଦୀ ହୃଦୀ କଥା କହି ଚାଲକମାନେ ପାଠ ପଢ଼ନ୍ତି । ଶିଷ୍ଟକମାନେ ବାଲକମାନଙ୍କର ଶିରୀତା କେତ୍କିବାରେ ଯୋଗ ଦେଇ, ମଧ୍ୟ ଅନନ୍ତ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଆମ୍ବାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ପ୍ରାଚୀ ଶିଷ୍ଟକ ମଧ୍ୟରେ ଯେତ୍ତାର ଗୋଟିଏ ଦୂର ହଫକର ଦେଖା ଯାଏ, ଶିଷ୍ଟକମାନେ ଛନ୍ଦମାନଙ୍କଠାରୁ ଯେପରି ନିଜ ନିଜକୁ ବଢ଼ି ସବୁ ବିଶ୍ୱମୁରେ ଉଚ୍ଚ ହେବାର ମନେ କରନ୍ତି, ଶାନ୍ତି ନିକେଳକ ଅଞ୍ଚମରେ ସେପରି ସବନ୍ତାଙ୍କ ଥାଏ । ଏଠାରେ ପ୍ରାଚୀରେ ଶିଷ୍ଟକମାନଙ୍କର ଖେଲାର ସାଥୀ, ମୁସର ବନ୍ଧୁ, ମୁସର ଭୟ । ପରମର ଯେବଳିରୁ ଦେଖି ଅନନ୍ତ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ସମ୍ପର୍କ ଆଶମରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରେହମୟୀ ଆନନ୍ଦ ମର୍ମି ସବନ୍ତ ସବନା ଶିରୀତା କଲାପର କେବେ ହୁଏ । ଦେଖ ଦିନ୍ବା ଝାନ ପାଏ ନାହିଁ । ପରମର ପରମର ସବନ୍ତ, ସେହି ଓ ପରମର ସବନ୍ତା ଆଶମର ଏହି ସବନ୍ତକୁ ଦେଖିଲେ, ସାଧାରଣ ସ୍କୁଲଠାରୁ ଆଶମର କିମ୍ବରେ ଦାହା ଅତି ସହଜରେ ଅନୁମିତ ହୁଏ ।

ଆନାନ୍ଦ-ସାଧାରଣ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଯେତ୍ତାର ସପ୍ତାହକ, ମାସିକ ଉତ୍ତାଦି ପରାମା ହୁଏ, ଆଶମରେ ମଧ୍ୟ ତତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରାଚୀ । ସୁରରେ ପିଲାମାନେ ପ୍ରାଚୀ ବିଷ୍ଣୁ ଶାଲି, ଯେତ୍ତାର ଅର୍ଦ୍ଧର୍କ ଉଚ୍ଚ ସେମାନଙ୍କ ଶରୀରରୁ ସ୍ତରିଯାଏ, ସେମାନଙ୍କ ଏକ, "ପେଲ୍; ଏବଂ ପଣ୍ଡିତ" ଶିରୀତା କରି କରି ସବୁରେଳେ, ଭୟରେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହେଉ ଥାଏ, ଆଶମରେ ଏପରି କିଛି ନ ଥାଏ । ପରାମା ପାଇଁ ପିଲାମନଙ୍କୁ ଭୟ ଦେଖାଇବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ ।" ପିଲାମାନଙ୍କର ନିଜ କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ ପରାମା ଦେଖିବାକୁ ହେଉଥାଏ । ପରାମା କେବେଳେ; କେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ଜରି ପରମର ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ବାଲକମାନେ ନିଜ ଉତ୍ତାନୁଷ୍ଠାନରେ ଯେଉଁ କେତ୍ରାଠର ବସି ପରାମା ଦେବଥାନ୍ତି । ପିଲାମନଙ୍କ ପ୍ରତି ଶିଷ୍ଟକମାନଙ୍କର ଅବଶ୍ୟ ନ ଥାଏ । ପିଲାମନଙ୍କ ପରମର ଶିଷ୍ଟକମାନେ ସପ୍ତାହୀ ନିର୍ଭର କରେନ୍ତି । ପିଲାମନଙ୍କ ପିଲାମାନେ ଏପରି ନିଜ ପାଇଁ ନିଜେ ନିଜର ଦାସ୍ତାବ ପ୍ରହର କରି ଅଶ୍ରୁ । ନିଜେ ନିଜକୁ ଶାପକ କରିବାର ଉଚ୍ଚ ପାଇଁ କରି ଥାଏ । ପରାମାରେ ସେହି କରେ ନିଜେ ନିଜକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ହେବ । "ଅର୍ଥାତ୍ ତାର ଅନ୍ୟକାଳୀ ଭାଇମାନଙ୍କର ଦାର ଶାପିର ବିଶ୍ୱର କରିବେ ।

ଏହା ଭାଇ ଅସାଧୁର କାର୍ଯ୍ୟ ବିହିବାକୁ ଦାର ମନ ବଳେ ନାହିଁ । ତାର ଆସ ସମାନ ଜ୍ଞାନ ବିଳରେ ସେ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ରହିଛ ହୁଏ । ଆଶମର ସମ୍ପର୍କ ଚେଷ୍ଟା କେବଳ, ବାଲକମାନଙ୍କ ଅନୁଭବରେ ଅମ୍ବାଶମର ଜ୍ଞାନ କାପ୍ରତ କରିବ । ଏଥେର କେହି କାହାକୁ ଅବଶ୍ୟ କରେନାହିଁ । କେବଳ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅବଶ୍ୟ କରେ । ଅଳ୍ପର ଶାପକ ମନୁଷ୍ୟର ଆମ୍ବା ସମାନ ଜ୍ଞାନ ନନ୍ଦା କରଇ । ସେଇଠାରେ ଏହି ଦୂରକ୍ଷିତ ନ ଥାଏ, ସେଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ହୁଏ । ସେଠାରେ ତାହାର ଧର୍ମ ଗୁପ୍ତର କାଗଜ ହୋଇ ଉଠେ । ମାନବ ଚରିତର ମନ୍ଦଭାବ ସୁନ୍ଦର ଗୁପ୍ତକ ବିଶ୍ଵିତ ହୋଇ ଉଠେ । ମନବର କର୍ତ୍ତ୍ଵବ୍ୟ ବୋଧ ଜ୍ଞାନ ହୁଏ । ହୁନ, ମାତା, ବାପ୍ପ ଭାବ ହୁଏ ଦୂରଦୂରେ ସ୍ଥାନ ପାଏ ନାହିଁ । ସେ ସ୍ଥାଧିକ ବାମୁରେ ବିତରିତ କରି ଦୂରଦୂରେ ସ୍ଥାନଗାନ୍ତ ପ୍ରକୃତି କରଇ । ସମ୍ପର୍କରେ କହିଲେ, ମନକ ପରିବର୍ତ୍ତ ମାନବର ପାପ ହୁଏ । ଶିଷ୍ଟର ଏହି ଉତ୍ତରଣୀ, ଯେଉଁ ଶିଷ୍ଟର ମନକର ଏହି ଗୁଣ ଗୁପ୍ତକ ବିକଟର ହୁଏ କାହିଁ, ସେ ଶିକ୍ଷା ନୁହେ । ତାହା ଭୁମି, ପାହା ଅଧିକ ଭାବ ।

ଆଶମର ସମ୍ପର୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟକାଳୀ ପରିଚିତ ଅଛି । ଏହି ମେତାର ମେମ୍ପରମାନେ ଆଶମର ପ୍ରିମ୍ପ ପାଇଁ ଦ୍ଵାରା ବନ୍ଦି ହୁଅନ୍ତି ପ୍ରତିବର୍ଷ ଶିଷ୍ଟକମାନେ ଏକହି ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ପ୍ରିମ୍ପପଲ ନିଜାଚିତ ହେଲୁ ପର, ସେ ତାଙ୍କ ସୁବିଧା ଦେଖି ଶିଷ୍ଟକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକଣଙ୍କ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକାଳୀ ମେତାକୁ ନିଅନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମେମ୍ପର ରିପର୍ଟର ତିକାର ଭାବ ରହେ । କାହା ରିପର୍ଟରେ ଆଶମର ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସ୍ଥାନ ରହେ । ଏପରି ପ୍ରଦେଶକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟର ଭାବ ବିହବ କରି ଆଶମର କାର୍ଯ୍ୟକାଳକ ଭୟକାର । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭୟକାରରେ ହେତୁମାନ୍ଦ୍ରାର ଯାହା କରେ ବା କରିବେ ଯେପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିଷ୍ଟକମାନେ ତାହା ସବି ମାନି ନିଅନ୍ତି । ଆଶମରେ ସେପରି ନ ଥାଏ । ପ୍ରିମ୍ପପଲ ଯାହା କରିବେ, ବା କରିବେ, ତାର ସମାଜୋତ୍ତମାନୀ ଭାବରେ କିଛି ଭାବନାମ୍ବାଦିର ଅଧିକାର । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭୟକାରରେ ହେତୁମାନ୍ଦ୍ରାର ଯାହା କରେ ବା କରିବେ ଯେପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିଷ୍ଟକମାନେ ତାହା ସବି ମାନି ନିଅନ୍ତି । ଆଶମରେ ସେପରି ନ ଥାଏ । ପ୍ରିମ୍ପପଲ ଯାହା କରିବେ, ବା କରିବେ, ତାର ସମାଜୋତ୍ତମାନୀ ଭାବରେ କିଛି ଭାବନାମ୍ବାଦିର ଅଧିକାର । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭୟକାରରେ ହେତୁମାନ୍ଦ୍ରାର ଯାହା କରେ ବା କରିବେ ଯେପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିଷ୍ଟକମାନେ ତାହା ସବି ମାନି ନିଅନ୍ତି । ଆଶମରେ ସେପରି ନ ଥାଏ । ପ୍ରିମ୍ପପଲ ଯାହା କରିବେ, ବା କରିବେ, ତାର ଶିକ୍ଷାକାଳକ ଭାବରେ କିଛି ଭାବନାମ୍ବାଦିର ଅଧିକାର । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭୟକାରରେ ହେତୁମାନ୍ଦ୍ରାର ଯାହା କରେ ବା କରିବେ ଯେପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିଷ୍ଟକମାନେ ତାହା ସବି ମାନି ନିଅନ୍ତି । ଆଶମରେ ସେପରି ନ ଥାଏ । ପ୍ରିମ୍ପପଲ ଯାହା କରିବେ, ବା କରିବେ, ତାର ଶିକ୍ଷାକାଳକ ଭାବରେ କିଛି ଭାବନାମ୍ବାଦିର ଅଧିକାର । ସମ୍ପର୍କ ଆଶମର କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜ ନିଜ ଅଭିନାଶ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ସୁବିଧା ପାଇବାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜ ନିଜ ଅଭିନାଶ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ସୁବିଧା ।

ଶ୍ରୀଶାନ ।

କାହିଁକି ଏ ତାବା	ନାଗପର ଏବେ	କାହିଁରେ ଛକିଆ	ମାଉ ଯାଉଥିଲା
ପାହିଣ ହୋଇଛି ବୋଳି,		କାହିଁରେ ଉଠୁଳି ଦଳ ।	
ସ୍ଵାନ ପଙ୍ଗେ ଶିବା	ବୈବାରିଛି କିବ	ଏହି ଶିରେ କେବେ	ଭେଶମୀ ପଗଡ଼ି
ପଞ୍ଚଥ ଘେଟ୍ଟରୁ ଖୋଲି ।		ଯାଇ ନାହିଁ ଅବା ଜହି,	
ସରେ ତେବେ ଦୂରି	କାହିଁକି ଗଢ଼ିଲା	କେବେ ଜନମନ	ମେଷ୍ଟି ନ ସ୍ଥଳ ଏ
ଗୋଟା ଗୋଟା ହୋଇ ମୁଣ୍ଡ,	ମଣିଷ ପୋତରୁ	ସମୁନା ଚରଙ୍ଗେ	ପୁଲସାର ଦେଲେ ହୃଦି ।
ବାଇଥ ହୋଇବି	ଏ ମଣିଷେ ହୋଇ ରୁଣ୍ଡି ।	କେବଣ ଭଜି ଭଜି ଯାବ,	ଗଲା ବେଶ ସମ;
କୁହ କୁହ କରି	କୁହେଇ ଯାଇଛି	ଅସାର ସମାର	ସାର ଭାବିବ କେ
କାହିଁକି କିଏ ପାହିଣ		ଜିତ୍ର ଅଚ ଦତ୍ର	ଦଳେ ତିବି ଭାନ୍ଦୁ
ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ହୋଇ	ପଡ଼ିଲା କାହିଁକି	କୁହୁଡ଼ି କାକର	ନେବି ଦେଖେ ନାହିଁ ଯାହା,
ଅକାରଗେ ଏ ବାରିଶା ।		କୁହୁଡ଼ି କାକର	କରନ୍ତା ଅଶାରର
କାଳ କି ଶାସ୍ତ୍ରା	ତାଳ ଭିନା ଶୁଣା	ଶୁଭର ଯାଉଛି ତାହା ।	
ଯାଉ ନାହିଁ ତାଳ ଅନ,			ମୁଣ୍ଡାର ନେବାରୁ
ଛାନିଅ କରିବ	ସାର ଦୁଲିଆ ଯେ	ଯାହାର ଏତେ ସାହୀପ,	
ଏହି ତ ସେହି ଶୁଣାନ ।		ସେହି ମାନବର	ଏ ଦଳା ଦେଖିଲେ
ମଣିମୁକୁଥିଅ	ଗୋଷ୍ଠଦର୍ଶିଆ	ତର ସଙ୍ଗ ମାତ୍ରେ ଦସ ।	
ନଟଅମାନଙ୍କୁ ତାଳ,		ବାରଶ ଅରେହି	ଅକାରଗେ ସେହି
ଗୋଟି ବାଟି କରି	ଏହି ପ୍ରାନ ସିନା	ମେତ୍ର ଆଏ ବୀରକେଶ,	
ପେଟରେ ପୂର୍ବା ଯାକି ।		ବେଶୀ ବଲସଗୀ	ମାଗିଗଲେ ସବି
କମଳ କୋମଳ	କଲେବର ଯାଇ	ଚଢ଼ିଦିଏ ଧରିକେଶ ।	
ମରନ ନ ଥାଏ ରୁଣି,		ପଞ୍ଜିଦ ଉପାଧ	ଦୁର୍ବୁ ଦିଗରୁ
ଏହି ଠାରେ ତାର	ଶାନ ଶିବାଦଳ	ଅଣି ରଣ୍ଜି କହେ କଥା ,	
ଖୋଲି ଖାଇଥାନ୍ତି ଆଖି ।		କାହିଁକି ମାନିବ	ଦେଖି ନ ଥାଏକ
ବ୍ୟକ୍ତନ ଅଞ୍ଚଳ	ସବାନ ଶାତ	ଶୁଣାକେ ସଜାନ ମଥା ।	
ବାଟ ଯାଇ ନିତ ଲୋହା,		ଦେଖାସନ କୋଳେ	ସ୍ଵଳ ଦେଲେ ଭୋରେଲୁ
ରୁହୁଁ ରୁହୁଁ ତଳୁ	ତଳୁକ ଅନୁତ	ଭାଲେ ପୁଣି ଏ ମାନବ,	
ଏଠାରେ ହୃଦ ତା ଘୋଡ଼ା ।		ଅକାଶକୁ ମୁଣ୍ଡ	ପୁଣ୍ଡ୍ରିକ ତଳେ
ତୁଳ ତଳୁ ଅଳ୍ପ	ଦିନ ଲୁଣି ଦିତା	ଥିବା ନୁହେ ଅସୁବା ।	
ମିଳଇ ଦିଦିକ ବଳେ,		ବାରଜନା ଗଣ—	ପ୍ରାଣଶେ ଗରେ
ଦିନେ ଅବଶେଷେ	ଏ ପଢ଼ିଥ ପାରେ	ନାହିଁ ଏହି ପରିଣାମ ,	
ଶିଥା ଯାଇ ନାହିଁ	ଶୁଅନ୍ତି ଅସି ସକଳେ ।	ଯାହାର କରମ	ଅବଳ ଦେଲକୁ
	ପଢ଼ ଅଛି ପଳ ପଳ,	ବିଧାତା ହୃଥର ବାମ ।	

ଆଜି ଦୂର, କାଳି
ଅନ୍ତେ ଥାଏ ପୁଣି ଦେହ ।
ଏବେଳ ମୁରଶେ
କାହାର ନୋହିବ ହେବ ॥

ପିତା, ଧର୍ମାମଦ
• ଅଭୟ ଚରଶେ
କାହାର ନୋହିବ ହେବ ॥

ଶମକ ଶୁଣାକ
ଅଜର ଅମର ସଦା ।
କଣେ ରସ ନଗେ
ଧରକୁ କରନ୍ତି ପଦା ॥

ଶ୍ରୀ ବାହୁ ନିଧ ପଢ଼ଇ ।

ପରିଛଦ ।

ଯେଉଁଗୁରୁ ମନୋଽତ୍ତରବ ପ୍ରକାଶକ ଶବ ଏବ ଅର୍ଥର
ବାହ୍ୟର ବାହ୍ୟମେତ୍ତର ମାନବଚରଣୀ ଭାବୀ ଅଥ ସ୍ଵର୍ଗବ
ପ୍ରକାଶକ ବାହ୍ୟପରିଷ୍ଠକ । ଦେଶ-କାଳ-ଏବ ଭେଦରେ
ଯେଉଁପର ଏକଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା ନିମ୍ନଲିଖିତ କରିବା ଶବ
ଅଛୁଟ, ସେହିପର ଏକପ୍ରକାର ବୃତ୍ତିରହିତ ଦେଲି ମଧ୍ୟ
ପୃଥିକ ମୁଖର ଦେଶରେ ବିଭିନ୍ନ ପରିଛଦ ଅଛୁ । ଏହି
ପରିଛଦକୁ ପାର୍ଶ୍ଵରେ “ମୋହାକ” ଏବ ଉପରିକାରେ
“ଡ୍ରେସ” (Dress) କହାନ୍ତି ।

ପ୍ରାଚୀନ ରୂପମାନେ କହିଥିଲୁକ ବି-ଶୁଣୁପିକା ପରିବର
ଅନୁର୍ଧତ ଅଭିନ୍ନ ପର୍ମାନ୍ତର ସମସ୍ତେ ଓ ଖେଳଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ
କିଳାପ ବି-ଶୁଣୁପିକା । ଏଣୁ ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ମାନବର
ବିବାହ, ଦାନ, ଶେଷ, ପ୍ରତିକ୍ରିୟା; ଦେବଦେଶ ଦୂରକ ଆଦି ପରି-
ପରିଛଦ ମଧ୍ୟ ପକ୍ଷ-ରକ୍ଷ-ମମ୍ପୁଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ । ଏହି ଶୁଣୁପିକ
ଦାରମନ୍ୟରେ ଏବ ମିଶ୍ରଣରେ ପରିଛଦ ନାନାପ୍ରକାର ।
ପ୍ରଧାନରେ ଏହି ପରିଛଦ ମଧ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ:—ଶୁଣୁପିକ
ଶାରୀରିକ-ଶାରୀକ, ଶାରୀକ-ଶାରୀକ ଏବ କେବଳ:—
ଶାମପିକ । ରସି, ମୁନି, ସାଧୁ, ସନ୍ଧାୟୀମାନଙ୍କ ପରିଛଦ
ଶୁଣୁପିକ, ପଦ୍ମନିଶ୍ଚ ଶୁଣୁପିକଙ୍କ ପରିଛଦ ପାତ୍ରିକ-
ଶାରୀକ, ଶାରି ଯରିଛଦ ଶୁଣୁପିକ, ନାରାର ପରିଛଦ,
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଶୀଳମାନଙ୍କ ପରିଛଦ ଶାରୀକ-ଶାରୀକ
ଏବ ଅନ୍ୟଧିୟ ମାନକାରି ଓ ନିକୃଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଶୀଳମାନଙ୍କ
ପରିଛଦ ଶାମପିକ । ଏଥିମଧ୍ୟ ଶୁଣୁପିକ କି ପରିଛଦ ଅଶବ୍ଦ
ପରିଷ ଓ ପ୍ରାଣିଷ୍ଠ, ଏବ ଜୟନୀ ଛାନ୍ଦ-ପରିଛଦ ଅତିର
ନାମପିକ । ଏହା ଲୋକମାନଙ୍କମନରେ ଦୃଢା ଭାବିତାନ୍ତରବ୍ୟବ ।
ସାହୁକ ପରିଛଦଧାରୀମାନେ ସ୍ଵର୍ଗ ଶୁଣୁପିକ, ପାତ୍ର,
ଦାନ, ପରିଛଦଧାରୀ, ଦୃଢା ଓ ସବ୍ୟବାଗୀ । ଏଥିରୁ
ଏମାନଙ୍କ ଦେଖିଲେ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରକାର, ଭାବୀ,
ସମାନ ଜନେ । ଏହି ସାହୁକ ପରିଛଦର ବର୍ଣ୍ଣନା ଶାଖରେ

ଏହିପର ଅଛୁ ;—

“କୌପିକମୁଖଙ୍କ ଶ୍ରୀଷ୍ଟ କର୍ମିଣବାରଣାମ୍ବା ।
ପାଦୁକେ ଘେପେ ଶୁଣୁପିକ କୁର୍ଯ୍ୟାନାର୍ଥୀ ସ୍ଵର୍ଗମୁହ୍ୟ ॥”

ଅର୍ଥାତ୍ ବସ୍ତ୍ରପୂର୍ବ ଦୂରଖ୍ୟ କୌପିକ, ଶାନ୍ତିବାରଣା
ପରି କର୍ମାଙ୍କଣେ; ପର୍ଯ୍ୟାଜନ ହେଲେ ପାଦୁକା ଏକମୋଡା,
ଅନ୍ୟ ସପ୍ରତି କରିବ କାହିଁ । ତମରେ ଏପର ପଦିଷ ପରିଛଦର
ବ୍ୟକ୍ତିଶୀଳ ପଟଟି । ଅବେଳ ଶାନ୍ତ-ବିଦେଶୀ, ନରହତୀ,
ଶତ, ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ନରଧନ, ଶ୍ରମଶାର୍ଦୁ ରକତଶ୍ରୀ ଓ ପରିଶ୍ରମ
ଭସ୍ତୁରେ ପ୍ରେକ୍ଷା ପଦିଷ ପରିଛଦ ଧାରଣକର ନିରାପଦରେ
ସବର ଭାବ କରିବାରୁ କୁଟି ବିଦ୍ୟ ଲୋକଙ୍କମନରେ ଏଥି
ପ୍ରତି ଶୁଣୁପିକ ଅନାପ୍ରାପ୍ତ ଜନେନ୍ଦ୍ରିୟ, ଏଣୁ ଏପର ପରିଷ ପରିଛଦ-
ଧାରୀ ସମ୍ମୁଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଦି କାହିଁ
ଏବ ହୋଇ ପରିଛଦ ହେୟ ହୋଇ ଅଛୁ । କିନ୍ତୁ କେତେକ
ବ୍ୟକ୍ତିଶୀଳ ସଭ୍ୟମାନରେ ଏକନ୍ତୁନ୍ତର ପରିଛଦର ଆବର୍ତ୍ତବ ।
ଏହା ବୈଦେହିକ ଲଂଘନ ଏକ ସାଧାରଣ ପରିଛଦ,
ଗୋଷକ ବା ପ୍ରତ୍ୱସ । ଏଥିରେ ବ୍ୟକ୍ତିଶୀଳ
ଚର୍ମ-ପାଦୁକା, ଏକଶୋଭା ମନ୍ଦିର, ଏକ ଦେଲୁନ, ଏକ
ଶାର୍ଟ, ଏକ ହୋଟ, ଏକ ନେକଟିଂର (ଗଲାବନ୍ଧ) ଏବ
ଏକ ହେଚ (ବୋଲ ନିମିତ୍ତ ଟୋପର ବିଶେଷ) । କେହି
କେହି ଓଷ୍ଟକୋଟ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏହି ପରିଛଦର
ମାନ ଦିନ ଦିନ ବଢିଲ, କରଣ ପ୍ରଥମରେ ଏପର ପରିଛଦ ଧାରୀ
ଧାରୀ, ଶିଦ୍ଧାନ୍ତ, ସମୁଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ
ଏବ ଏଥିର ମୂଳ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବେଶି ଥିଲା, ଦେଖ ସାଧାରଣ
ଲୋକମାନେ ଲଜ୍ଜାପୂର୍ବ ଏବ ଅର୍ଥାତ୍ବକୁ ଏପର ପରିଛଦ
ଧାରୀ କରୁ ତ ଥିଲେ । କର୍ମମାନ ସ୍ଵରତନ-ବିଦ୍ୟବ୍ୟବ୍ୟବ
ଦେଶକାର ସବର । ଏଠାରେ ସୁଦଧମାଲେକଙ୍କ ପରିଛଦର
ଅଭିର କାହିଁ । ସୂଲଭମୂଳ୍ୟରେ ଏପର ଏକ ପରିଛଦର
ସମୟି ହୟବର ଯେ କିନ୍ତୁ ସେ ପିନ୍ଧିଗାରେ ଏବ ଭୟ

ସମାଜରେ ଆଦର ପଇପାରେ । ଏହି ସୁଯୋଗ ପାଇଁ କେତେକ କାରାଗାର ବିମୁକ୍ତ, ଶଠ, କାରଳ, ସ୍ଵ-ପୂର୍ଣ୍ଣମୁଖୀଙ୍କ ଘୋଡ଼ାଇବା ଲାଗୁଥାରେ, ଏପରି ସମାଜର ପେଣ୍ଟ-କୋଟି ଦେଇ-ପଇଲୁଛ ଧାରଣପୂର୍ବକ, କ୍ଷେତ୍ର ମୟୁର-ପୁର ନିଜ-ଦେହରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦଣ୍ଡାକ ନାଚିଲୁପର, ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଦ୍ୟାମାନ । ସାବଧାନ ! ପଢ଼ିକେ, ସାବଧାନ ! ଏପରି ଉତ୍ସମ ପରିଷଦର ଯଦି ଆପଣମାଙ୍କ ମଧ୍ୟ କେହି ପରାମାର୍ଥ ଥିବେ, ତେବେ ଛଦ୍ମବଣୀ ଦଣ୍ଡାକରୁ କହିବେ ଯେ :—

“କିନ୍ତୁ ତୋ ମୁଖ୍ୟ-ପରାର ରଞ୍ଜା ପଢ଼ିବ ନିଷେଷ ହେଉ,
“ଶାରବେ ଶୁଣି ଶରାର କମ୍ପି ମୁର୍ଖରେ ଯିବୁ ଗତ ॥
“ପାତ-ଅନ୍ତିତ, ସମୟବିର, ଦୋହରବ ଶ୍ରୀରାଜା,
“ପ୍ରାଣ ପ୍ରେସ୍‌ର. ନାଶରେ ବସି; କରବ ହାହା-କାର ॥
“ଯେତେ ତୋହର ବନ୍ଦ; ପୋଦର, ଦ୍ୟକ୍ଷତକ କର ଶକା,
“ତୋ ନିନ୍ଦା, ଯଶ; ଦୂର୍ଲଭ ବାବ; ରହିବନାହିଁ ତକା ॥”

ବିଶେଷ ଆସେଗର ବିଷୟ ଏହି ଯେ ଏପରି କପଟା-ବୁଝାଇବ ମୁଖ୍ୟ-ପାପକ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଅଛନ୍ତି । କଥାରେ ଅଛି :—

“ଯାହାକୁ ରହିବେ କମ୍ପା ଶାଶ୍ଵତ,
.ତାହାର ଜଗରେ ମନ୍ତ୍ର ବରସୁ ॥”

ଏକ ପିଲାଲ ମୁଣ୍ଡ ଏକଖଣ୍ଡ ରୁଟି ପାଇଲେ ଏପରି କମ୍ପା ଶାଶ୍ଵତ; ନାକ ଅଗରେ ତେଣା ଦେଇ ମୁଗାଦେସ କରିବାକୁ ଅଗ୍ରବର । ହରା କହିଲେ ଖଟ ଖଟ । ଏପରି ଯେଉଁ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ଦଶ, ସେଥିର ନେନଦାମାନେ “ହୋମ ତୁଳ” ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟାପ । ଜଳରେ ଯାଦଦେଇ ବୁଲେଲ ମୁଖଦେଇ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଭାଙ୍ଗିଲ ନାହିଁ; ସେଥିରେ ସୁଣି ହେତୁ-କୋଟି ବୁଟ ? ଗୋବିନ୍ଦନାନୀ ସତ ଲେଖିଛି “ଏଥର ମନେ ସାହେବ ହେବ ।”

ଶ୍ରୀ :—

ଶି ଶା

ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାର ଗତି ଦେଖି ମନରେ ସୁଦଃତ ଉଦିତ ହୁଏ ଯେ ଶିକ୍ଷାର ଗତି କର୍ତ୍ତା ଆହୁକୁ ଯାଇଅଛି ? ଉନ୍ନତ ଆହୁକୁ ନା ଅବକାଶ ଦିଲୁବା ଅଛନ୍ତି ଆହୁକାଶ ଲେକେ ଭବି ଅଛନ୍ତି ଶିକ୍ଷାର ଗତି ଉନ୍ନତ ଆହୁକୁ ଯାଇଅଛି, ମାତ୍ର ମୋ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୁଦ୍ଧିରେ ମୁଁ ହିର କରିଅଛି ଯେ ଶିକ୍ଷାର ଗତି ଅବକାଶ ଆହୁକୁ ଦେଇଅଛି ।

ପ୍ରଥମଟା ଦେଖନ୍ତୁ, ଅଭିନନ୍ଦ ସମନ୍ତେଷିତାବଳ୍କ କୃତ କିମ୍ବାତିତ୍ତାମଣି, ନାନ୍ଦନୁଷ୍ଠାନାସକ ରସକରୋଳ, ଉପେନ୍ଦ୍ର ଉତ୍ସକ ତୋଟିବନ୍ତୁ ଶ୍ରୀରାଜା, ବୈଦେହୀଶ୍ଵରିଲାପ ପର୍ବତ କାହାଙ୍କୁଣିକ ଆଲେବନା କିଲେ ଯେପରି ଶାତମାର, ବସ୍ତ, ପ୍ରତି ଓ ଅନ୍ତକାରୀପ୍ରତି, ପଦଲାଳିତ୍ୟ, ଭାଗର୍ଭକ ବଚନା କୌଣ୍ଠିଲ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହେବ; ତାହା ଆଧୁନିକ କବିଙ୍କ କବି-ଦାରେ ସରଦୃଷ୍ଟ ହେଉଅଛି କି ? ଏମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ବଧାକାଥ ଓ ମଧ୍ୟକାବୁଲି ବଚନା କିମ୍ବାନିମ୍ବରେ ଅବହିତ; ପୁଣି ଆଧୁନିକ କବିଙ୍କ ବଚନା ଏବଂ ନିମ୍ବରେ ଅବହିତ କହିଲୁ ଅନ୍ତକ୍ଷିତ ହେବ ନାହିଁ । ହେବ କି ଯେବୀମାଙ୍କ ଉପରେ ତୀରିବାର ଶିକ୍ଷାର ଏବଂ ଅନ୍ତକ୍ଷିତ ହେବିଅଛି କବିନାନେ ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଅଭିନନ୍ଦରେ ଦେବ କିପରି? ପ୍ରାଚୀନ କବିନାନେ ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଅଭିନନ୍ଦରେ

ବିଶେଷ ପାରଦଶିରୀ ଲାଗ କରିଥିବାରୁ ତାହାଙ୍କ କବିତାରେ ନାନା ଛନ୍ଦ, ଅଳକାର, ରସ ଓ ଶଦାତମର ପ୍ରକାଶ କର ଯାଇଅଛନ୍ତି । ଆହୁର ମଧ୍ୟ ଆୟୁଷେବ, ଜ୍ୟୋତିତିଦ, ଶାରିତିକ ପ୍ରତିର ନାନା ବିଷମୁଗତ ଭାବ ନେଇ ପଦ ରଚନା କର ଯାଇ ଅଛନ୍ତି । ଯାହା କି ଆଧୁନିକ ନାନ୍ଦନିଷିଦ୍ଧମାନଙ୍କ ଦୁରୋଧ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛି । ଆହା ! କି ମୁକୁର ବଚନା କୌଣ୍ଠିତ ? ସେଥିରେ କେତେ ବାହା ଦୁର୍ବୁଲ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଲାହିଁ । ସେହି ଅବନା ଶକ, ସବେଷ୍ଟକ, ନିରୋଷକ, ଯୋଗିଯମକ, ଆଦିଯମକ, ପ୍ରାନ୍ତ୍ୟମକ, ଶୋମୁଦ୍ରିନ, ବ୍ୟାଗ୍ରତନ, ଦିହାବଲେକନ ପର୍ବତ ରସର ଅଳକାରପୁଣ୍ୟ ପ୍ରମମନ ପାଠକଲେ ମନରେ କି ଅପରା ଭାବ ଜାତ ନ ହେବ; ଆଧୁନିକ କବିଙ୍କ କବିତାରେ ସେ ସାବ କାହିଁ ? ଏଥରୁ ଅନ୍ତମିତ ହେଉଅଛି ଉତ୍ତାନୀ ପ୍ରେପର ଶିକ୍ଷାର ଗତି ଦେଖିବା କବିତାର ଉନ୍ନତି ।

୨ୟତଃ :— ପ୍ରାଚୀନ ଶିକ୍ଷା କିପରି ସୁଶ୍ରୁତନାବକ ଥିଲ ତାହା ଦେଖାଯାଇ । ସେବାଳରେ ଯେଉଁ ପୁରୁଳ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରକାଶିତ ଥିଲା ତାହା କି ସୁନ୍ଦର । ସଙ୍ଗ ଶାସ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଥମରେ ୧୯୫୫ ବ୍ୟାକରଣ ଶିକ୍ଷା ଦିବ୍ୟ ଯାଇଥିଲ, ବଦପରେ ଅମରକୋଷ ଆଦି ଅଭିନନ୍ଦ ଶିକ୍ଷା କରୁଥିଲା । ଅନ୍ତରୁ

ପୁଣି, ନୟାସୀ, ବେଦ, ବେଦାନ୍ତ, ଜ୍ଞାନବିଦ, ଆୟୋଗବ୍ଦି, ଲିଖିତ, ଶରୀର, ପରମେତ ଆଦି ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ଲାକରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥଳମାନ ପ୍ଲାଯିଟ ହୋଇ ଶିକ୍ଷାର ସ୍ଵରୂପୋଦିତ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଥମ ବିଧାକରଣ, ଅଭିଧାନ, ଗଣିତ, ଲିଙ୍ଗନ ଆଦି ପ୍ରାର୍ଥମିକ ଶିକ୍ଷା ଶେଷ କରି ଯାହାର ଟୁମର ସ୍ଥଳର ଅଧ୍ୟୟେନ କରିବାକୁ ଆପଣ ଜନ୍ମୁଥିଲା ସେ ଉଚ୍ଚ ବିଭାଗରେ ଅଧ୍ୟୟେନ କରି ପଢ଼ୁଥିଲା । ପ୍ରେସମାନେ ଗୁରୁ ଶୁଦ୍ଧରେ ରହି ଅଧ୍ୟୟେନ କରୁଥିଲେ । ବାଳକମାନେ ସାଧାରଣଟି ଅନୁଭବର ପ୍ରେସ । ସେମାନେ ସେପରି ଆଦର୍ଶ ଗୁରୁଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷର ରହୁଥିଲେ, ସେପରି ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷା ଲଭ କରୁଥିଲେ । ଅଧ୍ୟାତ୍ମା ସେପରି ଦେଖିବାପାଇ ଉଦ୍‌ଦିତ ସ୍ଵରୂପ ଅଦରାର୍ଶ ଶିକ୍ଷକ ମେଲିବା ଦୁରୁଦ୍ଧ । ଆଜିକାଳ ସେହିମାନେ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିର୍ଭାବିତ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ କେବଳ ନାମରଟି ଶିକ୍ଷକ, ମାତ୍ର ଶୁଣଶୁଣ୍ୟ ଭାଗ୍ୟରୀଣୀ ବୋଲିଲେ ଅନୁକୂଳ ହେବ ନାହିଁ । ପ୍ରକଳନ ଶିକ୍ଷକ କାହାକୁ ?

ଶିକ୍ଷକ ସାଧାରଣତଃ ଦିନରୁଗତର ବିଭିନ୍ନ ସଥା :—
ଉତ୍ତମ, ମଧ୍ୟମ ଓ ଅଧିମ । ଏମଙ୍କ ରିଚେୟ ସଥା :—

ଉଦ୍‌ବିନ ଶିକ୍ଷକ :—ଯେହଁ ଶିକ୍ଷକ ମୁଣିଜୀ, ନଥ୍ୟବୁନ୍ଦ
କର୍ତ୍ତ୍ଵପଦସ୍ଥ; ଅନୁଭବ, ଚନ୍ଦ୍ରଶ୍ଲୋକ; ଅଚିରାତ୍ମ, ଗୁମ୍ଭାର
ଉଦ୍‌ବିନ, ନିଷ୍ଠାର୍ଥ, ସରଦୀଙ୍ଗ, ବିଶୁରକ୍ଷଣ, କମ୍ପାଠୀ
ଅନ୍ତରକ୍ଷଣସ୍ଥ, ଲିପିକଣଳ, ଏକାଶମାସ୍ତ୍ର, ଶୁଦ୍ଧର ଫିରାକଟ୍ଟୀ,
କିପରି ଶକ୍ତା ଦାନକଲେ ଶୁଦ୍ଧମାନେ ସମ୍ଭବରେ ହୃଦୟମଜନ
କରିବାକୁ ସମୟ ଦେବେ, ତଳେପ୍ରାୟୁକ୍ତ, ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷାରେ
ଶୁଦ୍ଧମାନଙ୍କ ଉପରେ ଓ ଆକାଶ ବର୍କନ କରିବାକୁ ସମୟ,
କର୍ତ୍ତ୍ଵପଦସ୍ଥ ସାଧକରେ କ୍ଷେତ୍ର; ଶିକ୍ଷାଦାନରେ
ଆନନ୍ଦବୋଧ
ପ୍ରଭୁତି ସଂଦର୍ଭର ସମ୍ଭବର ଆଧାର, ସେହି ମହାନ୍ତରର ବ୍ୟକ୍ତି
ଉଦ୍‌ବିନ ଶିକ୍ଷକମଧ୍ୟରେ ପରିଗଠିତ ହୃଦୟରେ । ଏହିପରକାର
ଶକ୍ତା ଶିଖିଷ୍ଟ ଟିକ୍କଣ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷକ ପଦବାର୍ଥ ।

ମଧ୍ୟମ ଶିକ୍ଷକ :—ସେହି ଶିକ୍ଷକ ଅନନ୍ତରୀକ୍ଷୁ, ଏକାପ୍ରତି-
ବିଦ୍ୟୁତ, ବିଦ୍ୟା କାର୍ଯ୍ୟରେ ସୂଚନା ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷାରେ
ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦ ଅନନ୍ତ ଓ ଉତ୍ସାହ କରନ୍ତି କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ,
ତାଙ୍କ ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶ୍ରୀମଦବଜ୍ର କେତେବୁଝ ଉପକାର
ହେଉଥାଛି, ତିନ୍ତା ବିବହତ, ଅଧ୍ୟାତ୍ମାନାନ୍ଦର ଦୃଷ୍ଟି କରିବି
କେବଳ ସମୟ ଦର୍ଶକ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ବନ୍ଧକ,
କିନ୍ତୁ ସଫ୍ଲୁକ୍ଷେଣ ତାହାର ପଦାଳ ରୁଦ୍ଧିବାକୁ ଅସମର୍ଥ,
ଅନୁଭବ ରତ୍ୟାଦି ଗୁଣବିଶ୍ଵିତ, ସେହି ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟମ ଶିକ୍ଷକ
ବୋଲି ଗ୍ରୁହ୍ୟ ।

ପ୍ରାଣମାନେ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟକଳାତ୍ମା ଶିକ୍ଷା ପାଇ ସନ୍ତାନ-
ପରମ୍ପରା, ବଦ୍ୟାବ୍ସରେ ଯଶ୍ଶାଶୀଳ ଓ ପରିଶାଶିରେ ମନ୍ଦ୍ୟ-
କାମର ପରିଶର୍ମ ଦେବାକୁ ସମ୍ମ ଦ୍ଵାରୁ । ମଧ୍ୟ ଶିଷ୍ଟକଳ
ଠାରୁ କେତେକାଂଶରେ ଏହା ପଦିଗ୍ରା କରିଯାଇ ପରେ ।
ଅଧିମ ଶିଷ୍ଟକଳଠାରୁ ଏହି ଆଶା ଏକାବେଳକେ ସୁଦୂର
ପରାପର । ତେଣୁ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟକଳ ଠାରୁ ମନ୍ଦ୍ୟ-
ଆସିଲେ ମଧ୍ୟ କାଳକୁ ଶିକ୍ଷକରେ ଓ ଜାନର ପ୍ରାକରେ
ଛୁଟ ସର୍ବ ଓ ତଥାବାନ୍ ଦ୍ଵାରୀ । ଅଧିମ ଶିଷ୍ଟକଳଠାରୁ
ଅତି ସର୍ବ ଓ ବୃଦ୍ଧମନ ଶୁଣ ଆସିଲେ ମଧ୍ୟ-ଆଜ୍ଞାନ ଓ ମୂର୍ଖ
ହୋଇଯାଏ, ଶିକ୍ଷକରାର ପରଶାସା ଦେଇ ବା ଜୀବନକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଖଲେ ମଧ୍ୟ ଯଦି ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟକର ଗୁଣ ସମ୍ମର୍ଦ୍ଦ ଅଭିନ ଥାଏ,
ତାହାକୁହେଲେ ତାହାକୁ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟକର ଗୁଣକାଳରେ
ଭୁଷିତ ପରା ଶିଷ୍ଟକର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟକ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ।

ପ୍ରାଣସର୍ବ ଶିକ୍ଷାପାର୍ଶ୍ଵ ୮ମ ପ୍ରକର (ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ) ଶିକ୍ଷକ
ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ; କାରଣ ଶିକ୍ଷକରାର ପରିଶାଶିରେ ବ୍ୟାପାରରେ
ବନ୍ଦରର ପରିଶାଶ, ଯତ୍ନ ଓ ଅଧିବିଷୟ ବ୍ୟାପରେ କେହି
ପିତକାମ ହୋଇଯାଇରୁ ଦାହୁଁ । ପରିଚାରରେ ଶିକ୍ଷକରାର
କାର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ଗୁରୁତ୍ବ ଦାରୀ ଓ ଏହାର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ମଧ୍ୟ
ମହାନ୍ ଅଟେ । କି କା ପ୍ରକର ଓ କାନାକୁଳାପନ୍ଦିତମଳ
ମହି କେବଳବାଲକାମାନଙ୍କର ବିଦ୍ୟାକୟରେ ସମାଶେ
ଦ୍ଵାରୀ । କେହି ଶକ୍ତି ବୁଦ୍ଧି, କେହି ପ୍ଲାନ ବୁଦ୍ଧି, କେହି ଧୀର,
କେହି ଚଞ୍ଚଳ, କେହି ବିମନ, କେହି ବୈଦି, କେହି
ମନୋଯାତୀ, କେହି ଅନ୍ୟମନ୍ୟ, କେହି ପ୍ରାସାଦରେ ଲାଲିଦ
ପାଲିତ, କାହାର ଅବା ଦେଖିବାରେ କାପା ଏପରି ସ୍ତଳେ
କେତେ ବାକିମାନର ପାଇଁ କି ଯତାୟ ଅବଲମ୍ବନ କଲେ
ଦେଖିବେ ଆପରାଧ ସତର ବିଦ୍ୟାକୟ କରି କାର୍ଯ୍ୟମାନୀ
ହେବେ, ଏହା ଜୀବିକାପାର୍ଶ୍ଵ ମନୋଦିଲିଙ୍ଗରେଣ୍ଟ ଶିଷ୍ଟକ
ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରାଣମାନଙ୍କ ହୃଦୟକମ କରିବା
ପାର ଶିକ୍ଷକ ମହାଶୀଯକ, ବିଦ୍ୟାରେଣ୍ଟ ଓ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ
କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହା କି କଲେ ବାଲକାମାନଙ୍କର
ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟକ ମୁଦ୍ରିତ ଦ୍ଵାରୀ କାହୁଁ । ଦୁଷ୍ଟକ ଯେପରି ମୁଦ୍ରିତ
କରିବ ଷେଷରେ ସ୍ଥାପନରେ ଶାକ ଅକୁରିତ, କେତେବେଳେ
ଓ ମୁଦ୍ରିତରେ ଦଳରେ ସୁଗୋଟିର ହେବାର ଦେଖିଲେ
ଆଜିର ଦ୍ଵାରୀ ଦ୍ଵାରୀ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ
ନିଶ୍ଚିମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦେଖି ମୁଖୀ ଦ୍ଵାରୀ । କବାଚାର
ଦ୍ଵାରୀ ଖଣ୍ଡି କାଟି ଭାବର ଯେପରି ସୁନ୍ଦରମୁଣ୍ଡି ନିର୍ମାଣ କରି

ପାରିଲେ ସତ୍ତେଷ୍ଠ ଓ ସୁଖ ଅନୁଭବ କରେ, କୋମଳ ମତ
ଶିକ୍ଷା ହୃଦୟ ସ୍ମରିତ ଓ କାନାଶୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିଭିନ୍ନ କରି
ବ୍ୟାପକ ଶିକ୍ଷକର କାହୁଁ କିମ୍ବା ତଥା ଅରେ ଘର
ଦେଖିଲୁ, ବାଲକର ଘର ସୁଖ ଦୁଃଖର ରହ ତାହାର
ହୃଦୟରେ ନାହିଁ । ଶିଶୁ ହୃଦୟରେ ଜଳ ଓ ନାଚର ଘାତ
ଦେଖିଲେ କିମ୍ବା ପ୍ରାଣକର ରହିବ ପାରିଛନ୍ତି ।
ପଳକର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କାଳକମାନେ ଭ୍ରମିତ୍ୟତରେ ନିଜର ସୁଲଜ
ବରିବ ଓ ସମାଜର ଆବଶ୍ୟକ ଭାବକ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି ।
ଶିକ୍ଷକ ମହାଶୀଯକ ସେମାନଙ୍କ ପେଶିପର ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥାଏ ।

ଏକବିଧ ଶିକ୍ଷାପାର୍ଶ୍ଵରେ ଉଚ୍ଚଜ୍ଞ କାହୁଁକି, ସମ୍ମା ଭାବରେ
ବାହୁଁ କହିଲେ ଅମ୍ବୁକ୍ତ ଦେବ କାହୁଁ । କୋମଳ ମତ ବାଲକ
ବାଲକାମନକ ମହିକଳ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରିପରି
ମନୋଦିଲିଙ୍ଗରେ ଶିକ୍ଷକ ଆବଶ୍ୟକ । ଏହା ଇଂଣଣ୍ଟ,
ଜର୍ମାନ, ଆମେରିକା, ଜାପାନ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ପରିଦେଶମାନଙ୍କରେ
ପ୍ରକଳିତ ହେଉଥାଏ । ଅମ୍ବୁଦେଶରେ ପ୍ରାଚୀନ ଶିକ୍ଷା
ପ୍ରଦାନ କରି ଯାହାର ମନର ଘର ଓ କାର୍ଯ୍ୟରଗତ ଯେଉଁ
ଆହୁକୁ ଯିବାର ଦେଖାଗଲ ଗୋଟିଏ ସେହି ବିଭାଗକୁ
ଦେଖିବା କଲେ । ସେ ବିଦ୍ୟାମୟୀ ଚାରିଗୁଡ଼ରେ ଉଦ୍‌
ଦେଶର ଲଜ୍ଜା କଲେ । ଅମ୍ବୁଦେଶର ଚିତ୍ରକଳ ଶିକ୍ଷା ଇନାମି
ଇନ୍ଦ୍ରରେ ଶେଷ ମନୋଦିଲିଙ୍ଗରେ ପ୍ରତିକିଳ । ଆମ୍ବୁ ଦେଶର ଗୁରୁକୁ
ଶିକ୍ଷାରେ ଯେପରି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମନ୍ମରେ ବିରମି ଶୌକ ପ୍ରଦାନ
କରିଯାଇ ଥିଲ, ଇନାମି ତହୁଁ ଇନାମି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସର୍ବତ୍ର
ପରିଦେଶ ମାନଙ୍କରେ ପ୍ରକଳିତ ହେଉଥାଏ ।

ପ୍ରାଣସର୍ବରେ ରହି ଶ୍ରୁତମାନେ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ଝାତନାତ
ପାଦନ କରି ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ବିଦ୍ୟାବିଦ୍ୟନକରବଟା ମନ୍ଦରମ
ଯାହା ଅମ୍ଲକୁ ଦେବଦୂରିର ଶ୍ରେଷ୍ଠପରି ସବୁଦୂରିନା
ଲାଭକର ପରିଶ୍ଵର ଶାଶ୍ଵତିକ, ମନହରକ ଓ କେତେକବଳରେ
ଆପାହ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ଯାଧନ କରି ଅମରନ ଲଭ କରି
ଯାଇଥାଏ । ତାହାର ପ୍ରଦାନ ପରାମରଶ ଭୁବନେଶ୍ୱର
କୋଣାର୍କ ଅବଶ୍ୟକ ଦେବାକର ରହିଥାଏ । ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାକେଳେ
ଅନ୍ତର୍ଭାବରେ, ମାତ୍ର ପ୍ରତୀକ ଶିକ୍ଷାପାର୍ଶ୍ଵ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା,
ରହିବ ଶିକ୍ଷା ମନେ ଜଳେ ଜାରିବିଶା ପ୍ରାସାଦ ହେଉଥାଏ ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖି କିମ୍ବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସେ ଆହୁକୁ

ମତ, ଏହି ଟଙ୍କାଥିଲୁ କି? ଧନୀ, ଚରିତ୍ର, ଜ୍ଞାନ, କଣ? ଦିଦ୍ଧାର କଣ ହେଉ କେବି କୁଣ୍ଡଳାରୁ କି? ମାତ୍ର ରହାକର ଦୟାପରି ଯେ କୌଣସିପ୍ରକାରେ ହେଉ ଅର୍ଥ ଉପରୁ କର ପାରିଲେ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥ ଯେ ଅନର୍ଥ ମୂଳ କାରଣ ଏହା କୁଣ୍ଡଳାକୁ କି ଜ୍ଞାନ କାହାର? ପ୍ରାଚୀନ ଶିଶ୍ଵାସ କି ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ହୋଇ ପରୁ ନ ଥିଲା? ନାନ୍ଦବନନ ଅଛି ପରି— “ଦିଦ୍ଧା ଦିଦ୍ଧା ବନମୟୁ ବନମୟୁ ଯାତ ପାତ୍ରଗାହ” । ପାତ୍ରଧାରନମାୟୋତି ଧନୀକର୍ତ୍ତା ତିରଣ୍ୟ ସୁରା” ଏ ନାନ୍ଦ ବନନ ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟକାଳରେ କେତେବୁଦ୍ଧ କର୍ମ୍ୟକାରୀ ହେଉ ଥିଲା ଏହା କେବେଳେ ଜ୍ଞାନ ଆନ୍ତର କି? ଅବଶ୍ୟ ସମସ୍ତେ, କୁଣ୍ଡଳାରୁ, ଭୁବନ ଅଛନ୍ତି, ମନ୍ତ୍ର ଜ୍ଞାନୀ କହୁଛି କିବି? ଏବଂ ତା ମଧ୍ୟ ନେଇଛି କିବି? ରାଜାନା ସୁଲମାନକରେ ଯେଉଁ ନାନ୍ଦକିଷ୍ଠ ପ୍ରକାର ବିଷୟ ପ୍ରକଳିତ ହେଉଥିଲା, ତାହା ଜ୍ଞାନୀରେ ପରିଶର ହେଉଥିଲା କି ତା ଯେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ନିର୍ମନ କବ ଅଛି କି? ଯେତେବେଳେ ତାହା ପାତ୍ର୍ୟକୁ ନୃତ୍ୟ, ଲଜ୍ଜାଧୀନ, ତାହାରେଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପେହିପରି ଲାଙ୍ଘାଧିନ; ଦେବେ; ଏତିବାର ପରି କଣ ହେଉ ଅଛି । ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ଗୁରୁକୁଳ ଶିକ୍ଷା ନିର୍ମନ କି ସୁନ୍ଦର ପ୍ରତିଗାନର ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଶର ହେଉଥିଲା ।

ଦେଶର ସଜା, ଜୀବାର, ମହାଜନ ପ୍ରତିତ ବଢ଼ିଲୋକ-ମାନେ ଗୁରୁକୁର ଏବଂ ଗୁରୁଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷରେ ଥିବା ଗର୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ ମାନକର ଖୋରକ, ଯେତାକଥାଦ ଯାବଣ୍ୟ ଭାବ ବନ୍ଦନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଗୁରୁ ଓ ଶିଖମାନକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ତିରୁ ନେଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀମାନେ ଗୁରୁଗୁରୁରେ ରହି ଉପାଦାନ ଦ୍ୱାରା ପାହାର କିଛି ଉପାଦାନ କରୁଥିଲେ । ଏ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଆସୁଥି ଗୁରୁକୁ ଗୃହଶର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟ ଲଜ୍ଜାର ଉଦ୍ବନ୍ଧ ବହୁଥିଲା । ଶ୍ରୀମାନେ ଗୁରୁଗୁରୁରେ ଥିବା ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀବନକୁ ଗୁରୁଙ୍କ ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ରଖୁଥିଲେ । ଅଭିଭବକମାନେ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀରେ ଅସମ୍ଭବ ନ ହୋଇ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବୁଦ୍ଧିରେ ସମ୍ମତ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ । ଅଭିଭବକ ଓ ଶ୍ରୀମାନେ ସେ ସମୟରେ ଗୁରୁଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ୍ ଦେବତା ସଦୃଶ

ଜୀନ କରୁଥିଲେ ଓ ଦିଦ୍ଧନୂଆରେ ତାଙ୍କର ସେବା ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସେବା ପୂଜାରେ ବୁଝୁ ମହାଶୟମ୍ଭୁଷଣ ହୋଇ ଯେଉଁ ଆଶାବାଦ କରୁଥିଲେ, ଦିଦ୍ଧନୂଆରୀ ସେମାନେ ଦିଦ୍ଧାର୍ଥକ କର ସାପାରିକ ଯାବଣ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ କୁଣ୍ଡଳ ଲଭୁଥିଲେ । ଉଦାନୀ ଶିକ୍ଷକମାନେ ସରକାରୀ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବାରୁ ଅଭିଭବକମାନକର ସେମାନଙ୍କୁ ଆପଦି ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ବେଳନ-ଶ୍ରେଣୀ ଶୁକର ଦୁଇଥିଲା କିନ୍ତୁ କରୁଥିଲୁଛନ୍ତି । କୁଣ୍ଡମ୍ ପ୍ରତି-ଯୋଗଶ କରିବା କି ଦୂରର କଥା; ନିଜେ ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ଖୋଜିବା ମୁଠେ ପାଇବାକୁ ନାହାନ୍ତି । ସରକାର କେତନ ଶର୍କ୍ରାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଉପରିମତ ମାସକୁ ମାସ ନ ପାଇ ଥାଏ ମାପରେ ସୁରା ପାଇ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଟିକାର ଉନ୍ନତ ହେବ କଣ? ଶିକ୍ଷକଦା ଶୁକରରେ ତ ଶିକ୍ଷକ-ମାନକର ପେଟ ପୂରିଲା କାହାଁ । ଦେଖୁ ସେମାନେ କୁଣ୍ଡମ୍ ଓ ନିଜର ଜୀବନ ଯାଥା ନିଜାହି କରିବା ପାଇଁ ନାହା ଶିକ୍ଷକ-ମାନକର ପରି ସମୟ କଟାଇଲେ; ଶିକ୍ଷାର ଉନ୍ନତ କଲେ ଉପାୟ ଭାବିବାକୁ ବା ଯାହି କରିବାକୁ ସମୟ ଲେଜେଗଲେ? ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶରେ ଯେପରି ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରୋତ୍ସହ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିଲୁ, ଏହିପରି ସମୟରେ ଯଦି ଦେଶମ୍ଭୂତ ଏବଂ ଜୀବାର ନିଯୁକ୍ତ କରିବେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଦିଦ୍ଧାକ୍ଷର ଶେଷକ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାକାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଦିଦ୍ଧାକ୍ଷର ଶେଷକ କରିବେ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକ-ମାନେ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷକଦା କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଜୀବନର ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପଦିତ ମନେ କର ଦିନମ୍ବରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବେ, ତେବେ ଆମ୍ବମାନକର ମାତ୍ରଭାବର ପୂଜା ଶାଶ୍ଵତ ଅବଶ୍ୟ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେବ ଏବଂ ସୁଣ୍ଠିଶାର୍ପ ପୌରକରିବାରେ ମାତ୍ରଭାବର ରହିଲ ହେବ । ହେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳୀଯ ଶିକ୍ଷକ ବୁନ୍ଦ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଧାରୀ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳାର ସମ୍ମାନରେ! ଆସ, ଆସମ ନିଜର ଅନ୍ତର ମନୁଷ୍ୟର ଉନ୍ନତ ପାଇଁ ସଙ୍ଗେ ଦୂରପରିକର ହେବ ଯାହି କରିବା । ମା ବନ୍ଦେଶ୍ୱର! ଆସମ ନିଜର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ କ୍ରିତ ହେବା ପାଇଁ ସୁମୁକି ଓ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରଦାନ କର, ଏହା ମୋର ବିବ ଶ୍ରୀଭବତରେ ବିଶେଷ ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ଆସନ୍ତର

ଶ୍ରୀମଥ୍ ମେହେନ୍ଦ୍ର ବେଳହୁର ।

'ଶରତ୍ ।

ଦୂଷି ପୂର୍ବ ଗାନ୍
ଗୁରୁକ ଭରଷା ସାରି,
ସାନୁ ମାଳ ସ୍ଥାନୁ
ଦନକୁ ନବୁନେ ଠାରି,
ଛିମ୍ବା ପଥେ ଟାଣି
ଏକାକେ ଅଦୃତ୍ୟ ରଥ,
ଶରଦର ଜାଣି
ହେବା ବେଳ ମନୋରଥ ।

ତାଙ୍କୁ ଶାମ୍ପୁ
ଚାକସା ଦଢ଼ିଲ ଉଣା,
ଧରସୀରେ ହୃଦୟ
ବାଜିବାର ବଲ୍ଲ ଶୁଣା ।

ତାନିଲ ସର୍ମାର
ଧବଳ-କାଶ-ଗୃହ,
ଛିମୁରେ ଲୋଟିଲେ
କାକର ଛନେ ଅମର ।

ଦୋହାକୁର ପଦ୍ମ
ଛତ କି ଧରନ ଟେକ,
ଥରେ ଥରେ ଟେକ
ଲୁଣେ ଲୁଣେ କେଖ ।

ଶୁଣୁ ଶୁଣୁଶାଶା
କୁପତ ହୋଇଲେ ବଣା,
କୁହୁମ କାମିନୀ
ନାମକୁ ହେଲ ଅଳଗା ।

ଦିନେ ଦିନେ ଧ୍ୟାନ
ବନ-ରଣ ଯାନ
ବରଣି ଆପାର ଶର,
କ ମନେ ବର୍ଷରି
ବାହୁଡ଼ିର ତର ତର

ଦୟାରେ ସରସା
କୁମୁଦନୀ ଦେଖା ପାଇଁ,
ଦେହଶୀ ରହୁରେ
ଶୁଣ କୁଣ୍ଠେ ଶୁଣ ଯାଇଁ ।

କୁଣ୍ଠ କାମିନୀ
କାନ୍ଦ ହେମ କୁମୁଦରେ,
ଦବା ନିଶା ନାରି
ଦିବେକ ମଧ୍ୟୟ ଅଗେ ।

ଗରନ ସାରରେ
ତରଣୀକ ସମୀରଣ,
ଦୟାରେ ବହୁ
ଦେଖାଉଛି ବଢ଼ ପଣ ।

ଧନତ ସଦନ୍
ପେଟୁହନ୍ତି ଶୁଣ୍ଠ ଧବ,
ଲଭଲେ ଧାରେ
ତୁଳ ସଜ ନ ଲେଡିବ ।

ପୁଷ୍ଟି ପାଦରେ
ବିଳପେ ସବକେ
ପଳ ଏବେ ପ୍ରଜାପତ,
ଦେଇ ନୁହେ ସେ
ପଚଣ ସୁରୂପୀ
କିଛିବ ପ୍ରଜାପତ ।

ଧୂର ଧୂର ଚାଳ
ଚାଲୁବେ ବାହ୍ନ
ପାଲୁ ଧାନର
ଚାଲୁକ ଲୁଣି
ଏବେ ଅସି ହେଲ କାଳ !

ବହୁ ବରନକ
ଇକଥର ପ୍ରୟୁସନ,
ବାଳକ ବାଳକା
ଆଦର ଲେଡିନ୍
ଦେବହ ଉପବନ ଅଗେ ।

ଦଇଲେ ଦୁରିଲେ
ପରୁବେଳେ ଦଶେ
ଦସହସ ମୁକୁତବି,
କନ୍ୟା ଅଗ୍ରମ
ଦେବବୋଲି ହେଲି
ମହାନନ ଅବା ରବି ।

ଦିଣ୍ୟ ଯୋଗ ବେଳ
ମାସକା ବେଶେ
ଦିନାକୁ ଅନ୍ଧର,
ଦୁନ ଶକ୍ତି ତା
ଏବେ ଜାଲୁକ ଜାଗର ।

ଦରତ ଦେବେ
ରମ୍ଭମନମି
ଦେବ ଭର ଘୋଟପାଳ,
ଦଶି କ ଦର
ଦରଇ ପଠା ବଶାଳ ।

ଦସତା ଦେବ
ପର ଦସରେ
ଦିନ ଦିନ ପିମନ୍ଦା,
ଦୋଳ ଶେତୁହନ୍ତି
ମୁଶାଳ ଦବାଲାରେ
ସଙ୍ଗ ସେମ କୁମଦିନ ।

ଆକାଶ୍ତ୍ର ।

ଜୀବ ସେବନେବେଳେ ଫୁଲ ନ ଥାଏ, ଅଗା ଆକାଶ୍ତ୍ର । ସେବନେବେଳେ ଅଛୁ ଥାଏ; ଜୀବନ ସେବନେବେଳେ ଫୁଲ ଉଠେ, ଅଗା ଆକାଶ୍ତ୍ର । ସେବନେବେଳେ ଦେଖାଦିଏ । ମନୁଷ୍ୟ ସେବନେବେଳେ ଶିଶୁ, ଦେବନେବେଳେ ତାହାର କୃଦୟ ଅକାଶ୍ତ୍ରରେ ଚରଣ୍ୟେତିବ ଓ ଉତ୍ତରକିଳିତ ହୃଦ ନାହିଁ; ମନୁଷ୍ୟ ସେବନେବେଳେ ଚଢିବାକୁ ଲାଭ, ତାହାର ଆକାଶ୍ତ୍ର ସେବନେବେଳେ ସେଥି ସଙ୍ଗ ଚଢିବା କୁଳ ଲାଗେ ।

ବର୍ଣ୍ଣାବୂକି ସଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ ଜୀବନର ପାଦୁଡ଼ାଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କର ପୁଣି ଉଠେ । ସେବନେବେଳେ ସେ ନେତା ହେବାରେ, ଲେଖକ ହେବାରେ, କବି, ହୃଦିକ ଅବା ମହାମାର୍ଯ୍ୟ ହେବାରେ ଆକାଶ୍ତ୍ର । କରେ । ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନରେ ଏପର ଏକ ଅବସ୍ଥା ଅସେ ସେବନେବେଳେ ତାହାର ଜୀବନର ଆକାଶ୍ତ୍ର । ଯୁଦ୍ଧବେଳେ ପ୍ରକାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିବାକୁ ପ୍ରସାଦ କରେ । ସେବନେବେଳେ ସେ ପ୍ରେସର ଲେଖଣେ; ତଥାତେ ଅବା କରେଇ କର ମହି ସାକାଶର ଚେଷ୍ଟା କର, କେତେବେଳେ ଅବା ବଜୁବାର ଚାକରରେ ଏକାଶ୍ତ୍ରରେ ଶୈର୍ବନ୍ଦିକୁ ତାଙ୍କ ରେଖାଗାର୍ଯ୍ୟ ମନ ବଳାଏ ।

ବସନ୍ତ ସେବନେବେଳେ ଥିଲ, କୋଳିକ ସେବନେବେଳେ ଦେଖନେବେ ଏହି ପଞ୍ଚମୀ ପୁରୁଷର କଥାର ବାବି ନାହିଁ; ମନୁଷ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନର ମଧ୍ୟରେର ମର୍ମିରତିହୋଇ ଅଜକୁ ହରି ବହୁମାଦ; ବୃକ୍ଷ ଏବା ବନଦେଶ ଶ୍ୟାମିଳ ଏବା ନିର୍ମଳ କିଳାନ୍ତପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥା ହୋଇରିଥିଲେ; ସେବନେବେଳେ ଅକାଶ୍ତ୍ର । ସେମନଙ୍କ ସଙ୍ଗ ଉଠି ଉଠି ଗୁରୁଥାତେ ବିଶ୍ୱତ ଦ୍ୱାରା ଘଡ଼ି । ମୁଁ ଶୁଣେବ, ମୁଁ ପୁଣି ଶୁଣି କରିବ, ବିଶ୍ୱ ମୋର ହେବ, ସେବନେବେଳେ ଏହି ଆକାଶ୍ତ୍ର । ଦୁଇଦୟର ଲେବନ ହୋଇ ଉଠେ । କେବଳ ଦିଶରେ ଶୁଣ ନୁହେଁ, ଦେଶସୁମାମୋତାରେ କିମ୍ବା ହେବ, ସେଥିଗାର୍ଯ୍ୟ ଆକାଶ୍ତ୍ର । ଜାଗି ଉଠେ ।

ଆକାଶ୍ତ୍ର ଅସୀମ; ସେ ଅସୀମତା ମଧ୍ୟରେ ଅଣ୍ଟି ପ୍ରଭାବ କରି, ଅସୀମତାକୁ ହରିବା ପାଇଁ ସ୍ଵର୍ଗ ହୋଇ ଉଠେ । ପ୍ରତିବାର ଜୀବ ଶେଷ ନାହିଁ, ତାହାର ନିର୍ମଳ ନାହିଁ, ତାହାର ବିଶମ ନାହିଁ । ହୁମାନୁଷ୍ୟ ଗାନ୍ଧିରୁ ଗଜା ଶରସ୍ତେ ଧାରରେ ଧରିଲାଗର, ଆକାଶ୍ତ୍ର । ସହସ୍ରାଗରର ବିଶ୍ୱବାକୁ ଲାଗେ ।

ମନୁଷ୍ୟର ଏହି ଅଣ୍ଟମ ଆକାଶ୍ତ୍ର । କାହିଁକି ? କାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ସୀମାବିନ୍ଦ ଭାବରେ ବାପ କଲେ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରାମ୍ଲମକ ହୋଇ ରହି ନ ପାରେ । ସେ ଅଣ୍ଟମତା ମଧ୍ୟରେ

ଜନପଦର କରିଅଛି, ଅସୀମତା ମଧ୍ୟରେ ଗତ କରିବ, ତାହାର ରିଣତ କାହିଁ । ସେ ଅସୀମତାକୁ ହୁଇ ପାରିବ କିଏ ? ସୁତବା ତାହାର ବିବାହ ନାହିଁ, ସେ ଅନ୍ତରବତ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି । ବର୍ତ୍ତ ଅଦ୍ୟରେ ବିଶ୍ୱ, ଶତବର୍ଷବ୍ୟାପୀ ମନବଳିବନମଧ୍ୟରେ ବୋଟ, ବାମନ, କାମନ, ଅକାଶ୍ତ୍ର । ଅଜ ବନା ଦେବ, କାଳି ବନିବାରୀ ହେବି, ଯୋଜି, ଗର, ସେଲାଏତ, କବି, ବିଜକର, ବିଦ୍ୟାନ, ଏଣ୍ଟି ତ-ସବୁ ଦେବାପାଇଁ ଆକାଶ୍ତ୍ର । ଜନେ । ଅବି ସେବର ରକ୍ତକାପୁତ୍ର ହେଉ ଅଧିକରୁ ଅଧିକର ଉଚ୍ଚିଲ ହୋଇ କୁଳ ଉଠୁଥାଏ, ଆକାଶ୍ତ୍ର । ସେହିରୁ ବିବୋଧକି ସଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର ବୁନ୍ଦି ପାଇଥାଏ ।

କିମ୍ବି ପୁଣ ପୁଣ ବୁନ୍ଦି ଯେବା ଅଛି, ସ୍ଵର୍ଗ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅଛି, ଆକାଶ୍ତ୍ରର ବୁନ୍ଦି ଯେବା ଅଛି, ସ୍ଵର୍ଗ ମଧ୍ୟ ସେହିର ଅଛି । ମନୁଷ୍ୟ ଅଥାତ ଗର, ବାଧା ପାଇ ଅନେକ ଶିଶ୍ବ କରିବ; ତାହାର ଉଦ୍‌ଧାର ଆକାଶ୍ତ୍ର । ସ୍ଵର୍ଗ ହୋଇ ଉଠେ । ସେ ସ୍ଵର୍ଗବାନ ସର ସେବନେବେଳେ ଆକାଶ୍ତ୍ରରେ ଏକାବେଳେ ଅଟ୍ଟିର ହେଉ ପଢ଼ି ମାହି । ପଢ଼ିବ କରି ଗତର ଗୁରୁଥାତେ ବୁଲିଲାପର, ସେବନେବେଳେ ତାହାର ଅବାଶ୍ତ୍ର । ସମାନଭାବରେ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗେ । କେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟବଳ, କେତେବେଳେ ଅକାଶ ମନ୍ତ୍ର ହୋଇ ଭ୍ରମିକର ନାହିଁ । ସେ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ହୋଇବାରୀ,—ସେବନେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟର କିମ୍ବା ଜାନ ଅଣ୍ଟେ, ଜାନ ପରିଚ୍ଛାତା ଲାଭ କରେ ।

ପୁଣି ପ୍ରତିକ ବିବୁର ଜନ, ପୁଣି ତାର ବୁନ୍ଦି, ପୁଣି ପରିଶର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ମନବର ବିବୁରକୁ ସଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ ତାହାର କୃଦୟ ଅକାଶ୍ତ୍ରରୁ କରେ, ପୁଣି କରେ, ବୁନ୍ଦି ପାଇ, ପରିଶ ସରଣର ହୃଦ ଏବା ସଙ୍କଳଣର ଅଟ୍ଟିର ଧାରି ଥାବିବ । ଆକାଶ୍ତ୍ରର ଅବସ୍ଥା ପଥ ଠିକ ଏହିର ବୁନ୍ଦି ବୁନ୍ଦିର ଅକାଶ୍ତ୍ରର ଭାବିତା, ଦନ ଉଚ୍ଚିଲ କରି ଥିଲେ । ଏହି ସମ୍ବୁଦ୍ଧରେ ବାକିକିମ୍ବ ଅମନ ହୃଦ । ବାର୍ତ୍ତକ କିମ୍ବ ଅନ୍ତର ଆକାଶ୍ତ୍ରର ଜୋର କରିବ କରି ଦିବ ଏବା ତାହାର କୃଦୟ ଉଚ୍ଚିଲର ଯାଉଥାଏ; ଆକାଶ୍ତ୍ର । ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତରକ ହୋଇ ସର୍ବାନ ସେଇଥାର କରିବାକୁ ବାଧ ହୃଦ ।

ଏହି ଆକାଶ୍ତ୍ର ମନକ କୃଦୟରେ କରିବାକରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇ ବିଶ୍ୱରୁ, ତାହା କାଶିବା ବିତ୍ତ ଦୂର । ମନକ ସୁଷ୍ଠୁବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ତିର୍ଯ୍ୟକ ଜାବ; ଅନ୍ୟକ କରିବ କରିବାକର ଶାକି ନାହିଁ ବୋଲି ଲେବେଳ କରିବ । ମନୁଷ୍ୟର

ଏହି ଗୁଣ ଅକାରୁ, ସେ ଭାଷାର ସ୍ଥଳୀ କରିଥିଲା; ଏବଂ ଭାଷା ଛବିର ଦିଶାପ୍ରକାଶ । ଅନୁଭବ ଅଷ୍ଟାକୁ ମୃତ୍ୟୁମନ୍ଦିର କରି ଚନ୍ଦ୍ର ସମ୍ମାନରେ ଉପର୍ଯ୍ୟାପିତ କରିବା ଗାଇଁ ଯେଉଁ ଯତ୍ତ ଦ୍ଵୀପ, ଦାହାହିଁ ଭାଷାଦ୍ଵାରା ବିଦ୍ୟ ଦ୍ଵୀପ । ଅଦେବ ଭାଷା ଛବିର ଏକପ୍ରକାର ଦିଶାପ୍ରକାଶ ଏବଂ ଏହି ଭାବରେ ଅକାଟ୍ଟା ଦ୍ୱାରା ଦୂରଦୂର ଦେଖିବ ହୋଇଥାଏ ।

କୁଟି ଦିନର ଅଜି ମାଦବର ଆକାଶର । ଏକପ୍ରକାର
ଦେଉଥିଲା, କଲି ଅଛି ଏକପ୍ରକାର । ମାଦବ ତାହାର
ଦେଉପାର୍ଶ୍ଵ କିମ୍ବାକଳାପ ଦେଖି ନିଜର ଆକାଶରୁ
ସବୁ ପରିଦର୍ଶିତ କରିବାର ପ୍ରସାଦ ପାଇଥାଏ ।

କଣେ କବି, ତାହାର ଅକାଟ୍ଟୁ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ଵକ୍ଷେତ୍ରରେ
ସେ ତାହାର ଶକ୍ତି ଏବଂ ଛନ୍ଦ ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଅବଦି କରିବାରିବ
ଏବଂ ସମ୍ବନ୍ଧ ଦେଶରେ ସଂକଳନରେ ସେହି ଅକାଟ୍ଟୁଙ୍କୁ ଲୋକ
ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଉପଗ୍ରହିଦି କର ପ୍ରଣାମ ପାଇଲ । ତାହାର
ଆକାଟ୍ଟୁ ବିଜନ୍ମାର କବା ବିଚାରିବ ବିବିତ ଅନୁକଳ/
ଗୋଟିଏ ଯାହରେ ୧୨ ରଖିବ, ଅଥବା ପ୍ରେତ୍ୟକ ଅଶ୍ଵକଣା
ଦ୍ୱାରା, ମୁକ୍ତାବିନ୍ଦୁର ହାର ପ୍ରଥିତ କରାଯାଇ ଏକ
କଷାହାର ରମିଶ କରିବ ଏବଂ ସମ୍ବୁ ଉପରୁ ତ ହେଲେ
ବିଜନ୍ମାର ଅଶ୍ଵକଣା ପ୍ରଥିତ କଷାହାର ବିରାମ, ଅନୁମତ,
ପ୍ରେତିର ଜଣ୍ମରେ ଲମ୍ବା ଦେବ ଏବଂ ବିରାମ ବିଜନ୍ମାର
ଅଶ୍ଵକଣା ପ୍ରଥିତ କଷାହାର ତାରପ୍ରେତମୟୀ ବିଜନ୍ମାର
କଷାହାରରେ ପିନ୍ଧାର ଦେବ । ବିଜନ୍ମାର ଶତ ଶତ ଅକାଟ୍ଟୁ
କରିବ ମନରେ ଉଦ୍‌ଦିତ ହେବ । ତାହାର ମନରେ ହୁଏ
ଶତ ଗନ୍ଧ ଶତ ପାହା କି ବିରାମ ମ୍ରା ବିରାମାର କଷାହା
ଶତରୁକୁ ବାହାରୁ ଅଶ୍ଵ ଅଥବା ଜାତ ଦେବକାରୁ, ସେହି ସବୁକୁ
ସେ କାହାରେ ନିଦବ କର ରଖିଲ । ଯେହିକର ଅକାଟ୍ଟୁ
ସେ ଦିନ୍ଦିଜନ୍ମୀ ହୋବ ନିଜର ମହାପ୍ରାୟ ପୃଷ୍ଠାର ମୁଖ
ଅଟେ ଜ୍ଞାପନ କରିଥିବ । ଏହିରେ ଶତ ଶତ, ସହସ୍ର
ଦହୁଁ, ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ, କୋଟି କୋଟି, ଅକାଟ୍ଟୁ । ମନବ
ଦୂଦିବରେ ଉତ୍ତିତ ଏବଂ ଲକ୍ଷ ହେବାକାରୀ, ଏଥୁ ଅତି
ହାମାର୍ଯ୍ୟରୁ ସମଳିତ ଲୁଭ କୁରୁଅଛି । କୌଣସି ବୁଝିମନ
ବାକକର ଅକାଟ୍ଟୁ, କିମ୍ବର ସେ ତାହାର ଦେଖ୍ୟ ବୁଝିଦ୍ଵାରା
ଫଢ଼ିଜୁମ୍ବା ପଣ୍ଡିତ ନାମରେ ବିଜ୍ଞାନ ହେବ; ପେଥିଥାର
ବେ ନିଜର ଶାନ୍ତି ଜୀବନର ସୁଖକା ପ୍ରଭୁ ଅନେକ
ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତୁ, ଶେଷ ନ ରଖି କେବଳ ବିଦ୍ୟାରୁ ଦେଖ୍ୟ ।
ସଂପ୍ରେତ ମନ୍ତ୍ରୀ ମାତ୍ରକେ ଅକାଟ୍ଟୁ ପ୍ରତି ସମୟ ମାହ ।
ମୁଁ ଧନ୍ ଦେବ, ମୁଁ ପ୍ରାୟୀ ଦେବ, ମୁଁ ଜ୍ଞାତୀ ଦେବ,
ମୁଁ ଜୀବ ଦେବ, ମୁଁ ଶରକର ଦେବ ବିଶ୍ଵପର ଗୋଟିଏ ଭା

ବୋଟ୍ ଏ ସମ୍ପଦକ ପ୍ରାଣକୁ ସହଦା ଆଳେଡ଼ିତ କରୁଥିଲା ।
ଯୁଗି ସମ୍ପଦ ସମ୍ପଦରେ ଏକ ନିଷ୍ଠାକ ପ୍ରାଣରେ ଧନୀ, ମାନୀ,
ଯୁଗି ବିଦ୍ୱାନ୍ ସାବଦର ସବୁ ଏକ ସମ୍ପଦରେ ହେବାଗାର
ଅକଣା ଜନେ । ତିନ୍ତୁ ଏହା ଚେବା କିମ୍ବା ଏପରି ଚେବା
କିମ୍ବା ଦୁଃଖ; ଏଥିପାଇଁ ମନୀ ଅଧାଧ ସାଧନାର ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ
ଏବଂ ମନୀ ଅଧାଧ ସାଧନାର କେବୁ ହେଲେ ଯୁଦ୍ଧ, ଉକ୍ତ
ଚର୍ଚା ଫଳବିଜ୍ଞା ହେବାର ଅଛି ଅଛି ଆଶା ।

ଏ ଜୀବନର ପଦସାନ ଅଥବା ବେରାଥର ପୁରୀ, ମନ୍ଦିରର
ଅବସ୍ଥା କଣ ହୁଏ—ଏହି ଆକାଶ୍ତ୍ରୀ ଧର୍ମ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ପ୍ରାଣକୁ
ଆଲୋଚିତ କରେ, କିନ୍ତୁ ଏହି ଆକାଶ୍ତ୍ରୀ, ଜାଗିବାର
ଛାଇ ଦୟାଙ୍କ ହୋଇଥାଏ । ଯଦି ବା ସ୍ଵର୍ଗ ତାହା ଦୟା
ଆଟିକ, ପୂର୍ଣ୍ଣଭବରେ ହୋଇଥାଏ ବୋଲିକି ଦୟାପ୍ରଦ ହୁଏନାହାଁ ।
ମହା ମହା ଦାର୍ଶିକି, କବି, ନାଟ୍ୟକାର ପୁଣ୍ୟ ସମୟରେ
ତ ଅନ୍ଧକାର ଦେଖି ମରନ୍ତି; ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଦୂର
କଳ୍ପନା ଦୃଷ୍ଟିରେ ସୁକୁମାର ସେବାର ଘର୍ଯ୍ୟର କଥା କିନ୍ତି କିନ୍ତି
ପାରନ୍ତି ନାହାଁ, ସବୁ ସରଳତାରେ, ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟର
ସେମାନଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ହୁଏ ।

ଏହି ଅକାଶ୍ରୁ ସାଜ ମାନବ ଦୂଦସ୍ତରେ ନିରତ ସେଇ
କିପରି ଏହାର ହିକାନ୍ତ କରିବା ବଢ଼ି କିମ୍ବାନ୍ତ । ପୁଣ୍ୟ ଓ ସ୍ଵା
ପରମାଦର ଅକାଶ୍ରୁକିମ୍ବାନ୍ତ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଦୂଦସ୍ତରେ ଅକାଶ୍ରୁ ।
କିମ୍ବା ବ ଏହା ସ୍ଵାଭାବିକ; କିମ୍ବା ଏହାର ଅଧ୍ୟେ କାହାଣୀ ଅଗ୍ର
ବଢ଼ସ୍ତ କରା, ଏହା ଜାଣିବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅକାଶ୍ରୁ
ନିରାକାର ।

ଅକ୍ଷାଙ୍ଗୀର ହୁଏ, ଏହି ଆଦି ଇତ୍ତୋହାପ ଜୀବିତା
ଯାଇ ଦୟମ୍ଭ ଲକ୍ଷ୍ୟିତ । ମାତ୍ର ହୋ କଢ଼ି ଦେଖେଥିଲୁ, ଏହା
ବିର କୁଟେଳିକ । ଦିନରେ ଅର୍ଧ ଦେଇ କଟି ରହିଛି; ସେ
କୁଟେଳିକା ହୃଦୀ କର ଶେଷ କିମ୍ବା ମାନବର ଜ୍ଞାନ ଅବଳି
ନୁହେ, ମାନବ ଅଭିନ୍ନ ଜ୍ଞାନ ପାଇ ନାହିଁ, ସେ ଅର୍ଥୀ;
ଅଚ୍ୟବ ଏହି ଅର୍ଥୀ ଜ୍ଞାନକୁବାର ଦିଶିବ ସମୟ ରହିଥ୍ୟ
ଜୀବି ପାଇବା ଅସ୍ମୂଚ; ମାତ୍ର ଅସ୍ମୂଚ ହେଲେ ମଧ୍ୟ
ଅକାଙ୍କ୍ଷା ହେଉଅଛି । ମାନବ ଦୂରଦୟରେ ଇଚ୍ଛା କିମ୍ବା ଭାବରେ
ପ୍ରଦୃଢ଼ କିମ୍ବା, ଇଚ୍ଛା କିମ୍ବା ଆକାଙ୍କ୍ଷା କିମ୍ବା କିମ୍ବା, ଭାବରେ
ପ୍ରଦୃଢ଼ କିମ୍ବା ଜୀବ ଦିବ ସବୁ ପ୍ରଦୃଷ୍ଟି କରେ ଏହାହୁ
କୁଟେଳିକ ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧ ଏହି ଅନ୍ୟାନ୍ୟରେ ।

ମାତ୍ର ଶିଳ୍ପ ମାତ୍ର ନୁହେଁ, କଥ୍ଯ ସେ ଅକାଞ୍ଚିତ ମାତ୍ର,
ଦାସିକା ମାତ୍ର । ସେ ଗୁଡ଼େ କେବେ କେବେ ବୁଝା ନନ୍ଦନ ରାଜ୍ୟ
ନର୍ତ୍ତନ କର ଅସିବ, ସେ ଗୁଡ଼େ ସେ ବୁଝାନ୍ତି ଏ ଲଳ ଫୁଲ
ସମ୍ପଦେ କରିଛିଛି ଶିଳ୍ପର ଦେଖିବ ବିଜ୍ଞାନ

ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସ କରିବ; ସେ ଗୁହେଁ ଚାହାର ସଙ୍ଗରେ ଚାହାର ମନୋନୟାହୀଁ ଦୟା ଦୂର ଏକଜଣ ସବଦା ଅନୁଭବ ହୋଇ ଚାହାର ମମୟ ଅଳ୍ପକାଷ ଏବଂ ଅକାତ୍ମା ସହିତର ଏକମତ ହୋଇ, ଅଳ୍ପକରେ ଦୂର ଦୂର ଚାହା ଧଙ୍ଗରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ । ଏହି ଲକ୍ଷ ବାସନା ଚାର ଅଛି; ଚାର ବାସନାର ଦର୍ଶନୀୟ ମାତ୍ର । ଦିନକରୁ ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚରୁ ଉଚ୍ଚରୁ ଉଚ୍ଚରୁ ପ୍ରାନ ଉପରକୁ ଉଠି ଦେଖିଲେ, କିମେ କିମେ କଢି ଯାଇଥାଏ, ମାନବର ଅକାତ୍ମାର ପରିପର ଏବଂ ଦୂରି ସେହିରେ ଅକାତ୍ମା ଉଲକଣ୍ଠ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଧିକ ହେଉଥାଏ । ସେ ଦିଶେର ଅକାତ୍ମାର ଆସୁ କର କିମେ ଦିଶା ଆକାତ୍ମାରୁ ଦୂରଦୂର ଧାରଣ କରି ବସେ । ଏହା ଅଣାର ଅଶ୍ୱୀୟକଳକ ବ୍ୟାପାର । କିନ୍ତୁ ଏହି ଅଶ୍ୱୀୟ କେବେହେଁ ସହିତରେ ଉପରକୁ ଉଠିବାର ଅଥବା ଉପରକୁ ଉଠିବାର ପାରିବ ନାହିଁ ।

ମାନବର ଏହି ଅକାତ୍ମାର ସୀମା ନାହିଁ । ସେ ଅର୍ଥାତ୍ ସହିତରେ ଏକ ହେବାକୁ ଗୁହେଁ । ସେ ଦୂଷ୍ଟ ଓ ଅତ୍ୱିକୃତ ବସୁଲୁ ଅଳ୍ପକର ଉପରକୁ ଗୁହେଁ । ସେ ଗୁହେଁରେ ମହିତାରୁ ମହିତ, ଦୂରି ତାରୁ ଦୂରି ହୋଇ ସମୟକୁ ଲକ୍ଷରେ ଧାରଣ କରିବ; ପୁଣି ସ୍ଫୁରତାରୁ ଶୁଦ୍ଧ, ଅଣୁତାରୁ ଅଣୁ ହୋଇ ସମୟକ ମଧ୍ୟରେ ଅଣୁଯୁ ଗାରଣ କରିଯାଇବ । ହୁଲକଟ ଚାହାର ଇତ୍ତା, ଚାହାର ଅକାତ୍ମା ଯେଉଁ ସବାର ଉଲକଣ୍ଠ ହେବ, ଯେଉଁ କେବେଠାରେ ଚାର ଗତ ବାଧା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ ନାହିଁ ।

ଏହି ଅତ୍ୱିକୃତ ଅକାତ୍ମା ମାନବ ଦୂରଦୂରରେ କାହିଁକି? ମାନବ ଦୂରି ଦୂରାର ବିଶ୍ୱାସରେ ନାହିଁ କାହିଁକି? ସେତ ପ୍ରାପ୍ତମିଳିବା ଏକକ ପାଇଲେ ମୁଁ ଦୂରି ଦୂରାର ରହିବ, ଅଛ କିଛି ଗୁହେଁର ନାହିଁ; ମାତ୍ର ପରେ କାହିଁକି ସେ ଅତ୍ୱିକୃତ ଦୂରି, ଅଛ ଅଧିକର ଅକାତ୍ମା କରିବ । ଏହା ସାହୁବିଳ । ଏହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉନିଶିଶିଳ ଦେଖିବ ଶାତ୍ରବିକ ଧର୍ମ । ଅକାତ୍ମାର ସରିପାପ୍ରି ହେଲେ ଜୀବନର ପରାମର୍ଶ ହେବ, ଜୀବନ ସୁରିତ ହୋଇ ଯିବ । କିନ୍ତୁ ଯେବେବେଳେ ଅକାତ୍ମାର ପରାମର୍ଶ ନାହିଁ, ତାର ଗତି ପୁରିତ ହେବାର ମଧ୍ୟରେ । ଅତେବକ ଏଥିରୁ ଗୋଟିଏ କଢ଼ ରହିଥିଲେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଲି ଯେ ମାନବର ଜୀବନ ଅଣ୍ଣ, କାରଣ ତାର ଆକାତ୍ମା ସବଦା ଅଣ୍ଣ । ଅକାତ୍ମାର ପୁଣିତା ଯଦ୍ଵାରା ଯାଇଥାନ୍ତା, ଚାହାଦେଲେ ଜୀବନର ପିରିପାପ୍ରି ଦ୍ରିଷ୍ଟକୁ ଦୃଅତ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଅକାତ୍ମାର ସରିପାପ୍ରି ନାହିଁ, ଅନେବକ ଜୀବନର ସରିପାପ୍ରି ନାହିଁ । କେବେ ମୁହଁ ଜୀବନର Continuation ମାନ୍ତି; ତାହା ଜୀବନର ମାଣିକ ନହେଁ,

ଜୀବନର କାରକ ଅଟେ । ମାତ୍ର ଏ ଅଶ୍ୱାସନା କେବଳ ବୁଝିମାରୁ ନିକଟରେ ଝରିବ, ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି ସରିଜନର ମୁଖ୍ୟମନ ହେବେଇ ହେବେ ।

ଜୀବ ଜଗତରେ ଯେପରି ସନ୍ତୁମୋହିତାବନ କରିବାର ଆକାଶ୍ତ୍ର ରହିଥାଏ, ଉଭୀଦିକର ଉପରକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅକାତ୍ମା ଦେବତାରେ ହେବେ । ପଶୁର ସନ୍ତୁମୋହିତାବନ ଅକାତ୍ମା ଅନ ହୋଇଯାରେ, ମାତ୍ର ଅକାତ୍ମା । ଅଛ ବୋଲି ଦିଶ୍ୟ କରି ଯାଇଯାରେ । ମାନବର ତ କଥାର ନାହିଁ । ଶୀର୍ଷ ମାତ୍ର ଦୂରିରେ ଏବଂ ଦୂରାର ପ୍ରତ୍ୟେକରେ ଅକାତ୍ମା । ବହୁଅତ, ଏଥରେ ସମେହ ନାହିଁ । ଉଭୀଦିକର ଉପରକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅକାତ୍ମା । ଅଛ ବୋଲି ବେଥୁଏ । ଆଜ ଅକାତ୍ମାର ହେବା ଗାର୍ଭ ସବଦା ମାଟ୍ଟ ରେବଦକର ଉପରକୁ ଉଠିବାକୁ ବେଶ୍ୱା କରେ, ଅଛୁ ଦୂରିରେ ପରିଣତ ହେବାକୁ ପ୍ରବୃତ୍ତ ଏବଂ, ଦୂରି ଫଳଦାନ କରିବାକୁ ବ୍ୟପକ ହେବୁଥିବ । ଆହ ! ଏହି ଅକାତ୍ମା ହେବାର ପ୍ରମାଦ, ବଳିକା ଅଛ ଯୁଦ୍ଧ ହେବାର ପରିପରି ଅକାତ୍ମା । ଏହି ସେଥିରେ ତାହାର ନିରାକାର ଅକାତ୍ମା । ପୁଣି କରିବା ପାଇଁ ବାପକ ସକାରୀ ସମାବେହ କରି ବିବାହ ଶୟାମ ଧୀରେ ଧୀରେ ତିରିର ମଧ୍ୟ ଦେବ ଗମନ କରୁଥିବ । ଆହ ! ଏହା ବଢ଼ ମଧ୍ୟ, ବଢ଼ କରିବ । ବୁଦ୍ଧ ଅଜ ଅଣାର ସେହି ସୁଖର କଥା ଭଲ, ଅଣାର ସୁଖ ମିଥ୍ୟା କମ୍ପା ଦିତ୍ୟ ହୋଇ ଦିନ୍ତା । କରୁଅଛ ସତ୍ୟ; କିନ୍ତୁ ସେଥି ସେଇ ସୁକଳ ସୁକଳର ପ୍ରତ୍ୟେକରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକରୁ ଦେବିଥିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମିଳନ ପାପ ନୁହେଁ; ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଶ୍ୱାସ ମିଳନ ପାପ । ଦବିଦ ସହିବାର ପାପ ନୁହେଁ । ସୁକଳର ଅକାତ୍ମାରୁ ଦମନ କରି, ଦୂରି କରି ରହି ଗାରିବାର ପମତା ଅଳ୍ପ ନିକଟରେ ନାହିଁ ସୁକଳ ଯେବେବେଳେ ଦେଖିବ ଯେ ସେଥିରେ ତାହାର ଅକାତ୍ମା । ପରେବୁଦ୍ଧ ହେବାକୁ ଯାଇଥାଏ, ସେବେବେଳେ ସେ ବିଶ୍ୱାସ ହୋଇ ଉଠି ଅକାତ୍ମା । ସରିତ୍ୟାଗ କରିବ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଅକାତ୍ମା, ଭଲ ପଶୁଯୁ କରିବାକୁ ବେଶ୍ୱା କରିବ ସହାର ସେ କେବଳ ନିଶାକୁ ମୁହଁରେ ସମୟ ଦିଲାଇବ । କୁଣ୍ଡଳ କୁଣ୍ଡଳ ଶାତ୍ରବିର ଶାତ୍ରବି ହେବାର ଗୋପିକ

ସହିତରେ ନୀଳା ବରିବାର ଅଭିଗ୍ରହ ଏବଂ ଅର୍ଥ କୁଣ୍ଡାଯାଇ ଅଛି । ମୁଁ ଏପରି ପ୍ରଶାସ୍ତ୍ର କହିବ ସହାୟ ମୁଁ ବିଶକ୍ଷ ବିବାହ କରିବାରେ, ସହାୟ ମୁଁ ବିଶକ୍ଷ ସମ୍ପଦ ପୋତିରୀଖିଲୁ ମୋର ବବଳନଗତ କରିବାରେ । ହୁ ! ଏହ କୃଷ୍ଣ ପ୍ରେସଲ୍ ସାଥରଣ ବିଜ୍ଞାତ ଅଣ୍ଣାଳ ଭାବରେ ଦେଖନ୍ତି ! ବହାର ନିର୍ମାତ୍ର ଅର୍ଥ ଉଚ୍ଛବି ନାହିଁ ।

ଏହ ପରାତିଶାୟୀ ଅକାତ୍ମା ମନୁଷ୍ୟ ହୃଦୟରେ କାନ୍ଦର ହୃଦୟ ସତ୍ୟ; କିନ୍ତୁ ଏହାକୁ ସମ୍ପଦ କରି ଚଳାଇବା ଗାର୍ଜ ଜଣେ ମୁଲକ ନ ହେଲେ, ସମ୍ପଦ ଆକାଶଟ୍ଟ । କେଉଁ ଗଣ୍ଠର ଅନ୍ଧକାରର କେବଳାରେ ପଥର ହୃଦୟ, କାଠ ଝୁଲୁ, ଅନ୍ଧ, ଶ୍ଵେତ ହୋଇ ଯିବ ଏବଂ ଅକାତ୍ମର ଅନ୍ଧକାର କୁଣ୍ଡରେ ଢେବିବ ତାହାର ହୀରାତ ନାହିଁ । ଅତେବକ ଏଥିଥାରୁ ଅମ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ମୁଲକ ବରିକାର । ସେ ମୁଲକ କିଏ ? ସେ ମୁଲକ “ହୁଁ”, “ମୁଁ”, ବିବେକ । କିନ୍ତୁ ଏହ “ହୁଁ”, “ମୁଁ” ବା “ବିବେକ”କୁ ଜୀବନୀଦୀର୍ଘ ପରିମାଳିତ ଏବଂ ଅଲୋକତ କରିବାକୁ ହେବ; କିନ୍ତୁଲେ ମର୍ତ୍ତିର “ହୁଁ”, ସାଧାରଣର “ମୁଁ” ଏବଂ ଅର୍ପଣ୍ଟିତର “ବିବେକ” ବିପଥଗାୟୀ ହେବ ଏବଂ ବିପଥଗାୟୀ କବିତାକ । ଏଥିଥାରୁ ଶିଶ୍ରାବ ବ୍ୟବହ୍ୟ । ଶିଶ୍ରା ଜୀବନ; ଜୀବନ ଅଣ୍ଟି । ଯେହିର

ଅଗ୍ନିଦୀର୍ଘ ସମ୍ପଦ ଉନ୍ନତ ଜୀବନବାରୀ ସମ୍ପଦ ମୋର ପରିମାଳକର ନିଷ୍ଠାରେ । ସେଥିଥାରୁ ଅର୍ଥ ବିଶିଷ୍ଟମାନଙ୍କର କଥା ଅଛି, ଜୀବନ ସଦୃଶ ବୃତ୍ତ ଅର କିଛି ନାହିଁ ମନବ ହୃଦୟରେ ଏହ ଜୀବନ ଅବହ୍ୟ । ସବୁଥାରେ ଜୀବନରିତ ଲଭିବା ଦରକାର । ସେଥିଥାରୁ ହିତୋପଦେଶରେ ଅଛି:— “ଦେବ ଶଶି ମାତା ବୈରି ଯେତା ଲାଜି ନ ପଠିଦିବ” ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ଦୀତା ଶଶି, ସେହି ମାତା ବୈରି, ଯେଉଁ ଦୀତା ଏବଂ ମାତା ବାଲକକୁ ପଢିଲୁ ନାହିଁ “ନାହିଁ ଦିଦ୍ୟା ସମ୍ପଦ ଧରିବା” ବିଦ୍ୟାର ଅର ଧର ନାହିଁ । ଏହିପରି ଅହାର୍ଯ୍ୟ କଥା ରହୁଥିଥି, ଅତେବକ ହେ ଯାଠକେ ! ଏହ ଜୀବନ ଅବହ୍ୟ ସବୁ ପ୍ରଥମେ ଯାଇ, ପରେ ସମ୍ପଦ ସୁରକ୍ଷା ହେବ । ଏହ ସେବବେଳେ ବୁନ୍ଦର ଆକାଶ ପୁଣିକୁ ଭୁବନେ ସମ୍ପଦ କରି ଯାଇବ, ଇତ୍ତା ହେଲେ ଲଗାମ ତିଲା ଶୁଦ୍ଧିଦେବ । ସେବବେଳେ ବୁନ୍ଦର ମାର୍ଗ ପରିଷ୍କାର ଦିଶିବ; ପୁତ୍ରର ସବଳ ମର୍ଗ ହେଲେ ଲଗାମ ପୁତ୍ରଦେବ, ଏବଂ ବନ୍ଧୁର ମାର୍ଗ ହେଲେ ଧୀରେ ଧୀରେ ସକଳରେ ଗୁଣିବ ଯାଇଁ ଲଗାମ କବି ଧୂରବ ।

ଅକାତ୍ମାର ଶେଷ ନିଷ୍ଠା ଏହ ଜୀବନରେ । ଜୀବନ ଦୀତା ଅକାତ୍ମାକୁ ନିର୍ମିତ ନ କଲେ, ମନୁଷ୍ୟର ବିପଦ ଦିଶ ।

ଶରତେ ।

ଏହ, ଚଞ୍ଚଳ-ଗୁରୁ-ଚରଣ-ପଳକ ନଭିଷ ନାଳ-ଅନୁରେ
ମଧ୍ୟ-ମନ୍ଦ ଶତ ହଜାର ଜୀବନ-ମନ୍ଦ-ମନ୍ଦରେ
ଏକା’ ମରମର ମଧ୍ୟ-ଶୋଭା-ମ-ସାଧନା
ଅଶ୍ରୁ-ପରାଣ ବିବରଣ-ବେଦନା
ସେବେଦନ-ପାରି, ପୁଲକ-ଅରତ
ନିମିଷ ନିମିଷେ ପତ୍ରରେ । ୧ ।

ଅଧା, ବୁନ୍ଦେ ବି ମା ! ବେହି ମଧ୍ୟ-ପରାଣ ବକୁଳ-ମନଶ୍ଚ-ଶୌଭିକରେ ଅଛି, ଏହ ଅର କମ ମୁଖୀ ବନ୍ଦେ ମା
ପୀକ ଜଣେ କିମେ ଭୁମରି ମହିମ
ଶତ ଚରଙ୍ଗ ନିମୁତ-ଭରଙ୍ଗ
ଦିଲମେ ତବ ସେ ଗୌରବେ । ୨ ।

ପ୍ରତ୍ୟେତନା ଜରିଛି ଅଛି ମା ମରମ-ଦୁଆରେ ଉଚ୍ଛିତ୍ୟ
କେଉଁ ଗନ୍ଧର ବନନକ-ଚାରକା-ଚରଣ-ପରାଣ-ଦିଶାରେ
ମନ୍ତ୍ର କରି ଗୋ କୁଣ୍ଡାରିଷ ମୋର
ପିଙ୍କ କରିଛି ରୁକ୍ଷ, ତାଳ ନାର
ନିର୍ମା ନାରବେ, ତୁମରେ ଗରବେ
କେଖିଲା-ଚରଳ-ଆଶ୍ରୟେ । ୩ ।
ମୋର, ଅମନା-ବଳକେ ଉଚ୍ଛିତ୍ୟ ମାଥ ଗନ୍ଧ-ନଗନ ମୂର୍ତ୍ତିବା,
କୁନ୍ଦେ ମିଶେ ଏ କାହା ଦରିନ୍ଦି
ପରଶ ଧରଣି ମଧୁ-ମନ
ଶ୍ରୀ ଶିଶ୍ରା ଶ୍ରା ତୁମ ଦିନ ମୋର—
ପରଶ-କୁଣ୍ଡରେ ଅଷାମା ।

ଭଗାରୀଆ ଘର ।

(ଲେଖାଦରେ ଦକ୍ଷିଣାତ୍ମକ)

କଳକଳୀ ପାଷ କୋଣ ଭିତରେ ଦୟାପୂର କାରଣ ଜେନା
ଘରଟା ଭୁରି ଭାକ । ନୀ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ୁଥିଲା, ଜେନାଏର ନାହିଁକୁ
ପର୍ଵତୀଶ୍ଵର ଟାଙ୍କ ପଡ଼ୁଥିଲା, ତାଙ୍କ ମାରଫେ ସେବେ ଅକାଳେ
ସକାଳକ ପଢାରୁ ବାହାର ପଡ଼ିବେ, ଦେଖିବ “ରଣ, ରଣ”
ହୋଇ ଦାଣ କଟିଥିଲା ।

କାଳ ସକଳ ପରି ମନେଣାଶ୍ଚ, ଲମ୍ବେନ୍ଦ୍ରମ୍ଭମ୍ଭାଷା । ଦାଖି
ପଟରେ-ପୁରୀ । ଉତ୍ତର ସଥର ପିଣ୍ଡା, ଗାତ୍ରର ହେଣୁତ୍ତକ
ଗୋଲ ଗାଲ ଦେଖିଲ ଏକା ଯୁତାକେ ମୂଳିଛି, ଟକିଏ
ଅଧିକାଳ୍ପ ଦେବାକୁ ଚାହିଁ । ମେଇ ଦାଶ୍ରରେ ତିନ ବନ୍ଦର ମନ୍ତ୍ରଭ୍ରମ
ମୁଖ୍ୟର, କାନ୍ଦ୍ରୀଯାକ ଚାନ୍ଦ ଲିପା ହୋଇଅଛି, ବହୁରେ ପୁଣି,
ନାଲିଛିଲିଦା ପୁରୁତ ନାନାରଙ୍ଗର ଚିତ୍ରମାନ ଅକ୍ଷା ହୋଇଅଛି ।
କେବେଠି ଟୁକ୍କର ସେବିଷ ସକଳାକୁ ଘହାନାର୍ହ । କେବେଠି
କଦମ୍ବଶିର, ତା ତଳେ ର୍ଥାକୃଷ୍ଣ; କେବେଠି ସ୍ପ୍ରେଫୋନାମ,
ତା ଉପରେ ଭବକାନ ବିଜନ୍ମାନ କରିଅଛନ୍ତି; କେବେଠି,
ନବରୂପତିର, ତା ଅଗର ଅଳ୍କୁନ କରିବନ ଯେତି ଜାଗ୍ରତ୍ତାରେ
ଅଳ୍କୁନ, ଦେଖିଲେ ଅଛି ଠାକର ମାହିଁ । କରିବାରୁ କହି-
ପଡ଼ିଲୁ ବେଳକୁ ଶକ୍ତ ଏକ କରିବାର, ଯେମତିକ ଲମ୍ବ ଦେବକି
ତେବେର । କରିବାର କରିବିଲେବା ଗୋଲପ, ମହି, ଚନ୍ଦ୍ର,
ପୁରୁତ ନାନାପ୍ରକାର ଦ୍ୱାରା ଧାରିବ ଥାଏ ଗର୍ବର ହୋଇ
ଲାଗିଛି ।

ଶ୍ରୀମତୀ ପଟ୍ଟରେ ମାଣେ କି ପାଦ୍ମା ଅନ୍ଧାରେ
ଅଣ୍ଟେ ବଗିରୁ, ପୂର୍ବପତ୍ର ଦେଖିଲେ ଏହି ସୁର
ରଥିବ । ତୁମେ ଯେଉଁ ଗଛ ନଦେଖିଛ ତେ ଗଛ
ପେଠାରେ ଦେଖିବ ।” ଫରୀଦାର କହାନୀ କାହାକା
କାନ୍ଦ ଦଳଦଳିପାଇ ପଢିକର ଧରୁଛି । କେବୁ
ମୁଲେ ପିତୁଳ, ଲେମୁ ମୁଳେ ଲେମୁ ବୃକ୍ଷଟ ବୃକ୍ଷଟ ହୁବା
ହୋଇଥାଏ । ଶାର୍କିଳ କିଏ ବା ସର୍ବଜୁଲି କିଏ । ଆଠକାଳି
ବାବମାସୀ ଦେଖିବ ଅନ୍ତିମ କିଏ ଯେବେଳ କରିଛି, କିଏ
ଚଣା, କିଏ ଧବା ପାଇକର ତୁଳ ତୁଳ ପଢ଼ିଲା, ମୁଖୀଷ ମୁଖୀଷ
ଅର କଖାରୁଆ ଅମ୍ବାତାକ ସବୁ ଶିକାରେ ବସି
ଦୋହରି ।

ଖଣ୍ଡାର ତାହାର ପଟକୁ ଅନେଇ ଦେବ ସେ ଦେଖିବ
ଅତ୍ୟାର୍ଥ କୋଡ଼ିଏ ପଦକା ଅନ୍ଧାଳ ଏକ ଯୋଗସ୍ଥ,
ପାଶ ସେଯର କଳା ଭୁମର ରିବେଶିଲେ ଦେବଚା ଲୋଭେଇ
ପଢ଼ିବେ । ଯୋଗଶ୍ଵର ଅଭିରେ ଧାତ୍ ଧାତ୍ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ ନହିଁଥ
ଏକ ସମାଜ ହୋଇ ଲୁଗିଛି ।

କରେ କାହିଁ ସାଧ ଯାଏଁ ଦାତିଗୁଣ୍ୟ । ଏଗାର ଦଳ ବଳଦ;
ବଳଦଙ୍କ ଦିଲିକ ଦାତ ବଢାଇଲେ ଦାତ ପାଇବ
ନାହିଁ, ଦେବ୍ରୁ ଯେପରି ମାଛି ଖିପୁଡ଼ିଛି ।
ଚାଉଚରେ କଷ୍ଟ ବଜନା ବୋଲି ଯେଉଁ
ବଳଦ ଦୂଳଟା ବନ୍ଦା ଦୋକାଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ବସବର ଫଳୀ
ବାରଶ, ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅଣାଳମେନ୍ଦ୍ରିୟ । ଖଣ୍ଡ ଦୂରରୁ
ଚିହ୍ନ ପଡ଼ିବେ । ନରଜୀଳାଏଁ କୁଆଠେ ଯାଇଥିଲେ ରତ୍ନ,
ଅଧରେ ଆସି ଅଜ ସେ ବଳଦଙ୍କ ହେଠକୁ ନ ଅଣ୍ଟାଳିଲେ
ସାରର ନ ପାଇନା ।

ପ୍ରଦୁଲ୍ଧ ପରି ଗୋଟେ ଗାଇ । ଥରକେ ତତ୍ତଦ ସନ୍ଦର
ଶଶୁର୍ମୁଖୀ, ବରି ଯାହାରେ କୋତେ ଲେଖାଏ ଦୁଃଖ ଦୁଃଖୀଯାଏ ।
ବାହୁଦା ଅଟେଇବ ଜ ଗୃହିଲ ଲୋକ ହେଲେ ଦଣ୍ଡେ ଟିଆ-
ଦୋଳ ଗାହିବ ।

ଗାଁରେ ଗୁଣ୍ଡାକ କବଜା ଧାନଲୁଗି ନିଅର ନିଅର
ଯୋଡ଼ା ଅମର । ଏହାଙ୍କଥା ସେ ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳୀକାକ ବୁଲି
ଦେଖିବ କେଉଁଠି ଖଣ୍ଡ, କେଉଁଠି ମରର, ଠାଥକୁ ଠାଥ
ବହିତ ।

ନାରଣ୍ଜ କେବା

ନାରଣ କେନା ଓ ନର କେନା ଏ ଦୁହେଁ ତଳ ଉପର
ଦୂର ଭାଇ, ଏକା ମାତ୍ର ଦୂରଭ୍ରତୀ ଲେଙ୍କେ କହନ୍ତି ତଳ ଉପର
ଦୂରଭାଇଙ୍କ ଭାଇରେ ଟିକି କଥାରେ ଖୁଅ ଖୋଇ ଲାଗେ ।
ମାତ୍ର ଏ ଭାଇର ଅର ସେପର ଦୂରଭ୍ରତୀ ଭାଇ ମୁହଁନ୍ତି ।
ଦୁହୁକ ଦୁହୁନ୍ଦେବ ଦେଶବର ଏକା ଶୈଳକ । ଯାକୁ ନୁବେଇ
ତାଙ୍କ ଅଧିକ, ତାକୁ ଲୁହରେ ଯୁଲୁ ଅଧିକ । ଦୁହୁକ
ଭାଇର ପାଣି ଗଲେ ନାହିଁ । କିଏ କାହାକୁ ଦଣ୍ଡ ନ
ଦେଖିଲେ ବିବାହ ପର ହେଉଥିବେ । ପିଲାଦିନୀ ନର ଜେନା
ବଢ଼ି ଭାଇଙ୍କ ପାଇରେ ଆଖ ଅଧିକାନ୍ତି । ସେ ଅସୁତ ଖାଲ-
ଥିଲେ ପଢ଼ିଲେ ଭାଇଙ୍କ ସାଇରେ ବଦି କି ଥିଲେ ସେ ଦିନ
ଫିନଭାଇ ଅବେଳି । ତେଣେ ନାରଣ କେନା ଦିନ ଭାଇଙ୍କ
ପାଇରେ ଖୋଇ ନ ଥିଲେ ତାଙ୍କ ମନ ଦିନଯାକ ଗୁଡ଼ିଲୁ
ପୁଣ୍ଡର ଦେଉଥିବ । ସେଥିଲେ ତିଲେଖିଲୁର ବାପ ଦବାରା ଏଂ
ବଢ଼ିଭାଇ ସାନକୁ ନରାଜି ଠାରେ ବସୁ ନ ଥିଲେ । ଦିନେ
ଦିନେ କୌତୁଳ ଦେଖିବାଯାଇଁ ନାରଣ କେନା ଖାଲିବିବେଳେ
ଭାଇଙ୍କ ମୁହଁ ନ କୁହୁନ୍ତି ଏବଂ ମୁହଁ ଯୋଗ ବଦି ସବୁ ସବୁ
କରି ଖାଇପାରୁ । ଭାଇଙ୍କ ମନ ଜାଣି ନର କୁହାଇରୁ,
ବୋଲାନାହିଁ ଇତ୍ୟଥର ଗଲାହିତ ଭାଇ ଥାଇରେ ଭାଇ ପରିଚାଳନ

ଦିନ୍ତି । ଦୂରଭାଙ୍ଗକ ମଧ୍ୟର ଗୋଟାଏ ଖୁବ୍ ହସ ହଜେ ।

ବଢ଼ିଭାଇ ନାରଣଜେନା ଟିକିଏ ଖର ପଢ଼ିବ
କଣିକାରୁ ଦ୍ଵିତୀୟ । ଟକାଟା ଜାଗାରେ ଅଳବଡ଼
ହେଲେ ପଦବିଅଳ୍ପ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ସେ କାମଳ ଏ
ପାଖ ସେ ପାଖ କର ଉଠାଇ ନିଅଛି । ସାନ ଭାବକ
ଦିଦରେ ନୁଗା ପଟା ଅଧିକ ଦିନ ବର୍ଜର ଯାଏ ନାହିଁ ।
ଅପରାଇ ପଢ଼ଇକେ ଦେଖିଥିଲେ ରେ କାଳ କଟିଥିବ, ମାତ୍ର
ଭାବର ତିର ରୁଗାପିଲା ଅବୋକ ଆଖିରେ ଯିବ ନାହିଁ ।
ଏଣେକ ପୁଣି ବହୁବ ଶରବତୀ କୁତ୍ର କୁତ୍ର, ସେଥିଲେ ଗୋକୁ
ନୃଥିକାରୁ ଅଣି ଯୋଟରେ ଦେଇ ତାକ ପୁଣ୍ୟାଟ ନେଇ
ନିଜର ସେଇଥିରେ ଶୁଭମାସ ମାରିଥାଏ ।

ନାରଣ ଜେନାକ ବାହାବେଳ ସରି ତାଙ୍କ ବାସ ମା
ଦିବିଅଛିଲେ । ମାତ୍ର ସାନ ନରକ ବାହା ନିଜ ନାରଣକ ଯୋଗା-
ଡ଼ରେ ହୋଇଛି । ବେତେବେଳେ ଅଳକାର ଏହି ଗଡ଼ାଗରି
ହେଉଁ ହେଉଁ ସାନ ଯାଏଥି ଲାଗି ଦେଖି ଟକାର ବନଦା
ଦେଖି ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଏକଥା ଯେପରି ବଦ୍ରୀଯାଥାଙ୍କ କାଳରେ
ବାଜିର ସେ ମାରବେ କି ମରବେ । ତାଙ୍କ ହୃଦ
ଦ୍ୱାରି ହୋଇପାଇଲା, ଖାଲ ପୁରୁଷକୁ ପର ସେ
ନାହିଁ କହିଲେ “ଭୁଲରେ ଭୁଲ, ମୁଁ ଯୋଇ ଯା, ହେତୁ
ସେଇଯା, ସେଇକଣ ମୋ ଠାର୍ଡ ଏତେ ହୁଏ ଭୁଲଗା । ମୋ ଅଗରେ
ନାରକର ପୁଲେଇ ହବ । ଏହାକେଉଁ ଦଶୀତା କେଉଁ
ସରଜରେ ସହିବ ଭୁଲ ?” ଏହା କହି ଅଣିଆ ଅର୍ଥ କାନ୍ଦ
ବୋବେଇ ଭିତର ଦୂର କହାଇ କିମ୍ବା ମାତ୍ର ଶୋଭାରେ ।
ଦିନ ଦିନ ଯାକେ ଗେରାପ୍ତ ମୁହଁକୁ ମୁଣ୍ଡରେଇ ରୁହି ନାହିଁ କି
ପାହି ଦିଟାଇ ନାହିଁନ୍ତି, ଜେନା ବିଶ୍ଵାସୁ ଶକତ ଶରମ । ଏତେ
ଅହିଗୁଣିଥିଲେ ଦହନକା କଥାକୁ ତାଙ୍କର କେହି ଶୁଣି ! ଦିନେ
ଖୁବ୍ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଥିଲୁ କର ବୁଝାଇଲେ, କହିଲେ “ହେଲେ !
ତାର ଶାଶ୍ଵତ ମାହାତ୍ମ୍ୟ, ଅମେ ସବୁ । ତିନି କିମ୍ବା ଅଖା
ନିଅଣ୍ଟ ହେଲେ ତକାରିବ, ଅପାର ମାତି କହିବ । ଶାଶ୍ଵତ
ବୁଝାଇବ ନାହାନ୍ତି, ଭାଗରି କଥାର ଦୂର ଦେଖି ପାରବେ ?
ମେହିଠାର କଥାଟ ଭଲ କଣ ଦେବ ।” ଯେବେବ କହିଲେ
ତାଙ୍କ ମନ ମାନିଲା ନାହିଁ । ଯେଉଁ କଥାକୁ ସେହି କଥା ।
ରାତରେତିବେଳେ ପର ହୋଇ ରହିଲେ ।

ଦିଲି ସବେବେ; ବୋଲି ନାରଣ ଜେନାକର ଦୂର ପୁଅ ।
ଦିଲିଲ କଥାର ହେବ, ଗୋଟାପେ ମାଥ ଅଣି ଅଣିଛନ୍ତି ।
ଓଇ ! ଦେଇ ଗଲାର, ଗୁମିଲା ଶରବତରେ ଦାତ
ସୁରେତରେତିବେ, ଲେନଦରୁ ତାଙ୍କର ସେଇ ଶର୍ଦୁଲି
ଦେଖିଲା ପାଶରେ ପରୁ ଅବଦଳା । ନାରଣ ଜେନାଏ ତାଙ୍କର

ଶରବତୀ ତେଳି । କୁଆଳ ଏକାଇଶିଆ କଣ୍ଠ ଶୁଣି
ଦେଇ ହୋଇ ବେଳେର ଲାଗି ଗଲାପରିବେଳ ସେ ଅର
ଗରେଇବା ନାହିଁ ସାଜିଆ ଧଇଲେ ନାହିଁ । ଶୁଦ୍ଧବା ଲାତି
ଲାତି ଅକରିହେବାଇଗଲା । ଶୁଦ୍ଧବା ବିଶ୍ଵର ପୁଣି ଅପାର ବାରାଟି
ବେଳେ ତାଙ୍କ ଭାବର ମାଲେ ଘୁମ ବେଳେରେ,
ମାଲେ ତା ବେଳେରେ ପଢ଼େଇ ଦେଇ । ତେବେ ଯାଇଁ
ଅପାରକାଳକେ ଜେନାକର ନିବ ଭାଜିଲା ।

ସାନ ଯାଏଟ ତା ବାପମାକର ଅଣି, ତାଙ୍କର ଏହି ହିଅ
ଏହ ପୁଅ । ଆର କେହି ଅଗକୁ ନାହିଁ ନା ପଛକୁ ନାହିଁ ।
ସେଥିଲେ ସାତାବାଦୀ ଅଠୁଅର ବାସପରକୁ ଦରିବେ ।

ପଲେ, ମୁକର ଶର୍ଦୁଲି ଦୂର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେ ଗନ୍ଧା
ନ ଅଣିଲେ ଅଣି ନାହିଁ । ସେଥିକୁ ଅଧେ ଅଟାର୍ଟ
ଦିନରେ ଅଧେ ଅଧେ ଦିନର । କେବଳ ଅତ୍ୟାଶ୍ରୀ ପରକା
ଭିତରେ ବେଳ ଯାଏଟିଶ ଶରବତ କଦଳି । କୁଆଳପୁଢ଼ିକର କଥା ବାଦ
ଦିଅ । ସବୁକାଳେ ସବୁଦରେ ସେ ସୁତିକ ବିଶ୍ଵପରି ଖା
ଖୋଇ ଲଗାନ୍ତି । ପଞ୍ଚ ମା ବାଗ ଅକଟା ଅକଟ କର ଶିଶ୍ବ
ଦେଲେ ବାଲକକୁ ତୁଳ୍ୟୀକରି ପାରନ୍ତି । ଅଥ କିଛି
ନ କଲେ ତୁଳ୍ୟୀ ସଙ୍ଗ ଯୋହମରରେ ପଢ଼ ବାରଚକ୍ର ଗଲାଟି
ଯାଇ ପାରନ୍ତି ।

“ଏ ବାରଚକ୍ର ସେ ବାରଚକ୍ର ଅବେଳ ହକା, ଦୂର
ଦୂର, ଖୁବ୍ ଦୂର ଦୂର, କୁଆଳ ଶୁଦ୍ଧିତ ଖୁବେଳ ଅଭିରାଜ ଦିଲେ
ଗୋଟାଇଲେ ଅଣି ଦେଖିବ ସବୁବେଳେ ଆକଟ କରିବା ।
କଥା ନାରଣ ଜେନାକ ମନକୁ ଯାଏ ନାହିଁ । ସେଥିଲେ
ଦିନ ଦିନ ଯେ ଏକାହିଅ ଦେଲେ କଥା ପଢ଼ ପଢ଼ ଶରିଯାରୁ
ଦୁନି କରି କହିଲେ “ଅଲୋ, ସବୁତ ଅମେର, ତାଙ୍କରତ
ବାବଦରେ ଦେଲେ ଗଲ ପଳିଲ ନାହିଁ, ମନକ ବୋଲି ଆର
କେହି ଭରବା । ସବାଟିକୁଠ ସାନବୋଦ୍ଧ କୋଟିନିଧିପରି
କରିଥାଏ । ସବତ ଏଇ ଭୋଗ କରିବେ, ତୁ ଗୋଟାଏ ସବୁବେଳେ
ତାଙ୍କ ସାଜରେ ଟକାଟିକ ଲଗାଇଛୁ କାହିଁକି ?” ଏହା ଶୁଣିଲ
ଦୁନୀ ସେ ମନେ ମନେ ଲଗ ପାଶକର ଭୁନି ହୋଇଥାଏ,
ବେଳେ ଅଗ ଭଲ ଭୁଣ୍ଟ ମୁଣ୍ଡ ବାକେ ନାହିଁ ।

ବାରଚକ୍ରରେ ଶକ୍ତ ଫଳିଲା ।

“ପାହା କିନ୍ତୁ ଶାର୍କ, ତା କାହାର ହାତରେ ନାହିଁ ?”
ଦିଲିଲ ସାଥ ପାଖ, ମନୁଷ୍ୟର ସାଥ ରକ୍ତ ମନେ ମନେ
ଭୋଜନ କଲାପର କିଛି ନାହିଁ । ସେ କାହାକୁ ଘୋଡ଼ା
ଚାଲିବେ, କାହାକୁ ଅବା ପାଖ କଟାଇବେ ତା ସେ
ଲାଗାନ୍ତି । ତେବେ ଅମ ହାତରେ ନାହିଁ ଅମର କରିବା
ଦେଖିବ ଆର ଅଗରୁ ଟିକିଏ ଜାଗାବାର ଗୁବ ନାହିଁ ।

ନାହିଁ ତା ନାହିଁ, ବେଶ ଦେଇଛି । କାହିଁକି, ଥିଲେ କଣ
ଅତ୍ୟ ? ଓ ? ସମ୍ରକ୍ଷ, ସାର ଅତ୍ୟ ହୋଇଥାନ୍ତା,
ମନେକର ମୁଁ ଗରବ, ଅଜ ମୋର ଗାରଙ୍ଗ ଶୁଣୁ ଦେଖୁ
ଦେଖୁ ହେଉ ଦିନ ସର୍ବମାହୀ, କ୍ଷେତ୍ର କାରି ମୋର ସାର
ଦିକବାର ଥିଲୁ । ତୁମେ ବାଚ, ଭୁମ କାନରେ ଏକଥା ଅଗରୁ
ପଡ଼ିଲେ ତୁମେ ଅଜ ମୋତେ ଜୀବକର ବଜୁଦୁ ? ନା
ତୁମର କାଳ ଜୀବପତିଅଟା ଯିବାର ଜାଣ ସଫଳେ ତୁମ ଦିଠ
କହୁଛି । ଏ କଥା ଛାଡ଼, କିଛି ନ ହେଲେ ମୁଁ ଉଠା ମାଛଗର
କୁଦି କୁଦିକା, ତୁମେ କଟାନ ପର ହୁଏ ହୁଏକା । ଅଗରୁ
ନାଶୁଶ୍ରେ ହୋଇବା ।

ତେଣେ ବଢ଼ ଯାଆ ବିଚ ସାନ ଯାଆ ଲାଗି ଲୁହ ଶ୍ଵିଶ୍ଵାସ
ପରି ଝଢ଼ କୁଟେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନା କିମ୍ବା ହେଲେ,
ସଦା କପିଳାଙ୍ଗ କାଳ । ତାଙ୍କ ନିଦ ନାହିଁ, ଖୁଡ଼େଇ ଖୁଡ଼େଇ
ସନାକୁ ଯେବେଳ ଥାବି ଯାଇଥିଲେ ସବୁ ଲଟକେ ଛିଢ଼ ଯାଇଥିଲୁ
କରିବ ଅନ୍ଧର ଅସୁଅତ୍ତ ବୁଝାନଶା । ତାକୁ ଖୁବ କୁଣ୍ଡଲେର
ବିଶୁ କଳ ଲଗଇ ଦେଇ ଅସେ । ଦେଖିଁ ଯାଏ ବିଚଗଲୁ, ସାନ
ଯାଥର ମାସକାଳ ଲୁହ ଥୋବାଏରେ ପଢ଼ିଲୁ ନାହିଁ । ସେ ଦିନେ
ଦିଅଦେବତାଙ୍କ ଗୋଟାଏ ଲୁହ ଦିବନାହିଁ । ଏ ବରୁଷେ ବାତ
ଯାକେ ଦେବଶୂନ୍ୟ, ଗୋପ୍ତ୍ଵ, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଶୁଭରାତାକରଳ
ଅନ୍ଧରେ ନୁହ ନୁହ ହେଉଥାଏ । ଏଥରେ ପୁଣି ତା ଉପରେ
ଦରବର ପୁଣ୍ୟଶୂନ୍ୟ । ଏ ଭୁଲିଆ କାରିଯାଦିକ ବଳକ ଦାର ।
ବଡ଼ ଯାଆଟି ସମ୍ମଳ ହୋଇ ମୁଣ୍ଡି, ଦିଅ ଦେବତାଙ୍କ ତେଣେ
କେବେ ଲୁହ ରିପଥୁ ଦେଇ ବରିଲାଣି । କୁନ୍ତୁଡ଼ା ଛେଳକ
ମୃଣ୍ଣରେତ ଶନ ଚାଲିଛନ୍ତି, ବଡ଼ ଯାଆ ବିଚବୁ,
ଅଞ୍ଚାରୁ ଟଙ୍କାଗଣି ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ ତାକ ଘାଜମାରୁଛି ।
“ମାତ୍ର ଦେବତା ହୋଇ ତାଙ୍କଠାରେ ଗୋଟାଏ
ଲୁହଦିବଳ ଖୋଇଅଛି କୋରି ତାଙ୍କ ଗୋଚର ନାହିଁ । ସେ
ମାରୁଣ୍ଠ ନିଜ ଅତି ଛଳ ମନକେ ବଚିନାହିଁ, ଏତକ ଜାଣିଥିଲୁ
ଯେ “ଦେବତାଙ୍କ”ର ଅର୍ଥ ଦେ-ବଚା, ଅର୍ଥାତ୍ ଅଗ କଣ
ଦବୀର ବା ଦେ, ବା ପଢ଼ିବେ କଣ ବଚେଇବାର ବତା ।
ଏଥିଲାଗି ସେ ସେମାନଙ୍କ ବିଶ୍ଵାସ କରି ଛାଲ, କୁନ୍ତୁଡ଼ା,
ଦିଶ, କୁଢ଼, ପାତଳୁ କବଳୀ ପ୍ରତ୍ଯକ୍ଷ ବରବ ମତକାଳ
ସଜଳ ପାଜଳ କର ଦେଇ ଦେଇ ଦିନେନ୍ଦ୍ରୀ, ଦୂର ଦିକ୍ ଦି
ନଦେ, କହୁ କହୁ ଦଶମାସ ଦଶମାନ ହେଲା ତାଙ୍କ କୁଣ୍ଡୁ,
ପୋଣି ଆଖିନେବି, ମଶ ଆଜି ସମୟେ ଆପେଇ ମହୁ ପୋଛ
ଦେଇ ନିହିନ୍ତା, ଯୁଗ ଯୁଗେ ଇପୁ ଅଳ କୁକୁର ପର ଦୁକୁଳ ।
ଦିତାତ୍ର ଶନ ଯା ଶୋଇଲ ପରୁ ଲୁଥା ବୁଅଁ ବୁଅଁ ଦିଲ
ଭାଲୁକ ପଡ଼ିଲ । ସାର ପତରଶାରୀଏ କମ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ,

ବୁଅଥର ଏକା ଲେଳକ ଥାଳ ବୁଲିଯିବ । ମାରଗପ ମାରଗପରେ ବଡ଼ ଯାଅକୁ ନ ଦେଖି କିଏ କାହା ମୁଁକୁ ମୁଁ ଟକିଏ ହସିଦେଉଛା, କିଏ କଣ ଟକିଏ କାହା କାନରେ ଫୋଟ ଦେଉଛା, କିନ୍ତୁ ସେ ତା ଧରାଯପି ଶ୍ରାନ୍ତାର୍ଥୀଙ୍କ, କବାଟ ଲେଲବେଳ ଜଳନିଳାଳ ପଣିଆରେ ପୁଣି ସେହି ଦେବତାଙ୍କ ଠାରେ ଉହୁ ଲଗାଇଛନ୍ତି “ଯାହା କଲ କଲ, ଯାହାତ ଖାଇ ପିଲ ବୁଢ଼ିଭାଲ ମୁଁଡ଼ିଭାଲ, ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ଗରିବ ନହେଁ, ଅଛିର ମନେକଲେ ଦେବ । ମୋ ଓରା ଟକିଏ ଶୁଣ, ଏ ଯେଉଁ କାନାରାଟା ଶୁଭ୍ର ତା ହିଥର ହେଲେ ହୋଇଆଇ ମୁଁ ସର ମାରିବ, କଣ ନ ଦେଇ ପାରେ? ଏତ ଗ୍ରାମ ଖରି ଭାଇନ ନହେଁ । ତାର କି ବିଅତ ୨ କି ଅଛି ଦିଗ୍ନ୍ୟ ! ଦିଅ ଦେବତା ପୁଣି ଗଞ୍ଜ କୁକୁଡ଼ାଙ୍କ କଥା ବଳକୁ ମୁଁ ଚିପିଛନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ପୂଣି ଟଙ୍କା ବରଷା ଦେଇ ତାଙ୍କ ଅବତର କରିବ । ଅଛର ପୁଣି ସର ଅମଗଳ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ପାଇରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ! ପରସକାର ଖାତ ଖୋଲିଲେ ନିଜେ ଯେହି ଖାତରେ ପଡ଼ିଲିବ ଯେ । କପିଲ ବୋଇ ୨ ତୁମର କିଅଣ ଏହି ଅବଳ ! ଠାକୁର ପରା ସମସ୍ତକର । ବିବକର ଏହି ଚିରସାର ଗାନ୍ଧି କର୍ଣ୍ଣିର ଟକିଏ କାହିଁକି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବ । ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରତ୍ୟେ ତ ମଳେ ଯାଏ, ନୁଗାଙ୍କାର ମଲଳା ଥୋଇଲେ ଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେ ତାକୁ କେତେବେଳେ ମତେଇ ଦେଇଛି, କେତେବେଳେ ଅବା ତତେଇ ଦେଇଅଛି । ସେ ତକାଥ ଉପରେ ଅଣ୍ଟେ ପଡ଼ି ଅଜାନ ଆହିରୁ କାନ ପାର ସବୁ ଶୁଣୁଛନ୍ତି । ଏହି ସମ୍ବୁଦ୍ଧର ବନାମା, ଜମ୍ବୁଆମା, ଚେମା ଭିତରୁ କଣ କିମ୍ବା ଦେଇ ପଦାକୁ ବାହାର ଥିଲେ । ନାରାଣ ଜେନା କହିଲେ “କିଣଟିଏ କିଣଟିଏ” ଜମ୍ବୁଆମାତ ଜେନାକର ଭାଇକ ଦୃଢ଼ ହେବ, ରସ ଥକାକର କହିଲୁ “ନିଃକୁ ପ୍ରମିଳା, ପୂରୁଷ ଅଭିରୁ ନିଆ କାହାର କରିବେକ ଯେ । ଅଛର ସେ କପିଲ ବୋଇ କାହିଁ ? ତାହେତକୁ ମାରୁଛି, ଶଟରିପରେ ଶୋଇବା” ମହି ବନାମା ଦୟିତେବଳ କିର କାମୁଦି ପକାଇଲା । ଆଉ ବୁଦ୍ଧିବାକୁ କଣ ଏବେ ବାକି ଭାବୁଲୁ । ଏହା ଶୁଣି ବଢ଼ ଯାଅକର ବାତ୍ରରେ ତୈରୁଳାନ ବର୍ଷା କାମୁଦିଲା, ସେହି ଦୟା ଉଠିଲା, ଅଛିରୁ କୁଟୁମ୍ବିଳାଟ ଯୋଗ ବାହାର ଗଲା । ସେ କେବିରୁ ଏବି ବୋଲି କୁକିବାଟ ଦିଲ୍ଲି ନାହିଁ । ମଳକ ମନେ ଦିଅ ଦେବତାଙ୍କ ଜୁବ ଶୁଭାଏ ବେଳେତୁ କଲେ, ତାଙ୍କ ଠାକୁରାଯଣଶ୍ରୀ ବାଜେଟ୍ କଲା ଏବ ମଳକ ମନେ ଶୁଣ ଶୁଣିଏ କୋଡ଼ି କିମ୍ବା କିମ୍ବା ହେଲେ । ସେମାନେ ଭ୍ରମ ଅମୁହ ହୋଇଥିଲେ ତେବେବେଳେ ସେ ସେମର ସବି ଯାଇଥିଲାମ ପକର ହେଲେ ଅବାଲାଟାହୀରିଲ

ଦକ୍ଷିଣ ଯାଇଥାଏନ୍ତୁ ତାଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଆହୀସ ହୋଇ ନପାର
ଥିଲେ ଦେଖ୍ୟାନ ପାଠକ କି ଥିଲା । ଉଅଳ୍ଳିକ କଥା । ଦର
ନିଅଁ ବେଳି ଅମେ ଲକ୍ଷ ଅଧିରେ ପୁରାବା ୧ ସେ
ଯେ ଗୋଟାଏ ଏହି ଦହିଶୁଭରେ ପଡ଼ିଲା ତାକୁର ତାଙ୍କଥା
କଣ୍ଠ ବିଷିଳେ ଭଲ ?

ଉଚିତ ଅଗ୍ରାହରେ ଏବେ ମନ୍ତ୍ର୍ୟ ଆପଦାଳ ଭୁଲାଥାନ୍ତି ।
ନାରଣ କେନାକୁ ସ୍ଵର୍ଗ ଦୂର ଅଙ୍ଗୁଳ ଦଶ୍ୟାଏ । କେତେ
ଦିଅ ଦେବତାଙ୍କ ମଣ୍ଡ ମାରି ମାରି ଏତେ ଦିନେ ସେ ତାଙ୍କ
ମନ ମୁଢାବେଳେ ଫଳ ଦେଇଛନ୍ତି । ସବା କଟିଲାଙ୍କ
କାନରେ ମା କରି ଫଞ୍ଜିଦେଲେ ସେ ସେ ଘରେ ପରାନ
ଥିଲା । ଏଣେତିଥିରେ ଅଛି କାରିଆ ମାରି ଖୁଲାଥାନ୍ତି
ଗାୟାକ ଯାହା ମୁହଁରୁ ନାହିଁ ତା ମୁହଁରୁ ଶୁଣିବ “ହେ
ଗେଷ୍ଟ୍ ଭାବୀରା ଦୁଇଟା ଗୋଟି, ଦେବତାଙ୍କ ପେଟ କଥା
ଜାଣନ୍ତି, ଦେବତାଙ୍କ ଅଗ୍ର ବକ୍ଷାମାଗା ।”

କହୁଁ ସେ ଥୁଅ ହେଲୁ, ସଞ୍ଜକେଳକୁ ସବଶ ବନ୍ଧକାନବ
ଦୁକିଟି ବହୁମତ ମତ କର ଶୁଣାଏ କାହାର ଗୋପାଳଦେଇ ଜଳେ
ଦଷ୍ଟ ଥିଲା ପକୁଆ ପାକୋଇଛି ଖାରୁଁ ଘରୁଁ କର ମାରେ,
ତା ବସି ଦିନ ଷୟୀ ଚକୁଳ ପଡ଼ିଲୁଁ । ଯେତାକ ଆବାଧ
ଥିଲେ ସେ ସ୍ଵର୍ଗ ବୋଧ ହେଲେ । ଏକୋଇଶାଥ ବିଦ୍ଯ
ମୁହାଦକ ହେଲା । ଅଥ ତିନାରେ ଜାତ ହୋଇଥିଲ ବୋଲି
“ଚିନ୍ମାନି” ନାମ ଦିଅଗଲା । ଜେଠା ନାରଣ୍ଜକେନା ଖରଚ
ପଥ ନ କରନ୍ତି ବୋଲି ମୁଠାଏ କଲେ । ବିଲକୁଳ ଗୋଟି
ଦିଯି ସମସ୍ତରେ ଲପା ହେଲା ।

କାରେଣ୍ଟ ଏ ହାତ ସେ ହାତ ଚିନ୍ତାମଣି ମାଳେ ମାଳେ ଖଣ୍ଡ
ଦିନଲୁ । ପୁଣି କେହି କେହି ପୂର୍ବ ଚକିଆ ତା ହାତରେ
ଶୁଣି ଦେଉଥାନ୍ତି । ହାତ ମୁଁ କର ସେ ପାହାଙ୍କୁ
ଜାପୁଣ୍ଠ କର ଧରୁଥାଏ । ତତ୍ତ୍ଵାତ ନ ପାରି ଶାପର ଲୋକେ
“ହୋକାଟିତ ଘର ଗଣ୍ଠିଆ ହବ । ଅଞ୍ଚାର୍ଜିତ
ଝଙ୍କା ଛିଲାଣି” ଏହିପରି ବିଥାବାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ହସିଥାଏ ।

ଜେଠର ମନ ସାବୁ ଖାଲିନ ପରି ହେଉଥାଏ । ତାଙ୍କ ଲ୍ଲୀ
ଖଣ୍ଡି ଅଳଗୁଣାରେ ଓହଳି ଥାଏ । ଦିଅରଙ୍ଗ ନଜର ପଡ଼ିଗଲା
ଯାଇ ସେ ଯେବେଳେ କୁହା ପୋଛୁ କଲେ ମାତ୍ର ଉଚ୍ଚରକା ମନ୍ଦିର
ନିର୍ମଳ ଜାହି । ପଞ୍ଚ ଦିନାମ, ମାଳିଖେର ହାତ ଓଁ
ଧର ଧରି ଠେଣି ଛିପିଗଲା । ବାର ଦୂର୍ବଳ ନା ଦେଇ ଝୁମକିରଣ
ତୁଳାଦିବ ଶୁଣାଇଲେ ଚାକର ଏକା ଛିଦ୍ର, ଶୈଷକୁ କହିଲେ
“ମୋ ମନ ଯାଢ଼ି ଛି, ତୁମେ ଯା, ମୋ ପୋଡ଼ି ଆରେ ନିନ୍ଦା
ଦେବା ନା ।” ନାରଣାଜନୀ ସବୁକଥା ପୁଣିରେ । ମାତ୍ର ସେ
ଏବେ କେବେ ଲ୍ଲୀଲାରେ ମରିବେ । ମହତ ଯୋଡ଼େଇ ମଣ୍ଡଳ
ନିଜର ଯୋଗି ସବୁ କାମ କରିଗଲେ ।

ଦିନ କାର ଦେଖି ଗଲାପୋତ୍ର ଦେବ ବେଳି ଉଦୟମ
ଲାଗିଲା, ଅବଧାନ କାଖରେ ପାଞ୍ଜି ଖଣ୍ଡ ଯାକ ଦେଇ ଅଥି
ଯୋହିଲେ, ଶୁଣାର ଗୁରୁ ଥାକିରେ ଥାଳିଏ ଗୁଛଳ,
ହଳଦି
ଶୁଣା, ଚିତ୍ତବେଦ ଯାପନି ଅସ ଅମ୍ବା ହେଲା, ଅଗ୍ର ଅବଧାନେ
“ମଙ୍ଗଳଂ ନରାକାନ ବିଷ୍ଣୁ, ମଙ୍ଗଳଂ ମଧ୍ୟଦେଇ ।

ମଳଳଂ ଦୁଃଖକାଶ୍ ମଳଳଂ ଗରୁଡ଼ିକ୍ କହ
ଏଇକାଟି କଲଗୁଡ଼ାଏ ବାରେଇ ପକାଇଲେ । ହାମିମ
ସାଷ୍ ନେଇପରି “ତାମ୍ମୁ କେଉଁ ଅଢ଼କୁ ପଢ଼ିଥିଲୁ,
ସେ ଘରେ କେଇଜଣ ମରଗେ ପଢ଼ିଥିଲେ, ସାବ କେଉଁଠି
ଥିଲା, ବାବେ ଥିଲେ କି ନ ଥିଲେ, ସୁମ୍ମା କି ଲୁଗା ତିନ୍ଦ
ଥିଲା” ଇତ୍ୟାଦି ଚବେ ଜାକାନବନ୍ଧ ନେଲେ । ଜେଇ

“କୋଣ୍ଡିଟା ଦେଖି ଉଚି କୋଣ୍ଡି, ରିଷ୍ଟ୍ ସମ୍ପଦ କିମ୍ବା ନାହିଁ, ଗୁରୀ ବର୍ଷଠାରେ ଟକିଏ ରିଷ୍ଟ୍ ପଡ଼ିଛି, ସେ କିଛିନାହିଁ । ମାନ ଲଗ୍ନ, ଶୂନ୍ୟ ପୁଣି ସେଥିରେ ଅଛି । ପାଠ ଡାକୁଙ୍କୁ “ଲଜା କବଣ୍ଟି ଦବଣ୍ଟି ଧରଇ, ଏଣୁ ମୁଣ୍ଡେ ରୁଦ୍ଧ ଉଦେ ହୋଇଛି” ଏ ଦାର୍ଢାଯୁ କବକ, ଅଛୁ ଅଛୁ ଶୂନ୍ୟଳକ୍ଷ ଦେଇ ପାରିବ; ପୁଣି ଦିଦ୍ୟା ପ୍ରାମାଧିତ କନ୍ଦ ସେ ଅଛି ବୃଦ୍ଧତି ସହିତ, ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇ ପଞ୍ଚମରେ । ଓଁ, ଶୁଦ୍ଧିଦାସ ! ଦୁଇ ପାଠୁମ୍ ଓ ଅକଳଦାର ହେବ । ବୁଝିଲେ ଜେନା ଆପଣେ ! ଏ ଗୋଟିଏ ହାକିମ ହୁକୁମା ହେବ । କାହିଁକି କା ସୂର୍ଯ୍ୟ ରୁଦ୍ଧତା ହୁଏ ଏକାଠି ଅଛନ୍ତି । ତାଜକ କହିଲୁ, “ଲମ୍ବେ ତୌ ତୌ ଚନ୍ଦ୍ର ଦୂର ତୌ ତୌ ଗୁରୁ ସମ୍ବନ୍ଧିତା, ସଦର ଦରଜାପେ ଲହବକୁ ବାଜେ ବାନ୍ଧେ ଗନ୍ଧକର ମନ୍ଦିର ।”

ଏହା ଶୁଣି କିମ୍ବା କେବଳ ଶୁଣି, ତାକ ଲୋମନଳ ପରୁ
ଛିଡ଼ା ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଯାଉଥାଏ, ଅମେ କେବୋଟି ପରଶ୍ରାନ୍ତ
କାତ୍ରାଥ ଲୋକ ଲୁହାର ମୁହଁରେ ଦସ୍ତୁଆର୍ଜି । ନର ଜେନା
(ବୀପ) କୁଟ ଶୁଣେ ନାହିଁ, ସେ ଦୂରେର ହୋଇ ବସି ଘାଁ,
ତା ମୁହଁକୁ କାନ୍ଧ କାନ୍ଧ ଗାହୁ ଦେଇ ମୁହଁକେଇ ଦେଉ
ଆହଁ, କେତୀ ଭିତରର କବାଟ ଦରାଇଗଲା କର ବସି
ହୁକ୍କାରମନ ପ୍ରତ୍ଯେକାଙ୍କୁ ଗ୍ରହିଷ୍ଣୁ କଥାଟ ଅଧିକ କିଣି ଶୁଣିଲେ
ନାହିଁ, ସୁଧା ଶୁଣି ତାକ ମନ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଜିଗଲା,
ସେ ପରାମର ମହି ମୋଡ଼ିଦେଇ ବାଢ଼ ଅଢ଼କୁ ଚମ ଚମ
ହୋଇ ବୁଲିଲାଲେ ଦୂରରୁ ଅମେ । ଶୁଣିଲୁ “ଜନମ ମରଣ
କଲିବା, ଯା ନ ଜାଣିବା ପୁଣ୍ୟ” । ପାଠ ବାରନେଲେ ଯେ ସେ

ତିର ଜେଠେଇବୁ ପାହି । ପ୍ରକୃତ ଏ ବାକ୍ୟର ନ ଥିଲେ ତାକୁ
ମନ ସମ୍ମାଳନା କିଏ ?

ଜେଠେଇ ମା ।

ଶୈକ୍ଷକର ଗୋଟାଏ ପ୍ରକୃତ, ସେମାନେ କାହାରି ଶୁଣ ବା
କରମତ ଜାରି କଥା ଶୁଣିଷଣି ତାହାର ବୁପ କଥା ଭାବ
ହୁଅଛି । ଶାକ୍ଷ, ଅର୍ଜନ, ଭୀମ, ସବଣ, କୁମୁଦିନ,
ଏମାନଙ୍କର କରଣି ଯେ ଘୋଷନାରୁ ଚିପାଟାଙ୍ଗ ପଥ ଉପରକୁ
ଟେକ ଧରି, ସେଥିଲୁ ସିମା ସମ୍ପ୍ରେ ସମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ
ଓଳିକାଳ ହୁଅଛି । ରୁବ ସହି କରମନର ବି ବେଶି ଅମେଳ
ଜଣାପଡ଼ ନାହିଁ । ତରୁର ଲୋକେ ଶିକଳକୁ ବେଶ
ମଜାରେ ଥିଲେବ କଥା ଶୁଣି ନାହିଁ, ସେଥିଲୁ କେଠୀକୀ
ଫରଗୁରେ ଠିଥିକରି ଦେଖାଇ ଦେଲେ ସବୁ କଥା ମେଲି
ଯାଇବା, ମାତ୍ର ସେବ ବଠାରେ ମାହାତ୍ମା, ନ ଥିଲେ କଣ
ଦେଲୁ, ଆମ ଅର୍ଥାତ୍ ରବେ ନାହିଁବା । ଅଛି ତାକ ବାର
ବରଣ ବର୍ଣ୍ଣ ଯାଉଛୁ ଶୁଣି—

ଯଦି ମନକୁ ନ ଅପେ ତେବେ ଅମରୁ ଯେ ଯାହା କହିବେ
କହନ୍ତୁ, ମାତ୍ର ଅମେ ମିଛକଥାକୁ ଛେଳି, ହାତେ
ମାପି ଶୁଣୁଣିକେ ମୂଳ ଆଉ । କାହାକି ନା, ଅବଧାନେ ଅମରୁ
ପିଲାଟି ଦିନରୁ କାନ କାନ କରି ଶିଖେଇଛନ୍ତି “ମିଥ୍ୟାକୁ
ପାପ କେବି ଜାଣି, କହକ ସଦା ସଦ୍ୟ ବାଣୀ” ସେବାକି
କଣ ଅମେ ପାଣୋର ଦେଖିଣିକି । ତମିଦନେବ ତେବେ କୃତ ନ
ଥିଲୁ ଯାହା ପଢାଶୁଣା କନିଅଷ୍ଟର କରିଥିଲୁ ସବୁ ଖୁବିଖାନ
ଯେତରେ ପୁରୁଷ ରଖିଛି ।

ଜେଠୀଟ ଅମର ଠିକ୍ ଦିଅକାଇ । ସେ
କଥାଟା କଣିକ, ସେ ତିକିଏ ଲହଦକା ଭଲିଆ ମିଷିଷ । ଆସି
ବାର୍ଷୀଶ ବୁଝି ଧରିଗଲେଣି, ତିକିଏ ଲାଞ୍ଚିପିଛିଛନ୍ତି । ଆର
ଶାବତ ଦୁଇଟା ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ନନ୍ଦପର, ତେଣିଟିମାନେ
ପ୍ରାଣଦାନ ଦିଲକୁ କେତେ ତେବେଇଲେ । ଘୋଲେଇ
ହେଉ ପଢ଼ୁଛି, ସେଥିଲୁ କହୁଣ୍ଟାଗୁ ପଛପଟକୁ ବକା ।
ବାକି ଶଣ୍ଟାଳିଆ ନାକଟିର ଅଥ ।

‘କକ୍ଷମାନେ ରସିକା ସ୍ଥାମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣିନା କରିଛନ୍ତି
“କୁମୁଦ ହାସୀ” ବା “ମହିହାସୀ” । ସେ କଣ ଏଡ଼େ
ଅବିବେଳ କୁମୁଦ, ମହାର ମୂଳ୍ୟ କଥାର ତାଙ୍କୁ ଜଣାଇଛି,
ପଲାଯାକୁ ପରିବାରେ । ତେବେ ହସିର ମୂଳ୍ୟ ବହିଲ
କେଉଁଠି ? “ପୋଟକ ହାସୀ” ଘୋଡ଼ାର ରୁମେ ଚାଲୁ
ହସିର ପରିଶିଥିବ । ବେଶି ଗୁହାଏ ଗପିଲେ କଥାଟା ପୁଣ୍ୟ
ପତବ ।

ଏ ଦୁନିଆଁରେ ଯାହାର ଧନ ଦିଲାଗି କିଛି ନଥାଏ ତାକୁ
ଲୋକେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କପାଳୀ କହନ୍ତି । ମାତ୍ର ଜେଠୀ ବଢ଼ିବର
ଭୁଅଶଶୀ, ଟଙ୍କା ପଲାସାରେ ବାଟ ଗୁଲାବିତ୍ତ, ତାକର କାହିଁକି
ଭଲି ଶ୍ରେଷ୍ଠ କପାଳ ହେବ । ବଢ଼ି କପାଳ, ବଢ଼ି କହିଲେ
ଭଲ ବୁଝିବ । ଏକୁକର ଭଲ କପାଳ । ଅମୂଳନଷ୍ଟର
ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଥା ଅଛି “ଉଚକପାଳ ଅୟୁର,
ଗୋଡ଼େଇଶାଏ ଶୁଣୁର” ମାତ୍ର ଜେଠୀ ଆୟୁ ଆୟୁ ସେ
ଦ୍ୱାରାଟିକି ଶାଇଛନ୍ତି ଯେ ।

ପାକଳ ଗେରୁରିଆ ଫଳକୁ ଭୁବନ ଅତି ଦୁଇଆ
ପଞ୍ଚାମାନଙ୍କ ଓତୁ ସହି ରୁକନା କମୁଥିଲେ । ରୁମରଦ
ଗୋଟାଏ ସୁଣି ଅଳକ ଅଛି । ଗୋଟାଏ ମନୁଷ୍ୟରିଆ
ଫଳ ଆର୍ଯ୍ୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଗୋମୁଖିଆ ଫଳ ପଥ ଓ ହେବା କପର
ଆସି ଲାଗୁଛି ? ଦେଖୁଥାର୍ଯ୍ୟ ଆମେ ରବକର କରି ଠିକ କରିଛୁ
ଯେ ଜେଠୀକର ଓତୁ ଠିକ ପାଲେ ଜାମୁକୋଳ ପଥ

“ମରକଟ କେଣା” ଏହି ଉପାମାଟ ସବାନ ସାତ
ପୁରୁଷରୁ ଶୁଣାଯାଇଥିଲା, ତାକୁ କିଏ ରାଗେପଦ କରିବ ।
ମାତ୍ର ଜେଠୀକର କେଣା ଭଲରେ ତାର ଫଳକ ଏକି ଯେ
ହେଉ ଶବର ଶେଷ ଅନ୍ଧରକୁ ‘ତ’ କର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରଥମ ବର୍ଣ୍ଣ ନ
ଓହାର ‘କ’ ବର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରଥମ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏକୁକର ହେଲା “ମରକଟ
କେଣା” କ’ଣ ଭାବିଗଲା ? ଅପରମାନେ ଇଂବଜା ପାଠା,
ଶରରେ ଭାଇରେ, ବାପରେ ପୁଅରେ, ଇଂବଜା ପପସା,
ଇଂବଜା ତିପଦ ବୁଲିଛି । ଅପରମାନଙ୍କ ‘ତ’ ‘କ’ର
ଫଳକ କେଉଁଠି ଥିଲା ? ତେବେ ଏକି କହିପାରନ୍ତି “ମନକଟର
କେଣାର କହିବା କହିବା, ସାନ ସାନ । ସେ ଉପାମା କିପର
ଖଟିବ ? ଖଟିବ, ଜେଠୀକର ଦେବୁ ଲେମୁଗୁତକ କହିବା
ଓ ଗଲକ ଲେମ । ମୁଣ୍ଡରେବ ଗୋଟାଏ ବାଳ କାହିଁ, ସାନ
ଆଶିଆର ବିଲକୁଲ ଉପୁତ୍ତିଯାଇ ତିକିଏ ତିକିଏ ଲେମାର୍ଥ ।

ବାବଶାସ୍ତ ଲେଉଟାଇଲେ ଜାଣିବେ, “ବୁନକୋରକ
ରଦାକା” ଏହି ଦିଶେଶଶିତର ତେର ବୁଲାଥୁ ସତ, ମାତ୍ର ସେ
କାଳ ସ୍ଥାଲେଜମାକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହା ବେଶି ଉପୁତ୍ତି ନୁହେଁ ।
କାରଣ କୁନ୍ଦକତ ଲାଲ, ସେ ଏ କାଳ ମାରିପଙ୍କ ପାଦିଶିଆ
ରଜିଲିଆ ଦାରୁକୁ ବେଶ ଯୋଗ ଶାଇବ । ମାତ୍ର
ରୁଚିକେ ଦେଖିବ ଯେ ସେ ମୂଳ ପର ଅମାନିଆ ନିର୍ଭୟା
ନୁହେଁ । ଯାନଶାଇ ସବୁ, ସବୁ, କାହିଁ ବାହି ପାଟିରୁ ଲେଷି
ପଢ଼ିଲେ ଶାଶୁ ଶଶିରକୁ ଯା ଯେବଲାକୁ, ଆର ପୁଅ
ପରୁଷକ, ଅରଣ୍ୟ ଘୋଲାର କଥା ହେବ ବୋଲି ସେ
ବସ ଦୁଇଆର । ଏକୁକର ଜେଠୀକର ଦକ୍ଷଗୁଡ଼କ
କଣିଅର କଢି ରୁଲ୍ୟ ହଳଦିଆ ଓ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ।

ସୁନି ଚଷଳା ତାଙ୍କ କଲ୍ପରେ ସବୁବେଳେ ରହ ଟିକିଏ ବିପେର ଉଠେଇ ଦେବ କାହାନ୍ତି ସେ ଏବେ ଦାନ୍ତ ସ୍ଵରୂପଙ୍କ କେତେବେଳେ ? ଏଥିଲାଗି ବାନ୍ଦ ଶୁଣିକ ହଳଦିଥା ।

କେତେ ଜାଗରେ ମୁଖାଳ ସହିତ ହୁଅର ତୁଳନା କରୁଯାଏ । କହିମାନେ ଏହାକୁ ଯେଉଁ ସବୁ ଛୁଟିରେ ଲୁଗାଇ ଛନ୍ତି ସେ ସବୁ ପ୍ଲାନରେ ଲୁମାଟା ଧରିପଡ଼େ । ମାତ୍ର ଆମ୍ବମାନଙ୍କ ଜେଠାକତାରୁ ମୁଖାଳର ସବୁ ଲିଖିଗୁଣ୍ଡିକ ପରିଷାର ଭାବରେ ମିଳିବ, କାରଣ ତାହାକର ଦ୍ୱାରିତମାନ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଏବଂ ସବୁ ସବୁ ଆଉ ଫାଟୁଆ ମୁକି ଦ୍ୱାରା, କାଳ ଆସି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତରେ ଦାତ ବୁଲାଇଲେ ଟପ ଟପ ଫୋଡ଼ି ହୋଇଯିବ, ତାହାରେଲେ ମୁଖାଳର କେବି କଥାଟିର ଅମେଳ ଦେଖିଲା ।

ଏକଥା ସେତିକରେ ଥାଏ । ଅଗମାନେ ବଡ଼ ବୁଝି, ଉଣିବାରୁ ସବୁ କଲିନେବ ଘାରିବେ । ବେଶି ଶୁଣିଏ କବ କଜାଇଟା କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ରୁ ନୁହେଁ । ଏଣିକି ଉତ୍ତର ଶୁଣିବୁ କଥା କହିବା ।

ଜେଠୀ ଅତି ରଙ୍ଗ ଶୀ ଦୁଃଖୀ । ମାତ୍ର ତାଙ୍କୁ ପଟେଇ ପାଇର ପାଇଲେ ବେଳେ “ସାନିଯାଆ ଓ ଦିଅର ଦୁହେଁ କେତେ ଖେପ, କଢାକର କମିଶା ନୁହିବି, ଶାଲିଖାରମାନ୍, ଜେଠୀ ମନେକଲେ ତାଙ୍କୁ ଦିନ ଦୁଇପଥରେ ଦା ବାତ ଦେଇ ମାର ପରୁ ତଢିଦେଲେ କେହି ପିଠିର ପଢ଼ିବାକୁ ନାହିଁ, କଟିଲ ସବେଇଙ୍କ ଲାଗି ସର” ଏହିପରୁ କଥାରୁ ଯେହିମାନେ ମିଶ୍ରତ କରି ପାଞ୍ଚକଥା ଜେଠୀଙ୍କ ମନରଙ୍ଗେର କହ ପାରନ୍ତ ସେମାନେ ଶୁଣିଲାଇର ଶେଇଲ ମାଡ଼ି ଦସ୍ତି । ନରେତ କୁରୁର ପର ଭୁକ୍ତ ହେଉଥିଲେ ଜେଠୀ ତାଙ୍କୁ ଆଡ଼ ଅନ୍ତରେ ପୁହିବେ ନାହିଁ, କି ଦିନର “ମନି ଟିକିଏ ଦେଖିବ ନାହିଁ ।

ଜେଠୀ ନ କହ କାହିଁ ର ସୁନା ମୁଣ୍ଡାଏ ପଞ୍ଚଥିଲେ ଆଗୁଡ଼ି ଅଗରେ ଛୁଟିବେ ନାହିଁ । ଦିନେ ସେ ସେ ଶୁଣିପାଇଲେ ଯେ ସେ ଶୀ ଅକ୍ଷର ମିଶ୍ରକ ବାଢିରେ ଅର୍ଥମ୍ବ୍ୟା କଦଳୀ, ବାଇଗଣ ହୁଏଇ ଶାରିଛି, ତାଙ୍କର ପରିବାରଟ ସେ ଦିନ ପଡ଼ଇ ଗୋପାଏ ନ ଥାଏ । ଅଞ୍ଚଳେକ ସରକ ମିଶ୍ରକ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟକେ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ଦାରୁତରେ ପଡ଼ିଗଲେ । ଜେଠୀ ଦେଖିଲେ “ହେଁ ହେଁ ! ମୁଁ ଶୁଣିବ ମେ ବାଢିରେ ଲୁଅଠେ ପକ ପରିବା ଥିଲୁ । ଦିନେ ଦିକା ଦେଲ ନାହିଁ ? ” ବୁନ୍ଦୁପାତି ବିଚାର କମିଶି ଏବେ ମୁହଁସେ ମୁହଁସେ ନାହିଁ କରୁଥିଲୁ । ଟିକିଏ ଶୁଣିବିମ୍ବ ମାର ମନେ ମନେ ଦେଖିବ ପାଇବ କଲେ ଏହି ଦେଖିଲା ସାପ ଗାତରେ ପୁରୁଷ ଦେବ ନାହିଁ, ଲଗୁଡ଼ ଯାଇଲେ ସତର ଅନ୍ତରୁ ବିହାରିବ । ଦେଇବୁ କହିଲେ “କବଳିତ ଗୋଟାଏ ବୋଲି

ଆଶିରେ ପକାଇବାକୁ ନାହିଁ, ବାଇଗଣ, ଦରଖା ଦରଖାକଲେ ଦଶପାଞ୍ଚ ପଳ ମିଳି ଆରବ । ପଢ଼ିଲୁ ଗଣ୍ଡାଏ ପଠାଇ ଦେବ । ଜେଠୀ କହିଲେ “ନାହିଁ ନାହିଁ, ଆଜିର କୁଛି, କାଳିଆଦିକୁ ଦେଖି କାହାକୁ ପଠାଇଲେ ପଢ଼ିଲେ ଦବ ” ମନ କଥା ମନରେଥାଏ, ଆରବନ ଠିକ ଓର ଗୋଡ଼େଇ ଯେତେବେଳେ ମିଶ୍ରମିଶ୍ରା ଓ ତାଙ୍କ ପୁଅ ପରେ ନାହାନ୍ତି ଠିକ ସେତିକି ବେଳକୁଜେଠୀ ବିରାମୀ (ଶୁଣିବର) ଦେଖି ତାଙ୍କରେ ପଢ଼ିଲେ । ଘର ଏକା ବୋହୁତି ଥାଏ । ଥରେ କେଶ ଦେବ ଶେଷ ଗାଁ ଭୁଅଶ୍ରଣିଏ ସ୍ଵାକ୍ଷର ନାହିଁ ପାଇଲା ପରିବାର କହିଲେ ପରିବାର କହିଲେ “ଦୁଇଟା ପରିବାର ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଦୀର୍ଘ ଏ ଶୀ ଯେ ଶୀ ତାଙ୍କ ଦବି ଉପରି କାଗର କହିଲା “ଏହା କହ ଶାପାନ୍ତାଣ୍, ମୁକର ଦୁହେଁ ବାଢିରତକର ପିଲିଗଲେ । ଯାହା ଯେଇବୁ ମିଳିଲ ପଳକସି କର କଟକଟା ବୋଇସ ସୁତେର କେବିରିଲେ ଯେ ତଙ୍କର କିଛି ପୁରାନ ଦେଖିଲେ ନାହିଁ ।

ପଥି ପଢ଼େ ମିଶ୍ର ତାଙ୍କ ସୀ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ, ବୋହୁ ତାଙ୍କ ଶୁଣି ବରିଯାକ କୁଳ ଦେଖିଲେ ଯେ ଯେପରି ମଦୁଆ ବୁଲି ଆଶ୍ରୁ ଶାରିଲେ ଦିପୁତ ଲାଗି ରପ କଥାଏ ସେହିପରି କବଳୀ ଦୀର୍ଘ ବାଇଗଣ ଗୋଟାଏ ନାହିଁ । କଣ କହିବେ । ମୁଣ୍ଡରେ କାନରେ ଶୁଣାଏ ଛେବ କୁଟି ହୁଏଇଲେ ।

ଠିକ ସେହିଦିନ ବେଳ ଶତ ରତ ଦେଇଥିଲୁ, ପଶୁଙ୍କ ପରିଲେକ ଓ ଜେଠୀ ଦୁହେଁ ଗୁମୁଁ ଆ ରେଟା ରେଟି ହେବାର ପଢ଼ିଲେ । ଜେଠୀର ପନ୍ଥା ଦିଆଶା । ଅଗେ କହିଲେ “ଆପା ! ତମେ ପରିବା ନ ଥିବା କଥା ଯାହା କଥିଥିଲୁ ଯଦି, ମୁଣ୍ଡବିଲ ତ୍ରାନ୍ତଶୀ ପୁରୁଷ ଆମର ପର ଆପା ନିରେଇ । ଦରକାର ପତିଯାକାରୁ ନିଳେ ଧାଇଁ ପାଇଁ ଦେଖିଲି ଯେ ଯୋଗର ତମେ କେହି ନାହିଁ । ଦେବ ବୋ ପଞ୍ଚ ହୋଇବି ବାତ ଭିତରକୁ ପରିଗଲ । ସତର ସତ କଦଳୀ ବୋଲି ଗୋଟାଏ ନାହିଁ । ବାଇଗଣ ଖୋଜି କରି ଦିଗ୍ବିର ସ୍ତରୀ ଅନ୍ତରେ ପୁରାର ପଳାର ଆସିଲି । ବୋହୁ ବୈଶଶିରୀକୁ କେବି ସତର ପରିଥାଏ ଯେ ତାର ଅତିଗମ ପାଇଲି ନାହିଁ । ଗାଳିଦର ନ ଥିଲାତ ? ଯା ଶୁଣି ଯେ ଆର କେଶ କହିବେ । କହିଲେ “କାହାକୁ ଗାଳି ଦିଅନ୍ତା ।”

ଜେଠୀ ବେପାର ବଶିଜନେ ଘୋକ । ତୁମେ ତାଙ୍କ ପାଶରେ ସହି ଥାରିବ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ନିଜର କଣ୍ଠ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟ ଥାଏ, ସେବକ ମହାଜ୍ଞ ପଥରେ ଲାଗାନ୍ତି । ଲେକବକର ଗରଳ ନ ଦୂରସାଇଲେ ହେ କାହାକୁ କଲଜନ ନ ଦିଅନ୍ତି । ଥରେ ଅପି ବାରକ ଭଣ୍ଡାରିର ଟଙ୍କା ଗୁଣିଶିତର ଗରକ ଥାଏ । ମାତ୍ର ସେ ଗାଁରେ କଥା ଆହୁ ସେ “ବାଣିଜାଣ, ମାଣସନା” କେରଂତାରୁ ନମେଲିଲେ ଜେନାରେ ପୃତୀଠାରୁ ଥାଣ୍ଟି “ବାରକ ବିଷୟ ଚିତ୍ତବନ୍ଦ ଧ୍ୟେ ଧ୍ୟନ ଥିଲା ଥିଲା ହେଲା । କାକ ଦୂରି ବେଳକୁ ଜେଠୀଙ୍କ ଜାରେ ଯାଏଁ ଖୁବ୍ ଶୁଦ୍ଧ ପଡ଼ିଲା । କେଠୀ ପଦକୁ ତାକୁ ହୁରୁଡ଼ା ହୁରୁଡ଼ି ନ କର ତାହାଠାରୁ ପମ୍ପ କଥା ଶୁଣି ଜାଣି ପାରିଲେ ଯେ ତା ୧୪ ରିଶ ଦିନ ତାର ଜମି ନିଲମ ତାରିଖ । ସେ ଯେଉଁ ଜାବାବ ଦେଇଲେ ସେଥିରେ ସାପ ମଳ ହାତୀ, କି କାହିଁ ଭାଙ୍ଗିଲା ନାହିଁ । ପଦକୁ କହିଲେ “ଯା, କାଳି ଦେଖିବି ।” କାଲିକ ଆସିଲା । କିମାଠା କହିଲେ “ଏହା ତର ତର କାହିଁକି ୨୮ ଦିନର ଘର, ଆଜି ଯା ।” କେତେବେଳେ ହାତ ପଇଠ ହୋଇ ନାହିଁ, କେତେବେଳେ ସଜ୍ଜିକୁ ଆ ।” ଏହିପରି ମନକୋଧିଆ କରି ଦେଇ ଦେଇ ଠିକ୍ ତା ୨୩ ଗାରିଶ ଦିନ ସମୟରେ ବେଳକୁ ମୁଁ ହିଲୁଗୁ ଦେଇ ଚାଲିଲେ । ଦେଇ ଦିନପିଟି ଭଣ୍ଡାର । ଚମଦିଲୁଣି ପରି ଛୁଟୁ କଥାଏ । ଶେଷକୁ ଜେଠୀସପା କହିଦେଲୋ “ରେ ପାଥ, ତୋ ନିପିତ ମନ୍ଦ, ଯେତେ ଫରିଷତ କଲା ହାତ ତଢିଲା ନାହିଁ । ମୋର କେଉଁ ଆସୁଥିଲା । ଯା, ତୁ ଏବେଗୋର ବାଟ ଦେଖି ।” ଏହାଶୁଣି ଚାରକ ବିବର ଅଶାୟର, ଦଶବିନ ଅଶାର ଦିଶିଲା, ଗେ ଡି ହାତ ଧର ଯେତେ ଦେହିଷ କଲା, ଏକା ନାହିଁ । ତେବେ ଦିନ ନିଶା ଗଜିଲା ବେଳକୁ ଲେବିଷି ଅଗଲା । ସରେ ତା ହୋଇ ଯତାଲା । କେହିଁ ଆକୁ ଆର କାତ ପାରିଲା ନାହିଁ । କାନ୍ଦୁଣି ମାନ୍ଦୁ ହୋଇ କିବର ଶାନ୍ତିକରେ ଦିଅଥାଏ ।

ଏହି ସମସ୍ତରେ “ଅପିଆ ? ଅପିଆ ? ” ବୋଲି ଦାଣ୍ଡରେ ତକ କିଏ ପକାଇଲା । ଅପିଆ ଯାଇଁ ଦେଖିଲୁ ଯେ ଜେନେଗର ଗୁରିଥା । ପରିରିଲ କାହିଁକି ତାକୁହୁ ?” ଯେକହିଲା “ସାଥାଣାଣି ଉକେଇଛିତୁ, ତୁ ସାଥାଣ ସାଜେ ଶୁଣି ଅପିଆ ଆ” ଏହା ଶୁଣି ଅପିଆ ତା ପାଇଁ ପାଇଁ ଗଲ । ଜେଠୀ ପାଇଁ ବାର ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାର ଆସି ରୁକ୍ଷିରାନ୍ତି କହିଲେ “ଯାଉନାହୁ କିମ୍ବା ଶୋଇରୁ” ସେ ତାଲା ବାବେ ଲୁରିଥାଗଲୁ ଟିକିବ କନ କନ କର ବୁଝି ଦେଇ ଦୂର ଯୁଗୁ କରି କହିଲେ “ତରେ ମେବଣ, ବୁଝି କାହାର ଆଗରେ କିମ୍ବା କହିବୁ ନାହିଁ, ତୁତ ଗଲୁ, ମୋ ମନ୍ଦ ଛାରେ ଦରଶା ହେଲା । ଭାବ ପେଟରେ ପୁରେ

ଦେଲା ନାହିଁ । ପାଇବଗ ସର ଛୁଆବୋହୁକୁ ଦେହିଲା କରିବାରୁ ଟଙ୍କା ଗୁଣିଶିତ ଦେବାକୁ ବଜି ହୋଇଥିଲି, ମାତ୍ର ଟଙ୍କାକେ ମାସକୁ ଅଣାଏ ମୁଧ । ସେବ କଣ୍ଠାଥାଣ୍ଟା, ଯାହା ବୁଝେଛି ସେବିଆ, ସେପରି ଏ କାନ କଥା ସେ କନ କାଣିବାନାହିଁ । କେ, ଠିକ୍ ମାସକେ ସେବକୋକ କରି ଦେଇଯିବ । ପୁତ୍ର ନ ପଢ଼ିଛିବ ନ କର । ତତେ କିଏ ଢିକ୍ ଗିଲେଇବ” ଏତ ଅଟେଇରେ ପୁରେଇ ଅକସ ସାଧିବା କଥା । କାରିକ ଚିତ୍ତବର କେହିଁ ମୁଖ !

କେଠିମା ହର ପୁରିଆକୁ ବରାବର ତଥାଲ ରଖିଲାପର ରଖିଥାନ୍ତି । ତୁମେ ସେ ଗାଁ ଉତ୍ତରାପ ଶୁଣିବାକୁ ଉପସହିଲେ ତମେ ବାହାରେ ବାହାରେ ଏକ ମୁଁହା ହୋଇ ଜେଠୀ ମା ପାଖ ଗୁଲିଯିବ । ଫାକ ଟଙ୍କା ଟଙ୍କା କରି କଥିଲେଇ ସର୍ବ ପରିପରାଲେ ଶୁଣିବ “ସେ ତାଙ୍କ ଦୂରପୁଅ, ଗେବରତ, ଆଉ ରୁମେ ସେ ଗାଁ ବାଲା ହୋଇଥିଲେ, ତୁମ ଦଶିଯକ କରିବା ଗାଁ ତମମ କିଏ ତୁବଦିବା, କିଏ ଦରବଜା, କିଏ ଶୋମାନନ୍ଦା, କିଏ ଆଗରିହା ଦେ ଗାର ଦୁଷ୍ଟା, କିଏ ବାହାଯା, କିଏ ଠାର୍ମା, କିଏ ସଣ୍ଟିଆ, କିଏ ପରିତୀଆ, କିଏ କାନକୁହା, କିଏ ଅନ୍ତରକଟା, କିଏ ପରାଦାନା, କିଏ ପାରଥା । କେଉଁ ହୀଠା ହାଣ୍ଟି ଖାଇ, କାହା ମାଁଠା ମେରଣୀ, କାହା କାନ୍ଦୁଠା କିନ୍ତୁରୁଥାଣୀ, କେଇଠା ହେସମୁଦ୍ରା, କେଇଠା ଓଲେଇ, କିଏ ବଲବଲ, କିଏ ବାରବଲି ଛାଇରାଇ ଏହିପରି ଗାଁ ଗୋଟାକିବାକ ଆହୁଠି ଅଗରେ ଗାନ୍ଧି କହିବେବେ, ପାଇଁର ଟିକିବ ବାଟାଳ ବାକିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ପଢ଼ିଆନ୍ତି କଲଦି ମୋ ଆଗରେ ତୁମ୍ଭ ଏବେ ବିଶେଷଣ ଦେଖିବ ହେବ ।

ତୁମେ ଭୁଲେବାକୁ ହୁଏଇ ଗୋଟାଏ ଯାଗରେ ହତାହ ହାବନ୍ତି ଯାଇଛି । ମାତ୍ର ଖରରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ ତୁମକୁ ପ୍ରଭାବି ଭାକିବାକୁ କାହାର ମତିଯ ହେବ ନାହିଁ । ଲୋକେ ଜାଣନ୍ତି ରୁମେ ଖରା, ତହିର, କି ଜାଲାଯା ତାହାହେଲେ ତୁମ ଉପରେ ମଳକା ମାଲ ଦୁଷ୍ଟବନ୍ତ ଅନାତ ହେବ ପାଇଁ । ତୁମେ ବେଳକଣ୍ଠା ଭାବେ ପାରିବ ନାହିଁ । ମେହିପରି ଜେଠୀ ହାତିଲାରିରେ କାହା ଖାଜାକୁ ପଣିଲେ କହିବାରୁଥାଣ୍ଟିମାନେ ଲୁହ ରୁଚ ହୋଇ ପରୁଥିବେ । ଏଣେ ମନେ ମନେ କହୁଥିବେ “ଗୋଦେଶିଶାଇନ ମରଣ ନାହିଁ, ସଣ୍ଟକୁ ମରଣ ନାହିଁ” । କି ଏ କହୁଥିବ “ଆଶୁକୁଠା ଭରବନ୍ତିରକ ଯମ କଥାଗ ପାଶାର ସକାଳୁ ।

କର୍ମଦୋଷ ।

ଭରମରେ ପଡ଼ି ଧରମକୁ ଶୁଣି ନିତେବେଳେ ଉଠଗାସ-	ଦିନ ଦୁଃଖ ଚମ ଫଳଶିଥ ଦିନ	ସିନା ଅମର ଜୀବିକା
କଲିଯୁଗ ବୋଲି ପଦେଅଥ ଭୁଲି ପଡ଼ି ନ ଅସର ଭୁଣ୍ଡେ ଓଳିମ ମୁକ୍ତାର	ମାମଲତକାର	ଜରଣେ ଜୀବନ ବିଳା
ବଢ଼ିଲୋକ ହତ ଅନ୍ତର ନିତ ଭରମକୋଟ ସଦା ମଣ୍ଡେ ପାଶାଶ୍ଵ ଦେବହର	ଶୁଦ୍ଧ ନିତ୍ୟାଗୁର	ଜାମାବାଗେ ଦେହ ଜୀବି
ଶୁଦ୍ଧରେ ମୃତ୍ୟୁ ଭୁଣ୍ଡରେ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦିନ ଅରହିତ ଜଣେ ।	ଧରମର ନାମେ	ଅଧରମ କାମେ ଯା ଏ ନ-ଗଲ-ଜୀବନ

ଛୀ—

ଲୋକମାନ୍ୟ ତିଳକ ।

ମୂଳାଚନ୍ଦ୍ର—

ଯେଉଁ ମହାରାଜା ଶତ୍ରୁ ଶିବାଜୀଙ୍କ ସମୟରେ ଏବେଦୁର ମୁକ୍ତି ହୋଇଥିଲା, ସେହି ଶତ୍ରୁ ଶିବାଜୀଙ୍କ ପରେ କିମେ କିମେ ଲୋଗ ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ବାଜିରାଣ ଦ୍ଵିତୀୟଙ୍କ ସମୟରେ ସେହି ମହାରାଜା ଶତ୍ରୁ ଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ ପୂର୍ବରେ ଅନୁଭୂତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଯେଉଁ ଶର୍ଷା, ଦ୍ରୋଷ, ସରତବିର୍ଷକୁ ଏବେ ଅର ସବନାଶ କରିଥିଲୁ, ତେହିଁ ଶର୍ଷା ମହାରାଜିର ମୂର୍ତ୍ତି ଶିବାଜୀ ସମ ଦାସ ଏକନାଥଙ୍କ ପରେ ମୁଣ୍ଡ ଦେଖାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଯେପରି ଆଲୋକର ଅନୁଭାବ ପରି ପରେ ଅନ୍ତର ପାଇଥାଏ, ଯେପରି ଯଦୁବିଶ ନିଜ ନିଜ ମୂର୍ତ୍ତିର ବାଦ ବିବାଦ କରି ନିଜର ସବନାଶ କରିଥିଲେ, ପେହିଯାଇ ମହାରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ନେତା ନେତା ମଧ୍ୟରେ ଦୋର ଦ୍ରୋଷଦ୍ଵାରା ବରତ୍ତୀ କଲି ଉଠି ମହାରାଜ୍ୟ କାହିଁକି, ଏମତ୍ର ଉତ୍ସବରେ ରେତନା ଶତ୍ରୁକୁ ଆରଥରେ ଲୋଗ କରିବାକୁ ହେଲା । ମହାରାଜ୍ୟରେ କିମେ କିମେ କିମେପୁର୍ବର ଦଳର ଦୃଷ୍ଟି ହେଲା, ଆଉ ମୁସର ସେହି ଏକ ଦଳ ରହିଲା କାହିଁ କିମ୍ବା ଏକ ଦଳଠତି ରହିଲେ କାହିଁ । ଏହାର ଫଳ ଯାହା ମୁସରକ ବାହା ଏହିଲା । ବିଶେଷତଃ ବାଜିରାଣଙ୍କର ଅନ୍ୟାୟ ଅର୍ଥ-ସ୍ଵରରେ ସବସାଧାରଣ ଏପରି ବିଦିତ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଏପରି ଅହସନାନ ଦ୍ୱାରା ବିଶେଷକ କରିବାପାଇଁ ଉଠିଗୁଡ଼ କରିବାକୁ କରିବାକୁ ଯେ ସେମାନେ ନେତାଙ୍କ ବ୍ରିତ୍ତି ଶାପନକୁ ଆପନାକୁ ହେବାର ପାହଣ ପାହଣ କରିବାକୁ ଏବେଳେ । ବାଜିରାଣଙ୍କର ଅନ୍ୟାୟରେ ମୁକ୍ତିହେବାର ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ସ୍ଵରୂପ ନୁହନ ତୁଟିଶ ଶାସନକୁ ଅର୍ଥଧର୍ମନା କରିବ ଛାଡ଼ା ଲୋକଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନ ଥିଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ମହାରାଜ୍ୟରେ ଅର ଉଠି ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ଦ୍ରୋଷ ପତାକାକୁ ଉଠାଇଲା କରିବାପାଇଁ ଉଠିଗୁଡ଼ ଦାଇଥିଲେ । ମହାରାଜ୍ୟର ପ୍ରଣ୍ୟାତି “ନାଟ୍ରୁ” ମଧ୍ୟ ଏଥମଧ୍ୟରୁ

ଜଣେ । ସେ ସନ୍ତୋଷର ତ୍ୟାଗରେ କିମ୍ବା କିମ୍ବା ପତାକା ଆନନ୍ଦରେ ଉଠାଇଲା କଲେ । କେବଳ ବାଜିରାଣଙ୍କର ଅର୍ଥାରୁ ନୁହେ, ଉତ୍ତରର ପିଣ୍ଡାଶ୍ଵା, କାଟ ପରିତ ଦୁର୍ଗତି-କାଟ ଆସି ମହାରାଜ୍ୟକୁ ଆମନଶ ଓ ଅଧ୍ୟାତ୍ମର କରୁଥିଲେ । ସେ ସମୟରେ ମହାରାଜ୍ୟର ଅବସ୍ଥା ଅତି ଶାସନ । ଯୋର ଅଶକକାନ ମହାରାଜ୍ୟର ସକଳ ବ୍ୟାପ ଯାଇଥିଲା । ସେବେ-ଦେଲେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟା ନ ଥିଲା, ପାଶକର କେଇ ନ ଥିଲା । ବିତିଶ ଶାସନର ଆର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେଶରେ ଶୁଣିଲା, ଶାନ୍ତି, ଏବେ ଜୀବନ ରମାର ସ୍ଵର୍ଗବସ୍ଥା ଦେଲା । ଲୋକେ ବାଜିରାଣଙ୍କର ଅନ୍ୟାୟ ଅର୍ଥାରୁ ତ୍ୟାଗିଲା, କାଟ ପରିତ ର ନୁହେନ କାହିଁ ସଙ୍ଗେ ଉପରିକ ଜାତି ଶାସନପ୍ରକାଳୀକୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଲା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପେମାନେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଉପରିକ ଶାସନରେ ସେମାନେ ନିର୍ବିମ୍ବର ବାସ କରି ପାରିବେ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ସେମାନେ ଏହି ଶାସନକୁ ପରିତ କଲେ ଏବେ ଭଲ ପାଇଲେ । ଏହାର ଅବସ୍ଥା, ଲୋକଙ୍କର ଏହାର ମନରାଶର, ୩୦ ବର୍ଷ ସାର୍ଥିନ୍ଦ୍ରିୟ ରହିଲା । ସରକାର ଅଧିକାରେ ନିମ୍ନାନ୍ଦନ ଗୁରୁତ୍ୱ ସୁରକ୍ଷା ସେମାନକର ଲଭ୍ୟ ହେଲା । ସେମାନ୍ୟ ଉପରିକ ଶିକ୍ଷାର କେହି କେହି ଅବା ବଢ଼ି ବଢ଼ି ପଦବୀ ଆଇଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଉପରିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରକାଶ ପରିତ ଲୋକଙ୍କ ମନମଧ୍ୟରେ ଜାଗରୁକ ହେଲା । ରମାୟନ, ଓ ବିଜୀବନ ଅନ୍ୟାୟ ଶାଖା ପ୍ରକାଶାଦ୍ୱାରା ଯେବେଂରୁ ଘୋଷିତ ସୁଖ ସ୍ଥାନ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମିଳିଲା ସେଥିରେ ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସିନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ବିମ୍ବନ୍ତ ହେବାକୁ

ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକମାନଙ୍କର ମନର ଅବସ୍ଥା ଏହିପରି ପରିବର୍ତ୍ତି ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଓ ସେମାନେ ଉପରିକାଳୀକୁ

ଅଛି ମନୁଷ୍ୟ ବୋଲି ସବିବାକୁ ଲାଗେଲେ । ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଲୋକର ଭୟ ଓ ଭଲ୍ଲ ହିମେ ହିମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକରୁ ଜନିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶେଷରେ ଏଥର ଗୋଟିଏ ଅବସ୍ଥା ଆପିଲା ସେଇଁ ସମୟରେ ବି ଯାହା କିଛି ପଶ୍ଚିମର ଆମଦାନି ସେ ସବୁ ଭଲ ଏବଂ ଯାହାକିଛି ଏହି ଦେଶର ଜିନିଷ ସେମ୍ବର ମନ ଏହିପରିଚାଳକେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗେଲେ । ରଣ୍ଡବାହାନ୍ତର ଜୋଗାଳ ଦୂରଦେଶମୁଖ (ଅନ୍ୟକାମ ଲୋକ ଦୂରଦେଶ) ତେବେଷ୍ଟା କଲେକ୍ଟର ଉଚ୍ଚାରି ଭାଷାର ଅଧ୍ୟୟତ୍ତ ପ୍ରଥମଥାରେ ।

କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆପିଲା, ନାରୀମୃଦ୍ଦ, ବିଶ୍ଵନାଥ, ଏବଂ ମଣ୍ଡଳିକ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନର ଆର୍ଥ୍ୟ ସମୟରେ କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିଶତ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସବୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ମହାମ୍ଭାବୁ ସେ ଏହିମୁଗର ଆର୍ଥ୍ୟରେ ମହା ରାଶ୍ରୀର ଦିଦିତ ହୋଇଥିଲେ, ସେ ମହାମ୍ଭାବୁ ନିର୍ବିଦେଶ ଗୋବନ ଭାନାତେ । ସେ ସେହି ସମୟରେ ବିମ୍ବର ଫ୍ରାଇକେଟରେ ଜାଇଥିଲେ । ଭାନାତେ ଉଚ୍ଚାର ସଭ୍ୟତାକୁ ସମ୍ମାନ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଯାହା କିଛି ଭାବଦରବର୍ଷୀୟ ସେ ସବୁ ଏକାବେଳକେ ପ୍ରମାଣ କରୁ ନଥିଲେ । ଭାନାତେ ବିମ୍ବର ପ୍ରଦେଶର ରଜା ରାମମେହନ ଘୟ ଥାଣ୍ଟନ୍ତି । ଧର୍ମମନ୍ଦୀର୍ଯ୍ୟ ଚର୍ଚାରେ ସେ ର ଜା ରାମମୋହନଙ୍କର ପଥ ଅବଳମ୍ବନ କରୁଥିଲେ । ପମାକ ସମ୍ବାଦରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଚର୍ବାଥନଗମା; କିନ୍ତୁ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ରାଜା ରାମମୋହନଙ୍କଠାରୁ ସେ ଅଧିକ ଉତ୍ସବର ହ୍ରାନ ଲାଭକରିଥିଲେ । ଦାଦାଭାର ନାରୋଜ ଯେଉଁ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉନ୍ନତହୀନ ଲାଭ କରୁଥିଲେ ଭାନାତେ ମଧ୍ୟ ଚିତ୍ର ସା । ଭାନାତେ ମହାରାଜୀର୍ଯ୍ୟର କାହିଁକି ଭାବର କର୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ନବୟୁକ୍ତ ଆନନ୍ଦନ କରୁଥିଲେ । ମଧ୍ୟମ ଦୃଢ଼ିବଳ ମଧ୍ୟରେ ଭାନାତେ ଏବଂ ଦାଦା ଭାବର ନାମ କୃତ୍ତିଷ୍ଠରରେ ଲିଖିତ ଥାଏ । ଏହି ମଣ୍ଡଳିକ ବନାନ୍ତକ୍ରିୟାରୁ ତୁଳନାମାର୍ଗରେ ପୁଅଳ୍ପଥିଲେ । ସେ ଭାବୁ ଥିଲେ ଯେ ଯାହା କିଛି ଭାବଦରବର୍ଷର ଚାହା ଅଧିକ ପରମାଣରେ ଭଲ ଏବଂ ଯାହାକିଛି ଉଚ୍ଚାରନ ଦେଖିଥିଲେ ସେଥିରୁ ପାଦ୍ମ ସମସ୍ତ ଅମଙ୍ଗଳଜଳକଳ । ଏହିପରି ଭାବରେ ମହାରାଜୀର୍ଯ୍ୟରେ ମଧ୍ୟପର୍ଦ୍ରୀ ଓ ଚରମ ପର୍ଦ୍ରୀଦଳର ପ୍ରଥମବିକାଶ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହି ଚରମପର୍ଦ୍ରୀ ଦଳର ପ୍ରଥାନ ନାୟକ ବିଶ୍ଵାସୀ ଚିତ୍ର କର ଦ୍ୱାନ ଥାଣ୍ଟନ୍ତି । ଏହାକିର ଦେବୀ କୃଷ୍ଣାର୍ଥ ପିଲ୍ଲା କର ଜଣେ ଭଲ ସାମଦ୍ୟ ଲେଖକ ଥିଲେ । ବିଶ୍ଵାସୀ ଚାକି ଚାକିଠାଠାରୁ ପାହଦ୍ୟମନ୍ଦର ଲାଭ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେ ଚିମାଗତ ପାଇଁ ବର୍ଷଧର କିନ୍ବନ୍ଦୀମାଳା” ନାମରେ ଏକ ମହିନ ସହିକାର ସାମାଦକ ଥିଲେ । ସେ

ସବୁ ସମୟରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପାଞ୍ଚ ଛ ଅଛି, ବିଷୟ ସେହି ଲେଖନ ମୂଳନା କରୁଥିଲେ ।

(୧) ସେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଉଥିଲେ ଯେ ଭାବଦରବର୍ଷୀୟ ବିଜ୍ଞାନ, କାର୍ଯ୍ୟ, ପାହୁଦ୍ୟ ଅଗ୍ରହ ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଜିନିଷ ଅଛି ଯାହାକି ଅଛି ସୁନ୍ଦର ।

(୨) ସେ କୃଷ୍ଣାରୁଥିଲେ ଯେ ଉଚ୍ଚାର ସେହି ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟରେ ଅମ୍ବାନଙ୍କର ବିଜଳିତ ଏବଂ ବିମ୍ବରେ ଉଚିତ ନାହିଁ ।

(୩) ସେ ଭୁକାରସମ, ସମଦାସ, ମୋରେତ୍ରା, ଓ ମୁକ୍ତେଶର ପ୍ରତିକିଳି ବିବାହ ଏବଂ ସାଧକମାନଙ୍କର ବିବାହ ପ୍ରକାର କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେହିବ୍ରଦ୍ଧ ଜାଗିତ ମଧ୍ୟରୁ ସାଧାରଣ ସାହୁଦିକ ଓ ସଜନାକ ବିନ୍ଦୁମାଳା ଅଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । ନିବନ୍ଧମାଳାରେ ସେ ସେତେବେଳୁ ଏହି ଜିବନ ଲେଖିଥିଲେ ବେଥିମଧ୍ୟରୁ ତାଙ୍କର ବିଭିନ୍ନମାନ ଅବସ୍ଥା ନିବନ୍ଧିତ ସଂବାଧିତ୍ତ । ଦେଶର ନିଯମହୟ ଅବସ୍ଥା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଉପରକୁ ଉପରକୁ ଉପରକୁ, ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଧ୍ୟାନ ଓ ଧ୍ୟାନ ଥିଲା । ସେଥିରାବାରୁ ସେତେବେଳେ ପଦ୍ମମାନ ଅଲୋଚନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ବାରଳେ ଯେ ଆମ୍ବେମାନେ କୌଣସି ଦିଗରେ ଉଚ୍ଚାର ମାନଙ୍କଠାରୁ ନୂନ ନାହିଁ । ସେହିମାନେ ଉଚ୍ଚାର ସେଥିରାବାର ପ୍ରେତ୍ୟାମନ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାକୁ କରୁଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ସେ ଏହା ବୁଝାରଳେ ଯେ ସଦି ଆମ୍ବେମାନଙ୍କର ଭାବଦରବର୍ଷୀୟ ଧର୍ମିନ୍ୟାମାନ ହାସ୍ଥାଧବ ଦ୍ଵାରା ଭାବଦରେ ବିଦେଶୀୟ ଧର୍ମ ମଧ୍ୟ ସେହିର ଦ୍ୱାରା ପାଦାର ଯୋଗ୍ୟ । ସଦି ଭାବଦର ଧର୍ମିନ୍ୟାମାନ କୁଣ୍ଡଳାମାନ ଭାବୁ କରିବାକୁ କରୁଥିଲେ ।

ଏହିପରି ପ୍ରବନ୍ଧମାନ ଲେଖିବାଦ୍ୱାରା ସେ ଗର୍ଭିମେଶ୍ଵରଙ୍କ କୁଟୀକ ଦୃଷ୍ଟି ରେ ପଢ଼ିଲେ ଏବଂ ସେହି ହିତିକ ପରଗୁଳିଙ୍କ ଟକିତ କରିବାଯାର୍ଥି ଅବସ୍ଥା ହେଲେ । ନିବନ୍ଧମାଳା ଥିଲେ ସଙ୍ଗେ ନିର୍ମିତ ସ୍କୁଲ ପୁନା (ପୁନାର ନୂନ ପ୍ଲଟ୍) ପ୍ଲଟ୍ଟିତ ହେଲା । ଡକ୍ଟର ନିବନ୍ଧମାଳାର ଡୃଷ୍ଟିମୁଣ୍ଡର ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ ଭାବରେ ଅନୁଭୂତି ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହି ସମୟରେ ପୁନାର ଡେକ୍ଲାନ୍ କଲାଙ୍କରେ (ଦାର୍ଶିଣାତ୍ୟ କରେଇଲେ) ଦୁଇଟି ମୁବଳି ଅଧ୍ୟୟତ୍ତ କରୁଥିଲେ । ବାଲ ଗଣାଧର ତଳକ ଓ ଗୋପାଳ ଦ୍ୱାରା ଅଭିଭାବ କରିବାକର—ପ୍ରେମନଙ୍କର ନାମ ଧରନ୍ ହେଲା । ଏହି ଦୁଇଟି ମୁବଳି ଅଧ୍ୟୟତ୍ତ କରିବାକୁ ନେଇ ସବଦା ବାଦାମୁଦ୍ରା କରୁଥିଲେ । ଦେଶର ଜାଗରଣ କରି ଦେବାକୁ ସାମଦ୍ୟ କରିବାକୁ ନେଇ ସବଦା ବାଦାମୁଦ୍ରା କରୁଥିଲେ ।

ଏହି କୁଳ ସୁକଳକର ମନ୍ତର ଅବସ୍ଥା ଯେଉଁବେଳେ ଏତାଦୃଶ୍ୟ ସେହି ସମୟରେ ସେମାନେ ସ୍ଵର୍ଗକଥର ଚିପ୍ରକରଣ ପ୍ରଭାବ (influence) ରେ ପଡ଼ିଲେ । ଅଜ୍ଞାନ ଅଭିକାର ଦୂଷତ୍ତର କରିବାକୁ ହେବ, ସରକାର ପରିଗ୍ରହିତ ସ୍କୁଲ, କଲେଜର ଅଧିକ୍ୟ ବ୍ୟୟାପାଧ, ଇଂରାଜ ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ପ୍ରଧାନ ଅଧ୍ୟାପକ ପ୍ରକାରର ଦେଶର ବଢ଼ି ଅର୍ଥର କ୍ଷତି ଉଚିତାତ୍ମି ଅଲୋଚନା କରି ଏହି ସ୍ମୃତିବଳ ବିଶ୍ଵାସୀ ଚିମ୍ବୁ କରିବର ସହକାରିତାରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଏକ ଦେଶ ପ୍ରେସ କିଣ୍ଟାର ବିଶ୍ଵାସ କିମ୍ବୁ ଶ୍ରୀମତୀ ନାମବୋଶୀଙ୍କ ସାହୀଯରେ ନୂତନ ସ୍କୁଲ ସମ୍ପଦକର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେମାନେ ଏହି ଟିକିର ବିଶ୍ଵାସରେ ଉପମାତ୍ର ହୋଇଥିଲେ ଯେ ଇଂରାଜ-ମାନଙ୍କତୀରୁ ସେମାନେ କୌଣସି ଆଂଶରେ ନୂତନ ନୃତ୍ୟ । କେବଳ ସେମାନକ ଅଧ୍ୟକ୍ଷପରିମାଣରେ ଶିକ୍ଷା ବିଦ୍ୟାର କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଏହି ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ୟାର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେଲେ ଅନ୍ଧବ୍ୟାପ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ଏବଂ ସ୍ଵାର୍ଥଦୀର୍ଘ ସ୍ଵାଧୀନ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ହେବାକୁ ହେବ । ଏହି କଥା ମନ୍ତରରେ ରଖି ଶେମନେ ସହ ପ୍ରଥମ 'ନିର୍ଜିଣିଶ ସ୍କୁଲ, ପ୍ରକାର' ହ୍ରାପନ କଲେ । ଏହି ସ୍କୁଲ ବିଧା ମଧ୍ୟରେ ଉପରେ କରି ହୋଇଥିଲା ।

ନିର୍ଜିଣିଶ ଓ ଯଜ୍ଞାରମ୍ଭ ।

ସ୍କୁଲ ସଙ୍ଗେ ସଂଘ ମରବଟା ଓ କେଶାର ନାମରେ ଦୁଇଷ୍ଟେ କାଗଜ ମଧ୍ୟ ବାହାରିଲା । ମରବଟା ଇଂରାଜ ପ୍ରକାର ଏକ ଏଥର ପଞ୍ଚାଦକ ତଳକ । କେଶାର ଦେଶିଯୁ ରଖାର ପଦିକା, ଏବଂ ଏଥର ପଞ୍ଚାଦକ ଅଗାରକର । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ (ତିଶାଳା) ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । 'ନିର୍ଜିଣିଶ କାର୍ଯ୍ୟ ଆମ' ନାମରେ ଏକ ସ୍ଵର୍ଗକାଳୟ ମଧ୍ୟ ଖୋଲିଲା । ବିରାହିଦ୍ୱାରର ଶାନେବର ସହଯୋଗିତାରେ ସେମାନେ ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ସଜଳତ ଧନ୍ତ୍ୱାରୀ ଦଳିଲ ଓ ଚିପ୍ରକାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପୁରୁତ୍ୱର କାବ୍ୟ କବିତା ମଧ୍ୟ ଫ୍ରାନ୍ତି ଏବଂ ସ୍ଵର୍ଗକାରରେ ମୁଦ୍ରିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । 'କାବ୍ୟଦେବତାପତ୍ରର୍ହ' ନାମରେ ଏହା ମନ୍ଦିରବ୍ୟାପରେ ପ୍ରତିକିଳି ଲାଗି କରିଥିଲା । ଏହା ପରେ ପରେ ଅର୍ଥିତ୍ୱର ନାମରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରାଚୀନାକା ଏମାନଙ୍କାର ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ କିଛିକାଳ କାର୍ଯ୍ୟ ଶୁଣିଲା । 'କାବ୍ୟଦେବତାପତ୍ର ପତ୍ରର୍ହ' କିଛିଦିନ ଶୁଣିଲାପରେ ଛୁକିଛି ହେଲା । ଠିକ୍ କର ଶୁଣାକା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟର ଅତିଶ୍ୟାମ ହେତୁ ପାଇଁ ତିବରମାଳା ମଧ୍ୟ ଦୂର୍ବୁଝି କରି ହୋଇଯାଇଥିଲା । ତିଶାଳା

ଅନ୍ୟ ଦୂର୍ବୁଝି ଗୁଣିଷ୍ଠା । ଅର୍ଯ୍ୟ ଭୂଷଣ ମଧ୍ୟ କାଳମନ୍ତରେ ଅନ୍ୟ ଦୂର୍ବୁଝି ଗଲା । ବିର୍ଭବନ ହେଲା । କେବଳ ନୂତନ ପାଇଁ ସ୍କୁଲ, କେଶାର ଏବଂ ମହବାଟା ।

ଏହି ସମୟରେ କୋଞ୍ଚାଳ ପୁରବେର ଗୋଲମାନ ଉପରେ ହେଲେ । ଏହା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲ ଯେ କୋହାରୁର ରାଜମନ୍ତ୍ରୀ ସେବାରେ ଅତିବ୍ୟାପ କରୁଥିଲା । ଏହି ବିଶ୍ଵାସ ଦେନ ବର୍ତ୍ତେକର ବିବୁଦ୍ଧରେ କେଶାରରେ ଅନ୍ୟନକ ଟିପ୍ପଣୀ ପ୍ରକାର ହେଲେ । କେବଳ ଅବରକାର ପ୍ରକାର ସେବରେ କୁଳମନ୍ତରେ ହୋଇଲା ଉପରେ କରିବାକୁ ହୋଇଲା । କରିବାକୁ ହୋଇଲା ଉପରେ କରିବାକୁ ହୋଇଲା । ବର୍ତ୍ତେ ଏମାନଙ୍କ ନାମରେ ସାଧା ଏବଂ ଫୌଜଦାର ଦୂର୍ବୁଝି ମାନହାନା ମୋକଦ୍ଧମା ଦାସୁର କଲେ । ଏକ ତଳକ ଅବରକାର ଦୋଷି ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ଏବଂ ଦକ୍ଷିତ ହେଲେ । ସେମାନେ ପାଇଁ ନିକଟକର୍ତ୍ତୀ ଡେଙ୍ଗୁ ଜେଳରେ ଶମାପ କବଦ୍ଧ ବହିଲେ । ଦୁଃଖାବ୍ୟର ବିଷୟ ଯେ ଏହି ସମୟରେ ତିପ୍ପଣୀ କରିବାର ମୁଦ୍ରଣକାରୀ । କିନ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନୂତନ ସୁବକ ଅଧି ଯୋଗଦେଲେ । ଅଟ୍ଟେ ଏବଂ କେବଳକାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତଳକ ଏବଂ ଅବରକାର କେଇରୁ ଦେଇ ଅଛିଲେ । ଗୋଟିଏ ତଳକର କେଜିବିନୀ ଲେଖାଦ୍ୱାରା ଚମଜିତ୍ର ଓ ତାଙ୍କର ସାର୍ଥ ତ୍ୟାଗ ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ଏହି ଦଳରେ ପ୍ରକଳ୍ପ ହେଲେ । ଏହି ନୂତନ ସୁବକ ଦଳଦେଇ ତେବେଳୀ ଏତୁକେଳନ ସୋଧାଇଛି ପ୍ରାପତ ହେଲା । ପାଇଁ ନିତନ ଦୂର୍ବୁଝି ଏହି ସୋଧାଇଛିବି ବିଷୟ ଅନୁରାତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ କେଶାର ଏବଂ ମରବଟା ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ବହିଲେ । ତେବେଳୀ ଏତୁକେଳନ ସୋଧାଇଛି (ଦାରିଦ୍ର୍ଯ ଶିକ୍ଷା ସମିତି) ତାମରେ ପ୍ରକଳ୍ପନ କଲେଇ ଏହି ସେବାରେ ଏକ ଉତ୍ତର ଇଂରାଜ ବିଦ୍ୟାକୁ ପ୍ରାପନ କଲେ । ଏହି ସମିତି ପରିବହନ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାକ୍ରିଯା ବୋଲିବା ବିବକାର ଏପର ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ ଯେ କେ ସମୟରେ ସେମାନେ ସମସ୍ତ ସ୍ଵରକାରୀ ଦୂର୍ବୁଝି ଏହି କଲେଇ ଏହି ସମିତି ପ୍ରକଳ୍ପରେ ଅର୍ଥଶ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ କେଶାର ଏବଂ ସଂକଳକୁ ବିଶେଷ କରିବାକୁ ଏହି ସଂକଳନ ବ୍ୟାପରେ ଦେଖିବାକୁ ମନ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ମୁକୁର—ପ୍ରେସରେ ଓଡ଼ିଆ, ବନ୍ଦଳା, ଦେବନାଗିରୀ
ଓ ଇଂରଜ ଅଷ୍ଟରେ ବହୁ, ଚେକ, କାର୍ତ୍ତି, ନିମ୍ନଶପନ
ପରିବ ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁଲଭ ମୂଲ୍ୟରେ ଛପାଯାଏ । ଏଠାକୁ
ଶବ୍ଦପ୍ରକାର ସ୍ଵର୍ଗ ଓ କାଗଜ ପ୍ରକାଶର ଅଢ଼ର ପଠାଇଲେ
କୋଣିଆଗେ ପଠାଯାଏ ।

ମୁକୁର—ନିମ୍ନମାଳୀ ।

୧—ମୁକୁର ପ୍ରତିମାସର ଶେଷ ସପ୍ତାହରେ ଲିଖିତରୂପେ
ପ୍ରକାଶ ହେବ ।

୨—ମୁକୁର ଅଣ୍ଟିମ ବାର୍ଷିକ ମୂଲ୍ୟ ୩ ଟଙ୍କା; ଶବ୍ଦପ୍ରକାଶ
ନିମ୍ନ ଟ ୧୯ ଟଙ୍କା, ମୋଦ୍ୟମ ଗ୍ରାହକମାଳା ପାଇଁ
୩ ୦ ଟଙ୍କା ଦେବି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ବାର ମୂଲ୍ୟ ୩ ୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର ।

୩—ନିମ୍ନର କାର୍ତ୍ତି ବା ଟିକ୍ଟ ନ ପଠାଇଲେ ଉତ୍ତର
ଦିଅବି ନାହିଁ ।

୪—ଦେବି ଟିକ୍ଟରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲେ ଅନୁଶ୍ରଦ୍ଧାବ
ଦି ୨ ନ ମଧ୍ୟରେ ଜଣାଇବେ ନାଚେତ୍ର ପଥିବା ବିଶ୍ଵବିଜ୍ଞାନ
ନହେଲେ ମାନ୍ୟମାନେ ଦାୟୀ ନୋହୁଁ ।

୫—ଗ୍ରାହକମାଳେ ଚିଠିପଣ ପଠାଇଲେ ଅନୁଶ୍ରଦ୍ଧାବ
ଗ୍ରାହକ ନମ୍ବର ଓ ନୂତନ ଗ୍ରାହକ “ନୂତନ” ବୋଲି ଲେଖିବେ ।

ମୁକୁରରେ ବିଜ୍ଞାପନ କୃପାରବା ଟର୍ଟେ;

ସାଥେ ଯାଇ—ଅର୍ଦ୍ଧମାତ୍ର ୧ ଟଙ୍କା, ଏବଂ ପ୍ରେସର ୧ ଟଙ୍କା,
୧୨ ସପ୍ତାହ ୧ ୦ ଟଙ୍କା । ବକର୍ଷ ଯାଇ ପାଇବାମେ ୧ ୧୦ ଟଙ୍କା, ୧୧୦ ଟଙ୍କା,
୧୨ ଟଙ୍କା । ବକର୍ଷ ଯାଇ ମୂଲ୍ୟ ବିଶ୍ଵବିଜ୍ଞାନ ପଠାଇଲେ
ଗ୍ରାହକ ନାହିଁ ।

ମୁକୁର ପୁସ୍ତକାଳୟ

ଶୌଭିକାର, କଟକ ।

୧. ସ୍ବିଦ୍ଧାନ୍ତବିର୍ଦ୍ଦିଶ—(ମହାମହୋପାଷ୍ଟା ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର
ପେଗର ବିଂକ ସାମନ୍ତର ବୃତ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରର ପରିଚ୍ୟା) ଟ ୨

Mr. M. S. Das' Presidential Address

at Bihar

ସତର ଶିଶୁରଣ୍ଣମାଳା

୨. ହରଭକ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରପଦ୍ମ (ଉତ୍କଳପତ୍ର)

ବାରାଟୀ ଦୂର୍ଗ

ଶ୍ରୀମତ୍ ବରତପାତା (ଉତ୍କଳପତ୍ର)

ବାଦ୍ୟରହାକଳୀ

ବସନ୍ତିଛା

ମନବୀଏ ଚନ୍ଦ୍ରପତ୍ର

ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା

ପ୍ରେମବନ୍ଦୁଲତା

ଶୀଳାଗନ୍ଧି

ତୁତବେଳ

ଧର୍ମଜାଗରଣ	ଟ ୦ ୧
ଗଜନିପ୍ରାରଣ	ଟ ୦ ୧୯
ଦ୍ଵାରା—ମାତ୍ର	ଟ ୦ ୧
ଆର୍ତ୍ତିଶା ପରିଚାର	ଟ ୦ ୧୯
ପୂଜାବରତିବେଶୀ (ବାଲକର୍ଷ ପୃତ୍ତାଶୂନ୍ୟ)	ଟ ୦ ୨
ପୂର୍ବକାର୍ତ୍ତିଶା—(ଅରମଣ୍ୟ ସମନ୍ତର୍ଯ୍ୟ ହାର ବୃତ୍ତ)	ଟ ୦ ୨
ବାଗା (ଶ୍ରୀ ଆନନ୍ଦବନ୍ଧୁ କାବ୍ୟରକ୍ଷଣ ପ୍ରଣାଳୀ)	ଟ ୦ ୨
ଆରାଜ ଅଦ୍ୱିତୀ—(ପ୍ରତିବନ୍ଧ)	ଟ ୦ ୨
ଅର୍ଥାତିକିଷ୍ଣା	ଟ ୦ ୨
ଶାନ୍ତି ସଗା (କାବ୍ୟପତ୍ର)	ଟ ୦ ୨
କୁତୁବଧ କାଠକ (କଲାଧାର ପଣ୍ଡା)	ଟ ୦ ୨
କବି ପରିବରମେହନ ଶେଷାପରିବ ପ୍ରଣାଳୀ—	
ଥୁଳୀ	ଟ ୦ ୨
ଉପବାସ	ଟ ୦ ୧
ବର୍ଣ୍ଣପ୍ରାପ ଅନନ୍ଦା (ରହୁ)	ଟ ୦ ୨
ଶୁନ୍ମୁକିବୋରଦ (କେବୁ)	ଟ ୦ ୨ ୦

ଉଦ୍‌ଦୃଶ୍ୟରେ ନିବନ୍ଧିତ ।

ଉଦ୍‌ଦୃଶ୍ୟ ମହିଳା ପାଦିତ ଏକମାତ୍ର ମାସିକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
ଉଦ୍‌ଦୃଶ୍ୟ ମହିଳାମାନଙ୍କ ଲେଖନ ନିଃସ୍ଵତ ସୁରକ୍ଷାମଳ ବାଲକବାଲିକାମାନଙ୍କରେ
ପାଠୋଗ୍ୟୋଗୀ ଦୂରନିତ ଗ୍ୟାନ ପଦ୍ଧତି ସମ୍ବଲିତ

ପରିଚାରିକା । ମାସିକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ଉଦ୍‌ଦୃଶ୍ୟ ଶ୍ରୀତକାମା ମାହୁତ୍ୟ-ରଥୀ ଓ ବିଶେଷ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ପରିଚାରିକାମାନଙ୍କର ପ୍ରଥାଂସତ
ସୁନ୍ଦର କୃତକ ଏବଂ ସୁନ୍ଦର କାଳିରେ ଛୁଟା ।
ମୂଲ୍ୟ—ଅତି ସୁଲଭ ।

ଅର୍ପମ କାଣ୍ଡିକ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୫ ; ମୋହର ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ନମେର ଟ ୧୦/
ପରିଚାରିକାମାନଙ୍କ ହେଉଛି ।

କିମ୍ବଲୁହିତ ଚକରାରେ ଦିନ ନିର୍ମିତିବେ—ମାନେଜର “ପରିଚାରିକା”
ବାକାବଜାର
ଯେହ ଅପରିଚିତ ମୂଲ୍ୟରେ
ଶାମତୀ ବସ୍ତୁବୁମାର୍ଗ ଦ୍ରୁଷ୍ଟି,
ଶୀଘ୍ରକା ।

ସୂଚୀ ।

ଶବ୍ଦ	ଲେଖକ ନାମ	ପୃଷ୍ଠା ।
୧ । ପରଶ୍ରୀ (ପଦ୍ମ)	ଶ—	୧୦୫
୨ । ନରେମଣ୍ଡଳ „	ଶ ଶମରଣ୍ଣ ପଣ୍ଡନାୟକ	୧୦୯
୩ । ସଜାରଣୀ	ଶ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ	୧୦୭
୪ । ବିତ୍ତ ବିଲୁର	„ ବିବାଧିତଙ୍କର ଗୋପ	୧୦୯
୫ । ତିଶ୍ୱର ଭବନା (ପଦ୍ମ)	„ ବାହୁନିଧି ପଢ଼ାଇଁ	୧୧୨
୬ । ଶାରସ୍ଵତ ଅନାହତ	„ ମଧ୍ୟେମୋହନ ଦେବେଶ	୧୧୩
୭ । ଲେବମାନ୍ୟ ଲେଲବ	„ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ	୧୧୫
୮ । ସରଗାୟ ପିଲ୍ଲ	„ ଛବତ ମହାନ୍ତି	୧୧୬
୯ । ରକ୍ତିକଥା	„ ଗାସିର ଚରଣ ଦାସ ବ. ଏ,	୧୧୭
୧୦ । ହେମତ୍ରୀ (ପଦ୍ମ)	„ ବାହୁନିଧି ପଢ଼ାଇଁ	୧୧୯
୧୧ । ରଗାରଥ ରତ୍ନ	ଶ—	୧୨୪
୧୨ । ଶୂଳଶର ଶର୍ଷା (ପଦ୍ମ)	ଶ—	୧୨୬
୧୩ । ଦୁର୍ବ୍ୱ ସଙ୍କଟ ଏବଂ ତାହାର ପ୍ରତିବାନ	„ ବିରଜନମାହନ ଖେଳାପତ୍ର	୧୨୭
୧୪ । ଲଜନେଶ୍ୱର (ପଦ୍ମ)	„ ରଧାମାଧବ ଚିତ୍ର	୧୨୯
୧୫ । ଶ୍ରାବନ ରତ୍ନ	„ ନନ୍ଦକଣ୍ଠ ପିଲ୍ଲ	୧୩୧
୧୬ । ବିଦେଶୀ (ପଦ୍ମ)	„ ଏବାଦୁଶୀ ଦେଖ	୧୩୨

ବିଶ୍ୱାସ ତାଳିପତ୍ର ଜାତିକ ।

ମାନବର ଅୟୁର୍ବେଦ୍ୟାଦି ବୃଦ୍ଧି ସକାଶେ ଜନ୍ମ ପଦିକ ।
ବା ଜାତକ ତାଳିତ୍ରେ ଦଶୁକୁଟେ ଲେଖି ରଖିବା ପ୍ରଥା
ପ୍ରାଚୀନ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧର ଅଟେ । ଆମ୍ଭେ ଉପଦ୍ୱୁତ୍ତ ପାରଶମିକ
ନେଇ ତାଳିତ୍ରେ ଦଶୁକ ଜାତକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଦେଉଥିବୁ ।
ଯେ ଯଥା ଶକ୍ତ୍ୟାନୁଚୂପ ପାରଶମିକ ଦେଖୁ ପରିମାଣ ଉଦ୍ଦେଶ
କରି ଜନ୍ମକାଳ ବର୍ଷ, ମାସ, ସ୍ତ୍ରୀ, ତଥ୍ୟ, ବାର, ତାରିଖ,
ଦିବାରୁତ୍ତ, ଦଶ, ନିତା, ଘର୍ଣ୍ଣା, ମନ୍ତ୍ର, ଉଦୟାର ଶୁର୍ମୁଦ୍ରା ପାଦ ଓ
ମସ୍ତୁକଷ୍ଟ ନିଷତ୍ରାଦି ସହିତ ନିଜମତି ଓ ଗୋପ୍ତା, ଜନକଙ୍କ ନାମ
ଓ ସଙ୍ଗ, କାଳତ୍ରୀ ଓ ଗର୍ଭଧର୍ମ୍ୟା, ପୁତ୍ରକନ୍ୟା, ଶ୍ରଦ୍ଧାକାମ
ପ୍ରତ୍ୱତ ବିବରଣ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଠିକଣାକୁ ଶୀଘ୍ର ପଠାଇଲେ
ଆମେ ବିଶ୍ୱାସ ତାଳିପତ୍ର ଜାତକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
ଚାକରେ ପ୍ରେରଣ କରିବୁ ।

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଗୋପୀନାଥ ରାଜଗୁରୁ

ପୁତ୍ରମାର ଗୋପ

(୯)

ମୁକୁର

୧୯ ଭାଗ ।

} ଆଶ୍ରିନ, କାର୍ତ୍ତିକ, ମାଗେଣିର ଓ ପୌଷ—୧୩୭୮ { ୭୩, ୭୮, ୮୮ ଓ
୯୮ ସଂଖ୍ୟା ।

ଅରଣ୍ୟ ।

ସ୍ଵିତ୍ୟ ଶଖାମଳ ଲଚକା, ସୁଷଷ ବେଙ୍ଗୁଳେ
ଦେଖ ଏ ଦୃଢ଼ପିଲଣ ରଚନ୍ତି କେବନେ
ବିଚିତ୍ର ମଞ୍ଜୁଳ କୁଞ୍ଜ, କେତେ ମନୋଲୋଭ
ଶାଖା ସଙ୍ଗେ ଚରୁଗଜି କହାନ୍ତି ତା ଶୋଘ ।
ଭୁବ ଜୀବ ଶୈଶ୍ଵର, ନର ପ୍ରକୃତ ନନ୍ଦନ,
ଶିଖାଏ ନାହିଁ କି ଏହା ସମାଜ ଗଠନ ?
ଭୁଲି ଜାତ ସ୍ଵାର୍ଥ ରଖ ଜାତର ସମ୍ମାନ
ଜାତର ଗୌରବେ ବ୍ୟକ୍ତି ହୃଦ ଗର୍ବ୍ୟାନ ।
ବ୍ୟକ୍ତିଜଳରତ୍ନ ଯଦ ସମାଜସାଗରେ
ଦ୍ୱାରା ନିକର୍ତ୍ତା, ଜାତ ବହେ କଳେବରେ
ଧରଇ ଅନ୍ୟ ଶକ୍ତି ମହାତେଜେ ପୂର୍ଣ୍ଣ
ଜାତ ପ୍ରାଣୀ ବ୍ୟକ୍ତିଜଳ ହୃଦୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ।
ବିଶ୍ଵମେତ୍ର-ବିଶ୍ଵପ୍ରେମ-ରହେ-ଭୁଲ ସ୍ଵାର୍ଥ
ଦେଖେ ଅସାମୟ ଦିଶ୍ବ ବୁଝେ ପରମାର୍ଥ ।
ପେଟର ଜୀବନଗୁଡ଼ି ଧନ୍ୟ ହୃଦ ନର
ସତତ ପରିବ ପ୍ରେମେ ପୁରଳ ଅନ୍ତର ।
ସକ୍ରିତ୍ରିତା ସିନା ଧର ଶାନ୍ତି ଦୂର କରେ
ମାତବକୁ ଟାଣି ରଖି ପରୁଜଗତରେ ।
ପାଶାଅମୋଦେ ମାତ ହୃଦ ଅପ୍ରହର
ମେଲର ସମାଜ ଭୁଲ ସ୍ଵାର୍ଥର-ସମ୍ବାଦ ।
ତମୋଅନ୍ତକାରେ ଭୁମି ଦ୍ୱାରା ଜିଜନ୍ତ
ସେ କାହିଁ ରୁହିବ ଆଉ ଏ ଜୀବନବୁଦ୍ଧ ।

ଶ୍ରୀ—

ନରୋମଣ୍ଡଳ ।

ପ୍ରକାଶ
ସଂହାରେ ନରୋମଣ୍ଡଳ ଯେତି ଦିବ୍ୟଜ୍ଞବ
ଦିନବାଳ ହୁଣି, ଏହା ବିଚିତ୍ର ବିତାନ !
ଶୁଭ ରଚନଗୁଳ ସମ କାଶଗଣ
ସବିତା, ଶଶାଙ୍କ ଅବ ଦିଶନ୍ତି ଶୋଭକ ।
ଯାଉଛନ୍ତି ଲୁଚ ଜାତ ଦିଶୁଳୟ ତଳେ
ସବିବାକୁ ସୁଖ ଅନ୍ୟ ଅବମରଣକେ ।
ନବଦିନେ କବତେଜେ ଧର ନବଶୋଭ
ନବଭବେ ଭରୁକର ହୋନ୍ତି ମନୋରୂପ ।
ଶେଳନ୍ତ ଜାବାସା ଦିନା ବର୍ଷେ ଏହିପର
ଭଲ ଭଲ ଘଟଟ ପୁର୍ବ ଘଟ ପରିହରି ।
ନବ ଦେହେ ନବ ପ୍ରଭ ଧର ବିଶଜନ୍ତ
ନବଭବେ ପୁଣି ନବ କର୍ମ ପଞ୍ଚାଦନ୍ତ ।
ସାଧ କର୍ମ ଉତ୍ସିଂ ଜୀବ ଲଲେ ସଫୋରଣୀ
ସେ ସମାଜକେ ମସ୍ତକ ହସେ ଭସି ଭସି ।
ଦିବରନ୍ତି ଏହିପର ପ୍ରଳୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
କେହି ନ ଜାଣନ୍ତି ଜୀବ ଅଦ୍ୟ ନଧ ଅନ୍ତ ।

ଶ୍ରୀ ସମକୃଷ୍ଣ ପଟ୍ଟକାୟକ

ରାଜା ଓ ରାଣୀ ।

~~ପ୍ରତିବନ୍ଦି~~

ଶକା—ଦେବ ! ଏହି ଶ୍ରୀରାଷ୍ଟ୍ରରେ ମୋର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହୋଇଥାଏ; ତରି ଟ୍ରୈପ୍‌ସ ମାନ୍ ନାହିଁ, ତୁମେ ଛଠି ନାହିଁ । ମୋର ଏହି ଉତ୍ସପ୍ତ ଶଶରକୁ ଶାନ୍ତ ଶାତିଳ କର । ଦେବ ! ମୋର ଜନ୍ମ କିପାର୍କ ? ତୁମ୍ଭର ଜନ୍ମ ଅବା କିପାର୍କ, ଦେବ ! ତୁମେ କଣ ମୋ ପାଇଁ ଜନ୍ମିଥିଲ ? ମୁଁ କଣ ତୁମ ପାଇଁ ଜନ୍ମିଥିଲ ? ଦେବ ! ଛଠି, ଏହି ବିଷୟର ଚିନ୍ତା କରିବା । ଶକି ଗୁରୁର, କେଉଁଥାବେ କିଛି ଗୋଲମାଳ ନାହିଁ । ରଜନୀ ତାହାର ନିଜପଥରେ କେତେ ଗୁଁର ଛବରେ ଗଢି କୁଠାଥିଲା; ପ୍ରାଚୀକାଳରେ ଅରୁଣ କିରଣରେ ମୂଳ କରିବ, ସେଥିରେ ଡୁରିଯିବ । ଦେବ ! ଛଠି, ଏହି ସମୟରେ ଅମ୍ବେମାନେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନ ମରଣର ଚିନ୍ତା କରିବା । କାରଣ କାଳ ଧୀରେ ଧୀରେ ତାହାର ତିନ୍ଦି ଏ ଫଳିତରେ ରଖି ଯାଉଥାଏ । ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ବୃଦ୍ଧ ହେବାକୁ ବିଶେଷି; ବାର୍ଷିକ୍ୟବଣଟାଟ ପଳିତ କେଶ ଦେଖାଇଲାଣି । ଜିବନରେ ଅନେକ ଭ୍ରମଣ ଅଗ୍ରଦୂତାତ ଘଟି ଯାଉଥାଏ, କର୍ତ୍ତିମାନ ମରଣର କୂଳରେ ବପ୍ରି ସମାହତ ତିରରେ ସେହି ଅଗ୍ର ପାରର ଚିନ୍ତା କରିବା ଅସ ।

ଦେବ ! ତୁମେ ଗାଢି ନିଦ୍ରାମୟ ! ସଜା ! ତୁମକୁ ଛଠାଇବାକୁ ଛଙ୍ଗ ହେଉ ନାହିଁ । ତୁମେ ମୋର ସେବାକର ଅନେକ ହିତରେ ଶୋଇଥାଏ; କ୍ଲାନ୍ତି ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମର ସଙ୍କାଗରେ ଭିତର ରହିଥାଏ; ଦୟାମୟ ଜନମା ନିଦ୍ରା ତୁମର ସେବା କିନ୍ତୁ ଅଛନ୍ତି । ଏ ସମୟରେ ତୁମର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ କରିବା ମୋର କିନ୍ତିର ନୁହେଁ । ଦେବ ! ମୁଁ ତେବେ ଏକାଙ୍ଗ ଏହି ତୁମ ପାଖରେ ବସି ରହିଛୁ । ତୁମର କ୍ଲାନ୍ତି ଦୂର ହେଲେ, ତୁମେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ରିଠିବ; ସେତେବେଳେ ମୋର କ୍ଲାନ୍ତି ଅଛିବ ଏହି ମୁଁ ନିଦ୍ରାରେ ପୁଣି ଅଭିଭୂତ ହେବ । ଦେବ ! ଏହି ନିଦ୍ରା ଏହି କ୍ଲାନ୍ତି ମନୁଷ୍ୟକୁ କିପରି କରାକର ରଖିଥାଏ ! ତତ୍କାଳ ନୁହେଁ । ଅଛି ଏ ଦେବ, ପୁଣି ଅନୁଗତପ୍ରାଣ । କିନା ଅନ୍ତରେ ଏ ପ୍ରାଣ ଅନ୍ତର ରହୁ ନାହିଁ । ସେଥିପରେ ମାୟା, ମମତା, ଦେହ । ଏହା ବଡ଼ ଅଧିର୍ଯ୍ୟ !

ଦେବ ! ତନ ଶକ୍ତିପୁଣ୍ୟ, ଦୂର କନ୍ୟା—ଅମ୍ବେମାନଙ୍କର ଅନ୍ତରେ ନିଥ । କିନ୍ତୁ ମରଣ କେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାପକ କେତେବେଳେ କିମ୍ବା କିମ୍ବା ଅନ୍ତରେ କିମ୍ବା କିମ୍ବା ଦେବ ! ପ୍ରଥମ ଗର୍ଭପଥାର କେବଳ କି ମୁଁ ଆଭିନ୍ଦନଥିଲା କିମ୍ବା ଅନ୍ତରେ ।

କି ଦାସ୍ତବ୍ଧ ପ୍ରହଣ କରିଥିଲ ତାହା ରୁହି ପାରୁଥାଏ । ପକ୍ଷତର ଲାଲା ।

ଦେବ ! ଏହି ଗର୍ଭପଥାର ସୁଖ ଥିଲ ଅନ୍ତରେ କରିଥାଏ; ପାଞ୍ଚଥିର ଭାବରେ ଗୁରୁତର ଦାସ୍ତବ୍ଧ ପ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ଦଶଦଶ ମାତ୍ର କର ଥିଲ ଏହି ପୁଣ୍ୟ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଗର୍ଭରେ ଧାରଣ କର ତୁମେ ଅପ୍ରକାଶ ସୁଖଲଭ କରିଥାଏ । ସେ ସୁଖ ମୋ ଭାବରେ କାହିଁ । ଯାହାର ଯେତେ ଯନ୍ତ୍ରଣା, ତାହାର ସେତେ ସୁଖ । ଗର୍ଭ ସୁଖଭ୍ରତା କରିବାକୁ ହେଲେ ଅହୋ ! କେତେ ଗର୍ଭଯନ୍ତାଣା ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ହୁଏ ।

ଦେବ ! କାଳ ଅସୁଥାଏ, ସେ ନିତି ନିତି ତାହାର ଦେବିତ୍ତ ଅମ୍ବାରେ ରଖିଯାଉଛି । ଦେଖ, ଆଜି ଅଜ ଯୋଜନର ସେ ଉଦ୍ଦିତା, ସେ ଚଳାପ ଭୋଗ ନାହିଁ; ଆଜି ବାର୍ଦ୍ଦିକ କିମ୍ବା ହୋଇଥାଏ । ଦେବ ! ଏହାପରି କେଉଁ ଶକ୍ତିକୁ ଯିବି ? ଏହିପରି ଯଦି ଏକ ସଙ୍ଗରେ ରହିଯାଏ, ତାହାଦେଲେ କିମ୍ବା ଦୂରି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ‘ଆମର’ ସଂଶାରଟାକୁ ଦେନ ଯାଇ । ତୁମକୁ ରଖି ମୋତେ, ମୋତେ ରଖି ତୁମକୁ, ବିମା ଅମକୁ ରଖି ଅମ ଅଗରେ ଅମର ପୁଣ୍ୟ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କର, ଅଦ୍ଵ୍ୟତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟ ଦେଇ, ମୃଦ୍ଦିତ କବାଇ, ସୃଜ କବାଇ, ମେଇବିବ, ଏହାହି ଅସବ୍ୟାମ୍ୟ । ଯଦି କାଳ ଅମ୍ବେମାନଙ୍କୁ ଏହି ପୃଥିକତାରୁ ମେଣୀୟତର ଧ୍ୟାନକୁ ନେଇଯାବାକୁ ଗୁଡ଼େ, ଯଦି କାଳ ଅମ୍ବେମାନଙ୍କୁ ସୁନ୍ଦରତର ଦ୍ୱାରା, ସୁନ୍ଦରତର ବାସନ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ରଖିବାକୁ ଗୁଡ଼େ, ତାହାଦେଲେ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଅମ୍ବେମାନଙ୍କୁ ଏହି ଶକ୍ତିକୁ ସେ ଶକ୍ତିକୁ ନେଇ ଯାଉ ନା ! କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କର ଦେବା ବତ୍ତ କଷ୍ଟଦାୟକ । ଦେବ ! ଅଜ ତୁମ ପାଖରେ ବିଶେଷି, ମୁଁ ଜାତିତ; ତୁମେ ଯୁଗ୍ମ । କିନ୍ତୁ ଏହିରେ ଦୁଃଖ ନାହିଁ, କରଣ ମୁଁ ଜାଣେ ତୁମେ ରିଠିବ, ମୁଁ ତୁମର ଶଶୁର ଜ୍ୟୋତି ପୁଣି ଦେଖି ପାରି, ତୁମର ବାକ୍ୟ ପୁଣି ଶୁଣିପାରି । ମାତ୍ର ତୁମେ ଏତାରୁ ଯଦି ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ହୁଅ, ଅଜ ମୁଁ ଯଦି ଜାଲ ତୁମକୁ ଏହି ଦେଇ ଦେଖି ନ ପାରେ, ଏହି ଶଯ୍ୟାରେ ଶୋଇବାକୁ, ମୋର ପାଦବେଗା କରିବାକୁ, ମା ସହିତରେ ସୁଖ ଦୁଃଖର ସମ୍ଭାବିନ୍ନ ହେବାକୁ କି ଦିଦିଶେ, ତାହାଦେଲେ ମୋର ଏହି ବୃଦ୍ଧି

ଦୁଇଳ ସିନ୍ଧୁମର୍ତ୍ତ୍ଵ ଦୂଦଯୁକ୍ତ କି ଅନ୍ତାର୍ ଲାଗେବ, ଶୁଣୁ
ପାଇଥିବ ।

ଦେବ ! ଅମ୍ବେମନେ କେଉଁଠାରେ ଥିଲୁ, କିମ୍ବା ତିବରେ
ଏହି ସଙ୍ଗ୍ୟକୁ ଅସିଥିଲୁ, ତାହାର ସନ୍ଧାନ ଏହି ମୁଖୁ ଫୁଲୁରୁ
ଟିକ କରିବା ଦରକାର । ଦେବ ! ଛଠ, ଛଠ !

ନା, ଦେଖା ଗାଢି ନିଦ୍ରାମଣୀ ! ଘାଙ୍କର ଏହି କଥାଗୁଡ଼ିକ
ଚିଉମଧ୍ୟରେ ଆଲେଚିବ ହେଉଥିଲା; ଦେଖାର ନିଦ୍ରାଭୃତା
ହେଲା ।

ଗୁଜା—ଗଣୀ, ନିଦ ଭକିଗଲୁ ଯେ !

ରଣୀ—ଗୋଟିଏ ସ୍ଵର୍ଗ ଦେଖେଥିଲି ।

କୋ—କି ସ୍ଵତ୍ତ ସେ ?

ଶୀ—କିଏ ଜଣେ ଅଧି ମୋର ଶୈଶ୍ଵରଦଶର ଉତ୍ତର
ହୋଇ ମୋତେ କଥାଅଛି, “ଦେବ ! ମୁଁ ବାର୍ତ୍ତା ଅଣିଅଛି, ବାର୍ତ୍ତା
ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କରିବ ।” ମୁଁ କହିଲି, “କି ବାର୍ତ୍ତା ? କେଉଁଠାରୁ ଅଣିଲି ?
ତୁମେ କିଏ, କାହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରନ ହୋଇ ଏଠାକୁ ଅସିଅଛି ?
ଏହି ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଶୁଣି ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍‌ଧର ଦେଲେ, “ଦେବ ! କମା
କରିବ, ମୁଁ ବାଜାରୁ ମାନ୍ଦ । ମୋର କୌଣସି ଦୋଷ ନାହିଁ,
ମୁଁ କେବଳ ବାର୍ତ୍ତା ଅଛରଣ କରି ଏଠାକୁ ଅସିଅଛି । ଜୀବନ
ଭଜ୍ୟର ଚଢ଼ିମରେ ମରଣ ତୋରଣ ପାରି ହେବା ପରେ ଆଉ
ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ । ସେ ରାଜ୍ୟ ଏହି ଜୀବନ ରାଜ୍ୟ
ଠାରୁ ଦେଇ ବଡ଼, ଦେଇ ସୁନ୍ଦର । ସେଠାରେ ଏ ପୃଥିବୀର
ଲୋକଫଳ୍ୟାଠାରୁ ଦେଇ ବେଶୀ ଲୋକଫଳ୍ୟା । ସେଠାରେ
ଅଧ୍ୟା-ମୃଷ୍ଟି କାଳରୁ ଅମ୍ବୁ କରି ଦିନ୍ମୁ ଦିନ୍ମୁ ଲୋକଫଳ୍ୟା
ରୂପି ଦେଇଅଛି; ସେଠାରେ ମଞ୍ଜୁ ନାହିଁ; ସେଥିଗାଇ
ଲୋକଫଳ୍ୟା କମିବାର କୌଣସି ଅଣକା ନାହିଁ । “ମୁତ୍ତ୍ରୀ
ନାହିଁ ।” ଏତିକି ଶୁଣି ମୁଁ ଅଣ୍ୟୀବାନ୍ତିତ ହୋଇ ଉଠିଲି,
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତିରିଲି “ମୃଷ୍ଟ ନାହିଁ ?” ଏହାର ଉତ୍ତରରେ ଉଚ୍ଚ ବ୍ୟକ୍ତି
ଆସୁନ୍ନା ଦେଇ କହିଲା, “ନା, ମୃଷ୍ଟ ନାହିଁ ।” ମୁଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତିରି,
“ମୃଷ୍ଟ ନାହିଁ, ସେ କିପରି ରାଜ୍ୟ ? ଜନ ମୃଷ୍ଟ ତ ସଂମାରର
ଲକ୍ଷା । ଏ କିପରି ଯେ ସେଠାରେ ମୃଷ୍ଟ ନାହିଁ ? ଏହା ଶୁଣି
ସେ କହିଲା, “ମହାରାଣୀ ! ଯେଉଁଠାରେ ଜନ ଶେଷଠାରେ
ସେବା ମୃଷ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧ, ମାତ୍ର ଯେଉଁଠାରେ ଜନ ନାହିଁ ସେଠାରେ
ମୃଷ୍ଟହୋଇବ କେଉଁଠାରୁ ?” ଏହା ଶୁଣି ମୁଁ ଚମକି ଉଠିଲି,
କହିଲି, “ଏ କଣ ? ସେ ରାଜ୍ୟରେ ଜନ ବି ନାହିଁ । ମୃଷ୍ଟରେ
ଗୌରବ ଅନୁଭବ କରିବାର ବ୍ୟବହାର ସେଠାରେ ନାହିଁ ?
ତେବେ ସେ ରାଜ୍ୟ କିପରି ଏହି ରାଜ୍ୟଠାରୁ ଅଧିକତର
ଧୂରର ହୋଇପାରେ ? ସେ ରାଜ୍ୟ ଏ ରାଜ୍ୟଠାରୁ ବଡ଼
ହୋଇପାରେ; କିନ୍ତୁ ଅଧିକତର ସୁନ୍ଦର ହେବ କିଏହି ।

ଶୁଣିଥର ଗଜ୍ୟ ବଡ଼, ମାତ୍ର ସେଥିରେ ଏହି ଅଧିକତର ସୁନ୍ଦର ନୁହେଁ । ସୁରକ୍ଷାଲ୍ୟାଣ୍ଟ ପ୍ଲେଟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକତର ରାନ୍ଧାଣୀୟ । ଯେଉଁବିନ୍ଦରେ ଜଳ ଚାହିଁ, ସେ ଗଜ୍ୟରେ ଆନନ୍ଦବାଜଣା ବାଜିବ ନାହିଁତ !” ଏହାଣୁଣି ଆଗନ୍ତୁକ କହିଲେ, “ଦେବ ! ଭାତ ଦୁଆ ମାହିଁ । ସେହି ଗଜ୍ୟକୁ ଗତି କରିବା ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟମାତ୍ରକେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଇହା ଅନିଜ୍ଞା ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସେ ଗଜ୍ୟର ଯାତ୍ରୀ ହେବାକୁ ଉପରେ ହେବ । ଅତେବବ ମୁଁ ଯାଏବା କହୁଥାଛି, ତାହା ଥିବ ଭାବରେ ଶ୍ରବଣ କର ଏ : ସୁହୁ ଦୁଆ । “ସେ ଗଜ୍ୟରେ ଅନନ୍ତ ଜୀବନ । ଯେଉଁଠାରେ ଅନନ୍ତ ଜୀବନ, ସେହଠାରେ ଅଶେଷ ଅନନ୍ତ । ସେଠାରେ ବୃକ୍ଷକୋକିଳର ଶୁଣ୍ଠିନ ଏବଂ ମଧୁର ତାନ, ଅରଙ୍ଗ୍ୟ ସୁଗନ୍ଧ ଘୃଷିବ ସୁବାସ, ଅରଙ୍ଗ୍ୟ କରିବ ଅରଙ୍ଗ୍ୟ କରିବା, ଅରଙ୍ଗ୍ୟ ମନୁ ଦ୍ରୁତ ଅରଙ୍ଗ୍ୟ ସୁତି, ଧାନ ଓ ଭକ୍ତି ସେ ସ୍ଥାନକୁ ମେଣ୍ଟିପୁ କର ରଖିଅଛି । ସେ ଝୁାଳ ଶୈଖର୍ଯ୍ୟର ଅଶେଷ ଥିକର, ଅନନ୍ତର ଅନନ୍ତ ବଜାର । ସେଠାରେ, ଜୀବନରେ ଯେଉଁସବୁ ପ୍ରେସ୍ବ ବ୍ୟୁତ ବା ପରିକଳ ନରାଥାଳ, ମମସ୍ତକୁ ଦେଖିଗାରିବ; ସେଠାରେ କରିନ୍ତାହିଁ; ସାବଧିନ ଅବକାଶ । ଅନନ୍ତରେ ଜଳ ଯାଏନ କର, ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖ, ମୁଢି କର, କରିବାଗାଠ କର, ପ୍ରେସ୍ବକଳର ପାଣ୍ଡିରେ ଧନ ପରେ ଧନ ଯାଇନ କର, କେହି ବାଧା ଦେବାକୁ ନାହିଁ, କେହି ଭୟ ଦେଖିବାକୁ ନାହିଁ, ସେଠାରେ ଶୁଧା ନାହିଁ, ମାତ୍ର ଯେତେବେଳେ ଇହା, ସେଠାରେ ସମସ୍ତ ଦୃଢ଼ିତ ବ୍ୟୁତ ସନ୍ଧାନ ପାଇବ, ଦର୍ଶନ ପାଇବ । ସେ ଗଜ୍ୟ ବଡ଼ ମନାହର । କବି କାଳିଦାସଙ୍କ ସେଠାରେ ଦେଖି ପାରିବ, କପଳ, ଭରଦ୍ଵାଜ, ପଶଶର, କୃଷ୍ଣ, ଅର୍ଜୁନ, ମରତନ୍ତ, ର୍ବାଗା, ସତ୍ତା, ସତ୍ତା, ସବିଦୀ, ଅହଲ୍ୟା, ତ୍ରୌପଦ୍ମ କୁନ୍ତୀ, ପାଶ;—ସମସ୍ତକୁ ଦେଖି ପାରିବ । ସେଠାରେ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରିଗାରିବ, ପାରିବାରିକ ପୁଣି ଅନୁଭୂବ କରିଗାରିବ । ସେଠାରେ ସବୁ ପୁଣ୍ୟମୟ, ସବୁ ଦିବିଷ ।” ଏହାଣୁଣି ମୁଁ ପରାଇଲି, ହେ ଆଗନ୍ତୁକ, ବର୍ତ୍ତମାନ କୁହ, ତୁମେ ଏଠାକୁ କି ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ଅସେଅଛ ? କାହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇଥାଏ ? ଏତୁଭୂରରେ ସେ କହିଲେ, “ଦେବ ! ନମ୍ବାର କର ନିତବଦନ କରୁଥାଇ ଯେ ଏହି ଦିବ୍ୟ ପୁନର ବିଶାଳ ବିଶ୍ଵର କର୍ତ୍ତାଙ୍କର ସେବାଦାସ ମୁଁ; ମୁଁ ତାଙ୍କର ସେବାରେ ସେହି ଅମୃତମୟ ଗଜ୍ୟରି ଚିରକାଳ ହେବ । ତାଙ୍କର ଅଦେଶର ମୁଁ ଏଠାକୁ ଥିଅଛି । ପବତ ରାଜାଙ୍କୁ ତୁମ ସହିତରେ ସେହି ଗଜ୍ୟକୁ ସଙ୍ଗରେ ଦେଇ ଯିବାପାଇଁ ଅଧିଅର । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ନିଯୁକ୍ତ ଗଠିତରେ

ଯେତେବେଳେ କେହି ଜୀବତ ନାହାନ୍ତି, (ସମୟ ଧରଣୀ ଏତେବେଳେ ଶ୍ଵରର ଗୋର ପଡ଼ିଥିଲା), ଏହିଷମ୍ବୁରେ ଅଧିନାମକଙ୍କୁ ସେହି ହୀନକୁ ଦେନ୍ଦିଯିଛି ।

ଶାଳ—କଢ଼ି ଅବହୁତ ! ଶାଶୀ—ସହାଦରେ ମୋର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେଲା, ଏଠି ଦେଖେ ଦାସୀର ଶିରେଦେଶରେ ମହାରଜ ।

ଶାଳ—ଶାଶୀ ! ଏ ବଡ଼ ଅବହୁତ ! ମୋର ଶିତ୍ର ଏହିପରି ଚିନ୍ତାଦାସ ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇଥିଲା । ତୁ ମେ ଶାଶୀରଥିଲ ; ମୋର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେଲା, ମୁଁ ଛଠିବି ତୁମକୁ ଧରି ଭାବରେ ଡାକିଲି, ତୁମକୁ ହୃଦୟରେ ଧାରଣ କଲି ଏବଂ କାଳର ବିତିର ଲାକା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଭାବିବାକୁ ଲୁଚିଲା । ଭାବୁଥିଲି, ବର୍କ୍ଷକ୍ୟ ଅତି ଅମୂର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବସବାସ କଲାଣି, ଅତି ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ଏଠାରୁ ଡେଇ ଏଠାରୁ କାଳର ହେବ । କିନ୍ତୁ ଏକପଶ୍ଚରେ ସମ୍ମୁଦ୍ର ଯାଇପାରିବୁ ତ ? ଏହିଚିନ୍ତା କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ ଅବସନ୍ନ ହୋଇ ଉଚ୍ଛିତ, ତୁମର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେଲା ।

ଶାଶୀ—ସ୍ଥାନିନ୍ ! ମୁଁ ଯେଉଁ ସ୍ଵର୍ଗଦେଶିଥିଲୁ ତାହା ତୁମ୍ଭର ଚିନ୍ତାର ଡିଖିଥିଲା କିନ୍ତୁ ଏହା କିମ ଅଣି କିଏହି ଦେଇଗଲା ତାହା ତୁମ୍ଭେ ପରି ନଥିଲି, ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୁଣିଲା । ଜଗରିତା କି କିନ୍ତୁମାନ୍ତ୍ରୟ । ତୁମ୍ଭର ଦୁଃଖ ଭାବନା ଦେଖି ହେ କିରୁଣାତ୍ମି ବିଶିଷ୍ଟ ଭେଦ ମେତାରେ ଅଗର ତାଳିଦେଇ ଗଲେ । ଏହିମାତ୍ରମ୍ଭୟ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଜେବେ ଦର୍ଶନ କର ଏ ମୁହଁନ ଯାଠକ କରିବୁଁ ?

ଶାଳ—ଶାଶୀ ! ମୋର ମନ ଏଥରେ ଅସ୍ମୟ ହେଉନାଏ ? ଏହିଏ କଥା ବ୍ୟଥା ଦିଅଇଥିଲା ! ଯେତେବେଳେ ଆସ୍ମୟମନ୍ଦିନ ୧୦୦୨ ଟିକ୍‌ଟୁ ଶୁଣିଯିବୁଁ ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ଏଠାରୁ ଏକଜଗରେ ଯିବୁ କି ନାହିଁ । ଆଗରାର ହୋଇ ଯିବାତ ଧ୍ୟାରରେ ନିତ୍ୟ ହୃଦୟର ହେଉଥିଲା । ଏହି ଚିନ୍ତାହିଁ ମୋର ଦିନିକୁ ଅବହୁତ କର ପକାଇଥିଲା ।

ଶାଶୀ—ହୁମିନ ! ତୁ ମେ ବଡ଼ ପ୍ରେସମ୍ବୟ । କିନ୍ତୁ ଟିକିଏ କିମ୍ବୁ, ଟିକିଏ ଦୁଃଖ ସମ୍ବାନ୍ଦୁହେବ । ଅଗରାର ଛାଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଗତିମାତ୍ର ; ମାତ୍ର ପର୍କାର୍ତ୍ତ ହେଲେ ଅପ ପଛ ହୋଇ ଶୁଣିବା ଛାଡ଼ା ଅନ୍ୟ ତତ୍ତ୍ଵ ନ ଥାଏ । ସେଥିରେ ଦୁଃଖ କରିବା ଅଙ୍ଗନତାର ଦେଇଥିଲା ।

ଶାଳ—ପତ୍ର ; ମାର୍ଗ ସର୍କାରୀ ହେଲେ ଅଞ୍ଚାର ହୋଇ ଦିଲାକୁ ଦୂର ; କିନ୍ତୁ ଘୋର ଜଙ୍ଗଲରେ ବହୁତ ଅଗରାର ହୋଇଗଲା ମନ୍ଦରେ ପ୍ରତି ଅସେ କାହାରେ ?

ଶାଶୀ—ଏତେ ଅସେ ପତ୍ର ; କିନ୍ତୁ ଶୁଣି ରଖି କରିନ୍ତି ।

ଶାଳ—ପ୍ରେସେ ! .. ଏହିଠାରେ ମୁଁ ଦୁଃଖକାରି ଦେଖିଥିଲା । ଶୁଣି ପରିବାର କରିବାକୁ ସେତେବେଳେ ଏକଥାମ୍ବୁଦ୍ଧି ଏହାର ପ୍ରମାଣ ମୁଁ ଶତବାର ପାଇଥିଲା । ତେବେଳେ ଯେତେବେଳେ ଏହିକଥା ମୁଁ ବାରମାର ଭୁଲିଯାଏ ଏହି କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀପକ୍ଷ ଧରିବାର ପାଇନାହିଁ, ବାର୍ଷିକାର ସମ୍ବନ୍ଧ ବର୍ଷରେ । ଯେତେବେଳେ ଅକାଶରେ ବିଶୁଦ୍ଧ ମେଳିଷ୍ଟାର୍ଟ୍ ପାଇନାହିଁ, ଏହିପରି ମାରେ, ଦିନାନିକାରରେ ଦିଗନ୍ଧଗନ୍ତ ଅଛି ହୋଇଯାଏ, ସେତେବେଳେ ବଡ଼ ଭୁଲିଯାଏ, ବିଶ୍ୱାସ ଟଳିଲା ହୋଇଯାଏ, ଥରେ ଖୁବ ଜୋରକରି କିମ୍ବେ । “ହେ ଶ୍ରୀର, ତୁମେ ଅଛୁ, ମୋର କି ଜୟ ? ତେବେ ଆଉଥରେ ଉରଣେ ଅସ୍ତିତ୍ବ ହୋଇ କିମ୍ବେ, “କି ଏହାକ୍ଷର ବାରେ ରକ୍ଷାକର, ରକ୍ଷାକର”

ଶାଶୀ—ସ୍ଥାନିନ୍ ! ଯାହାଦେଉ, ଅନ୍ୟରକ୍ଷ୍ୟକ କେହିନାହିଁ । ସେହି ଏହି ଅଗମ୍ୟ ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ଚିନ୍ତାମଣି ଅମୂଲ୍ୟକଙ୍କ ସବାବିଷ୍ଟାରେ ଶେ କରୁଥିଲାନ୍ତି; ସେ ବଡ଼ କରୁଣାମୟ, ସେ କାହାର ଦୁଦ୍ଦୁଗୋଧୀତି ଦୁଃଖରେଣ ସହ୍ୟ କରିପାରିନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ତରଙ୍ଗ ଉଠିଲାରୀ ଯେଉଁ ଅଛେ ଥାଅନ୍ତ୍ର ନା କାହିଁକି ଅତି ରକ୍ଷାକରିଲା । ସେ ଚିନ୍ତାମଣି ସବୁବେଳେ ଅଶ୍ୱାସ ଦେଉଥାନ୍ତି । ଅତିଏବ ହେ ସ୍ଥାନିନ୍ ! ଅଧିର ହେବାର ଉଚିତନାହିଁ ।

ଏହି ସମୟରେ ଶାଳକର ଚଶ୍ମେ ଲେତକରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଅସ୍ଥିଥିଲା, ଦେଖି ଦେଖି ଦୂର ଏକଟୋପା ଗଡ଼ ପଡ଼ିଲା । ଶାଶୀ ଏହାଦେଖି ବାପୁଅଳରେ ଶାଳକର ଚଶ୍ମେ ମୁଖନ କରି ଏହି ନିଜର କୋଳକୁ ଟାଣିନେଇ ନମ୍ବୁ ସ୍ଵର୍ଗରେ କହିଲେ, “ଛୁ ! କାନ୍ଦନା !”

ଶାଳ ଅଧିର ହୋଇ ଭେ ଭେ କରି କାନ୍ଦ ଉଠିଲେ; ତଥୀ ପାଇଁ ଦରଦର ଧାରରେ ଅଶ୍ୱି କହିଗଲା ; ମେଘାବିରତ ଅକାଶ ସନ୍ଦର୍ଭାବରେ ପରିଷ୍ଠୃତ ହେଲା; ଶାଳକୁ ମନ୍ଦିର ବିଶାଦ ଶୁଣିଗଲା, ବର୍ଷି ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ହେଲା, ଶାଳ ଶାନ୍ତିଦେଇଲେ । ନନ୍ଦିଦେଖି ଶାଳକୁ ତନ୍ମା ଦେଇ ପକାଇଲା, ଶାଳ ଶାରୀରିକ କୋଳରେ ତଳି ପଡ଼ିଲେ । ଶାଶୀ ପ୍ରଭୃତି ହେଲେ, ଭଲକର ପୁଣି ଶୟାମ ରଚନା କରି, ଶାଳକୁ ପରିଷ୍ଠୃତ ଦେଇଲେ । ଦୂର ଗୁରୁ ଦଶା ପରେ, ଶାଳ ଜାଗରିତ ହେଲେ । ପୁଣି ଦିବପର କାର୍ଯ୍ୟର ମନ୍ଦ ହେଲେ । ଶାଳକିମ୍ବି ସଜକନ୍ୟାମାନକର ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୌବନର ଅରମ୍ଭ । ସେମାନେ

ମୁଖରେ ରହିଥିଲୁଣ୍ଡି । ଏତିବା ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ କାହିଁକି
ଅଛି ?

ଦିନ ଅଧିକ ଦେଲୁ; ଗଜା ଦେଲନ କଲେ, ସାଙ୍ଗରେ
କନିଷ୍ଠା ରଜକଳ୍ପାଟି, ବୟସ ୫ ବର୍ଷ । ଗଜା ଆବାର କଲୁ
ଦେଲେ ତାହାର ମୁଖମୟୀକ ଅଭିକୁ ଦୃଷ୍ଟି ନିବକ୍ଷିତ ରହିଥିଲୁଣ୍ଡି ।

ସୁନ୍ଦର ବୃକ୍ଷାଶୀ ପରିବଶର କରୁଥାନ୍ତି । ଆହା ! କି ଯୁଝର
ରଜପରିବାର । ଗଜା ଦୃଦ୍ୟ; ଗଣୀ ଇଚ୍ଛ ; ମୁଦିକନ୍ଦ୍ରା ଛାଇ
ଦୃଢ଼ି । ମାନବ ! ଯଦି ଏହି ରଜମୂଳ ଉପରେ କରବାକୁ
ଗୁଡ଼ି, ଏହି ରଜାକ ପରି ଦୃଦ୍ୟ, ଏହି ଗଣୀକପରି ରଜା
ଦେଇ ଦିନ ସ ଘନ କର । ଶୁଭରୁ ଶୁଭ ଫଳ ।

ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପତ୍ର ।

ବୈଚିତ୍ର ବିରାର ।

—०·०—

ବେସାନିଂ ପୋଣୀଯାକୁ କହିଲେ “ମହାଶୟ, ଅପଣ
ଅମୂଳନକର ଯେଉଁ ଜୀବାର କରିଥିଲୁଣ୍ଡି ତହିଁ ନିମିତ୍ତ
ଆଗଣଙ୍କ ନିକଟରେ ଅମୂଳାନେ ଚିରକୁତଙ୍କ ଚୋଇ ରହିଲୁ ।
କେବଳ ଏକ ମାତ୍ର ଅନୁରୋଧ ଇନ୍ଦ୍ରପାର ପ୍ରାୟ ତନ ସହସ୍ର
ମୁଦ୍ରା ଯଦି ଆଶା ପ୍ରତିଶ କରନ୍ତି, ତାହାରେଲେ ଅନ୍ତରୀମ
ବାଧତ ହେବୁଁ ।” ପୋଣୀଯା ଇଣ୍ଡର ହାସ୍ୟ କରି କହିଲେ
“ମହାଶୟ ! ମୁଁ ଅର୍ଥଲ୍ଲଭ କରିବା ଆଶାରେ ଆସି ନାହିଁ ।
ପରିମାଣିଂ ମଳ୍ଲାଶୀର ସଂକାଳ ପୁରସ୍କାର । ଅପାଙ୍ଗର
ବନ୍ଧୁଙ୍କ ବିପଦରୁ ମୁକ୍ତ କରି ମୋତ ମନରେ ଯେଉଁ
ସଂରୂପ ଜାତି ହୋଇଥିଲୁ ତାହାର୍ଥି ମୋହାର ଉପଯୁକ୍ତ
ପୁରସ୍କାର, ଅନ୍ୟ ପୁରସ୍କାରର ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ ।” ବେସାନିଂ
କହିଲେ “ଆପଣ ପାରିଶ୍ରମକ ସ୍ଵରୂପ ଯଦି କିଛି ଗୁହଣ କରିବାକୁ
ଅନ୍ତରୀମ, ତାହାରେଲେ ଅମୂଳନକର କୃତିଜୀବାର ତିର୍ଯ୍ୟ
ସ୍ଵରୂପ ସାମାନ୍ୟ କିଛି ଉପହାର ପ୍ରତିଶ କରିବାକୁ ହେବ ।”
ଏହା କହି ପୋଣୀଯାକୁ କିଛି ପ୍ରତିଶ କରିବାକିମନ୍ତ୍ରେ
ବାର୍ମ୍‌ବାର ଅନୁରୋଧ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପୋଣୀଯା ସୁନ୍ଦରୀ
ପାର କହିଲେ “ମୋତେ କିଛି ଦେବାକୁ ଯଦି ଆଗଣଙ୍କର
ଏକାନ୍ତ ଉତ୍ସବ ହୋଇଥିଲୁ ତାହାରେଲେ ଆମଙ୍କର ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ସବକ
ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ ମୋତେ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ ।”

ସବନାଶ ! ବେସାନିଂ ଯେଉଁ ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ ନିନ୍ଦିଥିଲୁ ସେ
ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ ପୋଣୀଯାର ଦ୍ୱାରା ସ୍ଵରୂପୀପହାର । ସେ ସତ୍ୟ
କରିଥିଲୁ ଜୀବନ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ ହସ୍ତଚିତ୍ର
କରିବେ ନାହିଁ । ଯୁଦ୍ଧକ ସେହି ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ ନେବାର, ଉଚ୍ଛା
ପ୍ରତାପ କରୁଥିଲୁ । ବେସାନିଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ ହୋଇ ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ ପୋଣୀଯାକୁ
ପ୍ରଦାନ କରି କହିଲେ “ପ୍ରଭୁ ! ଏ ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ ଆଗଣଙ୍କ
ଉପହାର ସ୍ଵରୂପ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲୁ ।” ପୋଣୀଯା ଇଣ୍ଡର
ହାସ୍ୟ କରି କହିଲେ “ଶାକର ଉପହାର, ପ୍ରତାପ କରି,
ତାକୁ ମୋହାର ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଇଦେବେ ।” ପୋଣୀଯା
ବେସାନିଂର ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ ହସ୍ତଚିତ୍ର କରିବାର ଦେଖି ନେଇଯା

ଦେବାକୁ ହେବ ।” ଏହିପାଇଁ ମୃଦୁହାସ୍ୟ କରି କହିଲେ
“ମୁଁ ସେହି ମୁଦିଷ ଛାନ୍ତା ଆଉ କିଛି ପାଇଶ କରିବ ନାହିଁ ।”
କେ—ମହାଶୟ, ସମାଜ କରନ୍ତୁ । ଏ ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ ମୋହାର ପହାର
ସ୍ଵଦର ଉପହାର । ଗୁଲକୁ, ଭିନ୍ନସର ସବୁ ଦୋକାନ
ଖୋଜି ଯେଉଁ ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ ସର୍ବାଳ୍ଲଙ୍ଘ ବୋଧ
ଦେବ ସେହି ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ ଆଗଣଙ୍କ ପ୍ରଦାନ କରିବ ।
ପୋଣୀଯା କିଞ୍ଚିତ୍ ବଣଙ୍ଗ ସ୍ଵରେ କହିଲେ “ମହାଶୟ,
ପ୍ରଥୀମାନଙ୍କ କିମ୍ବର ଉତ୍ସବ ଦେବାକୁ ଦୃଷ୍ଟ ତାହା ଅଦ୍ୟ
ଆଗଣଙ୍କ ନିକଟରୁ ଶିକ୍ଷାକଲି । ପରମେଶ୍ୱର ଆଗମାନଙ୍କର
ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ ।” ଏହା କହି ନେଇଧାସତ୍ତ୍ଵ ସେଠାରୁ ବିଶେଷ
ପ୍ରସ୍ତାନ କଲେ ।

ଏଣ୍ଜ୍ଞାନିଂ ବିଶେଷ ଲକ୍ଷିତ ହେବ କହିଲେ “କେବୁଁ,
କାର୍ଯ୍ୟଟା ଭଲହେଲ ନାହିଁ । ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନକର,
ସେ ଅମୂଳନକର ଯେଉଁ ଉତ୍ସବ କରିଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କୁ
ଶୁଣିଲେ ତୁମ୍ଭ ପଢ଼ୁ ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ ନିମନ୍ତେ ତୁମ୍ଭକୁ କିଛି କହିବିବ
ନାହିଁ ।” ବେସାନିଂ କହିବାର ଅନୁରୋଧ ଏହି ନୟାର
ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ ପ୍ରାୟେହାନୋକୁ ଦେଇ କହିଲେ “ଶୀଘ୍ର ଯାଅ,
ଏ ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ ସେହି ବାରିଷ୍ଟରଙ୍କ ଦେବ ।” ଗ୍ରିୟାନୋ
ମୁଦିଷ ଘେନ ଦୌଡ଼ିଲେ । ପୋଣୀଯା ଓ ନେଇଧା ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ
ମାତ୍ର ଜୀବନ କରିଥିଲେ, ଏମନ୍ତ ସମୟରେ ଗ୍ରାସିଯାନୋ
ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ମାନ ଉଚ୍ଛାର ହୋଇ ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ ପୋଣୀଯାକୁ
ପ୍ରଦାନ କରି କହିଲେ “ପ୍ରଭୁ ! ଏ ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ ଆଗମାନଙ୍କ
ଉପହାର ସ୍ଵରୂପ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲୁ ।” ପୋଣୀଯା ଇଣ୍ଡର
ହାସ୍ୟ କରି କହିଲେ “ଶାକର ଉପହାର, ପ୍ରତାପ କରି,
ତାକୁ ମୋହାର ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଇଦେବେ ।” ପୋଣୀଯା
ବେସାନିଂର ଅନ୍ତରୀମାୟିତ୍ବ ହସ୍ତଚିତ୍ର ହସ୍ତଚିତ୍ର କରିବାର ଦେଖି ନେଇଯା

ମଧ୍ୟ କାଳିଶଳପୁରୁଷଙ୍କ ଶ୍ରୀଦ୍ଵାରାନୀ ହସ୍ତର ଅଞ୍ଚୁରୁଦ୍ଧି
କରଇଗଲ କଲ୍ପା । ଏ ଅଞ୍ଚୁରୁଦ୍ଧିମଧ୍ୟ ଲେଉଥାର ଦିନରପଥର ।
ଶ୍ରୀଦ୍ଵାରାନୀଙ୍କ ବିବାହୁ ଦେଇ ଦୋହିରେ ଶାରଳିକର ଘୃତକୁ
ଚଲେ ୧୯ ଦିନ ପ୍ରସ୍ତାବମତେ ଦାନ୍ୟବିଷୟରେ ଶାରଳିକର
ସ୍ଵାନ୍ତର କରାଇ ନେଇ ବେଳମଣ୍ଡଳ ଅଭିମଳରେ ଲିଳେ ।

କୌଣସି ସତ୍କାର୍ୟ କଲେ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅନନ୍ତ
ଜୀବତ୍ବରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରେସ୍ ଆନନ୍ଦ ଉପରେର କଷ୍ଟାଳକ୍ଷଣ । ଶିଥୁ
ପ୍ରଚୟନ୍ଦିତଙ୍କ ସୁପଦାର୍ଥ ସୂରର ଦିଶେ । ପୋଟିଛୁଟା ତୁଠୁ-
ବରରେ ଯାହା ଦେଖୁ ଅଛନ୍ତି ତହା ତାଙ୍କୁ ଅତ୍ସୁନ୍ଦର ବୋଧ
ହେଉଅଛି । ଯାହା ଶୁଣୁଥିଲୁ ଅତିମଧ୍ୟର ବୋଧ ହେଉଅଛି ।
ଫର୍ମିଲ ଅକାଶରେ ଚନ୍ଦ୍ରବାଯ୍ୟ କିମ୍ବୁଥିଲୁ । ଭୂତଳରେ ସେହି
ଦୂରବ୍ୟାକୁଳ ସତ୍କାର୍ୟ ବନନର ଶୁଭାଭିମୁଖରେ ମେଳ
କରୁଥିଲୁ । ଗୋଟିଏ ଶୁଦ୍ଧ ଅତି ଅନ୍ତର୍ଦୂରମାତ୍ର ଅଛି,
ମେଳୁ ସମୟରେ ଅକାଶ ମେଘ ଛଳ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ତର୍ହି
ଦେଇ ସଂକଳ ତନ୍ତ୍ର ଅବୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଯିବାରୁ ଗୋଟିଏବାର
, କଣ୍ଠ , ଶାର୍କର ହିନ୍ଦୁଲୋକ ଦେମାନକର ଦୃଷ୍ଟିବେଗର ହେଲା ।
ତାହା ଦିନି ପୋଟିଯା କହିଲେ “ଦେଖ ନେଇବା, ମେହର
କର୍ମକୁ ଶୁଦ୍ଧ ବଚିକାଳକଟି କେତେବୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହାର
ଦେଖାତି ଦୟାର କରିଅଛି । ଏହି କୁଟିଳତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂସାରରେ
, ସତ୍କାର୍ୟର ଜ୍ୟୋତି ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ବହୁବୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଦେଖାଯାଏ ।

ନେ—ଚାଲିକର ଏ ଅଳୁକଟି ଅମ୍ବାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି
ତୋର ହେଉ ନ ଥିଲା ।

ମୋ—ଦୁଇଟି ଅଳେକ ନିକଟରେ ଶୁଦ୍ଧାଲେକ ଏହିପରି
ଜୀବି ଦୋଷାବ୍ୟାଧି ।

ଏହିପରି କଥାଏହଳାନ କରୁ କରୁ ଦୋଷେ ଶୁଦ୍ଧମଧ୍ୟର
ପ୍ରତିବଶ କଲେ ଏବେ ଦେଶ ପରିବର୍ତ୍ତନ କର ସ୍ଵର୍ଗ ସ୍ଵାମୀର
ପ୍ରତିବଶ ମେନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକ ଲେଖିଲା ।

ଅଳ୍ପକରଣର କେଶାନ୍ତି, ଏବଂ କିଣ୍ଡ ଏବଂ ଗ୍ରାମୀୟଙ୍କେ
ଅଛି ପଦ୍ଧତିରେ । କେଷନ୍ତି ପୋଷିଥିବା ସଙ୍ଗ ଏମୋନିର୍ଭର
ହେବୁ କାହାରେଇ କହିଲେ “ଏହି ମୋତର ପ୍ରେସ୍ରବନ୍ଧ
ହିନ୍ଦନ୍ତି ହିନ୍ଦନ୍ତି” ତାଙ୍କରେଇ ଏ ଜ୍ଞାନରେ ପରିଶୋଧ କରି
ପାଇବାହିଁ” । ବୋଶିଥିବା ଏବଂ ନିର୍ତ୍ତକ ବିଶେଷ ସମ୍ବନ୍ଧ
ଦେବ ଅସମର ଦ୍ୱାରା କହିଲେ “ଆଖିକର ଆଚମନରେ
ହୁ କିମ୍ବା ଅନନ୍ତ ହୋଇଥାଏ ତାଧ୍ୟ ବାକିଖଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶ
କରାଇବାକୁ ଅବେଳା ।”

ମେଣିଥା ଓ ଗ୍ରାମେନ୍ଦ୍ରିଯାନୋ ଏକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତର ଖୁବ୍ବା ହୋଇ
କିମ୍ବାକିଠନ କଷ୍ଟଧୂଳେ । ଫିଲ୍ଡ୍ ମହିନ୍ଦ୍ରିଙ୍କ ମୟ୍ୟନ୍ତର ବିଶ୍ଵାଦ

ଉପାଦ୍ଧିତ ହେଲା । ତାଙ୍କ ଶୁଣି ଘୋଷିଯାଇ ନେଇଥିଲୁ ସମ୍ମୟାଧନ
କର କହିଲେ “କଥା କଅଗ ? ଏତେ ଶୀଘ୍ର ବିବାଦ
ଉପାଦ୍ଧିତ !” ଗ୍ରହୀନୋ କହିଲେ “ଠାକୁରଣୀ ନେଇଥା
ମୋତେ ଗେଟ୍‌ଟାଏ ସୁନେଲି ରଙ୍ଗର ମୁଦି ଦେଇଥିଲେ ।
ମୁଦିଟାର ଦାମ ଏକାଇଥା ସୁଜା ହେବ ନାହିଁ, ସେହି ମୁଦି
କିମିଳି ବିବାଦ ଲାଗିଥାଏ ।”

ନେ—ମଦିଟାରୁ ଦାମ ଏକଟଙ୍ଗସା ହେବ କି ଏକଳ୍ପ ଟଙ୍କା

ହେବ ସେ ବିଷୟ ତୁମ୍ଭର ବିଶ୍ୱାସ କରିବାର ଅବଶ୍ୟକ
ନାହିଁ । ମୁଁ ଏହି ମୁଦ୍ଦିତ୍ ତୁମ୍ଭକୁ ଦେବା ଧରିଯେଇ
ତୁମ୍ଭୁ ସତ୍ୟ କରିଥିଲ ସେ ଜୀବନ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ
ମୁଦ୍ଦ ହସ୍ତର୍ଥୀତ କରିବ ନାହିଁ । ଏମନ୍ତ କି କବର
ମଧ୍ୟରେ ସୁବା ମୁଦ୍ଦ ତୁମ୍ଭଦସ୍ତରେ ରହିବ । ଏତେ
ସତ୍ୟ କର ମୁଦ୍ଦ ହସ୍ତରୁ ଅନ୍ତର କଲ କିପରି ? ତିଷ୍ଠୟ
କୌଣସେ ରମଣୀର ଗ୍ରେମରେଛୁଳି ତାକୁର ଦେଇଅଛ ।
ମୁଁ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଗୁଡ଼ି ଶାଥ କରି କହୁଅଛି ମନ୍ଦିରା
ବାରିଷ୍ଟର କରଣୀକ ଦେଇଅଛ ।

୬୮ - କେତେ । କେତେ । କାହିଁରେ । କିମ୍ବାକୁ କାହିଁରେ ।

୪୨—ମୟୋ କାହା । କାର୍ଯ୍ୟକୁଳ କାହାଙ୍ଗାଲୁ ଦେଖି ଥାଏ !
ସେ କିଶୋରୀ ସଙ୍ଗେ ଯଦି ଥରେ ଦେଖାଦେବ
ତାହାକୁଳ ତାହାର ନିଃଦ୍ଵାତ୍ର ଓପାତ୍ର ଦେବ ।

ଚ—ତାର କିଣ ନାହିଁ, କି ଦାଢି ନାହିଁ, ତାର ମୁଁଟି ତୁମ୍ଭର
ମୁଁପର ଚିକଣ । ସତ କହୁଅଛି ନେଇଥା ! ସେ ପିଲାଟି
ଦେଖିବାକୁ ଠିକ୍ ତୁମ୍ଭରଯର ।

କେ—ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ କହୁଥିଲୁ ସେ କେଉଁ ପୁଣେ ନୁହେଁ,
ଠି—କ ମୋହରିରେ ଉମାଶୀ ।

ଦେଖିଯା ଗ୍ରାମୀୟାନୋକୁ କହିଲା “ଦେଖ ଗ୍ରାମୀୟାନୋ !
ତୁମୁର କାମ୍ପ୍ୟୁଟର ଅନ୍ଧାରୀ ହୋଇଥିଲା । ତୁମୁର ପ୍ରଦତ୍ତ
ପ୍ରଥମ ଉତ୍ସାରିତିରୁ ଏହି ଦୂର୍ଭାବ ତାକୁ ଅନ୍ୟ କହାଣ୍କୁ
ପ୍ରଦତ୍ତ କରିବା କି ଉଚିତ ? ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମେହର ସ୍ଥାମୀଙ୍କୁ
ଗୋଟିଏ ଅଗ୍ରାନ୍ତରୁ ଦେଇଅଛୁ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ କିମ୍ବାଜାଠଣ
ଯେ ସେ ପୃଷ୍ଠାର ସବୁଧକ ପାଇଲେ ସୁଜା ସେ ଅଛୁରୁମୁହଁ
କେବେ ହସ୍ତରୁ ମନୁଶ କରିବେ ନାହିଁ । ତୁମେ ଅଳ୍ପାବ୍ୟାପ୍ତି
ଅନ୍ୟ ବନ୍ଦକ୍ଷିକୁ ପ୍ରଦାନ କରିବାରୀ ନେଇପାର ହୃଦୟରେ
ଯେତା କରାଇ ଅଛ ମେହର ସେଇ ହୋଇଥିଲା
ମୁଁ ଉଲାଦଳ ହେଉଯାନ୍ତି ।” ଦେଖିଯା କଥିବୁଣୀ
ବେଶାନ୍ତର ହୃଦୟ କମ୍ପିତ ହେଲା । ଦେଖିଯାକୁ କି ଉତ୍ତର
ଦେବେ କାହିଁ ଶୁଣ କର ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଗ୍ରାମୀୟାନୋ
କହିଲେ “ତାକୁବଣୀ ଏଣେ ନିର୍ଣ୍ଣର ସମର୍ଥନ କରିବା
ନିମନ୍ତେ ଦୁଆରୁ ଏକ ଯୁବକ ବିରିଷ୍ଟର ଯଜ୍ଞଧାରେ ଏହି

ତାଙ୍କ ସଜରେ ଜଣଣ କିଶୋର ମଧ୍ୟ ଯାଉଥିଲା । ବାରିଷ୍ଠର ବାବୁଙ୍କ ହାତର ମୁଦ୍ଦିଟି ମାଗିବାରୁ ଖାରୁ ଅଚି ମୁଦ୍ଦିଟି ସେହି ବାରିଷ୍ଠରକୁ ଦେଇଲେ । କିଶୋରାଟିଆ ବସି ବିଧି ଅନନ୍ତର ଶୁଣି ଏଲେଖିଥିଲା, ସେ ମୋ ହାତର ମୁଦ୍ଦିଟା ମାଗିବାରୁ ମୁମନା କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ମଦ୍ଦିଟି ସେହି କିଶୋରକୁ ଦେଇ ଅଛି । ଏକଥା ସତ କି ମେଳେ ବାବୁଙ୍କୁ ପରେର ବୁଝନ୍ତି ।” ଗୋଟିଏ ବେଯାନାନ୍ତକୁ ଶୁଣି ପରୁ ରିଂଲ “ଶମାନ୍ତି, କେଉଁ ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟ ଦେଇଅଛ ? ବୋଥକରେ ମୋହର ପ୍ରଦତ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟଟି କାହାରକୁ ଦେଇ ନାହିଁ । ବେସାନିତି ଅତିଶ୍ୟ ଲଙ୍ଘିତ ହୋଇ କହିଲେ “ପ୍ରେସ୍ ! ମୁଁ ଯେଉଁ ଅଗ୍ରଧ କରିଥିଲି, ମିଥ୍ୟା କଥା କହି ସେ ଅଗ୍ରଧର ଶୁଣୁଥି ବୁଝି କରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ତୁମୁର ପ୍ରଦତ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟଟି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲା । ଦେଖ, ମୋହର ହସ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟଶିଳ୍ୟ ।

ଗୋ—ଦେଖୁଅଛ ତୁମୁର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟଶିଳ୍ୟ । ସେହି ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟଟି ନ ଦେଖାବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ତୁମ୍ଭେ ସଂଙ୍ଗ ବାକ୍ୟାଲାପ କରିବ ନାହିଁ ।

‘ଏହାଶୁଣି ନେଇଥା ମଧ୍ୟ ଗ୍ରାହିଯ୍ୟାନୋକୁ ସେହିଏର ଅନ୍ତର ଦେଖ ।

ବେସାନିତି କହିଲେ “ପ୍ରେସ୍, ମୁଁ ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟ କାହାକୁ ଦେଇଅଛ, କାହା ନିମନ୍ତେ ଦେଇଅଛ ଏବଂ କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଦେଇଅଛ ତାହା ଯଦି ତୁମ୍ଭେ ଜାଣେଥାନ୍ତି ତାହା ହେଲେ ଏହାର କଥା କହିନ୍ତି ନାହିଁ ।” ଗୋଟିଏ କହିଲେ “ତୁମ୍ଭେ ଯଦି ସେହି ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟର ଶୁଣ ବୁଝି ଆନ୍ତି ଏବଂ ସେ ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟ ଯେ ଦେଇଥିଲା ତାହାର ଶୁଣ ବୁଝି ଥାନ୍ତି ତାହାହେଲେ କେବେ ସେ ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟଟି ହସ୍ତକ୍ଷେତ୍ର କରନ୍ତିନାହିଁ । ନେଇଥା ଯାହା କହିଥିଲା ତାହା ସତ୍ୟଅଛ ! ତୁମ୍ଭେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ରମଣୀଙ୍କୁ ସେ ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟ ପ୍ରଦାନ କରି ଅଛ ।”

କ୍ରମେ ବିବାଦ ଉପରୁ ଦେବାର ଦେଖି ଏଣ୍ଟାନିତି ଅତିଶ୍ୟ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ କହିଲେ “ମୁଁ ଏହି ବିବାଦର ଠୁଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ !” ତାହାଙ୍କୁ ପେଶିଯ୍ୟା କହିଲୁ “ଅପଣ ଦୁଃଖିତ ହେବେ ନାହିଁ, ଅପଣ ଭର୍ତ୍ତରଙ୍କ ଅଟନ୍ତି ଅପଣ କାହିଁକି ଦକ୍ଷାଦର ମଳିତରେ ।” ବେସାନିତି କହିଲେ “ଗୋଟିଏ, ମୁଁ ଦାଖିଲୁ ଯେଉଁ ଅଗ୍ରଧ କରିଥିଲା ତହିଁନମନ୍ତେ ମୋର କଣାକର ମୁଁ ମମାହର ବନ୍ଧନାଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ୍କର ସତ୍ୟ କରୁଥିଲା ଅର କେବେ ସତ୍ୟଦଙ୍ଗ କରିବ ନାହିଁ ।” ଏଣ୍ଟାନିତି ମଧ୍ୟ କହିଲେ “ତାଙ୍କର ସାତ ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଅରେ ମୋହର ଦେହକୁ ଅବେ ରଖିଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ଅମାରୁ ଅବକ

ରଖି କହିଅଛେ ସେ ତୁମ୍ଭେଶ୍ଵରାମୀ ଅର କେବେ ରଙ୍ଗା ପୁଷ୍ପକ ସତ୍ୟଦରକ କରିବେନାହିଁ ”

ଗୋଟିଏ ଏଣ୍ଟାନିତିଙ୍କୁ ଗ୍ରୋଟିଏ ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟ ଦେଇ କହିଲେ,, ଅପଣ ଯେବେଦରକେ ଜାମନ୍ତ ହେଉଥିଲୁ ମୋର କିଛି ଭୟନାହିଁ । ଏ ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟଟି ତାଙ୍କୁ ଦେଇନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ବିଶେଷରୁପେ ପାଥାନ୍ତ କରି ଦେଉନ୍ତି ଯେମନ୍ତ କି ଏ ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟଟିକୁ ପୃଷ୍ଠା ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ସର୍ବତର ରଖିବେ ।” ଏଣ୍ଟାନିତି ବେସାନିତିଙ୍କୁ ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟଟି ଦେଇ କହିଲେ “ବନ୍ଦୁ ଗୋଟିଏ ଯେପରି କହିଲେ ସେହିପର ଶିଥ ଗ୍ରହଣାବୁକ ଏ ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟଟି ଧରିବା କର ।”

ବେସାନିତି ଦେଖିଲେ ଯେ ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟ ସେ ବାରିଷ୍ଠରକୁ ଦେଇଥିଲେ ଏ ସେହି ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟ ଅନ୍ତି । ବିସ୍ମେତ ହୋଇ ହୋଇ କହିଲେ ଏହି ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟଟ ମୁଁ ବାରିଷ୍ଠରକୁ ଦେଇଥିଲା ।” ପେଶିଯ୍ୟା ହାସ୍ୟକରି କହିଲେ “ସେହି ବାରିଷ୍ଠର ମୋତେ ଏ ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟଟ ଉପହାର ଦେଇଅଛନ୍ତି ।” ନେଇଥା ମଧ୍ୟ ଗ୍ରାହିଯ୍ୟାନୋକୁ ଗୋଟିଏ ମୁଢି ପିନ୍ଧାର ଦେଇ କହିଲେ “ଏ ମୁଦ୍ଦିଟି ମୁଁ ସେହି କିଶୋର ବାବୁଙ୍କ ଠାରୁ ଉପହାର ସ୍ଵରୂପ ଦାଇଅଛ ।” ଅନ୍ୟକେହି ଏଥର ରହସ୍ୟ କୁଝେ ଗାଇଲେ ନାହିଁ ସମସ୍ତେ ବିଶ୍ଵାସ ହୋଇ ଠାରୁକ ରହେବ । ବେଳରିତ ପୋଣିଯ୍ୟଙ୍କୁ ଯେ ପଦ ଲେଖିଥିଲେ ଗୋଟିଏ ସେହି ଦରଖାତ ଖଣ୍ଡେ ବେସାନିତିଙ୍କୁ ଦେଇ କହିଲେ “ଦେଖୁଅଛ ତୁମ୍ଭେ ମାନେ ସମ୍ମତ ବିସ୍ମେତ ହୋଇଅଛ । ଏ ପଦ ଧାରକର ସବୁ ବିଶ୍ଵାସ ଦୂରହେବ ।” ପଦପାଠ କରିବାରୁ ସବୁ ରହସ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ହୋଇ ଯଦିଲୁ । ବେସାନିତି ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ ଯେଉଁ ବାରିଷ୍ଠରକୁ ସେ ଅଙ୍ଗୁଶ୍ମୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ସେ ଅନ୍ୟ କେହିନୁହନ୍ତି—ସ୍ଵର୍ଗ ଶାମତା ପୋଣିଯ୍ୟା । ଏବଂ ଯେ କିଶୋର ସଜିଥିଲୁ ସେ ସ୍ଵର୍ଗନେଇଥା ।” ଗୋଟିଏ ଓ ନେଇଥା ଉଚ୍ଚତାରେ କରିବକୁ ଲାଗିଲେ । ଏଣ୍ଟାନିତି ନିବାକ ।

ଗୋଟିଏ ଏଣ୍ଟାନିତିଙ୍କୁ କହିଲେ “ଆପଣଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଏକ ଶ୍ରୀ ହରାଦ ଅଞ୍ଜିଅଛ । ଏ ପଦ ଧାରକରେ ସବୁ । ଜାଣିଗପିବେ ।” ଏହା କହି ଖଣ୍ଡେ ପଦ ଏଣ୍ଟାନିତିଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ତତ୍ତ ଧାରକର ଏଣ୍ଟାନିତିଙ୍କ ଯେ ତାଙ୍କର କେତେବେଳେ ଖଣ୍ଡେ ଯେତ ମଲ୍ଲିଧକାନ ଦ୍ରୁଦ୍ୟମାନ ଦେଇ ନିପାପଦରେ ଆସି ବନ୍ଦରରେ ପହଞ୍ଚିଅଛ । ଏଣ୍ଟାନିତି ଗୋଟିଏ ଧନ୍ୟକାର ପ୍ରଦାନପୂର୍ବକ କହିଲେ “ସାଧି ତୁମ୍ଭେ ମୋତ ଜାବନ ଓ ଧନ ଉଭୟ ଦାନକଲ । ଜେଧିକା ଓ ଲାବରଜ୍ଞା ପୁଷ୍ପର ଆସି ଗୋଟିଏ କୁଳରେ ଅଶ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ଲିଙ୍ଗରଜୀକୁ

କହିଲେ “ମୋତର କିଷଣୀ ଦୁଃଖାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ଏକ ଶୁଭ ସଂବାଦ ଅଣିଅଛି ।” ନେରିସା ଶାଇଳକର ସମ୍ମାଦିତ ଦନ୍ୟପତ୍ର ଖ୍ରୀ ଲବେଣୋକୁ ପ୍ରଦାନ କଲ । ଲବେଣୋ ଗେଣିଯୁକ୍ତିରେ ବିଶେଷତାରେ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ୍ୟତ୍ତକ କହିଲେ “ଆଜା ମର୍ଦ୍ଦୁମିଳର ସୁଧାର୍ତ୍ତଣ କରଦେଲେ ।

ଏହପରି ସାଧ୍ୟ କୌତୁକରେ ରଜନୀ ପ୍ରଦ୍ଵତ ହୋଇଥିଲା ।

ଗୋଟିଏ କହିଲେ “ବନ୍ଦୁଗଣ, ଗୁରୁନ୍ତୁ ପାଠ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ସମାପନ କର ଅଦ୍ୟକାର ଶୁଭ ଦିନଟି ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦରେ ଅଚିବାହିତ କରିବା” ସେ ଦିନ ଗୋଟିଏ ଶୁଭରେ ଅନ୍ତର ପ୍ରୋତ୍ସମାହିତ ହେଲା ସେହି ଅନନ୍ତ ପ୍ରୋତ୍ସମାହିତ ହୋଇ ସମ୍ମେ ପୂର୍ବ ଦୁଃଖ ଓ କଷ୍ଟଭ୍ରତି ଗଲେ ।

ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥବଳଭ ଯୋଗ ।

ଶିଶୁରଭାବନା ।

ରେ ଦଶୁ ନାହିଁ	ତର ଦଶୁ ନାହିଁ
ଦିନଗାର୍ତ୍ତ ହେଲା ରତ,	
“ଶୁଳ୍କ, ଶୁଳ୍କ” ବାଅ	ପରୁଫେଲେ ବହ
ଦିନର ଯାଉଛି କାତ ।	
ତଡ଼କା ଦକ୍ଷିଣ	ଦକ୍ଷ ଦକ୍ଷ ମାର
ପକାଏ କାନ ଅତତା	
ଅନ୍ତୁଥ ଦକ୍କି	ଅନ୍ତର କରୁଛି
ବିଜ୍ଞଳି ମୀର ତା ଛଢା ।	
ଦୁଅ ଦୁଅ କର	ମାତ୍ର ଅସି ମେଘ
ଅଜାତ୍ର ଦେଉଛି ପାଣି,	
ହୃଦୟକି ଦିଏ	କାହିଁ ସେ ବେଶୁଲା
ରନ୍ଧର ରଜାର ରାଣୀ ।	
ତାହୁକ ବିଶାରେ	ବିଥାଇ ହୁଅକୁ
ଦୋଷାଉଛି କେତେ ଗୀତ	
ନଚେ ମାତୃଅଛି	ବରଷାକୁ ଡର
ତାକୁତ ନ କର ଶାତ ।	

ଓଡ଼ା ହୋଇଯାଏ	ଗୋଟାଯାକ ପୁଣି
ପଦାକୁ କାଢିଲେ ପାଦ,	
ଖେଢା ବାଟରେ	କରୁଛି ମାତୁଛି
ମେଘର ଲାଗିଛି ବାଦ ।	
ଜୁଳ୍କ ଜୁଳ୍କିଅକୁ	ଭଲ୍ଲ ଦିଶୁଛିତ
ନ ଦିଶେ ମୁହିକୁ ମୁହିଁ,	
ଦିଲ ଶାଲ ସବୁ	ଜିଛୁଳି ପଡ଼ୁଛି
ଦାଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିଛି ସୁଅ ।	
ପରାରେ ଧନ୍ତରେ	ଲାଗି ଚପା ପୁଅ
ଓଡ଼ାରେ କି ଗାତି ବାତ,	
କାହା ପାଇ ତତେ	କାଦୁ ନାହିଁ କିଂର
ଝପ୍ତ ବରଷାର ଦାଉ ।	
ଦିଲ୍ଲା ବୋଲିମୁଁ	କାବା ହେଉଛି ନା
ପାଣି କାହୁଥକୁ ଶୁଷ୍ଟିଁ,	
ଲଗାଇ ଦେବ ମୁଁ	ଗୁଣରେ ଏଣିକି
ଏ ଦେହକୁ ପରଗାଇଁ ।	

ଶ୍ରୀ ବାହୁନିଧି ଶତଙ୍କୀ

ଶାର୍ଦ୍ଦୀୟ ଆବାହନ ।

卷之三

ଅଜ୍ଞ ପ୍ରାଚୃତକଳୀଙ୍କ ଅବଳ ଜଳ, ଝଳ, ଅକାଶ
ନିର୍ମଳା ସେ ଜଳଦର ମନ୍ତ୍ର, ବିଦ୍ୟୁତର ଚକ୍ରମ୍, ଝଟକ,
ମେଦ୍‌ଚକ୍ର ଶତକାର, ଦୂଷଳଧାରର ବସ୍ତି, ସମ୍ମାନଙ୍କର
କର୍ମମ, ବିଲ, ଖାଲ, ନଦୀ, ଯୋଗେସ୍ଵର ଅତି ଜଳାଶୟମାନଙ୍କର
ଅବଳତା, ନଦୀମାନଙ୍କର କୁଳହୀଦିନୀ ସ୍ତୋତ, ପୃଥିବୀର
ମନ୍ଦିରତା, ପ୍ରାଣମାନଙ୍କର କଷ୍ଟ ଅଛି ନାହିଁ । ବୃତ୍ତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ
ନିର୍ମଳସନା ଶରତ ସୁନ୍ଦର ଧର ଧମରେ ବିବନ୍ଦତ ଓ
ଶୋଭିତ । ପୁଳଳା, ଯୁଦ୍ଧଳା, ଶୟେଶାମଳା ପୃଥିବୀର ଶୋଭା
ଅତି ରମଣୀୟ । ଶୁଭ ମୁହିକତୁଳ୍ୟ ସ୍ଵର ରନ୍ଦତବସ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ର ଅଫଖ୍ୟ
ନନ୍ଦନ ପରବେଶିତା ହୋଇ ସୁମିଳ, ସୁମ୍ଭି ର୍ଥ କରଣଶାର୍ଦୀଦ୍ଵାରା
ଧର୍ମଧାରକୁ ଉଭାସିତ କରୁଥିଲୁଣ୍ଡନ୍ତ ନାଳ ଦୁର୍କୁଳ ପରିଧାନା ଶାନ୍ତି
ଓ ବିରମଦାର୍ଦ୍ଦିନା ରଜନୀ ଶାଶୀ କୋଳରେ ପ୍ରାଣୀଗଣ ଆଜି
ନିଦ୍ରାଭିତ୍ରୁତ । ରଜତ ହଣ୍ଟ ସମ୍ମାପନ୍ମୁହ ଓ ପଦ୍ମ, କାକନଦ,
କୁର୍ବଦ, କିଞ୍ଚାର ପ୍ରଭୁତିଦ୍ଵାରା ସ୍ଵର୍ଗନୀର ସରେବର ଅତି
ମନୋହର । ଚରୁଳତା ନାନା ହଣ୍ଟ ସୁନ୍ଦର ସୁରାଦୀପ ପୁଣ୍ୟ-
ଶତରେ ପ୍ରତିକିଣି । କାଶଚଣ୍ଠୀ ଫୁଲରେ ମେଘ ଧବଳିତ ।
ମାଳପା, ଅପରାଜିତା, ଜନ୍ମି ପ୍ରଭୁତ ଫୁଲ ବାଉମାନଙ୍କରେ
ଦୁଷ୍ଟିତ ହୋଇ ଦିନି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ଜନ ନନ ହରଣ
କରୁଥାଇ । ଫେରେ, ଭୁରେ, ଓ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାଣୀମାନେ
ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଅନନ୍ତ ଉଦ୍ଦେଶ କରୁଥିଲା । ଏବମ୍‌ଧ ନାନା
ଦିନି ଓ ମନୋହର ଶୋଭରେ ସକିତ ପ୍ରକୃତିରୂପା ଶରତ
ସୁନ୍ଦର ରଦ୍ଦାଙ୍ଗାଂ ଜଗତର ଶୋଭ ଉଦ୍ଦେଶ କରିବା ଦାଇ
ଅବିଶ୍ରେଷ୍ଟ ହେବେ । ତେଣୁ ଜଗତର ଅନନ୍ତ କହି ହେଉ
ନାହିଁ । ଜଗନ୍ନାଥୀ ଅନନ୍ତ ବିଦ୍ୱଳରେ ମାତାଙ୍କ ଦର୍ଶନାଭ-
ଲାଶି ହୋଇ ଗୁଡ଼କରତ ଅନାଇ ରହି ଅଛନ୍ତି । ସେ ସଙ୍କଟ-
ତାରଣୀ ଶୁଭରତଂସ୍ମାତାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କର ନୟନ, ମନ, ମାତାଙ୍କ
ଶର୍କକ କରିବେ ।

ମା ! ତୁ ସୃଜନ, ପାଳନ ଓ ସଂହାରକାରୀଣୀ ଅଟ୍ଟ ।
ତେଣୁ ଜୀନ ସଂକଳିନୀ ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦ୍‌ଦେଶ ଅଛି;— “ସମ୍ମାପ୍ନୀ
ପାଳିନୀ ଶକ୍ତି ସୃଷ୍ଟି ସଂହାରକାରୀଣୀ ।” ମା ! ଯେଉଁ କାଳରେ
ଏ ସଂଧାର ନ ଥିଲ, ତହୁଁ ଦ୍ୟୁମ୍ୟ, ବାୟୁ ଅଦ ନ ଥିଲ,
ସେ କାଳରେ ଯୋଗାୟା ତାଙ୍କ ବାମଗରୁ ଅଦ୍ୟାଶକ୍ତିରୁ ଯେ
ତୋତେ ଜାତ କରଇଥିଲେ । ପୁଣି ରଙ୍ଗା କରି ସୃଷ୍ଟି
ସହକାରେ ତୋତେ ଅଦେଶ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ତେଣୁ ତୁ
ଅଯୋନିସ୍ଯତା ଅଟ୍ଟ । ମା ପ୍ରକୃତିଦେଖୀ, ତୁ ସେହି ଅଦେଶ
ଅନ୍ଦୁୟାୟି ସଂଧାର ଓ ସଂଧାରରୁ ମାଦଗ୍ନ୍ୟ ସଜ୍ଜିବ ଓ ନିର୍ଭୀକ

ପଦାର୍ଥମାନ ସୃଷ୍ଟି କରି ଉଚ୍ଛାମୟୁର ଉଚ୍ଛାରଣ୍ଠ କଲୁ । ମା
ବିଶ୍ୱକଳନମା ! ତୁ ସମସ୍ତ ଜୀବ ଜୀବତକୁ ମାତୃତ୍ୱେ କିମ୍ବୁଦ୍ଧର
ପାଳନ କରିଥିଲୁ । ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତ ତୁଳ୍ୟ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ କି
ସ୍ନେହରେ କି ଅବରରେ ରଖିଥିଲୁ । ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦୂର,
ବିଦ୍ୟୁତ୍ସମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅନ୍ତିମ, ବୈଷଟି, ଡାଲି ଅତି, ବୃଦ୍ଧମାନଙ୍କ
ପାଇ ଲୟୁପକ ଖାଦ୍ୟ ଦୂର, ଦେଇ, ଓ ଅଲୁର ମଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶ;
ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ଘାର ଶିଥ, ଦୃଶ୍ୟ; ପର୍ବତୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଫଳ ମୂଳ,
ତରୁ, ଲତା, ତୃତୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ରସ ଓ ସାର ଅଦ୍ଵିତୀୟ
ଯୋଗାରବା ଏ ସମସ୍ତ ତୋର ଭିଆଶ ଅଟେ । ମା ଜୀବକୁଳନମା !
ଯାହାର ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ଅବଶ୍ୟକ ତାହାରା ସେ ସମସ୍ତ
ପଦାର୍ଥ ସଜାଇ ରଖିଥିଲୁ । ଏ ତୋର ସାବଜଳନ ଅସାମ
ଦୟାର ନିରଶନ ଥିଲେ । ମା କୃତ୍ୟାମୟ ! ତୋର କୃତ୍ୟାବଳରେ
ମୁକ୍ତ ବାଗ୍ରୀପବର ହେଉଥିଲି । ଖଞ୍ଜ ଓ ପଙ୍ଗୁ ପଦିତ ଲଦ୍ଧ
ଅଛି । ଦୁଇଲା ବ୍ୟକ୍ତି ଅସାମ ଶାନ୍ତି ଲୁହ କରି ଅସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ
ସାଧନ କରିଥିଲି ।

ମା ସିରୁଣାସ୍ତେକ ! ତୁ ସବୁ, ରଜନୀ, ଚମଣ ଶୁଣଇ
ଦିଭୁବନରେ ନାନାପ୍ରକାର ଟେକ୍ମ ଲୁଳା ଲଗାଇଥିଲୁ ।
ତୋର ସେହି ଖେଳା ଲୁଳାରୁପ ମାଧ୍ୟ ଶୁଣେବା ଓ କର୍ଣ୍ଣିବାକୁ
ସୁରଗଣ ଅଞ୍ଚମ, ଶୁର ମନବର କି ଷମତା ! ମା ମହାମାୟା,
ତୁ ଜଗତକୁ ମାତ୍ରାରେ ଭୁଲଇ ବଣିଥିଲୁ । ତୁ ପ୍ରଥମେ କେଉଁ
ଠାରେ ଥିଲୁ, ଭବଧାରିମକୁ କିଥର ଅଛିଲୁ, କିଏ ଅଣିଲୁ ।
ଏ ଯେଉଁ କଠନ୍ ପ୍ରଣି, ଏହା ଅତି ସନ୍ଦେହ୍ୟୁକ୍ତ । ବିଷମ
ଭ୍ରାତୃତ୍ବ । ଏ ଭ୍ରାତ୍ମା ଭରିବା ତୋ ବ୍ୟଙ୍ଗତ ଅନ୍ୟ
କାହାର ସାଧ୍ୟ ନାହିଁ । ତୁ ଶକ୍ତିରୁପରେ ହିଜଗତରେ ବ୍ୟାୟ
ହୋଇ ରହିଥିଲୁ । ତେଣୁ ତୁ ସଙ୍କବ୍ୟାପିନୀ ଥିଲୁ । ମାତ୍ର ତୋର
ୟୁଜନ ଭଜନ କବିମାନେ ନାନା ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନାନା ପ୍ରକାରରେ
ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଯାଇଥିଲୁ । କେଉଁ ମହାତ୍ମାଙ୍କ ମତ ଠିକ୍ ତାହା
ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାକୁ ଏ ଅଧିମ ପରମ ଅଙ୍ଗଟ । ତେଣୁ ପୂର୍ବଗରେ
ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ମହିଷାସୁର ଅଭିଜ୍ଯୁ ପ୍ରତାପୀ ହୋଇ ଦେବତା-
ମାନଙ୍କ ଅତିୟ କଷ୍ଟ ଦେବାରୁ ଦେବତାମାନେ କାତର
ହୋଇ ସେହି ଅନନ୍ତ ଅନ୍ତିମ ବ୍ୟାହାର୍ତ୍ତ ପରି ସଜେଦାନନ୍ଦ
ପୃଷ୍ଠେ ପରଂପ୍ରତିକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ଯାହା ସୁର୍ବୀ ମହିଷାସୁର
ତପ୍ୟାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ସେ ତାହାର ପ୍ରାର୍ଥନାମତେ ବର
ଦେଇଥିଲେ ଯେ ତୁ ପୁରୁଷ ଦ୍ୱାରେ ବଧିହେବୁ ଲାଗି । କର୍ଣ୍ଣିମାନ
ଇଗ୍ଯାନ୍ତର ନ ଦେଖି ଦେବତାମାନଙ୍କ କଷ୍ଟ ନିବାରଣାର୍ଥ

ଶ୍ରୀ ରୂପରେ ଅବତାର ହେବାକୁ ସ୍ପ୍ରିଳୁଟ ହେଲେ ଏବଂ
ଦେବତାମାନଙ୍କ ତାହାର ଉପାୟମାନ ଦେତାର ଦେଲ ।
ଦେବତାମାନଙ୍କ ମୌଳି ଏକ ବୃଦ୍ଧର ଯଜ୍ଞ ଅରମ୍ଭ କଲେ । ପ୍ରଭୁ
ବିଶ୍ୱାକଳ୍ପରୁ ଭଜନକର ଦୁଃଖ ଫେଡ଼ିବା ପାଇଁ ତୁମଙ୍କୁ
ଗ୍ରେଣ କଲେ । ମା ଚିନ୍ମନମ୍ୟେ ! ତୁମ୍ଭୁ ପ୍ରକୃତିରୁପରେ
ସମସ୍ତ ଦେବତାମାନଙ୍କ ଅଂଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ କରି ଅନ୍ଧିନ ମାସ କୃଷ୍ଣ
ପରି ଅନ୍ତରୀମୀ ଗରେ ନବମୀ ତିଥିରେ ସହସ୍ର ଭୂଜ ଧାରଣ କିରି
ଦିଲ୍ଲି ଯଜ୍ଞ କୁଶିରୁ ଅବିର୍ଭୂତ ହେଲା । ପୁଣି ଦେଲ ବନରେ
ଏକ ଅର୍ଦ୍ଧ କିନ୍ଧ୍ୟାରୁ ଧାରଣ କରି ଶିଥୁନ କଲା । ସମସ୍ତ
ଦେବତାମାନେ ହେଠାକୁ ଯାଇ ପୁତ୍ର କରିବାରୁ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ
ମନ୍ଦିରାସ୍ଥର ବନ୍ଧାର୍ଥ ମାନସ ବଳାଇଲା । ମା ଚଣ୍ଡୀକେ ! ଭୁ
ମଦ୍ରାସାରକୁ ଜାଣି କରିବାକାରୀ ଦଶ । ଶୋଭଣ, ଦିଷ୍ଟିଂଶ ଓ
ସର୍ବଦ୍ଵାଜର ନାନା ପ୍ରକାର ଉତ୍ସବାରଣଚଣ୍ଡୀ ମୃଦ୍ଦି ଧାରଣ
କରି ତାହାର କଙ୍କକୁ ଧ୍ୟାପ କଲା ।

ମା ସନାତନୀ ! ତୁ କାଳୀ ବା କର୍ଣ୍ଣଲୀରୁ ପରେ ସମୟ ସଥାର
ଫନ୍ଦାର କହୁଅଛୁ । ସେହି ଫନ୍ଦାର ଅସ୍ତ୍ର ସବୁଏ ବାଡ଼, ପିତା, କଥ
ଶ୍ଵେତ, ଦୟାଚିକା, ବିଷତ, ପେଗ, ମହାମାରି, ଅନାବୁଝୁ,
ଅତିବୁଝୁ, ଭୁବନେମ୍ ସମର ପ୍ରଭୃତି ନାନା ଧୂଂସକାରୀ ଫଳ୍ପାସ୍ତ
ମାନ ଦୁଷ୍ଟି କରିଅଛୁ । ମା କୁଟାମୟୀ ! ତୋର କୁଟାବିଶ୍ୱାନେ
ରକ୍ଷଣ, ମହିଷସୁର, ଶ୍ଵର, ନିଶ୍ଚଯ ତ୍ରୈ ପ୍ରଭୃତି ଅଜେଯ ମହା-
ବତମାନେ କାଳଶାସନର ପଢ଼ି ହୋଇଅଛନ୍ତି । ତୋର
କିନିକିନୁ ଶ୍ରୀ ପାଦବୀ ନିମ୍ନଲ୍ଲିଙ୍କ ତବ ଜୀଜମାନେ ତୋତେ
ସିନ୍ଧୁକୁ କିରାଇବା ପାଇଁ ନାନା ଉତ୍ସରରେ ନେବାକରି ହେଉ ପଣ୍ଡ
କେଳି ଦାନ କରିଥାନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ସୁରଥ ଶଳା ପ୍ରାମେ
ଦୋତେ ପୂଜା କରିଥିଲେ ସେତ ପଣ୍ଡ ବଳ ଦେଇ ନ ଥିଲେ ।
ଦୁଃ୍ଖ ଗମାୟଣରେ ସବଶ ଓ ସମରଦ୍ଧି ପ୍ରଜା'ରେ ମଧ୍ୟ ପଣ୍ଡ-
କଳ ପ୍ରଥା ଉଛିଖି ନାହିଁ । ଆମ ପଣ୍ଡବଳ ଦାନ ପ୍ରଥା କିଏ
କେବେ ହରିଜନ କରାଇଅଛନ୍ତି ତାହାର ପ୍ରମାଣ କୌଣସି
ଛାନରେ ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଏ ପଣ୍ଡବଳଦ୍ୱାରା ପ୍ରଜକ-
ମନେ ସହାରକୁ ପାପରାଶାନ୍ତି କରିଅଛନ୍ତି । ତେଣ
ଜୀଜମାନକର, ତଥା ଦେଶର ଅଧିପତନ ବିଭାଗ ଉନ୍ନତ
ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।

ବିଜ୍ଞାନପ୍ରାଚୀ ପୁସ୍ତକର୍କଣ୍ଡନ କା ଦେଶକୁ ପନ୍ଥୀ
କିମ୍ବା ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟର ମନ୍ତ୍ରସ୍ଥ, ଛାଗ, ହରିଶ ଅତି ଯେଉଁ
ପଶ୍ଚାନଙ୍କୁ ଛେଦନ କରିଯାଏ ତାହା ଯୋର ମହାପାପ
ନୁହେ କି ? କାରଣ ଯାହାର ମନ୍ତ୍ରକୁ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପୁସ୍ତକ ଗ୍ରାମ
ବିଧାତର; ଯ ଦେଇଲିକ ଶତଶତ ମହାପାଳଙ୍କ କରିଲ
କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା

କାହାଙ୍କୁ ଖାଇଁ କିମ୍ବା ୧୦ ଶତ ପଣ୍ଡ କଲ ଦିନରେ ସେ
ସମ୍ମାନ ହେବେ ଏହା କେବଳ ବିଭିନ୍ନମାନ ମାତ୍ର । ସାଥୀରଣ୍ୟରେ
କଥିତଅଛି “ ସଜ୍ଜାର ଦେବତା ଅଞ୍ଚଳ ପରିଜ୍ଞାନ, ତନି ତାଳ ମାର
ଆଗଣ ଭୂମିଙ୍ଗେ । ” ଏ ତନିମାଧ୍ୟ ନିଜର ରଥକା ଦୃଷ୍ଟିଗତ
ଶାକ୍ତମାଙ୍କର କି ଭୟମି । ବ୍ରଦ୍ରବେଳିର୍ତ୍ତ ପୁରୁଷରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ
ଅଛି, ଉତ୍ସର୍ଗ କର୍ତ୍ତା, ଦାତା, ଗୋଷ୍ଠୀ, ରକ୍ଷକ ଓ ଅଗ୍ରହୀ
ବାନ୍ଧବ ବାଲୁ ଏ ସାତଜଣ ପାଇବ ଘାଗି ଦୃଥନ୍ତ । ଶକ୍ତି-
ଚୂପିଣୀ ସବଶକ୍ତିରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛନ୍ତି । ସୁତଃ ଗୋଟିଏ
ଗୋଟିଏ ମହାପ୍ରାଣୀ ହତ୍ୟା କରିବାଦ୍ୱାରା ତାନ୍ତାକର ଧର
ନକ୍ଷ ହେଉଥାଏ । ତେଣୁ ସେ ସମ୍ମାନ ହେବା ଦୂରେ ଥାଏ
ବରଃ ଚାଲୁ ହେଉଥାଏ ।

ମା ସତ୍ତବୁଣ୍ଡମୟେ ! ତୋର ଶଶର ହଙ୍ଗିକଳ୍ପ ମୟୁତେଜ ଓ ସନ୍ଧି
ଭୂତମୟ ଅଟେ । ଅମ୍ବୋମାନେ ଜୀବନରେ ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟ
ଅଟୁ । ଅମ୍ବାନକର ସାଧ୍ୟ କଣ ତୋରେ ପୃଷ୍ଠାରୁ । ଅମ୍ବା-
ନକର ବୀକଣ ଅଛି, କି ଦେଇ ଫେରୁ । ସାରତର ଦେଖି
ପରୁ ପଦାର୍ଥ ଦେଖୁଁ ସେ ସମୟ ତୋର ଅଟେ । ଅମ୍ବାନକର
କି କମରା ତୋର ପଦାର୍ଥର ହରୁଷେଯ କରିରୁ । ମା
ଚିନ୍ମୟ ! ତୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନୋଗତ ଭାବ ଜାଣୁ । ମା ! ଅମ୍ବ ଅଧିନ
ସନ୍ତ୍ଵାନରଣ ଭାଜନ, ପୂଜନ ଓ ସ୍ତରଜ ଆଦି କିଛି ଜାଣୁ ନାହିଁ ।
କେବଳ ଅମ୍ବୋମାନେ ତୋର ଶ୍ରାବଣରେ ଶର୍ଵା ଗତ ହୋଇ
ହୃଦୟ କମଳାସନ, ମନସ୍ୱମନ, ସ୍ଵର୍ଗତିଗଣ ଅନ୍ତରେ ଓ
ଅତ୍ୱବଳ ପ୍ରଦାନ କରି ପାନଶ୍ଵାନଶ୍ଵାବେ ଏହି ବିଜ୍ଞତ ପ୍ରାର୍ଥନା
କରୁଥିଲୁ ଯେ ଏହା ସାଦରର ଗ୍ରହଣ କରି ପୁଷ୍ପନ ହୋଇ
ତୋର ଚରଣତଥ୍ବ ଦାନ କରି ଅଧିମ ସନ୍ତ୍ଵାନମାନଙ୍କ ଭବାର୍ତ୍ତିକରୁ
ଉଦ୍‌ବାହିର କର ।

ଅଜ୍ଞାଳି ତୋର ଅଧିକାଂଶ ପୁନଃ ଓ ଦର୍ଶକମାନେ ବିଳାସ
ବୋଷକାରେ ମନ୍ତ୍ର ହୋଇ ମଦ୍ୟ, ମାଂସ, ଗଞ୍ଜା, ଭାଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତି
ମାଦକ ଦ୍ରୁବ୍ୟ ସେବନ କରି ସୁବାହିତ ତେଳ, ଲେଉଣିଶ୍ଚର,
ଅତର, ଏସେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଭୃତି ମାଣି ଗଣିକାସେବା ହେଉ ମାନବର
ଅମ୍ବୁଳ୍ୟ ଶମ୍ପଟ୍ଟୁପ ତରିଷ ନଷ୍ଟ କବନ୍ତି ଏବଂ ଅଭିନଷ୍ଟ-
କାଶମାନେ ପୁର, ଗଞ୍ଜା ଅତି ସେବନ କରି ସମାଜକୁ କଳ୍ପିତ
କବନ୍ତି । ମା ଜ୍ଞାନଦାୟିନୀ ! ସେମାନଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ଦାନ'କର, ସେମାନେ
ଯେଉଁ ବଜାଇକ, ତାମେକ ଶୁଣରେ ବଢ଼ିଥର୍ଥବତ୍ୟ କର
ଦେଶକୁ ମହା ଭାବନାକୁ କବାଉଥିଲୁ, ସେହି ଅର୍ଥ ଦେଶ-
ହିତକର କୃତି, ଶୈଶବ ବାଣିଜ୍ୟାଧିକର କ୍ୟାମ୍ଭ କରନ୍ତି । ଦେଶର,
ତଥା ନିଜର ମହତ ଉପକାର ସାଧତ ହେବ । ମା ଧର୍ମ
ମଙ୍ଗଳେ ! ଉତ୍ତରକାଷାୟକ ଦ୍ଵୀପଘ୍ରେ ଏଭାବକ ଦେବୁ ନାହିଁ ?
ମା ଭ୍ରାନ୍ତପୀଣି ! ଅର୍ଥ କେତେ କାଳ ଉତ୍ତରକାଷାୟ ନାହା

ଦେବଦେଶଠାରେ ଭ୍ରାନ୍ତ ଥାରଣା ରଖି ଭ୍ରମୁଥିବେ । ଭ୍ରମ-
ଭଞ୍ଜନା ! ମା ସଙ୍ଗ ଭ୍ରମ ଭଞ୍ଜନ କର ।

ଉପଥଦାର

ହେ ଯାଠକେ ! ଏ ସଂଘାରରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଉତ୍ସାହ
ଦେବତା ଏକଭିନ୍ନ ଦ୍ଵିନ୍ଦ୍ରିୟ ନାହିଁନ୍ତି । ବରଦାତମେ ଉତ୍ସାହ
ଅଛି :—“ଉପଥିସ ଭାବିତରେଦେନ ନାମାଦ୍ରି ଭଜନେ ସତା ।”
ବ୍ୟଥ ଭେଦରେ ସେହି ଏକମାତ୍ର ଦେବତାଙ୍କୁ ନାମାରୁପରେ
ଭଜନ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ସମସ୍ତ ଦେବତାଙ୍କୁ ପୂଜାକଲେ ଯେଉଁ
ଏକ ମିଳେ ସେହି ଏକମାତ୍ର ଦେବତାଙ୍କଠାରୁ ତାହା
ପ୍ରାୟ ହୁଏ । ଅଚେକ ତାହାଙ୍କୁ ଯେ ଯେଉଁ ରୁଦ୍ରର ଉତ୍ସାହନା
କରନ୍ତି ସେ ସେହିପରେ ବାହାର ମନୋବାଞ୍ଚା ପୃଷ୍ଠ କରନ୍ତି ।
ଶିତାପ (ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଅଧିଦେଵିକ ଓ ଅଧ୍ୟାତ୍ମିତିକ) ନାଶିନୀ
ଦିନେ ଘନଧୂପିନୀ, ଧନ, ଜନ, ଜ୍ଞାନଦୟିନୀ ମାଙ୍କୁ
ଜୀଜତବାସୀ ଅନ୍ତି ବିଜଦୟତ୍ତ କାତର ସ୍ଵରରେ ପ୍ରାର୍ଥନା
କରୁଥିଲୁଣ୍ଡି । ମା ଗୁମୁଣ୍ଡେ ! ଭୁ ସମଗ୍ର ଉତ୍ସାହେନ୍ଦ୍ରିୟରେ ସ୍ଵରତ୍ନ
ରଣତ୍ରାତ୍ମିପରେ ସଂହାର ମୃତ୍ୟୁଧର ଅସଂଖ୍ୟ ନରନାଶ
ମହ୍ନାରବ୍ଦବକ ତାହାଙ୍କ ରକ୍ତ ମାସ ଗ୍ରାହଦ୍ଵାରା ଜୀବନରେ ଅଶାନ୍ତି
ଜୀଜତପନ କର ସ୍ଵର୍ଗ ଶାନ୍ତିର କରିଥିଲୁ । ମା ଜନଦିନେ,
ହିଜଗତେଶ୍ଵର, ପତତାବନୀ ଦୁର୍ଗେ ! ପାନଜନମାନଙ୍କ
ଦୁଃଖ ଫେରୁତାପାଇଁ କୁଣ୍ଡ କର ଉତ୍ସାହମ ଅସ । ଜଗଦବାସୀ
ତବ ପୁନି କନ୍ୟାଗଣ ଦୁଇଁଷ ହେତୁ ଅନ୍ତ, ବିଷ୍ଵବିନା ଅଶାନ୍ତି

ହେବୁ ଅଛନ୍ତି । ଦୂରୀ ଲୋକଶୟକାଏ ମେଲେଇଯା ପ୍ରକୃତ
ସେଗରେ ପ୍ରେସିଟ ହୋଇ ହା ହା ରବରେ ଗରନ ଦିଦିଶ୍ଵେ
କରୁଥିଲୁଣ୍ଡି । ଶାରଦେ ! ଅଜି ତୋର ଅସଂଖ୍ୟ ମୁମ୍ଭୁ ପୁନି,
କନ୍ୟା ତୋର ଅଗମନ ବାର୍ତ୍ତା ଶ୍ରବଣ କର ଅସମ
ଅନନ୍ତପାରରେ ଭାଷିତ ହେଉଥିଲୁଣ୍ଡି । ମା ଶାନ୍ତିଦ୍ୱାରୀ !
ଏ ସଂକଟ କାଳରେ ଏ ଭୁବନାମରେ ଅବଶ୍ୟ ହୋଇ ତୋର
ମୁମ୍ଭୁ ପୁନି କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଅଶିବାଦ କର ଓ ସେମାନଙ୍କ
ଉପରେ ଶାନ୍ତିବାର ସେବନ କର, ସେମାନେ ରେଖ,
ଶୋକାଦ ଦୂରେ ଏହି ପାର୍ଯ୍ୟନ୍ତାବନ ଓ ଶାନ୍ତିଲଭ କରନ୍ତୁ । ମା !
ଆଉ କେତେ କାଳ ଏ ଭାବକରିବେ ପଡ଼ି ଅସାମ ଜ୍ଞାନା
ଯନ୍ତ୍ରଣାଗେଗ କରିବୁ । ମା ଶାନ୍ତିପାରୀରିଣି ! ଏ ଅଧିମ, ଅଧିମ
ଉଜ୍ଜଳବାସୀଙ୍କୁ ନବଶଳି ଓ ନବୀଶାହ ପ୍ରଦାନ କର,
ସେମାନେ ଅସାମ ଶାହସ ସହିତ ସମସ୍ତ ବାଧା ବିନ୍ଦ
ଦୂରେ ଫିଙ୍ଗି ସ୍ଵକର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଉଥିଲୁ । ମା ଜ୍ଞାନ
ଦୟନି ! ତବ ଅନୁକାମୀ ବିନା ଉଜ୍ଜଳବାସୀ ଅଜ୍ଞାନାନ୍ତକାରରେ
ନିମ୍ନ ଦୋହଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନ
ଅଜ୍ଞାନକାର ବିନା କର । ସେମାନେ ତୋର କୁପା ଲାଭ
କର ଉଜ୍ଜଳ ପଥାରୁଛି ହୁଅଛୁ । ମୋର ତୋର ପଦତଳର
ଏତିକି ପାର୍ଥନା । କିନ୍ତୁ ମା ଉତ୍ସାହୀ ! ତବ ରଙ୍ଗା, ମାତ୍ର ମା
ଇଚ୍ଛାମୟୀ ଏ ଅଧିମର ଇଚ୍ଛା ହେପର ସଫଳ ହୁଏ ଶେଷରେ
ମୋର ଏବକି ଭଣ୍ଡ ।

ଓ’ ଶାନ୍ତି, ଓ’ ଶାନ୍ତି ଓ’ ଶାନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀ ମଥୁରମୋହନ ବେଳହର

ଲୋକମାନ୍ୟ ଚିଳକ ।

ଦୂଷ ପ୍ରକାଶିତ ଉତ୍ସାହ

ଦୂଷଚଳ ।

ବିଧାତା । ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକୃତିକ
କରିଥିଲୁଣ୍ଡି, ସେ କହିବାର ନାହିଁ । ଚିଳକ ଓ ଆଗରକାର
ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବିକିନ୍ୟ ଏକ ସମପ୍ରାଣତା । ଏତେବେଳ କାର୍ଯ୍ୟ
କର ଅଧିଲ, ତାହା ଶେଷରେ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ବିଷିଲ । ସେଉଁ
ଭେଦ ଏହି ଦୂଷଚଳଙ୍କର ଗଭୀର ସାର୍ଥତ୍ୟାଗ ବୁଝି ମଧ୍ୟରେ
ଦୁକ୍ଷୟେରଥିଲା ତାହା ଯୁଗୋଗ ପାଇ ପ୍ରକଟିତ ହେବାକୁ
ଚଢିଲୁ । ଆଗରକାର ଧର୍ମ ଏବଂ ସମାଜ ବିଷୟରେ ବଣାଇଦ୍ରି
ଦୟା । ସେ ମନୀଜ୍ସଂଘାର ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧୀର ହୋଇ
ଉଠିଲେ । ସେ କହିଲେ ଶକ୍ତିନେତିକ ଅନ୍ଧାଳକ କରିବା-

ଦୂଷରୁ ସାମାଜିକ ଅନ୍ଧାଳକ କର ଆମ୍ବ ସମାଜକୁ ପ୍ରଥମ
ଗଠିବାକୁ ହେବ ; ଅନ୍ତରେ ଶଳନେତିକ ଅନ୍ଧାଳକର
ସମାଜର ହୋଇ ସମାଜ ଗତିରେ ସାମାଜିକ ଅନ୍ଧାଳକର ମଧ୍ୟ
ଗତ ହେବା ଉଚିତ । ଶୀଶୀଶର ପ୍ରଗ୍ରହ, ଜାତିଭିନ୍ନ
ଭେଦଭବତି, ବିଧାମାନଙ୍କର ପୁଣ୍ୟବାନ୍ଦିନ୍ ପାଇ
ପୁନଃ ପାଶିଗ୍ରହଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ବିଧାମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡନବିନ୍ଦ
ନିଷେପ ଅତି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଚିଳକ ତାଙ୍କ ବିନା ମଧ୍ୟରେ ସାମାଜିକ ଉଜ୍ଜଳ ପାଇ
ସେ ଏକାବେଳେ ବିତରିତ ସମ୍ଭାବନା କରିବା କୁହା ଯାଇ ନାହିଁ
ନାହିଁ । ଦେବକ ସେ ବିଜନେତିଙ୍କ

ଭବରେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ସେ ସେଥିଗାର୍ ଭବିଥିଲେ ଯେ ଶକନ୍ତି ଶେଷରେ ଅମୂଳାନେ ଅଧ୍ୟକାର ନ ପାଇଲେ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନାର ଅସମ୍ଭବ । ଅତିଏବ ସାମାଜିକ ସମ୍ବାଦ ଅଟେଣ୍ଟା କରିପାରୁଁ, କିନ୍ତୁ ଶକନ୍ତେତକ ଆନ୍ଦୋଳନ ସେଥିଗାର୍ ପରିବ୍ରାନ୍ତ ରଖା ଯାଇପାରେ ନାହିଁ । ଏହାରୁ ସେ କରୁଥିଲେ ଶିକ୍ଷା ବିଦ୍ୟାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମାଜର ଅସମ୍ଭବମାନ କ୍ଷମେ ଶଂମ ମନକୁ ବିଦୁରିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବ । ଅତିଏବ ଅମୂଳାନଙ୍କର ରୁଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯେ ଅନ୍ଦୋଳନେ ଶକନ୍ତି ଉପରେହଁ ଅମୂଳାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ନିଯୋଗ କରିବୁଁ । ଏହି ମତରେବ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ତଳକ ଓ ଅଗରକାର କେବେହଁ ପରିଷରଠାରୁ ବିଚାର ଲଭ ନ ଥାନ୍ତେ । ତଳକ ଲୋକମାନଙ୍କ ନିଃରତ ପ୍ରେରଣା ଅଣାଇବା ପାଇଁ, ରଜନାତିକରେ ସଫଳକାମ ହେବା ନିମିତ୍ତ, ଶିବାଜୀ ଓ ଗଣପତି ଛ୍ରୟବର ହୁଚିଲନ କଲେ ।

ଅଗରକାର କହୁଥିଲେ ଅମ୍ବେମ ନନ୍ଦ ଶକନ୍ତେତକ ସ୍ଵିଧୀନତା 'ଶ୍ରୀହିଁ' କିନ୍ତୁ ଏହା କିପରି ଲୁହ କରିବାକୁ ହେବ ? ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅମୂଳାନଙ୍କ ମନ ମଧ୍ୟରୁ ଜାତିଦ୍ରେଷ ଅପ୍ରଚ୍ଛତ ହୋଇ ନାହିଁ ଦେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶକନ୍ତେତକ ଶ୍ରୀହିଁତା ଲୁହ କରିବା ହୁଅନ୍ତା ମାତ୍ର । ଅତିଏବ ଅତି କମରେ ଶକନ୍ତି ଅନ୍ଦୋଳନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମାଜିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ନମ୍ବ ଗୁଣିବା ଉଚିତ । 'ଆଗରକାର ଦୁଇ ଅନ୍ଦୋଳନକୁ ଏକପଣ୍ଡରେ ଚଲାଇବା ପାଇଁ ଗୁହୁଥିଲେ । ତଳକ କେବଳ ରଜନିତିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ ମନ୍ତ୍ରପାରା ସମର୍ପଣ କରୁଥିଲେ । ଏହି ଭେଦ, ଅତି କିମ୍ବା ନୁହେଁ ।

ଅଗରକାର ସମଜିକ ଅନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଗତି ପାଇଁ ପୁଧାରକ ଶର୍ତ୍ତ୍ତର କଲେ । ସେ ବ୍ୟଥି ମାଲିକ ମଧ୍ୟ ହେଲେ । ଯେଉଁ ତାଙ୍କେଲ ମହାଭାରତକଙ୍କର ସ୍ଵାର୍ଥତ୍ୟାଗ ଓ ନିର୍ଭୀକତାଦ୍ୱାରା ଅନୁଷ୍ଠାନ ହୋଇ ଚତୁରାଳୀକ ଶିକ୍ଷା ସମିତିରେ ଯେତେ କରୁଥିଲେ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ତଳକକୁ ଶୁଭ ଅଭିକାରକର ଭାବେ ହେଲେ । ଅଗରକାର ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନିଜରେ ନିଜର ଜଣେ ଯୋଗି ସାହାଯ୍ୟକାରୁ ପାଇଲେ ।

ତଳକ ଇତିମାତ୍ର ଥିଲେ କିନ୍ତୁ ତିଥି ପଥରେ ସେ ମହିନୀଥ ଥିଲେ । ଟିକ ସମୟରେ ଜବାବ ଅଦି ଦେଇ ନାହିଁ ନ ଥିଲେ । ଏହା ଛାତ୍ର ସେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ହାତରେ ଦେଇ ତେବେହଁ ପ୍ରତିକଳ ହୈଟ ହୈଟ ବିଶ୍ୱାସପାଦିନଙ୍କର ପାଇଁ ପାଇଁ ନ ଥିଲେ । ସେ ଅଭ୍ୟାସ ତାଙ୍କର ନ ଥିଲୁ । କିମ୍ବା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣପରେ ଗଢ଼ି ଅଶୀବା

ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହୋଇ ପାରୁ ନ ଥିଲୁ । ସଙ୍ଗନଙ୍କେରେ ତାଙ୍କର ଦୋଷ ଏହିପରି ଭବରେ ରହୁ ପାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତଳକଙ୍କର ଅତ୍ୟଧିକ ଧୀଷଣା, ସାଧତରିତ, ଏବଂ ଏକବୃତ୍ତତା ତାଙ୍କୁ ଲୋକ ସାଧାରଣର ପ୍ରେସ୍ ଏବଂ ପୂଜ୍ୟ କରୁଥିଲୁ । ଏହି ସବୁ ଶୁଣ ଯୋଗୁହଁ ତାଙ୍କର ବିଜ୍ଞାତା ଏପରି ଚିତ୍ରୋନ୍ଦାଦିକ ହେଉଥିଲା ତାଙ୍କା ନ ହେଲେ ତଳକ ଶଳ୍କିଶାଳୀ ବଜ୍ରା ବୋଲି କେବେହଁ ପରିଚିତ ହୋଇ ପାର ନ ଥାନ୍ତେ ।

ତଳକ, ଅଗରକାର ଏବଂ ଗୋଖେଲ ଏହିପରି ଭିନ୍ନ ହୋଇ ପୁଷ୍କା ଦସିଣାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାସମିତିରେ ଏକଷଙ୍ଗରେ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଏହିସମୟରେ ଗେଟ୍‌ଏ ବିଷୟ ନେଇ ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ମତା-ନ୍ତର ଦିନିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସରକାରୀ ସାହାୟ୍ୟ ନେବା ଅମୂଳାନଙ୍କର ଉଚିତ, ସରକାରୀ ଟଙ୍କା ଆମୂଳାନଙ୍କର ଟଙ୍କା, ଅମୂଳାନଙ୍କରଟଙ୍କା ଯେତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସରକାର ଦସକୁ ଯାଉଥିବ ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସରକାର ସାହାୟ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତଳକ, ନାମଯୋଗୀ, ପଟ୍ଟଙ୍କର ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେକ ସଭ୍ୟ, ସରକାରୀ ସାହାୟ୍ୟ ଏକାବେଳେକେ ପ୍ରହଣ କରୁବା ଉଚିତ ନ ହେଁ ଏହିମତର ଦ୍ୱାରା ପରିପାତ୍ସଥିଲେ । ଫଳ-ଯେଉଁଥାନରେ ତଳକ ତାଙ୍କଙ୍କବିନର ୧୩୧୪ ବର୍ଷ କଟାଇ-ଥିଲେ ସେହିହାନରୁ ତଳକୁ ଅଳଗା କଲେ । ତଳକଙ୍କର ବାହାର ଆସିବାରେ ମହାବର୍ଷର ଅନେକ ଯୁବକ ତାଙ୍କର ଉତ୍ସାହ, ଦମ୍ଭଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣତ ହୋଇ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ-ଦାନ କଲେ ।

ତଳକ ବାହାରଥ୍ୟ ପୁନାର ଲୋକଜୀବନକୁ ଜାଗରିତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ସେହି ସମୟରେ ଭାବତ ସରକାର ସଭାରେ ବିବାହ ଅନୁମତି ଦିଲ ପାଇବାକୁ ଯାଉଥିଲା, ତଳକ, ମଣ୍ଡଳିକ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲୋକେ ପ୍ରତିବାଦ କଲେ, ସମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ସମାଜ ଦସୁରେ । ଗବର୍ନ୍ମେନ୍ଟଙ୍କର ଏଥରେ ହିତ୍ସେହ କରିବା ଉଚିତ ନ ହେଁ । ଗୋଖେଲ, ସାଜାତେ ପ୍ରତ୍ୱତ ମିଳିତ ହୋଇ ତଳକଙ୍କ ମତର ପ୍ରତିବାଦ କଲେ, ସମାଜେ କହିଲେ ଗବର୍ନ୍ମେନ୍ଟଙ୍କ ବିନା ହସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମାଜିକ ଅପରାଧ ଅମୂଳାନଙ୍କ ସମାଜକୁ ବିଦୁରିତ ହେବା କଦାପି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନୁହେଁ । ଏହିପରି ଭବିତରେ ପୁନାର କେବଳ ଅନ୍ଦୋଳନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲୁ ।

ମୁୟଲମାନ ପ୍ରଭ୍ରାତ ।

ତିଳକ ଦେଖିଲେ ସେ ମୁୟଲମାନମାନେ ଏହର ଭାବରେ
ଏକଟ ଯେ ସେମାନେ ଛାତ୍ର କଲେ ଯେ କୌଣସି
ମୁହଁର୍ଦ୍ଦରେ ଦିନମାନଙ୍କ ବିଶୁଦ୍ଧରେ ଉଠି ପାରନ୍ତି ।
ସେ ଦେଖିଲେ ଯେ ମହିରମ ସମୟରେ ହିନ୍ଦୁମାନେ ମୁୟଲ-
ମାନମାନଙ୍କର ତାନୀଆ ସମ୍ମରେ ଥେବା ନାଚନ୍ତି ଓ ଆନନ୍ଦ
ଉଦ୍‌ବ କରନ୍ତି । ସେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁୟଲମାନମାନଙ୍କର
ତେଜ ଓ ଶକ୍ତି ଜାନ୍ମାଇବା ନିର୍ଦ୍ଦିତ । (ମୁୟଲମାନମାନଙ୍କ
ବିଶୁଦ୍ଧେ କୌଣସି କରିବାନିମର୍ତ୍ତନ୍ ନୂହେ) ଗଣପତ ପୁରୀ
ପୁରୀ ଆମ୍ବୁ କରଇଲେ । ଏହ ଗଣପତ ପୁରୀ ଉଲ୍ଲେଖରେ
ହୃଦୟମାନ ଦ୍ୱାରା ଏହ ବହୁ ଆଖିଭାବ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ।
ତେବେ ଚିମ୍ପୁ ନୁହେ ଦର ଦେଖି ଦାରୁଥିଲେ ସେ ଭରତର
ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଵଦେଶ ପ୍ରେମ ଅଭ୍ୟବ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ
ଭରତବାସୀ ଦିନକୁ ଦିନ ଗରିବ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ଯୋଗୁଁ
ସ୍ଵଦେଶ ପ୍ରେମ ପ୍ରକଟିତ ନିହାର ପାରୁନାହିଁ । ସେ ବିଶ୍ୱାସ
କରିଥିଲେ ସେ ଇଂଲଣ୍ଡ ଅଜ ଭରତର ଅର୍ଥ ଶୋଷଣ
କରି ୧୯୧୦ ହୋଇଥିଲା, ଦାଦାଭୀର ନାବେନି ଅବିଷାର
କରିଥିଲେ କରିଭାବରେ ଇଂଲଣ୍ଡ ସବଦା ଭାରତର ଧନ ବହୁ
ନେଇ ଯାଉଥିଲା । ସେ ବାରପୁଞ୍ଜାର ବିଶ୍ୱାସୀ ଥିଲେ, ସେଥିଲୁଗି
ସେ ଶିବାଜିଙ୍କର ରାଜ୍ୟାଭିଷେକକୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କରିବାପାଇଁ
ଷ୍ଟୋ କଲେ ।

ସେହି ସମୟରୁ ମହାବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରତେଦନ ସହର ଓ ଗ୍ରାମରେ
ହଜାର, କବିତା, ଗରଫିଡ଼ା ଆଦି ନାନା ଅଯୋଜନ ଦେଖା-
ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହିପରିଭ୍ରବରେ ସ୍ଵଦେଶ ପ୍ରେମର ସଙ୍ଗୀତ-
ମାଳ ଚିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହାଛିଦା ପୁନାରେ ଭରତ
ଇତିହାସ ପ୍ରଶାନ୍ତକ ମଣ୍ଡଳଦ୍ୱାରା ମହିରା ଜାତର
ଇତିହାସ ଅଧିକରିତମାନରେ ଆଲୋଚିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।
ଯେତେବେଳେ ତିଳକ ମାଟ୍ଟାଲେ ଜେଲରେ ବନ୍ଧୀୟରେ ସେ
ଧର୍ମରେ ଶିବାଜିଙ୍କର ଜନ୍ମୋସବ ଅନୁଷ୍ଠାନ ହୋଇଥିଲା ।

ଶନାତ୍ମେ ପ୍ରଭ୍ରାତ ।

ପୁନାରେ ସ୍ଵଦେଶରେ ଗୋଖଲେ ଏହ ତିଳକ ମହାୟା
ଶନାତ୍ମେକୁ ପ୍ରଭ୍ରାତରେ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଶନାତ୍ମେ ଏମାନଙ୍କ
ସାହ୍ୟରେ ଏକ ସାବଜନନ ସଭା ପ୍ରାୟକ କରିଥିଲେ ।
ଏହି ସଭାର ବିଦ୍ୱବ୍ରତୀ (ସେହେଠିରୀ) ଗୋଖଲେ ଏହ ତିଳକ
ଏଥର ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସଭ୍ୟଥିଲେ । ଏହି ସାବଜନନ ସଭା
କିଣ୍ଠିକ “ସାବଜନନ କ୍ଷାତ୍ରରଳି” ନାମର ଗୋଟିଏ ପରିକା
ବାହାରିବାକୁ ଲାଗିଲା । କର୍ମ୍ମମେଳା ଏହି ପରିକାର

ମତାମତକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶାତର କରୁଥିଲେ । ଶନାତ୍ମେକୁ
ପ୍ରେହ ଗୋଖଲେକ ଉପରେ ଦିନୁହିନ୍ତୁ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ।
ଏହିପରି ଭାବରେ ଗୋଖଲେ ‘ଶନାତ୍ମେକ ପ୍ରଭ୍ରାତରେ
ପଡ଼ିଲେ, କିନ୍ତୁ ତିଳକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାଧନରେତା ଥିଲେ । ସେ
ଶନାତ୍ମେକ ସମସ୍ତ କାଥାକୁ ବେଦିବାକ୍ୟ ବୋଲି ମନେ
କରିପାରୁ ନ ଥିଲେ । ଗୋଖଲେ ଓ ଶନାତ୍ମେକ ମଧ୍ୟରେ
ଗୁରୁତ୍ୱରେ ସମ୍ମନ ପ୍ରାପିତ ହେଲା, ଯେମାନେ ସାବଜନନ
ସଭାର ଏପରି ନିଜସ କରି ପକାଇଲେ ସେ ତିଳକ ଏହାକୁ
ନିଜର ଆୟୁର କରିବା ନିମିତ୍ତ ଯେତ ତେଜ୍ଜ୍ଞାକଲେ ମଧ୍ୟ
ବିଫଳ ମନୋରଥ ହେଲେ । ତିଳକଙ୍କର ଲେଖା କିନ୍ତୁ
ଶନାତ୍ମେ, ଗୋଖଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କାରୀ ଅଭ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି
ଅବୁଦ୍ଧ ହେଉଥିଲା । କ୍ଷୁଳନ୍ତ ସାର୍ଥତ୍ୟାଗଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ
ତିଳକଙ୍କର ଲେଖାଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ମହିରୁ ହେଉଥିଲେ ।

ଶୋଲପୁର ଦୁର୍ଭିଷ ମାମଳ ।

ଶୋଲପୁରରେ ଦୁର୍ଭିଷ ହେଲା । ତିଳକ ପ୍ରସାଦ କଲେ
ସାବଜନନ ସଭାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସେ ଏହ ସମୟରେ ସଭା
ସମେତମାନ କରି ଦେଶର ଗୁରୁତ୍ୱରେ ଅନ୍ତେକାଳ କରିବା
ଏହ ଦୁର୍ଭିଷ ନିବାରଣ କରିବା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ ଅବମୁ କରିବା;
କିନ୍ତୁ ସାବଜନନ ସଭାର ଅଧିକ ସର୍ବ କହିଲେ ଏହା ନ କରି
ସରକାରଙ୍କ ଗୋଚରରେ ଶୋଲପୁର ଦୁର୍ଭିଷ ବିଷୟ ଅଣାଯାଇ,
ପରେ ଯାହା ହେବ ବିଶୁର କରାଯିବ । ଗୋଖଲେ ଓ ଶନାତ୍ମେ
ପ୍ରଭୁତ ଏହ ମତର ସମର୍ଥନ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ
ତିଳକଙ୍କ ପରିଶେଷ ଅଧିକ ସର୍ବ ମତ ଦେବାରୁ ଗୋଖଲେ ଓ
ଶନାତ୍ମେ ପରିଶେଷ ହେଲେ ଏହ ସେହି ସଭାରୁ ବାହାର ଅଧି
ଡେକାନ ସଭା ନାମରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ସଭା ପ୍ରାୟ ପାଇଁ କଲେ,
ଦୁର୍ଭିଷ କାର୍ଯ୍ୟ ଆବମୁ ହେଲା, ତିଳକଙ୍କର ଲେଖା ଲେଖି
ଓ ଅନ୍ତୋଳକନଦ୍ୱାରା ସରକାର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେଲେ ଏହ
ତିଳକଙ୍କଠାରୁ ସମୟ ଲେଖାର ସତ୍ୟାହିତ୍ୟ ପ୍ରମାଣ କରିବା
ନମନ୍ତେ ଦୁକୁମ ଜାର କଲେ, ଏହା ପରେ ଗର୍ଭମେଳେ
ଗୋଟିଏ ପ୍ରସାଦଦ୍ୱାରା ସାବଜନନ ସଭାର ମତାମତ୍ୟକିନ୍ତୁ
ଆଉ ଶାହ୍ୟ କରାଯିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଜଣାଇ ଦେଲେ ।

ବିମ୍ବର ପ୍ରାଣଦଶିକ ସଭକୁ ତିଳକ ଦୁରକାର
ନିବାଚିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ତିଳକଙ୍କର ପ୍ରଭ୍ରାତ ଦେଶ-
ବାସୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ଯଥଥେଷ୍ଟ ଥିଲା । ପ୍ରାଣଦଶିକ ସଭରେ
ଯାଇ ସେ ଯେହିର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ, କଟ୍ଟେଯିର ମଧ୍ୟ
ଯୋଗଦେଇ ସେ ସେହିର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ; ପୁନାରେ
ଯେଉଁ କର୍ମ କଟ୍ଟେଷ ହୋଇଥିଲେ, ସେହିତର ସେବା

ମୃପରେ ନିଶିଳ ଘରଟ ସାମାଜିକ ସମ୍ବଲନ ହେବାର ହୃଦ୍ୟର ହୋଇଥିଲ; କିନ୍ତୁ ତଳକ ଏହା କରିବାକୁ ଦେବେ ନାହିଁ ଏବଂ ଦେଲେ ନାହିଁ । ତଳକଙ୍କର ସାମାଜିକ, ରଜନୀକେ ଅନନ୍ତାଳନକୁ ସବଦା ସମ୍ମର୍ମିତିରେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ରଜିବା ରଜା ଏଥରୁ ହୃଦୟ ପ୍ରଣାମନ ହେଉଥିଲ । କିନ୍ତୁ ଯାହାହେଉ ପଢ଼ିଲେ ତଳକ କଟେ ସମିତି ମନପ୍ରାଣ ଢାଳି ଦେଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଏହି କଟେନ୍ଦ୍ରର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ସମିତିର ଅଧିପତି ରାଷ୍ଟ୍ର ବାହାଦୁର ପଞ୍ଚମାରେଶ୍ୱର ଭିତ୍ତି ହୋଇଥିଲ ।

ଦେଗ ଅରମ୍ଭ

୧୯୯୭ ଖୃଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପୁନାରେ ପ୍ଲାଗ ଅରମ୍ଭ ହେଲା । ସମସ୍ତେ ଯେ ଯେଉଁ ଅବ୍ରେ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ତଳକ ପ୍ଲାଗ ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଟେଲି ବସିଥାଇ ଖୋଲିଲେ ଏବଂ ଲୋକମାନଙ୍କର ସେବା ଶୁଣିଷା କରିବାକୁ ଲୁଗିଲେ । ଉତ୍ତର୍ମମେଶ କଥା କରିବେ କିଛି ପ୍ରିଯ କର ପାରିଲେ ନାହିଁ, ପାଇସାଯୁ ହୋଇଗଲେ, ସମୟକୁ ଲୁଗା ଯୋର ଜୀବଦ୍ୱାଷି କର କାଶିବାରେ ବାଧ କଲେ, ଦେବୀମାନଙ୍କୁ ଦ୍ୱୟ ବାହାର କର ଅନ୍ୟତି ରଜିବାପାଇଁ ହେବେ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ; ସରସବୀ ସବୁବେଳେ ଧୂଅଥୀର କର ରଜିବାକୁ କାଧ କଲେ । ଲେକେ ଏଥରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଲେ । କେତେ ହେବେ ଦିନ୍ଦୁ ଦୂର୍ବିଦ୍ୱାରା କଲେ । ତଳକ ତାଙ୍କ ଦୟିକାରେ ଏହି ସବୁର ପ୍ରତିବାଦ କଲେ—ଶବ୍ଦବରେ ଦୁଃଖବାଦ ଘୂରିଲ । ଗୋଟିଲ ସେତେବେଳେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ । ସେ ଦେବୋରେ ଏହି ବସି ନେଇ ଉତ୍ସବରେ କରିବାକୁ ଲୁଗିଲେ । ଏଥପାଇଁ ଗୋଟିଲକୁ ଭାବତବର୍ଷକୁ ଫେରି-ଅଫିବା ପରି ଜୀମା ରୁଦ୍ଧିବାକୁ ପଢ଼ିଥିଲ । ପୁନାରେ ଏହି ସମୟରେ ମହାଭୟର ସାର ହୋଇଥିଲ । ପାଇସାଯୁ ଦୁଇଲିର ଅରମ୍ଭ ହେଲା । ଚେପେକାର ଧାତୁଦୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ସବିକ୍ରି ହୋଇଥିଲେ । ଯେମାନେ ରାଣ୍ୟ ଏବଂ ଅନ୍ତାବୁକୁ ଦୃଢ଼ୀ କଲେ । ସରକାର ତଳକଙ୍କ ଲେଖା ଯୋଗୁ ଯୋଗାନେ ଉତ୍ସବିକ୍ରି ହୋଇଲା ସମେତ କଲେ ଏବଂ ନାହିଁ ଭାତୁଦୟକୁ ସଫାନ୍ତର କଲେ । ତଳକ ଦ୍ଵିତୀୟର ତଳକ । ହେତେବେଳେ ସେ (The Hon'ble B.G. Tilak) ମାନ୍ୟବାଳମଣ୍ଡଳୀର ତଳକ ।

ଦୁଇତଥୀ ତଳକ ‘ଏକଟେଟର’ (ବାଲ୍ମୀକିମନ ଉତ୍ସବକାଳୀନ) ନୁହୁନ୍ତି । ସେ ପ୍ରକୃତ୍ୟା ପଣ୍ଡିତ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାକୁରାଗୀ । ସେ ଅନ୍ୟସମୟରେ ଜୀବିତ ଥିଲେ ବୋଧହୃଦୟ ବିଦ୍ୟାକୁରାଗରେହୁଁ ସମୟ ଜୀବନ କଟାଇଥାନ୍ତି । ସମୟ

ଏବଂ ରଜନୀକର ଦୁଃ୍ଖବହାର ତାଙ୍କୁ ‘ଏକଟେଟର’ କରି ପକାଇଲା । ସେ ଗୋଟିଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ବିଦ୍ୟାଧୟନ କରିଥିଲେ । ସେ ବେଦ ବେଦ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ରାଜା ଏହି ଦୁଇ ବିଷୟ ଭଲହି ଜାଣିବାପାଇଁ ସବୁବେଳେ ରଜା କରୁଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାର ଭଗବତ୍ପ୍ରଦୀପ ଦ୍ଵାରା ଶୁଣାଇଥିଲେ । ଅନ୍ତରଥି ପଢ଼ିବା ଯୋଗୁ ଏ “ମାସାନାଂ ମୂର୍ଚ୍ଛାର୍ଷେଽମ୍ଭୁତି” ପଦଟି ପାଇ କାହିଁକି ମୂର୍ଚ୍ଛାର୍ଷ ମାସ ବୋଲି ଶାକୁଷ କହିଥିଲେ । ଏହି ଭାବିବାକୁ ଲୁଗିଲେ । ଏହି ପୁସ୍ତକରୁ ଖ୍ରୀଏ ଗମକୁଣ୍ଡ ଭଣ୍ଡକୁ ଅଭି ଖ୍ରୀଏ ବିଶ୍ୱାତ ପଣ୍ଡିତ ମଧ୍ୟମଳିରଙ୍କ ନିକଟରୁ ପଠାଇଲେ । ଜେଲରେ ବସି ବସି ସେ ଏହା ଲେଖିଥିଲେ । ମାନ୍ୟମଳିର ଏହି ସମୟରେ ତଳକଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ରୂପବିଦାନୀବାହ ପଠାଇଥିଲେ । ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେ ଅନ୍ୟ ଏକ ବନ୍ଧୁ ପାଇଥିଲେ । ଏହି ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେ ବେଦରେ ଉତ୍ସବମେବୁଗୁହ (Artic Home in the Vedas) ନାମରେ ଆଇଖ୍ରୀଏ ପୁସ୍ତକ ରଚନା କଲେ । ‘ଦ୍ଵିତୀୟର ଜେଲରେ ବସି ଏହି ଦ୍ଵିତୀୟ ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରିଥିଲେ । ମ୍ୟାକୁମଳିର ‘ଓରିଅନ’ ପୁସ୍ତକ ପଣ୍ୟରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦେଖି ମୁଶ୍କ ହୋଇଥିଲେ । ଦୁଃଖର ଦିଷ୍ଟରୁ ଏହି ଯେ ତଳକ ତାଙ୍କବା ‘Artic Home’ ପୁସ୍ତକ ଖ୍ରୀକ ମଧ୍ୟମଳିରଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ, କାରଣ ସେହି ସମୟରେ ମଧ୍ୟମଳିର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା ।

ପୁନଃ ଦ୍ଵିତୀୟ ।

ଜେଲରୁ ବାହାର ଅଧିକ ପରେ “ପୁନଃ ଦ୍ଵିତୀୟ” ନାମରେ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ତଳକ ଯେତେବେଳେ ଜେଲରେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ପଥ ପରିବଳନାବି କାର୍ଯ୍ୟ କେଳକର କରୁଥିଲେ । ତଳକ ଜେଲରୁ ବାହାର ଆମିଲ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାତିଲକର ନାମରେ ଆଇଜଣେ କିମ୍ବା ତଳକଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ତଳକଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସତରକ୍ଷେତ୍ରୀ ଭୋଟକର ଭାଇ (lance), ନାମରେ ଏକ ପଦିକା ବାହାର କରୁଥିଲେ । ଶିବରମ ମହାଦେବ ପାରଞ୍ଜପ (ଏ ପ୍ରିନ୍ସପିପ ପାରଞ୍ଜପ ନୁହେନ୍ତି) “କାଳ” ନାମରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ପଦିକା ବାହାର କଲେ । ଗାଢ଼ିଲକର “କେଶର” କାଗଜର ଭାବ ପ୍ରହଣ କଳେ; କେଳକର “ମହାରକ୍ତାର” ଭାବ ନେଲେ; ତଳକ ଉତ୍ସବକ ଉପରେ ତର୍ବାବଧାର କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ଏହି ସମୟରେ ତଳକ ଫିଲକ ଓ ବୁନ୍ଦୁଦେଶ ଯାହା କଲେ । ସେ ଦିଗରୁ ସେ ଦେଇ ଅସେ ନିଜରୁ ମତ ପ୍ରକାଶ

.କଟଳ ଯେ “ସେ ଯାହା ଦେଖି ଆହିଲେ ସେଥିରୁ ଜଣା ଯାଉଛି
ଯେ ସାମାଜିକ ଉନ୍ନତି କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆମୁମାନଙ୍କୁ ବାଜନ୍ତିରେକି
ଅଧିକାର ପାଇବାଲୁ ହେବ । ଚନ୍ଦ୍ରଦଶ ଏବଂ ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ରର
ପରଦା ନାହିଁ, ସ୍ଵାଧୀନାର ବହୁଳ ସୁଚଳନ ଅଛି କିନ୍ତୁ
ସେମାନେତି ଆମୁମାନଙ୍କ ବରି ପଦାନ୍ତି ଏବଂ ଅସ୍ତ୍ରା ।

ଲୁଚ୍ଚକଙ୍ଗନ ଭରତର ବଡ଼ଲୁଟ ହୋଇ ଅସିଲେ ।
ପିଶେଜଶାହ ମେହତା ଭରତସରକାରର ବ୍ୟବହାରକ ସମ୍ବନ୍ଧରୁ
ଦୀର୍ଘ ମେଲେ, ଗୋଟିଏ ସେଠାକୁ ଯାଇ ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଲାଖି
କଲେ । ତିଳକ ତାଙ୍କ ଦିନ ପଦିକାରେ ପ୍ରତିବନ୍ଦ ନୂତନ
ଉତ୍ସାହର ସହିତ ନାନାବିଷ୍ଵା ଅନ୍ଦୋଚନ କରିବାକୁ ଲାଗେଲେ ।
ତଣ ବ୍ୟବହ୍ରେଦ ହେଲା । ସ୍ଵରେତ୍ର ବେନାଳୀ ଏବଂ ବିପିନ-
ଚନ୍ଦ୍ର ପାଲ ଅନ୍ଦୋଚନ କରିଲୁ, “ବିଲୁତ ଜିନିଷ ବର୍ଜନ କର,
ଜାଣ୍ଯୁ ଶିଥା ପ୍ରଗ୍ରହ କର” ଉତ୍ସାହ ଦ୍ୱାରା ଉଠାଇଲେ ।
୧୫୦୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟବୟବର ଟିକ ଏକବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜରେ
ନଳମୋହନ ଘୋଷକ୍ଷେତ୍ରରେ ଭରତ ମହାଦ୍ୱିଲନୀ
ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ତିଳକ ଏହାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠୋର
ଧମାଲୋର୍ଣ୍ଣିନୀ କଲେ । ଏହି ମହାଦ୍ୱିଲନୀର କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଣାଳୀକୁ
'ରେକମାନଙ୍କର' କାର୍ଷିକ କଂକଟ ବୋଲି କହିଲେ ।
୧୫୦୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟବୟବରୁ ସେ ଧମାଲକ କିମ୍ପରେନ୍ଦ୍ର ସହିତରେ
ଚାକ୍ରର ସମସ୍ତ ଧର୍ମଗ୍ରହ ଛିନ୍ନ କଲେ ଏବଂ ମାନ୍ଦ୍ରାଜରେ
ଗୋଟିଏ ହିନ୍ଦୁଜାତ ସାମାଜିକ ସମ୍ବନ୍ଧରୀ ଆଚମ୍ପ କଲେ ।
କିନ୍ତୁ ତାହା କଢିକାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ନାହିଁ ।

୧୯୦୪ ଟ୍ରେଣ୍ଟାକରେ ପର୍ବତ ହେଲୁଛି କଠନ ବୋମ୍ବାଇରେ
ଶୁରୁତଥିଲା ଲକର ସାଧାରଣ ଏହି ଫିରେଜଣାହିଁ ମେହତା
ଅଭ୍ୟଥନା ସମେତର ଚେତ୍ରାମ୍ୟାଳ ହେଲେ । ଏହି
ସମ୍ମିଳନରେ ଟଳକ ନିଜର ବିହାରୀଙ୍କ ଜନମନ ଦୂରଟି
କଟଲେ । ୧୯୦୫ ରେ କାଣ୍ଡାରେ ଭାରତମେହାସମ୍ମିଳନ ହେଲା
ଗୋଟିଲେ ସଭ୍ୟତା ହେଲା । ସେ ୧୯୦୬ ଟ୍ରେନ୍ଟାକରେରେ
ଧିଲୁତ୍ତୁ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଫେରି ଆଦିଥିଲେ । କାଣ୍ଡାର
ଜୟଧନ ଉଠିଲୁ ‘ଲେକ ଗୋଟିଲେ କି ଜୟ’ ଲାଲ ଲାଜପତି
ବୟସ ଲେକଙ୍କ ମତାବଳମ୍ବୀ ଥିଲେ । ଏ ଦୂରେଷ୍ଟ ସମ୍ମିଳନର
ବିଷୟ ସଭ୍ୟରେ “ବିଲତିର୍କାନ” ପ୍ରସାଦ ଗାସ ନୂଣୀ ଖୁବ
ଲାଗାଇ କଲେ । ଗୋଟିଲେ ତାଙ୍କର ସଭ୍ୟତା ଯୋଗ୍ୟତା
ଦାରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଶଂସିତ ହେଲେ । ପ୍ରତିମୁହୂର୍ତ୍ତର
ସମ୍ମିଳନ ଦୁଇଦଳରେ ଭଙ୍ଗ ହେବାର ଅଶ୍ଵକା ହେଉଥିଲା
କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଲେଙ୍କଦାରୀ ତାହା ରକ୍ଷା ପାରଗଲା ।

୧୫୦୭ ସାଲରେ କଲିକତାରେ କଂଗ୍ରେସ ହେଲା ।
ଦ୍ୱାଦ୍ଶୀତର ଚାର୍ଟର୍ସ ସଭପତି ହେଲା । ତିଳକ ଜିଲ୍ଲା

ଶୁଣି ଶୁଣି ମହାଆନ୍ଦଳକ ପେହିସମୟରେ କଥୁଥୁଲେ ।
 ‘ବର୍ଷାଜନାତି ବିଦୁଦ୍ରରେ ମଧ୍ୟାଶ୍ଵରର ଫେ ଅନ୍ତେଭଳ
 ଦେଲୁ । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବନାଳୀ ବିଦୁଦ୍ରଦଶତରେ ଶିକ୍ଷାଜୀବ୍ୟବ
 ଆମ୍ବା କରଇ ଦେଲେ । ଏହି ସମୟଠାରୁ ଖାଗାର୍ଦ୍ଦ ଶ୍ରୀକାଶ୍ୟ
 ପ୍ରତିରେ ବଜାନାତି ଷ୍ଣେଷତର ଯୋଗିନୀ ଛାଲେ ।

ବିପିନ୍ ଚନ୍ଦ୍ର ପାଲ ଥସି ଦେଖିଦେଲେ । ସେ ତଳକଙ୍କ
ସଭାପତିତୁ ଲାଗି ମହା ଅନ୍ଦୋଳନ ଅରମ୍ଭ କଲେ । ବେନାଞ୍ଜି
ଉତ୍ସୁକ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମେହତା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ହିତରେ
ପରମଣ୍ଠ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦାଦାଭ୍ରାଜଙ୍କୁ ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍
କରିଲା, ସେ ସମ୍ମତ ହେଲେ । ତଳକ ସଭାପତି ପଦରୁ ଅବସର
ପ୍ରଦଶ କଲେ । ଦାଦାଭ୍ରାଜ ଅଗମନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତଳକ
ମହାହଷ୍ଟ୍ରର ସ୍ଵଦେଶୀ ଝ୍ଣ୍ଣାମାନ ସ୍ଥାପନ କଲେ ।
ତଳକଙ୍କର ଏହା ଜୀବନବ୍ୟାପୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା । କଲିକତା
ବିଷୟ ପରାବର୍ତ୍ତରେ ଦୂରଦଳ ଘଟିଲା । ପାଲ, ତଳକ, ଖାସାନ୍ତର
ଏବଂ ଲଜ୍ଜପତ୍ରସ୍ଵର୍ଗ ସଙ୍ଗ ଯୋଗଦେଲେ । ନୃତ୍ତନ ଦଳର
ଢଣ୍ଡ ହେଲା । ମୋରେ ପିଣ୍ଡଶାହ ମେହେଡାକୁ ପ୍ରକାଶ୍ୟ
କଂଗ୍ରେସରେ ଅନ୍ତମଣ କଲେ । ଏହି କଂଗ୍ରେସରେ ସବ୍ୟାଥିମ
'ସ୍ଵରାଜ' କଥାର ବନ୍ଦହାର ହେଲା । ନୃତ୍ତନ ଦଳ ଏହାକୁ
ଆନନ୍ଦ ଧୂନରେ ନିଜର କଲେ । ପୁରୁତେନ ଦଳ ଏଥିରେ ଭାବ
ଏବଂ ସନ୍ଦର୍ଭାକୁଳ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ପାଳ କାର୍ତ୍ତିକାପିଲ ଲାଲନ
ଫବନ୍ଦରେ ଉସ୍ତୁକର ଉନ୍ନାଦକାଶ ଶକ୍ତିତା ଦେଲେ, ଗୋଟିଲ,
ମାଲସାଯୁ, ଗୋବିନ୍ଦପାଦ ଆୟୁର ପ୍ରତ୍ଯକ୍ଷ ଏଥିର
ହୋଇ ଛିଡ଼ାହେଲେ । ଦୁଇଦଳର ଏଣିକି ପୁଥକ୍ ହେବା
ଅବଶ୍ୟକାମ୍ବା ହୋଇ ଉଠିଲା । ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ ତଳକ 'ସ୍ଵରାଜ'
ଦେଲି ଗୁରୁ ଅଟେ ମହା ଆନନ୍ଦାଳନ ଲଗାଇଦେଇଲା । ଏବେ
ପୃଷ୍ଠକାମ୍ବ ଏବଂ ଶେତକାମ୍ବ ମଧ୍ୟରେ ସିଂହାଶ୍ରୀ ସମାନ ସ୍ଵରଜ
ବ୍ୟକ୍ତି କଲେ । "କାଳିଆ ଗୋବିନ୍ଦ ସ୍ଵରାଜ" ନାମରେ ଗୁରୁ ଅଟେ
ବିକ୍ରିତା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସମ୍ରଥ ବଦ୍ୟାଳୟ

ଅଧ୍ୟାପକ ବିଦ୍ୟାଗୁରକାର ସମର୍ଥ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାନ କଲେ ।
ମହାଶୁଷ୍ଠୀ ବିଦ୍ୟାପ୍ରସାରକ ମନ୍ତ୍ରୀଳୀ ନାମରେ ମହାଶୁଷ୍ଠୀରେ
ଗୋଟିଏ ସମିତି ପ୍ଲାଟିଟ ହେଲା । ଏଥର ସବ୍ୟ (୧) ମହାଶୁ
ଜଳେକ [୨] ଖର ଦେ [୩] ପାଇଁ ବାସାଦୂର ଥି, ଓ
ବୈଦ୍ୟ [୪] ତ, ଏ, ଖରେ ଏବଂ [୫] ଅଧ୍ୟାପକ ବିଦ୍ୟା
ଗୁରକାର । ଏହି ସମର୍ଥ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପୁନାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ
ଟାଳିଗ୍ରାମ କାମକ ଶ୍ଵାନରେ ପ୍ଲାଟିଟ ହେଲା । ଡିଲ ଅଧ
ଶଳ୍ଲହ ପରି ଶ୍ଵାନେ ଶ୍ଵାନ ରୂପବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପାନେ
ନାମର ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଶର ଶିଳ୍ପୀଭାର ପାର ପରିଷ

ପଣ୍ଡ ନାମର ଗୋଟିଏ ପଣ୍ଡ ବାହାର କରିଥିଲେ । ତଳକ
ଏଥିର ଯାଇଦେଲେ ଏବଂ ଟାଲିଗ୍ରାମଠାରେ ଏଇ ଗ୍ରୀବ
ଫାଁଦି ଛାଇତି ହେଲା । ଏହିପରି ଭବରେ ଜାଣ୍ଯ ଶିକ୍ଷାର
ପ୍ରକୃତି; ସବଳ ପ୍ରକୃତି; ଗ୍ରୀବ ଫାଁଦି ପ୍ରାତନ ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ
ନତନ ଦୁଇଟିର ଅନ୍ତେକଳନ ଅର୍ଥମୁ ହେଲା ।

ଶ୍ରୀମୁକ୍ତ ଅରବିନ୍ଦ ଘୋଷ ଏହି ସମୟରେ ଜ୍ଞାନତ ବଜାନ୍ତିକି କୌଣସିବରେ ଦେଖାଦେଲେ । ସେହିନେମାତରରେ ‘କର୍ମଯୋଗୀ’, ପ୍ରତ୍ୟେତ ଉତ୍ସିକାଦ୍ୱାରା ଅରି ଏକ ଅନ୍ଧାଳନ ପଢ଼ିଛି କହିଲେ । ଅରବିନ୍ଦ ୧୨ ଅନ୍ଧାଳନକୁ ଥଣାଷତ ରହିଛିଥରେ ଯ୍ୟାଏନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବିଜନ୍ଦେଶ ଏହିପରି ଭାବରେ ଉଠିବାକୁ ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ପ୍ରତ୍ଯାବରେ ମଧ୍ୟ ଲାଲ ଲାଜପତ୍ରରୁ କେତେ ଅନ୍ଦାଳନ କିଲେ । Canal alienation Bill ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ଯାବରେ ମହା ଅନ୍ଦନୋଷ କିମ୍ବା ଲାଲ ଲାଜପତ୍ର ରାମ୍ୟାବ୍ଦୀ ସମୟରେ ନେତା ହୋଇ ସବୁ ସଂଚିତ କରି ଏଥିରେ ହୃଦୀବାଦ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଫଳ—ଲାଲ ଲାଜପତ୍ରରୁ ଦୀପାନ୍ଧୁରିତ ହେଲେ ।

୧୯୦୭ ସାଲରେ ନାଗପୁଟୋରେ କଂଗ୍ରେସ ହେବାର
କିଥା ଥିଲା । ଶେବରଦେ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ
ହତ୍ତରେତୁ ଲୁଣି ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ଫେରେଜସାହ ମେହେତା
କଣ୍ଠକ ରିମ୍ବଲିତ ଦଳଙ୍କପରଦେଙ୍କର ଏହି ଅନ୍ଦୋଳନ
ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେମନେ ବିମ୍ବାର
ପ୍ରଦେଶକୁ ସବୁ ଛଠାଇ ଅଣିଲେ । ତଳକ ସହିତେ ହୋଇ
ପାରିବେ ନାହିଁ ଜାଣି ପୁରୁଷକୁ କଂଗ୍ରେସ ଛଠାଇ ଥଣିଲେ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଲଜ୍ଜାପତିରୁ ମୁକ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ ତଳକଙ୍କ ନାମ ପ୍ରସାର
କଲେ । ପାଇଁ ସେବାକେଳେ ଢିଲ୍ଲରେ ଥିବା ଯୋଗୁଁ
ପୁରୁଷକୁ ଅଧି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅରବିନ୍ଦ ଘୋଷ ଏବଂ
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାଣ୍ମୟ ଦଳର ଲୋକ ତଳକଙ୍କର ଦଳ ସଂଗ
ମହାଭାବିଦିଲେ । କାଟ୍ଟୁ ଦଳର ଲୋକେ ପୁରୁଷଟାରୁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର
ଦ୍ୱାରା କରି ରହିଲେ ।

ମୋକ୍ଷ ସହିତରେ ଥିଲେ ଏବଂ ମଧ୍ୟମ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ
ଦାହାରିରେ କାଂଶେସ ନିଜଟିରୁ ଥିଲେ । ଅରବିନ୍ଦ
ଯୋଗକୁ ସ୍ଵପ୍ତ କରି ଜୀବାୟୁ ଦଳର ଲୋକଙ୍କ କଂଶ୍ରୀ
ହେବା ଦସର ଜୀବାୟୁ କନନ୍ତରେନ୍ଦ୍ରିୟ କରିଲେ ।

କଂଗ୍ରେସର ସମୟ ଉପରୁ ଦେଲା । ତାଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବ
କିମେ କଲିକତାର ଗୃହସଂଗ୍ରହ ସ୍ମରାଣ ଶୁଣାଟ କଂଗ୍ରେସରେ ମଧ୍ୟ
ପାଏ ଦେଉଛା । ଅନ୍ୟଥାରୁ ସେ ଏବେ ଜୋଡ଼ୀଯୁ ଦଳର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟମପର୍ଦୀକଳିକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦାର ଯାଇଁ ମେମାନଙ୍କ

କନ୍ଧିକାକୁ ଲୁଗିଲେ କିନ୍ତୁ କେହି କିନ୍ତୁ କଥା ଶୁଣିଲେ
ନାହିଁ । ଫଳ— ଦେତେବଳେ ସମ୍ପର୍କ ନିବାଚନ ଦେବାକୁ
ଲୁଗିଲା । ସେ କଟକବଳେ ବୃଦ୍ଧଭାବରେ ଗୋଟିଏ ବଜ୍ରତା
ଦେଲାପରେ ଏପରି ଗୋଲମାଳ ଉଠାଇତ ହେଲା ଯେ ସେ ଦିନ
କଂଗ୍ରେସ ବନ୍ଦ ହେଲା । ଦ୍ଵିତୀୟ ଦିନ ସମ୍ପର୍କ
ପ୍ରସ୍ତାବ ଉପରୁପାଇତ ହେବା ସମୟରେ ତିଳକ ମଣ୍ଡପରିଷର
ଅଧିକ ଛାତ୍ରଦ୍ୱାରା ଏବଂ ଏହି ସମ୍ବାଦ ପାସ୍ କରିବାକୁ ଦେବେବ
ଦାଖି ବୋଲି ଧମକ ଦେଲେ । ମହା ଗୋଲମାଳ ଉପରୁପାଇତ
ହେଲା । ତିଳକଙ୍କୁ ମଣ୍ଡପରୁ ଝେଲାଇ ଯିବାପାଇଁ ଅଭ୍ୟର୍ଥଦା
ସଟିତର ସମ୍ବାଦ ହୁକୁମ କରିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ କହିଲେ ମୁଁ
ଏଠାରୁ ଓଜ୍ଜ୍ଵାଳ ଯିବି ନାହିଁ । ଶେଷରେ ମାରପିଲା ହେବାକୁ
ଲୁଚିଲୁ । କଂଗ୍ରେସ ଭାଙ୍ଗିଲେ । ମଧ୍ୟମ ଦୟା ଲେବେ
ଗୋଟିଏ କନ୍ଦଭେନ୍ଦ୍ର ଡାକ୍ତାର ଏଣିକି କଂଗ୍ରେସ ପାଇଁ ଲିଖିତ
ନିଯୁମାବଳୀ ଥାର କରିଲେ । ଲୁଲ ଲଜନ୍ତରାୟ ଏହି
ସମୟାବୁ ମଧ୍ୟମର୍ମ୍ମୀ ଦଳରର ଯୋଗୁ ଦାନ କଲେ । ୧୯୦୮
ସାଲରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜରେ କଂଗ୍ରେସ ହେଲା । ତଳକ ନାଗର୍ବାର
ଠାର ଗୋଟିଏ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର କଂଗ୍ରେସ ଆନ୍ଦୋଳନ କଲେ । ତିନ୍ଦୁ
ଭେଣ୍ଟିମଣ୍ଡ ନାଗର୍ବାର କଂଗ୍ରେସ ମନା କଲେ ।

ପୁନର ଦରେ ତଳକ ବଜ୍ୟ ସଜ୍ୟ ବୁଲି ଘରନେଟିକ
ଆମୋଳନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ‘ନିଶ୍ଚା
ପ୍ରତିବେଧ’ ଅନ୍ତର୍ମାଳନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ତଳକ ଏହି ଅନ୍ଧୋଳନ ଦେଲା ସରକାରଙ୍କର ଅବକାସ
ନାଟକୀ ଭୃତ୍ୟଙ୍କ ସୁମାରିଲେବନା କଲେ । ସେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ
ଛୁନାରେ ମଦ ଅଫେର ଗଞ୍ଜର ପ୍ରଚୁର ଦୋକାନ ଥିଲା
ସେଠେରେ ଭାଲେଖିଆରେ ନେଇ ଛାଡ଼ା କରାଇଲେ ଏବଂ
ସେହିପରୁ ଛୁନକୁ କହାକୁ ଘରିବାର ଦେଲେ ନାହିଁ ।
ଗଭିଣ୍ଣିଦେଖ ଥିଲେ ଅସମ୍ଭବ ହେଲେ ଏବଂ ଦୋକାନ
ନିକଟରେ ଲେଜଙ୍କ ବାଧିଦେବକାର ଥିଲେ ମନ୍ଦିରର ନାହିଁ ।

ଧୂଳିଆତାରେ ବମ୍ପାରୁ ସ୍ଵାଦଶିକ୍ଷି ସମ୍ମିଳନ ଆହୁତ ହେଲା ।
ଖଣ୍ଡରୁଙ୍କ ନାମ ସହିତ ପାଇଁ ସ୍ଵାଦିତ ହେଲା । ଟରେ
ଅସ୍ମୀକୃତ ହେଲିର । ସମ୍ମ ବାହାଦୁର ଭେଳେଟିଟିର
ଯୋଗୀ ଚଳକଙ୍କ ଜଣେ ନୃତ୍ୟ କର୍ମ । ହେସଦ୍ରିପତି
ହେଲିଲ ।

ବିଶେଷ ପ୍ରାଦେଶିକ ସମ୍ପିଳନ ଶୈଷଣ୍ୟରେ ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳୀ
ତିଳକ ଆମୋଲକୁ ଏବଂ ଅଯନ୍ତେରୁ ବେଗାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
ପ୍ରଦେଶକୁ ଗମନକାଳେ ଏବଂ ଦେଶପ୍ରେମୋନ୍ଦାଦକାଣ୍ଡ
ଭାଷଣ ବଜୁତାମାନ ଘୃରଥତ୍ତରେ ଦେଖିବାକୁ ଲୁଚିଲେ ।
ବିଜ୍ଞାନଶତର ଏହି ସମସ୍ୟରେ କ୍ଷେତ୍ର ଦେଖାଯାଇଲେ । ବିଜ୍ଞାନ

ପଢିକାରେ ଏହି ଦିଶ୍ୟ ଦେନ . କେତେବୁଡ଼ିଏ ସମ୍ବନ୍ଧ
ଅଛିରୁଚି ପ୍ରବନ୍ଧ ବାହାରିଲ । ତଳକ ଧୂତ ହେଲେ;
ଏବଂ ମାଣ୍ଡାଲେ ଜେଳରେ ବନ୍ଦୀ ହେଲାଇ । ଗଭିର୍ମେଣ୍ଟ
ଛିକିଟ ନିଶ୍ଚାସ ମାରିବାକୁ ଫୁରସେହି ପାଇଲୋ ।

ଅନ୍ତରୁ କର୍ମ ତଳକଙ୍କର କର୍ମ ବନ୍ଦ କରିବ କାହାର
କମତା । ସେ ମାଣ୍ଡାଲେ ଜେଳରେ ବିଷ ସାହିତ୍ୟକ
ଅଲ୍ଲେଚନା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଯେଉଁ ଗୀତାକୁ ସେ ପିତାଙ୍କ
ନିକଟରେ ବାରମାର ପାଠ କରୁଥିଲେ ସେହି ଗୀତାକୁ
ଏହିଠାରେ ସ୍ଵୟମ୍ଭରେ ଆଜିଥରେ ପାଠ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।
ପାଇଁର ବନ୍ଦୁ ବର୍ତ୍ତ ଓ ମାତା ହପକ୍କୁ ଅନେକ ପୁସ୍ତକ ତାଙ୍କୁ
ବରସି କଲେ । ତାଠା ରହସ୍ୟ ମରହଟା ଭାଷାରେ ଲିଖିତ
ହେଲା । ଏହା ଅଜି ପୃଥ୍ବୀର ଗୋଟିଏ ଦିଶ୍ୟାତା ପୁସ୍ତକ ।

ମାଣ୍ଡାଲେ ଜେଳରେ ବନ୍ଦୀ ଥିବା ସମୟରେ ତଳକଙ୍କର
ସହଧର୍ମିଣୀଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧିତ ହେଲା କିନ୍ତୁ ତଳକ ଧୈର୍ଯ୍ୟ
ଏବଂ ସହଧର୍ମିତାର ସହିତ ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚାରେ
ଲାଗିଥିଲେ ।

୧୯୧୪ ସାଲରେ ତଳକ ପୁଣି ମୁକ୍ତି ଲାଭକଲେ ।
କେଣ୍ଟା ଧଂସାଦକ କର୍ମଶାର ତଳକ ପୁଣି ଦେଖା ଦେଲେ ।
ପ୍ରସରକାରୁ ଗୀତା ରହସ୍ୟର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଫେରାର ଦେଲେ ।
ବାହା ପୁସ୍ତକାକାରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ଦୁଇ ତଳକ
ସ୍ଵାଧୀନ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ପୁସ୍ତକର କେତେକ ସହସ୍ର ନିଃଶ୍ଵେତ
ଚିତ୍ରଭାଗଙ୍କାରେ ।

ପୃଥ୍ବୀର କୁରୁଷେଷି ଶୁଦ୍ଧ ଅରମ୍ଭ ହେଲା । ତଳକ
ଦିଗାଟିଏ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ପଦ ଲେଖିଲେ ଏବଂ ଲୋକମାନଙ୍କୁ
ବୃଦ୍ଧିଶ ସରକାରକୁ ସହାୟ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅମ୍ବଣ
କଲେ । ୧୯୧୪ ସାଲରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜରେ ଉପେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ବସୁଙ୍କ
ପ୍ରତିରୁଦ୍ଧରେ କଂଗ୍ରେସ ବର୍ଷିଲା । ଏହି ସମୟରେ ମିଶ୍ରେ
ଅନିବେଶୀଶ ଶକ୍ତି ଶକ୍ତିରେ ଅବଶ୍ରାନ୍ତିହେଲେ ।
ଅନିବେଶୀଶ ତଳକଙ୍କ ଦଳର ବୃଦ୍ଧି ଏବଂ କୃତକାର୍ଯ୍ୟତା
ନିମନ୍ତେ ସମସ୍ତ ଆମ୍ଭୋଜନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତଳକ
ଓ ଶୋଖଲେଙ୍କ ବିବାଦ ଉପରେ ହେଲା । ତଳକଙ୍କ ନାମରେ
ଅଧିକାର ଏହି ଯେତେ ବୃଦ୍ଧିଶ ଶାସନରେ ରହି ବାହାରରେ ସମ୍ପତ୍ତି
ସ୍ଥାଧୀନତା ପ୍ରଗ୍ରହ କରିଅଛନ୍ତି ଏବଂ କାର୍ତ୍ତିକୀଯ ବର୍ଜନ
ପାଇଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମତ୍ତାରିଅଛନ୍ତି । ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଲେଙ୍କର
ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା । ତଳକ ତାଙ୍କର ସାଭାବିକ ଶକ୍ତି ଶକ୍ତି
ଅନ୍ତରୀଳରେ ଲାଗିଲେ । ଏହିସମୟରେ ସେ ସେନା
ଧାରାର କମିଶନ ଓ ଭାରତାୟ ସେନାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି
ତୁଳ୍ୟ ବ୍ୟବହାର, ସରକାର ପ୍ରତ୍ୱତି ବିଷୟ ଦେନ ଅନ୍ତରୀଳ
କରୁଥିଲେ ।

୧୯୧୫ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାଙ୍କରେ ମିଶ୍ରର (ରତ୍ନମାନ ଇର୍ଚର) ଫେବୃରୀ
ସାହେତିରୁର ବମ୍ବେରେ କଂଗ୍ରେସ ହେଲା । ସଙ୍ଗେ ସଂଜ୍ଞ
ତଳକଙ୍କର All India Home rule League ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏହା ଦେନ ସେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ଗୁରୁଆତ୍ମେ
ବୁଲି ବୁଲି ସବୁ ସମୀଚିମାନ କରାଇଲେ ।

ତଳା ଏହି ଭୂମିରେ କଂଗ୍ରେସରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସ୍ତାବ
ଉପସ୍ଥାପିତ କଲେ । ପୁରୁତନ ଗଜନେତିକ ଫଲ୍ଲାପଳ
କଂଗ୍ରେସର ନେତର ନିୟମାବଳୀର ଅଧୀନ ନ ହୋଇ ପଢ଼ଇ
ଜଣ ସଭ୍ୟ କଂଗ୍ରେସକୁ ପଠାଇବାର ଅଧୀକାର ହେବାର ବେଳ
ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ । ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହି ସେ ଏହାଦ୍ୱାରା
ଯେଉଁ ମାନେ ବୃଦ୍ଧିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ରହି ସ୍ଵରକ ଲଭିତ
ଆସ୍ତା ରଖନ୍ତି ନାହିଁ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଯୋଗ ଦେଇ ପାରିବେ ।

ଏହା ଅରବର୍ଷ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୯୧୬ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାଙ୍କରେ ବେଳ
ଗତିରେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ପ୍ରାଦେଶିକ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ମଧ୍ୟ ହେଲା । ତଳକ
ନିମାଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତାବର ପୁରୁଥି ପାଇ କଂଗ୍ରେସରେ ପୁଣି ଯୋଗ
ଦେବାଯାଇଁ ଇଚ୍ଛାକଲେ । ଏଥରେ ତଳକଙ୍କର ନିଜ
ଅନୁତରବର୍ଗ ତାଙ୍କର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଥିଲେ ।

ଅହୁମିଦ ନଗରରେ Home Rule ହୋମରୁଲ
ନେଇ ତଳକ ଯେଉଁ ବଜ୍ରତାମାନ ପ୍ରଦାନ କଲେ
ତହୀରେ ସେ ଅଗ୍ରଧୀ ବୋଲି ସାବ୍ୟସ୍ତହେଲେ
ଏବଂ ତାଙ୍କଠାରୁ ଜାମୀନ ଆବାୟ କଷାଗଲ ।
ଦାଇକୋଟରେ ଅଧିକାର, ହେବା, ପରି ଜାମୀନ ଫେରା
ଦିଅଗଲା ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀରେ କଂଗ୍ରେସ ବହିଲ । ତଳକ ହୋମରୁଲ
ଅରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ସାହେତ ଅମିକାତରଣ ମଜୁମଦାର
ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଭରତବର୍ଷ ଏକିକ ସାୟୁଜଣାପନ
ପାଇବା ଉଚିତ, ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବୃଦ୍ଧିଶ ପ୍ରଜା
ସମାନ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଉଚିତ, ଏହି କଥା ପ୍ରକାଶ
କରିଥିଲେ । ଏହିଠାରେ ତଳକ ଅଭି କେତେକଙ୍କୁ
ସଙ୍ଗରେ ଦେନ ହୁନ୍ତୁ ମସଲମାନ କୌକ୍ ପାଇଁ ପ୍ରାଣଘର
ନୃତ୍ୟ କରିବାରେ ମୁହଁତ ହେଲେ । ମସଲମାନମାନେ
ତଳକଙ୍କର ବୃଦ୍ଧିକାରୀୟ ଦେଖି ତଳକଙ୍କୁ ପରାଂପରା କରିବାକୁ
ଲାଗିଲେ । ଏହା ଦେଖି ସମସ୍ତ ପ୍ରାଦେଶିକ ସନକାର
ହୋମରୁଲ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅନ୍ତରୀଳ ଉପରୁତ୍ତ କଲେ ବିଶେଷତଃ
ପଞ୍ଚାବ ଏବଂ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସରକାର, ମାନ୍ଦ୍ରାଜସରକାର ମିଶ୍ରେ
ଦେବସାମ୍ବାଦ; ଆରଟ୍ରେଲ ଏବଂ ଓ୍ଯାନିଆକ ଭୁଟ୍ଟି ଉତ୍ତିକାମଣ୍ଡ

ତାରେ ବନୀବଳେ । ତିଳକ ଏମାନଙ୍କରମୁକ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଶୁଣୁଥାଏ ଅନୋଳନ ଉପସ୍ଥିତ କଲେ । ମିଶ୍ରସ୍ଵ ବେସଖ ମୁକ୍ତି ଲଭିବଳେ । ୧୯୬ ସାଲରେ କଲିକତାରେ ସେ ପ୍ରେସଟେଲ୍ ହେଲେ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀ କଂଗ୍ରେସ ପୂର୍ବରୁ ବିଲ୍ଲଚର ଶାଶ୍ଵତେବୁ ସମ୍ବାଦ ଶୁଣୁମନ୍ଦିରା ଶୁଣିଥିଲା । ଏହି ଶାଶ୍ଵତେବୁର କାଟିମାନରେ ଜାନିଲ ସଭ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଭାବିବିବରେ ଥିଲେ ଏବି ମେଷ୍ଟିଲ ମାର୍ଦ୍ଦ ପ୍ରକୃତିକର ଅତ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସେ ଶାଶ୍ଵତେବୁ ସଭ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଗେଟ୍‌ଏ ପଦ ଦୋଇଥିଲେ ଯାହାକ ଭାବିବର ଅକାଶାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଥିଲା । ସେ ପ୍ରସାଦ କରିଥିଲେ ଯେ ଭାବିବର ଶାସନଭାବ ବିଟନ୍ ଏବି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ Colony ଭାବରେ ନ୍ୟୁନ କରିବାରେ ଯଦି ଏଥିଗାଇଁ କିମ୍ବା କ୍ଷେତ୍ରର ଦ୍ୱାରା ଭାସାହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା କରିବା ଉଚିତ । ଏହି ତିତି ଦେବଯେଶ୍ଵର ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ହଷ୍ଟରେ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଏହି ପଦ ବିମ୍ବନିଲାର ଭୁତପୂର୍ବ ସମ୍ବାଦକ ହରିମାନ ମାହେବଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଦେଲେ ଏବି ଏହା ବିମ୍ବନିଲରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ।

କଂଶିଭାବିବାଶୀମାନଙ୍କୁ ଯେତେରୁ ଏବି ପଦ ଲେଖିଥିଲେ ଏବି କିନ୍ତୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେବାତ୍ମାରୁ ସେ ଏଥରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ଭାବିବର ସମସ୍ତ ପ୍ରସକ ଲେକଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇଥିଲେ । ବଜା କଂଶି ପ୍ରସାଦର ପ୍ରକୃତ ଶୃଦ୍ଧିମ ବୁଝି ନ ପାର ଭକ୍ତ ପ୍ରସାଦକୁ ଅପ୍ରଭାବ ସନ୍ଦର୍ଭ ଦେଇ ଥିଲେ । ଭାବିବର ସମ୍ବାଦ ଶାସନ Responsible Government ହେବ ଏହା ଭାବିବର ସେ ଥର, ଦାସ, ବୋଜାରୀ ପ୍ରକୃତ ମୁଣ୍ଡ ହୋଇଗଲେ ଏବି କଂଗ୍ରେସର ପ୍ରସାଦପ୍ରତି ଧାନ ଦେଲେନାହାଁ ।

କଂଶି ପ୍ରସାଦ ।

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଦିଶିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସାରରେ ଲେକି ନିବାଚନ ସଭ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ଅଧିକ ହେବ ଏବି ଏହାମାନଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସମସ୍ତ ଦିଗ୍ବିଳନାର ଭାବ ଦିଆଯିବ ଏହାହିଁ କଂଶିଭାବର ପ୍ରସାଦ ଥିଲା କିନ୍ତୁ ଏହି ପରବର୍ତ୍ତନ ଭାବିବିବରକାରଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସମ୍ବର୍ତ୍ତର ପରିଚିତ ହେବ କି ନା ଏହି ବିଷୟରେ ସେ କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ ନ ଥିଲେ । କଲିକତା ପ୍ରେସରେ ଲେକଙ୍କ ପ୍ରକାଶରୁ କଂଶିଭାବ ସମ୍ବାଦ ରକ୍ଷାକାର କଂଶି ପ୍ରସାଦ ମଧ୍ୟରେ ଯାହା ଏବି ଯେତିକି ଭାବିଥାଏ ପ୍ରହାଣ କରିଗଲା ।

୧୯୬ ସାଲରେ ବିଲ୍ଲଚରେ ଭାବିବିବର ମଂଶେଗୁପାହେବ ଭାବିବିବରୁ ଅପିଲେ । ବିମ୍ବନିଲରେ କଂଶ୍ରେସର ଧିଶେଷ ଅଧିବେଶନ ହେଲା । ମଧ୍ୟମାନଙ୍କ ଲୋକଙ୍କ ଏବି କଂଶ୍ରେସର ପ୍ରସାଦରୁ ପ୍ରକୃତ ପରିବର୍ତ୍ତନାମାନ ଜ୍ଞାପନ କଲେ । ଭାବିବରେ ଦୁଇଦଳର ସ୍ଥିତିହେଲେ ।

ମଂଶେଗୁ, ଚେମସଫୋଡ଼କ ପ୍ରସାଦକୁ ଅଧିକ ଭଲ ବୋଲି ପ୍ରହାଣ କରିଥିଲେ । ସଭାପତି ଦ୍ୱାରିମାନ ମଂଶେଗୁ, ଚେମସଫୋଡ଼କ ପ୍ରସାଦକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦୟରେ ପ୍ରହାଣ କରି ନ ପାର କଂଶ୍ରେସ ପ୍ରସାଦ ଅନୁଯାୟୀ ଚନ୍ଦ୍ର ପରିବର୍ତ୍ତନାମାନ ଜ୍ଞାପନ କଲେ । ଭାବିବରେ ଦୁଇଦଳର ସ୍ଥିତିହେଲେ । ବିଲ୍ଲଚରୁ ଦୁଇଦଳର ଲୋକଙ୍କ ଚେମସଫୋଡ଼କରେ ଗୁରୁତ୍ବରେ । ୧୯୬ ସାଲରେ ଦିନ୍ତିରେ କଂଶ୍ରେସ ହେଲା ଏହା କମେର କଂଶ୍ରେସଠାରୁ ଅଛୁର ଟିକି ଏ ଅଗ୍ରଭାଗୀ ହେଲା ଏହି କଂଶ୍ରେସ ସି ଆର ଦାସଙ୍କ କଂଶ୍ରେସ ନାମରେ ବିଜ୍ଞାତ । ପଣ୍ଡିତ ମଦନ ମୋହନ ମାଲିଶ୍ୟ ଏଥିର ସଭାପତି ଥିଲେ ।

ତିଳକ ଏହି ସମୟରେ ତିରଳ ମନ୍ଦିରମାରେ ତିରଳ ଯାଇଥିଲେ । ଏରେ ତେମୁଠେଶିନରେ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ସେ ବିଲ୍ଲଚରେ ବିଟିଶ କଂଶ୍ରେସ କମିଟିକୁ ଦ୍ୱାରା ଜୀବାୟୁ କଂଶ୍ରେସ ସହିତରେ ସମାଜ ହେବାଗାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଏବଂ ସେଥିରେ କୁତକାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ଇଶ୍ରୀଥ କାଗଜର ପୂର୍ବର ଏକଟର ଖୋଲକୁ ସାହେବଙ୍କ ବାହାର କରିଦେଇ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟମତ୍ତନ୍ ଏବଂ କେଳକାରଙ୍କ ସମ୍ବାଦକା ଓ ସମ୍ବାଦକ କଲେ ।

ତିଳକ ବିଲ୍ଲଚରୁ ଫେରିଥାଏ ୧୯୬ ସାଲରେ ଅମୃତରପ କଂଶ୍ରେସର ଯୋଗଦାନ କଲେ । ମଂଶେଗୁ ପ୍ରସାଦକୁ ଆଶୀର୍ବାଦରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଗଲା । ଅମୃତରପ କଂଶ୍ରେସରୁ ଫେରିଥାଏ ତିଳକ ପୀତିତ ହେଲେ । କେତେକ ଦିନ ଏହିପରି ଅଭ୍ୟାରେ ଜଳ । ଅବଶେଷରେ ସନ ୧୯୦ ସାଲ ଜଳର ମାତ୍ର ୩୯ ଟାରିଫରେ ୨୪୪ ମିନିଟସମୟରେ ଏହି ମହାବୀରଙ୍ଗର ତୀରୋଧାନ ହେଲାଲା । ଧନ୍ୟ ତିଳକ ତୁମେ ଦେଶଗାର୍ଜ କଣ ନ କର ଯାଇଛନ୍ତି । ସ୍ଵାନ ଦତ୍ତଭାଗ୍ୟ ଅମୂଳମାନଙ୍କୁ ଧୂକ ।

ତିଳକଙ୍କ ଚରିତ

ଶୁଣ —

1. ଶାରୀର ସ୍ଵଦେଶାନ୍ତରିଗ — ଏଥିନି ଭିତ୍ତି ସମସ୍ତ ଦ୍ୟାଗ ଓ କଣ୍ଠକୁ ନିର୍ଭିକାରିବାରେ ବରଣ କରିବା ।
2. ତାଙ୍କର ନିଷଳକ ସଧ୍ୟ ଚରିତ ଦୋଷ — (୧) ତାଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତିକାରି ଦୟାବିଦ୍ୟାନତା ।
3. କୁଦୁ କୁଦୁ ଦିଷ୍ଟିର ସହାୟକାରୀ ତାଙ୍କର ଧରିବାରେ ବିଦେଶରେ, ଲୋକମତକୁ ନିଜର ଅନୁଭବରେ ରଖି ଥାଇ ନଥିଲେ । ପ୍ରକୃତ ନେତା ହେବା ପରିରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ଦୂରକାଳତା ।

ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ

ଭାରତୀୟ ଶିଳ୍ପ

ପୂର୍ବ ପ୍ରକାଶିତ ଛାତ୍ରରୁ ।

୪—ନଗର କିମ୍ବା ଟାଉନ୍‌ସ୍-ଯେଉଁ ଠାରେ ଥନେକ ଲୋକର
ବିପରୀତର ବଜାର; ବଢ଼ି ବଢ଼ି ବାସ ଘର ସହିତ ଘୋଡ଼ା,
ହାତୀ ପ୍ରଭୃତି ରହିବାର ଅସ୍ଥାବଳୀ; ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଥନେକପ୍ରକାର
ଶୁଦ୍ଧର ମନ୍ଦିର, ମଠ, ପାଠ୍ୟାଳୀ, ଚିକିତ୍ସାଳୟ, ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
ସାଧାରଣ ଉପକାରୀ ଗୁଡ଼ମାନ ଥାଏ; ବେପାର ଓ ଶମଜାବି-
ମାଳନ ନିକଟରେ ବାସ କରନ୍ତି, ସ୍ଥାନଟି ମଧ୍ୟମୁଲରେ
ହେଉଥିବ, ନଦୀ କିମ୍ବା ସମୁଦ୍ର ନିକଟରେ ହେଉ ବା ନ
ହେଉ ଜଳର ସୁବିଧାସତ ତିନିହୟାରିଲୋକର ବସ ବାସ
ହୋଇଥିବ ତାକ ନଗର [town] କହନ୍ତି ।

୫—ପୁର ବା ପାଟିଶା [City] ଯେଉଁଠାରେ ବଡ଼,
ଧନୀ ଜମିଦାର ଓ ଧନୀ ମୌହାଜନ ଥାଏ; ଯେଉଁଠାରେ ନାନା
ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ ବାସ କରନ୍ତି, ଯେଉଁଠାରେ ସ୍ଥାନ ଓ
ଅହାରପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଜଳର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥାଏ ବା ଗୋଟିଏ
ଆଏ; ଯେଉଁଠାରେ ଭୂମିଶ ନିମନ୍ତେ ମରଦାନ [Park]
ଆଏ; ଯେଉଁଠାରେ ସାଧାରଣ ସଭାଗୁଡ଼ [public Half]
ଆଏ; ଯେଉଁଠାରେ ଧର୍ମ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ନେଇ
ବକ୍ଷୁତା ଦିଅ ଦ୍ଵାରା; ଯେଉଁଠାରେ ବିଗୁରାଳୟ, ବିଦ୍ୟାଳୟ,
ଆଏ; ଯେଉଁଠାରେ ପଦାତିକ ଓ ଅଭ୍ୟାସେହି ଚୈନ୍ୟମ ନିଜର
ଗମନାଗମନ ନିମନ୍ତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଉସାରିଆ ବାଜାରଥମାନ
ଆଏ; ଯେଉଁଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ହାଟ ବସି ସମସ୍ତପ୍ରକାର ପଦାର୍ଥ
ମୁଳ ଓ କୃତିତ୍ବ ବିଳାସ ନିନିଷ ଥାଏ, ଯେଉଁଠାରେ ମଧ୍ୟେ
ମଧ୍ୟେ ଫାଙ୍କା ଛାନ ଛୁଟ ଦିଅ ହୋଇଥିବ, ଯେଉଁଠାରେ
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୟାର ଓ ନାନାଜାତି କାରିଗରମାନଙ୍କରେ
କାରଖାନା ଥିବ; ଯେଉଁଠାରେ ବିଭିନ୍ନ ଛାନମାନଙ୍କରେ
ଢାଳା ନିମନ୍ତେ ଦେଉଳ ଥିବ ତାହା “ପୁର” ନାମରେ
କଥିତ ଅଛେ ।

୭ । କଣ୍ଠକ ବା କ୍ଷତକ:—ଯେଉଁଠାରେ ଅସମ୍ୟ ଲୋକଙ୍କର ବାସ ଥାଏ ତାକୁ “କଣ୍ଠକ” ଶ୍ରାମ କହିନି ।

୭। ଖବତ—ଯେଉଁ ଗ୍ରାମ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ନଗର (town) ନିକଟ ଅଟେ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେହ ବ୍ୟକ୍ତିଗତୀୟ ଶାଦ୍ୟ ଓ ଅଜ୍ୟାନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଛାଇ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଟାଙ୍କନଟିକୁ ଯୋଗାଏ ତାକୁ “ଖବତ” ଗ୍ରାମ କହିଲା ।

୮ । ଶିବିର—ଯେଉଁଠାରେ ପ୍ରଥାନବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କର ସହଚର ସହ ନଗରର ଅଳ୍ପଦୂରରେ କହିଦିନପାଇଁ ବାସ କରିଥାନ୍ତି ତାଙ୍କ “ଶିବିର” କହନ୍ତି ।

୯। ସେନାମୁଖ—ଯେଉଁ ଠାରେ ସୁନା, ରୂପା, ଓ କାରୁଦର କାରଖାନା ଆଏ ଏବଂ ତାକୁ ପହଞ୍ଚଦେବାନ୍ଧିମନ୍ତ୍ରେ ସୈନିକ (military) ବା ସାଧାରଣ (civil) କର୍ମଚାରୀ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି ତାହାକୁ “ସେନାମୁଖ ” କହନ୍ତି ।

୧୦ । ମଠ ବା ଛତ—ଦୂରନଗର (town) ବା
ପ୍ରଥାନ ଦୂରନଗରମଧ୍ୟରେ ଯେ ଘର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପଥକମାଳକୁ
ଅଳ୍ପମୟ ନିମନ୍ତେ ଆହାରପତ୍ର ବିଶ୍ଵାମୟାକ ଦୀପନ୍ତ୍ର ତାହା
ମଠ ବା ଛତ ନାମେ କଥୁତ ଅଟେ । ଦଶିଣ ଭାବତରେ
ଏହାକୁ ମୁସାଫିରଖାନା କହନ୍ତି ଓ ଉତ୍ତର ଭାବତରେ
ସରେଇ ଘର କହନ୍ତି ।

୧୧। ରାଜ୍ୟଧାନୀ—[ରାଜୀନାଥ୍ୟୁନ୍ନେ ଅସ୍ତିତ୍ବ] ଯେଉଁ-
ଠାରେ ରାଜା ବା ସମ୍ରକ୍ତ ଓ ଯେଉଁ ଠାରେ ବହୁଲୋକ
ବା ସମ୍ରକ୍ତ ଏବଂ ଯେଉଁ ଠାରେ ଅନେକ ଶିଳ୍ପିକାରୀଙ୍କା,
ବିଦ୍ୟାଳୟ [School] ଅଧ୍ୟକ୍ଷଣଶାଳା [College]
ଚିକିତ୍ସାଳୟ [Hospital] ଓ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ରହିବା
କିମ୍ବେ ଘର ଆଏ ତାକୁ ରାଜ୍ୟଧାନୀ କହନ୍ତି ।

ପୁର ଅପେକ୍ଷା ଶନ୍ତିମା ଦେଖି ନିଶ୍ଚପଦ ହେବା ଅବଶ୍ୟକ
ଅଟେ । କାରଣ ଏଠାରେ କି ଶନ୍ତିମାରେ ଗଜା, ପ୍ରଥାନ
ମନ୍ଦୀ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପରମର୍ଶଦାତା, ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ କର୍ମଚାରୀଙ୍କରେ
ବାସ କରନ୍ତି । ଶନ୍ତିମାରେ ନାନାପ୍ରକାର ସୁବିଧା ରହିବା
ଉଚିତ ଅର୍ଥାତ୍ ଖେଳଯତ୍ତା, ନାଟଶାଳା, ସମ୍ବର୍କୁଳ
ହୋଇଥିଲେ ବନ୍ଦର [Harbours] ଓ ବନ୍ଦର [
[light house,] ନିଷାକୂଳ ହୋଇଥିଲେ ଜାରିଆ-
ମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ବାସସ୍ଥାନ, ଜର୍ବର (ପଥର ବିହାବା ବ୍ୟକ୍ତି)
ମାନଙ୍କର ପୃଥକ୍ ଘର, ରେସମ ମହାଜନମାନଙ୍କପାଇଁ ପୃଥକ୍
ଘର, ଲୁହା ପ୍ରକୃତ ନାନାପ୍ରକାର ଧାତୁ, ରଣ କାଠ ଓ
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୃହ ବ୍ୟବହାରୀୟ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କର ବେଗାର,
ସାପ୍ରାହିକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମେଲା ବା ହାଟ ବିଷବା ନିମନ୍ତେ
ସ୍ଥାନ, ପୈନ୍ଦମାନଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ, ବୃକ୍ଷଗଣେ ସୁନ୍ଦର
ପାତାର ଓ ଜାହାରପରିଣା ଆର ସୁନ୍ଦରକୁର୍ବ ପରି ହେ ଇଥିର,
ଏବଂ ଜଳ ଯୋଗାଇବାର ସୁବିଧା ଥିବ । ଧରବଣାୟ
ଡ୍ରୋଜବଜଳ କୁତ୍ “ଚତୁର୍ବେଶସ୍ତି କଳାନିଧି” ନାମର ସୁନ୍ଦରରେ
ବର୍ଣ୍ଣନ ଅଛି ଯେ ପ୍ରଥାନସ୍ତରରୁ (Capital city)
ଦେଖିବା ପରିଷାର ଲଜ୍ଜ ଯୋଗାଇବା ଉଚିତ ଅଟେ ।

୨୨ । ରେଚେର—ଯେଉଁଠାରେ “ଗ୍ରେଟିଜାତିମାନଙ୍କର କେତେବୁଡ଼ିଏ କୁଟିଅଥର ଆଏ ତାକୁ “ପେରେର” ଗ୍ରାମ କହୁଣ୍ଟା ।

ମାନସାର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁରୁଷାଳକର ମହିମାନେ ସମ୍ମୁଖୀରେ ନିଯୁମପଦ ବର୍ଣ୍ଣନ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି ଯର୍ତ୍ତିର ପ୍ରମାଣମାନ ଅଜିଷ୍ଵଳା ପୁରୁଷଙ୍କ ଗ୍ରାମ (village) ସହର, (town) ପୁର (City) ରଜଧାନୀ (Capital) ମାନଙ୍କରେ ପରିଲାପିତ ତୁମ୍ଭ ଏକ ବିଶେଷତବ୍ରତେ ମଧ୍ୟ ନିଯୁମପଦ ବର୍ଣ୍ଣନ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି ଯେ, କିଥିରୁଥିବେ ଘର (House) ବଙ୍ଗଳା (bunglow) ପ୍ରତ୍ଯେକି ମୀଳ, ଘେମାନ୍ତିକର ଉପଯୁକ୍ତ ଅଧିକାର (Furnitures) ସହିତ ଶାସ୍ତ୍ରାଂଶୁ, ଗଲି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଵର୍ଗଧାମଙ୍କ ସହ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ ଏ ସବୁର ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେତେବୁର ଦେଖାଯାଏ, ତହରେକି ବିଜ୍ଞାନ ବା ବିଦ୍ୟ କୌଣସିଗ୍ରାମ ବା ସହର ଯେତରବାରେ ପ୍ରଯୋଗ କରି ଦ୍ୱୟାକ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଏହା ନ ହେବାର କାରଣ କୌଣସିପ୍ରକାରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ଯାଇ ନ ପାରି । ଶିଳ୍ପାଙ୍କାରିଗଣ ନିଶ୍ଚିତ୍ରେବେ ହିରିକରି ଯାଇଅଛନ୍ତି ଯେ ଗ୍ରାମ, ସହର ଓ ମନୁଷ୍ୟାଙ୍ଗ୍ୟୋଗୀ ବାସହୀନମାନ ଉଗ୍ର ଯାଗାର ହେବା ଉଚିତ, ଯେଉଁ ହୀନରେ ଜଳ ଯମା ନ ରହ ଫମେ ନିର୍ଭାଗକୁ ଗଡ଼ି ଯାଇଥିବ; ଏହା ଧର୍ଯ୍ୟ ଅଧ୍ୟାତ୍ମରେ ଭୂତତ୍ସମ୍ବାଦେ ବର୍ଣ୍ଣନ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅଧିନିକ ସମୟରେ ଏ ସମସ୍ତ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନ ରଖି ଗ୍ରାମ ଓ ସହର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବାରୁ ଝାନାହବରେ ନାନାପ୍ରକାର ଅସୁରିଧା ଓ ଅସ୍ତ୍ରୀୟ ଭୋଗ କରି ଏମ୍ବିଧାଳୁକୁ ଅବ୍ୟାହକ କରରେ ସପୀତିତ ହୋଇ ନାନା ଭବେ କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ପାଠକମାନେ ପୁରୁଷାଳକର ନିଯୁମାନସାରେ ଏହା ସହିତ ହଟା ନାନାପ୍ରକାର ସହର ନକ୍ଷା [town plan] ଦେଖି ଯଥେଷ୍ଟ ବେଳି ମନେ କରି ସମ୍ମୁଖୀ ହେବେ ଏବଂ ଗ୍ରାମ (village) ବା ସହର (town) ଏକଭବେ ସହର (town) ନକ୍ଷା (plan) ପରି ହେଉଥାଏ ।

ମାନସାରର ୧୯ ଓ ୨୦ ମ ଅଧ୍ୟାତ୍ମରେ ଏହି ପ୍ରଥାନ ଭଲ ନିଯୁମାନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିଳ୍ପାଙ୍କ ସହ ମେଳ ଅଛି, ଯାହା କି ସରେ ବର୍ଣ୍ଣନ କରି ହୋଇଅଛି । ନାମିକାଗମନସାରେ ଚରିଦସ୍ତକାର ଟାଉନପାର୍କ ନକ୍ଷା ଦ୍ୱୟ, କିନ୍ତୁ ମାନସାରରେ ଅଠସତକାର ବର୍ଣ୍ଣନ କରିଅଛନ୍ତି । ଏହି ଅଧ୍ୟାତ୍ମର ଜ୍ଞାପକାର ଦିଅ ହେବ ଯାହାକ ମାନସାର ଶିଳ୍ପର ଦିଅ ହୋଇଅଛି । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧେ ମୟୁମତ ଓ କାଶ୍ୟପ ନିଯୁମାନଙ୍କ ଶିଳ୍ପର ଅନ୍ତର ପ୍ରଭାବ ଦେଖାଇଅଛନ୍ତି ।

. ନାମ ଓ ସହରର ଆକାର (Name and formation of town) ଅବସ୍ଥାନୁସାରେ ମାନସାର ଶାସ୍ତ୍ରର ନାନାପ୍ରକାର ଟାମ ଓ ସହରମାନଙ୍କର ନାମ ଦିଆ ହୋଇଅଛି । ନିମ୍ନଶାକରୁ ଜଣାଯିବ ଯଥା—“ବର୍ଷେଧଦ୍ଵାରା ଗ୍ରାମବିନ୍ଦୁରେ ଲକ୍ଷଣଶାସ୍ତ୍ର ମର୍ଗତଃ, ଦଣ୍ଡକଂସବେଶାତୋର୍ବଦ୍ବୁ ନନ୍ଦାବର୍ତ୍ତଦ୍ଵାରା ଭଦ୍ରକମ୍ । ସ୍ଵର୍ତ୍ତିକଂ ପ୍ରସ୍ତୁରଂ ଚେତ କାର୍ମ୍ମିକଂ ଚ ଚର୍ମମୁଖଂ ଏବଂମୁଖବିଧଂ ପ୍ରୋକ୍ତଂ ତତ୍ତ୍ଵରୁ ପେଶ ସଜ୍ଜିତମ୍ ।” ୧୯ ଅକାର “ଦଣ୍ଡକ” ନାମେ କଥୁତ, ଯୁ ଅକାର “ସବୋତ୍ତବଦ୍ରବ୍ଦି” ନାମେ କଥୁତ, କିନ୍ତୁ ଅକାର “ଭଦ୍ରକ” ନାମେ କଥୁତ, ମୁ ଅକାର “ବ୍ରତ୍ତିକ” ନାମେ କଥୁତ, ତୁ ଅକାର “ପଦ୍ମକ” ନାମେ କଥୁତ, ଗ୍ର ଅକାର “ଚତୁର୍ମୁଖ” ନାମେ କଥୁତ ଅଛେ ।

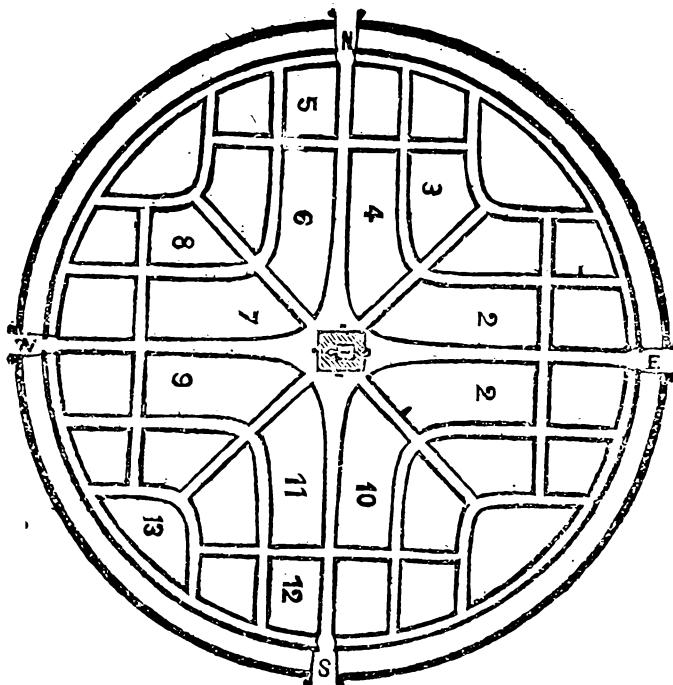
ମାନସାର ଶିଳ୍ପାଙ୍କାନୁସାରେ ଶ୍ଲାକଟି (Site) କିମ୍ବା ବିଭକ୍ତ କରି ବୋଇ ବଜ୍ରପଥ, ଗଲି, ମନ୍ଦିର ଓ ଦୂର, ହୃଦୀତିଗାର୍ଭ ଦିପତିତବ ବିହିତ କରାହେବ ତାହା ନିମ୍ନ ଶ୍ଲାକରୁ ଜଣାଯିବ ।

“ଚରୁରସ୍ତାବୁତଂ କୁର୍ବା ସମତାରେମଥାପିବା, ଚରୁରସ୍ତାମୟୁତଂ ବପ୍ରଂ ତଦାହୃତିକମେବବା । ଏବଂ ଦ୍ଵିତୀତ୍ୟଂ ବାପି ପଞ୍ଚବିଧ୍ୟାମଥାପିବା; ତେୟମନ୍ତାଗ୍ରହ୍ୟା ବୀଧୀତୀ ନକୁର୍ମୁଦ୍ରାଥ କଳ୍ପିଯୁର୍ । ତଦେବ ତୁର୍ଥତ୍ ମଧ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାସ ସମନିବହତଃ; ଏକବ୍ରଦ୍ଧି ତ ଚରୁଷ୍ମଦଂ ଚ ଦଶ୍ମ ରଥଃ ବିଦ୍ୟାକଳକମ୍ । ମଧ୍ୟରଥାକୁତାମାରୀ ଚ ପକ୍ଷମେକଂ ଚଦାତ୍ମୟଃ; ମୁଖନିର୍ମାଦ୍ରିଦ୍ଵେ ପକ୍ଷମ୍ବାହ ଗ୍ରହତାରଂ ତ ଦିଶୁକମ୍ ।

ଚରୁଷ୍ମଶତର୍ଦଶଦଶଂ ବା ଶ୍ଲୁକ୍ତ୍ୟା ତଦରୂପ ସ୍ଥେନ୍ତଃ; ବିଶ୍ରାଦତିଶୁଣଂ ବାଥ ସିଶୁଣଂ ବା ତଥାହୃତମ୍ । ପୂରତଃ ପରିତେ ବାହେୟ ସ୍ରୀମତଃ ତୁ ନ କାରିଯେତ; ଚରୁର୍ବାରଂ ତୁ ସଂକଳ୍ପଦଂ ଦୂରାଦିଷ୍ଟୁ ତତ୍ତ୍ଵଶୁଣୁ । ଉପଦ୍ଵାଶେନ୍ଦ୍ରବଜ୍ରୀଯ୍ୟା ଦିଷ୍ଟ ଧୂଷ୍ମଦଂ ଚ ପଶ୍ଚିମେ; ତତ୍ତ୍ଵାଗ୍ରମସ୍ତ ବିଦ୍ୟାବାପି ବର୍ଗଶ ଚ ପଦେ ତଥା । ମିଥେତେବ ପଦେ ବାପି ବିଷ୍ଟ ମର୍ତ୍ତ୍ତି ଯୀଥେଷ୍ଟତଃ; ବାଶାନେ ଶଂକରଃ ଶ୍ଲାପ୍ୟଃ ପର୍କାନ୍ତେ ରୈତେ ତଥା । ଅନ୍ତର୍ବାପି ବିଦ୍ୟାବାପ ଯୀଥେଷ୍ଟଂ ଶିବମ୍ବୀକଂ; ଏତଭୁଗ୍ରମ ମେଜୁକ୍ତ ଭୂଷ୍ମଶାରାଂ ତୁ ଯୋଗ୍ୟକମ୍ । ଦ୍ୱାଦଶଶିବିପ୍ରଥମେବା ଚରୁବିଂଶତିଭୂଷ୍ମରେତଃ; ପ୍ରୋତ୍ତବୁଦ୍ଧି ପାତ୍ରେବା ଅସ୍ତ୍ରାଭୁବ ଶିତଂତୁବା । ଶିତଃତ୍ ଦ୍ୱିଜତେଜେବା ଦ୍ୱାଦଶଂ ଚେତ ମୌନିଲାଃ; ବିନାପ୍ରତିର ସବ୍ରତ ବା ନନ୍ଦ୍ୟତକ ଗ୍ରାମରିତଃ ।”

ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଥମ ଅଂଶକାର ସହର ନକ୍ଷା (town plan) ଯଥାକ୍ଷମେ ବର୍ଣ୍ଣନ କରି ଦେବ ।

୧—“ଦଣ୍ଡକ” ଅଂଶର ସହର ନକ୍ଷା (town plan] ନିମ୍ନରେ ରଖାଯାଇଛି ।

ସାଧାରଣତଃ “ଦଣ୍ଡକ” ଅକାରଗ୍ରାମରେ ଗମନ ଗମନ ନିମନ୍ତ୍ତ୍ଵରେ ଦୁଇଗେଟି ସ୍ଵାଧାନ ସଥ ଥାଏ କିନ୍ତୁ ଗୁରୁଗେଟି ମଧ୍ୟବଳର ଦେଖିଯାଏ । ଠାକୁରଙ୍କର ମନ୍ଦିର ମହିରସୀମାରେ ଦେବ, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁଠାରେ ଠାକୁରଣୀ ଯେପରିଲି ଗ୍ରାମ-ଦେବଜୀମ, କାଳୀ, ଦୂର୍ଗା, ଓ ଦୌପତ୍ରୀ ପଢୁଇ ଅକାରରେ ପ୍ରମର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଦେଖାଯୁଣେ ଥାନ୍ତି । ସେଠାରେ ମନ୍ଦିର (ଠାକୁରଣୀମନ୍ଦିର) ଗ୍ରାମୀମାରେ ବାହାରେ ହେବା ଉଚିତ ଅଟେ । ପୋଖର କିମା ସାନ ଜଳାଗୟ ଗ୍ରାମରପୁଷ୍ଟରେ, ଦୂର୍ବଳ ଜଳାଗୟ ଗ୍ରାମରପୁଷ୍ଟରେ, ସନ୍ଧ୍ୟାମୀମାନଙ୍କର ମୀତ, ପୂର୍ବବିର୍ତ୍ତ ଓ ଖେଳଦତ୍ତା ଗ୍ରାମର ଦକ୍ଷିଣପଦ୍ମିମରେ ଦେବା ଉଚିତ ଅଟେ । ଗ୍ରାମଟି କୃଷ୍ଣପ୍ରେସର ମହିରେ ହେବା

ଉଚିତ ଅଟେ ଓ ଯେ ଗ୍ରାମରେ କେବେହେଲୁଏ କାତିଗାର ହେଲେକ ରହିବା ଉଚିତ । ଯେଉଁମାନେ କି କୁହା ବ୍ୟବହାରୀୟ ହାତ୍ତି, ରକ୍ତା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅବଶ୍ୟକ୍ତିଗୁଡ଼ୁକ ପଦାର୍ଥ-ମାନ ଯେଗାଇବାରିବେ । ଜାନସାରିକୁ ନିମ୍ନ ଶୈଳୀ ଦିଅଗଲା ।

“ଦୃଷ୍ଟାଗ୍ରମୁଦୟଗ୍ରାହୀଂ ବାଗାଧୀଂ କୃତ୍ରୀଭୂତ୍ୟାଂ ଭୟାଂ ବୃଧଃ;
ବୃଦ୍ଧାଣୀ ପାର୍ଶ୍ଵଦ୍ୱୟାକୁର୍ମାଦକୁର୍ମିଷ୍ଵର୍ଷକେହେବା ।
ଏକବାଧୀ ସମାଯୁକ୍ତ ଧ୍ୟାଦ୍ୱୟ ସମନ୍ଦତଃ;
ସାଧୀନ୍ୟ ସମାଯୁକ୍ତଂ ଦୃଷ୍ଟାଗ୍ରାହୀଂ ରେତେଗ୍ରାହକମ୍ ।
କର୍କର୍ତ୍ତାକୃତ ଦୃଷ୍ଟାଗ୍ରାହୀଂ ବା ଅକୁର୍ଯ୍ୟାତୁ ଦଣ୍ଡକମ୍ ।”

ନିମିଶ
ଶ୍ରୀ ଛକ୍ର ମହାନ୍ତି ।

ଉଚ୍ଛିକ କଥା ।

ପୂର୍ବପ୍ରକାଶିତ ଉତ୍ସାହ ।

ଶ୍ରୀ ରଗବାନ୍ଦର ଚନ୍ଦ୍ର କେବଳ ଜାଣି ପାରେ ନାହିଁ ।
ସେ ଜ୍ଞାନର ଅଗୋଚର, କିନ୍ତୁ ଉଚ୍ଛିକ ତାଙ୍କର ଏତେବୁନ
ପ୍ରୟୋଗ ଯେ ଶ୍ରୀ ଉତ୍ସାହ ଉଚ୍ଛିକଠରେ ଅମ୍ବ ଗୋପନ
କର ରହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଉଚ୍ଛିକଠରେ - ଉଚ୍ଛିକମାନେ
ବାକୀମନର ଅଗୋଚର ଶ୍ରୀ ଉତ୍ସାହଙ୍କୁ ସ୍ଵରୂପତଃ ଜାଣି
ପାରନ୍ତି । ପେଞ୍ଚପାଇଁ ପଣ୍ଡିତପ୍ରବର ଶାମନ୍ ସାମାଜିକି
ଉଠାଗ୍ରୟେ ଶ୍ରୀ ମହାପତ୍ରଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ।

“ଆମେ ସେ ଅପନାରେ ଜାନ ତୁମି ମାତି
ଆର ଜାନକ ଯେ ଜନ ତୋମାର କୁଗାନ୍ତୁ ।”

ଚେତ୍ତିଭାବେ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ ୩୦

ଶ୍ରୀ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରକୃତ ଚନ୍ଦ୍ର ଏକା ଉଚ୍ଛିକମାନଙ୍କୁରୁ
ଗୋଚର । ଉଚ୍ଛିକମାନେହିଁ ଶ୍ରୀ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରକୃତ ସ୍ଵରୂପ
ଦେଖିପାରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ କାହାର ତାହା ଦେଖିବାର
ଅଧିକାର ନାହିଁ । କର୍ବଦ୍ଧକଣ୍ଠନ୍ୟ ଗରିବ ବ୍ରାହ୍ମଣ,
ଶ୍ରୀଧର କଦଳ, ମଞ୍ଜା ବିନ୍ଦୁ ଅତିକଷ୍ଟରେ ଜୀବିକା ନିବାହ
କିମୁଖିଲ । ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ଗରିବ ହେଲେ କି ହେବ ଉଚ୍ଛିକଲରେ
ଶ୍ରୀଧର ମହାଧାତ୍ମା । ସେଞ୍ଚପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ମହାପତ୍ର ଉଚ୍ଛିକମେ
ଲିଙ୍ଗରୀତ ତୋଲି ପରହାସ କରୁଥିଲ । ମହାପତ୍ର ମହା-
ପ୍ରକାଶ ଦିବିଷ ଶ୍ରୀଧରଙ୍କୁ ଡକାଇ ନିଜ ସ୍ଵରୂପ ଦେଖାଇଲେ ।
ଶ୍ରୀଧର ମହାପତ୍ରଙ୍କ ନିଜ ସ୍ଵରୂପ ଦର୍ଶନ କର ବିମାହତ
ହୋଇ ତାଙ୍କର ବହୁ ସ୍ଵର କରିଥିଲେ । ସେହି ଶ୍ରୀଧରଙ୍କ
ସମ୍ମରେ ଶାଳ ବୃଦ୍ଧାବନ ଦାସ କହିଅଛନ୍ତି :-

“କିମ୍ବା ମଧ୍ୟ ବୈଚିନ୍ୟ ଶାଧର ପାଇଲ ଯାହା
କୋଟିକିମ୍ବୁ କୋଟିଶରେ ନା ଦେଖିବ ତାହା ।”

ଚେତ୍ତିଭାବେ ମଧ୍ୟ ୫

ଉଚ୍ଛିକପ୍ରୟୁଷ ଉଚ୍ଛିକ ସେବାହିଁ ସ୍ଵରୂପ ଉତ୍ସାହଙ୍କ
ସେବାଠାରୁ ଅଧିକ । ଯେହିମାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣରଣାରବିନ
ସ୍ଵାପ୍ନ କାମନା କରିଲୁ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପ୍ରେମ ଲଭ କରିବାକୁ
ସେହିମାନେ ଲାଲାଧୂତ, ମନ୍ଦିରରେ ଦେଖିବ ସେବା
ଏକାନ୍ତ କରୁଥିବ୍ୟ । ଦେଖିବାକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ଦାସ
କହିଅଛନ୍ତି ।

“କୃଷ୍ଣ ଉତ୍ସାହରେ ଯାଇ ଆଜି ଅଭିଜାତ,
ସେ ଉଚ୍ଛିକ କୃଷ୍ଣର ମନ୍ଦିର ପ୍ରୟୁଷ ଦାସ ।”

ଚେତ୍ତିଭାବେ ମଧ୍ୟ ୨୨

ମହାପତ୍ର ନିଜ ବୈଷ୍ଣବଙ୍କ ସେବାକର ଏହି ମହାପତ୍ର ପିଲା
ନିଜ ଅଚରଣଦ୍ୱାରା ଜୀବକୁ ଦେଖାଇଥିଲେ ।

ସଥା—“ସବ ରେ ଶେଷାୟ ଗୋଟିଏନ୍ତି ଭଗବାନେ

ବୈଷ୍ଣବେର ସେବା ପ୍ରଭୁ କରିଯା ଆସନେ ।”

ଦେବାନନ୍ଦ ଏଣ୍ଟିତ ଶ୍ରୀରାମବଦର ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଓ ମହାପତ୍ରଙ୍କ,
କିନ୍ତୁ ଉଚ୍ଛିକ ଅଭିଭୂତ ତାଙ୍କ ବୈଷ୍ଣବାପରଧ ଜାତ ହୋଇଥିଲା
ମହାପତ୍ର ତେଣୁ ପଣ୍ଡିତ ଦେବାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଉପେକ୍ଷା କରିଥିଲେ ।
କିନ୍ତୁ ମହାପତ୍ରଙ୍କ ଧନ୍ୟାସ ହେବାପରେ ଏକବା ଉଚ୍ଛିକ ପ୍ରବର
ଶ୍ରୀବନ୍ଦରାମ ପଣ୍ଡିତ ଦେବାନନ୍ଦଙ୍କ ଶ୍ରୀପତି ଉପରେ ଉପରେ
ଦେବାନନ୍ଦଙ୍କର ତେତେବେଳ ଦୁଃଖ ଘାତ ହେବାରୁ ସେ
ପଣ୍ଡିତ ବନ୍ଦେଶ୍ଵରଙ୍କର ବନ୍ଦୁତ ସେବା କଲେ । ପ୍ରେମଯୁ
କଳେବର ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀବନ୍ଦରାମ ଅୟଃ ନୃତ୍ୟକାଳରେ
ପଣ୍ଡିତ ଦେବାନନ୍ଦ ଦୁଷ୍ଟରେ ଦବନ୍ଦ ଧାଇଶବ୍ଦରେ ଲୋକରୁତ୍ତିରୁ
ତାଙ୍କ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀବନ୍ଦରାମ
ପ୍ରେମରେ ମୃଦୁତ ହେଲେ । ଦେବାନନ୍ଦ ତାଙ୍କାଙ୍କ ନିଜ
କେଳିର ଆରଣ୍ୟକ ରକ୍ଷଣକାଳେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଶାରଦୀଶ
ରେଣୁ ଶତରପିଷ୍ଠଙ୍କ ନିଜ ଅଜାର ତୋଳି ହେଲେ ।
ଏହିରୁପେ ଭଗବତୋତ୍ତମ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀବନ୍ଦରାମଙ୍କ ସେବା
କରିଥିଲେ ତାଙ୍କ କୃପାରୁ ପଣ୍ଡିତ ଦେବାନନ୍ଦଙ୍କର ବୈଷ୍ଣବ
ପରାପର ଖଣ୍ଡର ହେଲା, ମହାପତ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ମନରେ ଦୃଢ଼
ବିଶ୍ୱାସ ଉଦୟ ହେଲା । ସ୍ଵରୂପ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସେବା କରି ମଧ୍ୟ
ଦେବାନନ୍ଦ କୃଷ୍ଣ ପ୍ରେମରୁ ବିଷ୍ଟ ଥିଲେ । ମହାଭାଗିତ
ଶ୍ରୀବନ୍ଦରାମଙ୍କ ସେବାକର ତାଙ୍କ କୃପା ପ୍ରଭାରେ ସେ କୃଷ୍ଣ
ପ୍ରେମ ଲଭ କଲେ । ଏଣୁ ଶାଳବୃଦ୍ଧାବନ ଦାସ କହିଅଛନ୍ତି ।

“କୃଷ୍ଣ ସେବା ହେତେ ହେତୁରେ ସେବା ବନ୍ଦ
ଭଗବତ ଅବ ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ର କୌଳ ଦତ୍ ।”

ଉଚ୍ଛିକ ସଦ ଏତେ ଉଚ୍ଚ ଏବଂ ଉଚ୍ଛିକ ମହାପତ୍ର ଏତେ
ଅଧିକ ଯେ ଉଚ୍ଛିକପତ୍ରୀ ଠାକୁର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦାସ ଉଚ୍ଛିକରୁଦେବୀ

କୁକୁର ମୋର ବାସ କରିବାକୁ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ସ୍ଵାର୍ଥନା
କରୁଥିଲେ ଯଥା:—

“ଶୀଘ୍ର ନନ୍ଦନ ବାସ କୃତ୍ୟାକର ମୋରେ

କାକୁର କରିଯା ମୋରେ ବାଶ ଭାଙ୍ଗ ଘରେ ।”

ଠାକୁର ଶ୍ରୀରାଧାକୁ ଏହି ପାଠନାଳୁକର ଭକ୍ତ
ମହାମାର କି ଉଚ୍ଛିତମ ସେ ପିନ ନିନ୍ଦିତ ନ ରହିଥାଏ । କାକୁର
ଏକଦୃଷ୍ଟ ଜୀବୀ, ଶ୍ରୀ ଭୋଲନ କରେ । ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରମତେ
କୁକୁର ଅଷ୍ଟାଶ୍ୟ । କୁକୁର ବୁଝି କଲେ କୌଣସି ଶାଶ୍ୟ
ଦ୍ରୁଣ୍ୟ ଦେବଭୋଗ୍ୟ ହୋଇଯାରେ ନାହିଁ । ଏମନ୍ତ ଦ୍ରୁଣ୍ୟ
ଜୀବ ଯେ କୁକୁର ରକ୍ତସର ବାସ କଲେ ତାର ସେ ଦୂରାଙ୍ଗ
ଦୂରତ୍ବରେ ହୋଇଯାଏ । ଭକ୍ତ ସଙ୍ଗରୁଣରେ କୁକୁର ଡାଇ
ସେବାନ ଅଗେହଣ କରେ । ଶ୍ରୀ ଶିବାନନ୍ଦ ସେବକ କୁକୁର
ସମନ୍ତରୀୟ ଦଟଣା ମଧ୍ୟ ଏହାର ପ୍ରତିଷ୍ଠ ପ୍ରମାଣ । ଯେହି
କୁକୁର ମୁଖରେ ମହାତ୍ମା ଶ୍ରୀ ହରିନନ୍ଦ ଉଗୁଣା କରଇ
ତକୁ ବୈଶ୍ଵଧାମକୁ ଦେଇଣ କରୁଥିଲେ । ଅତେବ ଭକ୍ତ
ମହାପ୍ରଭୁ ଦାଇବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀଗୀରତନ୍ତ୍ର ଠାକୁର ହରିଦାସଙ୍କ
ମୁଖ୍ୟ ଏମନ୍ତ ଭକ୍ତ ବାହାର କରଇ ଅଛନ୍ତି । ଭକ୍ତମହାପ୍ରଭୁ
ତଣ୍ଟ୍ରେରେ ଶ୍ରୀ କରିବାନ ଗୋପନୀୟ, ଶ୍ରୀ ବୃଦ୍ଧାଗନ ଦାସ ଓ
ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ର ସଙ୍କ ଏହି ସମସ୍ତ ଭକ୍ତ ଦ୍ରଷ୍ଟମ ସାଧ୍ୟ ଦେଉଥାଏ ।
ମୁଁ ଅଧିମ ଭକ୍ତଶ୍ରୀ କପଟାରୀଶ, ଭଦ୍ରଶ ଭକ୍ତଙ୍କ ମହାପ୍ରଭୁ
ବିଷୟରେ କଣ ଲେଖିବ । ସେହି ଅଶା କରିବା ମୋ
ଦେଇବ ବଢ଼ିମନା ମାତ୍ର ।

ଏମନ୍ତ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ଯେ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ ନ କରେ,
ହେମାନଙ୍କର ଅନ୍ତିମାଚରଣକରେ, ଏମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅକାରଣରେ
ଦେଖି କରେ ଅଥବା ସେମାନଙ୍କ ପାତ୍ର ଦିବ ବାହାର ବୈଷ୍ଣବ-
ଦେଖ ଜାତ ହେଲେ ଜୀବର କୌଣସି କାଳରେ ସନ୍ଦର୍ଭ
ନାହିଁ । ଶମାବାଗର ଦେଇବହେଲେ ଭଗବାନ ବୈଷ୍ଣବାସ୍ୟରୀ
ଦେଖ ମର୍ତ୍ତନା କରିନ୍ତି ନାହିଁ । ଶ୍ରୀମହାପ୍ରଭୁ ଏହା ଶ୍ରୀମୁଖରେ
କହିଥାଏନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ନବଦୂରୀରେ ଭୂମଣ କରୁଥିବା କାଳରେ ଏକ
କୁଞ୍ଚିତରେଣୀ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଶ୍ରଦ୍ଧରଣକଲେ ପଡ଼ି ପାଥନାପ୍ରକଳ
କରିଲା, “ପ୍ରଭୋ ! ସମସ୍ତେ କହୁ ଅଛନ୍ତି ଆପଣ ଶ୍ରୀମୁଖଶେଷିମ
ଜନନ୍ଦନ । ଅତେବ ହେ କରୁ ଏହି ! ହେ କିମରତର ମୁଁ
ମୁଁ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କୁଷ୍ଠ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରପାତ୍ର ହେଇ ଅପଣଙ୍କର
ଶରଣାପନ ଦେଲି । ଆପଣ ମୋତେ ଉଦ୍‌ଧର କରିଲୁ ।”
ମହାପ୍ରଭୁ ଚାହାନ୍ତି ଭକ୍ତରେ ଶୁଭ ହୋଇ କିମ୍ବଳେ,
“ସଂସାରରେ ମୋର କେହି ଶାଶ୍ଵତ ନାହିଁ ଏହା ସଧ୍ୟ; କିନ୍ତୁ
ତୁ ଯେବେଳେ ମୋର ପିପାଦାସ ଶ୍ରୀବାସ ପଣ୍ଡିତଙ୍କଠାରେ
ଅଗରଥ କରିଅଛୁ ତୁ ମୋର ପ୍ରକୃତ ଶିଥୁ । ଭକ୍ତ-

ଦେଶୀକୁ ମୁଁ ଭକ୍ତର କରି ନ ପାରେ । ମୋତାରେ
ଦ୍ରୋଷ କରି ମଧ୍ୟ ସେ ମେର ଭକ୍ତ ସେବା କରେ ମୁଁ ଶାନାର
ଭକ୍ତର ସାଧନ କରେ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଭକ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିଯା କରେ
ମୁଁ ତା ପ୍ରତି କୌଣସି କାଳରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ନ ପାରେ ।
ବୈଷ୍ଣବାସ୍ୟର ଅର୍ଥ ଅନ୍ୟ ଗତ ନାହିଁ । ଯଥା:—

“ବୈଷ୍ଣବର ଅଚୁଧ କରେ ଯେଇ ଜନ
ନନ୍ଦକ ପଢ଼ିଯୁଁ ତାର ନାହିଁ କି ଶରଣ ।
ବୈଷ୍ଣବର ଦେବା କରେ ମୋର କରେ ଦ୍ଵେଷ
ତର ପରିଷାଶ କର ଦୁରୁଷ୍ୟେ କ୍ଲେଶ ।
ବାହାରେ ପରାଣ ଦେଖ ଏହ ମୋର ଦେହ,
ବୈଷ୍ଣବ ଅନ୍ତରେ ପ୍ରାଣ ନ ହିକ ସନ୍ଦେହ ।”

(ଚେ: ରୁ; ମଧ୍ୟ)

ଭକ୍ତ ଉଜନ କରୁ କରୁ ଶ୍ରୀଭଗବାନଙ୍କ ଶୁଣନ୍ତି
ସମ୍ମାନର ତାହାଙ୍କର ଦିଶ୍ୟ ଫିରୁ ଦୃଢ଼ିତ ହୁଏ । ଫେର
ଦେଇବକଳେ ଦୁର୍ବେଳାନ୍ତି ଭବନ ନ ସବଳକ୍ଷିମାନ ଏବଂ
ପାମ କରୁଣ । ଏକ ହୃଦୟଙ୍କମ କଳ ଭକ୍ତଙ୍କ ମନରେ
ଏହ ଧାରଣା ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ ସେ ଏକ ଜନ୍ମରେ ଦେଇ
କିମ୍ବା ବିଷ୍ଟ ଜନ୍ମରେ ହେଉ ଶ୍ରୀଭଗବାନ ତାଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ୍ଯ
ଏଭବ କୁପରୁ ଉଦ୍‌ଧର କରିବେ । କାରଣ ସେ ଯେବେଳେ
ପରମକରୁଣ, ମାତ୍ରାଶ ଦାନ ପ୍ରତି କୃପା ନ କର ରହି ପାରିବେ
ନାହିଁ, ଏବଂ ସବଳକ୍ଷିମାନ ହେବୁ ମୋତେ ଉଦ୍ଧବ
କରିବାକୁ ଅଜ୍ଞାନ ନୁହନ୍ତି । ଏହିଏବ ଦୃଢ଼ି ବିଶ୍ୱାସ ତାହାଙ୍କ
ମନରେ ଅର୍ଥ ଉପାଦ୍ଧିତନ୍ତିର । ଯଥା:—

କୃଷ୍ଣ କୃପା କରିବେଳ ଦୃଢ଼ି କର ମାନେ ।

(ଚେ: ରଃ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମୁଖ)

ଏମନ୍ତ ଦୃଢ଼ିବିଶ୍ୱାସ ସାମାଜିକ୍ୟରେ ଘଟି ନାହିଁ ।
ପୌରୀଗ୍ରହିନୀ ରୂପ ଭାଗ୍ୟ ଜାତ ହେଲେ ଭଗବାନ କି ଅର୍ଥ
ହିର ହୋଇ ରହି ପାରନ୍ତି । ସେ ଅଭିଲମ୍ବନେ ଯେବେ ଦୃଢ଼ି
ନିଶ୍ଚୟକାର ଭକ୍ତର ବର୍ଣ୍ଣାକୁ ହୃଥିତ ଅନ୍ତରୁ ଓ ଭାବାର ବାସନ୍ତର
ସଫଳ କରନ୍ତି ।

ମହାବଳା ପ୍ରତାପରୁଦ୍ଧ ଏହିରୁପ ଦୃଢ଼ି ବିଶ୍ୱାସର
ଏକ ଭକ୍ତଙ୍କ ଉଦ୍ଧବରେ । ମହାପରୁଦ୍ଧ ସନ୍ଧାନୀ ହୋଇ
ଶ୍ରୀମୁଖରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ମହାବଳା ପରାତା
ଦୁର୍ବ୍ଲକ୍ଷର ନିମ୍ନରେ ଶ୍ରୀମୁଖରେ ଭାବିଷ୍ୟତ ଅନ୍ତରେ
ଯାଉଥିଲେ । ସାବତ୍ରେ ମହାପରୁଦ୍ଧର ପରାତକଠାରେ
ମହାପରୁଦ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ ଶୁଣି ସେ ସେ ସ୍ଵପ୍ନ ଭଗବାନ୍, ନରବୁଦ୍ଧ

ଏକ୍ଷ ପ୍ରଶ୍ନର ନମିର ଧରାକୁ ଅସିଥିଲୁ ଏ ବିଶ୍ୱାସ ତାଙ୍କ ମନରେ ବନ୍ଦମୂଳ ହେଲା । ସେ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଶ୍ରାବଣ ଦର୍ଶନର ପ୍ରୟୋଗୀ ହେଲେ । ମହାପ୍ରଭୁ ସନ୍ଦେଶ ଶ୍ରଦ୍ଧାଗାନ କରିଥିବାରୁ ଏକଦର୍ଶନରେ ସ୍ମୀକୃତ ହେଲେ ନାହିଁ । ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ପିୟ ଖର୍ଚ୍ଛ ପଣ୍ଡତ ଶା ସାହାର୍ତ୍ତିମ ଭକ୍ତାଗ୍ରୟେ ଓ ଶାଳ ସମ୍ମାନନ୍ଦ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ବନ୍ଦ ଯହୁ କଲେହେଁ ମହାପ୍ରଭୁ ମହାରାଜାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନଗାଲ ଦେବାକୁ କୌଣସିମଠତ ସମତ ହେଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କାଙ୍କ ମନରେ ଉତ୍ସାହ ଅତି ପ୍ରବଳ ହେବାକୁ ଲୁଣିଲା । ସେ ଭବିଲେ “ଖାୟ, ନରତାମର ସମୟେ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଏଇ ଉତ୍ସାହ ହେଉଥିଲା; ମହାରାଜା ଜଗାର ମାଥାର ଭାବ ଏହାର ସାଥୀ । ମହାପ୍ରଭୁ ପଣ୍ଡତ ଉତ୍ସାହବାପଙ୍କ ପଢ଼ାର ଗ୍ରଦଶ କରିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ହାୟ ! ମୋର ଏହା ଜମକୁଟ ମୋର ସବ ଅନର୍ଥର କାରଣ ହେଲା । ତାଙ୍କ ରଣବିନ ଦର୍ଶନ ଦିନା ମୋର ଏ ଶଳଯରେ ଓ ବେଳେରେ ଆଉ କି ପ୍ରବ୍ରୋଜନ । ଅତ୍ୟ, ଯଦି ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ତଙ୍କେ ସେ ସେ ମୋତେ ଦର୍ଶନ ଦେବବନାହିଁ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତଙ୍କ କରୁଥିଲା, ତାଙ୍କଦର୍ଶନ ନ ଦାଇଲେ ଏ ଜୀବନ ହର୍ଜନ କରିବ । ଯଥା—

“ଚାଁକ ପ୍ରତିକ୍ଷା ମୋରେ ମା କରିବେନ ଦର୍ଶନ
ମୋର ପ୍ରତିକ୍ଷା ତାହାରିନା ଶୁଣିବ ଜୀବନ ।
ଯଦି ଦେଇ ମହାପ୍ରଭୁ ନା ପାର କୁଗଧନ
ତିବା ରଜ୍ୟ କିବା ଦେବ ଦେବ ଅକାଶାଣ ।”

(ଟି: ଚ: ମୟ ୨୫୦)

ତୁମ ଭକ୍ତମାନଙ୍କର ଦ୍ୟୋଷ ଅଟଳ । ଦଳତ ଯେବୁପାର୍କିତି ଦତ ହେବାରେ ବଳିତ ହୁଏ ନାହିଁ, ହୁଅମ କ୍ରମାନଙ୍କ ମତ ପେହିରୁଥ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଦଦୟରୁ ଚଳିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଶ୍ରୀଭଗବାନଙ୍କର ଯେଉଁରୁଥ ଅକାର ଧାରଣା କରି ଭଜନ କରିଲୁ ସେଠାରେ ପ୍ରମାଦକର ବିଶ୍ୱାସ ଅଟଳ ।

ଶୁଣି ସନାତନ, ଶ୍ରୀପ ଶ୍ରୀଅନୁମେ ତେବେଇ । ସନାତନ ଓ ଶ୍ରୀରୂପ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଭଜନ କରିଲୁ କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀଅନୁମ ମାଯାସକ । ଶା ସନାତନ ଓ ଶ୍ରୀରୂପ ନିଜ କନିଷ୍ଠ ଭାବା ପରମାତ୍ମା ପଦମର୍କ ପଦମର୍କ କରିବାନିମିତ୍ତ କହିଲେ “ହେଉ ! ଅନୁମ !) ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପରମମଧୂର, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ମଧୁର୍ଯ୍ୟରେ ମୁମଚନ୍ତିତାରୁ ଅଧିକ । କୃଷ୍ଣଙ୍କର କିମ୍ବା ମହଦୁ ଶ୍ରୀମଙ୍କର ନାହିଁ । ଅତେବେ ତୁମେ ଶ୍ରୀମନ୍ତିନ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହାତୁଟି ଭଜନ କର । ତିନିଭୟର କୃଷ୍ଣବିଦ୍ୟା ଅଳ୍ପକର୍ତ୍ତା ନାହିଁ । ଯଦି ଶା ହରିକର ମୋତେ ଦଣ୍ଡଦେବାକୁ କଞ୍ଚାଥିବ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଦଣ୍ଡ ଦେବ କରିବ । ଦଣ୍ଡବା ଯଦି ତାଙ୍କର

ଅନୁପମଙ୍କର ମନ କିଛି ଫେରିବା । ସେ କୃଷ୍ଣ ଭଜନ କରିବାକୁ ମୁଖର ଅଙ୍ଗୀକାର କଲେ । କିନ୍ତୁ ଅଙ୍ଗୀକାର କରି ଗମରେ ସେହି ବିଷୟ ତିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶ୍ରୀରୂପାଥକ ରଣ କମଳ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ତାଙ୍କ ମନ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଲା । ସେ ସମୟରୁ ଭଜାଗରରେ ଶିଦନ କର କାଇଲେ ଓ ପରଦିବସ ପ୍ରାତିକାଳରେ ଭରମାନଙ୍କ କହିଲେ, “ମୁଁ ଶ୍ରାବଦ୍ଵାରାଥକ ଶ୍ରାସଦ କମଳରେ ମୋର ମୁଣ୍ଡକ ବିଷୟ କରିଥିଲା, ବର୍ଣ୍ଣମାନ ସେଠାରୁ ମୁଣ୍ଡକ କାଢି ଅଣି ନ ପାରେ । ମୋତେ ଅବଶ୍ୟମାନେ କୃତ୍ୟ ଅନୁମତ କରିଲୁ ମୁଁ ଜନ କନ୍ଦ କନ୍ଦ ଶ୍ରାବଦ୍ଵାରାଥକ ରଣବିକମଳ ସେବା କରିଲୁ । ଅନୁମକର ଏହି ଦୃଢ଼ତା ଦେଖି ଶ୍ରୀରୂପ ଶ୍ରାସକାତନ ତାଙ୍କୁ ଭୂଯିଶ୍ଚାପନୀୟ କଲେ । ଏହି ବିଷୟ ସନାତନ ଗୋପ୍ତାମୀ ଶ୍ରୀପୁରୁଷେ ଭକ୍ତର ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଥାପ୍ରଜାରେ କହିଲେ । ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରାତିକାଳ ଏବଂ କହିଲୁ ଅନୁମକ, ପ୍ରାତିକାଳ “ଦିନ ଉପରେ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରେ ଭକ୍ତର ଶ୍ରୀରୂପ । ଏହି ବିଷୟ ସନାତନ ଗୋପ୍ତାମୀ ଶ୍ରୀପୁରୁଷେ ଭକ୍ତର ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ପରାମର୍ଶକାରେ ଏହି ବିଷୟରେ ପରାମର୍ଶ କରିଥିଲା । ଅତିବିଷୟ ଯେ ଭକ୍ତ ନିଜ ପ୍ରଭୁର ରଣ ତିବା ଶିତ ବାଧା ବିଦ୍ୟରେ ସୁଧା ତ୍ୟାଗ କରିବ ସେ ଧର୍ଯ୍ୟ ।” ଯଥା—

“ଦେଇ ଭକ୍ତ ଧନ୍ୟ ଯେ ନା ଶୁଣେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ରଣ,
ସେଇ ଦୃଢ଼ ଧନ୍ୟ ଯେ ନା ଶୁଣେ ନିଜଜନ ।

(ଟି: ଚ: ଅନ୍ତ୍ୟ ୮୯ ୪୮ ପଦ)

ଏ ବିଷୟରେ ଠାକୁର ହରିଦାସ ଅତି ଚକ୍ରବ୍ରତ ଉଦ୍‌ଦେଶ ଦେଖାଇ ଥିଲା । କାନ୍ତିପାତ୍ରେ ହରିଦାସଙ୍କ ହରିଦାସ ଗ୍ରହଣ ଓ ହରିନାମ ପ୍ରାତିକାଳ ବିଷୟରେ ଅତିଶ୍ୟ କୃତ୍ୟ ହୋଇ ଗୋଡ଼େଶରଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ “ମହାରାଜ ! ହରିଦାସ ଯବନ କୁଳର କଳକ । ସେ ମଧ୍ୟମାନ ହୋଇ ଦୃଢ଼କ ଶ୍ରୀରୂପଙ୍କ ଭଜନ କରୁଥିଲା, ଉତ୍ସାହ ଅନୁମକ, ପ୍ରାତିକାଳ ଏବଂ କହିଲୁ ଅଭିର ରହିବ ନ ହେଁ, ତାହାର ଅନୁକରଣ କରି ସମସ୍ତ ମୁଣ୍ଡମାନ ଦୃଢ଼ ହୋଇଯିବେ । କାନ୍ତିପାତ୍ରେ ହରିଦାସଙ୍କ କିଥା ଶୁଣି ଗୋଡ଼େଶର ହରିଦାସଙ୍କ ଧରା ନେଇବାଲେ, ଏବଂ କହିଲେ ତୁମେ ଦୃଢ଼ଧର୍ମ ପରିଚ୍ୟାପର୍ବତଙ୍କ କଲମା ଉଜ ରଣ କର । ନୋହନଲେ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରାତିକାଳ ଅନିର୍ବାୟ । ଏହି ଭୂମି ପ୍ରଦର୍ଶନରେ ଶ୍ରୀରୂପଙ୍କ ଭଜନ କରିବାର ଲେଖନାମ ରାଜ ହେଲେ ନାହିଁ । ସେ ଉତ୍ସାହରୁ ଜାଣିଥିଲେ ଏକମାତ୍ର କିନ୍ତୁ ଶାହର । ତାଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ମାତ୍ର ଧର୍ମ କରିବାକୁ ନାହିଁ । ଯଦି ଶା ହରିକର ମୋତେ ଦଣ୍ଡଦେବାକୁ କଞ୍ଚାଥିବ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଦଣ୍ଡ ଦେବ କରିବ । ଦଣ୍ଡବା ଯଦି ତାଙ୍କର

ଇହା ନ୍ୟାବ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ତେଜ୍ଜ୍ଵା କଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ବାଦପାତ୍ର
ମୋତେ ଦୟାଦେଇ ନ ପାରନ୍ତି । ଏହା ଭାବ ସେ କହିଲେ
ମୋର ଦେହି ପ୍ରାଣ ଖଣ୍ଡ ବିଷଣ୍ଡ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତୁଣ୍ଡରୁ
ମରେ ଶ୍ରୀ ଦୁରିକାମ ହୁଅ ନ ପାରେଁ । ଯଥା—

“ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଯଦି ହିଇ ଯାଏ ଦେହପ୍ରାଣ
ତବୁ ଅମି ବଦନେ ନ ଛୁଟ ହରିନାମ

(ଟେଲି ଭାଗ—୯)

ଶ୍ରୀ ଦରକ ଚରଣ କମଳ ପାଇବାପାଇଁ ଏହିରୂପ ଦୃଢ଼ତାର
ଅବଶ୍ୟକ ।

ଭକ୍ତ ପ୍ରବର ପ୍ରହାଦ ବାଲ୍ୟାବନ୍ଧୀରେ ଯେଉଁ ଦୃଢ଼ତା
ଦେଖାଇଥିଲେ ତାହା ପୃଥିବୀ ଇତିହାସରେ ବିରଳ ।
ଚଙ୍ଗର ପିତା ପ୍ରବାଳପ୍ରତିପି ହିଣ୍ୟ କଣ୍ଠିମୁ ବାଲକ
ପ୍ରହାଦକୁ ଶତ ଶତ ଭୟ ଦର୍ଶନ କରଇ ଶୈଷରେ ବିଷୟାଳ
ଶୈଷରଲେ ଏବଂ ଜ୍ଞାନକୁ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡରେ ନିଷେଷ କରିଲ । ଥଥାପି
ସେ ଶା ଦରିକ୍କର ମଧ୍ୟରୁ ନାମ ଲେକ ପାଇଁ ଘୁଷା ଶ୍ରୁତି ନ
ଥିଲେ ।

ସାଧନ ଭକ୍ତି ।

ସାଧନ ଭକ୍ତି ଦୁଇପ୍ରକାର । କେହାଏ ଭକ୍ତି ଓ ଶଗାନ୍ତି
ଭକ୍ତି । ଶାଶ୍ଵ ଅଜ୍ଞ ମାନି ଯେଉଁମାନେ ଶା ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭଜନ
କରିଛୁ ସେମାନେ କେଥିଭିଜୁ ମଧ୍ୟରେ ପରିଷରୀତ । ଏହି
ବିଦ୍ୱମାର୍ଗ ଭଜନରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ସାଧନର ଅଙ୍ଗ ଅଛି ।
ଶ୍ରୀରୂପ ପଦାଶ୍ରମ୍ୟପୂର୍ବକ ତାଙ୍କଠାରୁ ପାଶା ଶ୍ରୀହଣ କରି
ପାଞ୍ଜର ସେବା କରିବା, ଧାରୀ, ଅଛିତ୍ତ, ତୁଳସୀ, ଗୋବୁ,
ଶ୍ରୀହଣ, ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କୁ ପୁଜା କରିବା, ଏକାଦଶୀ ପ୍ରଭୁତ୍ତ
ବୃତ କରିବା; ଦୁଇନାମ ଶ୍ରୀହଣ, କାର୍ତ୍ତିଳ ଓ ଦୁଇର କରିବା,
ଶ୍ରୀ ମୃଦୁର ସେବା କରିବା, ଶାଥ ଯାହା କରିବା, ପ୍ରସାଦ ଧୂଗ
ମାଲ୍ୟାଦି ଶ୍ରୀହଣ କରିବା, ପ୍ରସାଦ ସେବନ କରିବା, କାର୍ତ୍ତିଳ
କାଦ ବୃତ କରିବା ପ୍ରଭୁତ୍ତ ବିଦ୍ୱମାର୍ଗର ଡିପ୍ଲୋମୋଡ୍ ପ୍ରକାର ଅଙ୍ଗ
ଅଛି । (ସେ ଡିପ୍ଲୋମୋଡ୍ ଶୁଣି ଲେଖିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ତାହା ମଧ୍ୟ
ପ୍ରଥାନ ମଧ୍ୟ ଶୁଣି ଲେଖିବାକୁ ହେବ) ବ୍ରଜବାସୀମାନଙ୍କର
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସ୍ମୃତି କେବଳ ଅନୁଭବରୀତି । ତାହା ଶ୍ରୀହଣ
କାର୍ତ୍ତିଳାଦିରୁ ଜୀବ ନୁହେ । ବ୍ରଜବାସୀମାନଙ୍କର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ-
ଠାରେ ପ୍ରେମ ସାଭାବିକା । ଏହି ସ୍ଵାଭାବିକ ସର୍ବରୁ ଉତ୍ସନ୍ନ ଯେ
ଭକ୍ତି ତାକୁ ବାଗାସ୍ତବା ଭକ୍ତି ବୋଲିଯାଏ । ଏହା କେବଳ
ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ବ୍ରଜବାସୀମାନଙ୍କଠାରେ ସମ୍ମେବେ । ଅନ୍ୟତ୍ବ
ଏହାର ବିଦ୍ୱମାନତା କାହିଁ । ଏହି ଶଗାନ୍ତିକା ଭକ୍ତିର
ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଯଦି କୌଣସି ସାଧକର ଭକ୍ତି ଉପରେ ହୁଏ
ତାକୁ ବାଗାନ୍ତିକା ଭକ୍ତି ବୋଲିଯାଏ । ବ୍ରଜରେ ଦାଧି, ସଙ୍ଗ,

ଦିତା ମାତା ଓ ଗୋଟିମାନଙ୍କର ଭ୍ରମାନ୍ତୁସ ଘବ ଧାରଣ
କରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଶକ୍ତି ପୂର୍ବକ ଯେମାନେ ଭଜନ କରନ୍ତି
ସେମାନେ ଘଗନରୁ ଭିକ୍ଷୁମଧ୍ୟରେ ଘରଗଠିତ । ଏ
ଉତ୍ତମାନେ ବାହ୍ୟକରେ ଶ୍ରବଣ କୌଣ୍ଡଳାଦି ସାଧନ କଲେହେଁ
ଦ୍ଵେଷର ଉତ୍ସର୍ଗରେ ନିଜ ଦିକ୍ ଦେହ ମନ ମନେ କଳୁନା
କରି ଦିବାରୁଷ ଶାକିଷ ସେବାରେ ରଚ ଆଆନ୍ ଯଥ—

“ଦାନ୍ୟ ଅନ୍ତର କହାଇ ଦିଲ୍ଲି ସାଧନ

ବାହ୍ୟ ସାଥକ ଦେହେ କରେ ଶୁଭତା କାର୍ଯ୍ୟକ
ମନେ ନିଜ ସେନ୍ଦ୍ରିୟରେ କରିପା ଭାବନ

ରସିଦିନେ କରେ ବୁଝେ କୃଷ୍ଣର ସେବନ ।”

(୬େ ଚା ମଞ୍ଜୁ ୫୭)

କିନ୍ତୁ ଶାନ୍ତିରେ ଏହି ଗାଁନୁଗା ଭ୍ରମ୍ଭି ବିବଧ
ସମ୍ବନ୍ଧରୂପ ଓ କାମରୂପ । . କାମନୁଗା ହେଉ ବା ସମ୍ବନ୍ଧ-
ନୁଗା ହେଉ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଏହି ଗାଁନୁଗା ଭ୍ରମ୍ଭି ଥରେ
ଅଗ୍ରଯର ହେଲେ ସାଧକର ବେଦଧର୍ମ ପ୍ରତିପାଳନ ସ୍ଵତ ଅପେକ୍ଷା
ରହେ ନାହିଁ । ସେ ଯେ ଇଚ୍ଛା ସମ୍ବନ୍ଧ ଚାହୁଁ ଏରତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି

ଏମନ୍ତ ନହେଁ । ସାଙ୍ଗଭୋମ ଉଠି ଗୁର୍ଯ୍ୟ ମହା ନୈଶ୍ଚିକ ପଣ୍ଡିତ ।
ଦିଖମାର୍ଗରୁ ଏକଚିଳମାତି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱମ କରି ସେ ଚକ୍ର ନ
ଥିଲେ । ମହାପ୍ରଭୁ ତାଙ୍କୁ ଅନୁଗ୍ରହ ପୂର୍ବକ ଭଗବିତ ତତ୍ତ୍ଵ
ଉପଦେଶ କରି ତାଙ୍କର ଦିବ୍ୟକଷ୍ଟ ଉନ୍ନେତିଜନ କଲେ ।
ତତ୍ତ୍ଵରେ ଏକ ଦିବସ ଦେଖାଯାଇବୁ ପ୍ରାତଃକାଳରୁ ସାଙ୍ଗଭୋମ
ଶୟୟାରୁ ନ ଛିଠୁଣୁ ମହାପ୍ରଭୁ ସ୍ଵଭବତରେ ମହାପ୍ରାପ୍ତି ଦେଇ
ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଶୟ୍ୟାରୁ
ଉଠାଇ ମହାପ୍ରାପ୍ତି ଅପରା କଲେ । ସାଙ୍ଗଭୋମ ନିର୍ବିକୃତି
ସମାପନ ନ କରି ସେହି ସେହି ମହାପ୍ରାପ୍ତି କରିବାର ଶିଖିରେ
ସେବନ କଲେ । ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ନିଜମଧ୍ୟ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ମନ୍ଦିରାବୁ
ଆସ ଗ୍ରୀ ପୁରୁଷୋତ୍ତମରେ ପ୍ରତ୍ୱାନେ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଉଚ୍ଚତରେ
ବଣିନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ପ୍ରସାଦରେ ସେବନାର୍ଥ ମହାପ୍ରାପ୍ତି
ବୁଝାଇ ନେଇଗଲେ । ମହାପାତ୍ର ପ୍ରତାପରୁଦ୍ଧ ନିଜ ପ୍ରାସାଦ
ଉପରୁ ଏହି ମହାପ୍ରାପ୍ତି ମୁହଁ ହେବାର କାରଣ ସାଙ୍ଗଭୋମ
ଉଠାଇ ଯୁଧ୍ୟକୁ ପରୁରିଲେ, ସେ କହିଲେ, “ମହାପାତ୍ର ! ଭକ୍ତି-
ମାନଙ୍କ ଦେବବାୟାରୁ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅଭେଦଶିଖନେ
ବଣିନାଥ ଏ ମହାପ୍ରାପ୍ତି ନେଇଅଛନ୍ତି ।” ମହାପାତ୍ର ଉଚ୍ଚ
ପରୁରିଲେ, “ଶର୍ତ୍ତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପ୍ରଥମେ ଶୌର ଏବଂ
ଉଚ୍ଚବାସ ପିଲ ବିଧ, ଏ ପଣ୍ଡି କିମ୍ବୁ ମୁହଁନ ବିଧ ।” ସାଙ୍ଗଭୋମ
ଉଠାଇ କାଳି, “ମହାପାତ୍ର ! ଅପରା ଯାହା କହିଛନ୍ତି ସେ
ବିଧ ଧର୍ମ, କିନ୍ତୁ ସମାର୍ଗର ପ୍ରଶାଳୀ ତାମାଠରୁ ବଢ଼ ଆହୁ ।
ଶୌର ଉପକାଶାଦ ଉତ୍ସବର ପରେଷ ଆଜ୍ଞା, କିନ୍ତୁ ମହା-

ପ୍ରଥାଦ ସେବନ ନିମିତ୍ତ ମହାପ୍ରଭୁ ସାଧ୍ୟର ଅଞ୍ଜଳି କରୁଥିଲୁ । ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅଞ୍ଜଳି ଲଦାନରେ ଅପରାଧ ହେବ । ବିଶେଷତଃ ମହାପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀ ହସ୍ତରେ ସ୍ଵପ୍ନଂ ଦରିବେଶନ କରିବେ, ଏହାକି ଛୁଡ଼ିବାର କଥା । ମୋତେ ମହାପ୍ରଭୁ ଦିନେ ପଶ୍ଚାତ୍ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଯେବୁବୁ ନ ଉଠୁଣୁ ସେ ନିଜେ ସହସ୍ରରେ ମହାପ୍ରଭୁ ଦେନ ମୋ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ । ମୁଁ ଶୟୟରୁ ଉଠନ୍ତେ, ମହାପ୍ରଭୁ ମୋତେ ମହାପ୍ରଥାଦ ଦିଲେ, ଓ ମୁଁ ଦନ୍ତଧାରାଦି ନକରି ତାହା ସେବନ କଲି । ମହାପ୍ରଭୁ କୃତି କରି ଦୂଦୟରେ ପ୍ରେମରକ୍ତି ଉଦୟ କରଇଲେ । ଅଉ ବିଧିପ୍ରତି ଭକ୍ତିର ଲକ୍ଷ୍ୟ ରହେ କି । ଯଥା—

ଯାରେ କୃପାକର କରେ ଦୃଦ୍ଧେୟ ପ୍ରେରଣ
କୃଷ୍ଣଶୟେ ସେଇପ୍ରତି ବେଦଲୋକ ଧର୍ମ ।
(ଚୌଥ ଚିତ୍ତ ମୁଖ ୨୫୫)

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ରରଣାରବନରେ ଯାହାର ଅନୁଭବ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ, ସେ ସେହି ଅନୁଭବ ବଳରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପ୍ରେମ ପାଇବା ପାଇଁ ଧାରମାନ ହୁଏ । ନିମ୍ନ ବଢ଼ିଲେ ସମ୍ମର୍ମ ଶର ସମସ୍ତ ବାଧିଦୂମାନ ଅତିକମ କରି ସାଗର ସଙ୍ଗେ ମିଳିବି ହୁଏ । ସେବେବଲେ ବାଟ ଅବାଟ ମାନେ ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣନୁଭବ ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଭକ୍ତି ଅନୁଭବ କାତ ହେଲେ ସେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସମ୍ମର୍ମରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ ଓ ତାକୁ ପାଇବାକୁ ଦର୍ଶକେ । ଭକ୍ତିବସଳ ଭଗବାନ ତାହାର ସମ୍ମର୍ମ ସମସ୍ତ ବାଧିମାନଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ରଭୂତ କରିଥିଲୁ । ଅତିବିବିଧ କୃଷ୍ଣପ୍ରେମ ପ୍ରାଣୀ ଶରସ୍ତରେ ଅନୁଭବୀ ଭକ୍ତିର କିଛିମାତ୍ର କିନ୍ତୁ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣକଠାର ଏହୁପରି ଅନୁଭବ ଜାତ ହେଲେ ଭକ୍ତିର ଅନ୍ୟ ସ୍ଵପ୍ନ ପ୍ରତି ଶର ଅତି ରହେ ନାହିଁ । ଯଥା—

“କୃଷ୍ଣର ଚରଣେ ଯଦି ହୁୟ ଅନୁଭବ
କୃଷ୍ଣବନୁ ଅନ୍ୟତଃ ତାର ନାହିଁ ରହେ ଶର ।
ଟେ: ଚି: ଅଦ ୨୫୫

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସମ୍ମର୍ମରୀୟ ବ୍ୟାପ୍ତି କିମ୍ବୁ ଛାଡ଼ିବା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ତାକୁ ଦିବା ଲାଗି ।

ଏହି ଯେ ରାଗ ମାର୍ଗର ଭଜନ ଏହା ଅବଳମ୍ବନ କରିବାକୁ ହେଲେ ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳର ଲୋକଙ୍କ ଅଶ୍ୱୀ ପ୍ରଭାତ କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କ ଅଶ୍ୱୀ ବ୍ୟକ୍ତିରେକେ ଏ ରାଗମାର୍ଗ ଭଜନ ହୋଇ ନ ପରେ । ଅନ୍ୟତଃ ତି ଦୂରର କଥା । ଶା ମନ୍ଦିରମୟଶଳଙ୍କ ଅବଶ୍ୟକ ପ୍ରେସ୍‌ଟାଇପ୍‌ ଲେପ୍ଟା ଓ କୁଣ୍ଡଳୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ଶା ନାଭମୟ ଏକ ଜାଣି ଏବଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣକର ଅଧିକତର ବୈଦ୍ୟୀ ଶବ୍ଦାବଳୀ

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରାଣୀ କାମନା କର କଠୋର ଚିତ୍ତରେ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଅଭିମାନମା ଲାଶୀ ବ୍ରଜଲକନାମାନଙ୍କୁ କିପରି ଅନୁଭବ କରିବେ ଏ ଅଭିମାନ ପରିଭ୍ୟାଗ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ବ୍ରଜାରଣ କର ମଧ୍ୟ ସେ ବ୍ରଜରେ ବିଦଶ ଶିଶେମର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରକର ସଙ୍ଗ ପାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେଥିଥାରେ ଶ୍ରୀମନ୍ ବେକଟ ଭକ୍ତି ମହାପ୍ରଭୁ ଏହି ବାଗନୁଭାବଥର ଭଜନ ଶିଶ୍ଵାଦେଇ କହିଅଛନ୍ତି ।

“ବ୍ରଜ ଲୋକେର ଭାବେ ପାଇସ୍ଥେ ତାହାର ଚରଣ
ଚାରେ ଭିଶ୍ଵର କର ନାହିଁ ଜାନେ ବ୍ରଜଜନ ।
କେହ ଚାରେ ପୁନି ଜ୍ଞାନ ଭଦ୍ରାଶିଲେ ବାନେ
କହେ ସଖା ଜ୍ଞାନେ ଜିନି ଚଢ଼େ ଦାରେ କାନେ
ବ୍ରଜେନ୍ଦ୍ର ନନ୍ଦ ଚାରେ ଜାନେ ବ୍ରଜଜନ
ଯଶ୍ୟର୍ମ୍ଭ ଜ୍ଞାନେ ନାହିଁ ନିଜ ସମ୍ମନ ମନ୍ଦନ ।
ବ୍ରଜ ଲୋକେର ଭାବେ ଯେଇ କରଣ୍ୟ ଭଜନ
ସେଇ ବ୍ରଜ ପାଯୁ ଶୁଣ ବ୍ରଜନ୍ମୁ ନନ୍ଦନ ।
ତୁମିରଣ ଗୋପିମଣେର ଅନୁଭବ ହୁଏଁ
ବ୍ରଜେଶ୍ଵର ସୁତ ଭଜେ ଗୋପୀ ଧାର ଲାହୁଁ ।
ବାହ୍ୟନ୍ତରେ ଗୋପୀ ଦେହ ବ୍ରଜେ ଯେବେ ପାଇଲ
ସେଇ ଦେହେ କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗ ଶୀଘ୍ର କେଲ
ଗୋପ ଜାତ କୃଷ୍ଣ, ମଗପୀ ପ୍ରେସ୍‌ର୍ସ ତାହାର
ଦେବା ବା ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ କରିବାକୁ ଆଜୀବାର
ଲାହୁଁରୁତେ ସେଇ ଦେହେ କୃଷ୍ଣର ଜଗନ୍ମନ
ଗୋପୀ ବାଗନୁଭା ହିଂସା ନା କେଲ ଭଜନ
“ଅନ୍ୟ ଦେହେ ନା ପାଇସ୍ଥେ ସବ ବିଲ୍ସା
ଅତିବିବିଧ ନାହିଁ ।”

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବ୍ରଜକନ୍ତୁ ନନ୍ଦନ । ଦୂରୀ ମଧ୍ୟର୍ୟର ଅକାର । କେବଳ ଗୋପିଭବୁପଦପର୍ବତ ସମ୍ମର୍ମରେ ସେହି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମଧ୍ୟର୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନରେ ନବନବାୟମାନ ହୋଇ ପ୍ରଜାପୂମାନ ହୁଏ । କୃଷ୍ଣ ମଧ୍ୟର୍ୟ ଓ ଗୋପିଭବ ଦୂରେ ପରିବର୍କ ପଦର୍ଣ୍ଣନରେ କମେ ଏମନ୍ତ ବଢ଼ିବାକୁ ଅଭ୍ୟ କରନ୍ତି ସେ ସେ ଦୁହଙ୍କମଧ୍ୟରେ କେହ ପରାସ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେହି ସେ ଅପୂର୍ବ କୃଷ୍ଣ ମଧ୍ୟର୍ୟ ତାହା ଅସ୍ମାଦନ କରିବାର ଏକମାତ୍ର ସଥ ରାଗମାର୍ଗର ଭଜନ । କିର୍ତ୍ତି, ତପ, ଯୋଗ, ଜ୍ଞାନ, କିମ୍ବା ବିଧିଭକ୍ତି ଅଭିଷାଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ସେ ମଧ୍ୟର୍ୟାସ୍ତାଦନ କଦମ୍ବ କାହାର ଭାଗ୍ୟରେ ମିଳି ନ ପାରେ । ଏ ସମ୍ମର୍ମରେ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଶ୍ରୀମଣ୍ଡଳୀ ଏହି—

“ଗୋପୀ ଭାବ ଦର୍ଶନ,
ନବ ନବ କଣେ କଣେ
ତାର ଅଗେ କୃଷ୍ଣର ମଧ୍ୟର୍ୟ

ଦୁହେରେ କର ଦୃଢ଼ା ଦୃଢ଼ା
ନବ ନବ ଦୋଷାର ପ୍ରାଚୀର୍ଯ୍ୟ ।
କର୍ତ୍ତରପ ଯୋଗ ଜ୍ଞାନ,
ଉତ୍ସବରୁ ଜୟ ଧାନ
ଇହାହେତେ ମାଧୁୟୀୟ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ,
କେବଳ ଯେ ଶଗମାର୍ଗେ,
ତରେ କୃଷ୍ଣ ମାଧୁୟୀୟ ସୁଲଭ ।”

ଏହି ଯେ ଶଗମାର୍ଗର ଭଜନ ତାହା ଅବଲମ୍ବନ କଲେ
ଭଜନକାଶଙ୍କୁ ଦେବରଣ, ପିତୃରଣ ଓ ର୍ଦ୍ଧରଣ ପ୍ରଭୁଦିରେ
ରଣ ହେବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଶଗମାର୍ଗରେ କୃଷ୍ଣଭଜନ
କଳମାତ୍ରେ ଏ ସମସ୍ତ ରଣଦାୟକୁ ମାନବ ମୁକ୍ତିଲଭ କରେ ।
ବିଧ ଧର୍ମ ତ୍ୟାଗବ୍ସକ ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ଶାକୁଷ୍ଠରଜଣାର-
ବିନ ଅଶ୍ୱକାରୀ ଜନର ନିଷେଷ ପାପାଶୁର ବିଷମ୍ବରେ
ପ୍ରଦୂରି ରହେ ନାହିଁ । ଯଦି ସମ୍ମାନ ଶଗମାର୍ଗବଳମ୍ବୀ
ଭଜନ ଅଞ୍ଜନବଣତଃ କେତେବେଳେ ପାପ ଉପର୍ଯ୍ୟତ ଦୁଃଖ
ଦେବେ କୃଷ୍ଣ କୃପାଦ୍ୱାକ ତାକୁ ସେଥିରୁ ମୁକ୍ତ କରନ୍ତି ।
ସେଥିପାଇଁ ସେ ଭଜନ ପାଦ୍ୱାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ ।
ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ଶ୍ରୀଲ ସନାତନ ଶୋଭାମୀଙ୍କୁ ଉପଦେଶ—

ବିଧ ଧର୍ମ ଭଜନ କୃଷ୍ଣର ରଜଣ
ନିଷେଷ ପାପାଶୁରେ ତାର କରୁ ନହେ ମନ
ଅଞ୍ଜନେ ଓ ହୃଦୟ ଯଦି ପାପ ଉପର୍ଯ୍ୟତ,
କୃଷ୍ଣତାରେ ଶୁଣି କରେନ ନା କରେ ପାପାଶୁରି ।
(ଚେଷ୍ଟ ଚଃ ମଧ୍ୟ ୫୭୭)

ଶାରିବାନ ଯେ ବିଧର ଅପେକ୍ଷା ରଖନ୍ତି ନାହିଁ, ଭଜନ
ଅନୁରାଗ ଛାଣି ତାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାର କରନ୍ତି, ଅବତାର ଶିରେମଣି
ଶ୍ରୀରୌରତନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ ତାହା ଅମେକ ସ୍ଥାନରେ ନିଜେ ଦେଖାଇ
ଯାଇଅଛନ୍ତି । ମହାପ୍ରଭୁ ଭଜନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନଗର-
ଧର୍ମକାର୍ତ୍ତନ କରୁଁ କରୁଁ ଶାଧରଙ୍କ ଗୁହରେ ଅପର୍ଯ୍ୟତ
ହେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଗୁହର ବାହାରେ ଭଜା ଲୈବ
କଳସରେ ଯେଉଁ ଜଳ ଥିଲ ତାହା ନେଇ ଅତି ପ୍ରାତି-
ପୂର୍ବକ ପାନ କଲେ । ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ଏ ଅର୍ଦ୍ଦ କରୁଣା
ଦେଖି ଶାଧର ମର୍ଜିତ ହେଲେ, ଓ ଅପର ସଙ୍ଗୀମାନେ
ଚମକିତ ହେଲେ । ଏହି ଶାଧର ଗୁହର ବାହାରର ଜଳ-
ପାନରୁ ଲୁଷକର ଶ୍ରୀଲ ବୃଦ୍ଧାବନଦାସ କହିଅଛନ୍ତି—

“ଯେ ସେ ଦ୍ରୁବ୍ୟ ସେବକେର ସବଭାବେ ଶାୟ
ନେବେଦ୍ୟାତି ବିଧର ଅପେକ୍ଷା ନାହିଁ ଗୁୟ ।”

ଅତଏବ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ଓ ଅଚରଣରୁ ଦେଖାଗଲ
ଶଗମାର୍ଗର ଭଜନରୁ ସବୋଜନ୍ମ ପଥ ।

ଭଜନଙ୍କ ନିଜ ଉପାସନା ଭେଦରେ ପାପ-
ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭିନ୍ନ । ଯଥା—ଶାନ୍ତ, ଦାସ୍ୟ, ସଖ୍ୟ,
ବାସନ୍ତ ଓ ମଧୁର ।

ଶାନ୍ତ ଭଜନଙ୍କର ଉପର ବିଶ୍ୱାସ ଜାତ ହୁଏ । ଏଣୁ
ସେମାନେ ଅନ୍ୟ କାମନା ସମସ୍ତ ତ୍ୟାଗକର ଉପରିକଟିତାରେ
ନିଷ୍ଠା ରଖନ୍ତି । ଶାନ୍ତ ଭଜନଙ୍କ ଭଜନଶ୍ରେଣୀ ଭୁଲ୍ଲ, ଅତେବବ
ସେମାନଙ୍କର ସର୍ବଲଭ କାମନା କିମ୍ବା ମେଷ କାମନା ନ
ଥାଏ । ଯଥା—

“କୃଷ୍ଣ ନିନା ଦୃଷ୍ଟା ତ୍ୟାଗ ତାର କାର୍ଯ୍ୟ ମାନି
ଅତେବବ ଶାନ୍ତ କୃଷ୍ଣଭଜନ ଏକ ଜାନି
ଦୁର୍ଗ ମୋଷ କୃଷ୍ଣଭଜନ ନରକ କର ମାନେ ।”

(ଚେଷ୍ଟ ଚଃ ମଧ୍ୟ ୪୫୨)

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଶାନ୍ତଭଜନଙ୍କ ପରମାପ୍ଲାନ୍ଟ ଅଥବା ପରମାପ୍ଲାନ୍ଟ
ବୋଲି ଜାଣନ୍ତି । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କଟାରେ ଦାସାଦି ଭଜନଙ୍କର
ଶାନ୍ତ ଭଜନଙ୍କ ମମତା ଜାତ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଦାସ୍ୟରେ ଶାରିବାନଙ୍କର ପ୍ରେଣ୍ଟର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଜାତ ହୁଏ ।
ତେଣୁ ଦାସଭଜନ ଆଶାକୁ ଶାରିବାନଙ୍କର ଦାସ ମଣି
ସତ ପ୍ରଭୁ ସେବାରେ ରତ ହୁଅନ୍ତି । ସେବାର୍ଥୀ ସେମାନଙ୍କର
ଜୀବନ ।

ଆଶାକୁ ଶାକୁଷ୍ଠଙ୍କର ଦାସମଣି ତାଙ୍କର ସେବାରେ
ନିଯୁକ୍ତ ହେବାଦାର ଯେ ସୁଖ ଲାଭ ହୁଏ କୋଟି ବ୍ରହ୍ମପୁରୁଷ
ତାହାର ସମାନ ନହେ । ଏଥୁପାଇଁ ଶାମନ ଅବୈତାଗ୍ୟ
ଜୀବମାନଙ୍କୁ ଶାକୁଷ୍ଠଙ୍କର ଦାସ ହେବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଇ
କହିଅଛନ୍ତି—

“କୃଷ୍ଣଦାସ ଅଭିମାନେ ଯେ ଅନନ୍ତ ସିନ୍ଧୁ
କୋଟି ବ୍ରହ୍ମ ସୁଖ ନହେ ତାର ଏକ ବିଦୁ ।

(ଚେଷ୍ଟ ଚଃ ଥାର୍ଦ୍ଦ ୧୩)

ବାସନ୍ତ ରଘୁ ମୁର୍ମାନ ଶାମନ ନନ୍ଦମହାରଜା ମଧ୍ୟ
ପ୍ରେମରେ କୃଷ୍ଣଦାସ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ଶୁଦ୍ଧ ସଖ୍ୟମୂଳୀ
ଶାକୁଷ୍ଠସ୍ମା ଗୁରୁବାଳକରଣ ମଧ୍ୟ ଦାସରବେଳେ ଶାକୁଷ୍ଠଙ୍କ
ଚରଣ ସେବା କରନ୍ତି ।

ପରମ ପ୍ରେମବିଜ୍ଞାନ ଗୋପନୀୟମକଳ, ମହାପ୍ରଭୁ ଉତ୍ସବ
ଯେତୀମାନଙ୍କ ପଦରେଣୁ ପାର୍ଥୀୟ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଆଶାକୁ
କୃଷ୍ଣଦାସୀ ମଣି ତାଙ୍କର ସେବାରେରାନ୍ତି ଏବଂ ସବୋପର
ନିଜ ପ୍ରାଣତାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରେସ୍‌ରୀ ଶେଷ୍ଟା ଶାରଧକା ମଧ୍ୟ
ଶାକୁଷ୍ଠଙ୍କର ଚରଣ ସେବା କରନ୍ତି ।

ଶାକୁଷ୍ଠ ଯାହାକୁ ସବୁ ମାନ୍ୟ କରନ୍ତି ଏବଂ ଗୋପନୀୟ
ଶୁଦ୍ଧ ନିଜେ ଯାହାକର ପଦ ସେବା କରନ୍ତି । ସେହି

ମାନ୍ୟାଗ୍ରହଣୀ ଶ୍ରୀବିଳଦେବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହାକର ଦାସ ଭାବ
ଶ୍ରୀକାରଦୂଷକ ସେବା କରନ୍ତି ଅପରାଧ କଥା ଆଉ କଣା । ଯଥା—

“ଆନେର କି କଥା ବଳଦେବ ମହାଶୟ

ଯାରଙ୍ଗବ ଶୁଦ୍ଧ ସଖ୍ୟ ବାସଲ୍ୟାଦି ମୟ

ଚିତ୍ତ ଅପନାକେକରେ ଦାସ ଭବନା ।

କୃଷ୍ଣଦାସ ଭବ ବିନା ଅଛେ କୋନଜନା ।

(ଟେଃ ଭ୍ରମ ଅତ୍ୟ ୨୧)

ଶ୍ରୀ ବୃଦ୍ଧାବନ ଦାସ ମଧ୍ୟ ଶକ୍ତି ଦାସର ମହିମା କାର୍ତ୍ତନ
କର କହିଅଛୁଟି ।

“ଅକଳ୍ପି ବୃଦ୍ଧାଶ୍ରୀ ଧରେ ପ୍ରଭୁ ବଳରମ

ସେହି ପ୍ରଭୁ ଦାସ୍ୟ କରେ କେବା ହୟ ଆନ ।

(ଟେଃ ଭ୍ରମ ୨୩)

ଅହା ! କୃଷ୍ଣ ଦାସ ଦେବା କେଡ଼େ ସୌଭାଗ୍ୟର କଥା ।
ପରମ ସୌଭାଗ୍ୟ ନ ଥିଲେ କେହି ଭକ୍ତ ସଦ ପାଇ ନ ପାରେ ।
କୃଷ୍ଣଦାସ ପଦ ପାଇବାକୁ ଦରମ ସାଧନା ଅବଶ୍ୟକ ଅଥବା
ତାହା ଶ୍ରୀ ଭଗବତ କୃପାରେ ମିଳିପାରେ । ସେଥିପାଇଁ ଶ୍ରୀଲ
ବୃଦ୍ଧାବନଦାସ କହିଅଛୁଟି ।

ଅନୁକର ନା ମାନିବ ଦାସ ହେନ ନାମ

ଅନୁଭବୀଗ୍ୟ ଦାସ ନାହିଁ କରେ ଭଗବାନ ।

(ଟେଃ ଭ୍ରମ ୨୫)

ପୁଣି ଅନ୍ୟ ଏକଷ୍ଵାନରେ କହିଅଛୁଟି—

“ଅନୁ ହେବ ନା ମାନିବ କୃଷ୍ଣ ଦାସ ନାମ

ଅନୁଭବୀଗ୍ୟ ଦାସ ନାହିଁ କରେ ଭଗବାନ ।”

(ଟେଃ ଭ୍ରମ ୨୬)

ସେବକହିଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ଠିତା, ମାତା, ପତ୍ନୀ, ଭାଇ, ବନ୍ଧୁ ।
ସେବକ ହାତା, ତାକର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅର କେହି ନାହିଁ । ସେବକ
ସେବକଙ୍କାଳଜ୍ଞା କହିନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ସେବକର ଭବାନ୍ୟାୟୀ ରୂପ
ଧାରଣ କରିଛନ୍ତି । ସେବକ ଯଦି ତାଙ୍କୁ ନିଜ ସନ୍ତୁନ୍ଦର ଭବନ୍ତୁ,
ସେ ତାଙ୍କଠରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସନ୍ତାନ, ସେବକ ଯଦି ସଙ୍ଗ ମନେ
କରିନ୍ତି, ଶ୍ରୀଭଗବାନ ତାକର ସଙ୍ଗରୁପେ ବର୍ତ୍ତମାନ, ସେବକ
ସମ୍ଭବ ଭଗବାନଙ୍କୁ ନିଜ ପତ୍ରରୁପେ ଭାବନ୍ତି, ଭଗବାନ ତାଙ୍କୁ
ପଦିତୁପେ ଉପରତ ହୁଅନ୍ତି । ଦାସ ଜାହାନିଲେ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିଦ୍ୟୁତ କରିଥାରନ୍ତି । ଯଥା—

“ସେବକ କୃଷ୍ଣର ପିତାମାତା ପହାଁ ଭାଇ

ଦାସବର କୃତିଶ୍ଵର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅର ନାହିଁ

ଯେବୁପ ତିନ୍ତୁମ୍ବ ଦାସେ ସେଇରୂପ ହୟ ।

ଦାସେ କୃଷ୍ଣ କରିବାରେ ଦୀର୍ଘେ ବିଦ୍ୟୁତ ।

(ଟେଃ ଭ୍ରମ ୨୭)

ସେ ଭଗବର ଦାସର ଥରେ ଲୁହକରିଅଛି; ତାଙ୍କୁ ଶର
ପଦାଦି କିଛି ଭଲିଲୁଗେ ନାହିଁ । ତାହାର ପ୍ରଥାନ ଶାଶ୍ଵତ
ଶ୍ରୀ ବାମଚନ୍ଦ୍ରକର ତରଣାଟିତ ଶାରବର ଶ୍ରୀ ହନ୍ତୁମାନ । ସେହି
ବାର ହନ୍ତୁମାନ ଏ କଳପୁରରେ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀରତ୍ନକର ପାର୍ଶ୍ଵଦ
ମୂରି ଗୁପ୍ତ । ମହାପକାଶ ସମୟରେ ମହାପର୍ବତ ମୂରିରୁ ହାତ
କହିଲେ “ମୁଶର, ମୋର ରୂପଦର୍ଶନ କର ।” ମୁଶର
ଦେଖିଲେ ଦବୁବାଦଳ କାନ୍ତି ଦେଖାର ଧନ୍ତୁ ଧାରଣ କର
ଶାସନରେ ଉପବିଶନ କରିଅଛୁଟି । ବିମର୍ଶ
କନକ ତୁମୀ ସୀତା ଓ ଦକ୍ଷିଣରେ ବାରବର ଶାମାନ୍ତର
ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ବାନରେନ୍ଦ୍ରଗଣ ତରିଗାଶରେ ଦେଇ ପୁତ୍ର
କରୁଥିଲୁଣ୍ଠି । ମୁଶର ନିଜ ଦ୍ୱିତୀୟ ଏହି ବୈଶ୍ୟର ଦର୍ଶନ
କରି ମୁକ୍ତି ହେଲେ । ମହାପର୍ବତ ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ କହିଲେ,
“ରେ ହନ୍ତୁମାନ ! ଶବଦ ଯେ ତୋ ପୁଜରେ ଅଗ୍ନି ପ୍ରଦାନ
କରିଥିଲୁ ଓ ତୁ ଯେ ତାଙ୍କାର ତାର ପୁଜର୍ମୁଦ୍ରା ପୁରୁଷ ଗୋଟିଏ
ଶ୍ରୀରାଧାର କହୁବେଳୁ ଏ ସମସ୍ତକ ପଶ୍ଚାର ଲାଗୁ ।” ମୁଶର
ତେତନ୍ୟ ଲଭ କରି କାନ୍ଦବାକୁ ଲୁଚିଲେ । ମହାପର୍ବତ
କହିଲେ, “ମୁଶର ! ବର ପ୍ରାର୍ଥନା କର । ମୁଁ ତୋତେ ବର
ଦେବାକୁ ପ୍ରସୁତ ।” ମୁଶର କହିଲେ, “ପ୍ରତ୍ରୀ ! କି ବର
ମୁଁ ମାରିବି, ୬ମାର ବାଜ୍ୟାଦି ବୈଶ୍ୟର ତ ଅବଶ୍ୟକ
ନାହିଁ । ଜନ୍ମ ଜନ୍ମରେ ମୁଁ ତୋର ଶ୍ରୀତରଣରେ ଦାସଦାର
ଦେବା କରୁଥାଏ । ଯେବୁଠରେ ତୁ ପ୍ରଭୁ ଓ ମୁଁ ଦାସ ଏ
ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ, ମୋତେ ଦସ ଶ୍ରାନ୍ତ ଯେବର କଦାପି ନା ନେ”
ଯଥା— ।

“ତୁମ ପ୍ରଭୁ ମୁଲୁ ଦାସ ଇହା ନାହିଁ ଯଥା
ଦେବ ଦିନ୍ୟ କର ପ୍ରଭୁ ନା ଫେଲିଦୁ ତଥା
ସମାର୍ଥକେ ତୁମୀ ଯଥା କର ଥବତାର
ତଥାର ତଥାର ଦାସ ହରକ ତୋମାର ।”

ମୁଶର ଭଗବତ ଦାସ ର୍ଯ୍ୟାମମାନ । ସେ କିମାର
ଅନ୍ୟବର ଗୁହ୍ନିବେ । ଏ ଭକ୍ତି ତାଙ୍କର ଉପଯୋଗୀ ହୋଇଅଛି ।
ଶ୍ରୀରମଙ୍କଠାରେ ତାକର ସିକାନ୍ତିକ ନିଷ୍ଠା ହେତୁ ସେ ସେହି
ତବୁବାଦଳ ଶ୍ୟାମ ମୃଣ୍ଣି ଦେଖିବକୁ ପାଇଲେ ।

ନିଜ ଦାସଠାର ଭଗବାନ ଅତ୍ୱିଗୋପନ କରି ରହ
ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତୋଠରେ ଦିନାମେ କରୁଥିଲେହେଁ ଦାସ
ଠାରେ ଅମୃତକାଶ କରନ୍ତି । ନିଜାପ୍ରଭୁ ନବବୀପରେ ଅବଶ୍ୟ
ହୋଇ କାଳକରୁଥରେ ଶାରୀରିକ ଆଲୋକିତ କରି ବିରଣ
କରୁଥିଲୁ । ସମସ୍ତ ବିଷ ମାୟାର ବିମୋହିତ, ଏ ଚଞ୍ଚଳ
ବାଲକଟି ଯେ ସ୍ଵଭାବ ଭଗବାନ । କେହି ଏହା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ।
ଏବିନିରେ ଜଣେ ତେବେକ ବ୍ରାହ୍ମ ଶ୍ରାଜଗନ୍ଧ ତିଶ୍ୟକ

ପୁରେ ଅତିଥି ହେଲେ । ବିପ୍ରବର ଶ୍ରୀ ବଳଗୋପାଳଙ୍କୁ
ଦ୍ୱାସାପକ । ଶ୍ରୀଗୋପାଳଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ ନ କରି କିନ୍ତୁ ଖାଆନ୍ତି
ଦୋହିଁ । ଶ୍ରୀଗନ୍ଧାର୍ଥମିଶ୍ର ମହାସମାନରେ ତାଙ୍କୁ ଗୁହ୍ନରେ ରଖି
ପାନ ସମତ୍ତ ପରାମର୍ଶ କରିବିଲେ । ସୁକୃତବିଷ୍ଣୁ
ଥାର ସମାପନ କରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନିର୍ବଦନ କରିବାକୁ ରଖି
ଖାନ କରିଲେ ଦିଗନ୍ତର ମୂର୍ତ୍ତି ଶ୍ରୀଶର୍ମା ନନ୍ଦନ ଥଳିଯିପରେ
ଯାଇ ସେ ଅନନ୍ତ ଏକ ମୁଣ୍ଡି ପ୍ରଭ୍ରାଣପୂର୍ବକ ମୁଖରେ ଦେଲେ ।

ଦିଗ୍ବିରକ୍ଷର ଧାନ ଭାଗୁ ଚନ୍ଦ୍ରାଳ୍ ଓ ସେ ହାୟ ହାୟ କରିବାକୁ
ଲାଗିଲେ । ଏହା ଦେଖି ଶ୍ରୀଜନନ୍ଦା ଦେଖି ଚଞ୍ଚକ ଶିଶୁକୁ
ପ୍ରହାର କରିବାକୁ ବସନ୍ତେ ଅତିଥି ତାହାଙ୍କ କର ଧର
ନିବାରଣ କଲେ । ମିଶ୍ରଙ୍କ ଅନୁଭବରେ ଅତିଥି ଦ୍ୱିତୀୟଥର
ପକ କଲେ ଏବଂ ଶ୍ରୀଶର୍ମା ଦେଖା ନିଜ ଚଞ୍ଚଳ ଶିଶୁକୁ
ଦୂରିଷ୍ଟ ଏକ ଗୁହକୁ ନେଇଗଲେ ।

୫୨୬୫

ଶ୍ରୀ ପାବପ୍ରାତରଣ ଦାସ ।

ହେମନ୍ତ ।

~~~~~

ଅହାକି ପୁରୀ ଶରଦ ବଦଳ
ହେମନ୍ତ ଅଛିଲୁ କାହିଁ,
ନରଙ୍କ ଚକ୍ରଶ ଟାଣ୍ଟିଟୁଣି ନେଲେ
ଏ ଶୁର ଡାମରକାଉ,
କୃଥ ନୃଥ ଧାନ ସୁଆଦରେ ଶୁଆ
ସୁଆଗରେ ଗଲିଲ ମାତ୍ର,
ଅଠା କଣ୍ଟିଆରେ କୋଇ ମାରଲେ
କିଏ ପୁଅ କିଏ ନାତ,
ପ୍ରାଣ୍ତାଙ୍କୁ ଏକା ଏକାଳ ଅନଳ
ବାଲକୁ ନ ଦେଇ ଶାଳ,
ମାନ୍ଦି ପରାଏ ଶନେଇ ହୃଦୟ
କାକରେ କାକରେ ଶୂନ୍ତ ।
ଦିନ ରାତ ମନ୍ତ୍ର କେତେ ହେମନ୍ତରେ
ବଢ଼ାଇଲେ ଶୟା ଧାନ,
ବଣ ଦେବତାଙ୍କ ପେଷା-ପଶୁ ଆସି
କରିଗଲେ କଳିପାନ ।
କାଳେ କାଳେ ତଳୁ—ଥିଲୁ ଦୁନିଆଁରେ
ନୀଆଁରେ ପୋଡ଼ିବା ପ୍ରଥା,

ନୁଆ ଦେଶାଶଳ ଶିଶୁର ନିଟିରେ
ପଦ୍ମ ଯୋଦିମଳ କଥା ।
ସାଗର ଅରଳ କର ମେଘମଳ
ଦ୍ଵାଳୟ ଦ୍ଵାଳୟ ଦେଇ,
କଠାରୁ ଅଣିଲୁ ଏଣିକି ପବନ ଝାର
କଳିକ ମଳିକ ପଦ୍ମ ପୋଡ଼ି ମଳ
ଦିନ ଦିନକର ପର,
ମନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର ମାତ୍ର କେଳା ବେଳି ଶୁଦ୍ଧ
ସ୍ଵରତ୍ନ ଦୁଃଖ ଧର ।
ଅନଳ, କରଣ ଦୂର ଜଗନ୍ନାଥ
ଅଦର ଅନାର ଭାବ,
ବାଙ୍ମରୁ ଜାଣୁଛି ଉତ୍ତରେ ଉତ୍ତରେ
ଦୟାତି ମରୁଅଛୁ ବାର ।
ଜଗତ ଯାକର ଜାବର ଜାବକ (ଫରଲ)
ମୁକୁଳା ପଡ଼ିଛି ଷେତେ,
ମନ୍ତ୍ରା ବିଚର ଅନ୍ତରୀ ପଡ଼ିଛି
ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗ ଶାନ୍ତେ ।

ଶ୍ରୀ ବାହୀନିଧି ପଢ଼ିବା,

୧୧ ଦେମନ୍ତକାଳର ଦୁର୍ଦ୍ଦାସ ବିଲମ୍ବର ଉଦୟ ଏବଂ କେଳାବଳୀ ଥାଏ ହୁଅଛି ।
ପୂର୍ବେ ଏବନ ଉତ୍ତରର ଘରବେଳେ ମନ୍ତ୍ରମାରିନ ହୃଦୟମ୍ଭୁ ଅବକ ଯାଇଥିଲେ ବର୍ଜମାନ ଉପରାକୁ ହମ ବହାରିଲ ।

ଭଗାରିଆ ଘର

(ପୃଷ୍ଠା ପ୍ରକାଶିତ ଉତ୍ସବ)

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ।

ଚନ୍ଦ୍ରମଣିଟି ଠିଲାଦିନେ ଗୋଲଗାଳିଙ୍ଗ ହୋଇ ଦଖିବାମନଟି ପରି ଫହାରଥାଏ । ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ସେଠି ବାହାମନ, ଚନ୍ଦ୍ରମଣିଆ ରେ ଠୁଁ, ଗୋର ତକ ତକ, ବେକ ପିଠି ଏକାଠି ବାର ହେଉ ନ ଥାଏ । ଧାପୁଲିଟି ମାନ ବେଜାଏଇ, କଳା ମତ ମତ ହୋଇ ବାଳଗୁଡ଼ିକ ଛୁଟୁଡ଼ି ଛୁଟୁଡ଼ି ହୋଇ ଭୁଲିପାର । ବେକରେ ଏ ମୁଣ୍ଡ ସେ ମୁଣ୍ଡ ମାଳେ ସୁନା ତାବିଜ, ଦୁଇ ବାହାରେ ଦୁଇଟା ଅନନ୍ତରୁବ୍ରତ, ଦୁଇଟା ମୋଡ଼ା ମୋଡ଼ା ଖୁବୁ ଦୁଇ ହାତରେ ଦେନିଥାଏ । ଗୋଡ଼ରେ ଗୋଡ଼ ଖତ୍ରୀ, ଅଞ୍ଚାରେ ମାଳେ ଘାଗୁଡ଼ି, ଚିରିଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଗୋଟାଏ ଝୁମକା ଲଗା ଢି । ସବୁବେଳେ ଶାକୁପତାଟି ପରି ଶେଇରେ ପଡ଼ି ଗୁଡ଼ିର ଗୁଡ଼ିର ହେଉଥିବ । ତୁମକୁଦେଖିଲେ କବ କବ ହୋଇ ହସରେ ଉଦ୍ଦେଶ ଦେବ । କାଣ ହୋଇ ପଢ଼ିବ ବୋଲି ଉପରକୁ ବାହାଟେକି କୁକୁରୁଢ଼ିବ । ତୁମେ କାଶେଇ ପକେଇଲ, ପୁଣି ତୁମ ଅଗରେ ମତେ ଦେଖିଲାଇ ଖୁଟିଟା ହୋଇଥିବ ଫଳ କର ମୋ କୋଡ଼ିକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବ । ଆହିଏ ମୁଁ ସି ଦେଖଇ ମଦଳ, ତ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମତେ ପୁଡ଼ି ତା କୋଡ଼ିକୁ ନ ଯିବା ଯାକେ ଅସମ୍ଭାଳ ।

ବାପ ପ୍ରତିଦେଇ ଦଶେ କୁଅଟେ ଯାଇଥିଲେ ପୁଅଳୁଗି ଶାଲ ଆର୍ଦ୍ରିଅ ଗାରି ପରି ଦରଣ୍ଟି ହେଉଥିବୋର୍ବା ବଡ଼ ଭାଇଙ୍କ ଶରମରେ ପୁଅ କାଶେଇ ବୁଲିବା ଗେଲ କରିବା କମା ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଯ ଏ କାହିଁ । ଗୈରପର କେଂଚିବଳେ ଥରେ ଭାଇଙ୍କ ରଖିବ ଜଣେ ପଢ଼ିଲେ ପୁଅପଥ ଭାଙ୍ଗି ପଳାନ୍ତି ।

ଜଳୀ ଦାଣ୍ଡଗଲ୍ ଚିଲକ । ବାର ଆହେ ତତର ଶେଇଲ, ଯେଉଁ ଅହେ ନ ଶେଇଲକାହିଁଲ, ମାନ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି କି ଦିବେନ ନ ଦେଖିଲେ ବଣା, ଯେବେତ କୋଣରେ ମନ୍ଦିଲ ଧୂରା ଆଖି ଆଖରେ ନାହିଁଥିବ । ଘରେ ଥିଲବେଳେ ଦଶେ ମଳେ ପଢ଼ାଇ ଦେବେ ନାହିଁ, ପାଞ୍ଚପରି ସକାନ୍ତ ହେତୁ ଯାକେ କାଶେଇ ଯାକି ବୁଲୁଥିବେ । ଜନ୍ମରେ ବୁଲି ଜନ୍ମମାନୁ ଦେଖଇ ଦେଉଥିବେ । ସେ “ଆ ଆ” କହି ଆଙ୍ଗୁଠି ବିଲେଇ ମୁଢ଼ୁକେଇ ମୁଢ଼ୁକଇ ଦୁରୁଥିବ । କାହାରେବେ କଥିଲା ବାହୁଦ୍ରି

ଟିଏ ହେଲେ, କାହା ଘରେ କୁକୁର କି ବିରତ କୁଅଟିଏ କନ୍ଦ ହେଲେ ଦିନକୁ ଦଶଥର ନେଇ ତାକୁ ଦେଖଇ ଆରୁଥିବେ । ନ ହସିଲ ବେଳେ କାଶତଳେ “କୁରୁ, କୁରୁ” କରି ଦେଉଥିବେ, କେବେବେଳେ କାନ ପାଖରେ “କାନ ମାନ କୁରୁ”, କେତେବେଳେ “ଯାନ ଦର୍ଶ”, ଗୁଅ ଦର୍ଶ”, କେତେବେଳେ “ଟୁକୁ ମଣି ଟୁକେଇ ମଣି” ହେପରି ବାର ଉପାୟର ତାକୁ ଗେଲ କରି ଶେଳାଉଥିବେ । ପୁଣି ଜେତାଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ରମଣିର କଥିଲ ଟାଙ୍କରେ “ଚାନ୍ଦି” କରି ଦେବାକୁ ଭରେମନ, ଏଣେ ବାଦର ନିଶ ହଳକ ଥାର୍ଜ ଅତୁଆ । ସେଥିରେ ପୁଣି ପୁରୁଷର ଦାତ ପଡ଼ିଲେ ଆଖିରୁ ଜୁହୁ ଜୁହୁ ପୋକ ବାହାର କରିଦେବ । ମୁଣ୍ଡ ପଠକ ଗଲେ ନ ପୁଣି ସେଥିଲୁଗି ବେଳେ ବେଳେ ବା ହତରେ ତା ହାତ ଦୁଇଟି ଯାକ ମୁଠେ ପକେଇ “ଚାନ୍ଦି” ପରି କରିଦିଅନ୍ତି । ଜେତା ଖାଇଲା ଯାଖରେ ଚନ୍ଦ୍ର ମଣି କି ପେଟେଇ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଦିନେ ଦିନେ ଗୋଡ଼ିହାତ ବାହେଇ ହୁଅ, ହୀ ମାର ଖେଳୁଥିବ । ଆଉ ଦିନେ ଦିନେ ଗୁରୁଣ୍ଡି ଗୁରୁଣ୍ଡିକା ଆସି ଜେନା ଥାଳିଆ ଲିଙ୍କ ନେଇ ତାଙ୍କ ରକାଶ କବଟି ମହେ ପକାଇବ । ତା ଦଶି ନିଅ ଜେତାଙ୍କର ଖୁହି ! ତେଣେ ସମୟରେ ବିରକ୍ତି ପାଇ କରି ଉଠିଲୁଏ “ଆରେ ଆରେ ସାରିଲ ସାରିଲ, ସବୁ ସାରିଲାଇ ହେ । ଆଉ ଏ ପେଟିଲୁଅକୁ ମୋର ଲେ ନାହିଁ, ସବୁ ନାରାଗି ଲେଲା । ମଣିଷଙ୍କୁ ଦୁଇଟା ଖୋଇ ପେଇ ଦେଲା ନାହିଁ ।” ଭାରଯାକୁ ଡାକି “ଆରେ ହେ, ଅନେଇଲାଶିତ ଏ ଗଜି ଅର୍ଜିଟି ଏତେ ଉଦୟ । ତାହା ତାହା ଯାକ ତାହା ତାହା ପକେଇ କର ରପାର ଲାଗିଗରୁ ଦେଖିବଟି ।” ହେତ ଚନ୍ଦ୍ରମଣିର ଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀ ମାତ୍ରା ମାତ୍ରା । ଶଶେ ଦୁଇରୁ ମାକିଟି ମୁହିକୁ ନିରୁଚି ଦେଇ ପୁରୁଷକୁ ଟେକ କେବାକୁ ଦର୍ଶି ଅସନ୍ତି । ଗୈରପ କହିଲୁ “ନାହିଁ, ନାହିଁ, ସେ ସେଠେ ଶେଳୁଥିବ ।” ଯାଶଣ ତାଙ୍କ ମନ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ । ବରୁଳିଯର ଡଗ ଡର୍ଶ ହୋଇ ଦାଟି ଆତିକୁ ବାହାର ଯ ଅନ୍ତି । ତା ପଛରେ ଭାଇହେତୁ ଡାକି ରକାଶ ପଠିଲେ ଦିଅନ୍ତି । କଜନା କାର ପିଇ ପୁତ୍ରବୁକୁ କାଶେଇ ଉଠିଯାଏ ।

ଜେତାଙ୍କର ଗୋଟାଏ କି ଶେଷ ବନ୍ଦୁର ଦଶେ ସେ ପୁରୁଷର ଛୁଇ ଦେଖିବେ ନାହିଁ । ଗୈରପ କାଶେଇ ତାକୁ ଦେଖିଲେ

ମୁଁଦୁଇପରେ । କିନ୍ତୁ କହିପାରବେ ନାହିଁ, ଶୂଳ ବାଡ଼କୁ ଗୁଡ଼ି ତର ପକ୍ଷିରୁଥିବେ । “ଭୁଣ୍ଡପେଡ଼ା, ତଦେକିଏ କଲ କୁଞ୍ଚକ ମନ୍ତ୍ରର ମନ୍ତ୍ରର କିଏ କଲ ମୁଁଦୁଇପୋଡ଼ା ।” “ଖେଇ ପେଇ କଲି ଭେଣ୍ଡା, ପଡ଼ନ୍ତ କାଳକୁ ଧରମଛଡ଼ା ରୁ ଭୁଜିଦେଲୁ କେକ ଷଶ୍ଵା ।” “ଶ୍ରୀ ଭଗାରରେ ଘର, ଦୁଧ କଳେଇରେ ଭସାଇ ଦେଲେ କି ଆସାର ହେବ ପର ।” “ଭୁଣ୍ଡକୁ ଏତେ, ମୁଦ୍ର ନାଇ ଗୋଡ଼ କଗ୍ନିଭୁ କେତେ; ଦିଲଳ ଗୁଣାକୁ ନାକ ଟାଉଁ ଟାଉଁ ସୁନା ଗୁଣାଥଲେ କହନ୍ତି କେତେ ।” କେନା ଶ୍ରୀ ସହିଷ୍ଣୁ ବୋଲି ପରିଚୁକ୍ତ ! ଗୋଟାଏ ପଥର । ପରେ ପଶିଲ ଦିନ ସେ ଦରଶାକ ଶଣ୍ଡାଖାଇ ରହାଇଲୁ ବୋଲି ଚିହ୍ନ ରଖିଛନ୍ତି । ସେତ କାହାର ଦ୍ଵାରା ଦ୍ଵାରା ରଖିବ ନାହିଁ । ଆଜାଠି ଦେଖାଇଲେ ବାହାଗିଲିଦେବ । ଏଣେ ହେନାଙ୍କର ମନେ ଅଛି । ଦିଶାଯର ଲାଗି ଯେବେବେଳେ ମେଳକ ରୁଖାଗଲୁ ବର କନ୍ୟା ଦୁହେ ଦେବାୟୁର ପଡ଼ିଗଲେ । “ଦେଖାୟୁର ଭବବହ ଯୁଦ୍ଧ” ରଥାପି ଦାନ ଯୌତୁକ ଲେଉରେ ବୀପା ଅନଶୀଆ ଟକାଟିଏ ରଖିଦେଇ କାମ କରିଗଲେ । ସେଥିଲାଗି ସେ ଦିତର ତାକୁ ପାଠ ଫିଟିନ୍ଦି ନାହିଁ । ଅଲ୍ଲମୁକଟା ସାଙ୍ଗରେ ଶର ପାହିଲେ ଏବେ କେତେ ଝକ୍ ଝକ୍ ଲଗାଇବ । “ଆରେ ସଂଶି ! ଆସା ମହତ ଆସେ ରଖି ।”

ଦିନେ ଘରୀକ ମନ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଥାଏ, ସେ ଦାଣ୍ଡ ଟିଣ୍ଡା ଖଣ୍ଡକୁ ଆଉଜି କାହାକୁ ନଳିଯା ଗୋଡ଼ ଦୁଇ ଶଣ୍ଡ ଉଦ୍‌ବିଦର ଘରଅମା ବୁଢ଼ା ସଙ୍ଗରେ ଦସ୍ତି ଦସ୍ତି । ଦୁଃଖ ସୁଖ ହେଉ ଥାନ୍ତି । କେନା ! ଚରଚର ଉପରେ ଦସ୍ତି ଚିନ୍ମଣିକ ଜନ୍ମରେ ଦସ୍ତି ରଖି “ଖୁଲୁ ହାତା ଖୁଲୁ, ବାଥପାଣିଶାଇ ଫୁଲ” କହି କହିକା ଝୁଲୁଥାନ୍ତି । ଶ୍ରୁମୁକରଣେ ଠାକୁରଙ୍କ ଲୁଚି ଏଗଛରୁ ସେଗଛରୁ ଫୁଲ ଟିଏ ଟିଏ ତୋକୁଥାନ୍ତି, ଏହି ସମୟରେ କେନା ସ୍ଥାନି ଦେଖିଲେ ଦେଖିଲେ ଶ୍ରୁମୁକରଣକୁ କହ ବସିଲେ “ଶୁଲିନା ଶ୍ରୁମୁକରଣଣ ! ତଢ଼ ବଡ଼କେ ଯାହା କହି ଆସିଛନ୍ତି ଯେ ‘ମହାଦେବଙ୍କ ମୁଣ୍ଡକାଳ କଙ୍କ ରଣ୍ଡକ ଏକଥା କଣ ଶିକାଳେ ଅନାହ୍ଵା ହୋଇପାରିବ । ଅମ୍ବେ ସିନା ଅନଶୀଷ ପଣିଥରେ ଦୋର ମୋର କୁଟୁଛେ, ନୋହିଲେ ଏମନେ (ପୁରୁଷ) ଗୋଟିଏ ଗେ ଟିଏ ରସି । ଭାଲୁ ରସି ନୁହନ୍ତ କପର ଦେଖିଲ ? ରସିମାନେ ଚତୁର ବୋଲି ହୋଇ ଥାନ୍ତି, ପରୁ ମନେ ଧୂଳି ପାହିଣ ଗୋଲାଇ ହୋଇ କାଗା ରନି ଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପଛକୁ କଣ ଶାଇବେ କିବା କଣ ଦେଇବେ ଏ କଥା ଅଦୋ ନ ଥାଏ ? ମନଙ୍କର କଣ ଥାନ୍ତି ଦେଇ ଦେଇ କହିଲେ ଯହା ଶେଇ ଦେଇ ଶାଇଲେ ।

ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ଶେଇରେ ମାଦିଲେ । ସେମାନଙ୍କର “ଅହାରେ ଭଲ ମନ ନାହିଁ, ଯେ ଶ୍ଲାନ୍ତ ଯେମନ୍ତ ମିଳଇ ।” ଏମାନଙ୍କର ମନ୍ତ୍ର ସେହି କଥା । ଗେ ତ ମାଟି ଯେଉଁଠାରୁ ଯାହା ପାଇଲେ, ସବୁ ପାଇରେ ପୁରାଇବେ । ରସିମାନଙ୍କର ପରାପର କିମ୍ବା ନ ହିଁ, ମ୍ବାକରି ଶେଜିଲେ ସେଇଥା । ଏହିକଣ୍ଠି ଦିନଟି ଲଦିଦିଅ ପଛକୁ ଦେଖିଲେ କୋଟି ନିଧିପର ହସି ହସିକା ଆଖି କୁଣ୍ଡର ପକାଇବେ । ସେମାନେ ଠିକ ପୁନର ଫଟିଲେ ବେଳକୁ ଉଠନ୍ତି, ଏମନେତି ପୁଣି ଦେଇବି ବେଳକୁ ପହର । ରସିମାନଙ୍କର ଅଳୟୁଥ ପଣି । ଅଦୋ ଦେଖିବ ନାହିଁ । ପିଲାଙ୍କମାନଙ୍କୁ ଶୁଦ୍ଧିଦିଅ ସ୍ଥାକୁ ନେଇ ସେଠି ଥୋ, ତାକୁ ଆଶି ଏଠ ଦେଇ ଏଥରେ ଦିନ ଭର ଲାଗିଥିବେ । ଦଣ୍ଡ ତାକ ହତ ବିଜ ନ ଥିବ । ସେମାନଙ୍କର ପାଠଶାଖା ପଢାରେ ଭାବମନ । ମାତ୍ର ଏମାନଙ୍କର ସେମନଙ୍କଠା ବଳକର ମନ । ଦଣ୍ଡ ଅଲେଶା ତାକ ଦିନ ହାବୁଡ଼ିଟି ପଢ଼ିଲେ ସେଥରୁ ସତର ଅଧି ଭାଣବତି ବୋଲିବେ । ଶାଗୋଟାଳିଟିଏ ପାଇଲେ ଗାରରେ କାନ୍ଦୁ ବାଢ଼ ଗହା ରହି ନାହିଁ । ରସିମାନଙ୍କର ମରବାକୁ ଢର ନ ଥାଏ, ଏମାନଙ୍କ କଥାତ ସେହିପର । ସାପଟା ଅଗରେ ଶୁନ୍ମଯାଉ କିମ ଦାପଟା ଜଳୁ ଦେଖିଲେ ଧରବାକୁ ହାମୁଡ଼େଇ ହାମୁଡ଼େଇ ଦିନହିବେ । ସେମାନେ ଦିଅ ଦେବତାଙ୍କ ପୁଜା ସେବାରେ ଭକ୍ତି ଭବରେ ମାତିଆନ୍ତି । ପିଲାମାନେ ଶାକପାତାଟିଏ କିମ୍ବା ତାଲି ଗରବାଟିଏ ପାତାରେ ବିଶାପର ପୂଜନ୍ତ ସେ ସରଳତା ଅନ୍ୟତାରେ ନାହିଁ, ଆପଣା ଅଣ୍ଟେ ଭୁନାରୁ ମୁଠାଏ ଠାକୁରଙ୍କ ଶ୍ରୁମୁକର କୁଟେରେ ଦେଇ “ଶାବୋଲି ସେଇ ମନ ପଢ଼ନ୍ତ ତାର ତେବେ ମରିଥାନ୍ତି । ତୁର ଦେଖିବ ଠାକୁର ତାଙ୍କର ସେପର ଗୋଟାଯାଇ ଜାବନ୍ତ, ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ କଥାଭାଷା ହେଉଛନ୍ତି ।

ଏଥିଲାଗି ମତେ ପିଲ ଚୁକକ ଭାବ ଭଲ ଲାଗନ୍ତି । ସ୍ଥାନ୍ତ ସେ ଦୁର ଦୁର ଖୁର ଖୁର ଦୁଃଖ ତାକୁ ସାତ ଜନରେ ଦେଇ ନାହିଁ, ବା ଶ୍ରୁମୁକରଣେ ଏ କଥା ତମ ମନକୁ କିମ୍ବା ଆସୁଛି ?” ଶ୍ରୁମୁକରଣେ କହିଲେ ପରିଚୁକ୍ତ । ଏକଥାରେ ପଠରେ ଥାନ୍ତି “ତିନ୍ଦ୍ରାମୟର ଶୂର୍କଙ୍କଳେ ଅର୍କଙ୍କ ବୋରାରେ ଚନ୍ଦି, ତା ଦଶା ପଢ଼ିଲେ ଅନ୍ତର ବେଳିତେ ଲୁଗ ପିନ୍ଧିଥିବ ଏଥର ଯେ କାଳକ ତାକୁ ଉତ୍ସମ ଭୋଜନ ରହିବ । ତାର କଲବାର୍ହୀର ପର ତଳକୁ ମୁଁହିପାତ ହୁଏ ଶୁଣ୍ଡରେ, ସବା ପଛକୁ କହିଲେ “ବଦୁଇନା ପରିଅ ମ

ତମେ ଦେଖୁଛନା, 'କଥା କେଉଁ ମାରଗରେ ଗଲା । ନହିଁ ଗଛରୁ ଚଢ଼ିକ୍ ମାରଲ ଗୁଆଗଛ ଗୋଡ଼ିମଳା ।' ମୋ ଶୁଣ୍ଟ ମୁଁ ବସିଛି । ଦେଶେ ଗୋଟାଏ ମିଶିପିଟାଏ ବସି ମେର ବିଶୁର କବୁଛ । ଆଶ୍ରମ ଭାବେ ମନେ ଉଦ୍‌ବାର କରିବ, ନା ଭାବେ ଯାହାକୁ ମୁଣ୍ଡେଇ ବୁଲୁଛି ସେ ମନେ ଉଦ୍‌ବାର କରିବାଁ ଯାହାର ଭାବେ ହେଲ ସେ ବିକଣ୍ଠ (ବୈକୁଣ୍ଠ) ରେ ବନ୍ଦିଲ, ମୋ ଭାବେ ହେଲ ମୁଁ ନ ବନ୍ଦିଲ । ଦ୍ୱା ଶୁଣି ଜେନା ବିଚର ଆଉ କଥା କହିବେ, ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ବସିଗଲେ । ପରିଥା ମା କହିଲୁ "ଛି ଛି ଏକ ଶୁଣିଲ କଜିଆ । ଏହି ମିଶିପରେ ପାଞ୍ଚ କଥା, ପାଞ୍ଚ ମାରପରେ ପାଞ୍ଚ କଥା ସେଥିରେ ଆମର କ'ଣ ଅଛି ।" ଯା କହି ବୁଢ଼ୀ ଧରି ଘରଆଡ଼କୁ ଝିକ୍କିନେଇ ରୂପିଗଲୁ, କୁମୁଦିରଣ ପହିଲୁ ପହିଲୁ କିଛି କଥା ସମଜ ପାର କଥୁଲେ, ପହିଲୁ କୁରୁ କହିଲେ "ମର୍ମ ପିଟେଇ କହନ୍ତି ଜାହିଁ ।" ଜେନା କହିଲେ "ମୁଁ ତ ତା ମର୍ମ କିଛି କହି ନାହିଁ ।" କୁମୁଦିରଣ ପୁଣି କହିଲେ ସେ ଯେଉଁ କଥାକୁ ଚଢ଼ିନ୍ତି ଅଗରେ ସେହି କଥାର ରଦ କରି କରଗଲା ।"

'ଯ ଯାହାକୁ ଗଢ଼ ଶେଳେ ସେ ଯେହି ଗାତରିପତେ ।'

ଦେଶେ ମା ଦିନେ ବସି ମନେ ମନେ ପାଞ୍ଚ କଲେ କି ଅକାଳକୁ ଥି ଏଥରେ ଜନ୍ମ ହେଲା, ଦିନେତି କୁଣ୍ଡିଲେ କାଳ କହିଲୁ ନାହିଁ । ତାହାରିଲି ଦୁଁ ଯାହାର ବାଚଧର ବିବାହ ହୋଇଥିଲି ସେବି ପାତ ସରତୁଣୀରୁ ବିଳିଲା । ଆହୁରି ଜଣାଯେଗୁ କଲ୍ପ ଦିନ କାହୁକ କହିଛି ଯେ ଏହି ଗୋଟାଏ ପଛକୁ ଦ୍ୱାକିମ ଦ୍ୱାକୁମା ହେବ । ତାହାରିଲେ ଥିଲୁ କପିଲା ସଦା ବିଜ୍ଞାନରେ ରହିବାଟି । ସେ ଯେ ଗୋଟାଏ ମୁଖ୍ୟିଆ ଲୋକ ପଛକୁରୁହକ ସେକଥା ଅର୍ଥାତ୍ ତା ଶିଳ୍ପିଙ୍କ କହି ଦେଇଛି । ମା ଗରବଖାର ମନ୍ଦିରମୁଁ ସାତ କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ ଦିଗ୍ବିଜ୍ୟରେ ତାକୁ ବାଟ ଦିଶୁକାହିଁ । ସୁର୍ଗକୁ ଯାଇଛୁ କି ଆୟୁଷ୍ଟି । ସୁର୍ଗକୁବିଳେ ଥାଙ୍ଗୁଠି ହିପରେ ବାଟ ହୁଲୁଛି । ଦିଏ ଦିକ୍ଷା ଜଞ୍ଜାରେ ମୁଣ୍ଡ କାଟେ ଦିଲକୁ ସେବ କାତରେ ମୁଣ୍ଡ କାହିଁଦେବ । କୁଥ ଦୂରଟାତ କିଏ ଭାବିବିର କିଏ ଭାବିବିର କିଏ ଭାବିବିର । ତାଙ୍କର ଏହିଯତି ମୁଣ୍ଡକୁ ହାତ ପାଇ ନାହିଁ । ବୋପରି ଆଶ୍ରମ କୁରୁମଣା । କେ ଜାଣି କି ଏ କୁଣ୍ଡ କର ତା ମୁଁ ହି ବାହି ସାରିଲଣି । "ତାଙ୍କା" "ପିନ୍ତା" ତାଙ୍କାର ଅଣି ଦିଲକାହିଁ । ମୁଁ ଏବେ ମରିପି ଜାତ, ମେର କେଉଁବୁଲୁ । ପିଲାଫିଲ ଯେଉଁ ଗଢ଼ା କଣ ଅଗରେ ହୁଣ୍ଡି ପିଲାଫିଲ କହିଲେ କହିଲି ଶୁଦ୍ଧ ନାହିଁ । ଜାଣୁ

ଜାଣୁ ଏତିବି ବେଳୁ ଧୂପିଥର ନ ହେଲେ ପଛକୁ ବାରଠିଲ ହେଉଁ ହେଉଁ ଦିନ ସରବ ନାହିଁ । ସେବ, ରୂପା, ଶତ ଏମନଙ୍କର ଜଡ଼ ନମାଇଲେ ମହା ବିଷମ । ଏହିପରି ନାନାପ୍ରକାର ଭାବନା କରି ତାଙ୍କ ମନ ଥଥୟ ନେଇ । ବିବାହ ପଛକୁ ପ୍ରିର କଲେ ମଳା ଧୋବା ସଙ୍ଗରେ ପରାର୍ଥ ନ କଲେ ସନ୍ଦେହ ପଢ଼ିବ ନାହିଁ । ବେଳ କାଳ ଦେଖି ଆରଦିନ ଗୋଟାଏ ବାରିଚବୁଦା ଉତ୍ତଳରେ ମଳା ସହିତ ତତେ ପୁତ୍ରାଏ ପୁଣି ପାଶ ଗପ ହେଲ । କଣ ସେ କହିଲା, କଣ ଦେଇ, ସେକଥା ଯେ ଦିନରତ କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ ସେ ଜାଣନ୍ତି । ଜେଠାମା ଏକମୁଁହା ହୋଇ ପାଠ ବୁଜି ସରକୁ ଗୁଲି ଆପଣିଲ ।

କଟିଲ ପତ୍ରକୁ ଦୁହେଁ ଯେଉଁପରି ପରି ପର ସେ କଥ ସମନ୍ତକୁ ଜଣାଥାଇ । ଅଣ୍ଟୁ ନଅନ୍ତୁ, ଏଞ୍ଜଲ ସେଞ୍ଜଲ ଗୁର ପାଞ୍ଚ ସେରବୁ କମ ଦୁଧ ଦୁହା ଯାଏ ନାହିଁ । ମା ଏକହଦିଆ କରି ସେତକ କାରବାର କରନ୍ତି, ଯଦି ଏହି ସୁଦା କପେଳା ଯେତେକ ପିଇବେ ବାକି ଯାହା କେବୁ ତେତକ ମହ ପକାନ୍ତି । ଯ ହା ଦିଅଟିକ ହୁଏ ବିଷ୍ଟ ବାକର କର କେଠା ସେଥିରେ ଅଙ୍ଗଠାଧନ ତେବେଥାଏ । ଚିନ୍ତାମଣିଟିକ ଚାମ ମାପ ହେଲୁ ପାର ତ ଲାଗି ପାଏ ଯାଏ ଦୁଧ ଦରକର ହେଲୁ, ମାତ୍ର ଜେଠେଙ୍କ ଜିମା ପାଣ୍ଟ । ସେ କେଉଁଦିନ ଗିଲିପରେ ସଖା ଦୁଧଟିକେ ଦେଲେ, କେଉଁଦିନ ଦର୍ଶିଷ୍ଟ ଦୁଧ ଟିକେ ଅର୍ତ୍ତାନ୍ତକାନ୍ତିରେ । କେଉଁଦିନ ଦୁଧ ଟିକେ ଅର୍ତ୍ତାନ୍ତକାନ୍ତିରେ ଯାଇଥିଲେ ତାଙ୍କର ଦେବାକୁ ସତ କଲେ ନାହିଁ । ଦେଲେ, କଞ୍ଚା ପାଣି ମୁଁଏ ମଣେଇ ଦେଇଥାନ୍ତି । କିମେ ଏକଥା ନାରଣଜେନାଙ୍କ କାନରେ ପତଳ, ସେ ସେହିଦରୁ ବିଦ୍ୟା କରିଦେଲେ ଯେ ଗରୁଡ଼ ଗାଈ ଦୁହା ସାରି ପ୍ରତିହିନ ଅଧସେର ଦୁଧ ସାକଯାଇ ଜିମା ଦେବ । ହେତକ ନିଆର ଆଉଠା ଯାଇ ଚିନ୍ତାମଣିକୁ ଦିଅ ଯିବ ।

ସେ ଦିନ ଚିନ୍ତାମଣି ବୋଇ ଦୁଧଟିକ ଆଉଟ ସାର ଅଧସା ଅନାଜ ଦୁଧ ପୁଅକୁ ପେଇଦେଇ ବାକି ଦୁଧ ଶକାରେ ରଖି ବିଷ ପାଇବାକି ପୁଅକୁ ନେଇ ଗୁଲିଗଲେ । ତାଙ୍କ ମନ୍ଦିରାଣୀରୋ ଏ ଦୁହେଁ ଗାଇଶପାହାରରେ ଅଭିତା, ଦୁମ୍ ଦୁମା ଶରବେଳ ଦୁହା କରି ସବୁ ଅଭିତ । ସରିଥିଲୁ । କୁଷ ବୁଦ୍ଧ ବିଶେଷିଲୁ । ପୁଅ ତେଜେଇଲୁ । ମାରଣୀ ତାଙ୍କ ଆପଣା ଶୋଇଲିପର ଖଟ ଉପରେ ଶୋଇ ଦେଇ ଆପଣେଇ ଶୋଇ ଶୋଇ ତାଙ୍କ ଘାମାଯୋଟ ନଦ । ବେଳ ବୁଦ୍ଧଯାଏ ଉଠିଲୁ ନାହିଁ ।

ବେଳ ରତରର ଦୁହୁରି ଏହି ସମୟରେ ଚିନ୍ତାମଣିର ନିଦ ଉଗିଗଲ । ଦିନ ଉଠି କାନ୍ଦିଲ । ମାଉଣୀ କାଣେଇ

ଆଜି ନିଜାଏ ଅଛିଟା ଦୁଧ ଦିବଶେଇ ହେଲେ । ସେ କଥିର କଥି କବି ସବୁ ଦୁଧତକ ପିଇଗଲା । ମା ପୁଅ ଘରକୁ ଯେବେ ଥିଲେ । ଦୁଧତା ଯେଉଁଠାରେ ଥିଲା ସେହିଠରେ ଥିଲା । ଚିନ୍ମଣିର ଅଛି ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ ।

ସୁଦେଇ ଦୁକ୍ଷପିଠା ଖୋଇ କଥା କୁବ ନାହିଁ । ଏହି ପୂମ୍ପୁରେ ସେ ଅସି କଥା ଖାଇବ, କଥା ଖୋଇବ ବେଳି ତେଣୁଥା ଖାଇ ପରି ଦେଲା । ମା ସବୁ ଦିନକ ସଞ୍ଚିବଲେ ଦରେ ଥାଏ । ଆଜି ଦିନ ଦୁରପ୍ରଭବ ବେଳୁ ପରେ ନାହିଁନ୍ତି । କେଉଁଠାରେ ଅଛିନ୍ତି ବୋଲି ତାର ପତା ମିଳନାହିଁ । ଦୁଧ ନ ହେଲେ ତ ସଦେଇ ଠା'ରେ ନ ବସନ୍ତ । ଦୁଧପର ଗୁବ ମାଙ୍କ ହାତରେ । ଶୁଭେଇ ବିଚର କଷା ଚାହା ଗଣ୍ଠାଏ ଥୋଇଦେଇ ଚିନ୍ମଣି ଦୁଧଯାକ ଅଜାହି ଦେବର । ସଦେଇ ଖୋଇପିଇ ଗୁରିଗଲା ।

ଦିନ୍ଦ୍ରେ ଯଇଛି, ତା ମୁଣ୍ଡ, କାନ, ଗୋଡ଼, ଖାଡ଼ ସବୁ ବାହିରି ହିମି କିମେ ହେଲାର ଅଧେଲା । କଥା କହି ପାରିଲା ନାହିଁ । କହୁ କହୁ ଗଛ କାଟିଲାପର କାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡୀ ପିଣ୍ଡୀ ପିଣ୍ଡୀ କବୁଡ଼ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ହେଠୀ କାଖରୁ ଚିନ୍ତାକୁ କବୁଡ଼ ପକାଇ ପୁରୁଶର କଣ ହେଲା ବୋଲି ଦରହି ଅସି ଅଛିସି ପକାଇଲା । ପାଇ ପଢ଼ିଶା ସମାନ୍ତ ଜମା ହେଲା ଡେଲେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଦୟା, ପାଶିଷ୍ଟା, ବିଶା ଲୁଗିଲା । କେହିଁ ଠାରେଇଲେ ଯେ ବାତ ଟେକିଲା । କେହିଁ କେହିଁ ଅନା କହିଲେ । ତାକୁ ନଅ ଛୁଇଛି । ମାତ୍ର କିଛି ଠିକ କଣପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ମାଲାଧୋବି ଜଣନ ଅଥିଲ ଗୁଣିଆ, ଲେକେ କହିଲୁ ଏକଳ ଗଛକେଇ ସେ କୁଳରେ ଲଗାଇବ । ନ'ରଣ ଜେନାଏ ତା ପଶକୁ ଲେକୁ ଦରହିବେଇଲେ । ମ'ତ (ସଦେଇବାର) ଘର ନ ଥିଲେ, କାହିଁଠାରୁ ପୁଅର ଏ ଶର ଶୁଣି ଶୁଣିର୍ଥ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ଧାଇଁଥେଲା । ମାଲାଧି ଠିକୁ ତେବେକି ବେଳକୁ ଅସି ଯେବିଗଲା । ସାଥିନାଣୀ ମାଲା ମୁଁହକୁ ମାଲା ସାଥିନାଣୀ ମୁଁହକୁ ଅନ ଅନି ହେଲେ । ହେଲେ କଣ ହେବ । ଯାହା ହେବାର ତା ମଳ ହତରେ ନା ପାଥିନାଣୀଙ୍କ ହାତରେ ? କାହାର ହତରେ ନ ଥିଲା ।

ଜେନା ପଶୁରିଲେ “ମାଳ ! ନଅଛୁ ପରି ଜଣା ଯାଇଛୁ ?” ସେ କହିଲା “ନା ନା ପେଟକୁ କିଣ୍ଟି କେହି ବିଷାକ୍ତ ଜିନିଯ ଖୋଇ ଦେଇଛୁ ।” ସଦାକୁ ପଠବଗଲା, ସେ କହିଲା “ଖ-ଶ-ଶୁଟ୍ଟା ଦୁ-ଦୁଧଳା ବେ-କୁ ଝ-ଝ-ମ ହେ-ଲୁ ।” ମାଲୀ କହିଲା “ଯାଥିଲେ, ମୁଁ ପର କହିଛୁ” ଜେନା ଶୁଣି ଅଣ୍ଣାର୍ଥ୍ୟ ହେଲେ । ବଡ଼ ଯାଥକୁତ ଗୋଟାଏ ଅଛା ମେଲିଗଲା । ସେ ହଠାତ୍ ପାତ ମାଙ୍କ ତା ପର ଖରେ

ହୋଇ ସାନ ଯା ଉପରକୁ କୁଦିକର ଧାର୍ ଅଧିଲେ । ଫେ ବିଚର ଛୁନିଆରେ ସବୁକଥା ଗରହିଲ କହିଗଲା । କହିଲେ ତା କଥା ଶୁଣୁଛି କିଏ ? କପିଳ ଶୁଣ୍ଡି ଗାଲରେ ହାତା ଲାଗିଲ ଦେବାକୁ ବସିଲା । ନରଜେନାଏତ ଅନ୍ତରେ ଗୁପ୍ତିଆ କାଳ, ସେ ଯା ମୁହଁରୁ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ବିଷ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିବା କଥା ଠାରେଇ ନେଲେ । ତାଙ୍କର ରାଗ ଚାଟିଗଲା । ଥତଥତ ହୋଇ ଛିଠାର ମାରସ ଚାଟିକ ଧର ପୁଞ୍ଜାଏ ଖଣ୍ଡା ବାରଣ ବସିଲା ବସିଲା । ତା ଦେଖି ନାରଣଜେନାଏ ଭାଇର ଶୁଭ ବେଜାଇ ହୋଇ ଗା ଆତ୍ମକୁ ଚଢ଼ିଦେଲେ ଓ କହିଲେ “ପର ପ୍ରୟୋଗଟିମରେ ଉଠିଲେ ସାନବୋହି ତା କରିବ ନାହିଁ । ବୃଥାରେ ଗୋଟାଏ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଲେକିଲୁ ସମସ୍ତ ଦଶ୍ରି” ଯା କହ କନ୍ଧ ପକାଇଲେ । ଲେକେ ବି ସେହି କଥାରେ ଗଲେ ।

ନାନାଧାବା କହିଲା “ମୂଳାମଞ୍ଜି ଯେଇଦେଇ ହୃଥକ୍ରାନ୍ତା” ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ହଠାତ୍ ମିଛିଲି କେଉଁଠି ? ଶେଷରେ ମର୍ଜର ମଳ ଲେଡା ହେଲା । ବଡ଼ ଯା ବିଚରକରେ କ'ଣ ? ଗୈରମା କାଳର ପର ଅଖିନ୍ତ ଅଖିରେ ମାତ୍ରାଏ । ଅଯି ଯାଇ କୋଠି ତମେ ଥାଏ ଲଗାଇ ଅସମାନ ଦିଶାଟି ପୁଲାଏ ବିଶତ ମଳ ପାଇଲା । ତେବେବି ପଥର ବାଟିରେ ଗେଲି ହିଂଦିକୁ କଳପାଟିଆ କରି ପେଇ ଦିଅଗଲା । ଅନ୍ତରେ ଶର ପରେ ଭକ୍ତି ହୋଇ ଶୁଭାଏ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଧିରେ, ତା ଦେହ ଶୁଭ ଅତକୁ ଅଧିଲ । ସେ ଛଠି ଖନ, କର କହିଲା “ତେ ମହାତ୍ମା ! ସେ ଏତେ କଥା କଲ ଛମାର ପର ନ ପୁରୁ, ସେ ଶାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲା ।” ଯା ଶୁଣି ମା ଗାନ୍ଧି ଦେଇ କହିଲେ “ଯାହା ହେବାର ହୋଇ ସାରିଲାଗି, ଅଛି ଏ କଥାରେ ଅଛି କଣ ?”

“ ମତେ ମାର ନା । ”

ଆଜି କୁଷପର ଅନାବସନ୍ଧାନେ, ଦେଖୁ ପ୍ରକୃତ ଜୟୀର ହୋଇ ଆଇଲା । ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କର ଚହିଲ ଅର୍ଥ ଶୁଣାଇଲା ନାହିଁ । ଘରେ ଘରେ ସ୍ଥିର ଦେବକର ପ୍ରତିନିଧି ପର ଅଗ୍ନିଦେବ ଶୁଭାଲୋକ ପ୍ରବାନ ନିର ସମସ୍ତକର ପ୍ରାତିଭାଜନ ହେଲେ । ଧରେତ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଅଭିଷାରିବା କାମେନାର ନିଷକ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ନିଜ ନିଜ ବେଶ ଭୁଷଣ ସୁପ୍ରେକ୍ଷିତ ହୋଇ ଅକାଶ ମୁକୁତରେ ନାୟକ ରହିର ପ୍ରଶାସାରେ ରହିଲା । ରହିନା ନୟକା କାନ୍ତିର ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ରହି ଯମାଣାର ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ବେଳକୁ ବେଳ କଳା ପଡ଼ିଗଲା । ତାରକା ମନୁଲୀର ପାନ୍ଦ୍ୟ ପାନ୍ଦ୍ୟକା ରହିକରୁ ମନୋରଙ୍ଗନ ହେଲା ।

ବିଷୟରେ ଅନୁଯୁକ୍ତ ହେବା ର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜୀବିଶାରୁ ସେମନେ
ଅନ୍ତରୁ ମନୋହାରିଣୀ କାନ୍ତିକ ଦେଖାଇ ହେଲେ । ତଥାପି
କିନ୍ତୁ ଅବୃତ୍ତ୍ୟ । ଶେଷରେ ଚର୍ଚୁ, ଲଗା, ଭାଷ, ଉଦ୍‌ଦିତ
ଅନ୍ତରୁ ତାରୁ ତପ୍ରଳବ୍ଧା ନାୟିକା ସବୁଣ ସେମନଙ୍କର ନାରବ
ଫଳକର ପ୍ରଣାତ ହେଲା । ସମସ୍ତେ ଉଦ୍ଦରର ହେବା ପୂଜା ସର
ନିଦାତେଷାଙ୍କ ଅଭ୍ୟମାନକ ଅନ୍ତରୁ ଯେବୁଛିବେ ବିଶ୍ଵାମ କଲେ ।

ମନ୍ତ୍ର ସାନ ଯା ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଵାରା ସେ ଉଠିଥାଏ ଛୁଆକ୍ଷପରି
ଶେଳରେ ପଡ଼ି ଉପରକୁ ଗୁହଁ ଛଟିଏଇ ହେଉଛି । ଦୂର
ଚନ୍ଦ୍ରରୁ ଦୂର ପାଞ୍ଚରେ ଦୁଇଧାର କୁଣ୍ଡ ବହି ତକିଆ ଗୋଟାକ
ଭେଦଗଲଣି । ସେ ଭରବାନ୍ତ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ମହିତ୍ୟୀ
ମହିମା ସୁରକ୍ଷା କର କରିକା ତାଙ୍କ ରାଠୀରେ ଲୟ ଲଗାଇଛି ।
“ପ୍ରଭୁ ! ମୁଁ ଶୁଭ ନାଶଜୀତି, ମୋର ଅନ୍ତରକର ଅଧିର
ମହିମା ଦୁଇବାର ଶକ୍ତି କାହିଁ ! ସାତତାଳ କଞ୍ଚ ନଦୀରୁ
ଭୂରତିଥକୁ ସର୍ପ ଦୋଡ଼ାଇ ରଖିଲ ପରି ଆଶ ଅନି ଏ
ଅଞ୍ଜନ ବାଳକର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବା ବିଷୟରେ ଯେଉଁ
ଅଭ୍ୟତ କୌଣ୍ଠଳ ପ୍ରକାଶ କରି ଅଛନ୍ତି ତାର ଦୁଲନା କାହିଁ ?
ମୁଁ ଅପରକୁ ଡାକି ଜାଣେ ନାହିଁ କି ଦୂଜା କରି ଜାଣେ
ନାହିଁ ସତ; ମାତ୍ର ଏ ଫଶାରରେ ଅନ୍ତରକ ଇଚ୍ଛା ଦୁଇକରରେ
ଗୋଟାଏ ଶିଶୁର ଅମ୍ବଲ୍ୟ ଜୀବନ ଅକାରଣ ଯାଅନ୍ତା ଏ କଥା
ଅପରା କପର ସହିନ୍ଦ୍ରିୟ । ଅପରା ଦୁଃଖର ବଳ, ଦୁଷ୍ଟର
ଶତ୍ରୁ, ପୁଣି ଦୋର ବିପଦୀରେ ପଡ଼ି ଦୁଃଖୀ ଅନ୍ତରକୁ
ଡାକୁ ନଥିଲେ ଦୁଇକା ଅପରକୁ ତାର ବିନ୍ଦୁ
କପେ, ଏକଥା ଅନି ମୁଁ ଜାଣିଲି । ଦୋଷୀ
ଦୃଶ୍ୟର ହେବ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ମୁକ୍ତି ଲୁଭ ଦିଇବ ଏକଥା କାଳେ
କାଳେ ଅଛି । ପ୍ରଭୁ ! ମୁଁ ଅନି ହାତ ମାତ୍ର ଖାଇଛି ବୋଲି
ଦୁଃଖିତ ମୁହଁହ । ଯାହିର (ସ୍ବାମୀ) ଏ ପେଣ୍ଟର ସମ୍ପଦ
ଅଧିକାର ଅଛି ତାର ଦୁଃଖମଣ୍ଡ ଅଛିକି ନାହିଁ ଏକଥା ଦୁଇବା
ଏମର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । ଘଟଣା ଯେଉଁ ପର ଜଟିଳ ହୋଇଥିଲା
ତୁଥୁରେ ମୁନି ରତ୍ନମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ମେଠରେ ସନ୍ଦର୍ଭ
ଦ୍ୱାରା ଥାନ୍ତା । ସେ (ସ୍ବାମୀ) ଶୁଭ ମନୁଷ୍ୟ, କଞ୍ଚ ମାଂସ
ତୁମର ସହିଲ ନାହିଁ, ହଠାତ୍ ଦୁଇଟା ମାରଦେଲ । ମୁଁ
ଯେଉଁତରେକେ ପ୍ରକୃତ ଦୋଷି ନୁହେ, ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ହଜାର
ଦୋଷ ଲଦିଲେ ମୁଁ ବିଚିତ୍ର ହେବ ନାହିଁ । ପ୍ରଭୁ ! ଅପରା
ଦୋଷି ଅପରକୁ ଅଛିଯା ନାହିଁ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତହୁଁ ପାରିଛି ।
ଏ ଶିଶୁଦ୍ଵାରା ଉଦ୍‌ଯୋଗ କମ ଅସ୍ରଧ ନୁହେଁ । ମହା
ଯୁଦ୍ଧର ଭୟକର ନିଯମନ ପକାଇଲ ତା ଶୁଣିବେଳେ ମୋ
କହନ୍ତି “ରଙ୍ଗ୍ୟଗପ ରଜା ମୁଣ୍ଡର, ଶ୍ଵାର ପାପ ପୁନି

ମୁଣ୍ଡର ।” ପ୍ରଭୁ ! ସେଇ କିଛି ଦଶହିନେ ତାହା
ମୋ ଯାଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରର ଯେତେ ଭାଦ୍ରିର ନୂତ୍ର, ମୋ ପକ୍ଷରେ
ଚାତାକୁ ଅଧିକ ଭୟକର ହେବ । ତାକର ପିଲୁଟିମାଳାକ
ଖାରୀରଙ୍ଗର ଦେଲେଣି । ମୋର ଏ ଛୁଆଟି ଅଧାର ତୋକି ଛିପି
ନାହିଁ । ସାମୀ ଗୋଲି ଯେ ତାଙ୍କୁ କୁଠା ଖଣ୍ଡିକ ଦୁଇଶ୍ରୀକର
ଆସେ ନାହିଁ, ଫଦେ କଥାକୁ ତଳିଥର କରି ନ କହିଲେ
ସମ୍ମନ ପାଦ୍ମୀ ନାହିଁ । ଏହା ଅବସ୍ଥାରେ ଏ ଘର ପଞ୍ଜା
ଚଳାଇବା ବିଷୟରେ ସେହି ଜଣକ ମାତ୍ର (ଦେଇଶୁର)
ନାଦରିଆ । ସେମୁଳିଗି ମୋ ଅଶୀକ ନିଦ ଅସୁନାହିଁ ।
ଯାଆଙ୍କର ସେହି ଗୁରୁତର ଅପରଥ ଲୁଗି ମୋର ଏହି ତୁଙ୍କ
ଜୀବନ ବଦଳ ନିଅଯାଉ । ପ୍ରଭୁ ! ଏହାହିଁ ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା ।”

ତେଣେ ନାରଣକେନା ଖଟ ଉପରେ ଚିତ୍ରଯାଙ୍ଗ ଦୋଇ
ପଡ଼ି ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ ଗଡ଼ୁଛନ୍ତି । ତାକୁର ନିଦ ଭୁଲୁ
ଗଲୁଁ . ଭାଙ୍ଗୀଯାଉଛି । ଏହିବ୍ରତ କଥା ଏ ଦରେ କିମ୍ବା
କଲୁ । କିଏ ବିଶ୍ୱାସରେ ବେଳେ କାହିଁବାକୁ ବସିଥିଲୁ । ଏହି
ଭବନା ତାଙ୍କୁ ଅଣ୍ଟିର କରୁଛି । ସ୍ଵାପ୍ନ ବା କଢ଼ିରେ ଶୋଇଛନ୍ତି,
ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡବ ରୁଲୁଅଛି । ଟିକିଏ ଶୋଇଲେ ଟିକିଏ
ଉଠିଛନ୍ତି । ସବୁବେଳେ ମନ ଦୂଡ଼ୁ ଗୁଡ଼ୁ ହେଲୁଛି, ନିଦ
ଲାଗି ଅସିଲେ ନାଜାଜାତି ଦିଷ୍ଟ ସମ୍ପଦ ଦେଖି ତର ମାଟୁଛି ।
ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଛି, ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ କେହି କାହାରିକି ପାହି
ପାଟାଉ ନାହାନ୍ତି । ପରଷ୍ପରର ନିଦାର ଅବସ୍ଥା ପରିଷର
ଜାଣି ପାରୁଅଛନ୍ତି । କେହି କାହାରିକୁ ବିଦ୍ୟା କରି ପାରୁ
ନାହାନ୍ତି ।

ଶତ ଦୁଇପଦର ଦଶୟତ୍ର ସୁନ୍ଦା ଜେନାକୁ ଛୁଇନିଦ ମାଡ଼ି
ଥାଏଇ । ସୁନ୍ଦିବ ଦୁଇମେଇ ଦୂରମେଇ ଶୋଇ ଦେଉଥିଲେ । ଏହି
ସମୟରେ “ଆମେ ମୋ ମାଲେ ! ମତେ ମାର ନା ! ମାର ନା !
ଶୁଭ, ଶୁଭ, ଅଭିନେ ମଁ ସେକଥା କରବିନାହଁ ତମ
ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ୁଛି, ମରି ଶୁଭ ।” ଏହି ଚିତ୍ତର
ଶବ୍ଦରେ ଶୁଭଟ କିମ୍ବି ଉଠିଲ । ଜେନାକର କଞ୍ଚାନିଦ
ଗୁଡ଼ ପର ଭଣିଗଲ । ସେ ଲାବେ ହୋଇ ନିଜକୁ ବିଳି
ବିଳାଇ ସବାବ ଭଲଗୁଣ୍ୟ ଅନୁମାନ କରିବାଲେ । ସ୍ଵୀକରିବା
ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲ । ସେ କିମ୍ବା ଗେରସୁକୁ ଭୟରେ ଆବୁକ-
ହୋଇ କୁଣ୍ଠର ପକାଇ ବରତ୍ରା ପଥ ପର ଗୋଟାପଣେ
ଥିଲେ । ଜେନା ପରୁରିଲେ “କ’ଣ ! କଣ, କଥା କଣ,
ଏପର ଥିଲେ କାହିଁଦି ?” ସ୍ଵପ୍ନରେ ସଂଦା ମତେ ଗୋଟାଏ
ଭୂତ ପର ଦଶି ଗୋରୁ ଦ୍ୱାରାର ବାଡ଼େର ପକାଇଲା ପର
ଲାଗିଲା । “ତୁମେ ଏପର ସ୍ଵପ୍ନରେ କେବେ ଦେଖ ?” ।
ସୁନ୍ଦିଅକୁ ରହି ଯାଇ କହିଲେ “ନା, ନରଥ ଓ ସାନ୍ତ୍ଵନ

ଗୋଡ଼କ କଣିଅ କଥା ମନେ ମନେ କହୁଁ କହୁଁ ଏହି
ପୁଣ୍ୟ ଦେଖିଲି ଚଢ଼େତ୍ ଏପରିଚ କେବେ ଦେଖେ ନାହିଁ ।”
ଜେନା କହିଲେ “ସେକଥାକୁ ଏକଆତ କେତେ ଫରକ ।”

ସ୍ତ୍ରୀ—“କେତେ ଅଛି ସନ୍ଧି ପର୍ଯୁଷିତ, ମୁଁ କଣ ରୂପ
ଲେଖାରେ ଗୋଟୁ କି ? ସଞ୍ଜବଳ ଗୋଲମାଳରେ ଶୁଣିଆ
ଦୋଇ ପଢ଼ିଥିଲା । ମନ ବାର ଚଗଲିଆ ଧରି ଯାଇଥିଲା ।
ଧ୍ୟାନଟା ଦେଖିଲା । ହେଲା କଣ ?”

ଜେନା ଅତିରିକ୍ତ ବିରକ୍ତକୁ ଭଲ ପାନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର
ଅନ୍ତମାନ ଶକ୍ତି ବେଶ । ଏହି ଘଟନାରୁ ସେ ସମୟ ବିଷୟ
ଉତ୍ତମରୂପେ ଚଢ଼ି ନେଇଲେ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କହିଲେ “ତୁମର ଅକଳ
ଦରକରଣା, ବୁଦ୍ଧିବିବେକ ମତେ ସବୁ ଜଣାଅଛି, ଯାହା କଲ
କଲ, ମୁଁ ତୁମର ସ୍ଵାମୀ, ତୁମର ଉଜ୍ଜତ ଉଜ୍ଜତ ପକାଇବ ।
ମୋର ଧର୍ମ ନୁହେଁ । ତୁମେ ପଲ୍ଲୁତ ଦୋଷୀ, ଅଳବତ ସେଥିର
ଫଳ ଭୋଗ କରିବ । ଅଜଠାତ୍ମୁ ଆଉ ତୁମର ଏ ଶୟାରେ
ଦାତ ନାହିଁ । ତୁମେ ଯା ତଳେ ନିଆର ବିଶ୍ଵା କରି ଶୁଅ ।
ଶୀଘ୍ର ଯା, ବିଳମ୍ବକରି ମୋର ମନରେ କଷ୍ଟ ଦିଅନା । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ
କହି କହିବିବେଳେ ବୋଲି ବୁଝିଲେ, ଜେନା ତାଙ୍କୁ କହିବାକୁ
ବିବରଣ କଲେ । କହିଲେ ବିର୍ଭମାନ ମୁଁ ତୁମଠାରୁ
ଏ ବିଷୟରେ କିନ୍ତୁ ଶୁଣିବାକୁ ଉପ୍ରକାଶିଲା । ମୋର ଘୋର
ଥିଲେ ଏକାବେଳକେ ମିଳେଇ ଯାଇଛି । ଅଜଠାତ୍ମୁ ଏ
ଦର ମୋ ପଣେର ଶୁଣାନ । ସଦାର ନିଯମ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଦିନେ
ତୁମକୁ ମତେ ଶୀଘ୍ର ଛଢା ଛଢା କରିବ । ଯାହା କାଲ ହେବ
ତାହା ଅଜି ହେଉ ।

ଜେନାଙ୍କର ଏହିଦର ନିଷ୍ପୁର କଥାରେ ସ୍ତ୍ରୀ ବେଶ ଚଲିବ
ହେଲା ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଅଭିମାନିଅ ଦୋଇ ତଳକୁ ଖପି
ପଥିଦିନ ପଶନ୍ତିପାରି ତଳେ ଶୋଇଲେ । ତାଙ୍କର ଧାରଣା
ଥିଲେ ଏତ ଅବଶ୍ୟ ମାନରଙ୍ଗନ ଲୁଗି ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ମନ୍ତ୍ର
ନିଶାଳୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୋଇ ଶୋଇ ହତାଶଭାବ ଗୁହ୍ଯ ତ୍ୟାଗ
କଲେ । ବେହୁତନୀଁ ଦୁଇଜଣକର ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଶୟାର
ଦେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ କଥାବାର୍ତ୍ତ ଚାହୁଁଥିଲା; ବାହାରର ଲେକ
ଜାଣିବା ଦୁରେ ଆଉ ପରିବାର ମଧ୍ୟରୁ ଏବିଷୟରେ କେହି
କହି କାଣୁ ନ ଶୁଲେ ।

ସେହିଦିନ ନାରୀଙ୍କ ଜେନାଙ୍କର ପୁଣ୍ୟକୁତ୍ତ ଏକାବେଳକେ
ବିଦଳିଗଲା । ସେ ଅଗେ ଅଗେ କାର୍ଯ୍ୟ ଧନ୍ତାକୁ ବାପୁହରି
ମତ ବୁଝିଲେ ଏଣିକ ହାଣକୁ ନେଲୁପରି ହେଲେ ।
ଯେପରି ଶୁଦ୍ଧପ୍ରତି ପେଣେପରି ନନ୍ଦ ଶାଶ୍ଵରପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଘୋର
ଅନାଦାର ଦେଖାଗଲା । ଭଲ କଥାକୁ ଅଭ୍ୟାସ ନଣିଲେ ।
ଦିନ୍ଦୁ ଦିନ୍ଦୁ ର୍ମେ ର୍ମେ ଏବଂ କାନିଅ ଦିଶିଲା ।

ଶୋଇଲେ ହଜମ ଚଢ଼ୁଲା ନାହିଁ । ଶତରେ ଜାନାଜାତି ବିକୃତ
ସନ୍ଧି ଦେଖି ବିଳିବିଳିକରିଲେ । କେତେବେଳେ ଅବା
ଚିରଚିରେଇଲେ । ଅନ୍ଧକାର ଘରକୁ ଏକାଟା ସିବାକୁ
“ଡ଼ରମାଡ଼ିଲା । ପିତୃଲେକମାନଙ୍କ ସନ୍ଧି ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।
ଭାଇକର ଏହି ସବୁ ଅଳକଣ ଦେଖି ନରିଜେନା ବାରିଳାଧର
ଗଲେ; ଶୁମ୍ଭୁ ଉପଯୁକ୍ତ କବିତାମାନଙ୍କ ଡକାଇ ଚିକଣାର
ବ୍ୟବହାର କଲେ । କେତେ ନବମାନ ଉଡ଼ିଗଲା, କାହିଁରେ
କିନ୍ତୁ ପଳ ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ ଶାଶ୍ଵମୀଦିନ
ସୂର୍ଯ୍ୟଦାସ୍ୟରେ ତାହାଙ୍କର ପ୍ରାଣପାଣୀ ଶାଶ୍ଵରପିଞ୍ଜରା
ତାଲ ଶ୍ଵାସ ତାଲ ପଡ଼ିଲୁ କେଉଁଆଟି ଅନ୍ତର୍କାଳ ହୋଇଗଲା ।

ଶୁମ୍ଭୁ ବିକଳ ମହାନ୍ତିର ବଡ଼ ନିମକ ସର୍ଗେଟ ଲୋକ ।
ଭେଣ୍ଟିଆଟ କାଳରୁ ଜେନାଘରର ଶୁମ୍ଭୁଗିରି କର କର
ଅସି ବାଲ ପାଚିଲଣି ଦିନେ ତାଙ୍କର କୌଣସି କାମରେ
ଗଫଲତ ଦେଖା ଯାଇ ନାହିଁ । ସେ କାଗଜବନ୍ଦରେ ଘୋକ ।
ଅକ୍ଷର ଶୁଶେଷ ମୁକ୍ତାଗର ଲେଖନ୍ତି । ଯେତେ ହିସାବ
କିତାବଟା ହେଉ ଲେକେ ଖେଳ ଧରିବେ ନାହିଁ, ମୁଁହେ ଦୁଇହେ
ଠକ୍ ଠକ୍ ଶିଶ୍ରେଷ୍ଟ ଦେବେ ।

ନାରଣଜେନାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଭାଷା ମାନା । ଦିନେ ତାଙ୍କ
ଅଗରେ ସକଣି ଛିଡ଼ାହୋଇ କଥା ପଦେ କହନ୍ତି ନାହିଁ ।
ତାଙ୍କର ଏହିଗୋଟାଏ ବଡ଼ ବାହାଦୁର ସେ ସେ ତୁମ ଦୁଇକୁ
ଗୃହୀତ କରିବ କଲ ନେବେ । ଜେନାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ର
ଜାଗିକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ତାହାର ଧର୍ମ ଏକଥ ସେ ଅଛୁକର
ଜାଣିଥିଲେ । ସେ କହନ୍ତି ମନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର ମୋତେ ଦିଶାପ କହୁଛନ୍ତି
କି ନାହିଁ ଅଭି ସେ ମୋତେ ଭଲ ପାଇଛନ୍ତି କି ନାହିଁ । ବେଳେ
ମୋର କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀ ତାହାଙ୍କର ପସନ୍ଦ ଯୋଗ୍ୟ ହେଉଥିଲା
କି ନାହିଁ ଏକଥା ବୁଝିବା ଅଗୁରୁ ମୁଁ ଦେଇବେଳେ ଯାହା
କଲୁଛି ତା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କି ନାହିଁ ଏବଂ ମୋର ସମ୍ବନ୍ଧୁଗୁଡ଼ିକ
ଉଅଜିବ ମୁଗ୍ଧାବକକ ଧନ୍ତାରେ ଲୁଗୁଛି କି ନାହିଁ । ଏହିତର
ଅଗେ ମୁଁ ମୋ ମନ୍ତ୍ର ମନାରବା ଦରକାର । ଯେଉଁ କଥାଟା
ମୋତେ ବେଶ ଲାଗିଲା ସେ କଥା ତେ ସାର ଦୁନିଆଁ କୁଣ୍ଡିବ
ତାହା ନୁହେ । ମାତ୍ର ବରଦାର କୁଣ୍ଡିଗୁଡ଼ିକର କେବେ କଲ
ତାହା ନଜାଣି ସରଦାଶ କର ନ ଥାନ୍ତି । ରଧାରୁ ଘୋଡ଼ାର
କାର୍ଯ୍ୟ ମେବା ଆଖା ଯେଉଁ ମାନେ କରନ୍ତି, ମେ'ର ମୁନିବ
ସେପରି ନୁହେନ୍ତି । ପୁଣି ମୁନିବର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବରକ
ତୁମ୍ଭାଲେଇଛାଇ ନଜାବ ଦରିବା ସିଥିଆ କର୍ମଶିଳ୍ପର
କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯାଏ ନାହିଁ । ଜେନା ଯାହାକଠାରୁ ମୁନିବ ସନନ୍ଦ
ହାପଳକର ଅଗେ ଅଭନ୍ତି ଯେତେବେଳେ ଯାହା ଭୁଲ ଭରକା
କଲୁଛି ତାଙ୍କ ନକଟର ନିଜର ଦେଖି ଯେ ଦାୟୀ, ମୁଁ ନୁହେ ।

ସେ ସେଥିଗାରୁ ପୁରସ୍ତ୍ରର ହୋଇ ଗାରନ୍ତି ବା ଦଣ୍ଡିତ ହୋଇ ଗାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ମୁଁ ଜେନାକ ପାଖରେ ଦାୟୀ । ସେ ମେତେ ଅନ୍ୟାୟ ସୁରତରେ ବେଳରେ ହାତଦେଇ ଦଉଡ଼ାଇ ଦେଲେ ଉଚିତ ଅଦାଳତରେ ତଥିର ତର୍ଜୁର ସିନା ପଛେ କେଉଁକାଳେ ହେବ ମାତ୍ର ମେର ଦାନ ଖଣ୍ଡିକର ଅଳି ଗଲା । ପୁରସ୍ତ୍ର ମୁଁ ପରଦା ତୋକର ଅଙ୍ଗବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଦୁଇବା ।

ସେ ଅହୁରୁ କହନ୍ତି ଏହି ବରତନକୁ କଷି କଞ୍ଜି ଶିଳମତ ବଜାଇବା ରୁକର ଜୀଥନ୍ତେ ଶୂକର ମରନ୍ତେବ ଶୂକର । ମାତ୍ର ମନ୍ୟ ଓ ମେହନ୍ତ ଅତିରିକ୍ତ ମହୟୁଦ୍ଧ କରି ପାରିଲେ ଦାସ ଅଳବତ ହେଲେ ଦିନେ ପ୍ରଭୃତିରେ ପରିଣତ ହେବ ।

ଥରେ ନାରତଜେନା, କପିଳ ଓ ଶୁମାସ୍ତା ତନିହେଁଯକ କୌଣସି ଶ୍ଵାନକୁ ଯାଇଥିଲେ । ବାଟରେ ଅସ୍ତ୍ର କୁଆଁରଥ ଯୋଡ଼ି ପାଥରେ ସଞ୍ଜ ଘଣ୍ଟ ବାଜିଲା । ମାଛ ଅନାରହୋଇ ଅନ୍ତିମିଣ୍ଡି । ତରୁମୀସ୍ଥା କାଳ ଯୋଡ଼ି ଦୁଇକଳ ଖାଇଛି । ଏହି ଶୁଅ ପଡ଼ିଛି ଯେ ସାପମୁଣ୍ଡ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ହେବ । ସବୁ ଠାର ଦେଖିଯାଏ ଯେ ସାନ୍ତ ଯୋଡ଼ି ଶୂକର ଦାଟ ହୁଲିଛନ୍ତି । ଶୂକର ବିଶ ଦେବତାଙ୍କ ପରି ଏ ବର୍ଣ୍ଣରୁ ସେ ବର୍ଣ୍ଣ ଯାଏ ମାତ୍ର କାମୁକ ପଡ଼ିଥାଏ । ବର୍ଷାକାଳ ପଦ୍ମଫୁଲେ ସେଶୁଦ୍ଧି କିମ୍ ପକଖେ । ତେବେଳେ ସେ ଶୁଣି ଧର୍ମଶାସନକା ପରିପରି । ଯେ ଅଧିଳେ ଶୁରିକାହୁ ମାରିଦେଇ ପାରହୋଇ ଚାଲିଗଲା । କୁଆଁରଥ ରେଖ ଦାଟ ତଙ୍ଗାଟି କାଟୁଥାଏ । ତାର ମହାଶମଦି ଗୋଟିଏ କଣ । ପୁନିଏ ତିକଟା ମାଟିରେ ତା ମହାତ ଦୋଢ଼ା । ଆମ ଜେନା ଦ୍ଵେରକା ଯେ କଥା ଜାଣ୍ଟୁ ନାହିଁ । ତନିହେଁଯକ ଛୁଣ୍ଣି ତଙ୍ଗିଯ ର ତୁଙ୍ଗାଟଣ୍ଟି ପିଟିଟିରେ ହେଲେ । ଲୋକେ କହନ୍ତି “ଯ ଗକୁ ତୁମ୍ଭାଟିଟ ନାହିଁ ।” ମାତ୍ର ଶୂକରତ ଅଗରୁ ଧୋଇ ଧୋଇ ବାର ମାରୁମାରୁ ଥିଲ ଯୋଡ଼ି ଅଧାଅଧ୍ୟ ପରିଯିବା ବେଳକୁ ଏକାକେକିଳ ସବୁ ସଫାହୋଇ ଶୁଳିଗଲା । ଡଙ୍ଗାରେ “ଚର ଚର” ହୋଇ ପାଣି ପରିଷବାକୁ ଅରମ୍ଭ କଲା । ଦଶପଦିଜୀ ଦୁଇରେ କୁଳ । ମାତ୍ର ପାଣି ଯମାରସୁରରେ ପଶୁର ତାଟ ପଦକା ଯାହିଁ । ଡଙ୍ଗାଟଣ୍ଟି ପିଟିଯିବ । ତେବେଳେ କାହାରିକି କିଛି ଶୁକରାଟ ଦେଖିଗଲା ନାହିଁ । ବିଶୁର ବନ୍ଦବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ । ଶୁମର୍ଷା ଥିଲେ । ଶୁଷ୍ଠରେ ଅଣି ଭବେବକୁ କୁମୁଦିର ଦର ତେଣୁ ପଡ଼ିଲେ । ଜେନାକ ମନେ ଶୁମର୍ଷାତ ନରକୁଳିଆ ପଢ଼ିର ଜାଣ୍ଟି । ମୃଜୁ ନିଷିଦ୍ଧି ନାଶ ବାଟ କାହିଁ ଶୁଲିଗଲେ । ଲୋକେ କହନ୍ତି “ମହାନ୍ତି

ମହାନ୍ତି ଏ କାହାର ନୁହନ୍ତି ।” ଏପରି ମନେ ବିଶୁରକରି ସ ଡଙ୍ଗା ବିହିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କଳ ଅଖ୍ୟାନଅଶ୍ୱ ପଦକା ଦେଇ ପଦକା ମାଟାକେ ଅଛି ଡଙ୍ଗାଟଣ୍ଟି ବସିଗଲା । ଜେନା କପିଳକୁ ଧର ସାବଧାନରେ ଉପରେ ଉଠିଗଲେ । ଉପରେ ଅଛି ଦେଖିଲାବେଳକୁ ଶୁମର୍ଷାକର କିଛି ଅତାଗମ ମିଳିଲା ନାହିଁ । କପିଳ ମା ପର ଅଶ୍ଵ ଶୁକରା କହିଲା “ବାଗ ଅମେ ରୁତ ମରିଥିଲେ ସେ ଏଠାରେ ରହି ସବୁ ଖବର ନେଇ ଶର୍ମା ଯାଇଥାନ୍ତେ । ମାତ୍ର ସେ କଥା ହେଲା ନାହିଁ, ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜୀବନ ଦେନି ପ୍ଲକାର ଅଧିଷ୍ଠିତରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ କୋଷ ମୁଁଦୁର ଦେଖାଦେବେ ପଲେଇଲେଣି, ଅସ ଯିବା । ବାଗ କହିଲେ “ନା ନରର ଏହା ସୁଅ, ସେତ ଦୁଃଖାଦସ ପରିଅରେ ଦେଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । କଳରେ ଲାଗି ଲାଗିଲେ କିଏ ଜାଣେ ।” ଏହାର କହିଲା “ଶୁମର୍ଷା ! ହେ—ଶୁମର୍ଷା ।” ଦୂର ଶୁଭିତାକ ବଢ଼ି ପଢ଼ିରେ ତାହିଲେ । ମାତ୍ର ଉତ୍ତର ବୋଲି ଏତିକି ପାଇଲେ ଯେ “ଶୁମର୍ଷା ! ଶୁମର୍ଷା ! ହେ—ଶୁମର୍ଷା” ଶୁଣି କପିଳ ଶରୀରକା, କହିଲା “ବାଗ, ତାଙ୍କର ଶରୀରକିମ୍ବା ଗଲଗଲ ହେଲାଣି, ଧରଇଲାଣି, ଦେଖ କିପାଇ ଶତର ବିଶିଳଇ ହେବନ୍ତି ।” ବାଗ କହିଲେ “ଦୁର । ସେ ପ୍ରତିଧୂନ, ନଈ କଳରେ ସେମର ଶରୀର ଏ କଥା ଶୁଣି କପିଳ ଲାଜରେ ତୁନି ହୋଇବଲା । ଏହି ଦେଖିଲେ କଣ ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ ଶୁଭିଲା । କୁଆଁରଥ ଯୋଡ଼ି କୁଳ ଶୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧିକାଥ ଜାଗିଲ । ଜେନା ଓ କଥା ଦୁରିତ ଶୁଭିଲା । ଏହି ମୁଁଦୁର କଥା ଯେତେବେଳେ ଅର କାହାର ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ମଧ୍ୟ ପହଞ୍ଚିର ଜାଣେ, ଯଦି ତେଣୁ ପଡ଼ି ପହଞ୍ଚିର ଯିବି ତାହାହେଲେ ତଙ୍ଗା ଯେତିକି ହାଲୁକା ହୋଇ ପତକ ତେତକ ଅନାତ ପାଣି ପଢ଼ି ବୁଡ଼ି ସେ କୁଳ ଧର ଯାଇଥିବ । ଛୁଟକ ପହଞ୍ଚି ମୁଁ ଏକା ଶୁଅ ମୁହାରେ କିମା କୁମୁଦିର ମହାରେ ମରିଯିବ । ମାତ୍ର ଅପଣମାନେ ବିଶୁରେ । ତାହାହେଲେ ଆଶକ ପରିବାର ମୋ ପରିବାର ରକ୍ଷା ଗାଇଯିବ । ଏହିପରି ବିଶୁର କଥା ଅତ ସାହସରେ ଜମର କଥି ତେଣୁ ପଡ଼ିଲା । କଥାରେ ଅଛି ସାହସେ ତଥ ସାହସେ ମର” ମୋର ଚାହିଁ

ମରବା କଥା ଅସେ ତୁ କଥିଲା । ହେଲା କଣକ ସୁଆରେତ ସାପ ମୁଣ୍ଡ ଦୁଇ ଗର ଓହିତର ପଦକାଏ । ଦିକା ଯାହିଁ, ହାତ ଠେର ଦାଢ଼, ଘୋଡ଼ ଫେର ଘୋଡ଼, ସବୁ ଯେ ସେଇତି ସେ ସେଇତି ଥର ଆର ହୋଇ ରହିଗଲା । କାଠ ପର ଭାଷି ଶ୍ରିକା ଟିକର ହୁଡ଼ା ଯାଏ ଚାଲିଗଲା । ଅଶା ଦେଖିବାରେ ହୁଡ଼ା କହିଅ ଅଚତନେ ଯେଉଁ ଲୋଟଣି ବର ଗଛଟା ନାହିଁ, ତାର ତାଳ ଦୁଇଟା ଶୋଟାଏ ଯୋଡ଼ ଉତ୍ତରକୁ ଶୋଇ ଅପାଇଁ ସେହି ତାଳରୁ ଶୋଟାଏ ମଜଭୁତ ଓୟଳ ପାଣିର ସପ ଏଇ ଭାସୁଧାର, ଧର୍ମନେଇ ମତେ ଠକ୍ ସେହି ଓୟଳକୁ ଧରେଇ ଦେଲା । “ଦଶ୍ରେ ନମିଶେ ଥିଲେ ପ୍ରାଣ, ନେଇ ନମାରେ ଜୟାଶାନ୍ତି ।” । ତେବେଳେକୁ ମୋର ଧର୍ମ ସର୍ବ ବାହାର ଗଲାଣି । ଓୟଳଟ ଧର ମୁହଁର୍ତ୍ତ ଅଗ ଦମ ମାରିଦେଲି, ତା ହେବେ ଉଠି ଅଧି ଦରାଇଛି । ଅଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବ, ଏକଥା ମନରେ ନଥିଲା । ଏକଥା ଶୁଣି କେନା ଆଉ କନ୍ଦବେ ଗର୍ଭୀ ନା ମୁଣ୍ଡ । ତେବେ ଶୁଣ ସରଳିଆ ଲୋକ, ଶୁମାସ୍ତାଙ୍କ ହାତଟା ଧରି ପଢକର କହିଲେ “ଶୁମାସ୍ତା, ମୁଁ ପ୍ରଭୁ, ତୁମେ ଦାସ ସତ, ମାତ୍ର ତୁମେ ଦେବତା ମୁଁ ମଣିଷ । ତୁମ୍ଭର ରୁଦ୍ଧି ଦିବ୍ୟର କଳନା କରିବା ମୋର ସାଧ ନୁହେ । ତୁମ୍ଭର କାର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ଅକାରଣ ମୁଁ କେତେ ସବନ୍ଦଦ କରିଥିଲା । ତୁମେ ନିଜ ଜୀବିନ ବଦଳରେ ଏ ପିତା ପୁତ୍ର ଜୀବନ ରଖିବା ପାଇଁ ଏହେବେତ୍ତ ସାହସ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଅଛ ଏ କଥା ଅବୋ ମୋ ହୃଦୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ନାହିଁ, ସେଥି ପାଇଁ ତୁମେ ମୋତେ କ୍ଷମାକର ।”

ନାରଣ ଜେନାତ ମରିଗଲେଣି ଏହ ଶୁମାସ୍ତା ବିକଳ ମହାନ୍ତିର ବର୍ତ୍ତମାନ ଜେନା ଘରର କଣ୍ଠାର । ପୁଷ୍ପାପେଣ ସେ ଏଣିକ ଶୋଟା ଯକ ବଜନା ଘରର ହୋଇ ଯାଇ ଅଛନ୍ତି । କିପର ଏ ସମ୍ଭାବ ସମ୍ଭାବ ରହିବ, ଏବ ଉତ୍ତରରେ

କିଛି ଶୁଭୁରୁତ୍ତ ନ ଲାଗିଲା, ତାଙ୍କର ଏଣିକ ଏହି ଚିନ୍ତା ପାର ହେଲା । ମୂଳରୁ କାରଣ କେନା ମନ ଅପିଛନ୍ତି, ଶୁମାସ୍ତା ବିତର ଶୋଟାଯଣେ ତୁଳଣୀ, ସେଥିଲୁଗି ନରିଜନଙ୍କା ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ସବୁ ଭର ଲଦି କପିଳକୁ ତାଙ୍କ ଜିମା ଲାଗେଇ ଦେଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତା ହୋଇ ବସିଲେ । ବିଧବା ବୁନ୍ଦୀ ମଧ୍ୟ ଛୁମ୍ବନ କରଣେ ମଣିଷ ପଣିଆ ଅନେକ ବାର ବଢ଼ି ଥିଲେ, କସଥ୍ୟାପାଣ୍ଟ ତାଙ୍କର ଶୁମାସ୍ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ କଲାପ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତ ଥିଲା ।

ଶୁମାସ୍ତା ପ୍ରଥମେ ଏହି ବନୋବସ୍ତ କଳେ ଯେ ଅନେକ ସମୟରେ ଚିନ୍ତାମଣି ଜେଠେଇ ମା'ଙ୍କର ଶାନ୍ତି ଉଚ୍ଚାର କାରଣ ହେଉଥାଇ । କହୁଁ, ତାକୁ ଚାଲିବର୍ଷ ଶୁରିମାସ ଗଢ଼ ଗଲାଣି, ଖଢ଼ ଛୁଅଂବ ଟିକିଲାଣି । ଅତେବକ ସେ ମାମୁଁ ଘରେ ରହିଲା । ଜେମାଦେଇ ପୁରକୁ ବଢ଼ିରଣା ସୁଲ୍ଲ ତାକେ ବାଟ । ସେଠାରେ ରହି ପଚା ପଢ଼ି ଅବୟବ କରୁ । ତାଙ୍କର ଶୁରୁତର କାର୍ଯ୍ୟମାନ କିରାତୀଙ୍କ ନରିଜେନାଙ୍କ ପରମର୍ଶ ଅନୁସାରେ ଗୁଣ୍ଠା । କପିଳ ଶୁମାସ୍ତାଙ୍କ କହେଇ ରହି ମାନି ମାମଲତ ଶିଖ । ସମ୍ବଦ୍ଧ ବୁଢ଼ା ସମୟ ଅନୁସାରେ ଶୁଷ ବାସ ଧନ୍ଦା ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ଅନୁସାରେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କେଣ ଶୁଣାଇଲାରେ ଗୁଣିଲା । ଲୋକ ଶୁମାସ୍ତାଙ୍କ ଖୁବି ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଯେଉଁ ଘରଭାଗୀ, ସରପର ବୁଢ଼ା, ଖାତେ, ତହର, ଦିପା-ଦିଅ, ବାହାପିଅ ଲୋକ ଶୁରାକ ଜେନାଙ୍କ ମରିଯିବା ପରେ ବାଘର ଘରେ ମିରିଗର ନାଟ ଲଗାଇକା ଓ କେଉଁଠୁଳା ନିଳିଲେ ପାଞ୍ଚଅଙ୍ଗୁଠିଅ କରି ପାଣିରେ ପକାଇ ଦେବାକୁ ଡହ ଡହ ହେଉଥିଲେ ସେମାନଙ୍କର ଅଶା ଦୁରାଶାରେ ପରିଣତ ହେଲା । ମନ ମେଖିରବା ଲାଗି ସେମାନଙ୍କ ଶୁଅ ନଥିଆରେ ଥାଣ୍ଗ ମାରିଲା ପର ଯେତେ ଥର ଚେଷ୍ଟା କଲେ ନିଷଳ ହେଲା ।

ଫିଲେଟିଂ

ଶ୍ରୀ—

ଖୁଲଣାର ଚିତ୍ର ।

ଶୁଣ୍ଡ ଶୁଣ୍ଡ ଅଶା ପଥ ଦାସୀ ଅନ୍ଧ ହେଲାଣି ।
ଶୁଣ୍ଡ ଶୁଣ୍ଡ ସବୁ ଶୁଣ କାଳ ହୁର ନେଲାଣି । ପଦ ।
ବେଳ କାଳ ଉଣି ମନ ବିହ ଦଶ ଦେଲାଣି ।
ଭଜିଲାଣି ଅଶା-ସ୍ଵପ୍ନ ନାହିଁ ମନ ଶୁଲାଣି । । ।
ସବୁ ସବୁ ଶୁଣିମୋର ପଥରତ ହେଲାଣି ।
ମନ କଥା ଯାକ ନାଥ, ମନେ ମରିଗଲାଣି । । ।
ଶୁଣ୍ଡ ଶୁଣ୍ଡ ନ ସବର ଦନ କାନ୍ଦିଯାମିଲା ।
ଭବି ଭାବ ଦନ୍ତ ଶୀର ହୋଇ ତବ ତଣିଲା । । ।

ହଟପଟା-ହାଟ ନାଥ ଜଗତ ବପିଲାଣି ।

ତବ ତବ ଅପବାଦ କାରଣ ବାଜିଲାଣି । । ।

କୁଳ-କାଳ ନେହ-ନାର ଧୋଇ ମୋ ସରିଲାଣି ।

ସୁନାର ଫସାର ଦେଖ ରନ୍ଦୀ ହୋଇ ଗଲାଣି । । ।

ରବ-ଶଶ-ସମାରଣ, -ତାର ଦିବା ଯାମିଲା ।

ତବୁ-ଲାଲ ଶଶଭାନ୍ତି ମୋର ଦୁଃଖ-କାହାଣି । । ।

ବହବାକୁ ଅଶା ଲାହିଁ ଅଜ ହେ ଶୁଣମଣି ।

ଦାସୀର ମନନ ଦେଖ ଦଅ ନାଥ ମେଲାଣି । । ।

ଶ୍ରୀ—

ଦୁର୍ଘସଙ୍କଟ ଏବଂ ତାହାର ପ୍ରତିବିଧାନ ।

ଅଜକାଳିକାର ଏହି ସଙ୍କଟମୟ କାଳରେ ଆମାକୁ ଯେ କେତେପ୍ରକାର ସଙ୍କଟ ଦେଇ କରିବାକୁ ହେଉଥିଲା କିଏ ତାର କଳନା କରିବ ? ଅନ୍ୟ ସଙ୍କଟ, ବସୁଷଙ୍କଟ, ଅର୍ଥପକ୍ଷ ସୁଶ୍ରୀ ସଙ୍କଟ ଇତ୍ୟାଦି ଅତ୍ୱର ଅନେକ ପ୍ରକାର ସଙ୍କଟ ଅଛି । ପୃଷ୍ଠକଳରେ ଦେଶରେ ଏତେ ସଙ୍କଟ ନ ଥିଲା ! ଲେକେ ସୁଖସାଜ୍ଜନରେ ଜୀବନଯାତ୍ରା କିବାହି କରିଥିଲେ । ହମସ୍ତେ କହନ୍ତି ଦେଶରେ ଦିନକୁ ଦିନ ସଭ୍ୟତା ବିଦୁଆତ୍ମି ; ସେହି ଅନ୍ତରରେ ସଙ୍କଟ ମଧ୍ୟ ବିଦୁଆତ୍ମି କି ? ତେବେ ଏହା ଠିକ୍ ଯେ ଆଉ ସେପରି ମୁଖ ସାଜ୍ଜନରେ ଜୀବନଯାତ୍ରା ନିହାତ କରି ହେଉ ନାହିଁ ; ଜୟୋତି, ପରଜୟୋତି ବିଷୟରେ ଜଦୁତିନ ନ ରହି ଆମୂମନକୁ ଭୁଲ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ଯହିତେବେ ବର୍ତ୍ତମନ ତ ଆଉ ପୃଷ୍ଠକାର ଅବସ୍ଥାକୁ ଫେରି ପାଇବାର ଉପରେ ନାହିଁ ।

ଯାହା ହେଉ ଅଗରୁ ଯେତେବୁଡ଼ିଏ ସଙ୍କଟର ନାମ କରିଲେ ତାହା ସହିତ ଅଛି ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ଘ ସଙ୍କଟ ଯୋଗି ଦେଇ ପାଠିମନକର ସଙ୍କଟ ବଢ଼ିବାକୁ ସାହସ କରୁଥିଲା । ଉଦେଶ୍ୟ, ସଙ୍କଟ ମୋଚନର ଉପରୁ ଛିର ନ ତେବେ କାହାରେ ପାଠିକାରୀ ପାଠକଙ୍କ ମନରେ ଅନୁଭବ ହୋଇଥିଲା ।

ଯହିରମାନଙ୍କରେ ଶୀତି ନିରୁତୀ ଏବଂ ଅଶ୍ଵିନୀ ଦ୍ରୁବ୍ୟ ମିଶ୍ରିତ ଏବଂ ମରିଥର ଦୁଧ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ପଇବା ଯେ ଆଜି କାଲ କିମ୍ବା କଷ୍ଟକର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା, ତାହା ଆମ୍ବେମନେ କିମେ କିମେ ରୁହି ପାରୁ ଅଛୁଟୁ । ବଡ଼ ବଡ଼ ହତ୍ତିରମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଓ ଦୁର୍ଘ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଯୋଗାଇବା ଯେ ଅତ୍ୟେନ୍ତ ଦୁରୁତ୍ୱ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ଏହିରେ ହେତୁକିମ୍ବା ନାହିଁ । “There is probably no single problem in the whole realm of modern sanitation and hygiene, that is so complex, so involved, so intricate and so harassing.” Raisenru of the U. S. A. ଅତ୍ୟେନ୍ତକ ହିଂଦୁରେ ଏହି ବିଷୟର ଅନୁଭବ କରିବୁ ।

ଦୁର୍ଘ ପ୍ରକୃତର ଅଦ୍ଦର୍ଶ ଶାଦ୍ୟ, ଜୀବାଦ୍ୟ ଜୀବା ଦ୍ରୁବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଦୁର୍ଘ ପ୍ରଥମ ମୁକ୍ତି ଅତ୍ୱକାର କରିଥିଲା । ଏହା ଦୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଥମ ଶାଦ୍ୟ, ରୋଗୀର ପ୍ରଥାନ ଦ୍ରୁବ୍ୟ ।

କି ବୃଦ୍ଧି, କି ସହିଳ, କି ଦୁର୍ବଳ, ସମସ୍ତ ଦୁର୍ଘର ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି । ଦୁର୍ଘରୁଷେ ନ ହେଉ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନାନା ଅକାରରେ ଦୁର୍ଘର ସ୍ଥାନର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ ; ଯେପରି ଦହି, ଘୋଲ, ଛେନା, ଛେନାପଣି, ମଖନ, ଯଥ ଇତ୍ୟାଦି । ଏହା ଛଢା ଦୁର୍ଘ ବା ଦୁର୍ଘ ଜାତ ଦ୍ରୁବ୍ୟରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଉପଦେଶ ମିଶ୍ରାନ ପ୍ରଷ୍ଟତ ହୋଇଥାଏ । ପୁଣି ଆଜି କିମ୍ବା ଗୁହାର ବ୍ୟବହାର କରିବାର କିମେ କିମେ ରୁହିଥିଲା ; ଗୁହା ସଙ୍ଗରେ ନିଶାଇବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଦୁର୍ଘ ଖରତ ହେଉଥିଲା ।

ଆମେମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଯେତେ ପ୍ରକାର ଶାଦ୍ୟ ଦ୍ରୁବ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲୁ, ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଦୁର୍ଘ ସବୋଜଣ୍ଣ । ଏହା ଯେପରି ପୁଣିକର ସେହିପରି ସବଜ-ପାତ୍ର । ଶରୀର ପେଣଣ ପାଇଁ ଯେଉଁ ମମସ୍ତ ଉଠାଦିନ ଅବଶ୍ୟକ, ଦୁର୍ଘରେ ସେ ସମସ୍ତ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଥାଏ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଏକମନ୍ତିର ଶାଦ୍ୟରେ ଏତେବୁଡ଼ିଏ ଉପାଦାନ ଏକମନ୍ତି ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ପୁଣି ଦୁର୍ଘ ରେଳ ଥିବାରେ ଥିବାଯୋଗୁ ଅଛି ସତକରେ ଶରୀରଦ୍ଵାରା ଗୁଣ୍ଣତ ହୋଇପାରେ । କେହିର ପୁଣିମାନଙ୍କ ହେବ ଅଥବା ସବୁ ଅବହାରେ ବ୍ୟବହର କରି ହେବ ଏପରି ଶାଦ୍ୟ ଦୁର୍ଘ ଛଢା ଅଛି କିନ୍ତୁ ନ ହିଁ କହିଲେ ଅଛେ ଅଛୁଟୁ ହେବ ନାହିଁ । ଏଥିଗର୍ଭ ଦୁର୍ଘର ଏତେ ଅଦର । କିନ୍ତୁ ଏପରି ସବୋଜଣ୍ଣ ଶାଦ୍ୟ ଦ୍ରୁବ୍ୟ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଓ ଉପରୁତ୍ତ ଭାବରେ ପାଇବା ଆଜି କାଲ ଗୋଟିଏ ଗୁରୁତ୍ବରେ ସମାପନ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ଏହି ସମାସ୍ୟାର କେତେବୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଥାନ କାରଣ ସଂକ୍ଷେପରେ କହିଯାଉଥିଲା—

(୧) ସବୁମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ପରିମାଣରେ ଦୁର୍ଘ ଅବଶ୍ୟକ ସେହିପରିମାଣର ମିଳେ ନାହିଁ ।

(୨) ଛାନ୍ମୟ ଗୋଟିଏ ଅଛି ଅଛୁଟୁ ପରିମାଣରେ ଦୁର୍ଘ ପ୍ରକାର କରନ୍ତି; ତାହାର୍ଥ ଦିନକୁଦିନ ଅଧିକ କିମ୍ବା ଦୁରୁତ୍ୱରେ ଦେଖାଯାଏ । ନାନାକାରଣରୁ ଗୋଟିଏ ଅଭିଭାବ ପାଇବା ଅଭିଭାବ କରିବାର କାରଣ ଅଭିଭାବ କରିବାର କାରଣ ଅଭିଭାବ କରିବାର କାରଣ ଅଭିଭାବ କରିବାର ।

(୩) ଯେଉଁ ଦୁର୍ଘ ମିଳେ, ତାହା ଦୁରୁତ୍ୱରେ ଦେଖାଯାଏ ।

ଦୋଷ୍ୟୁକ୍ତ । ୧୮—ଦୂର ଜଳମିଶ୍ର ଚ ହୋଇଥାଏ, 'ସ୍ଵରେ
ନାନାପ୍ରକାର ଶୈଶବ ଜୀବାଣୁଦ୍ୱାରା ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇଥାଏ,
ଏହାସନ୍ତତି ସାଧାରଣ ସାହ୍ୟର, ବିକଳତଃ ଶିଶୁବାସ୍ୟର
ଗୁରୁତବ ସମ୍ମନ ରହିଅଛି ।

(୪) ସବୁର ଦୁଇ କାବେଳ ସଥାରଣଟିଏ ଏହି
ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ ଅଛି ଯେଉଁମାନେ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷାଦିଷ୍ଟଯୁକ୍ତରେ
ହେଲ୍ପୁଡ଼ି ଅଛି ଏହି ଉଦ୍‌ବାଗୀନୀ । ମହୀୟଲ ବା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ-
ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରୁ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ଦୁଇ ଆସେ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଅଜ୍ଞ
ଲୋକମାନଙ୍କଦାରଙ୍କ ସତ୍ତ୍ଵରେ ପାଇଁ ଦୋଷସ୍ଵକ୍ଷ ।

(୫) ସହରରେ ଦୁଗ୍ଧର ମୂଲ୍ୟ ଅତିଥିକ, । ଦୁଗ୍ଧର
ଉପାଦନ ଓ ସରବରାହର ପ୍ରଣାଳୀ ଅଥିକ ଉନ୍ନତ ନ ହେଲେ
ଦୂରେ ଦୂର ବୃକ୍ଷର ବିଶେଷ ସମ୍ମାନିତ ।

ପଣେପରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଆମ୍ବାନଙ୍କ ସମ୍ମାନକ
ସେଇ ଦୁଃ୍ଖ-ସଙ୍କଟ ଉପରୁ ତିଥୋଇଅଛି, ତାହାର ବିରନ୍ତର
ଦିଗରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ହେବ, ଏବଂ ବିଚ ବିଚ
ସେହରମାନଙ୍କରେ ସ୍ଵର୍ଗମଳ୍ୟରେ ପରିଷ୍ଠିତ ଦୁଃ୍ଖର ପ୍ରକରି-
ତରମାଣରେ ଦ୍ୱାଦଶ ଓ ସରସାଦର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଉପାୟ ଉପାଦନ
ଓ ଅବରମନ କରିବାକୁ ହେବ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଃସଂକଷିତର ୪ ମୋଟ ଦିଗ ଦେଖିବାକୁ
ଦେଖି । ଯଥ—

୧୯—ସାହୁକଣ୍ଠାଦିଗ୍ରେ—

• (କ) କିମ୍ବର ଶ୍ଵାନରୁ ସହବକୁ ଦୁଃଖ ସବବସତ ହୋଇଥାଏ,
କେବେଳେ ଉପାୟରେ ଦୁଃଖ ସଂଗ୍ରହକ ହେଉ ଓ କେବେଳେ ଉପାୟରେ
ଫେରାମାନଙ୍କର ଦସ୍ତଖତ ହେଉ, ଗୋତ୍ର ବାସପ୍ଲାନ, ଖାଦ୍ୟ,
ଜାତ, ବୈଗ ପ୍ରଭୃତିଦ୍ୱାରା ଦୁଃଖର ଗୁଣ ଓ ପରିମାନରେ
ଫାରମମ୍ବ ସିଦ୍ଧାତାଏ ।

(ଖ) ରୋହିଲୁଙ୍କ ଓ ଅଣୁ ଜେବାକ ପରିଶାଦ୍ରାଗ୍ରାମ ସ୍ଥାନୀୟ ଦୂର୍ଘତ ଜୀବାଦାନ ମାନ୍ଦକର ତାରତମ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଏବଂ କିମ୍ବାର ପଦାର୍ଥ ବା ଜୀବଶୁଦ୍ଧାଗ୍ରାମ କେଉଁ ପରି ମାନ୍ଦରେ କେଣ୍ଠି ଦୂର୍ଘ ହେବାର ଦୋଷାଥରେ, ତାହା ହିତ କରିବା ।

(ସ) କରି ପଦିନ ସାଥାରଣ ସାମ୍ବୟର ସମ୍ମନ ।

(ଭ) ପ୍ରକାଶକ ହେତୁ ଅନ୍ୟ କାମ କରିବାକୁ
 (ଘ) ଗୋଦାବିନାଥର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘ ସାନ୍ ସକାଶେ ଉପାୟ
 ଦେଖିବାକୁ ।

(୧) ସାମାଜିକ ଅବସ୍ଥାଦିଗୁଡ଼ି—

ଜାତି ବିଭଗ, ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ, ସାମାଜିକ ସଂତୋଷ ନାହିଁ
ସଧାରଣଙ୍କ ଅଳ୍ପକାନ୍ଦିତ ପ୍ଲଟ୍ଟିତ ସହିତ ଦୁଗୁ ସମସ୍ୟାର ଯନ୍ତ୍ରିତ
ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଥାଏ । ଅମ୍ବାନଙ୍କ ଦେଶରେ ସାଧାରଣ ଦୁଗୁ
ବିଶ୍ୱାସିମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ଅଭ୍ୟାସ ଓ ସଂତୋଷ ନିର୍ଦ୍ଦେଖ

ଏବଂ ପରିସ୍ଥିତ ଦୁଗୁର ଉପାଦନ ପକ୍ଷରେ ଆଦୋ ଅନଳକଳୀ
ନୁହୁଣ୍ଡା । ଅମୃମାନଙ୍କ ଦେଶରେ ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁ ଭବରେ
ଦୂର ଦୁହାଁ ହୁଏ ଏବଂ ଯେଉଁ ଭବରେ ବିଦୟୁ ସକାଳର
ନିଅଯାଏ, ତାହା ବିଶେଷଚାରେ ଅପରିଜନକ । ଅମୃମାନଙ୍କୁ
ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ଦୁଗ ପ୍ରାଣିବେଦିବୁରୁ ଜାତ ।
ସୁତରାଂ ନାନାପ୍ରକାର ଜୀବାଣୁମାନବେର ବାସ ଓ ବିଶ୍ଵବିଜ୍ଞାନ
ପକ୍ଷରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉପଯୋଗୀ । ଦୁଗରେ ଜୀବାଣୁର ଉପଯୁକ୍ତ
ଖାଦ୍ୟ ଯତ୍ତାପ୍ରକାର ପରମାଣରେ ଥାଏ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ
ସାବଧାନତା ସହିତ ପରିସ୍ଥିତ ଓ ପରିଛଳ ଭବରେ କାର୍ଯ୍ୟ
ନ କଲେ ପ୍ରତିମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅନିଶ୍ଚକର ଜୀବାଣୁଦ୍ୱାରା ଦୁଗ
ଫଳମିତ ହେବାର ଆଶକା ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଦୁଗ ବ୍ୟବସାୟୀ-
ମାନେ ଯେଉଁପରି ଅଧାରବାନ ଓ ଅନ୍ତରିଷ୍ଠାର ଭବରେ କାର୍ଯ୍ୟ
କରନ୍ତି, ତାହା ସ୍ଥାପ୍ତ୍ୟପକ୍ଷରେ କେବଳ ଅନିଶ୍ଚକର ନୁହେଁ
ପରନ୍ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିବନ୍ଦନନକ । ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟ ଅମୃମାନଙ୍କ
ଦେଶର ଗରମ ହାର୍ଡ୍ୟୁଲାରେ ଅନ୍ୟାନ ଖାଦ୍ୟ ତୁଳନାରେ
ଦୁଗ ଶୀଘ୍ର ଦୂଷିତ ଓ ବ୍ୟବହାରର ଅନୁସରେ ଗୋଟିଏ
ପଢ଼େ । ସୁତରାଂ ଦୁଗ ଦୋହନ ପ୍ରଶାଳୀ ପ୍ରତ୍ୟ ସ୍ଥାପ୍ତ୍ୟରକ୍ଷା
ଦିଗରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆପରିଜନକ । ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟକ୍ତତ ଏହି ଅନ୍ତରତା,
କୁସଂଖୀର ଦୂର ଦୋରଗାରିବ କାହିଁ କିମ୍ବା ଜନପାଧ.ରଣକର
ସ୍ଥାପ୍ତ୍ୟରକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଦୁଖାର ଦେବ ନାହିଁ । ଧାରାଗନ ଦୁଃ-
ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କର ଏହି ଶିଖ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷିତ
ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସହଯୋଗିତା ଭଲ ଚର୍ତ୍ତିମାନ ଦୁଗ ସଙ୍କଟ
ପାଇବାର ଅନ୍ତର ବୌଧିକ ବିଜ୍ଞାନ ପାଇବାର ପାଇଁ ।

(୧) ଆର୍ଥିକ ଅନ୍ୟାନ୍ୟମଣ -

(“) ପରିକ୍ଷା ପକ୍ଷାଦିତ୍ତରୁ—
ଅମୂଳନକର ଦରତ୍ର ଦେଶରେ ଅତିସୁଲଭ ମୂଲ୍ୟରେ
ଦୁଇ ମିବା ଗୋଟିଏ ପ୍ରଥାନ ପ୍ରଣ୍ଟ । କଟକ ସହରରେ ସେଇ
ପ୍ରତି ୯ । କିମରେ ଭିଲ ଦୁଇ ପାଇବା ଅତି କଷ୍ଟକର ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଉପାୟରେ ଦୁଇର ଉପାଦନ ଓ ସରବରାହ
ହେଉଥିଲୁ, ତାହାର ଉନ୍ନତ ନ ହେଲେ ମୂଲ୍ୟ ଅଧିକ
ବଢ଼ିବାର ସମ୍ଭାବନା । ଅଧିକଦିଗରେ ଉନ୍ନତ କରିବାକୁ
ହେଲେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ପରି ମନୋମୋହନ ଦେବାକୁ
ହେବ । ଯଥା— ବିଶେଷଶୂଣ ଯୁକ୍ତ ଘୋକାପର ବଣ ବର୍ଣ୍ଣନ
ଗୋରୁର ସାସ୍ପଦ ବାସ୍ତ୍ଵାନ ଓ ପାଳନ ବିଷୟର ଉପରୁ
ଦେବ ଓ ସେବା ଶୁଣିବା । ସୁଲଭ ମୂଲ୍ୟର ଖାଦ୍ୟ ପାଇବାର
ସୁବନ୍ଧୋବକ୍ଷୁ ; ପୈଇକାପକାଶେ ପ୍ରଚାର ପରିଷ୍ଠତ ଜଳର
ଅବଶ୍ୟକ । ଅଧୁନିକ ଶାରୀରି ଦୁଇ ସରବରାହର ଉପାୟ
ଅବଳମ୍ବନ ଓ ସମବିନ ବିରେ ଚେଶାଳାଦି ଛାଇ
ନିର୍ଧାରି ।

(୪ ଦୂର୍ଘ-ଆଇନ ଦିଗ୍ନୁ—ଦୂର୍ଘ ସହିତର ଆଇନଦିଗଟା ମନ୍ଦର ପାରେ ସମ୍ମିଳିତ ନାହିଁ । ବୋମ୍ବାର ଛଡ଼ା ଭାରତରେ କାନ୍ଦିଲୀଶ୍ଵର ସ୍ଥାନର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୂର୍ଘ-ଆଇନ ପ୍ରତିକଳିତ ହୋଇରାହିଁ । ଜନ ଧାରଣକର ସାହୁରାଷ୍ଟ୍ର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ବାମାର ଘର୍ଷିତମେଖ ବୋମ୍ବାର ସକାଶେ ଦୂର୍ଘ-ଆଇନ ପ୍ରତିକଳିତ କରିଥିଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ଦୂର୍ଘ ବ୍ୟକ୍ଷାଯୀମାନଙ୍କୁ ପାଇସେନ୍ଦ୍ର ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ୧୯୧୪ ସା ଲର ଅ ପ୍ରେଲମ୍‌ସ ଗାରୁ ଏହି ଆଇନର ପ୍ରତିକଳ ହୋଇଥାଏ । ଫଳତ୍ୟ ଦୂର୍ଘ ମହାଯାମାନେ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ୧ମ୍ବଟ କରିଥିଲେ । ଦୂର୍ଘମଧ୍ୟ ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ବର୍ନ ଦୂଷ୍ଟ୍‌ୟାଏହୋଇଗଲା । ସେହି ଜନଠାରୁ ଦୂର୍ଘ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଦୂର୍ଘ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସାଧାରଣଙ୍କ ସାହୁରାଷ୍ଟ୍ର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ଦୂର୍ଘ-ଆଇନ ଅବଶ୍ୟକ, ଏଥରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଗାହାଦ୍ୱାରା ଦୂର୍ଘର ମନ୍ଦିର ବୃକ୍ଷ ଦେଲେ ଅର୍ଥକ ଅବସ୍ଥା-ବର୍ତ୍ତରୁ ଏହି ଆଇନ ଅନ୍ତାବଶ୍ୟକ-ବୋଲି ବୋଧ ହେଉଥାଏ । ଥାଇନ ଏହିପରି ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ହେବ ଯେ ଦୂର୍ଘକଟର ଉନ୍ନତି ହେବ ଅଥବା ଦୂର୍ଘ ଦର ବୃକ୍ଷ ଗାଇବ ନାହିଁ । ପୁରୁଷ ଦେଖାଯାଉଥାଏ ଯେ କେବଳ ଅଇନଦ୍ୱାରା ଅମୂଳାନଙ୍କର ଦୂର୍ଘ-ସହିତ ଦୂର୍ଘଦେବ ନାହିଁ ।

ଅଧିକାଂଶ କ୍ଲାଚ ଦୂର୍ଘ ଜଳମିଶ୍ରିତ ଅପରିଷ୍ଟ, ଓ ନାନା-ପ୍ରକାର ଜୀବଶୂନ୍ଯତାବାବ୍ ଯୋଗ୍ୟ ସାଧାରଣସ୍ଥାନୀୟକାରୀ, କିଶେଷତଃ ଶିଶୁମୁଖୁ ସହିତ ଏହାର ଦିନିଷ୍ଠାପନକ ଉତ୍ତରାହୀନ, ପୁରୁଷ ଭାରତରର୍ତ୍ତମେଖ ଏହିପରି ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ—“The adutuation of milk is almost universal in Indian Bazars and escape a proportion of milk considered to be contaminated. In most cities the milk supply is in the hands of men, ignorant of the elements of sanitation and addicted to uncleanly practices. Moreover the milk when stored and in transit to market is liable to contamination in several ways. On the other hand, the price of milk is already very high and the problem of improving the purity of the supply without increasing the price to such an extent as to cause hardship to the poorer classes is a difficult one.” (Resolution

No. 888—908 of the 23rd May 1914 by the Government of India.)

ଆମୂଳାନଙ୍କ ଦେଶରେ ସାଧାରଣତଃ ଗୋରୁମାନ ଅନୁ-ଦୂର୍ଘ ସ୍ଵଦାନ କରିଥାଏ । ଏହାହିଁ ଦୂର୍ଘର ଦୂର୍ଘ ବୃକ୍ଷର କାରଣ, ଅଧିକ ଦୂର୍ଘର ଦୂର୍ଘର କାରଣ ହୁଏଇ ଦିନକୁ ଦିନ ପାଇସିଥିବାର ହୁଏଇ ଦିନକୁ ଦିନ ପାଇସିଥିବାର ହୁଏ । ନିମ୍ନଲିଖିତ କାରଣ ମାନଙ୍କରୁ ଏହିପରି ପାଇସିଥିବାର ସମ୍ଭବ—ଯଥା—ଦିଶେ ଶୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଗୋଜାତର ବନ୍ଦ ବର୍ଷନ ଦିଶେ ରେଖାର ଅଭିବ । —ଗୋଖାଦ୍ୟ ଓ ପାଳନ ବିଷୟରେ ଯତ୍ନର ଅଭିବ । —ବାହୁଦ୍ୟ ପାଳନ ବିଷୟରେ ରେଖାର ଅଭିବ । —ଦୂର୍ଘପ୍ରକାର ପାରେ ଅନେକ ଶୁଣ୍ଡିଏ ଗୋରୁକୁ ଚରିବୁଲି ଖାଇବା ପାଇଁ ମଞ୍ଚପଲରେ ଶୁଣ୍ଡିଦେବା କିମା କିପାଇଙ୍କୁ ଦିନିକରିବା । —ସାମ୍ପ୍ରିକ ଗୋମତ୍ତିକ । ସମୟ ସମୟରେ ଦୂର୍ଘ ବା ଶୈଗଦାର ଏତଗୋରୁ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ ଯେ ଲୋକଧାରୀ ତୁଳନାରେ ଗୋରୁପଣ୍ଡ୍ୟା ଅନେକ କମ ହୋଇଯାଏ ସୁତରା ଦୂର୍ଘ ଦୂଷ୍ଟ୍‌ୟ ଓ ଦୂର୍ଘଲ୍ୟ ହୁଏ ।

ସାଧାରଣତଃ ଆମୂଳାନଙ୍କ ଦେଶରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସ୍ଵକାରରେ ଦୂର୍ଘ ଦୂଷିତ ହୋଇଥାଏ । —ଦୂର୍ଘ ଦୂହିଂବା ସମୟରେ ଗୋରୁରେ କଣ୍ଠ ବା ତାହାର ପାଖବର୍ତ୍ତୀ ଶ୍ଵାନମାନଙ୍କରେ ଗୋବର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୁଗ ଲୁଗ ହୁଏ ଅପରିଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । —ଯେଇ-ଲୋକ ଦୂର୍ଘ ଦୂହେ ତାହାର ହାତ ତା ଲୁଗପଣ୍ଡା ମରଳା ଥିଲେ କିମା ତାହାର କୌଣସି ଫକ୍ତମକ ଶୈଗ ଥିଲେ । —ଦୂର୍ଘ ପହଞ୍ଚିଥିବାର ପାଇଁ ଅପରିଷ୍ଟ ଥିଲେ । —ଗୋଶାଳା ଅଗରିଶାର ଓ ଅଷ୍ଟାପ୍ରକାର ଥିଲେ । —ଦୂର୍ଘ ବିଷୟଗାର୍ଥ ଶ୍ଵାନାନ୍ତୁରତ ହେଲାବେଳେ । —ଦୂର୍ଘ ପହଞ୍ଚିଥିବାର ମିଶିଲେ । —ବିଷୟ କାଳରେ ଦେତାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅସାଧାନତାଦ୍ୱାରା ପଥ୍ୟ ଦୂର୍ଘ ଦୂଷିତ ହୋଇଥାଏ ।

ପ୍ରତିକାର—ଉପରୋକ୍ତ କାରମାନଙ୍କର ଅଭିବ ଓ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉପାୟମାନଙ୍କର ଅବଳମ୍ବନହିଁ ନାନାଦ ଦୋଷ ଦୂଷିତ ଦୂର୍ଘର ବିଶୁଦ୍ଧତା ସମାଦାନରେ ଦିଶେଶ ଉପଯୋଗୀ । —ଗୋଜାତର ଉନ୍ନତ ସାଧନର ଉପାୟ ।
(କ) ଉନ୍ନତ ଶୁଣବିଶିଷ୍ଟ ଗୋଜାତର ବନ୍ଦ ବର୍ଷନ ଦିଶେ
(ଖ) ଉପ୍ରୟୁକ୍ତ ଗୋ ଶାଦ୍ୟର ସୁବନୋବସ୍ତୁ ଦ୍ୱାରା ।
(ଗ) ଉପ୍ରୟୁକ୍ତ କାଷସ୍ତାନ ଓ ସେବା ଶୁଣ୍ଡିଷ୍ଟା ପ୍ରତ୍ୟେକଦ୍ୱାରା
ସାଧାରଣତଃ ଗୋଜାତର ଉନ୍ନତ ହୋଇଥାଏ ।
—ଦୂର୍ଘ ଦୋହନର ଓ ସରବରଷହର ପ୍ରତିକଳିତ ସାତ-ମାନଙ୍କର ସମ୍ଭବ ।

- (କ) ଦୁଃଖ ଦୋହନପାଇଁ ପୁଅଳ୍କ ଉଷ୍ଣଜଳଦ୍ୱାରା ପୁରିଷ୍ଠୁତ ପାତ୍ର ବ୍ୟବହାର ।
- (ଖ) ଦେହନକାରୀର ପରିଜ୍ଞନତା ଓ ସାବଧାନତା
- (ଘ) ଅଚୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ଦୁଃଖର ସରବରାହ ଓ ଅନାବୃତ ନକର ଦୁଃଖ ବିଦ୍ୟୁତ ଉପାୟ, ଏହି ଉପାୟମାନ ଅବଲମ୍ବନ କଲେ ସାଧାରଣତଃ ଦୁଃଖ ଦୁଃଖ ହୁଏ ନାହିଁ ।
- କଟକ ଅମ୍ବମାନଙ୍କର ଅବାସଶୂଳ, ସୁତରାଂ କଟକବ୍ୟବହାର ଦୁଃଖ ସରବରାହ ଓ ଅଗ୍ରଷ୍ଟୁତିତା ଏଠାରେ ଅଲୋଚନା କରିବା ସମୀକ୍ଷନ ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ସାଧାରଣତଃ କଟକ ସରବରେ ଦୁଇପ୍ରକାରରେ ଦୁଃଖରୁଷସରବରାହ ହୋଇଥାଏ । ୧—ସୁଦେଶମାନ ଘରେ ଦୁଇ ଗୁର୍ବେଷ୍ଟ ଗାଈ ରଖି ଦୁଃଖ ବିନୟୁ କରିଛି । ସେମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଘରଦାର ଘରେ ଦୁଃଖ ପଡ଼ିଥାଇ ଦେଇ ଅସନ୍ତି । ଦୁଃଖ ଦୁହିବା ଓ ରହିବା ପାଇଁ ପୁଅଳ୍କ ପାତ୍ର ସ୍ଥାଯୀ ନଥାଏ । ଘରେ ନିଜବ୍ୟବୃତ୍ତ କଂସା ଡିଇଲ-ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ପାତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇ ନାହିଁ । କେହିଁ ୩୦କି ବା ମାଟ୍ଟିପାଦ ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି । ଧରୁପାତ୍ର ଅଧେରା ଏହା ଭଲ । କାରଣ ଧାତୁପାଦ ନାମା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେପରେ ଦୁଖ ରଖିବା ପାଇଁ ସର୍ବ ସମୟରେ ଉତ୍ତମଗୁପେ ରେଷ୍ଟୁଟ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ କରିଯାଇ ପରେନାହିଁ । ପିତ୍ତଳ ପାତ୍ରରେ ଅଧିକ କଣା ଓ ଖାଲ ରହି ଦୁଃଖକୁ ବିଶାଙ୍କୁ କରିପକାଏ । ସୁତରାଂ ଧାର୍ତ୍ତାପ ସମ୍ଭବ ଓ ଅନ୍ତର୍ଜାଳକ । ମାଟ୍ଟିପାତ୍ର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଇପାରେ ନାହିଁ । ଲୋକ ମଧ୍ୟ ଦୁଖ ଛିଡ଼ିଯାଇ ନିଷ୍ଠା ହେବା ଭୟରେ ବାଧିପାଇଇ ସ୍ଵତରେ ପାତ୍ର ପାତ୍ର ନିଅରେ ପୋଡ଼ିଥାନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଉତ୍ସବଦ୍ୱାରା ଏହି ପାତ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଲେକିମାନଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ ଦୋଷରୁ ପରେ ଏହାପୁଣି ଅଭିଭାବ ହୋଇପାଇଥାଏ । ପାତ୍ରରେ ଦୁଃଖ ରଖିବା ପରେ ଅପରିଷ୍ଠାର ସ୍ଥାନରେ ଅନାବୃତ ଭବରେ ଧୂଳିପୂଣ୍ୟ । ସରବର ବସ୍ତାରେଇ କେତାମାନଙ୍କ ଶୁଭକୁ ମାତ୍ର ହେଇଥାଏ ଏହାଦ୍ୱାରା ଦୁଃଖ ଦୂଷିତ ହେବାର ଯେ ବିଶେଷସ୍ଥାବନା, ସେଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ନେହ ନାହିଁ । ୨—ଗର୍ଭମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସରବର ବାହାରୁ ବିଭାନାପି ପ୍ରତ୍ୟେ ସରବର ନିକଟ-ବର୍ଣ୍ଣୀ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରୁ କାଠମ୍ୟାଡ଼ ଓ ମହାନଦୀର ଅଗ୍ରପାଦିର୍ବିର୍ଭୀ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରୁ ଦୁଃଖ ଅନାବୃତ ହୁଏ । ସେମାନେ ସାଧାରଣତଃ ୩୦କି ବା ମାଟ୍ଟିପାତ୍ର ଅଣି ଘରେ ବୁଲି ବିଷୟ କରିଛନ୍ତି । ଆଣିବାର ସୁବିଧା ନିମନ୍ତେ ଅନେକଙ୍କରୁ ଅନ୍ତର୍ବିଭାବରେ ପାଇଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟରେ କିମ୍ବା ପାଇଥାଏ ରହିଥାଏ ।

ତାରତମ୍ୟ ଅନୁସ୍ଥର ଭଲ ଭଲ ତେବେରେ ଭଲ ଭଲ ହେଣିର ଦୁଃଖ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ କିନ୍ତୁ ସ୍ଥାଯୀ ଶାନ୍ତିଦୁଖ ସ୍ଥାଯୀ ଥାଏ ନାହିଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ଜଳବ୍ୟବର ଗୋରୁକୁ ସହିତ ମରି ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟ ମିଶିଆଏ । ସାଧାରଣତଃ ଦୁଖବାତର ମୁହଁରେ କୌଣସି ବଢ଼ୁଗାନ୍ତି ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ତାହାଦ୍ୱାରା ଅବରଣ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଥରୁକୁ କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ । ଦୁହିଁ ହେବାର ଅନେକ ସମୟ ପାଇଁ ଦୁଖ ସହରତ ପଢ଼ୁଥେ, ତେଣୁ ନିଷ୍ଠା ହୋଇଯିବା ଭୟରେ ଅନେକ ସମୟରେ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଅଭିଭାବ ବିନ୍ଦିକରିବାରୁ । ସହରର କେହି କେହି ବ୍ୟବସାୟୀ ଏହି ଦୁଖ କଣି ନିଜ ଘରରୁହିଁ ଦୁଖ ଗୋରି ବିନ୍ଦି କରୁଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏପରି ଦୁଖ ଉପରେ ଅମ୍ବମାନେ କୌଣସିପ୍ରକାରରେ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କର ନଗରୁଁ, କିମ୍ବା ନିବିକାର ଚିତ୍ରରେ ବ୍ୟବହାର କର ନମରୁଁ, ଉପର-ଲିଖିତ ଦୁଇପ୍ରକାର ଦୁଖବ୍ୟବସାୟୀ ଗୋରୁମାନଙ୍କ ଅନନ୍ତରୁଥାବା ଏହିପରିବରୁକୁ ଓ ସମୟରୁକୁ ମନୁଷ୍ୟରୁରେ ଏକଥିଂଗ ଗୋରୁମାନଙ୍କ ଲାଗାଇ ଗୁଣାଳକିଯାଏ । ଗୋରୁଦେବରେ ଗୋବର ପ୍ରତ୍ୟେ ଲାଗିଥିଲେ ତାହାମଧ ପରିଷାର କରିଯାଏ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଦୁଖ ଦୁହିଁବାରେ ତାହା ଧୂଅ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଦୁଖ ଦୁହିଁତାର ଦୁଖ ଦୁହିଁବାର ପାଇଁ ନାହିଁ । ସେହିଲେକ ଦୁଖ ଦୁହିଁବାର ହାତ ଓ ଲୁଗାଟା ମଧ୍ୟ ଅଗ୍ରଷ୍ଟ କିମ୍ବା ନାହିଁ । ଅନେକ-ସମୟରେ ଫର୍ମାମନକ ସେବାକାଳୀନ ବ୍ୟକ୍ତିମଧ୍ୟ ଦୁଖ ଦୁହିଁବାର ଦେଖାଯାଏ । ଭୟଦିଶୀଳିତ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଏହି କଟକବ୍ୟବହାରରେ ଦୁଖ ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିବାର ଲେଖକ ଦେଖିଥିଲୁ । ଏହିପରି କିଶାର ଦୁଖ ବ୍ୟବସାୟ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଯେ ଭୟର ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ରହିଥିଲୁ ସେଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ଗୋରୁ ଟ୍ୟେବ କରିବାର ପ୍ରଥମ ଏକେଇଶତନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ଦୁଖ ଦିଏ, ତାହା ମନୁଷ୍ୟର ଶାଦ୍ୟରୁଗେ ବ୍ୟବହାର ନ କରିବା ଅମ୍ବମାନଙ୍କ ଦେଶର ପ୍ରଥମ । ଏହି ଦୁଖକୁ ନିଭାଳ କୁଷମ୍ବାର କୋଲି କୁମା ଯାଇ ନପାରେ । ଏକେଇଶତନ ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଥମ ୧୯ ଦିନର ଦୁଖ ବ୍ୟବହାରର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁପ୍ରୟୋଗୀ । ଏହି ଦୁଖ ଦେଖିବାକୁ ଅନେକଟଃ ପୂର୍ବାସର ଅର୍ଥଶିଳ୍ପ ଗନ୍ଧିଯୁକ୍ତ ଏବଂ କୁଦ୍ର କୁଦ୍ର ମାଂସଳ ପରାର୍ଥରେ ପର୍ଯ୍ୟେ । ଏପରି ଦୁଖ ଜୀବିବାକୁ ଦ୍ୱାରା କୁଦ୍ରା କୁଦ୍ରା କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଦୁଃଖ କୋଥିବାକୁ । କିନ୍ତୁ ସହରର ପ୍ରେସ ପ୍ରେସ ବ୍ୟବସାୟୀ ଅନ୍ତର୍ବିଭାବ ଚିତ୍ରବଦନ

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାହୁଘାକୁ ଦୁଆଇ ନଷ୍ଟକରିବାକୁ ଘଟି ନୁହନ୍ତି ।
ସେମାନେ ପଲାସାଳେଭାରର ଶାନ୍ତି ଦିନପରେ ଦୁଧ ବିଦି
କରନ୍ତି । ଲେଖକର ଏହା ଦୁଧ ପାଇଥିବାର ଅଭିଜଗା
ଅଛି । ଅବେଳା ସମୟରେ ଉପମୁକ୍ତିଶାଦ୍ୟ ଓ ଯତ୍ନର ଅଭିଭବ
ଦୂର୍ବଳ ଗାନ୍ଧିର ବାହୁଘା ମରିଯାଏ । ଅଧିକାଂଶ ବ୍ୟବସାୟୀ
ଲୋକଙ୍ଗାନ ଭୟରେ ଦୁଧ ଦୁହିଁବା ବନ୍ଦ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।
ନାନା କାର ନିଷ୍ଠାର ଓ ଜୟନ୍ୟ ଉପାୟରେ ଯତ୍କିଳିଷ୍ଟ
ଦୁଧ ଦୁହିଁ ବିକ୍ରି କରନ୍ତି । ଲୋକେ ଅଞ୍ଜିତପାରରେ ଏହା
ବ୍ୟବହାର କରିପାରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଜାଣିଶୁଣି କାହାର ବ୍ୟବହାର
କରିବାର ପ୍ରକାର ହେବ କି ?

ଅମୂଳାନଙ୍କ ଦେଶରେ ଶିଶୁମୃତ୍ତର ସଙ୍ଗା ଥର୍ଯ୍ୟକ୍ତ ଅଧିକ ଦେଖାଯାଏ । ତାହାର ଅସଂଖ୍ୟ କାରଣ ଅଛି; ସେ ସମୟ ଏଠାରେ ଅଲୋଚନା କରିବା ଅମୂଳାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେ । କିନ୍ତୁ ଶିଶୁ-ମୃତ୍ତ ସହିତ ଦୁରଧର ଯେଉଁ ସମ୍ମନ ବହିଅଛି, ତାହାର ଦେଖିବାର ଉଚିତ । ପୁଣ୍ଡିଷ୍ଠନତା ଓ ଅମାଶ୍ଵଦୃଦ୍ବାର ଅଧିକ ଶିଶୁମୃତ୍ତ ଦେଖାଯାଏ । ପୁଣ୍ଡିଷ୍ଠନତା ଗୋଟିଏ ସ୍ଵଚନ୍ଦ୍ର ଘେଗ ନୁହେ, ସାଭାବକ ବୃକ୍ଷ ଓ ଜୀବମାଣକ୍ରିୟାର ପୁଣ୍ଡିଷ୍ଠନତାର ସାଧାରଣ ଲକ୍ଷଣ । ଦୁରଳ ଶିଶୁ ନାନାପ୍ରକାର ଘେବଦ୍ବାର ଆନନ୍ଦ ହେବାର ଅତିଧିକ ପ୍ରବଣତା ଥାଏ । ଉପମୁକ୍ତ ଜୀବ୍ୟ ଅଭିଭୂତ ବଳପ୍ରକାରତା ଜନ୍ମେ ଓ ଜୀବନାଶକ୍ରିୟାର ଦ୍ରାସ୍ତବ୍ରତାର ପରିପରାରେ ପରିପରାରେ ପରିପରାରେ ପରିପରାରେ ପରିପରାରେ ପରିପରାରେ ପରିପରାରେ । ଶିଶୁମାନ ସାଧାରଣତଃ ଏକବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାୟ ଦୁର୍ଘତାର୍ଥ୍ୟ । ଏହି ଦୁର୍ଘ ଜଳ ମିଶ୍ରିତ ହେବାରୁ ପୁଣ୍ଡିକାରିତା ହ୍ରାସ ହୁଏ । ସୁତରଂ ଶିଶୁର ଜୀବନ ଶକ୍ତି କମିଯାଏ ଓ ହାତ ମଧ୍ୟ ପୁଣ୍ଡି ବା ଶକ୍ତି ହୁଏ ନାହିଁ । ଅଗ୍ରିଷ୍ଟତ ଦୁର୍ଘଦ୍ୱାରା ଆମାଶ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଜିନ୍ନାନାପ୍ରକାର ଉଦସମୟ ଘେଗ ଜାତ ହୁଏ । ତେଣୁ ଅଗ୍ରିଷ୍ଟତ ଦୁର୍ଘ ଶିଶୁଝାଦ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ନିତାନ୍ତ ଅନୁଯୋଗୀ । ଦୁର୍ଘ ଜଳ-ମିଶ୍ରିତ ହେଲେ ଅନ୍ୟପ୍ରକାରରେ ନଥ ଦୋଷମୁକ୍ତ ହୁଏ । ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁ ଜଳ ମିଶାଯାଏ, ତାହା ଅପରିଷ୍ଟ ଓ ଯାନର ଅଯୋଗ୍ୟ । ବସନ୍ତ, କଲେବ ପ୍ରତ୍ୱତ ସଂକାମକ ଓ ମାତ୍ରମୁକ୍ତ ଘେଗର ଜୀବାଶୁଦ୍ଧାର ମଧ୍ୟ ଏହି ଜଳ ଦୂଷିତ ହୋଇ-ଆଇ ଯାଇବେ । ଏହିପରି ସନ୍ଦେହ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳ ଦୁର୍ଘ ସହିତ ମିଶ୍ରିତ ହେଉଥିବା ହୁଲେ, ତାହା ବ୍ୟବହାର କରିବା ଯେ କିମ୍ବା ବିପଦ୍ଧନକ, ତାହା ସହଜରେ ଅନୁମାନ କରିଯାଇ ଯାଇବେ ।

ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁମନେ ଦୁଃଖ କାରିବାର କରନ୍ତି;
ତେମାନେ ସମ୍ମାନର ଅଧ୍ୟକ ହେଲେ ତଥ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ଵେତ
ଭୂଷଣୀୟ । ଏହା ଅପେକ୍ଷା ଅଳ୍ପଧ୍ୟେକ ଦ୍ଵାରା ଦୟା

ଅମ୍ବେମାନେ ଏଠାରେ 'ଦୁର୍ଗୁଧ-ସତ୍ରହ' ଓ ସରବରତର
ମୁଦନ୍ଦୋବସ୍ତୁ ଚିମନ୍ତେ ଗୋଟି ଉପାୟ ପ୍ରସ୍ତାବିତ କରୁଥିଲୁ' ।

୧୯—ସମବେଚ୍ଛ ଗୋଶାଳା ସ୍ଥାପନ—ଏହିପରି ଗୋଶାଳା
ସ୍ଥାପନ ଓ ପରିଶୁଳକନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏଠାରେ ବିଶେଷ ଅଲୋଚନା ନିଷ୍ପତ୍ତି ଦେବାକୁ ହେବ । ଯଥା—(କ) ବିଶୁଦ୍ଧ ଦୁଃଖ ଯଥାର୍ଥ-
ପରିମାଣରେ ଓ ନିୟମିତରୂପେ ସରବରାହ ହେବ । ଏଥିଗାର୍ଥ
ଉତ୍ସବ-ଘଣ୍ଡାଳ ଭଲ ଦୁଃଖାଳି ଗୋରୁ ରଖି ଉପରେ ଦୁଃଖ
ନିୟମିତରୂପେ ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରମୁଚ୍ଛ ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ।
(ଖ) ଦୁଃଖ ବିଷୟକାଶେ ସ୍ଥାପୀତାବରେ ଉପଯୁକ୍ତ ସହରା
ମିଳିପାରିବ । ପୁତ୍ରଙ୍କ ଗୋଶାଳା ଲୋକପୂର୍ଣ୍ଣ ସହରା
ଯେତେ କିକଟବର୍ଷୀ ହେବ ତେଣେ ଭଲ । ଯେତେଣେକୁ
ଦୁଖ ପହଞ୍ଚିପରେ ତାହାମଧ ଦେଖିବା ଅବଶ୍ୟକ । ପୁଣି
ପ୍ରତି ହେତାଙ୍କର ଦୁଃଖ ଶୀଘ୍ର ସ୍ଵପ୍ନଗତ ହେବା ଦରକାର ।
ସହରା ନିକଟବର୍ଷୀ ମଧ୍ୟପଲରେ ଗୋରୁରଖି ସହରାରେ
କେନ୍ଦ୍ରସଥାପନକାରୀ ମଧ୍ୟ କମିଶାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ
କେନ୍ଦ୍ରସଥାପନକାରୀ ମଧ୍ୟ କମିଶାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ
କାର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ୟ ସମବେଚ୍ଛ ସମବେଚ୍ଛ ସମବେଚ୍ଛ ସମବେଚ୍ଛ

ସମବେଳ-ସମିତି ଉନ୍ନତି ଷଷ୍ଠୀ ରତ୍ନ ଗୋ-ଜାତିର ଉନ୍ନତି-
କରିପାରନ୍ତି ଏବଂ ଗୋଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ନାନାପ୍ରକାର ଫର୍ମଲ
ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମାଇ ପାରନ୍ତି । ଆମୁମାକଙ୍କ ଦେଶରେ ଗୋଖାଦ୍ୟ
ସକାଶେ ସ୍ଥିତି ଫର୍ମଲ ହେବାର କଦାପି ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।
ସୁଣି ଗ୍ରାମର କୃଷକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମବାୟ ଦୁର୍ଗମସନ୍ତି
ସ୍ଥାପିତ ହେଲେ କୃଷକଙ୍କର ଉନ୍ନତି ସଙ୍ଗେ, ସାଧାରଣଙ୍କର
ଅସୁନ୍ଦିଧା ଓ ଅଭ୍ରର ଦୂର ଦ୍ଵେବ ।

—କ୍ଷମିତାରେ ଗୋ-ଶାଳାସ୍ଥାପନ—ଘେରି
ମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଲଳଧନ ଟଟାଇବାର ପାମର୍ଥୀ ଅଛି,

ହେମନେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତଭାବରେ ଗୋଶାଳା ସ୍ଥାପନ କରି ଲାଭ-
ବାନ୍ ହୋଇ ପାରନ୍ତ ଏବଂ ସାଧାରଣଙ୍କର ଦୁଗ୍ଧ-ଫଙ୍କଟ
ମଧ୍ୟ ଦୂର କରିଥାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କେହି ସେପରି ଦୁଗ୍ଧ ବ୍ୟବ-
ସାମ୍ପ୍ରଦୟ ଏକଚଟିଆ କରି ନ ପାରନ୍ତ ବୋଲି ମନେ ରଖି-
ଗାଲୁ ହେବ । ଗୋପାଳମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ପୁରୁଷାନ୍ତମିକ

ବ୍ୟବସାୟରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପ ବନ୍ଧୁ କରିବା କବାପି ଉଚ୍ଚତ ନହେ ।
ସେମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ ଦୁଗ୍ଧ ବ୍ୟବସାୟରେ ନିୟୁକ୍ତ କରି ଶିକ୍ଷା
ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଏହି ଦୂର ଉପାୟରେ ଦୁଗ୍ଧ ଫଙ୍କଟର ପଥେସ୍ତ ପ୍ରଜା-
କାର ହେବ ବୋଲି ଆଶା କରିଯାଏ ।

ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱକଂମାରନ ସେନାତେ ।

ଲଙ୍ଘନେଶ୍ୱର ।

ପ୍ରଥମ ସର୍ଗ ।

—•—

ପୂର୍ବ ହୋମଧୂମେ ଯେ ଦେଶ-ରଗନ
ପଙ୍କର ସୁରଭିମୟ ।
କୁମୁମେ କୁମୁମେ ଦେବପ୍ରାତ ଭବ,
ମଧ୍ୟସମ ସ୍ଵାଦୁପୟ ।
ଯାର ବନଭୂମି- ସୁଷମା ମାଧ୍ୟ,
ପ୍ରବୃତ୍ତେ ମଧୁରପ୍ରବୃତ୍ତେ ।
ମାଧ୍ୟା ନିକୁଞ୍ଜେ ମଧୁପାନେ ରତ,
ମଧୁସ ମଧୁ ମାସରେ ।
ଜନମି ଯା କୋଳେ କେତେ ମହାକଷ୍ଟ,
ଶରକୁଳ ଶହୁସମ ।
ଅର୍ତ୍ତ ଯାଇଛୁନ୍ତି ଜନଭୂମି ଗଲେ,
କାନ୍ତିମାଳା ଅନୁପମ ।
ଶ୍ରୀଗୁ-ଶରୀତିଳା ଜଳ-ସୁବିମଳା,
ପୃଷ୍ଠାଶ୍ରି-ଧବିଳିତା ।
ଶୌର୍ଯ୍ୟ ଦଇରବେ ଅନ ମୁଷସଙ୍ଗେ,
ଯେତ୍ତ ସଦା ଅଭୁଲିତା ।
ସେହି ମସନ୍ତୀଣୀ ଉତ୍ତଳ ମଣ୍ଡଳେ,
ଅଛି ଦିବ୍ୟଭୂମି ଏକ ।
ଦୃଶ୍ୟବଳେ କାଳ- କଷାଳ ଶାତନ୍ତ୍ର
ରଣ୍ଜିତ ଯେ ନିଜ ଟେକ ।
ଯାମେୟ ଯା, ବାଜର ପଞ୍ଚପଞ୍ଚ—ଯହି (୧)
ବରଜେ ବାରୁଇ ହିଥ ।

କୁଟକ କୁମୁମେ ପୂଜୁଆଏ ନିତ,
ତୋଳାଇ ବାଲୁକା-ଦିଅଁ ।
ଉଦ୍‌ଭବ ଶିଙ୍ଗିଲ ଯୁଲ-ଯାଇ (୨) ଯଷ୍ଟ
ଦ୍ଵାରବୁଦ୍ଧ ପରଦ ପ୍ରାଣ ।
ଅର୍ପି ଶୁଭର୍ଣ୍ଣରେଖା- ଶାର ସଙ୍ଗେ
ଅନନ୍ତ ବିଲେ ପ୍ରୟାଣ ।
ଶୈମେ ବୋଲଙ୍ଗ ବଂଶବନେ ଯାର,
କୁମୁଟୁଆ ଉଚେ ଗାଇ ।
ନଭେ ଦିନମଣି ଦେଖି ନ ଦେଉଣୁ,
ଜଗତ ଦିଏ କମ୍ପାଇ ।
ବହର ପୂର୍ବବେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ-ମାଳିନ,
ପୂତନାୟ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣରେଖା
ପୁରାଣ ଗୌରବ ଦିପିତ ଯ, ଦେହେ
ନିକଷେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ-ରେଖା ।
ଯେଉଁ ପୁଣ୍ୟଭୂମି ମହିମା ପ୍ରଗୁରେ,
ଶତଭୂମି ଜନଶୁଦ୍ଧି ।
'ଲଙ୍ଘନେଶ୍ୱର' ଏ ନାମେ ଉଚ୍ଛବିତ,
କେତେ ଯୁଗାନ୍ତର ସ୍ମୃତି ।
ଅଜି କୋଟିଲୋକେ ବିତିଦ ଯେ ଶୁଳ (୩)
ଧକଳ ବାଲୁକା ପୁଷ୍ପେ ।
ଦିନେ ରବିକର ନ ପଣୁଣ ଥିଲ,
ଥିଲ ତମି ଶୁଦ୍ଧାରୁପେ ।

(୧) ପ୍ରତଳର ନାମ ପଞ୍ଚପଞ୍ଚ, ପଞ୍ଚଥର ଲଙ୍ଘନେଶ୍ୱର ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରେ ଅବସ୍ଥିତ । (୨) ଶିଙ୍ଗିଲର ଉତ୍ତର ପାର୍ଶ୍ଵରେ ପ୍ରବାହିତ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା-
ବ୍ୟକ୍ତିରେ 'ଦ୍ଵାର ଦୁର୍ଭା' ଦେଖା (ଯେଉଁ କଳାଧୟାମୀ ଦେଖାଇ ଶୋଧରେ କଳପୁରକ ଦ୍ଵାର ଦ୍ଵାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ଭାପାତ୍ର) ବିଦମାନ
ଅନ୍ତି । ବିଦମ ଅଛି, ଯାଇ ଓ କାର ଦୂର ରାଶି ମେହୁତାରେ ନଳଦେଖାଇ ଉଦେଶ୍ୟରେ ବଳ ଅର୍ପିତ ହୋଇଥିଲେ । (୩) ଶିବ ଚର୍ବି
ଦିବସ ମେଲା ଉପଲବ୍ଧିରେ ଏଠାରେ ବହୁଲେବର ସମାଗମ ହୁଅଇବ ।

କାଲି ବନଦେଶୀ ବସନ୍ତ ସଙ୍ଗତେ,
ଯହିଁ କରୁଥିଲେ କେଳି ।
ଥୁଳି ଉଡ଼ୁଅଛି ଅଜ ତହିଁ ତିନି,
ଜଣର ବସିଲେ ମେଳି ।
ମୁଖରତ ସଦା ବିହଜମ ନାଦେ,
ସା, ଘର ଲକିଚବନ ।
ପାଶେ ପାରବଣା (୫) ବନ୍ଦଗତ ଶୀଳା,
ମୋହର ଦର୍ଶକ ମନ ।
ଦକ୍ଷିଣ-ପଣ୍ଡିମ- ଦିଗବ୍ୟାପୀ ଗୃବୁ,
ଶୋକଶା (୬) ବିଶାଳକାୟ ।
ହୃଦ୍ରବ୍ଦ-ଦୂର୍ଗର କି ଅବା ସେ ଅର
ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ପରାଶା ପ୍ରାୟ ?
ଦିନେ ତାର ସୀମା ପରଣି ରହିକ,
ସାଂଗର ନାରକିଧାନ ।
ବନ୍ଧୁଭବେ ବିଷ୍ଣୁ- ଥିଲ ନାରକଣ,
କର୍ମର ଧୂଳ ସମାନ ।
ଦେବ ଶୂଳଧର ନନ୍ଦ ସଙ୍ଗତରେ,
ତହିଁ କରୁଥିଲେ ଗୁଷ ।
ନରଲେବ ହୃଦେ ନର ବେଶଧର,
ଶୁଦ୍ଧ କରଳାସ ବାସ ।
ନାହିଁ ଶୂଳ ନାହିଁ ତମ୍ଭର କାହିଁ କ,
ଲଙ୍ଘନ ସାଙ୍ଗ ଶ୍ରାକରେ ?
ଦିଶାଶ ନିଶାଶ ପାଷଣ ଦେନିଛୁ,
କେ ଦେଖିବ ଦେଖ ଥର ।
ବ୍ରହ୍ମନିଷ୍ଠ କୋଟି ତାପସ କାଷ୍ଟିତ,
ଶ୍ରୀପଦ ଧୂଳ ଧୂର ।
ବାମୁଅ-ସବନା (୩) ମଧ୍ୟେ ଶୁତ ଆଜ,
ଦେବ ଦେବ ମହେଶର !
ଉର୍ଦ୍ଧରେ ତ ମୋହର ତପନ, ଭୂତଳେ
କୋଟିତନ୍ଦ୍ର ସମାବେଶ,
ସୁଷମା ସୃଷ୍ଟିରେ ଉପାମା କି ଅଛି
ରୂପା ହୋଇପାରେ ଲେଖ ?
ଦିଶକ ଅଗ୍ରରୁ ରୁହ ସ୍ଵେଦବାର
ପାଦପଦ୍ମେ ଯାଇ ମିଶେ,

ଗଙ୍ଗା ଯମୁନାର ଅପୁର୍ବ ମିଳନ
ପରସ୍ୟେ ପୁନ୍ଦର ଦିତଶ ।
ତୃତୀୟ ନୟନ (୪) ଅମଳ କପାଳେ
ଅରୁଣ କାରଣ ପାଇ,
ଅନଧିକାଶର ବିନମ୍ରତା ଭାଳି
ମିଳନ ସେ ଦିଶୁଆଇ ।
'ଯହରଗାୟ' ବୋଲି ପରିଚିତ ଏବେ
ଯେହିଁ ସୁତୁଦୂର ଶୁନ,
ଯୋତୁଥିଲେ ଦେବ ଭୂମି କରଷଣେ
ପହଲେ ତହିଁ ଲାଜଳ ।
ପାଳ ମୁଦୁ ପେଣ୍ଠି ଦିଅନ୍ତି ଚରଣ
ଲଗାଇ ମଟୀ-ବାଟୀଆ—
ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତରେ, ସେହି ପ୍ରାକ ଲୋକେ
ପ୍ରଥମ 'ବାଟିଆ-ଡାହା ।
ପଛେ ନନ୍ଦୀ କର „ପ୍ରସାର ବିହନ
ଶୁଣନ୍ତି, ନରମଙ୍ଗଳେ
ମୌକ୍ତିକ ପକ୍ଷତ ଛତ ପଡ଼ଇଲି
ଶିବ ଆଶୀର୍ବାଦ ଛଲେ ?
ଉବେଳେ ଅଭୁଲନ ଭବର ଏ ଲାଳା
ବଚନୁ ପଡ଼ିବ ବଳି,
କିଏ ଅବା କହ କେବେ ନାରବଧ୍ୟ-
ଅବଧ ପାଇବ କଳି ?
ଯେବେ ଗୋଠ ପୁତ୍ର ମହିଷୀଏ ଆଶା
ଲୋଭନ୍ତ ଜଳ ଗରଭେ
'ଜଳ-ଦେ' 'ଜଳ-ଦେ' ରକ୍ତଶ ଗୁରାକେ
ଉଡ଼ି ବୁଲୁଆନ୍ତ କରେ—
ଯେବେ ପିକଦଳ- ସିନ୍ଧୁ-ଦେଲ ଭୂମି
ତାତିର ବହୁ ସମାନ,
ତେତେବେଳେ ଦେବ ନନ୍ଦୀ ସହିତରେ
ପାଣରୁ ହୋଇ ଉତ୍ତର—
ପରବଣା-ଶୁର- ଅରଣ୍ୟ ନିକୁଞ୍ଜେ
ବିଶ୍ଵାମ ଲଭନ୍ତ ନଦୀ ନାର-ବାହା-
ଶାନ୍ତି ସମୀର ପାଇ ।

ଶିମରଃ
ଶ୍ରୀ ରଧାମାଧବ ଗରି ।

୧ । ପରବନର ବସିପାଦ ପାକର । ପାରବଣ (ଏହା କହୁଥିବେ ଜଳନବାଣି ଶାଲ ଧଳ) ଲଙ୍ଘନଶ୍ରବ ମନ୍ଦରର ପାଦଦେଶରେ ପ୍ରବାହି ।
୨ । ପେନବନ୍ଦୀ ପଣ୍ଡିତ କା ଶୋଲ ଦେଖିବ ବିଶୁଦ୍ଧ ପାତ୍ର । * । ବାମୁଥ ଓ ପବଳା ନମବ ତିବକ୍ତ ପରମାଣୁ । * । ଦୂରୀ ନୟନ—
ଶୁରକ କଣାନୟ ଅନ୍ତି ।

ପ୍ରାଚୀନ ଉକ୍ତଳ ।

ଦ୍ୱାରା ମେଳ—ଗଡ଼ିଜାତ ।

ଶଙ୍କନେଠକ ଉକ୍ତଳ ଗଡ଼ିଜାତମାନଙ୍କରୁ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଉତ୍ତରଭାବରେ ବିଛିଲ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନତିକ ଉକ୍ତଳର ସୀମା ସଙ୍କେତର ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ କାରଣ । ଅଧିଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶାର ସୀମା, ବର୍ଗଫଳ, ଲୋକପଂଖ୍ୟା, ଆୟୁ, ଦଳପ୍ରତ୍ଯୁଷ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିପାତ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରାଚୀନକ ଉକ୍ତଳର ଶାମନ୍ତ ଶକାମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଉଣା ନ ଥିଲା । ସେମାନେ ଏକ କେବ ଭୁଣ୍ଣର ଅଧିକାରୀ ଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଓଡ଼ିଶା ଶକାମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗଡ଼ ଥିଲା ଏବଂ ଗଡ଼ର ଅଧିଦତ୍ତ ଅଧୀନରେ ଦେଇନ୍ୟ ଅଧିନରେ ଏବଂ ଏମାନେ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶା ଶକାମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଶାନ୍ତି ସମୟରେ ଅପଣା ଅଧୀନୀୟ ରାଜ୍ୟ ଭୋଗ କରୁଥିଲେ । ହୃଦୟଧନ ଏମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଶକାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେସ୍ ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ଶକାମାନ ନିକଟରେ ଏମାନଙ୍କୁ କିର୍ଦ୍ଦ୍ଵୀପ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା । ଗଡ଼ିଜାତମାନଙ୍କର ବର୍ଗଫଳ ୨୨୨୫୫ ବର୍ଗ ମାଇଲ ୬୩ ଲୋକ ଦଶଶ୍ୟା ୩୨୭୩୯୫୫ । ଗଡ଼ିଜାତମାନଙ୍କ ନାମ:—ଆଠଗଡ଼, ଆଠମନ୍ଦିକ, ବାମଣ୍ଟା, ବଢ଼ାମ୍ବା, ବରଦ, ବଶେର, ଦଶମଣ୍ଣା, କେକାନାଳ, ଶାଙ୍କପର, ହିନ୍ଦୋଳ, କ୍ରକାହାଣ୍ଟି, କେନ୍ଦୁର, ଶ୍ରେଷ୍ଠା, ମୟୁରଭଜ୍ଞ, ନରସିଦ୍ଧପୁର, ନୟାନ୍ତା, ମାନିରି, ପାଳକହୁଡ଼ା, ପାଟଣା, ରେଡ଼ାଖୋଲ, ରଣପୁର, ସୋନପୁର, ତାଳରେଇ, ତରିରିଥ, ଅଳୀ, କୁକଙ୍ଗ, କନିକା, ଦର୍ପଣ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଗଡ଼ିଜାତମାନଙ୍କ ଉତ୍ତରରେ ଯଶ୍ପୁର (ମଧ୍ୟ ପୁରେଶ୍ୱରରେ), ରସ୍ତ, ଦିଦଭୂମ, ମେଦନପୁର; ଦର୍ଶଣରେ କେତେବୁଡ଼ିଏ ଶକା ଅଛନ୍ତି ଯଥା:—ପାରକାଣେମୁଣ୍ଡୀ, ବଡ଼ ଖେମୁଣ୍ଡୀ, ସନ ଖେମୁଣ୍ଡୀ, ଧରକୋଟ, ଟିକାଲି, ନରଳୀ, ସେରଗଡ଼, କିକଟୀ, ମଞ୍ଜୁଷା, ପଞ୍ଚକୋଟ, ସୁରଜୀ, ଜୟେଷ୍ଠା, ରତ୍ୟାଦି । ଏ ଛୟେ ସବୁ ଜମିଦାରୀ ମଧ୍ୟରେ ଜଣ୍ୟ ଏବଂ ଶକାମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଜମିଦାରୀ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ନୁହେ । ମାନ ଏମାନେ ରେଖେର କିମ୍ବେ ବକା ବୋଲି ଲୋକମଧ୍ୟରେ ପଣ୍ଡିତ ଏବଂ ସନ୍ଧାନିତ କିନ୍ତୁ ଇଂରାଜ ଉତ୍ତରମେଳି ଏହାଙ୍କୁ ଶକା ବୋଲି ହୀକାର କରି ନାହାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ସୀମାପକୋତ ଦେବାବେଳେ ଏମାନେ ବିଛିଲ ପ୍ରାଦେହିକ ଶାସନକୁଣ୍ଠାକ ଧ୍ୟାନ ହୋଇ ଥିଲେ ସୁତରଂ କିମ୍ବେ ଓଡ଼ିଶାଠାରୁ ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କ ବିଛିଲ

ହୋଇଥିଲା । ବିଶ୍ଵାଶ ଉତ୍ତରମେଳି ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କରିବ ପରେ ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ସନ୍ଧାନିତ ହେଲା । କେହି କରି ଶକ୍ୟ ହେଲେ ଦେହ ବା ମେତ ଶକ୍ୟ ହେଲେ । ଅଧିକାର ପିଛିଦେଖିତର ଚିପ । ବୋଲି ସରକାରକୁ ଦ୍ୱାରା ସନ୍ଧାନିତ ମାତ୍ର ଏସବୁ ଶକ୍ୟଲାଗି ଜଣେ ପଲଷିବାଲ ଏକଜାମ ସରକାର ତରଫରୁ ଥାନ୍ତି । ଗଡ଼ିଜାତ ଶକ୍ୟମାନ ମୋଗଲବନ୍ଧୁ ପୃଥିକ । ମୋଗଲବନ୍ଧୁ ଇଂରାଜଧନ୍ଦୁର ଭବିତର ଅନ୍ତର୍ଗତ ମାତ୍ର ଗଡ଼ିଜାତମାନ ତାହାର ବାହାରେ ।

ଇଂରାଜ ସରକାରକୁ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଵରକ୍ଷିତ ଅଇନ କାନ୍ଦୁ ଗଡ଼ିଜାନରେ ଚଳେ ନାହିଁ । ତେବେ ଶକାମାନେ ଇଚ୍ଛାବତ୍ତେ ଏ ଅଇନମାନ ଅପଣାର କରି ନେଇ ମାନିପାନ୍ତି ।

ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଏମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଶକାମାନ ଅଧିନ ଥିଲେ ପ୍ରଦେଶକ ଗଡ଼ିଜାତର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବିବରଣ ନିମ୍ନରେ ଦେଲୁ ।

ସୋନପୁର—ସୋନପୁର ସମ୍ବଲପୁର ମଧ୍ୟରେ, ସମ୍ବଲପୁର ପଣ୍ଡିତରେ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଅଂଶ ଯାହା ପ୍ରାଚୀନ ମେଳ ଶକ୍ୟର ଅଂଶ ସ୍ଥିଲା । ଉଦ୍ଦିତ ପଣ୍ଡିତର ବିଳାସପୂର ଏ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୱର ଓ ଯାଶପର । ଏ ଶକାମାନ ପୂର୍ବେ ଦିନ କୋଣକର ଅନୁର୍ଧତ ଥିଲା । ଉଦ୍ଦିତର ଶ୍ରେଷ୍ଠନାମଙ୍କୁ ପୁରରେ ଅଠପଣ୍ଡିତ ଓ ବଜଦ । ଦିନିଶରେ କଳାହ ଏହି କଳାହାଣ୍ଟି ଶକ୍ୟ ଭିଯାଗାପଟମ ଜିନ୍ଦାର ଜ୍ୟୋତିଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଷ୍ଣୁ ।

ବାରୁ ବିଳପୁରରେ ମଜମଦାର ଏ ବିଷ୍ଣୁରେ ଶ୍ରୀଏ ଶ୍ରୀପୁଷ୍ଟିକ ଲେଖିଛନ୍ତି ସେଥିରୁ କେତେକ ଜିତବ୍ୟ ବିଦ୍ୟ ଜଣାଯାଏ । ସେ ଏ ମହାଶ୍ୟା ସ୍ଵରମ୍ଭର ଉକ୍ତଳ ଏବଂ ଓଡ଼ିମାନ ପ୍ରାଚୀନତା ବିଷ୍ଣୁ ଅଳ୍ପରନା କରି କହିଛନ୍ତି “They were a rude tribe,” ଅର୍ଥାତ୍ ନକ୍ଷତମାନେ ଅନ୍ତର୍ଗତ ନାତ ଥିଲେ । ସେ ଏ ବିଷ୍ଣୁରେ କେତେବୁଝାଏ ହୋଇଥିଲା ଉଦ୍ଦାହରଣ ଦେଇଛନ୍ତି । ଯଥା ମହାଭାବତ ଶାସ୍ତ୍ର ୬,୩୪୮, । ଏ ବିଷ୍ଣୁ ପରେ ଅଳ୍ପରନା କରୁଅବି ।

ସୋନପୁର ଉତ୍ତରରେ ସମ୍ବଲପୁର ଏବଂ ବେଳ ୧୫୫୫ କେତେକ ଅଂଶ, ଶର୍ମିଷ୍ଠ ଓ ଦଶିଷ୍ଠ ପୁରରେ ବିଦ୍ୟ ବିଦ୍ୟର ବୁଝାଇଲା ଏବଂ ପଣ୍ଡିତର ପାଟଣା ଦେଖିପାଲ ୫୮ ମାଇଲ । ସୋନପୁର ପୁଅମେ ବାଟନାର ଅଧୀନ ଥିଲା

ମାତ୍ର ୧୫୦୦ ଟ୍ରେଣ୍ଟାଯକର ସମ୍ମଲନୁର ଘଜା ମଧୁକର ଶିଥୁ ଏବଜନ୍ମକୁ ପୁଅଖ କଲେ; ହେବ ସମୟରୁ ଏହା ଗଜିଜାତ ମୁହଁରେ ଉଣ୍ଡ ହେଉଅଛି । ଏ ଗଜବଣୀ ସମ୍ମଲନୁର ବନ୍ଦବଣୀ ।

ମନଗୋପାଳ ପିତା ଦେଖ
ଜୁଲେଖ ସିହ ଦେଖ
ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ପିତା ଦେଖ
ଘଜ ପିତା ଦେଖ
ଅଚଳ ହିତ ଦେଖ
ଦବ୍ୟଧିତ ଦେଖ
ଶବ୍ଦରଷ୍ଟିତ ଦେଖ
ଶୋଭିତ ଦେଖ (ଦବ୍ୟଧିତ ପୁରୁଷ)
ପୁଥୀପିତା ଦେଖ
ନାଳଧରସିଦ୍ଧ ଦେଖ
ପ୍ରତାପରୁଦ୍ରପିତା ଦେଖ
ମହାରଜା ଶାର ମିଶ୍ରଦହୁଷିତ ଦେଖ,

ଏ ରଜବଣୀ ତହାନବଣୀ । ଘଜା ମଦନଗୋପାଳ ପିତା ଦେଖ ୩୦୦ ବର୍ଷ ପୁରେ ଘଜାଲର କରିଥିଲେ । ସେ ମଧୁକର ସାଙ୍ଗ ପୁନଃ । ମଧୁକର ସାଧ ସମ୍ମଲପୁରର ରଥ ଘଜା । ନକରଷିତ ଦେଖ ମହୋଦୟ ବ୍ରିତିଶବ୍ଦର୍ଷିମେଶକୁ ମୁହଁରେ ସାହାୟ କର ଘଜା ବାହାରୁ ପଦ ପାଇଥିଲେ । ଘଜା ମଦନଗୋପାଳଙ୍କ ସାନ ଭାଇ ବଣୀଗୋପାଳ ଜଣେ ଧାର୍ମିକ ପୁରୁଷ ଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ପୁରୁଷ କ୍ଷମିତମତ୍ତ୍ଵକୁ ଅନେକ ଭୂଷଣତି ଦିଅଯ ରଥିଲା । ଘଜା ମଦନଗୋପାଳ ସମ୍ମଲପୁରରେ ଗୋପାଳକିମଠ ଶାପଳ ବିରୁଦ୍ଧିଲେ । ଏମତି ଅନ୍ତରାଥ ସମ୍ମଲପୁରର ବର୍ତ୍ତିମାନ ଥିଲା । ବଣୀଗୋପାଳ ଏହି ପୁରୁଷ ଧାମରେ ମାଜବମାଳ ସମ୍ମରଣ କର ହୁବାର କହିଛି ହୁଏ ।

ପୋନପରି ରଜବଣୀମ ନେ ଚାରକାଳ ବିତ୍ତୁଭକ୍ତ, ମାତ୍ର ମୋଦେ ଶକ୍ତିପୂରୁ କରିଛି । ପ୍ରତି ସୋମବାରରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣମେରୁ ଦାଉଜରେ ଥିବା ମହାଦେବଙ୍କୁ ପୂର୍ବା କରିଛି, ମାତ୍ର ମୋଦକର ମହଶୂର ବମକିମଠ ମହିତ ଏବଂ ଏମନଙ୍କ ବଜୁତିତ୍ୱ "ଚନ୍ଦ" ସୁବର୍ଣ୍ଣମେରୁ ମହାଦେବଙ୍କ ନାମମୁଖରେ ପ୍ରାନର ନାମ ଶୁଭର୍ଣ୍ଣମୁଖେ ଏହି ମହାଦେବଙ୍କ କୁପାରୁ ଥରେ ଏବଜନ୍ମରେ ଶୁଭସ୍ତୁ ବୁଝି ଦେଖିଥିଲ ସେହି ଦିନୁ ମହାଦେବଙ୍କ ନାମ ଦିଲା ଶୁଭସ୍ତୁମେରୁ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପୂର ନିକଟ ନିଷାନ୍ୟମାରି ନୟ ଦୁର୍ଗମତ୍ତିମାନ ମିଳେ ତାହାର କାରଣ ଏହି ସେ ଏହିକେବେଳେ ଶୁଭସ୍ତୁ ବୁଝି ଦେଖିଥିଲ । ଶୁଭସ୍ତୁର ନାମ ପ୍ରାର୍ଥନା

ପର ଜଣାୟା ଏ । କାରଣ ମହାଭବଶୁପ୍ତକ ତାମ୍ରଶାସନରେ ଏନାମ ଦେଖାୟାଏ ।

ମହାକଥ ଶିଥାରେ ଗୋଟିଏ ଷୁଦ୍ର ପାହାଡ଼ ଥିଲା । ପ୍ରାନଟ ମହାରଜାଙ୍କ ନଶରତ ରୁ ବେଶିଦୂର ନୁହେ । ଏ ପାହାଡ଼ରେ ଖୋଦିଛି ରୁହିଆଛି । ଏ ପାହାଡ଼କାମ "ଲକ୍ଷ୍ମେଶ୍ୱର ।" ନାବିକମାନେ କହିବାବେଳେ ପୂର୍ବା କରିଛନ୍ତି । ଯୋଗେଶ୍ୱରକେବି ବର୍ମନଙ୍କ ଚମ୍ପାମାନ ଶାସନରେ ଲକ୍ଷ୍ମେଶ୍ୱର ନାମ ଉଦ୍ଦେଶ ଥିଲା । କୁମାର ଯୋଗେଶ୍ୱର ଦେବଙ୍କ ଅନଶ୍ଵାସନରୁ ଜଣାୟା ଯେ ଯୋକରୁ ଘଜା ସମୟରେ ଶୁଭେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଲକ୍ଷ୍ମା ବୋଲି କଥିଛି ଅଛି ।

ଘଜା ପୁଥୀପିତା ଦେଖିକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏମାବେ ସହାଯିନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ୧୮୫୧ ମହିଦାରର ମୁଖୁ ହେଲା । ତାଙ୍କର ରଣୀ ଶୁଭେଶ୍ୱରଦେବୀ ନାବାଳଗ ପୁଷ୍ଟ ନାଳଧରସିଦ୍ଧ ଦେଖିକ ପଞ୍ଚରୁ ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଲାଇଲେ । ମରହଟାମାନେ ସୋନ୍ଦର ଅନ୍ତର କରିଥିଲେ, ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭବରେ ନୁହେ, ଶୁପ୍ତଭବରେ, କପଟ ବେଶରେ । ଘଜା ପୁଥୀପିତା ଥାନ୍ତିକ ଲେକ ଥିଲେ ପୁତ୍ରର କପଟ ବେଶାର୍ଥ ମରହଟା ଥିଲୁଥିମାନଙ୍କ ଅଗମନରେ ଆଧାଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ପ୍ରଜାମାନେ ଅପା ମଧ୍ୟର ଶୁନ୍ମାରିତାର ମରହଟାମାନଙ୍କୁ ଦେବାରୁ ସେମାନେ ସମ୍ମର୍ଶ ହୋଇ ଶୁଲିଗଲା ।

ନାଳଧରସିଦ୍ଧ ସମ୍ମଲନୁର ସୁରେନ୍ଦ୍ର ସାଙ୍କ ମେଲିବେଳେ ରଂରାଜ ସରକାରଙ୍କୁ ବହୁତ ସାହାୟ ଦେଇଥିଲେ । ଦିଦିଦର କମାନ୍ଦିନେ ତଥି ବିଶେର ସରଦାରଙ୍କୁ ନେଇ ମେଲ କରିବା ବେଳେ ସେ ସରକାରଙ୍କୁ ସାହାୟ ଦେଇ ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତିମାନ ଘଜା ଏହାଙ୍କର ନାତ ଅଟନ୍ତି । ଏ ଗୋଟିଏ ପର୍ବତବେଶକପଟ, ଏହାଙ୍କ ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର । କେବଳ ଏହି ଶୁକ୍ର ବେଳେ ସରକାରଙ୍କ ମଞ୍ଚର ଆବଶ୍ୟକ ।

କେବୁ ବାବୁ ସୋନପୁରୁଷ ଗୋଟିଏ ତାମ୍ରଶାସନ ପାଇ ଛି, ସେ କାର ଅନୁବାଦ ଲେଖିଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ଅନୁଶାସନ—
ଏ ସୁର୍ଯ୍ୟ ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁର ସମବ୍ୟାପିତ ଶାମତ ବିଜୟ ସ୍ଵନ୍ଧାସରକ
ପରମରତ୍ତବକ ମହାରଜାଧିନ ପରମେଶ୍ୱର ଶାଶ୍ଵତ
ଶୁପ୍ତଦେବ ପଦନୁଧ୍ୟେତ ଦରମ ମାହେଶ୍ୱର ପରମରତ୍ତାରକ
ମହାରଜାଧିନ ପରମଶ୍ରଦ୍ଧର ସୋମକୁଳ ତଳକ ଶେକଳିଙ୍ଗା-
ଧ୍ୟତ ଶାମଦାତରଗୁପ୍ତ ବଜନେବକ କୁଶଳୀ ଲୁତୁରେଶଶ୍ଵର
ବିନ୍ଦିନାଳ ଗ୍ରାମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମ୍ମଜ୍ୟ ତଥା ପ୍ରତିନିଧାରୀ
କୁର୍ମିନାଳ ତଥା ତଥାତ୍ପରେ ସଥା କାଳ ଧାସେନେ ସମାଜାରୀ
ସନ୍ଦାର୍ତ୍ତିରଙ୍ଗ ଦାତ୍ରୀପରକ ପେଶୁନା ବେହଜାଅବରେଣ୍ଟକୁ ଘଜା
ଚକ୍ରଦିନ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶତରତ୍ନଗତ୍ୟ ସନ୍ଦାର୍ତ୍ତିପୁଣ୍ୟ ବିଦତାୟ

ଭରତା ଯଥାସୁଭିରୟ ଗ୍ରାମ ସନ୍ଧି ସୋପନିଧି ସବବାଣା
ଦିକ୍ଷିତା ସଗତୋଶାଶ୍ଵା ସାମ୍ରା ମଧ୍ୟକାଃ ସଜଳ ସବେଳା
ରେକସବାନ ସହିତ ପ୍ରତିନିଧି ଗୁରୁତ୍ବା ପାବେଶାରୁ
ଶାମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣ୍ଠିକ୍ୟ ଗୋପାୟ ମିଷବରୁଣ ବଶିଷ୍ଟ
ପ୍ରବର୍ଷୟ ଛନ୍ଦୋଗତେଶାୟ ଶଥା (ଡା) ଯାବାଲି କନ୍ଦର
ବନ୍ଧରାୟ ମେରନାବାନ୍ତବ୍ୟାୟ ଭକ୍ତପୁତ୍ର ଯାତକୁପାନାଂ
ଭକ୍ତପୁତ୍ର ଶ୍ରାବସ୍ଥ ପୁନର୍ବକ ସଲିଲଧାର ପୁରୁଷରଙ୍ଗ ଆଚନ୍ତୁ
ତାରକାର୍ଣ୍ଣ ଛିତ୍ର ସାମକାତୋ ପଞ୍ଚେଗାର୍ଥଂ ମାତା ପେଶେ
ଶିଷ୍ମାନାଂ ପୁଣ୍ୟ ଯଶୋଭ ବୃଦ୍ଧଯେ ବିଶୁମତ ସଂକାନ୍ତ୍ୟାଂ
ତାମଣୀସନେନା ନାକସାଙ୍ଗର୍ଥ୍ୟା ପ୍ରତିପଦିତ ଉପ୍ରବନ୍ଧୟ
ପୁଷ୍ପିତ ଶୈଖ କରହିରଖ୍ୟାଦିକଂ ଉପନଦ୍ୟଭାବର
ଭବତ୍ତିଃ ଶୁଣେନ ପ୍ରତିବାସ୍ତ୍ରବ୍ୟଂ ଇତି ଭବିଷ୍ୟଃ ଭୂଯତ
ଭବତିରୟ ଅନୁଦିତ୍ୟ ଧର୍ମ ଗୌରବାତ ଅସ୍ତ୍ର ରୋଧାତ
ସୁଦର୍ଶିରବାନ୍ତପାଳନୀୟ । ତଥାତ ଉକ୍ତଂ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର
ବହୁଭରତ୍ୟ ଦତ୍ତବାନୀଭାବ ସାଗରଭାବ ଯତ୍ୟ ଯତ୍ୟ ସଦାଭୂମିଃ
ତେଥ୍ୟ ତେଥ୍ୟ ତଦାପଳ ମାତ୍ରଭାବନଶକ୍ତାବଃ ପରଦର୍ଶିତ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଵଦାନାତ ଫଳାଂକାଂ ପରଦର୍ଶନ ପାଳନେଶ ପ୍ରତିବର୍ଷ
ସହସ୍ରାଣି ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣମୋଦତ ଭୂମିଦାଃ ଅଞ୍ଜପ୍ରା ଗୁନମନ୍ତ୍ରଃ
ତାନେୟର କର୍ମକଷେତ୍ର । ଅନ୍ତେର୍ଗର୍ଭତ୍ୟଂ ପ୍ରଥମାଂ ସୁଦୃଢ଼ିଂ
ଭୂରବୈଷ୍ଣବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତାଃ ଗାବହ୍ୟ କଞ୍ଚନ ଗାଁର
ମସ୍ତ୍ରଚ ଦାୟା ଦର୍ଶାସ୍ତ୍ରୟାତେନଭବନ୍ତି ଲେକା
ଅଞ୍ଜାଟସ୍ତ୍ରନ୍ତ ପିତର ପ୍ରତିଜୟନ୍ତ ପିତାମହଃ
ତୁଦିବାତାକଳେଜତାଃ ସନାସତାତା ଭରିଷ୍ଣତ ।

ପରମେଷ୍ଠ'ରକ ମହାଶକାଧିଗୁଳ ପରମେଶ୍ଵର ଶା ଜନମେ
ଜୟଦେବସ୍ୟ ବଜୟ ବଳେ ସମୟରେ ଢାଣ୍ୟ ଶାବନ-
ମାଧେ ଶାତମଣିପଥ୍ୟେ ୧୯୩୦ ଚେତାପନ୍ତି ଶାତମଣିପାନୀତା
ମିଦିଂ ଶାପଳ ମହାଶକାଧିଗୁଳ ପ୍ରତିବନ୍ଦକାଯୁଷ କୋଇ-
ଘୋଷେନ ବନ୍ଧୁଘୋଷ ସୁତେନ ସାତାମଣ ଭକ୍ତାର୍ଥୀ ଶାପଳ-
ମିତି ବଳ୍ୟ ଶ୍ରୀମୁତେନ ମଙ୍ଗଳମହି ଶା ।

ଅନ୍ୟ ଏକଦାନରୁରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମତେ ବର୍ଣ୍ଣିତଥାରୁ :—
୩୦ ସ୍ପୃଷ୍ଟ ଶ୍ରୀମତ ବନନାଥ ଦ୍ୱାରା ଉପର ଉଚ୍ଛାରକ ମହାଭାଗିଧୂଳି
ପରମେଶ୍ୱର ମହାଭାବପ୍ରକଳନେବେଳେ ପଦାନାଧାର ପରମ
ମହେଶ୍ୱର ପରମରହାରକ ମହାଭାଗିଧୂଳିର ପରମିଶ୍ୱର ସୋମ
କୃତ୍ତିମଙ୍କଳ ତ୍ରିକଳିଗାଧିପତି ଶ୍ରୀ ମହାଶିବବୁଦ୍ଧରଜନେବେ
କୁଣ୍ଡଳୀ କୋଶିକାଦେଶ ପୃତିବୀର୍ତ୍ତ ରତ୍ନାପାଠମଣ୍ଡଳେ ଉତ୍ତର
ପଞ୍ଚଶିଲ ନବିନ୍ଦଗ୍ରାମେ ଯତନାମାତ୍ରଦେଶ ପରମରହାରକ ମହା
ବିଜ୍ଞାଧିବଜ ପରମେଶ୍ୱର ବ୍ୟାମକୁଳଜାଳକ ତ୍ରିକଳିଜାଧିପତି
ଶାନ୍ତି ଦୟାତା ବ୍ରଦ୍ଧଦତ୍ତ ପଦାନିମବର୍ଷମନ ଉଚ୍ଚଦ୍ୱାରକ

ପ୍ରଦେଶୀ ସଂଗ୍ରହ ମାର୍ଗଚାର୍ତ୍ତମାସେ ଶକ୍ତିପଥେ ଉତ୍ତରାଧିଶ୍ଵରୀ
ତଥୋ ସମୟ ୧୫ ମାର୍ଗସୁଦ୍ଧି ୧୩ ଲିଙ୍ଗତମିଦ୍ବି ଶାଖନ ମହା
ସନ୍ଦରଭାବକ ବନକ ଶ୍ରୀ ରତ୍ନବିଦ୍ୟୁତ ଅବଗତେନ ମହାରେ
ପାତକ ଶ୍ରୀ ରଜ୍ଜକ ନାଗର୍ଣ୍ଣ ଅଷ୍ଟିବନାଗୁଣ୍ୟେନ ଉତ୍ତରୀ
ତକ୍ରବଂ ପନାକେନେତି ଉଚ୍ୟାଦି ।

ଶ୍ଵରାଜୀଙ୍କର ପଦିତ ପାଇଲୁ କହିଲା—
ଯୋର ସମ୍ମାନ୍ତା କିମ୍ବା କୃତିନ୍ତର ନ ଗୁଣାନ୍ତକାର ପୂର୍ବୀ କଷଳ
ବହନାରୁ ପଚା ତଥ ରେଖବଂ ହରବୋପୁରବତା । ପ୍ରପାତୁ
ଦୁଃଖର ବାରଣ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ମୀହତା ପ୍ରହଣ ପୁରୁ ଶ୍ରୀ ଶିଳଭଞ୍ଜ-
ଦେବ ନ ସଧାରିଛନ୍ତି । ବହନବା ବିଭୁବ ଭୁବ ସହସ୍ରଶରୀ
ତେଷାଂ କୁଳେ ସକଳ ଭୁପାଳମୌଳୀ ମାନ୍ଦାରିତ ପାଦଦ୍ୱାରୀ
ଶତ୍ରୁ ଧାରହୁତକ ନୃପତ ଶ୍ରୀ ଶିଳଭଞ୍ଜଦେବ ପ୍ରକାଶ
ପୌରୁଷର୍ଷୀ ଚନ୍ଦାନିତା ନିର୍ଦ୍ଦା ନିତାର ହୃଦୟେ ପିପ୍ତାକୃ-
ପତ୍ରେ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟନ ପୟୋନିଧ ହିରେନ ପୁଥବୀବଳେ
ନାନୀଲା ସବତା ଜନାନେ ତମାସାମାନ୍ୟ ତପଥ ବୃଦ୍ଧଶ୍ଵର ସର
ଅମାସବ ଜଗନ୍ମାନୁତ୍ୟ ତାମା ଦତ୍ତବକାମୋ ବିଜୟଜାନ
ଶ୍ରୀ ଶତ୍ରୁଭଞ୍ଜଦେବ ରଖିଦୁଲଧଃ ତଥାର୍ ଭୁବନାନ୍ ଦାନ୍
ମଦମାନ ମିଶ୍ରଭାତିତଥରମଣ୍ଡଳଗଲ ତୁରଗଶୂନ୍ଦିନାରଣ ପ୍ରସଃ
ଦବୁଳାଧୂଲୀ ବିତାନ ଛକ କନ୍ଦାର୍ପଣା ସ୍ମର୍ମ ବିଦିକା ସେ ମବ-
ସାତା ପରିବର୍ତ୍ତନ ଜୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସମାନାଃ ଉଚ୍ଚରେଜାନ ପଦ ଶର
ମନ୍ତ୍ର ଭଞ୍ଜିବୁଗତ ପୁର । ପତି ପୁରନାନ୍ୟ ସରଦମଳ ଧବଳ କର-
ସନ୍ଧିପଟଳ ଧବଳିକା ଦିଗବଦାଲୟ ଅନବରତପ୍ରବୃତ୍ତ ସନ୍ଦନ
ଦାନାତତ ସକଳଜନେ ଅଶ୍ରୁଜବଶ ପ୍ରଭବ ପରମ ବୈଶିଷ୍ଟ
ମାତାପିତୃ ପାଦାନ୍ଧାତ ଭିଜମାଳକୁଳଶଳକ ଉତ୍ସମ୍ମିଶ୍ରା-
ନିମଣ୍ଡଳ ଉତ୍ସମ୍ମିଶ୍ରାଗଜାର୍ଜ ନାକା ମୁକ୍ତଦ୍ଵାରା ଧନ୍ତକୁମାର
ମାରମାନ୍ୟ ମହାସାମନ୍ତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରଥାନ ଅଜାଣ୍ଟ ଦଣ୍ଡପାଣି-
ଶତଭାତବିଶ୍ଵର ଜାତନା ଯଥାରହୁଣ୍ଡ ନୟାତି ବାଧାତିର ସମ-
ଦଶ୍ୟତ ଶନ୍ତି ଶିବମୁକ୍ତବିଦତଃ ଅୟୁରବତାଂ ରେତ୍ରୁ
ବିଷୟପ୍ରତିବନ୍ଦ ମେତୁଗାଦଶଶ୍ରଷ୍ଣମେ ତତୁଃ ସୀମାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତନିଧି
ସେପନିଧ ସହତ ଅଧ୍ୟବୃତ୍ତଶ୍ଵରୀ ମୁଖୀମଦିନେ ଗୁଣାସମନ୍ତ୍ରେ
ମାତାପିତୋଅତୁନଃ ଦୁଃଖ୍ୟବୁଦ୍ଧିଯେ ଯଜନିଧାରହୁଣ୍ଡ ସରେଣ
ଦିଧନା ଦିଧ ବିଧାନେନ ସବିଧେୟ ତାମ୍ରଶାସନ ପ୍ରତିପାଦ-
ତୋୟ ସାକବେଦାର୍ ବରନେନ କାଶ୍ୟପରାପ୍ରାତ୍ରେତୁମୟ
ପ୍ରବରା ଶାମଦେବାଧ୍ୟାମ୍ଭାଃ ଅଲୁଶାମବିନିର୍ତ୍ତ ଉଠୁଫୁକୁଶାମା-
ଶୁଳସୁତ ମହୋଦଧିନାଧ୍ୟୁ ତଥାତ ଉକ୍ତ ଧର୍ମଶାସନ୍ତ୍ରେ
କାଳ୍ୟନମହମଦ ବ୍ୟାପକାଶସ୍ୟମେଦନ ଯାବତ୍ ଯତ୍ତା
କୃତାଂ ଲୋକାଂ ତାମ ଶର୍ଣ୍ଗମହିଯାତେ ଅନ୍ତାଟନ୍ତୁତ ଶର୍ମା
ମୁକ୍ତନ୍ତୁପିତ୍ତମାତ୍ର ଭୁମିଦତ୍ତ କଳେଜାବା ସମ୍ମ ହୃଦୟର

ସ୍ଵତ ବାହୁଦାର ବସୁଧାଦଭି^ହ ବାଜାନାସାରଦଭି ଯସ୍ୟ ଯସ୍ୟ
ଯଦାରୁମି ଚମ୍ପ ଚମ୍ପ କଦାପଳ ମ୍ବ ପୁର୍ବ ବିକାଚିତ୍ତ ବିନ୍ଦୁ-
ସ୍ଵମଳପାଦପି ଅନେକଥି^ହ ଅହସେଶାଲ୍ୟ ଅନେକହଳାଦୂଳବିଷଂ
ଅବିଷେଶାମିତ୍ୟରତ୍ୟାଦ ।

ଏହିତିନିଷ୍ଠୁ ତାମ୍ର ଶାଖନାୟ କେତେକ ପ୍ରାତିନି କଥା ଛଣା-
ଯତେ । ପ୍ରଥମ ସନନ୍ଦରେ ବିଦ ତେବୁଳୀ ଗ୍ରାମ ଭକ୍ତବୁଦ୍ଧ ଯାତ

ତୁପଙ୍କ ଦାନଦା ଯାଇଥିଲୁ । ବିଦ ତେବୁଳୀ ଲୁହର ଖଣ୍ଡରେ
ଯାତରୁପ ମେରନା କାଷୀ ଏବଂ ସେ ରେତାକଳୀ ଦୃଢ଼ରୁ
ଉଠି ଅହିଥୁଚିଲ । ତାଙ୍କର ଗୋପ କୌଣ୍ଠିନ୍ୟ ଏବଂ ଛନ୍ଦୋଗ
ରରଣ ତାଙ୍କର ପ୍ରବର ମିଷକରୁଣ ବଣିଷ୍ଟ ଦାନର ସମୟ
ପରମ ଭାଷାରକ ମହାଶାଖାଧସଜ ପରମେଘର ଶ୍ରୀ ଜନମେ
ଜୟଃଦବକବ ରାଜଦୂର ଶ୍ରୀବର୍ଷ । ସେ ସଜା ଟୋବ ଥିଲେ !

ସମୟ

ଜଗବନ୍ତ ପୈଦା

ବିଦେଶୀ ।

ହାୟରେ । ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣପିଞ୍ଜରେ ବିଦେଶ ଯେବନ
ରହ ନାନା ସ୍ଥାଦୁଫଳ କରଇ ସେଇନ ।
ପିଅର ଅମୃତ ସମ ପୟୁଃ ପ୍ରତିଦିନ,
ଶାଖ କୃଷ୍ଣ ନାମ ଗାଇ ନେଉଥାଏ ଦିନ ।
କିନ୍ତୁ, ସେ ସୁଖୀନ ହୃଦୟସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ବିଜ୍ଞପରେ,
ଆଏ ମନ ଘାର ଭୁଟା କିମ୍ବିତ ବିଷାରେ ।
ସୁଷ୍ପାଦୁ ଫଳ ତାହାକୁ ନ ଲାଗେ ଉଦ୍‌ଦିନ,
ତନ୍ୟ ଫଳ ଭିକଣେ ରହିଥାଏ ମନ ।
କିନ୍ତୁ ସେ ପଦ୍ମଃ ପ୍ଲତି ନିର୍ଦ୍ଦରଣୀ ନୀରେ,
ଶାଖ କୃଷ୍ଣ ନାମପୁଣ ବନ୍ୟ କାକଳୀରେ ।
ଲୋକାଳୟେ ରହିବାକୁ ନ ବଳେ ତା ମନ,
ଲେବେ ସଦା ମାତୃଭୂମି ନିର୍ବିନ କାନନ ।

ତେବେନ ଏ ଦୂରଦେଶୀ ରହ ନିରାଳେ,
କଟୁଅଛି ମୋ ଜୀବନ ସୁଧା ଭବନରେ ।
ଶୋଇଛି ପଲ୍ୟକେ ବିଶ୍ଵ କୋମଳ ଶୟୁମେ,
କରୁଛି ଉଦର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁଷ୍ପାଦୁ ଭୋଜନେ ।
ତଥାପି ନ ହୁଏ ସୁଖୀ ମୋ କୁଟୁମ୍ବେ ମନ,
ପଲ୍ୟକେ ଶାୟ୍ୟା ପ୍ଲତ ଭୂ ତଳ—ଶୟୁମ ।
ଲୋତୁଥାଏ ମୋର ଦେଶ ଶାକାନ ଭୋଜନେ,
ଅସ୍ତ୍ରୀୟ ମୁଖ ଦର୍ଶନ ଖୋଜିନ୍ ଅନନ୍ତରେ ।
ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନେ ମୋତେ ମୋର ନିର୍ଦ୍ଦରଣୀ ମର,
ରଙ୍ଗାକରେ ଶୁଣିବାକୁ ସ୍ଵଦଶୀ ପୁଷ୍ପର ।
କନ୍ତୁ ସୁଖ ନ ମଣେ ମୁଁ ଶେଷ୍ଟ ଏ ପ୍ରବାସେ,
ରହ ଆୟୁମନସଦା ଜନ୍ମଭୂମି ପାଶେ ।

ଶ୍ରୀ ଏକାଦଶୀ ଦେଖା ।

ମୁକୁର—ପ୍ରେସରେ ଖଣ୍ଡା, ବନ୍ଧଳା, ଦେବନାଗିରୀ
ଓ ରେଣ୍ଡଷିଟ ଅକ୍ଷରରେ ବହି, ତେକ, ବାର୍ତ୍ତ, କିମ୍ବଶଶପଦ
ପ୍ରକାର ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁଲଭ ମୂଲ୍ୟରେ ଉପାଦିତା। ଏଠାରୁ
ପ୍ରକାର ପ୍ରକାର ପ୍ରକାର ଅଭିଭାବକ ପଠାଇଲେ
ରାଜ୍ୟରେ ପଠାଯାଏ ।

ମୁକୁର—ନିୟମାବଳୀ।

୧—ମୁକୁର ପ୍ରତିମାବର ଶେଷ ସପ୍ତାହରେ ନିୟମିତରୂପେ
ପ୍ରଦର୍ଶନ ହେବ ।

—ମୁକୁର ଅଗ୍ରୀମ ବାର୍ଷିକ ମୁଲ୍ତି ୧ ଟଙ୍କା; ପ୍ରକଳ୍ପନାମଙ୍କ ମିନ୍ଟ୍ ଟ ୧୯ ଟଙ୍କା, ମୋପସଲ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ଵ ୩୦ ଟଙ୍କା ବେଳୀ । ପ୍ରକ୍ରିୟାର ସଂଖ୍ୟାର ମୁଲ୍ତି ୧୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର ।

“—ରିପ୍ଲାଇ ବାର୍ତ୍ତ ବା ଟିକ୍ଟ ନ ପଠାଇଲେ ଉତ୍ତର
ଦିଅଧିକ ନାହିଁ ।

୪—କେଉ ଠିକଣା ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲେ ଅନୁଗ୍ରହଦୂଷକ
ବି ୨ ନ ମଞ୍ଚରେ ଜଣାଇବେ ନଚେତ୍ ପଦିକା ହସ୍ତଗତ
ନକ୍ଷେତ୍ରେ ଖୁମ୍ବମାନେ ଦାସୀ ନୋଟ୍ରେ ।

*—ଗ୍ରାହକମାନେ ତିଠିପଥ ପଠାଇଲେ ଅନୁଗ୍ରହପୂଣ୍ଡକ
ପ୍ରାଦୃକ ନମ୍ବର ଓ ନୀତକ ପ୍ଲାଟିକ “ନୀତକ” ବୋଲି ରେଞ୍ଜିବେ ।

ମୁକୁରରେ ବିଶ୍ଵାସନ ଛପାଇବା ଗତ;—

ଏବରେ ପାଇଁ —ଅର୍ଥମୁଦ୍ରା ୧ ଟଙ୍କା, ଏବଂ ସ୍ରମକୁ ୫ ଟଙ୍କା, ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ପୁଷ୍ଟାରୁ ୨ ଟଙ୍କା । ଏବର୍ତ୍ତ ପାଇଁ ପାଞ୍ଚଟଙ୍କାମେ ୧୦ ଟଙ୍କା, ୧୮ ଟଙ୍କା, ଏହି ୩ ଟଙ୍କା । ବଜାଏନର ମୂଲ୍ୟ ବିଶ୍ଵାସର ସହୃଦୟ ବି ପଠାଇଲେ ଖପା ହେବି କାହିଁ ।

ମନ୍ଦିର ପୁସ୍ତକାଳୟ

ବୈଧଗ୍ରହକାର, କଟକ ।

ସିଙ୍ଗାନ୍ତୁଦର୍ଶଣ—(ମହାମହିପାଞ୍ଚାୟ ଶ୍ରୀ କନ୍ଦେ
ଶେଖର ବିଂହ ସାମନ୍ତକ ବୃତ୍ତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥ) ୧ ୯ ୯

Mr. M. S. Das' Presidential Address

at Bihar	...	ট ০ ৮
ଶ୍ରୀ ଶିଶୁବର୍ଷିମାଳା	...	ট ০ ।
ହୃଦାତକ୍ରିଚନ୍ଦ୍ରାଦୟ (ଭକ୍ତିଗ୍ରହ)	ট ১୯	
ବାରବାଟୀ ଦୂର୍ଗ	...	ট ০ ।୦
ଶୁରୁଶିଖିତତ୍ତ୍ଵପଦିତା (ଭକ୍ତିଗ୍ରହ)	ট ০ ୫	
ବାଦ୍ୟରହାବଳୀ	...	ট ০ ।।
ସ୍ଵପ୍ନକ୍ରିଡ଼ା	...	ট ০ ।
ମନବୋଧ ଚଉତିଶା	...	ট ০ ।୭
ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା	...	ট ০ ।
ପ୍ରେମକଲୁଳତା	...	ট ০ ।୦
ଟୌରାଇଗବତ	...	ট ০ ।
ବୁଢ଼ିଚେତି	...	ট ০ ।

ଧର୍ମଜୀଳକ	ଟ ୦ ୩
ଗର୍ଜିପ୍ରାଇଶ	ଟ ୦ ୯୫
ବୁଲ୍—ଗାଆ	ଟ ୦ ୧
ଅତ୍ରିଦାନ ଚଉତିଶା	ଟ ୦ ୯୯
ପୁଲବର୍ଲିବେଣୀ (ବାଲକୃଷ୍ଣ ପଟ୍ଟନାୟକ)		ଟ ୦ ୧	
ସୁଲକ୍ଷଣା—(ଅଛିମନ୍ୟ ସାମନ୍ୟ ହାର କୁକ)		ଟ ୦ ୮	
ବାଣୀ (ଶ୍ରୀ ଧାନବନ୍ଦ ଜାବ୍ୟରଙ୍ଗନ ପ୍ରଣିତ)		ଟ ୦ ୯	
ଅଭୂତ ଆଦର୍ଶ—(ପ୍ରବସନ)	ଟ ୦ ୯
ଅଣ୍ଣିକିପ୍ରା	ଟ ୦ ୯
ଶାନ୍ତି ସଙ୍ଗ (କାବ୍ୟପ୍ରକଳ୍ପ)		ଟ ୦ ୯	
ବୃଦ୍ଧବଧ ନାଟକ (ଜନନୀଥ ପଣ୍ଡା)	ଟ ୦ ୯
କବି ପଞ୍ଚରମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କ ପ୍ରଣିତ—			

କବି ୮ ପ୍ରକ୍ଷରମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ—

ଧୂଳୀ	ଟ ୦ ୫
ଉପହାର	ଟ ୦ ୧
ବଣିଷ୍ଠ ଅନନ୍ତା (ଲକ୍ଷ)		...	ଟ ୦ ୫	
ମୁଲମୁଣ୍ଡିକୋରବ (ଲକ୍ଷ)		...	ଟ ୦ ୫ ୫	

ଉଦ୍‌ବୁଲ୍ ସାହିତ୍ୟରେ ନବୀଣ ।

ଉଦ୍‌ବୁଲ୍ ମହିଳା ଯ୍ୟାଦିତ ଏକମାତ୍ର ମାସିକ ପବ୍ଲିକ୍—
ଉଦ୍‌ବୁଲ୍ ମହିଳାମାନଙ୍କ ଲେଖନୀ ନିଃସ୍ଥତ ସୁକୋମଳ ବାଲକବାଳିକାମାନଙ୍କର
ଗାତୋପଯୋଗୀ ସୁଲକ୍ଷଣ ଜନ୍ମ ପଦ୍ୟାଦି ସମ୍ବଲିତ

ପରିଚାରିକା । ମାସିକ ପବ୍ଲିକ୍ ।

ଉଦ୍‌ବୁଲ୍ର ଖ୍ୟାତନାମା ସାହିତ୍ୟ-ରଥୀ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ସପ୍ତାହିତ
ପବ୍ଲିକାମାନଙ୍କଙ୍କର ପ୍ରଶଂସିତ
ସୁନ୍ଦର କାବ୍ୟ ଏବଂ ସୁନ୍ଦର କାଳିରେ ଶ୍ରୀପା
ମୂଲ୍ୟ—ଅତି ସୁଲଭ ।

ଅଞ୍ଚଳୀମ ବାଣୀକ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୧୫ ; ମୋଟସଲ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ଟ ୧୫/-
ପଥଲେଖି ଶୀଘ୍ର ଗ୍ରାହକ ହେଉନ୍ତି ।

ନିମ୍ନଲିଖିତ ୩ କଣ୍ଠରେ ପଥ ଲେଖିବେ—ମ୍ୟାନେଜର “ପରିଚାରିକା”

ବାଙ୍ଗାବଜାର
ପୋଃ ଅଃ ବୁନ୍ଦମାରୌକ
ଛଟିକ ।

ଆମତୀ ବସନ୍ତକୁମାରୀ ଦେଖି
ଯ୍ୟାଦିତା ।

୧୯୨୦ ଭାଗ ।

ମାଘ, ଫାଲୁନ, ଓ ଚେତ୍ର—୧୩୨୮ ।
୧୦, ୧୧, ୧୨ ସଂଖ୍ୟା ।

ଶ୍ରୀ କୃଜୟୁଦ୍ଧର ଦାସ ବି. ଏ.
ସୁଖାଦକ ।

ବିଶେଷଜ୍ଞ ।

ଦୟାମ୍ବ ରୂପଠାନକରା ଆଶା କରିବା ଓ ସୁଧ୍ୱାଦ୍ୟ ପାଠକର୍ତ୍ତଙ୍କ ସମ୍ମାନି-
ତି ହେଉ “ମୂରି” ପଞ୍ଚକଣ୍ଠ ଅଧିକରି ଶୋଭିତ ପର୍ଷତର ପାଠୀର ବଳ । ଏହି
ସୁଧ୍ୟର ବଳ ମଧ୍ୟରେ ଅସ୍ତ୍ରୀଯାକେ “ମୂରି” ପ୍ରଦାନକର ଯାଏସେ ଯେ ସମ୍ମ
ଅନ୍ତରେକାବେଳାବ୍ୟାପର୍କ ଦିଲିମର ଉକାର ପାଠକର୍ତ୍ତଙ୍କ ତତ୍ତ୍ଵମାନ କ୍ଷମାପାତ୍ରୀ ।
ଏତି “ମୂରି” ପ୍ରଦାନରେ ଯେଉଁ ବୌଣି ମୟୁରରେ ବାଧାପିଲ କଥା ଓ ଯେଉଁ
ଅସ୍ତ୍ରୀଯାକେ ପରିକାମା “ମୂରି” ବିମ୍ବନ ପ୍ରକାଶ ଓ ଉତ୍ତରାଦ୍ୟର ସମ୍ମାନି-
ତିକାବେଳାନିକାରେ ଅସ୍ତ୍ରୀଯାକେ ଯୋଗାତକ ପାର୍ଶ୍ଵ ।

“ମୁହଁର” କିଛି ଆହିଦେ—ଯେତେ କିମ୍ବାରେ ସମ୍ମାନକର ଦିଦି
ଖ୍ୟାମ, କେବୁ ପରିମାଳକ କୁକୁ ଜଣନ୍ତର “ମୁହଁର” ର ଶ୍ଵାସିର କରିବ କରେ । ଯେତେ
ପାଦକମାଳକ ଦେବୁ ଉପରେ ଚରିତ କଥି ଅମେରାକେ ପଢି ୧୦୦୦ବେଳେ ମୁହଁରି-
ରୂପ ଫେର କଷ୍ଟ ଅନୁମିତିରୂପେ ଦେବୁ “ମୁହଁର” ପଢାଇ ଦେ ଅଧିକର । ଏଠ ବିଷ-
ମାଳକ ମଧ୍ୟରେ ଅମେରାକିନୀ କାମାପରିବାର ଅସୁଧା ଲୋପର ଓ କିମ୍ବାରେ ଉତ୍ତରାମାଲାରେ
ଅଭିଷ୍ଟ ହୋଇ ଦୂର ଦେବୁର ଅଭିଷ୍ଟ ଓ ପାଦକମାଳକ ମୁହଁରାଧିକ୍ୟ “ମୁହଁର” ର ମୂଳ
କୁକୁ କଥି କରି ସମ୍ମାନ କରାଇଅଛ । ଏବୁ ଦେବେବ କର୍ତ୍ତରେବ ଅମେରାକେ “ମୁହଁର”
ମଧ୍ୟର ପ୍ରତିକାର କରିଅଛନ୍ତି । ତାହା କରେନ ଯୋଗ ଦେବୁ । ତଥାପି ଅମେରାକିନୀ
ମୁହଁରକିମ୍ବାର ପ୍ରତିକାର କରିଅଛନ୍ତି । ଏହି କାମାପରିବାର ବିଶି ଓ କର୍ମମାଳକ
ପାଦକମାଳ କଥାକି “ମୁହଁର” ର ଶ୍ଵାସିର ଅନୁମିତ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପିତାମହଙ୍କାଳୀରୁ ଦର-
ଖୁବିପ ସୁତ୍ତରକରେ ଦ୍ୱାରାମ୍ବାକ ଦେବେବାରକ ଏଥଥାବାଣେ ଅମେରାକିନୀ କମ୍ପାନ୍ୟ
ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର କରଣ ଓ ଅନ୍ତର୍ମାନ ପାଦକମାଳକର ସମାପନ ପାର୍ଶ୍ଵ ବରାହର ।

କବଳ ଦେଶାମ ପାଇବ କେତେ ଯୁଧରେ ଅମ୍ବୁଦ୍ଧାନେ ଖୋଜିବାର୍ଥର ପ୍ରଥମ ହସ୍ତ
ପ୍ରକାଶ ଦେବାର ସହ ଦୂରାଷ୍ଟ । କବ କବ ଗାତରବ୍ରଦ୍ଧଦେବ ଅମ୍ବୁଦ୍ଧାନେ "ମୁକ୍ତର" ଏ ଏ
ହସ୍ତାନ୍ତିର ପ୍ରାଦୂଷମାତ୍ରକ ନିରାକୃ ରୁ; ତେ ରେ ଥାର ଅସୁରୁ, ଦେଖିଲୁ ମଧ୍ୟ ଅନେବ
ପ୍ରାଦୂଷ ଦେବିତା କେତେ ଦେବ ଆମ୍ବୁଦ୍ଧାନ୍ତର ଅନ୍ତା ଶକ୍ତିପ୍ରଦ ଦେବରେଣ୍ଟ । ଏହି
ଦେବରେ ଶକ୍ତିପ୍ରଦ ଦେବରାତ କିମ୍ବାକ୍ଷେ ଦେଖିଲାମକୁଛ କହ । କର୍ମାନ ପାଠୀମାନଙ୍କ
ପାରେ ଦିନକ ପାର୍ବତୀ ଏବ କେତେମାନେ ପେଟପ କର୍ବନ ମୁକ୍ତ ଦେବାର ଅନ୍ତର,
ବେମାନେ ଉପରେ ଦିନି ବସି ମଧ୍ୟ ଅନୁଭୂତି କରି ଅମ୍ବୁଦ୍ଧାନ୍ତୁ ଚମାନଙ୍କେ
ପରମାନ୍ତର ପ୍ରେମାନ୍ତରକାରେ ପାରିବାପରିବା ପାଶେ ଅନ୍ତର ଦେଖି ।

ଅକ୍ଷୁମଶ ଏ ରତ୍ନ ଜାହାଙ୍ଗର ମୂଳ୍ୟ ବଳ ଗ୍ରାସ ପମ୍ପ ପ୍ରାଦୀତାରେ ଉଚାଶି ।
ଏହିକୁଣ୍ଡରେ ଅନ୍ୟମାନେ ଶାବଦାନକୁ ନିମ୍ନ ନିମ୍ନେଥ ବନ୍ଦୁର୍ବଳ ଯେ ସେମାନେ
ଦେଖୁଥ ଅଳ୍ପରୁ ବନ୍ଦକିଣ୍ଠିଲେ ପ୍ରେମକଳର ଦଳ ନ ଦାରା ଅନ୍ୟମାନକୁ ଅଧିଗ୍ରହଣ
କରିବାରେ ନ ପଢାଇ । ଯେବେଳେ ତତ୍କାଳ ରତ୍ନ ପ୍ରାଦୀତା ହେଉଥାଏ ଏହାକୁ
ଅନ୍ୟମାନେ ଅପ୍ରାପ୍ଯ ସେମାନକବର ଦେଖୁ ପଠାଇଲେ ଅଧିକା ଭାବ
ପାଇଥିଲେ ।

ସମ୍ବନ୍ଧିତ

ପ୍ରକଟିତ ମାନ୍ୟ ନିଜର ଲେଖନମାଳେ ତାଣୀ ।

ସୂଚୀ ।

କ୍ଷେତ୍ର	ଲେଖକଙ୍କ ନାମ	ମୁଦ୍ରା ।
୧ । ରାଶିର ବି ମହିନ (୧୯୫)	ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ—	୧୨୦
୨ । କେବ ମୋତ ପତେ ଟାରୀ (୧୯୫)	ଶ୍ରୀ—	୧୦୦
୩ । ପ୍ରାଚୀକ ଉତ୍ତଳ	" ଶ୍ରୀ ଉତ୍ତଳନ୍ଦୁଦୀପ	୧୫୮
୪ । ଦୃଢ଼ ଦୀପ ଲୋ (୧୯୫)	ଶ୍ରୀ ଦୀପଦୀପ କର	୧୫୫
୫ । ରାତ୍ରିବଥା	ଶ୍ରୀ ରାତ୍ରିବଥା କର	୧୨୦
୬ । ଉତ୍ତଳନାରୀ	ଶ୍ରୀ ଉତ୍ତଳନାରୀ ମହାପାତ୍ର	୧୨୨
୭ । ଏ	ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପାତ୍ର	୧୨୫
୮ । ଏ ଏ ମୁଖ୍ୟା ଲଗିବ	ଶ୍ରୀ କେତେନାର କର	୧୨୩
୯ । ଶତ୍ରୁ	ଶ୍ରୀ ଶତ୍ରୁଧର ହାୟ	୧୨୫
୧୦ । ଅପୂର୍ବ ସ୍ଥଳ	ଶ୍ରୀମତୀ ଚନ୍ଦ୍ରମତି ଦେହ	୧୨୭

ବିଶ୍ଵାସ ତାଳିପତ୍ର ଜାତିକ ।

ମାନବର ଅୟୁର୍ବେଦୀବ ଦୃଢ଼ ସହାଯେ କର ଏହିକା
ବା ଜାତକ ଜାତପ୍ରତ୍ୱେ ବିଶ୍ଵବ୍ରତ୍ୱସ ଲେଖି ରଖିବା ସୁଆ
ପାଇନ ବିଶ୍ଵାସ ସମ୍ମତ ଅଟେ । ଅମ୍ବେ ଉପଦ୍ୱାତ୍ର ପାରଶମିକ
ନେଇ ତାଳିପତ୍ରରେ ବିଶ୍ଵାସ ଜାତକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ଦେଇଅଛୁ ।
ଯେ ସୁଆ ଶତ୍ରୁଧାନ୍ତୁସ ପାରଶମିକ ଦେସ୍ୱ ପରମାଣୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
କର ଜଳକାଳ ବର୍ଷ, ମାସ, ସେ, ତଥ୍ୟ, ବାର, ତାରିଖ,
ଦିବାସ୍ତ୍ର, ଦଶ୍ମ, ଲିତା, ଘଣ୍ଠ, ମିନିଟ, ଉଦୟାସ୍ୱାମ୍ଭୁତ୍ୟ ପାଦ ଓ
ମୁଦ୍ରକରୁ ନିଷାଦ ସହି ନିଜମତ ଓ ଗୋଟି, କ୍ରନ୍ଧକର ନାମ
ଓ ସଙ୍ଗ, କାଳପ୍ରତିକର୍ତ୍ତାପଣ୍ୟ, ପ୍ରତ୍ୱକଳ୍ପା, ଶିକାନାମ
ହୃଦକ ଦିବରଣ ନିମ୍ନଲିଖିତ ତିକଣାକୁ ଶୀଘ୍ର ପଠାଇଲେ
ଅମ୍ବେ ବିଶ୍ଵାସ ତାଳିପତ୍ର ଜାତକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ଭାବେ
ଡକ୍ଟର ପ୍ରେରଣ କରିବୁ ।

**ପ୍ର୍ଣିତ ଶ୍ରୀ ଲେପାନାଥ ସକ୍ଷେତ୍ର
ପୃତ୍ତମାର ଗୋପ୍ୟ
(୧)**

ମୁକୁର

୧୫ ଶତାବ୍ଦୀ ।

ମାଘ, ଫାଲଗୁନ, ଚେତ୍ର—୧୩୭୮

୧୦୮, ୧୧, ୧୨
ସଂଖ୍ୟା ।

ରଖିବ କି ମନେ ?

ହୋଇ ଦେଖ, ଯେବେ ଭୁମି ଏ ମାୟା-ଗଢନେ,
ଦେଲ ଆଣି କି ଆସମ ଭୁମେ ଏ ଜୀବନେ ।
ଶାନ୍ତି-ନାୟ-ନାରେ ଦେଲ କି ବମ୍ବ ଆକାଶ,-
ଲଭିଲି ନିମିଷେ ତହୁଁ ସରମ ଆସାପ ।
କେତେବେଳ ତଥାର ଜଣାଗଲ ମୋତେ,
ଭ୍ରମିଲ ଜୀବନ-ତଥା ପ୍ରେମ ଦୟାଶେତେ ।
ଶୁଣାଇଲ ଅଣ୍ଠା-ବାଣୀ ଅସୁତ ବରଣୀ,
କେତେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଗାଥା ମରମ ପରଣୀ ।
ଏ ସରଳ ବ୍ୟବସାର ସରଳ ଗୁହ୍ଣାଶ,
ଜହାଜ ମୋ କାହେନ କେତେ ଅଣ୍ଠାତ କାହାଣୀ ।
ଦୃଢ଼ୁକୁ ବନ୍ଧୁମୁଁ ଅଛା କି ମଧ୍ୟ,
ଲୋକେ କରଇ ତର ଅବସାଦ ଦୂର ।
ସାନ୍ତୁସ୍ଥ ମା ବିହୁର ପ୍ରାପ ସୁଖେ ଗଲେ ମାତି,
ଦୁଲିଗଲି ମର୍ଦ୍ଦୀ କ୍ଲେଶ ଦୋହ ତବ ସାଥୀ ।
ଶୟନେ ସ୍ଵପନେ ଏବେ ଏ ବୃଦ୍ଧ ମୂରକ,
ନାତି ଭୁଲେ ଅଣି ଆମେ ନ ଅସା କହି ।
ନ ଲଭ ଦର୍ଶନ-ଦ୍ୱାର ଜାଗର୍ତ୍ତ ମଳ,
ଭ୍ରମ ଅନ୍ତର ପ୍ରୋତେ ଜାଗାଣି ବଦନ ।
ସେହି ସୁର କାହୁଁ ଅହି ପରିଯାଏ କାହନ,
ତକତ ଦୁଆର ଜଣେ କଷେ ଅଭ୍ୟମାନେ ।
ଦିଗବ-ଉରଗ କରେ ମରମେ ଦିଶନ,
ତୁମେ କି ମୋ ପାଇଁ ଦୁଆ ବ୍ୟାକୁଳ ଏଥନ
ତଳେକ ତଳେଦ ଲଗି ଯେହୁ ଏକେ ସର,
କିପାଇଁ କିପୁଣୀ ଉଣା ଚାଠାରେ ଏପର ।
ଅଛ ସୁଖେ, ବହ ସୁଖେ କାମ୍ଯ ଯା ଜୀବନେ,
ନ ଭୁଲି ଏ ଅଭିଗାତୁ ରଖିବ କି ମନେ ।

ନେବ ମୋତେ ସତେ ଟାଣି ?

ତଥର ବସନ୍ତ ସନ୍ଧିଯା ସମୀରଣ ମନ ମନ,
ଉପରିନ୍ଦ୍ରିୟ ଅତ୍ୟ ମଧ୍ୟର ବର୍ଣ୍ଣନ ଗତ ।
ଦେବାକୁମୟେ ଆବତର ଶଙ୍ଖୀର୍ଣ୍ଣା ମଧ୍ୟନ୍ତି,
ଚନ୍ଦ୍ରବାଲ ଭେଦ ପ୍ରେସ୍ ଅଧିଲେଖି ନିଶାମଣି ।
ଅସ ହେ ମୋହନ କେଶେ କଥାନ-ଅଶ୍ରୁ ଅଜ,
ପୁଲକେ ଅନ୍ତରେ ଜାତୁ ସ୍ତ୍ରୀ-ତମ୍ଭୁ-ଶାରୀ ବାଜ ।
କର୍ମର ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖ ଦେଖ କନକ ନିଶ୍ଚିପ୍ରଦେଶ,
ଶିଶୁର-କମଳ-ଦଳ ସକାଇଛି ଥରେ ଥରେ ।
ମଠ ଅର କିଅଁ ? ଅସ ପଦ୍ମାନ୍ତି ବିଜୟ କର,
ଦୁର୍ବିଜନା କିମ୍ବୁପ୍ରାଣେ ଦିବ୍ୟାନନ୍ଦ ଦିଅ ଭରି ।
ଅନ୍ତର ସଦନ ଦବ, ଅନ୍ତରେ ଯେନ ଅସନ,
ମଧ୍ୟ ଗୁରୁନେ ଦୂରୁ ସ୍ପ୍ରେ-ସ୍ପ୍ରେ-କୁଞ୍ଜବନ ।
ସର୍ବ ବିନ୍ଦୁକ ଫର ଶିରେ ନବବଳ,
ପ୍ରସ୍ତର-କଟିନ ଦେବେ ଅଶ୍ରୁ ହେଉ ତଳ ତଳ ।
ରୁଟିକ ସରମ ତବ, ପୁଟିକ ମରମ ଭାଷା,
ଫୁଲିବଦ ଏବେ ଦିନେ ଆବଲ୍ୟ ପୋଣିତ ଅଣା ।
ନାଶକ ଦାସନ-ସୁଖେ ରମ୍ବ ଉଦସାର ସାଜ,
ମର୍ଦ୍ଦୀକୁଣ୍ଡ ଭୁଲ ଦେବ ତବର ପକ୍ଷକେ ଆଜ ।
ଶୁଣିବ କି କୃତାବହୁ ସନ-ଦୁଦୟର ବାଣୀ ?
ତର ଶାନ୍ତିପ୍ରଦ କୋଳେ ନେବ ମୋତେ ସତେ ଟାଣି ।

ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍ତଳ ।

ବିବିଧ ପ୍ରସଙ୍ଗ

ପୂର୍ବ ପ୍ରକାଶିତ ଉତ୍ତଳ

ଯୁଦ୍ଧ ଦାନୟରେ ଦ୍ୱାରା ନିବନ୍ଧା ବା ନିବନ୍ଧା ଗ୍ରାମ ଦସିଛି
ସୃଜନକ ଶର୍ଣ୍ଣକୁ ଦାନ ଦଥ ଯାଇଛି । ନିବନ୍ଧାଗ୍ରାମ କେବଳ
ଦେଶରେ । ସୃଜନକ ଘର ମରମେନା ଗ୍ରାମ ଏବଂ ସେ
ଉଠପେଣେଲା ଗ୍ରାମରୁ ଛାତି ଅସିଥିଲେ । ଗ୍ରହତା ନାଗଦୀଶ
ଶର୍ଣ୍ଣକ ଯୁଦ୍ଧ ଏବଂ ଉତ୍ତଳା ଶର୍ଣ୍ଣକ ଗୌତି । ତାକର ଗୋଟି
ଭାବଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିର ଅଜୀଜିଷ ବାର୍ହିଶତ୍ୟ ଓ ଉତ୍ତଳାଜ । ବିନନ୍ଦ
ମୁହଁରୁ ଦାନ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ସମୟ ପରମର୍ଦ୍ଦାରକ ମହାଶର୍ଣ୍ଣା-
ଥର୍ମର ପରମେଶ୍ଵର ଶର୍ଣ୍ଣତ ଯାଇଥାର ପରଦେବକର ବାଜଦୂର
୨୫ ଦଶବର୍ଷ । ଯୟାର ଦିକଳିଗାଥିଥାର ବୋଲି ବଞ୍ଚିତ ।

ଯୁଦ୍ଧ ଦାନୟରେ ଦ୍ୱାରା ଶର୍ଣ୍ଣକ ଜିଲ୍ଲାରେ ବିଶେଷ
ମିତ୍ରପାଦ ଶର୍ଣ୍ଣମେତି ଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଗ୍ରହତା ଉଠୁପୁରୀ ଲୁହୁ,
ଅଶ୍ରୁଲକ୍ଷ ଯୁଦ୍ଧ ଏବଂ ମହାଦାତକ ଗୌତି । ସେ ଅନ୍ୟ
ଗ୍ରାମରୁ ଛାତି ଅସିଥିଲେ । ତାକର ଗୋଟି କାଶିଦିନ ଏବଂ ସେ
ଶାମବେଳା ଥିଲେ । ତାକ ପ୍ରତିର ତିନି ଗୃହ ଥିଲେ ॥ ଶର୍ଣ୍ଣକୁଞ୍ଜ
ଅଶ୍ରୁ କରି ଏବଂ ଉତ୍ତଳ ଶର୍ଣ୍ଣମଣ୍ଡଳ ଅଧିପତି ଥିଲେ ॥
ଏଥରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବଜାମାନଙ୍କ ନାମମାହିନୀ ଅଛି ଯଥା
ଶାନ୍ତିରୁ ଦେବ ।

ଭାବୁଦୟ ଧରିବାଟି ତାମ୍ରଶାନକ ବାବାକୁ ।
ତୁମାରୁ ଦିନମେଟି ଏବଂ ସୁମୁଦ୍ରରୁ ଏକଟାଟି । ସେଥିରୁ
ନିମ୍ନଲିଖିତ ବଜାମାନଙ୍କ ମିଳେ ।

ଉତ୍ତଳ ଦେବ ଧର୍ମକଳଣ

।

ଦିଗଭକ୍ତ ଦେବ

।

ଶାନ୍ତିରୁ ଦେବ

।

ମହାଶର୍ଣ୍ଣା ଦିଦ୍ୟାଧ୍ୟ ଉତ୍ତଳଦେବ ଦେବମାହେନର

ବାବନ୍ଦୀରାଟି ଅନ୍ତର୍ମାନର ଧରମ୍ୟ ୨୮୮ ସମ୍ଭବ ଏବଂ ତାହା
ରେଭର୍ତ୍ତଳ ଘରକୁ ସମ୍ମର୍ଦ୍ଦରେ । ତୁମ୍ଭେବୁ ଯେଉଁ ତାମ୍ରଶାନକ
ଦେଶ ହେଉଥିଲେ ଦାନା ନେବର୍ତ୍ତଳ, ରିତଭକ୍ତ ଯୁଦ୍ଧ ବେ
ବେ ଅନ୍ତର୍ମାନ ନାହିଁ ।

କୋଠରୁ

।

ଦିଗଭକ୍ତ ବା ଶିତ୍ୟଭକ୍ତ

।

ଭାବଦ୍ୱାରା

।

ଶକରୁ

ଦିଗଭକ୍ତ

ଦେବଧର୍ମରୁ

ଶିଳରୁ

।

ମହାଶର୍ଣ୍ଣା ଦିଦ୍ୟାଧ୍ୟରୁ

ବାମକଦାଟ ତାମ୍ରପଟରେ ବାର୍ହିରୁକୁ ନାମେହିନେ ଅଛି
ସେ ଉତ୍ତଳବନ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା, ସେ କୋଠ୍ୟାତମ ଦିଦ୍ୟରେ
ମୁହଁରାଥୀ ଭାଜି କରି ହୋଇଥିଲେ ।

ଏ ତାମ୍ରଶାନମାନ ହଳକଲାବେଳେ ହଳକାମାନ
ଦାନଥିଲେ । ଯେଉଁ ଯେଉଁ ତାମ୍ରମାନଙ୍କ ନାମେହିନେ ଅଛି
ସେହି ସେହି ତାମ୍ରମାନଙ୍କରେ ଏଷୁଢ଼ିକ ନିର୍ମିଥାର । ଦିନୁଗାନ
ଗ୍ରାମ କେରିଠି ? ଶର୍ଣ୍ଣମେତି ଅର୍ଥ ବକ୍ତର ଜମେର ନାମ
ବୋଲି ବିଜୟବାବୁ ହିନ୍ଦି କରିଛନ୍ତି । ସେ ଗ୍ରାମର ଲୋକ
ଉତ୍ତଳବୁଜୁଗୁ ଅଧିଷ୍ଠନେ । ଉତ୍ତଳବୁଜୁଗୁ ଆମ୍ବାକିନ ଅନ୍ତର୍ମାନ
ତୁମ୍ଭଙ୍ଗା ବୋଲି ଅନୁମିତ ଦ୍ୱାରା । ବେବୁର ଯୋଦ୍ୟପୁର
ପ୍ରମାରେ ପାଟାନ କମ୍ବା ଅନ୍ତର୍ମାନଙ୍କରୁ ଦେଶି ଦୂର ନୁହେ ।
ସେଠାରେ ଶର୍ଣ୍ଣମେତି ଗ୍ରାମ ଥାଇଯାରେ । ଯୋଦ୍ୟପୁରର
ଉତ୍ତଳରେ ତେବେଶୋଳ, ଉତ୍ତଳ ପୂର୍ବରେ ଅନ୍ତର୍ମାନ
ଦେଶରେ ବନ୍ଦିବାରେ ପାଟାନ । ତାମ୍ରଶାନମାନଙ୍କରେ
କେତେବୁଢ଼ିଏ ଭୋଜନିକ ନାମ ଦିଦ୍ୟ ଯାଏ । ତୁମ୍ଭଙ୍ଗା
ଜମ୍ବା ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଇପୁର ଓ ପାଟାନ ବାଜଦୂର ଯଥିଲେ
ପୁରୁଷ । ସତକମା ଗ୍ରାମ ସମୟରୁ ଜିଲ୍ଲାର ଦିଦ୍ୟର
ଅନ୍ତର୍ମାନ ଏବଂ ଅଜ ନିଯାତାରୁ କେତେକମାନଙ୍କ ଦୂରରେ
ଅନ୍ତର୍ମାନ ନ୍ୟେ, ନ୍ୟେରୁହୁ, ବକ୍ତରେତ୍ତୁଳୀ, ଗ୍ରାମମାନ

କାନ୍ଦିବୁ ମିଳିଥିବା ସ୍ଵାନର କିଳକର୍ତ୍ତ୍ତା । ରେଡ଼ି ଟାଲି
କନ୍ଦର ବୋଧୁଏ ବେଢାଖୋଲିବ ଅସରକାମ, କାରଣ
କନ୍ଦର ଅର୍ଥ ଖୋଲ । ମୁହଁମୀ ମୁହଁଇଜ ତର ବୋଧୁଏ
ଏ ହାମ ପାଠକା ବଳ୍ପର ଉଚ୍ଛବିଜ । ଜିନିଦାରିର ଅନୁର୍ଭବ ।
ଯେବେବୁ ବନ୍ଦିରେ ଦିନକା ଗ୍ରାମ ଅଛୁ ଏହାର ପୃଷ୍ଠକାମ
ଦିନା ଥିଲୁଏଇ ଜଣାଯାଏ । ନିଦିନା ଏହି ମେଲାଗ୍ରାମ
ମାନ ଫିଲିବା ସ୍ବତତ୍ତ୍ଵରେ ଅନୁର୍ଭବ । ସୁତର ବିନିମ୍ୟର
ଚର୍ଚାମାନ ଦିନକା ଗୋଲ ଜଣାଯାଏ ।

ପ୍ରସାଦସ୍ଥ ଅନୁର୍ଗତ ନିଧିମା ଏବଂ ସମ୍ବଲପୁର ଅନୁର୍ଗତ
ସତେଜା କ୍ରାମମାନ ଚାନ୍ଦୁଶାସନରେ କୋଳି ଦେଶାନୁର୍ଗତ
କୋଳ ଉପରେ ଅଛି । କିମ୍ବା ବାରୁ ଅନ୍ୟମାନ କରନ୍ତି ସେ
ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ସମ୍ବଲପୁର ଏବଂ ଦେଶାନୁର୍ଗତ ଉତ୍ତରାମୋନ
କୋଳ ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଶ କୋଣକର ଅଂଶ ଥିଲା ଏବଂ
ଦିଲାସାଧୀନ ନିଧିର ଉପରେ କୋଣକର ସନ୍ଧାନ ଥିଲା ।
ଏ ଦେଶ ଓଡ଼ିଆ ବା ଓଡ଼ିଶାର ଅଂଶ ନ ଥିଲା । ତାକର ଅନ୍ୟ
ଏକ ସ୍ଵାକ୍ଷର ସେ ଯଦି ଦେଶଦେବକେ ଓଡ଼ିଶା ଏବଂ ସମ୍ବଲପୁର
ମୁଖକବେଶନ ଥାନ୍ତା ଦେବେ ସେ କୁହୁଶଙ୍କର୍ତ୍ତାଶାରୁ ଅପରି
ପଠାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ସମ୍ବଲପୁରରେ ବପୁତ୍ର କରିଥିଲେ ସେ
ଅପରାଧୀ ଓଡ଼ିଶାଦେଶଶାସୀ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଇ ନଥାନ୍ତେ ।
ସତର ଓଡ଼ିଶା ଓ କୋଳର ଦେଶ ଉପରେ ସବେଶ ଥିଲା ।

ବଜମ ଓ ବଜନ୍ତୁରେର ଯେଉଁ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷଣ ମିଳକ ସେଥିର
ଅବଶ ସମଲଗ୍ନ ଏବଂ ଉତ୍ତରା ଅବଶତ୍ରୁ ପୃଥିବୀ । ବଜନ୍ତୁ
ବାରୁ ଏଥିର କାରଣ ଦିଅନ୍ତି ଯେ ବଜା କନେକ୍ଟ ଏବଂ ତାକ
ଉଦ୍ଧବକାଶମାନେ ବଜାକି କାନ୍ଦିଲ୍ଲ ସର୍ବର ଦେଖିଲେ ।
କାରଣ ତାମ୍ରଶାସନରୁ କେଳାଯେ ସାହିତ୍ୟ ପଦ କ୍ଷେତ୍ରବ୍ୟାପ,
ମନ୍ଦିରରୁ ପୁନଃ ଧାରଦର୍ଶ, ବୃଦ୍ଧତା, ମନ୍ତ୍ରକାମାର ଓ ହେଉଥିର
ମାତ୍ର, ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଵାରା, ମଞ୍ଚଦର୍ଶ ପ୍ରତ୍ୱତକ ନାମ ଦେଖାଯାଏ ।
ଏବଂ ଦତ୍ତ, ନାର, ଘୋଷ ପ୍ରତ୍ୱତ ପଦ ବେବଳ ଜୋକ
କାମ୍ପମାନେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଉତ୍ତରା କରିମମାନେ
ଏ ପଦ ବଢ଼ିବାର କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସୁରକ୍ଷା ସ୍ୟାମମାନେ ବଜାକି
ପ୍ରତିକାଳ ।

ଅଷ୍ଟମାନଙ୍କ ବର୍ଗ କଳାଶ ପଦ୍ମଶ ବୋଲି ଟମାଟାରୁଚେବି
ଅନୁମାନ କରସକଳ । ମାତ୍ର ଅନେକ ଅଷ୍ଟର ବର୍ଗ
କର୍ତ୍ତାମାନ ଡେମ୍ବୁ ଅଷ୍ଟରେ କର୍ତ୍ତାର । ରଙ୍ଗମରେ ମଧ୍ୟ
ଏହିପରି ଅଷ୍ଟର ଦେଖାଯାଏ । ପୁଲଟି ଡେମ୍ବୁ ବଜାଳା
ଅଷ୍ଟମାନଙ୍କର ଟିଣ ଦେଖାଯାଏ । ଏଲେକ୍ଜନ୍ଟ୍ରୁର
କନିଂହାମ ପାତ୍ରକ ମହାଶୟ କହିଯୁ ଯେ ସେଇଁ ବୁଝ
ବୁଝାଗାନେ କୋଣିଲେନ, ଓ ହିଂକଳିନ୍ଧୁର ଥିଲେ

ଦେମାନ୍ତ ନିଶ୍ଚୟ ହିତ୍ୟ ପାଲନ୍ତ ଥିବା ଉଦୟନକୁ ବରିଧର ଥିଲେ । ଏମାନ୍ତ ଶବ୍ଦର ଥିଲେ ।

ବାହାମାନେ ଅପରାକୁ କୋଶଳଦେଶୀଖର୍ତ୍ତ ଓ ତିକଳ-
ଜ୍ଞାଧ୍ୱର ଗୋଲ କଣ୍ଠିନା କରଇଲୁ । କେଶବଶବ୍ଦୀସ୍ଵ
ବାହାମାନେ ଯମାକେଶବରଙ୍କଠାରୁ ଗଣ୍ୟ କିନ୍ତୁ
ଜୀବମେଷ୍ଟବୁଦ୍ଧାରୁ ଗଣ୍ୟ ନୀ ନାହିଁ । ବଶବଳିରେ
ଅଥ୍ ଏକ ଜୀବମେଷ୍ଟବୁଦ୍ଧ ନାମୋଦେଶ ଦେଖାଯାଏ ।
କିନ୍ତୁ ସେ ଦୂର ଉତ୍ତରଧ୍ୟାନୀୟ, ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ଗଞ୍ଜି ଶିବଗୁପ୍ତଙ୍କ
ବିଷୟ ଅଛୌ ଲାଗୁ ନ ଥିଲା । ସେ କେବେ ବଶର ପ୍ରଥମ
ବାହା ଥିଲେ । ମହାଭବଗୁପ୍ତ ଦାରପତ୍ରମାନକରେ କୋଶଳ
ଦେଶର ନାମୋଦେଶ ଅଭିରୁ କରାଯାଏ ଏମାନେ କେବଳ
କୋଶଳରେ ସାନ୍ତୁଷ୍ଟ କରୁଥିଲେ, ପରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଧିକ୍ୟ
ବିଦ୍ୟାର କଲେ । ମହାଭବଗୁପ୍ତ କୋଶଳ ଦେଶରେ ଚାନ୍ଦ
ପ୍ରଧାନ ମନ୍ଦୀ ସାଧାରଣଙ୍କ ଭୁବି ଦାନ କରୁଥିଲେ । ଏଥିରୁ ଜଣା
ଯାଏ ଶେଷକୋଶଳ ଦେଶରେ ଥିଲେ । ଭବ ଦେବ କେଶ-
ଶବ୍ଦର ସୃଜିକରୁଥିଲେ । ଏବ ଜିବୁଦ୍ଧକୁ ବଜାରମାନେ
ଗୁପ୍ତ ଦଦଶ ଧାରଣ କଲେ । ଉଦ୍‌ଦୃଢ଼ ଅପରାକୁ ହନ୍ତବରୀ
ବୋଲି ସମ୍ବନ୍ଧ ଦେଇଥିଲେ ।

ଏ ସମୟ କାଣେଥିରେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ସମ୍ବଲପୁର
ଜିଲ୍ଲାରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପ୍ରତିଳିପି ଶାବ୍ଦି ସୁବ୍ରାତା ଲଙ୍ଘି ସମ୍ବଲ-
ପୁର ୧୯୫୫ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର ଜିଲ୍ଲା ଗଢ଼ ଦେଖ
ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ଥିଲା । ବିଭିନ୍ନ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରୁ ଚିଛି ଚିଠାଇ
ଓଡ଼ିଆ ସହିତ ମିଳିଅଛି । ବିଦେଶରୁ ଏ ସମୟ ଅଲୋଚନା
କରି ଝାରି କରିଥିଲୁ ଯେ ଏକବୀ ଗ୍ରାମାଳକ ଗନ୍ୟ ଦିବଳି
ହେବାରୁ ଶିବ୍ୟୁଧ ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ଏବଂ ମେଦିନୀପୁର
ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଜାଧାରା କଲେ ଏବଂ ଅଳ୍ପ ବିଶ୍ଵାଦମନେ
ବିଳମ୍ବ, ସିରପୂର ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରପୁରରେ ରାଜକୁ କଲେ । ଶିର
ପୁର ବାଲା ବୋଲି ଶୈତି ଥାବେଦୁ ଯେ ବିଶେଷ କମତା
ଶକ୍ତି କଥାର ପ୍ରକାଶ । ସମ୍ବଲପୁର ସେ ଜଣେ ସମ୍ମାନ
ଥିଲେ ତାବୁଥି ଜନମେଳଯ ବା ମହାରାଜବୁଧ ଓଡ଼ି
ଏବଂ ଦୀର୍ଘକାଳ କଲେ ଏବଂ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ।
କମ୍ବକାରୀ ଅଛିସେ ବାଲା ଜନମେଳଯ କଟକର ମହାନଦୀର
ଅପର ଗାୟା ସ୍ଥିତ କରିବାର ମର ବଦାରଥାଲେ । କେବଳ୍
ଏବଂ ପ୍ରକରଣୀ କାଳର ଦୃଷ୍ଟି । କାରଣ ଏକାଦଶୀ ଓ
ଦରମ ଶତାବ୍ଦୀ ପାଇଁ ମନେ ଅପଣାକୁ କେବଳାବୋଲି
ପଦ୍ମତୟ ଦେଇପାରୁ । ବିଦେଶ କେବଳାବୁ ଅନ୍ତର୍ଜାତିକ
ଦ୍ୱାରା ଶତାବ୍ଦୀ । ସୁନ୍ଦର ବେଶରୁକ୍ତମାନେ ଦେଖ
ରାଜାରେ ସର୍ବତ୍ର କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଅଣ୍ଣାର ସୁତ୍ର

କୋଳ ପାଇଁ ତୟାରେ ଦେଉଥିଲେ । ସମୀକ୍ଷା ୪୭୯ ଶ୍ରେଣୀରେ
କଳିକୁ ଦ୍ୱୀପବାକ୍ୟା ଅମ୍ବଳକ । ବାସ୍ତଵକ ସେୟାହିନ୍ଦ୍ରାଜରେ
କଳିକୁ ରଖାଯାଇଛି ।

ଦଶମ ଓ ଏକାଦଶ ଶତ ଛୀରେ ଯେଉଁ ରାଜାମାନେ ସମ୍ମନ
ଦେଇରେ ରଜତ କରୁଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ନାମ ନିମ୍ନରେ ଦିଆ
ଛି ।

ଜନମେଜନ୍ମ ବା ଦହାଉକ ରୁ ପ୍ରୀ ପୁନ ଶିବଗୁଡ଼

ଯତ୍ନ ବା ମହାଶିବରୂପ

ଜୀମରଥ ବା ମହାଭବଶୁଧି

ଅଳ୍ୟ ଗୋଟିଏ କାନ୍ତି ଶାଶନ ମିଳଇ, ଏ କାନ୍ତିରୁ ପାଦାନ୍ତର କୁମାର ଶାମେଶ୍ଵରଙ୍କ ସମୟରୁ । ଏଥରୁ ପ୍ରକାଶିତ୍ତରେ ଯେ ମହାଭବପ୍ରକଳ୍ପ ଦଶଧର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ କେବଳେ ଖେଳନ୍ତର ରଜ୍ୟକୁ ଅର୍ପିନ୍ତିରୁ ଦେବବଳ୍କ ଦାନ କରିଥିଲେ । ହୋଇ ଯାଏଇ, ଅଞ୍ଜମୁଖଦେବ କେବଳ ପ୍ରଥମରେ ଶାଶନକର୍ତ୍ତା ସ୍ଥଳେ ଏକ ଯୁଦ୍ଧାଳ୍ୟ ସୁଷେଷ ଦେଖି ନିଜେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲଜ୍ଜାଧୂପରୀତି ହୋଇ ବିଦେଶରେ ପୋନ୍ତର କିନ୍ତୁ କିମ୍ବା ପ୍ରେମ ଲଜ୍ଜା ହୋଇ ଥିଥର ଦିନରଥିରୁ ହାତା ପରିମାଳିପାରିଛି । ତାପ୍ରେ

କାନ୍ତୁ ଶାହକରେ ରଖେଣ ଅଛୁ ଯେ ପ୍ରଭୁତା ପ୍ରାଚ୍ୟମନେ
ଏହିଦରେ ମଧ୍ୟଦଶାଳୀରେ ଶାକବିଷ୍ଣୁମାରୁ ଅଛିଥିଲେ ।
ମେଘଦୂଷୁର ଦସିଙ୍ଗ ବର୍ଜିନାନ ସୁଧା ମଧ୍ୟରେ ନମବେ
ଦେଇଛି । ଯାହା ତେତେବେଳେ ଏହା ଏହିଦଶାଳୀରୁ ହୁଏ । ଏ, ଖାଲି ପ୍ରାଚ୍ୟମନେ ଅଦ୍ୟାବ୍ୟ ଉଚ୍ଚିଥ
ଯୋଥୁ ଦିନ୍ତି, ଉଚ୍ଚିଥ ଯୋଥୁ ସାଇତି ଅଛିନ୍ତି । ଏମକେ ମଧ୍ୟ-
ଦସି ପ୍ରାଚ୍ୟ ବୋଲି କଥିତ ଏହି ବଜାଲି ପ୍ରାଚ୍ୟମନଙ୍କ
ହୁଏଛି ଏମାନଙ୍କର ଦେବି-ଦୂତ ସମ୍ମନ ନାହିଁ । ସ୍ମୃତିରେ
ଏମାନେ ଧଳିଲୁମ ଓ ଷ୍ଟେବେର ଓ ଡକ୍ଷିଣ ବାଟେ ସମଲ-
ପୁରୁଷ ଅଛିଥିଲେ । ଏମାନେ ଧାର୍ତ୍ତିଥ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଏହି ପରେ
ଯେଉଁମାନେ ଅଧିଶୀଳ ମେମାନେ ଉତ୍ତର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାଚ୍ୟଗବୋରି
ପ୍ରାଚ୍ୟରେ ।

ପେଣନ୍ତିରୀଜାମାନେ ଯୁଦ୍ଧପୂର୍ବେ କେତେ କାଳ
ଦେଇଲେ କରିଥିଲେ ତାହା ଜାଗିବା କିମ୍ବା । ଜାଣାଏ ଏ
ଯେମାନେ ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲାଇବାଲୁଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ନିଷାକ୍ରମ
ପଢ଼ୁ ଏବେ ଶାସନ କେର୍ତ୍ତିମନ ନିର୍ମଳ କରିଥିଲେ ! କଥିତ
କି ଯାହାକୁ କରିବାକୁ ହେଲା ଏବେ ପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ।

କୁଣ୍ଡଳ ଅନ୍ତର୍ମାଳିକ ସଂପଦାର୍ଥ ଗାଁଜି ଶାଖା ଟଙ୍କାରେ ପରିଚାଳନା ।
କୁଣ୍ଡଳ ଶାଖାର ଟଙ୍କାରେ ଅନ୍ତର୍ମାଳିକ ଶାଖାର ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ
ହେଲା । ଅନ୍ତର୍ମାଳିକ ଜଳ ଏବନ୍ଦ୍ୟର ଅତି ନିକଟରେ ଅବହୃତ ।
ମହିଳା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ପାଲିଦେଇ ମହାଲିଙ୍କ କିମ୍ବା ଅଭିଷେଳିତ

ଦିବ ଅର୍ଥ ପୁରତନ ଓ କିଛି, ଭାବ ଭିନ୍ନ
ଗ୍ରାମର ପ୍ରତିକିଞ୍ଚିତାଙ୍କେ ଯେଉଁମାନେ ସହିବ ସହ୍ୟ
ଦ୍ୱାରା ଘୋଲକ ନାମ ଫଳିକ ଏହି ସମେନଙ୍କ ବନ୍ଧୁଧର
ଦିନେ ଦେଖିମାନ ଦୟାତର ଏ ଉତ୍ସାହ ଥାରଣ କରାଇଛନ୍ତି ।
ମୁହଁଚଟି ଏ ସହିତର ଅଠବାହା ସହ୍ୟରେ । ଗ୍ରେବାନ ଗଜା-
ମାଙ୍କ ବଜାନିବରିତିରେ ଏ ଶାସନ ପ୍ରଥା କଷାୟ ଉଦ୍‌ଦେଶ-

ବଜକୁ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରତିବଂ ଏ ତାମ୍ରଶାଖକର ସମୟ
ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଶୈଷଙ୍ଗର । ହିମୋଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପ୍ରାଚୀନ
ରେ ଧେନ୍ଯର ଯେଉଁ ଶାଖଳ କର୍ଣ୍ଣିକ ଦ୍ୱାରା ଶାସିଛି ହେଉ
ଥିଲ ଏ ଦିକଳିଙ୍ଗ ପୁଣ୍ୟମନ୍ଦିରାତ୍ମ ସମତା ପାଇଥିଲେ ।
ଜନନ୍ଦିତଙ୍କ ପୃଷ୍ଠା ଦକ୍ଷାମନ୍ଦିର ଉଚିତାହୀନ ଅସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ର । ଏହି
ଗ୍ରାହିକା ଦ୍ଵାରା ଅନ୍ତଶାଖମାନ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ।
ଶୁ ପ୍ରଭାକାରମନ୍ତର ପରେ ଭକ୍ତଜଗନ୍ଧର ପରମ୍ପରାକୁଣ୍ଡିଲେ ।
ଏହି ଉତ୍ସବର ଅନ୍ୟ ଏକଶାଖା ବାମକାଶାଟିଠାରୁ ଧୂମ-
ସର ଫ୍ରେଣ୍ଟରୁ ବଜକୁ କରୁଥିଲେ । ବାମକାଶାଟି ମୂରିରୁଜୁଣିରେ ।
ବଜୁବୁ ବାବୁକ ନଚରେ ଘୋଜରୁ ବଜନ୍ତରେ ଶତ ଭଜ
ଦେବକର ଯେଉଁ ତାମ୍ରଶାଖଳ ମିଳେ ସେଇକୁ ଜଳାଯାଏ ସେ
ଶୁଣିଲି ୧୦ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଅଧିକ ପରାତତ ନର୍ତ୍ତନେ । ଏ ଶତଭାଇ
ଶାଳଭଜନ ପଦି । ଏ ଧେନ୍ଯରେ ବାପ କରୁଥିଲେ । ସେ
ତତ୍ତ୍ଵଶେଷମଣିର ଅଧିପତି ଥିଲ ବିଭାଗୀୟ ଶାଶ୍ଵତ

କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ପରିମାଣର ଅଧିକତାକୁ ଘନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ହାତୁଷ୍ଠପନ କରି ନ ଥିଲା । କୋବଳ ସୁମୁଖରତାକୁ ବାମନାଶା ପରିୟନ୍ତ ଅଭିନ୍ୟାସ ପ୍ରଦେଶରେ ଗନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାର କୁରୁଥିଲା । ବାମନାଶାଟାରୁ ଯେଉଁ ତମ୍ଭୁ ଶାଶ୍ଵତ ମିଳିଛି ସେଥିରୁ ଜଣାୟାଏ ବାମନାଶାକୀ ଶାଖାର ପ୍ରଥମ ଶକ୍ତି ମୂର୍ଚ୍ଛା ଉଭଜନେ ଗନ୍ୟ ହ୍ୟାପନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ନାମ ଶାରଭତ୍ର ଥିଲା । ସେ କୋଣ୍ଡାଶିମ ବନରେ ଜନଶ୍ରୀଣ କରିଥିଲେ । ସ୍ଵର୍ଗ ଉତ୍ସମାନେ ଅଣ୍ଣକ ବନ୍ଦା । ଦୁଃଖ ମାଧ୍ୟମ ପୁରୁଷଙ୍କର ଏହି କଥା ନ ପ୍ରିୟ ଅଛି । ବନ୍ଦା ବଜବନ୍ଦାବନ୍ଦୀରୁ ଜଣାୟାଏ ସେ ସେମାନେ ଡେଣ୍ଟାର ଭକ୍ତିବଳାନଙ୍କ ବନ୍ଦଧର ନଥାଇ ମୂର୍ଚ୍ଛାଉଭିତ୍ତି ଭିଜୁଗାମାନଙ୍କ ବନ୍ଦଧର ଏବଂ ଏମାଙ୍କ ପାତ୍ର ପରିଦର୍ଶନ ଶାକାରୁ ଅରନ୍ତୁ ହୋଇଥିବାର ଅନ୍ତମେ ହେବ ।

ପୁଣ୍ୟ କାମାମନ୍ତ ଚାର୍ମାଶାସନରୁ ଜାଗାଯାଏ । ଦିନରୀବାଳ
ମାନେ ସୋନ୍ଦରିରେ ବଜାଲୁ କରିଥିଲେ । ଯୋଗେଶ୍ଵର ଏହି
ତାଙ୍କ ଫର୍ମିଥିପାଇନ୍କ ବନ୍ଦିଛିଛି “ଦ୍ଵିତୀୟବଳ” । ଏମାନେ
ପୂର୍ଣ୍ଣବଣ୍ଣାପୁଣ୍ୟ କେବଳ ଦାତି କରିଥିଲୁ । ଚାର୍ମାଶାସନରେ ହୃଦୟ
ଲିଖାଅଛି ଯେ ଏମାନଙ୍କ ଦୂର୍ବ୍ଲବ୍ଧ ଅବୋଧ୍ୟ ଏଥିଥୁଣେ ।
କିମ୍ବାବୁନ୍ଦର ମତରେ ଏମାନେ ଚରୁଦଶ ଶିତାକାଳ
ଶରୀରରେ ଘଜାଲୁ କରିଥିଲେ । ଯୋଗେଶ୍ଵର ବିନ୍ଦୁ
ଦେବଦ୍ୟନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦକ୍ଷ ଧ୍ୟାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଛି । ତେବେ
ନୟରେ କମାପାର୍ଶ୍ଵ ବନ୍ଦିକରିବାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପୋଦମୁଖ ବଡ଼
ଠାରୁପିମାଳାଳୁଁ ଦୂରରେ ଦେବଦ୍ୟନାଥଙ୍କ ଦେଉଳ ଅଛି ।
ସ୍ଵର୍ଗରେ ଏ ଦେଉଳ ଯୋଗରୁ ଦେବକଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ
ହୋଇଥିଲା । ପାଞ୍ଚଶା ଷ୍ଟେଟିକ ବିରାଜନାମୟକୁ ଦେଉଳ
ମୂର୍ଖଟେ ଡର୍ମା ବଜାମାନକଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତହୋଇଥିଲା ।
ଯେଉଁ ଗ୍ରାମରେ ଦେଉଳ ଅଛି ସେ ଗ୍ରାମ ମାନ ଦେଇଦ୍ୟନାଥ
ଅଛି । ମାତ୍ର ଦେବତାଙ୍କ ନାମ କୋଣରୁଷର ଅର୍ଥାତ୍
ଦେବତାଙ୍କ ବଜାଯର ଶିଖି କା ଦେବତା ।

ଏମାନଙ୍କ ପରେ ରେଣ୍ଡାମେନଙ୍କ ଛଳ୍ପ ଥିଲୁ ହେଲା ।
ଏମାନଙ୍କ ଫାଟାନ୍ତାର୍କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜଗାଆଏ ଯେ ଦିନ୍ତିର ମୁଖ୍ୟରେଇକି
ବସାଧର ହୃଦୟରେ ମୁଖଲମନକାମକ ଘରକୁ ବେଳେ ଉତ୍ତର
ବୁଝିବା ମେଳି ପୂର୍ବରେ ଅପାରାଶ ଘର୍ଯ୍ୟ ଦସଇ ବର୍ଣ୍ଣାକ
ସବୁଚି ଆଟଣା ଘର୍ଯ୍ୟର ପର୍ମାନ୍ତ୍ର ପ୍ରେଦେଶରୁ ବାହାର ଥେବା
ଥିଲେ । ଏହା ସେହି ଆଟଣା କିମ୍ବାଟରେ କରାନ୍ତିଏ ପ୍ରେତ
ଘର୍ଯ୍ୟ ଦସଇ କରିଲା ।

ଦୁଃଖମ୍ବୁ ଅନେକ ହୀନ୍ମାତ୍ର ଏକାମାନିଙ୍କ ସହିତ ଦୂରକର ଅବଶ୍ୟକତାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନିକ ଏବଂ ପାଠଶାଳର ଆସଗାର ଛିନ୍ଦ୍ୟ

ଦୁଇକଣେ । ଏ ପରିଷକଣା କ୍ଷିତିଶ୍ଵର ଅଧିକାରୀ
ନୁହେ । ସମ୍ଭାବନା କଲେ ଆପଣ ବାହୁଦିଳକାରୀ
ଯେ କୌଣସି ଶୁଣ ଅଧିକାର କର ଶକ୍ୟ ହାଏନ କରିଗାନେ ।
ଦିଶାନୁଶ୍ଳେଷଣ ଅଧିକାରୀ ଅଥବା ଜାତିମାନ ଅଧିକାରୀ
ଯଥରେ ବିବିଧ କରି ଦୂର ଶିଥନ ପ୍ରାଣୀ ଦସ୍ତିତ
କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଜାଗାକୁ ସାଦରେ
ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ କରୁଥିଲେ । କାନ୍ତାନୁହିରିତୁ କଣ୍ଠାଏ ଯେ
ଦୃଶ୍ୟକୁ ସୁଧ ରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଠଶାଳା ଅମ୍ବାଳିକ ଶାଖକର
ଅଧ୍ୟକ୍ଷନ୍ତର ମୂଳ ହେଲେ ଏବଂ ଗତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଚାକ୍ର ପ୍ରଥାନ
ନିବାସ କରୁଥିଲେ । ରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ବୁଢ଼ା ସମ୍ବନ୍ଧର ଫିଲ୍
ଗଲାକୁ ସାଧାର୍ୟରେ ଅଧିକାର ଶିଥନ ଶୁଣିବି କଲେ । ଏହି
ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଅଧିକାରୀ ସ୍ଵକାର କରି
ବୁଢ଼ା ସମ୍ବନ୍ଧର ସଂଥମ ଜୀବିତର ହିଁଲା ।

ମୁଣ୍ଡିଲେ ମାହିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ କର୍ତ୍ତାମନୁକ୍ଳିଶ୍ଚାଙ୍ଗ ତା
ଜିନିଦାର ଶୁଦ୍ଧାସମ୍ବନ୍ଧ ଶାସନ କରିଅଛନ୍ତି । ପଟକା
ମହାବଜ୍ଞାଙ୍କ ବଜ୍ଞାବଳୀରୁ ଜଣାଯାଏ ଭରମାରୁଦ୍ଦେଖିତାରୁ
ଅଧ୍ୟାତ୍ମିଶ୍ଚାଙ୍ଗ ଜଣା ଗାନ୍ଧି କରିଅଛନ୍ତି । ଏଥିମୁଣ୍ଡିଲେ
ଅନ୍ତର ୫୦୦ ବର୍ଷ ସବୁଲେ ଗେରାକ ଶାସନ ୧୫୦୦
ଶତାବ୍ଦୀରେ ଆସି ଦିଲି ଥାରି ଥାରି ଥାରି ।

ନାହିଁ ଦେଖି ପାଟଗା ସାଇଲିଙ୍ଗର ଦ୍ୱାରା କାଳା । ତିଥି
ସମ୍ମଲିତ କିଳିକୁ ତାପଶ୍ଵର ବଳବମ ଦେଖିଲୁ ଦେଇଥିଲେ
କିମ୍ବାମଙ୍କ ନାତ ବଳଭ୍ରଦ୍ରାସ । ସେଥି ବଳଭ୍ରଦ୍ର ସୋନ୍ଦୟର
ଜୟ କରିଥିଲେ ଏବଂ ପୋରେ ଅପଣାର ଦ୍ୱାରା ଯୁଦ୍ଧ
ମଦନ ବେଳାଳକୁ ରାଜା କରିଥିଲେ । ପାଟଗାର ବୈହାନ
ରାଜାମାନେ ସମ୍ମୁ ସମ୍ମଲିତ କୁଣ୍ଡର ଶାସନ କର୍ତ୍ତା
ହେଲେ ଏବଂ କିମେ ଓଡ଼ିଶା ଏବଂ ଶତଗାନା ପ୍ରଦଶର
ଅଭୟ ରାଜ୍ୟ ଅଭିଭୂତ ଆଖା ମେତା ବିଷ୍ଣୁର କଲେ ! ସର
ଅଲେକ କାଣ୍ଟର ଗ୍ରେଟ୍ Gazetteer of C. P. 1867
କହିଲୁ ଯେ ବୈହାନ ରାଜାମାନେ ୫୮ ଗତ୍ରାଚର ଅଧ୍ୟ
ପତ ଥୁଣେ ! ବାନ୍ଧୁ, ରାଜ୍ୟର, ବିଶେଷ, ଭେତାଆଳ,
ସର୍ବମତ୍ତ, ସେବକର, କିନ୍ତୁନାନିଅତ୍ତ, ସକ୍ତି, ଯୁଦ୍ଧମର
ପୁଣ୍ୟର, ବର୍ଦ୍ଧ, ଆଠମତ୍ତ, ପଞ୍ଚଗତ୍ତ, ମୟୁରଭ୍ରତ,
କେନ୍ଦ୍ରର ରାଜାମାନେ ପାଟଗା ରେ ରାଜକ ବର୍ଣ୍ଣନା ସୀକାର
କରିଥିବା ଦିଗ୍ବିର ଓ ମାଲିକଙ୍କ ଉଚ୍ଚଜନିତଥରର ତୁ... ଅଛୁ !
ମୁଁ କାମାପିରେ ଲେଖାଯାଇ ଯେ କୁଣ୍ଡରମର ଜମିବରକର
ପାଟଗା ରାଜା ରାଜାରେ ବଢ଼ିଲେ । ରାଜା କରିବାର
ମେଗାଖୁଲ । କାରଣ ସେ ଶ୍ରେଦ୍ଧାନାକିନ୍ତ ବାଧ୍ୟା କାର
ଶ୍ରେଷ୍ଠର କିମ୍ବା ଯାହାଯା କିମ୍ବଳ । ପରିଷରର କିମ୍ବଳ

ଜମିଦାରମାନେ ସଂକାର କରନ୍ତି ଯେ ସେମାନଙ୍କ ପୁରୁଷମାନେ ଗୈହାକ ମହାରଜାଙ୍କ ଅର୍ଥାତ୍ ଥିଲେ ।

ସମ୍ବଲପୁର ପ୍ରାଚୀନ ଦାମ ସମ୍ବଲବା ବା ସମ୍ବଲବା ଥିବାର ଲଗ୍ନାୟାଏ । ଟଳେମି ସାହେବ' ଯୁଦ୍ଧ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାଦତ୍ତର ଏ ନାମର ଉତ୍ସେଖ କରିଥିଲେ । ସେ ସେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ସମ୍ବଲକ ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରିଅଛନ୍ତି ଏବଂ ହ୍ରାକ ସମ୍ବଲପୁର ବ୍ୟାଗର ଅନ୍ୟକିଛି ଫେର ନ ପାରେ । ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି ଯେ ମାନଦା ଦେବ ସଂଶୋଦ ରାଜ୍ୟରୁ ବାହାରାହି ଏବଂ ସେ ନଦୀ ଶର୍ମରେ ସୁମର୍ଣ୍ଣିମିଳେ । ସମ୍ବଲକାତାରୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ସ୍ଵର୍ଗ ପ୍ରେସର ଦେଉ- ଥିଲା । ମୃଦୁମାନେ ଏହି ସମ୍ବଲଦୂର ନିକଟରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଅନ୍ତର୍ଭାଷ୍ଟକ ଜୀବନ ସାହେବ ହ୍ରାକ କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ସୋମେଲପୁର ବା ସମ୍ବଲପୁରରୁ ବେଶ ବଳ୍ୟକୁ ହ୍ରାକ ପ୍ରେସର ଦେଉଥିଲ । ହୃଦୟରୀଂ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ଯେ ଚଢ଼ାଇରୁ ହ୍ରାକ ଅତି କଳିଙ୍ଗରେ ବିକ୍ଷିତ ହେଉଥିଲା । ହ୍ରାମାନେ ସମ୍ବଲପୁରରେ ଏହା ଏହାକୁ କରନ୍ତି । ଏହା ସେହାମାନେ କଳିଙ୍ଗରେ ହ୍ରାକ ଅର୍ଥି ଦେଖି କରିଥିଲେ । ସମ୍ବଲପୁର ଭାରତେ ଶାସନାମିନ କି ହେବା ପୁରୁଷ ଉତ୍ସବରେ ହ୍ରାକ ନିର୍ମିତ । ୧୯୭୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଟ୍ରୋଡକ ହାତରେ ମଞ୍ଜେ ସାହେବଙ୍କୁ ହ୍ରାକ କଣିକା ଲାଗି ସମ୍ବଲଦୂର ଯତୀନାଥିଲେ । ସମ୍ବଲଦୂରରେ କଣେ କଣେ ଏହା ହୃଦୟରୀଂ ପ୍ରେସର ପରିପୂରଣ ହ୍ରାକ ହ୍ରାକ କରି ଦେଖାଇରେ କରିଦାର ହୋଇଅଛନ୍ତି । ସୁତରାଁ ସମ୍ବଲପୁରରେ ଉତ୍ସବ ହ୍ରାକ ମିଳିବ, ଖ୍ୟାତ ହୃଦୟକାଳ୍ପନା ଅଛି ।

ସମ୍ବଲପୁର ସତ୍ୟରେ ଓଡ଼ିସ୍ବା ଭାଷା ପ୍ରତକିତ । ବିଶ୍ୱମାନେ ଓଡ଼ିସ୍ବାଭାଷୀ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରଦୟ ଗଡ଼ିଆରେ ଓଡ଼ିସ୍ବାଭାଷା ପ୍ରତକିତ ।

ହେବନ୍ଦୁରରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରମୁଖ ଥାଇ । ସାଧାରଣତଃ ଏହାକୁ ବ୍ୟାପକ ପ୍ରମୁଖ ବୋଲି କରନ୍ତି । ଏ ପ୍ରମୁଖ କେବେ ଯେତା ଦେହାରୁଥିଲ ତାହା କରା ନାହିଁ । ନିବ୍ଦନ୍ତ ଅଛି ଯେ କାଜା ମଦନଗୋପାଳ ଗୋଟାଏ ମାଟିଗାନ ଶୋଭି ଶୋଭି ଏ ପ୍ରମୁଖ ଗାଥିଲେ । କେବୁ କେହି କହନ୍ତି ରାଜୀ ବାଜିବିଦ୍ବିଜ୍ଞ ହୀ ବାଜି ପିତାଙ୍କ ସହ ଖେମଶ୍ରୀ ମାଟିଏ କୁଣ୍ଡାର ଶମ୍ଭ ଅନ୍ୟଥିଲେ । ପ୍ରେସର ତାଙ୍କ ସମ୍ବଲପୁରରେ ଶମ୍ବଲପୁରରେ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଦେଉଳ କର୍ମୀଙ୍କ କରି ଦେଇଥିଲେ ।

ପ୍ରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ବାହୁବା ପାତିଶ୍ଵରମାନେ ପୁରା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ବେବଳ କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କ ଖର୍ମ, ବୋଲି ତାର ବିଶେଷରୁ । ଶମେଶ୍ୱର ବା ପ୍ରମେଶ୍ୱର ଠାକୁରଙ୍କ ସମ୍ବଲଦୂର ଓ ଓଡ଼ିଶା ପଢ଼ିବା ପାଦାନ୍ତର ପଣ୍ଡମଂଶରେ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଦୁମାଳ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ପୁଜା କରନ୍ତି । କନ୍ଦମାନେ ନଥ ଏ ଦେବତାଙ୍କ ପୂଜା କରନ୍ତି । ଦୁମାଳମାନେ କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶାରୀ ଅନ୍ୟତାଙ୍କ ଲେଖି କରନ୍ତି । ଦୁମାଳମାନ କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶାରୀ ଅନ୍ୟତାଙ୍କ ଲେଖି କରନ୍ତି । ଦେଇଥିଲେ କିମଦନ୍ତି ଅଛି ।—

“ଶେନ୍ତି ବଜା ନିଜପ୍ରାନ୍ତ
ଦେଇଲେବ ଦୁମା କଲ ରିଅଣ ।”

ଦୁମାଲମାନେ ଦୁଇଅଣ୍ଟ କଳାକାଠ ଭୁମିରେ ପୋତ ଶମେଶ୍ୱରଙ୍କ ପୁରା କରନ୍ତି । ସେମାନେ କଳାଲୁଗା ବା ତୁଣେ ପରିଧ୍ୟାନ କରନ୍ତି । ମାହିଁ । ସ୍ଥାନକେ ମୃଦୁରେ ଘିନ୍ଦର ଲଗାନ୍ତି ନାହିଁ । ମେଦ୍ଦେଶ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ କଳା ଥାରୁ ନେ କଳା ବିଜନ କରନ୍ତି । ଅର୍ଥିନ ମାସରେ ଶମେଶ୍ୱର ତୁମା ହୃଦୀ । ମହାରାଜ ତଳେ ଏହି ଦୃଢ଼ା ଦେଇ ରଥାଏ । ସେମାନେ ହୃଦୀ ଏବଂ ଜଳପାନ୍ତିର ତା ।

ବିଜୟବାବୁ ସେନାରୁ ସମ୍ବନ୍ଦେ ଯେଉଁ ଦୁଇ ପସ୍ତକ ଖଣ୍ଡ ପରାଶାର କରିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେବଳକ ଦିଶ୍ୱାରୀ ଲେଖନ ଏହି ତାମ୍ରଶାରମନମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦେଇ କଳମେଳିଯୁ ଓ ଯାତାକ ପ୍ରଚୁରକୁ ଦିଶାଲୀ ବୋଲି କାଜା କରିଛନ୍ତି । ପୁରାଙ୍କ କେଶଶବଦିଶାଯୁ ରାଜାମାନେ ଦିଶାଲୀ ବୋଲି କଳମ୍ବାମ ସାହେବକର ମତ । ଗୁପ୍ତମାନେ ଶବଦିଶବଦିଶାଯୁ ବୋଲି କଳମ୍ବାମ ସାହେବକର ମତ ଏବଂ ସେମାନେ ଶବଦିଶବଦିଶାଯୁ ।

ଶବ୍ଦରାତ୍ରି ସେ ଶେଷାବେ ନ ଥିଲେ ଏକ ଥା କୁମାର ର
ନ ଥାରେ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ନାଳାଦୀ ନିକଟରେ ଶବ୍ଦ
ଦ୍ୱୀପ ଥିଲା । ସେଠାରେ ପ୍ରଥାନ ଦେଖିଛୁ ବିଶାବସ୍ଥା ନାମାଧିକ
ମହିଳା ଦ୍ଵାରା କରୁଥିଲା । ବିଦ୍ୟାପତି ସେତେବେଳେ
ଶେଷାବ୍ଦୀ ଅର୍ଥିଥିଲେ ସେତେବେଳେ ବିଶାବସ୍ଥା, ଶବ୍ଦ ନାଳ-

ମାଧ୍ୟକର ଦୂଳକ ଥିଲା । ବିଦ୍ୟାପତି ବିଶାବସ୍ଥା କଜାର
ପାଶିଗୁରା କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏମାନଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ସତ୍ତାନମାନେ
ବରତା ନାମର ପରିଚି । ଦେଉଳଙ୍କାଳୀ ପୁସ୍ତକରେ ଏ
ବିଶ୍ୱା ବର୍ଣ୍ଣିତଥିଲା । ସୁତରାଂ ଯୋଗି ପ୍ରତିତ ସେ କଣାଳୀ
ନୁହନ୍ତି ଏ କଥା ସମ୍ମ ପ୍ରଶାସନକ ଦ୍ୱାରା ।

ଶ୍ରୀଶା

ଶ୍ରୀ ଜଗବନ୍ନ ଦିନ୍ଦ

ତୁହି କିଏ ଲୋ ।

ଶ୍ରୀଶା

ସୁନା ଲତାଟିଏ ତୁହି କିଏ ଲୋ
ସୁନାପୁଣେ ଭାଙ୍ଗିଦେବୁ ତୁହି କିଏ ଲୋ
କୋଷିରକା ଶାରୀମୁଖୀ ତୁହି କିଏ ଲୋ
ଫୁଲ ନାଳୋପୁଳ ଦଳ କେଡ଼େ ଦିମଳ
ନାଳକାନ୍ତୁ ମଣିଲତା କେଡ଼େ ସୁତଳ
ମାଲ ଅଛ୍ୟୁ ମଞ୍ଜୁ—
ଦେହୁଁ ପଢ଼େ ସୁଧାର୍ଥୀ

ତୁହି ଏକା ତୋହଦର (ମୋତେ) ଆଖି ଦେ ଲେ । ୧ ।

ବାରଅଣ୍ଟିଏ ତୁହି କିଏ ଲୋ
ଆଖି କିମେ କଥାକହୁ ତୁହି କିଏ ଲୋ.
ନାପାବୁଟେ ଭବ ଭାନୁ ତୁହି କିଏ ଲୋ

ଗୁର୍ହି ଥିଲେ ମୁହିଁ ତୋର ପଦ ଦୂରଚଳ
ତୁନ ତୁନ କଥା କହୁ ତୁନାପାତଳେ
ଗୁର୍ହିଲେ ଚାର ବଦଳ
ଉଦ୍‌ବୁଣ୍ଡା ଟାଣୁ ବଦଳ

ତୋ ମନ୍ତ୍ରର ତୋତକଣା (ମୋତେ) ଶୁଣ ଦେ ଲେ । ୨ ।

ପାନ ସୁନ୍ଦରୀ ରହୁ କିଏ ଲୋ

କାହରେ ହାତିଛୁ ବାପ ତୁହି କିଏ ଲୋ
ଦରାଦର ମହିକାର ତୁହି କିଏ ଲୋ

ତନ୍ତ୍ର ମଣ୍ଡଳେ ପାତିଛି ଶେବକମଳ
ତଳ ତଳ ପାତିଅଛୁ ନାଳଜହଳ

ପାତିଛି ତଳ କୁମୁମ
ପାତିଛନ୍ତି ମହିଜଣ

ତାହିର ବଧୁ ପାଲ (ମୋତେ) ନାଥ ଦେ ଲେ । ୩ ।

ନୃତ ତିରୁଳା ତୁହି କିଏ ଲୋ
ଶ୍ରୀ-ଅମୃତ ବରତା ତୁହି କିଏ ଲୋ
ପ୍ରଭମ ମଳାପୁଣ୍ୟୀ ତୁହି କିଏ ଲୋ
ରବାର ଲେଜମୟୀ ପ୍ରଭୁପିଲା
ପରାଶ ଚନ୍ଦନ ମୋର ମନୋହାରିଣୀ

ଚିତ୍ରମଳ ବିଜାତିନୀ
ସକଳ ଶାପହାରିଣୀ

ନାମ କହୁବ ତୋହର (ମୋତେ) ରଘୁନ ଦେ ଲେ । ୪

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପ୍ରତିମା ତୁହି କିଏ ଲୋ
ନଦମାତ ପ୍ରକାମନା ତୁହି କିଏ ଲୋ

ଶ୍ରୀମତ କୁମତନ୍ତ୍ର ତୁହି କିଏ ଲୋ
ଚନ୍ଦ୍ରକାଶତଳ ଶ୍ରୀମୁ ଚନ୍ଦ୍ରବନ

ଚନ୍ଦ୍ରକା-ଶିଶିର-ସାତ ତେ, ଅର୍ଦ୍ଧର
ଅୟତ ପଦିଷ ଥାର୍ବ

ଗୋଲା ବୃନ୍ଦର ତାର୍ବ
ତାପିତ ଦେହେ ମିଲାର (ମୋତେ) ପରିଶ ଦେଲେ । ୫

ତୁର ସୌଦମିଳା ତୁହି କିଏ ଲୋ
ତ୍ରୈ ନରେ ଉତ୍ତର ଗଣୀ ତୁହି କିଏ ଲୋ

ପ୍ରତିନନ୍ଦି-ମୁଖିଲୀ ତୁହି କିଏ ଲୋ
ଅର୍ଦ୍ଧ ବନାପନା ଥାଳ ଧର ଶ୍ରୀକରେ

ପୁଜନେ ଅଣ୍ଟାଂ ସର୍ବ ଦୁଃଖାଦଳରେ
ସେଉଁ ଦେଶେ ଆରବନ୍ତି

ଦେଲ ଯାଅ ମୋତେ ପାହୁଁ —
ଗୋହାର ଥବ ତୋଷଜେ (ମୋତେ) ମନ ଦେଲେ । ୬

ଶ୍ରୀ ଦେବ୍ୟାର ରା

ଉଚ୍ଛବ୍ଲକିତ ଉତ୍ତର ।

ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରକାଶିତ ଉତ୍ତର ।

ବିପ୍ରବର ଦୁଇଶ୍ୟଥର ପାକ ସମାପନ କର ପୁନଃବାର
ବାଳଗୋପାଳଙ୍କ ଥାବ କରନ୍ତେ ଶ୍ରାଵଣୀସ୍ତ୍ର ମାତାପାତ୍ର ସମସ୍ତ
ମାସମାନଙ୍କ ଭୁଲୁର ଦେଇ ଅଳକ୍ଷିତରେ ଅତିଥିକଠାରେ
ଉପରୁ ତ ହେଲେ ଓ ଏକମସ୍ତି ଅଳକେଇ ପାଳାଇଲେ ।
ବିପ୍ରବର ଦ୍ୱାୟ ଦ୍ୱାୟ କରନ୍ତେ ଶ୍ରିଜୀରୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଧର ତିମାରଙ୍କ
ପ୍ରକାର କରିବାକୁ ଦର୍ଶିତଲେ । ଉପରୁ ତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅଧି
ମିଶ୍ରକ କରିବୁ ସମ୍ମି ଛଡ଼ିଲ ଦେଇଲ । ମେଣ ମଥାରେ ଦାତ
ଦେଇ ବିତିଲେ । ଏମନ୍ତ ସମସ୍ତରେ ମହାପ୍ରକୃତି ଅଗ୍ରତ
ନିଶ୍ଚଯୁ ଅଧି ଅତିଥି ବନ୍ଦୁ ଅଳକୟପୂର୍ବକ ପୁନରବାର ପାକ
କରିଲେ । ଅଥବା ସମସ୍ତରୁ ସୁତି କମେ ଜଗାଥିମିଶ୍ର
କଞ୍ଚିକ ଚଢ଼ାମଣି ନିମାରଙ୍କ ପୁନରମଧ୍ୟରେ ରଖି ବାହାରୁ
କବାଟ କିଳ ଆଣିଲେ । ସମ୍ମଧାରେ ଯୋଗାମାୟ ସ୍ତ୍ରୀରେ
ସମ୍ମର୍ଦ୍ଦ ନିଦ୍ରା ଅସିଲ । ଅତିଥି ପାକ ସମାପନ କର ବାଳ-
ଗୋପାଳଙ୍କ ଧାନ କରନ୍ତେ ଶୋଭିବାକୁ ବାଳଗୋପାଳ ଅଧି
ପ୍ରତିବର୍ଷ କଲେ । ତାଙ୍କ ପୁନରବାର ଅଧିକାର ଦେଖି ଅତିଥି
ବ୍ୟକ୍ତିର ଉତ୍ତର ଡାକିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସମସ୍ତରୁ ନିତ୍ରିତ,
ନାହିଁ କଥା ଶୁଣୁଥିବାକୁ କିମ୍ବା ମହାପ୍ରକୁ ତେବେବେଳେ ମନ
ମନ୍ତ୍ର ହସି କହିଲା, “ବିପ୍ରବର, ତୁମେଟ ମୋରେ ବାରମ୍ବାର
ବାକୁଅଛ, ମୁଁ ନ ଆସି ବଦନ କରି ? ତୁମେ ଯେ ମୋର
ମନ୍ତ୍ରକପ କର ମୋରେ ଡାକୁଅଛ । ମୋରେ ଦେଖିବାପାଇଁ
ମୁଦ୍ରା ମନରେ ଚିନ୍ତା କରୁଅଛ । ତେଣୁ ତୁମ୍ଭୁ ଦର୍ଶନ
ଦେବାପାଇଁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭୁ ନିକଟରେ ଉପସିତ ।” ଏହାକିଛି
ପ୍ରଥମ ଶର୍ଣ୍ଣତଃ ଗଦାପୁନ୍ଧାର୍ଣ୍ଣ ତରୁର୍ଭୁକ୍ତ । ମୁଣ୍ଡି
ନଦିଶାଳରେ । ବସୁରେ ଦେଖିଲେ, - ସେ ଦୁଇ କରରେ
ମୁଲାକ ଧାରଣ କରିଥାନ୍ତି ଓ ଦୂରୀଯକରରେ ନବମାତ
ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଭାଷାର କରୁଅଛନ୍ତି । ଏହାକୁ ସମୟକରର
ବାଳଗୋପାଳ ଦ୍ଵିତୀୟ ଦର୍ଶନ ଦେଲେ । ଅତିଥି ଶେଖିପୁଣ୍ଡ
ବିର୍ଦ୍ଦିତ ମକରକୁଣ୍ଡଳ ଦୋନାହୁମାନ ନବଗୁଣ୍ଡା ପରିବେଶୀତ
ମଧ୍ୟ ଅଙ୍ଗଶୋଭ ଦର୍ଶନ କର ଆନନ୍ଦରେ ଦେଖିତ ହେଲେ ।
ଶାଗୋପକ ନିଜକର କମଳ ଶର୍ଣ୍ଣରେ ତାଙ୍କ ଚେତନ କରିଲ
କହୁଲେ, ଶ୍ରୀପ୍ରବର, ତୁମେ ଜନେ ମୋର ଦାସ ।
ଦ୍ଵାରା ସୁକର ଶନିଦ୍ଵାରରେ ତୁମେ ଏହିପୁଣ୍ଡ ଅତ୍ୟଥ
ଦେଖିଲ ମୋର ଶୃଦ୍ଧାଶଳୀ ଦେଖିଥିଲ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ
ଏ ନବମାତଃରେ ତାହା ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲ । ତୁମ୍ଭୁ
ମେର ବିଭାଗ, ସମ୍ମଧାରୁ ତୁମ୍ଭୁ ମୋର ଏ ପ୍ରକାଶ
ଦେଖାଇଲ । ଏଥା—

“ଏତେକ ଆମାର ତୁମ୍ଭି ଜନେ ଜନେ ଦାସ
ଦାସବିନ୍ଦୁ ଅଳ୍ପ ମୋର ନା ଦେଖେ ପ୍ରକାଶ ।

(ପ୍ରତିକିରଣ : ୭୨)

ଆହା ! ଏମେ ବାଳଗୋପାଳଙ୍କ ଶୁଣି ଶ୍ରୀମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖ
ଦିକ୍ଷି । ଆହା ! ଦାସ ଉତ୍ସବାନଙ୍କ ସମସ୍ତ ଦେଶରୁ କଣ୍ଠିକାରୁ
ସମ । ଦାସବ୍ୟଳ ଉତ୍ସବାନ ନିଜିଯୁ ଦାସଠାରେ ସମସ୍ତ
ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତୁ । କିଛି ଗୋପନ କର ରଜିପାରିତ୍ୟ ନାହିଁ
ଅତିବକ ଏ ସମ୍ମର୍ଦ୍ଦ ଏହା ଉତ୍ସମହୁତେ ପ୍ରତିବନ୍ଦ ହେଉଅଛି
ସେ କୃଷ୍ଣବାପର ଦଦ ଅତି ଦଳ । ତମ୍ଭୁ ! ସତେଜ ଏ ଦାନ
କୋଟି ଜଳସର ଅନୁନ୍ତିତ କପଟ ସମସ୍ତ ପରିଚ୍ୟାଗ-
ପୂର୍ବକ ସରଳପରରେ କୃଷ୍ଣଦାସ ହେବାକୁ ସମ ହେବ ।
ତେ କହୁଅଛ ବୈଷ୍ଣବଗୁଡ଼, ଆଂଶ୍ରମାନେ ଶ୍ରାବଣରଗୁ ଦାନ
କରି ମୋତେ ଶ୍ରାବଧାରୁଷଙ୍କ ଶ୍ରାବଦିଶ ସେବା ପ୍ରକାନ
କରନ୍ତୁ ।

(ପଞ୍ଚମିତିତ୍ୱ ।)

ପଞ୍ଚମିତିତ୍ୱରେ ପ୍ରତିକିରଣ ଭାଗବନ୍ତୁ ଜନେ
ଆମାର ସଙ୍ଗୀ ବୋଲି ମନ୍ତ୍ରି । ସେଠାରେ
ଦାସୋତ୍ତତ ଗୋରବ ଅର୍ଥକା ସଂକ୍ଷିମ ନାହିଁ,
କେବଳ କିଶୋର । ସଙ୍ଗ କେତେବେଳେ ଦେଖିବାକାରି କିମ୍ବା
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ସେବା କରିବା କରୁଅଛନ୍ତି, କେତେବେଳେ
ତାଙ୍କ ନିଜ ସୁନ୍ଦର ଅବସର କରିଅଛନ୍ତି; କେତେ
ଦେଖିଅଛ ଅବା ତାଙ୍କ ସୁନ ଉପରେ ତରୁଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର
ସମାମାନକର ମନରାଗ ସୀମାନାହିଁ । କୌଣସି ଶାଦ ପଦାର୍ଥ
ଦାରିଦ୍ରର ଶାକୁଷଳ ନ ଖୁଅକାଯାଏ ମନପ୍ରତି ନାହିଁ ।
କୌଣସି ସୁନ୍ଦର ଦର୍ଶନୀୟ ପଦାର୍ଥ ଦେଖିଲେ, ଶାକୁଷଳ ନ
ଦେଖାଇବାଯାଏ ମନର ତୁମ୍ଭି ନାହିଁ । ନିଜ ପ୍ରାଣର ପ୍ରାଣକର
ସମାଗମ ଶାକୁଷଳ-ଶ୍ରଦ୍ଧା କରନ୍ତୁ । ସେହିଶୁଣୁରେ ଶକ୍ତି
ଦେଖାଇବ ବିଶ୍ଵାସ ପଦାର୍ଥ ଦେଖିଅନ୍ତି ଯଥା—

“କାନ୍ଦେ ଚିତ୍ତ, କାନ୍ଦେ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭୂଷଣ
କୃଷ୍ଣଦେବ କିମ୍ବେ କରୁଅ ଅନେ ସେବନ ।
ବିଶ୍ଵ ପ୍ରଥମ ସଙ୍ଗ ଗୋରବ ସମ୍ମଶ୍ଵର
ଅତିବ ସମାଗମ ଦିକ୍ଷାରେ ଦିକ୍ଷାରୁ ଭବ ।
ମନତା ଅଖି କୁମ୍ଭ, ଅସ୍ତ୍ର ସମଜନ
ପ୍ରତିକିରଣ ସେବନ ଭବ ।”
(ପରିଚୟ : ନଂ ୨୪ ୪୧୪)

ଅକ୍ଷୁର ଏକଶ୍ଵାନରେ ଶୁଳକଶ୍ଵଦାୟ କହିଅଛନ୍ତି—
ସମାଶୁଣ ସମେଖ କରଇ-ସୁଲେ ଅବେଦନ
ତମି ଚାର ବିଜ୍ଞାନ ତମି ଆମ ମୂର ।

(ଟଙ୍କା ରୁ: ଅତ୍ୟ ୧୦୯)

ଏହୁବେ କୃତଙ୍କୁ ଥିଲେ ଦେଖିବାରେ ନିଜର ସମାଜ ଅଧିକାରୀ
କଳ ପାଠୀରୁ ଅଧିକ ସ୍ଵର୍ଗ ଚୋଲା ଏକାମାନେ ଛବି,
ଯଥରେ ଶୁଣୁଟ ହେମାନଙ୍କର ଶ୍ରୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।
ଏହାକିମର ଶିଳ୍ପ ଉପର ଏକାମାନୀ—

“ଆପନାକେ ବଢ଼ିମାନେ ଆମାରେ ସନ୍ଦର୍ଭ
ସେବାରେ ହର ଅମ୍ବ ତାହାର ଅଧୀନ ।”

(ମୟତ୍ର ମ୍ୟା)

ବାସ୍ୟରେ ଭକ୍ତ ଗଣ ଶ୍ରୀରାଜବାନଙ୍କ ନିଜ ସମ୍ମାନ
ଦିଲ୍ଲୀ ମନେ କରନ୍ତି । ଅରାଣ୍ଗୁ ପାଳକ କ୍ଷମ ସହ
ଶକ୍ତିକୁ ପାଲନ୍ କରି, ଏବେ ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ଚାଢ଼ନ, ଉର୍ଧ୍ଵକ
ଦ୍ୱୟ କରିଛି । ସଥା—

ମମତା ଆୟକ୍ୟ ତାତ୍ତ୍ଵ ଉତ୍ସନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିର ।

(ପ୍ରେସ୍ : ବିଜୁଲେଖା ମଧ୍ୟାବ୍ଦୀ ୨୦୧୫)

ଶ୍ରୀ ଉତ୍ତରକାନ୍ଦୁପ୍ରତ ଯାହାର ଶୁଦ୍ଧ ବାସିଲ୍ୟ ଭାବ ଯେ
ଅଗ୍ର ତାଙ୍କୁ ତାତ୍କାଳ ଉତ୍ସନ୍ନ ନ କରିବ କାହିଁକି ? କୋଟି
ଔତ୍ତମ୍ୟ ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ବାସିଲ୍ୟର ମହାପରଜାରେ ସେ
ନେତୃପୂର୍ଣ୍ଣ ନଚିଯାଏ ।

ଏକ ସମୟରେ ଶିଶୁ ନିମାର କଳଜାଙ୍ଗ ଦୂରରେ ସହାର କଲାନ୍ତି ସେହିମୟୀ ଶାକ ମୁଣ୍ଡାର ଛଳନା କଲେ । ନିମାର ମାତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡିଟା ଦେଖି କାନ୍ଧବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଲାଗିଲିଛି ନାଭାମାନେ ଭାବିଲେ “ନିମାର ! ତୁ ତ ମାରିବାରୁ ତୋର ଜଳନ ମୁଣ୍ଡାଗଲେ । ତୁ ଯଦି ଦୂର ଗୋଟି ନାରେକଳ ଅଣିଦେବୁ, ତେବେ ତୋର ମାତା ନିରବେ ।” ଏହାଣ୍ଡି ଶିଶୁ ନିମାର ସେହିପଣ ଦୂର ଗୋଟି ଉଚିତମ୍ ନାରେକଳ ଥାବି ଉପସ୍ଥିତ କଲେ । ଏହା ଦେଖି ସମୟ ନାରଗଣ ଅସ୍ତର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ଓ ସବ୍ବକେ ଏ ଶିଶୁ ଏ ନାରେକଳ ଦେଉଠାରୁ ଅଣିଲା । କଳଜ ତୋରେବା ମଧ୍ୟ ରହିବା ହେଲେ । ନିମାର ତାଙ୍କ ଡେର୍ବର ଥିବାକାଳିରୁ ସେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେହି ଯାହିଁ ଅଲୋକିକ ଘଟଣା ସବୁ ଘଟିଥିଲା, ମେ ସମୟ ତୋଟକ ପରେ ବୋଟିଏ ଆସି ତାଙ୍କ ବିଭିନ୍ନରେ ଉପରେ ଉପରେ ହେଲା, ଯେ ଭାବରେ “ତେ ମୋର ତଳୟ ଦୂରତ୍ତ, ଏ କୋଣିମ୍ବିଲୁ ସନାନେ ଘୃବୁର ନାର୍ଥପଣ । କିନ୍ତୁ ଏମନ୍ତ ଧର୍ମଦୂର ଶିଶୁ ନିମାର ତାଙ୍କ କୋଳ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ

କବନ୍ତେ ପାଇଁ ଦରା ସେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଭବପତ୍ର କାହିଁଲେ
କୁରିଗଲେ ଓ ଭଲେ କୌଣସି ଦେବ ମୋର ଦୂର ଅଜରେ
ଆହରାକ ଦୋଇଅଶ୍ଵି । ଅତେବ ଦେବଦିଷ୍ଟ ହେଉ
ମୋର ପୁରୁ ମେନ୍ତ କଥାମାକ ଘଟୁଅଛି । ଶତୀ ଏହ
ଚିନ୍ତାରେ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ନିଜ ସନ୍ତ୍ରାନ୍ତର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ
ଜନାର୍ଦ୍ଦନ, ଦୂରୀକଶ, ଗୋଦିନ, କାମ ଉଚାରଣ୍ଡବକ
ନିମାର ଅଜରେ ରୁକ୍ଷ ବନ୍ଧନ ନାହିଁ । ଏହ ମନ୍ଦ
ପାଠୁବୁକ ନିମାର ସମ୍ମ ଅଜରେ ଥୁ ଥୁ ପ୍ରବାନ୍ତ
କଲିଲି ଯଥା—

“ଏହି ଚିନ୍ତା କାହାରେ ଅବଶ୍ୟକ ହାତଦୟ
କଲାର୍ଡନ ଦୁଷ୍ଟିକଣ ଗୋବିନ୍ଦ ଲେଖା

1

ଧର ଅଙ୍ଗ ଥ ଥ କୁଟି ଦିମ୍ବା ଶତୀମାତା ।

ପ୍ରଭୁଙ୍କେ ଅଧିଶୟ ହେଲ ଉଚନ୍ଦା ।”

(ବେଳେ ମାତ୍ର ୨୫)

ଏ ଗଲିଶୁ କାଳରକଥା । ଅତ୍ୟର ବାଲ୍ୟକାଳର ସନ୍ଧି
ଦିନର ସଂଶୋଧନ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଶୁଣ ବୁନ୍ଦାନେ ଦାସ କ
ଲେଖିଅଛନ୍ତି ଦେଖାଯାଉ । ନିମାର ପାଠୀରେ ଗାନ୍ଧୀ ଯାଇ
ଅଛନ୍ତି । ସେ ସ୍ଵରୂ ଦିନେ ଚଳିଲୁ; ତାଙ୍କ ଚରଣତାରେ ପ୍ରତ୍ୟେ
ବସ୍ତାମାନେ ସମସ୍ତେ ଅସ୍ତିତ୍ବ । କିନ୍ତୁ ଅସର ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକର
କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲୋକେ ସେପରି ବରକି ଦୁଆର୍ଥ, ନିମାରକ ଘୃଷ-
ଳ୍ୟରେ ଲୋକେ ତଥ ସ ପରକ ହେଉ ଦିଲାମ୍ବାଲେ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ୟ
ନାମମ୍ୟ ନିମାର ସମସ୍ତ ଜୀବନ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିଲେ ।

ଭକ୍ତିକଥା ।
ପୂର୍ବପ୍ରକଳ୍ପିତ ଉତ୍ତର ।

ବିପ୍ରବର ଦ୍ୱିତୀୟଥର ପାକ ସମାପନ କର ପୂର୍ବବାର
ବାଲଗୋପାଳଙ୍କ ଧାନ କରନ୍ତେ ଶ୍ରାଣଚିସ୍ତ ମାତାପାତ୍ର ସମସ୍ତ
ନାଶମାନକୁ ଭୁଲାଇ ଦେଇ ଅଳ୍ପକ୍ଷରେ ଅତିଥିବାଟାରେ
ଉପର୍ତ୍ତି ହେଲେ ଓ ଏକମୟ୍ୟ ଅଳକେଇ ପାଇଗଲେ ।
ବିପ୍ରବର ହାୟ ହାୟ କରନ୍ତେ ମିଶ୍ରବର ସମ୍ପତ୍ତି ଧର ନିମାଇକୁ
ପ୍ରକାର କରିବାକୁ ଦରାଇଲେ । ଉପର୍ତ୍ତି କବ୍ୟର୍ଗର ଅପ୍ରତ୍ୟେ
ମିଶ୍ରବ କରୁ ଯଦ୍ଵି ତୁତ୍ତାଳ ଦେଇଲେ । ମିଶ୍ର ମଥାରେ ହାତ
ଦେଇ ବିଠିଲେ । ଏମନ୍ତ ସମୟରେ ମହାପ୍ରକୃତ ଅଗ୍ରତ
ନିଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଅଛି ଅତିଥିଙ୍କ ବହୁ ଅନ୍ତର୍ମୟପୂର୍ବକ ପୁନରାବାର ପାକ
କରାଇଲେ । ଏଥର ସମସ୍ତକୁ ସ୍ଵର୍ଗ କରେ ଜଗନ୍ନାଥମିଶ୍ର
ଚର୍ଚିଳ ତୁତ୍ତାଳମିଶ୍ର ନିମାଇକୁ ଶୁଭମନ୍ତରେ ରଖି ବାହାରୁ
କବାଟ କିଲା ଆଣିଲେ । ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଯୋଗମାୟା ପ୍ରଭାବରେ
ସମ୍ପର୍କ ନିଦ୍ରା ଅସିଲା । ଅତିଥି ପାକ ସମାପନ କରି ବାଲ-
ଗୋପାଳଙ୍କ ଧାନ କରନ୍ତେ ଗୌରବକାନ୍ତି ବାଲଗୋପାଳ ଅଧି
ପ୍ରଦେଶ କଲେ । ତାକୁ ସୁନନ୍ଦାର ଅସିବାର ଦେଖି ଅତିଥି
ବାହାର ଉତ୍ତର ଡାକିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସମସ୍ତେତ ନିଦ୍ରିତ,
ତାକ କଥା ଶୁଣୁଛି କି ଏ ? ମହାପ୍ରତ ତେବେବେଳେ ମନ
ମନ ହସି କହିଲେ, “ବିପ୍ରବର, ତୁମ୍ମେ ମୋତେ ବାରମାର
ଡାକୁଅଛ, ମୁଁ ନ ଅସି ରହନ୍ତି କିମ୍ବା ? ତୁମ୍ଭେ ମେ ମୋତ
ମନ୍ତ୍ରକପ କର ମୋତେ ଡାକୁଅଛ । ମୋତେ ଦେଖିବାପାଇଁ
ମହାର ମନରେ ବିନ୍ଦୁ କହୁଅଛ । ତେଣୁ ତୁମ୍ଭକୁ ଦରଜ
ଦେବାଗାର ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ନିକଟରେ ଉପର୍ତ୍ତି ତ ।” ଏହାକହି
ପ୍ରଥମେ ଶର୍ଣ୍ଣରେ ବଦାୟନ୍ତାର୍ଥ ତୁର୍ଭୁବନ୍ତି ମୁଁ
ନିଦଶାଳାରେ । ତଥିରେ ଦେଖିଲେ, - ସେ ଦୂର କରରେ
ମୁଖରୀ ଧରଣ କରିଅଛନ୍ତି ଓ ଦୂର୍ଯ୍ୟକରରେ ନବନାତ
ଧରି ଧରି କରରେ ଭାବର କିମ୍ବୁଅଛନ୍ତି । ଏହୁପା ପରମ୍ୟକର
ବାଲଗୋପାଳ ଦେଖିରେ ଦର୍ଶନ ଦେଇଲେ । ଅତିଥି ଶିଖିପୁର୍ବ
ବିର୍ଭବିତ ମନ୍ତ୍ରକଣ୍ଠକ ଦୋଳାନ୍ତମାନ ନବରୂପା ପରିବେଶିତ
ମଧ୍ୟର ଅଙ୍ଗଶୋଭା ଦର୍ଶନ କରି ଆନନ୍ଦରେ ଦେଖିଲେ ।
ଗ୍ରାଗୋପାଳ ନିଜକର କମଳ ଶର୍ଣ୍ଣରେ ତାଙ୍କୁ ଚେତନ କଥାର
କହିଲେ, “ବିପ୍ରବର, ତୁମ୍ଭେ ଲାଗେ ମୋର ଦାସ ।
ଦ୍ୱାରର ମୁକୁର ଶାନ୍ତିପୁର୍ବରେ ତୁମ୍ଭେ ଏହୁପା ଅତିଥି
ନିଦାର ମୋର ତୁମ୍ଭଙ୍କାଳୀ ଦେଖିଥିଲ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ
ଏ ନବଦ୍ୟାରେ ତାହା ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲ । ତୁମ୍ଭେ
ମେର ତିରଦାମ, ଶେଷଦ୍ୟରେ ତୁମ୍ଭକୁ ମୋର ଏ ପ୍ରକାଶ
ଦେଖାଇଲା ମଧ୍ୟ—

“ଏତେକ ଆମାର ତୁମ୍ଭି ଲାଗେ ଜନେଇ ଦାସ
ଦାସବନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ମୋର ନା ଦେଖେ ପକାଶ ।

(ଟେକ୍ ରେ ପାଇଁ ୧୨)

ଆହା ! ଏ ସେ ବାଲଗୋପାଳଙ୍କ ଶ୍ରମାପର୍ବକ ଶ୍ରମୁର
ଶିଖି । ଆହା ! ଦାସ ଉଚ୍ଚବାନଙ୍କ ସମସ୍ତ ଦୃଢ଼ତର କାର୍ତ୍ତିବାକୁ
ସମ୍ବନ୍ଧ । ଦାସବ୍ସଳ ଉଚ୍ଚବାନ ନିଜଟିଯୁ ଦାସଠାରେ ସମସ୍ତ
ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଗୋପନ କର ଉଚ୍ଚବାନ ନାହିଁ ।
ଅତିଥି ଏ ସମ୍ପ୍ରଦୟ ସହ ଉଚ୍ଚମୁକ୍ତେ ପ୍ରତିବନ୍ଧ ଦେଇଅଛନ୍ତି
ଯେ କୃଷ୍ଣବାସର ସଦ ଅତି ଦେଇ । ହୁଁ ! ଦେଖଇ ଏ ଦାନ
କୋଟି ନିଜମାର ଅନୁନ୍ତିତ କପଟ ସମସ୍ତ ପରିଚାଳନ-
ପୂର୍ବକ ସରଳଭବରେ କୃଷ୍ଣବାସ ହେବାକୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ହେବ ।
ଦେଇ ନିଦ୍ରାକୁ ଦେଖିବରଣ, ଆପଣମାନେ ଶ୍ରାବଦେଶରେ ଦାନ
କରନ୍ତୁ ।

(ସଞ୍ଚିତ ।)

ସଞ୍ଚିତରେ ପ୍ରତ୍ୟେ ଶକ୍ତିରାଗ - ଭାଗବନ୍ତୁ ଜାଣେ
ଆଶାର ସଙ୍ଗୀ ବୋଲି ମନେ । ସେଠାରେ
ଦାସୋତ୍ତତ ଗୋରବ ଅଥବା ସଂତୁମ ନାହିଁ,
କେବଳ ଶିଖୀସ । ସା-କେବଳବଳେ ହୃଦୟକ୍ୟରେ
ଶକ୍ତିକର ସେବା କରୁଥାନ୍ତି, କେବେବେଳେ ବା
ଶକ୍ତିରତାରୁ ପେବା ଶରୀର କରୁଥାନ୍ତି, କେତେବେଳେ
ତାକୁ ନିଜ ମୁନ୍ଦରେ ଅବସଦନ କରୁଥାନ୍ତି; କେବେ-
କେବେ ଥବା ତାଙ୍କ ସୁନ୍ଦର ଉପରେ କରୁଥାନ୍ତି । ଶକ୍ତିରପ୍ରତି
ସାମାନକର ମମରାର ବୀମାନାହିଁ । କୌଣସି ସାବ୍ଦ ପଦାର୍ଥ
ଦାରକେ ଶକ୍ତିକ ନ ଖୁଅବାୟାବ ମନଷୀର ନାହିଁ ।
କୌଣସି ସୁନ୍ଦର ଦର୍ଶନୀୟ ପଦାର୍ଥ ଦେଖିଲେ, ଶକ୍ତିପୁର୍ବ ନ
ଦେଖାଇବାପା ମନ ତୁମ୍ଭେ ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ । ନିଜ ପ୍ରାଣ ପ୍ରାଣକର
ସାଗର ଶକ୍ତିଶ୍ଵର-ଶକ୍ତା କରନ୍ତି । ସେହିଶୁଣରେ ଶକ୍ତି
ପ୍ରେମନକର ବନ୍ଦ ହୁଅନ୍ତି ଯଥା—

“କାନ୍ଦେ ତେବେ, କାନ୍ଦେ ତୁମ୍ଭେ କର ମଧ୍ୟର
କୃଷ୍ଣମେଷିବ କୃଷ୍ଣ କଥା ଅନ୍ତରେ ସେବନ ।
ବିଶ୍ଵ ପ୍ରଧାନ ସଞ୍ଚିତ ଗୋରବ ସମ୍ମର୍ମନ
ଅତିଥି ସଞ୍ଚିତରେ ତିନାମୁଖ ତିନ ।
ମନତା ଅଧିକ ଲାଗେ, ଅଧି ସମକ୍ଷନ
ଅତିଥି ସଞ୍ଚିତରେ ବନ୍ଦ ।”

(ଟେକ୍ ରେ ପାଇଁ ୧୩)

ଅନୁର ଏକଶ୍ରାନ୍ତରେ ଶୁଳକୁଣ୍ଡବାସ କହିଅଛନ୍ତି—
ପଞ୍ଚାଶୁଷ ସମେତ କରେ-ସୁନ୍ଦର ଅଗେହଣ
ତୁମି କୋଠ ବିଲେଜ ତୁମେ ଥମି ମସ ।

(କେବେଳା ରୁଦ୍ଧ ଅନ୍ତରୀମ)

କୁଣ୍ଡଳ ତଥା ହେଲ୍ପରେ ନିଜର ସମାଜ ଅଥବା
ନିଜ ପ୍ରାଣଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରିୟ ବୋଲି ପଖାମାନେ ଭବନ୍ତି,
ଯେଉଁରେ ଶକ୍ତି ପେମାନଙ୍କର ଦଶ ହୋଇ ଦତ୍ତନ୍ତି ।
କୁଣ୍ଡଳର ନିଜ ଜୀବି ଏହାର ପମାନ ସଥା—

“ଆପନାକେ ବୃଦ୍ଧମାନେ ଆମାରେ ସମସ୍ତକ
ସେବକରେ ହୁଏ ଅମେ ତାହାର ଅଧିକ ।”

(ଟେଲିଭିଶନ ଅଭ୍ୟାସକାରୀ ।)

(କାସଳ୍ୟ କଥା ।)

ବାସ୍ୟରେ ଭକ୍ତ ଗୀତ ଶ୍ରୀରାମଜନକ, ନିଜ ସମ୍ବାଦ
କେଳି ମନେ କବନ୍ତି । ଅରାଣ୍ଗୁ ପାଳିକ ଜିନ ଏହି
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପାଲିଯ ଜିନ, ଏହି ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ଜାତିନ, ରୂପକ
ଦ୍ୟ ଜାତି । ସଥା—

ମନ୍ତ୍ରା ଆଧୁକ୍ୟ ତାତ୍ତ୍ଵର ଭାଷାନ ବ୍ୟବହାର ।

(ହେଠି : ବିଃ ମଧ୍ୟ ୪୫୪)

ଶ୍ରୀ ଉତ୍ତରକାନ୍ଦୁପ୍ରତି ଯାହାର ଶୁଦ୍ଧ ବାସନ୍ତାଳ୍ୟ ଭାବ ରେ
ଅବେ ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଭୂର୍ବନ୍ଧ ନ କରିବ କାହିଁକି ? କୋଠାଏ
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ବାସନ୍ତାଳ୍ୟ ମହାପରଜାରେ ସେ
ଦୈର୍ଘ୍ୟରେ ରହିଥାଏ ।

ଏକ ସମୟରେ ଶିଶୁ ନିମାର ନଳଙ୍କା ଦୂରରେ ପ୍ରହାର କଲେ ଯେହମୟୀ ଶତ ମୁଣ୍ଡାର ଛଳନା କଲେ । ନିମାର ମାତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡିଟା ଦେଖି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଉପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାଶମନେ କହିଲେ “ନମାର ! ତୁ ତ ମାରିବାରୁ ତୋର ଜଳନ ମୂର୍ଖାଗଲେ । ତୁ ଯଦି ଦୂର ଗୋଟି ନରକେଳ ଅଶ୍ଵିଦେବୁ, ତେବେ ତୋର ମାତା ଜିଲ୍ଲାବେ ।” ଏହାଶୁଣି ଶିଶୁ ନିମାର ସେହିପଣ୍ଡରେ ଦୂର ଗୋଟି ରହିମ୍ ନରକେଳ ଆଖି ଝଟପ୍ତର କଲେ । ଏହା ଦେଖି ସମ୍ପୁ ନାରତା ଅସ୍ର୍ଯ୍ୟ ରହିଲେ ଓ ସବୁରେ ଏ ଶିଶୁ ଏ ନାରକେଳ ଦେଉଠାରୁ ଅଣିଲା । ନଳନ ଶିତିବେଦି ମଧ୍ୟ ବସିବା ଚାଲେ । ନିମାର ତାଙ୍କ ଶର୍ତ୍ତରେ ଥିବାକାଳୁ ସେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ଯାଇଁ ଅଲୋକେ ଘଟଣା ସବୁ ଘଟିଥିଲା, ସେ ସମୟ ଚାଟକ ପରେ ବୋଟିଏଥାଏ ତାଙ୍କ ପରିପଥରେ ଉପରେ ବେଳି, ଯେ ଭାବରେ “ଏହି ମୋର ତଳାଯୁ ଦୂର୍ଦ୍ଵାରା, ଏ ଯେ କୋଣରେ ଶିଶୁ ନିମାର ତାଙ୍କ କୋଳ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ

କବିତ୍ରେ ଶତାଂଦୀର ସହ ସାହୁଯେ ଭାବପ୍ରଭୁ ଏକାଜ୍ଞନେ
ବୁଝିଲେ ତେ ଭାବଲେ କୌଣସି ଦେବ ମୋର ଦୁଃ ଅଛେବେ
ଆହିର୍ଭାବ ଦୋଷଅଳ୍ପକୁ । ଅଚ୍ଛବ କେବାଦିଷ୍ଟ ହେବୁ
ମୋର ପୁନର ସେମ୍ବୁ କଥାମାନ ଘଟୁଥିଲା । ଶତା ଏହି
ଦିନ୍ଦ୍ରାବେ ଉତ୍ତର ହୋଇ ନିଜ ସନ୍ତୁକତର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ
ଜାର୍ଦ୍ଦିନ, ଦୁଃଖକେବି, ବୋଢିନ ନାମ ଉତ୍ତରଗର୍ଭକ
ନିମାନ ଅଜରେ ରସ ବନ୍ଧନ କଲେ । ଏହି ମନ୍ଦ
ପାଠୁଷ୍ଟକ ନିମାର ସମସ୍ତ ଅଜରେ ଥୁଥୁ ପ୍ରଭାନ
ଦିଲେ । ସଥା—

“ଏହି ଚିନ୍ତା ବାନ୍ଧେ ଅବ୍ୟାହାତିରୁ
କଳାର୍ଦନ ଦୁଷ୍ଟିକେଣ ଗୋବିନ୍ଦ ଲେଖିଥା

• •

ଧବ ଅଙ୍ଗ ଥ ଥ କୁତ ଦିମ୍ବା ଶରୀମାଚା ।

ପୁରୁଷକେ ଅତିଶୟ ହେଲ ଉଚ୍ଚମରା ।”

(ରେଣ୍ଡ ମ୍ୟୁ ୧୯)

ଏହି ଗଲୁ ଶିଶୁ କାଳର କଥା । ଅଛିଛ ବାଲବାନଙ୍କ ଏକ ଧନ୍ୟତା ପଟକୀ ଅବଳମ୍ବନ କରି ଶତ ସଂଖ୍ୟାକାଳେ ଦସ କି ଲୋକିଅଛନ୍ତି ଦେଖାଯାଇ । ନିମାର ପାଠେରେ କାନ୍ଦୁ ଆଜି ଅଛିନ୍ତି । ସେ ସବୁ ଦିନେ ଚାହିଁ; ତାଙ୍କ ପରିଚାରେ ପଢ଼ି ବିଷୟାକାଳେ ସମସ୍ତେ ଅଛିର । କିନ୍ତୁ ଅପର ଦୁଃଖ କେବଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲୋକେ ସେପରି ବିକଳ୍ପ ଦୁଃଖ, ନିମାକୁ ବୁଝିଲୁଣ୍ଡରେ ଲୋକେ ଦିନ ସାଥେ ଉପରି ହେଉ ଦିନ ଧିଲେ । ଗୁରୁତବ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ନିମାର ସମସ୍ତର ଅନ୍ତରକୁ ଆଜିବଣ କରୁଥିଲେ । ନିଜ ଶିଶୁ ବୁଝିଲୁଣ୍ଡରେ ନନ୍ଦକ ଜନନୀ ସେବୁ ପ୍ରିତି ଅନୁଭବ କରିବୁ, ନିମାଦିବ ବୁଝିଲୁଣ୍ଡରେ ମନ୍ଦିରର ଦେଇଥାପାଇନେ ତତୋଧିକ ପ୍ରିତି ଲଭ କରୁଥିଲେ । ଏହି ଧନ୍ୟତାରେ ନିମାର ଅଧ୍ୟୟକ୍ଷଣ ପରେ ସହାୟାବ୍ୟାକାଳକ ସଙ୍ଗେ ଗଲାକୁ ଯାଇ ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ବୁଢ଼ି କୁମୀର ଦ୍ୱାରା ଅଧି କୌଣସି କୈଶ୍ରେଷ୍ଟ କୁହରୁର ଧ୍ୟାନ ଭଙ୍ଗ କଲେ, କାହା ଉପରେ କଞ୍ଚେଳ ପ୍ରଦାନ କଲେ, କାହାର ସୁଧାର ପୁଣୀ ଶିଳିଙ୍ଗ ଗ୍ରେହ କରି ସେତି ପଳାଇଲେ, କାହାର ସୁରକ୍ଷାର ତ୍ରୈ, ପୃକାର ପୂର୍ବ ଧନକ ଅଥ ନିଜେ ବ୍ୟକ୍ତହାର କରି କୈବିଦା ଶାର କଳାଇଲେ ଏବଂ କହିଲେ, “ଶିଶୁ କରିବା, ଯାଏ ପାଇଁ କୈବିଦାତ ଆଶିଷିଲ, ସେତା ନିଜେ ଶାରକଳେ ।” ଏହି ମଧ୍ୟରେ ହଠାତ୍ ଥାଏ କାହାର ସୁଶ୍ରୁତରକୁଷାଳ କରିବିଲୁଣ୍ଡର “ମୁଁ ମୁଁକୁଷାଳ ।” କେବଳ କେହି ବାଲକାମାନଙ୍କର ବସନ ଅନ୍ତରେ ବସନ କଲେ । ଏହି ତାନୁର ମୂଳ୍ୟ ନାମର ଆଶିଷିବା ବୁଝିଲାମାନ । ବିଶ୍ଵାସ ଦେଇଲେ । ସହୃଦୟ ତିରୁଭାବରେ ନିଜ-

ମୁଖ ରହିଲା ଓ କାଳକିରଣ ପ୍ରାଣିତା ହେଉଥାଏ ଜାଗି ଜଳଚିନ୍ମନାରୁ ସୁତ୍ର ଅଧ୍ୟାତ୍ମବ୍ୟାକମ ଜଳାଯାଇଲା । ଏସଂକର ଉଦାର ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମିଶ୍ର ଦିଦିବାଳ ସୁତ୍ରକୁ ଶାସନ କରିବାରୁ ଫଳ ମୁହଁ ଅଗ୍ରବନ୍ଦ ହେଲେ । ତିତାର ଆମନେ ବର୍ଷା ସମୀକ୍ଷାକଠାରୁ ସୁତ୍ର ନିମାର ନୃତ୍ୟ ପକ୍ଷୀ ମୂର କଲେ । ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମିଶ୍ର ଆଦେଶିଲେ, ନିମାର ଗଙ୍ଗାରେ ନାହିଁ । ଟିକିବିର ପ୍ରମାଣେ ନିମାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶାସନ ତାଙ୍କ ସତ୍ତ୍ଵ ବଳକମାନେ କହିଲେ, “ନିମାରଙ୍କ ଆଜି ଆସନନ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଦେବ କରିବାରୁ ଆସିଥାଏ । ସେତ ପାଠ ପାଠ ଗୋପ୍ତା ଦେବ ପରିବର୍କ ଫେରିବାକି ।” ସେହିମାନେ କୌତୁଳ୍ୟରେ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କଠାରେ ନିମାର ବିଶ୍ଵକର ଅଭିଭାବକ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ କହିଲେ, “ମହାଦୂର୍ମାଣ, ଆଧୁନକ ସୁତ୍ର ଭୟରେ ଘରକୁ ପଳାଇଲାଣି, ବାକୁ ମାରିବେ କାହିଁ । ଅଛିଦିନ ସେବୁସ ଦୁଷ୍ଟାଚରଣ କଲେ ଅମ୍ବମନେ ତାକୁ ଧର ଅଣଗଠାକୁ ନେଇପିରି ।” ଦିଶ୍ଵର ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଚକ୍ର ଶୁଣି ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଆସାନନ୍ଦ ଦେଇ ମୁହଁରେ ଦେଇପାଇଲେ । ଏଣେ ନିମାର ଅଭି ପଥରେ ଯାଇ ଯାବେ ନାହିଁତି ତୁଳନ୍ତରେ, ପିତାମାତା ଦେଖିଲେ, ନିଶର ଜାତି ଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦରେ ଶୋଭା ପାତାଅଛି, ପହଞ୍ଚିବି ବପନ ଶୁଦ୍ଧ, ଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦରେ ଧଳ ଲାଗେଥିଲା । ମାନର ଲେଖମାତ୍ର ହେଲାହି । ମିଶ୍ରଙ୍କର ପରିବର୍କର, “ନିମାର, ତେବେ ଏ କିନ୍ତୁରୁଷି, କଣ୍ଠା ପାଟରେ ଦେଖିମାରିବା ପଢ଼ି ଏହୁସ ମନ ବିଦିତରେ କରିବାତ ଭଲ ନୁହେ ।” ଏହାଶୁଣି ନିମାର କହିଲେ, “ଟାଙ୍କେ ! ମୁଁ ତ ଆବୋଧା ପାଠକୁ ଅଛି ଯାଇ ନାହିଁ, ମୋ ଦାନେ ଲୋକମାନେ ଏହେ ମିଶ୍ରଙ୍କର ଅଭିଭୟାସ କଲେ । ମୁଁ କିଛି ନ କରି ଯଦି ଦେଖିମାରି ମେ ମାହେରେ ଟାଙ୍କରେ ମେନ୍ତ୍ର କହିଲେ, ତେବେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଭଲ କର ଦୁଷ୍ଟାଚରଣ କରିବି ।” ବାଲ୍ଯମ୍ ଦେଖିବେ ଦିଶ୍ଵକର ଶୁକରାଥ ମେଶ୍ଵର ଏଥୁ ପ୍ରତିକରିତ ଦେବ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ନିମାର ଯୁନନ୍ଦାର ପ୍ରାକକରିତକୁ ମମର କଲେ ଏବେ ଶୀତି ଓ ଜଗନ୍ନାଥ ମେଶ୍ଵର ମନେ ମନେ ଭାଇଲେ, “ଏହି କଳାକାର, ସେ ପ୍ରାତ୍ମକଗତ ମେଥା କହିବାର ଯାଏ ନ ହୁନ୍ତି । ଏ ଗାଲିକ ମାତ୍ରର ଅଳା ସେମାନେ କିମ୍ବା କହିବାକି କିମ୍ବା ତେବେ କି ଅୟ ନିମାର ମନ୍ତ୍ର ଦେଖିବାକୁ କିମ୍ବା କିମ୍ବା ଏ ଅବର କେତେ ମହାପୁରୁଷ ! ଜନକ ଜନମ ଏମଧୁପେ ତିନ୍ତା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ପୁରୁଷ ! ନିମାର ମୁହଁରାର ଯଦି ଏବେ ପରୁଷଙ୍କର । ନିମାରଙ୍କ ବିଦିତିବାମାତ୍ର ବାଲ୍ଯମ୍ ଦେଖିବାର ସବ୍ଲାଙ୍କର ସେ ଯୋଗ୍ୟମ୍ଭ୍ୟ ଭୁବନା ସକଳ ମନ୍ତ୍ର ଅନୁର୍ଧ୍ୱିତ ହୋଇଗଲା ଯଥ—

“ପୁଣ ଦରଶକାଳର ଦିନ ଦିକ୍ଷା
ପ୍ରସ୍ତେ ଦୃଷ୍ଟି ହେଲ ଦୋହରେ କିଛି କହିଁ ପର”।

ଶର୍ମାନା ବାସନ୍ତ ସପର ଦିନ । ତେ କାର୍ଯ୍ୟରେ
ତକଥାରେ ସେ ତିମାର ପୁର ଅପୁର୍ବ ବାସନ୍ତ ପେନ୍ଦ
କଣାର ଅଛନ୍ତି । ଚାକର ଶକ୍ତିକଠାରେ ଏକ ଅଭିନବ
ର୍ଥମାରୁ ଦେଖିଯିବ ସେ ଚାକ ଦୂଦିବୁ କିପରି ବାସନ୍ତ
ପରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମାଳ ଚାକ ହେଲି କରିଥିଲା ।

ଶ୍ରୀଦିବ୍ୟକ୍ତ ନାୟାରୁ ପଢିଆମନ କଳୁହିମରୁ କୃଷ୍ଣପ୍ରେମରେ
ଛବି ହେଲେ । କହିଥାରୀର ଦେଖାମାତ୍ର ସେ କୈ ମନ ମଳ
ଦପବନ ଭୂମିରେ ସତ ମୁକ୍ତିତ ହେଉଥିଲେ । ଶରୀରେମା
ହିଏ ଏବା ଦେଖି ଅନ୍ଧପୁ ପାତ୍ରାବି ଯାଇଥାରେ
ବ୍ୟକ୍ତମରର ପଣେ କଷ୍ଟ ଏହ କ, ଏ ଗୁରୁତ୍ବକରେ
ମାରଇ କୋମଳ ଅଗରେ କ କଷ୍ଟ ହେବ ନ ଥିବ ।
କହୁ ସେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣବଠାନେ ଏହ ଧର୍ଥକା କରୁଥିଲା, “ଦେ
କୃଷ୍ଣ! ମୋତେ ଏହବର ଦିନ୍ଦୁ, ତୋର ଖାଇନ କହ
ମାର ସେବକେବେ ଭୂରେତର ଧୀର, ମୁଁ ତାହା ସେପର
ହି ନ ପାଇନ୍ତି” ଯଥା—

“କୁଞ୍ଜକର କୃତ ମୋର ଦେହ ଲେବଳୀ
-ଯେ ସମୟ ଅନ୍ତର ଖାତ୍ରେକ ଚିତ୍ରମୂର
ମୁଣ୍ଡିଯେଣ ତାହା ନାହିଁ କାଳେ ସେ ପମ୍ପ
ଦେଖି କୃପାକର ମୋରେ କରୁ ମହାନ୍ତିର୍ଯ୍ୟ”

(ତେଣୁ ହେଉଥିଲା) କର୍ତ୍ତାଙ୍କାବେଗରେ ପମୋଳନରେ ପଢକ ଦେଖିଲେ
ପ୍ରକୃତ ହୁଏଇ ଲେଖା ଜ ଅନ୍ଧାରେ ପୁରୁଷଙ୍କା ଜନନକୁ
ପାଇଲେ ତାହା ଅପରିହ୍ୟ ।

ଏହି ବାସନ୍ତରୁଷର କିଳିମାଳେ ପ୍ରକଳ୍ପକୁ ପଚାର
କରିବ ଥାଳୀ ମନେ କରନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ତ ତୁଳି ଉର୍ଧ୍ଵନ ମଧ୍ୟ
କରନ୍ତି । ଏମ୍ବେଳିକି ଶ୍ରୀରାଜବାନକୁ ଦେଇ ଯାଏନ୍ତି ତେ
ଆଶ୍ରମ । ଯାତେ ଦା କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଶ୍ରୀରାଜର ବନ୍ଦନରୁ ଲକ୍ଷଣ
କୃଷ୍ଣଙ୍କ ମୂର୍ଖରୁ ଶୁଣ କରିବଳ ଗୋକୁଳୀ କହି ଅଛନ୍ତି—
“ମାତା ମୋରେ ପୁଣ୍ୟବ କରେଇ ଦେଇ
ଅତେ ଧୂର କ୍ଷମାଙ୍କ ଦେଇ ଲକ୍ଷଣ ପାରନ ।”

(ବେଳେ) : ରାଜୀ : ଅକ୍ଷ ୧୦୯
ଆଜା ! ବାହୁନିଯ କିଷବ୍ରଙ୍ଗ ଅଛୁତ ଶାକ୍ତି । ଯାହା ଲାମା
ଏହି କୋଟି କିମ୍ବା ବସନ୍ତ ତ୍ରୈଷ କ୍ରୂଦ୍ଧ, ସେହି ଉପବାନୀଙ୍କ
ପ୍ରସର୍ୟ ସ୍ଥେତ୍ରକାର ବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଯାମାନ୍ୟ ରହୁଥାଏ ଏହିକାର
କୃତିକାରୀ ଏ ରେ ଶେଷ କା କୁଳାଳେ କେନ୍ଦ୍ରରେ

ଦେହରସରେ ପୁଣ୍ଡି । ତାହା ନ ଦେଲେ କି ଶାକୁଷ ସେଥିରେ
ଅବରୁ ହୋଇ ଦେବେ ।

ମଧୁର ଏହି ପାରସ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସବୋଜୁଷ୍ଟ । ଏ ରସର କି
ପରିମାଣ କରି ପାରସ୍ୟାଏ ? ପ୍ରତିକ୍ୟ ରସର ପାର
ଅପରାକୁ ଶେଷ ମନେ କରେ ଏହି ତାହା କରିବାର
କଥା । କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତରପେଣ ହୋଇ ବିଶ୍ଵ କରିବାକୁ ଗଲେ
ମଧୁର ବସନ୍ତ ସବସାର, ତେଣୁ ଶାକୁଷଦାପ କବିବର
କହିଅଛନ୍ତି—

“ଚତୁରସ୍ତ୍ର ହୃଦୟ ଦୂରଦ ବିମ୍ବର ଯଦ କର
ସ୍ବରସ ଦେଖେ ଢୁଳାରେ ଅଥକ ମାଧ୍ୟାମ୍ବ ।”

(ରେ: ଚ: ଅଧ ୧୦୫)

ଯେ ଯେବେ ଘବରେ ଶାକୁଷକୁ ଉଳନକରନ୍ତି କୁଣ୍ଡ ପେହିରୁପ
ଅନୁଷ୍ଠାତ କରନ୍ତି । ଅତେବ କାହାରଠାରେ ରଣୀ କହନ୍ତି
ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗୋପୀମାନକଠାରେ ଶାକୁଷକର ସେ ପ୍ରତ୍ୟେ
ଭଣ ଦେବ । ଗୋପୀମାନେ ଦୁର୍ଲଭ ସଂଗାନ୍ତନ ଛେଦନ-
ସ୍ଵର୍ଗ ଏମନ୍ତ ସ୍ଵର୍ଗରେ ଶାକୁଷକୁ ମନପ୍ରାଣ ଅର୍ପଣ କର
ସେବା କଲେ ଯେ ଶାକୁଷ ଗୋପୀମାନଙ୍କ ରଣୀ ପରିଶୋଧ
କରିବାକୁ ଅଗ୍ରମ ହୋଇ ତିରକାନଗାର୍ଜ ରଣୀ ହୋଇ
ଦେବିଲେ । ଯଥା—

“କୃଷ୍ଣ ପ୍ରତିକ୍ଷା ଦୃଢ଼ ବିବକାଳେ ଆଶେ
ସେ ଯେବେତେ ଭଜନ କୃଷ ତାରେ ଭଜେ ଦେଇଛେ ।
ଏଇ ପ୍ରେସର ଅନୁଷ୍ଠାତ ନା ପାବେ ଭଜିବେ
ଅତେବ ରଣୀ ହାନ କରି ସ୍ଵପନବେ ।”

(ରେ: ଚ: ମଧ୍ୟ ୧୩୦)

ମଧୁର ରସର ପାରସ୍ୟର ବେବେ ଉତ୍ତର ଏହି ନିମ୍ନାଳ୍କ
ଉଦାହରଣଟି ତାହାର ସଂଥେଷ୍ଟ ପ୍ରାମାଣ ହେବ ।

କେବୁ ଗଳି ଖାଇବାକୁ ଭାଲୁଗାଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଢ଼ରେ
ସମ୍ପ୍ରେ ପନ୍ଥୀସ୍ତ । ଦେବନ୍ତି ମୁକୁଶାସ୍ତ । ଏ ଶ୍ରୀଭଗବାନକର
ପୂଜିବ ପୁଣ୍ଡି । ସ୍ଵର୍ଗ ଦୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ଗ୍ରହା ଦେବାକଳ୍ପନାର
ଶରୀରବାନକର ମୁତ୍ତ କରିଅବୁନ୍ତ । କିନ୍ତୁ ଭରବାନ ଶାକୁଷ
ନିଜେ କହିଅବୁନ୍ତ, ମୋର ପ୍ରେସର ଗୋପନୀୟମାନଙ୍କର
ମୋତେ ଯେ ଦୂର ରୂପ ଦେ ଗଲିବାନ୍ତରୁ, ତାହା ମୋତେ
ବେଦର ପୁତ୍ର ବାକ୍ୟଠାରୁ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତର ପ୍ରାତିଷ୍ଠତ ହୁଏ । ସାମା-
ନ୍ତିରୁ ମଦ ମାନକର ବିଦୟୁତ କରୁଣ

ବେଦପୁତ୍ର ଦେବେ ଦେବ ଦେଖ ମୋ ମନ ।

(ରେ: ଚ: ଅଧ ୧୦୧)

ଅଦା ! କି ସନ୍ଦେହ ଅକୁମାନିଲ ଗୋପୀମାନଙ୍କ
ଗଲ ବେଦପୁତ୍ରନାରୁ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତ ମଧ୍ୟ । ଦିଲାଟୀ-ବ୍ରଦ ଏମନ୍ତ

ଉତ୍ତରକୁ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ଶାକୁଷ କି ତଦ୍ବ୍ରାଦରେ ଭାବିତ
ହୋଇ ଗୌରୁପଦ୍ମ ଉତ୍ତରକର କର ଆଧିନ୍ତେ । ଦିଗନନ୍ଦି
ଆଶାକୁ ଗୋପୀ ମଣି ଶାକୁଷ ସେ ଅସାଦନ କରୁଆନ୍ତେ ।
ଆହଁ ! ଏହି ଅମ୍ବ ଶାପୁତ୍ରଗୋତ୍ରମ ଦେବନେ ପ୍ରତି ସେ
କୁଣ୍ଡ ପ୍ରେସ ଉନ୍ନାଦିଲା ଶାଖକାଳ ପରି କାନାର ହୋଇ
ନଗରରେ, ମନ୍ଦିରେ, ସମୁଦ୍ରବାଲ ଉପରେ କାନ୍ଦ ନିଜ
ପାଶକାଳ ଶାକୁଷକର ଅନ୍ତରେଣୁ କାନ୍ଦ ଆପାନ୍ତି ।

.ଭାଗ—୫—୫ ମୁଦ୍ରା

ସଥାଃ—ପ୍ରଭୁ କହେ—

“ଯାର ମୁଖେ ଶୁଣ ଏକବାର,
କୃଷ୍ଣକାମ ସେଇ ପୁଜ୍ୟା ଶର୍ଣ୍ଣ ସବକାର ।
ଏକ କୃଷ୍ଣକାମେ କରେ ସର୍ବ ପାରଶମ୍ବ,
ଦବିଧ ଭକ୍ତି ପୁଣ୍ଡି କାମ ଦେଖିବ ଦୟ ।
ମାତ୍ର ପୁରୁଷୀଯାଧିଧ ଅନେକା ନକରେ,
ଦ୍ରୁଷ୍ଟ ପଞ୍ଚ ଆର୍ଦ୍ଧାଳେ ପଚାରେ ଭାବାରେ ।
ଅନୁଷ୍ଠାତ ପଳ କରେ ସମ୍ପାଦିତ ଶର୍ମ,
ଦିନ ଅକ୍ଷୟା କରେ କୃଷ୍ଣ-ସମେଦଦୟ ।
ଅତେବ ଯାଇ ମୁଖେ ଏକ କୃଷ୍ଣକାମ,
ପେଇତ ପେଣ୍ଟକ ତାର କରିବ ଧରିବାକ ।”

(ରେ: ଚ: ମଧ୍ୟ ୧୫)

ଏ ମହାପତ୍ରକ ଶମୁଖର ଭକ୍ତି । ଏଥର ମର୍ତ୍ତ ପ୍ରତିଶରେ
ଅଧ୍ୟନର୍ଥ ହୋଇ ନାମରୂପ ଠିକାଇବା ଅୟମାନର
ଅନୁଚିତ । ଦିଲାଟୀ-ବ୍ରଦ ଶାମାନ ମହାପତ୍ରକର ଚରଣ
ତ୍ରୀରେ, ଏହାର ପ୍ରତିକ ମର୍ତ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅବଶ୍ୟକ
ତୁମ୍ଭି ସବର ।

କୁଳାଳ ଗ୍ରମନବାସୀ ସତ୍ୟ ଗାନ ସକ ଚେତ୍ୟକର୍ତ୍ତ
ମହାପତ୍ରକଠାରୀ ଶାପୁତ୍ରଗୋତ୍ରମରୁ ବିଦୟା ସୁନ୍ଦର
ମହାପତ୍ରକୁ ସର୍ବଦିନରେ “ପ୍ରେସେ ! ମୋର କି କର୍ତ୍ତିବ,
ଶମୁଖର ଆଜ୍ଞା କରନ୍ତୁ ।” ମହାପତ୍ର କହିଲେ, “ଦିଲା
ପେଣ୍ଟକ ଦିନରେ ସେବାକର ଏହି ଦରିଦ୍ର ପରିଷରଙ୍କ କରିବ
ଶାକୁଷ ଚରଣର ଅନ୍ତରେ ଲାଭ କରିବି ।” ଦେଖିଲେ
ସେ ପରାଗଲେ ମୁଣ୍ଡ-ବୈଷ୍ଣବ ତିର୍ଯ୍ୟକ କରିଲେ,
ମହାପତ୍ର ଉତ୍ସବ ହାତ୍ସୁନ୍ଦର କରୁଲେ, “ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତ
ନିରାକର କୃଷ୍ଣକାମ ମୁଖରେ କର୍ତ୍ତିବରେ ସେ ବୈଷ୍ଣବ,
ତାହାକର ଚରଣ ସେବାକର ।” ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ସବ
ଏଥର ବୋଧ ଦେବାକର, ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତିବ ଉତ୍ସବ
ଅଧିକାରୀ ବୈଷ୍ଣବ ନିର୍ମାଣ କରି ବୁଝାଇଲେ । ତେବେବେବେ
ମଧ୍ୟମ ଅଧିକାରୀ ବୈଷ୍ଣବ କରି ବୁଝାଇଲେ ।

ପତ୍ରଦଳ ଗାନ୍ଧି ସୁନ୍ଦରାର ସେହିହୁଁ ପୁଣି କର-ନ୍ତ,
ମହାପ୍ରଭୁ ଉତ୍ସମଶ୍ଵରାଙ୍ଗ ପବିତ୍ରକର୍ତ୍ତୁ ଲକ୍ଷ ରେଣୁ କହିଲେ
“ଆହାକୁ ଦଶକଳେ ଅପର ମୁଖରେ କୃତ୍ତମାମ ଅସେ
ଚାହାକୁ ଉତ୍ସମଶ୍ଵରାଙ୍ଗ ଜାଣିବ । ସଥା—
“ଯାହାର ଦର୍ଶନେ ମୁଖେ ଅଭସେ କୃତ୍ତମାମ

ଚାହାରେ ଜାନିବ ତୁମି ବୈଷ୍ଣବ ପ୍ରଧାନ ॥”

(ଚ: ଚ: ୨୪ ୧୭)

ଦୋକହ ମହାପ୍ରଭୁ ତାଙ୍କ କିମ୍ବୁ, ମଧ୍ୟ ଓ ଉତ୍ସମ
ବୈଷ୍ଣବ ମନବର ନିଷ୍ଠା ଉତ୍ସମହୂପ ହୁଅଇ ଦେଇଥିଲ ।

ନିମଣିଃ

ଶ୍ରୀ ପାଦଶର୍ମର ଦାସ ।

ଭୁବନେଶ୍ୱର ।

(ମହାଶୀରୂପ ।)

ବୃଦ୍ଧଦିନପରେ ଭୁବନ-ଶ୍ରଦ୍ଧରେ,
ଦେଖି ହେଲ ସୁଖ କରୁନା ନେଥରେ,
ଦେଖି ବାଗୀଶ୍ଵର-ପ୍ରଦତ୍ତ-ଅଞ୍ଜଳି—
ଯୋଗେ ସିନା ଲୁହ କରି ବଡ଼ପଣ,
ବାଲ୍ୟକାଳେ କୃତ୍ତମାମ କୃତ୍ତମାମ
ଦେଖିଥିଲ ନେଥେ ଆଖ ବନ୍ଧ ଦୁଲେ,
ଦେଶୁ ବଢ଼ିଦିନୁ କରେ ଅଭିଜାତ
ଦେଖି ଉମାଦର ଦୂରାରି ଆଶ,
ତର ଅବସାଦ ତର ମନିନଚା
ନତି ଦେବ ସଶେ ନବ-ପ୍ରପନ୍ଥଚା,
ଅଜି ସେହି ଭୁବ-ଅଶା-ଜୀପକନ
ହେଲ କୁଦ୍ରମିତ କରି ବଦେଶ,
ଦୁଦୟ-କଦରୁ ଭକ୍ତି-ମନୋକିମା
ବହିଲ ସଥିରେ ସୁଖ-ଦାୟିମା,
ଉଠିଲ ଉଛୁଲ ପ୍ରେମ-ନିରଧର,
ଦୁରିଲ ଆନନ୍ଦ-ଅଶ୍ଵ ଦୂରଦର,
ଗରବରେ ଦୂରଗଲ ମୋର ପୁଣି,
ପ୍ରମାନ୍ତ ଦୂରମୁ କି ଅପୁର କର ?
ମାନସେ ବିକରି କି ସର୍ବିନ୍ଦୁର,
ଅକୁଳ ସାଗରେ ଦେଲ ମୋତେ ଠାବ,
ଦ୍ରାଶେ ମୋର ଯାହା ସ୍ଥଳ ନିତନତା,
ମୋନନ ମୟେ ହେଲ ସରପତା,
ଆସ ମନ ଦୂର ଦେଇ ଏକାଇ,
ଦୁର୍ଲ୍ଲୁ-ପ୍ରେମ-ଦୀନୁ-ମୁଖେ ରତ୍ନେ ଧାର,
ଦୁର୍ଲ୍ଲୁକ ପୁର ଏ ଉଛୁଲନଗର,

ଦେହେ ଦୂରର ତୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର,
ଭୁବନେ ଉଛୁଲ ସବସୀ ଦିମଳ,
ତୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ବିକର-କମଳ,
ଭୁବନେ ଉଛୁଲ ଶାରବଦ୍ମାକର,
ତୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମନର ଦୁଧର,
ଭୁବନେ ଉଛୁଲ ବିଶ୍ଵା-ନିକଟର,
କେବାଷେ ସମ୍ପଦ ଚାହୁଁ ତୁ ଶୋଭନ
ମନ-ପ୍ରାଣ-ଲୋକ ରମ୍ୟ-ପ୍ରାଣ ତୋର,
କି କଣ୍ଠିଦି ତାହା ଶକ୍ତି ନାହୁଁ ମୋର,
ତୋ ମନ୍ତ୍ର ନିହତ କେତେ କେତେ ଛବି;
ଦର୍ଶନେ ଦର୍ଶକ ତର ଯାଏ ଦୂର,
ଦୁନ୍ଦୁ-ଧର୍ମଶିଳ ଭାବର-ଭୁବନ,
ତୋର ପୃତି ଅଙ୍ଗେ ଲଭିଲ ଶରଣ,
ମୋଷ-ଶାର୍ଦ୍ଦ-ତା ସାଧନ-ଅଗାର,
ସେବି ଦାନେ ଦୁରୁ ଅଞ୍ଜନ-ଅଗାର,
ଦୁନ୍ଦୁ-ଭୁବ-ଦେବତି ଉତ୍ସାହର ଗତ,
ଦୁର୍ଦ୍ରାନ-ଧର୍ମନ ନିତ୍ୟ ପ୍ରୋତସମା,
ଦୁର୍ମାଣ-ବିଷ୍ଣୁଚ ନେତ୍ର-ଦିମୋହନ,
ସୁନ୍ଦର-ଶୈଳୁକଳା ତୋ ଅଙ୍ଗ ମଣନ,
ମୟ ରକ୍ଷ ଅଦ ପୁରପର ପରଜ,
ଦୁରିକୁ ମୁଦେ ତୋ ଦେ ଉତ୍ସାହେ ।
ପ୍ରକାଶ-ଅନନ୍ତ-ଦୀର୍ଘ-ଭାବର
ଅନୁଯେତୁ କାନଶୋଭର ଆଧାର,
ମୟ ଡରେ ତୋ ଶୋଭା ନେଥେ ନିରେଶିବ
ନାବ ଆର୍ଦ୍ର ତାର ସ୍ତର କି କି କି କି ?

ଥିଲା, ଜୀବା, ମୁହଁ ନାହିଁ କିଛି ଦର୍ଶନ,
ତୋ ଅଳ୍ପ ପରଶେ ଦୁଇଯାନ୍ତି ଦେଖେ,
ସପାତି, ଲଜ୍ଜାଇବନ୍ତି ଦେଖିଲାର
ଧକଳ-ଗାବତ, ତୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର,
ଗରମା ତୋହର ଭୁବନ-ଦାବନ,
ସୁଷମା ଲଭିଛି ଅଦର୍ଶ-ଆପନ ।
ପ୍ରକୃତି ଦେଖାଇ ଚର-ଜୀବା-ପୁଣ
ଭୁବନେଶ୍ୱର ରୁ ଦିବା କେବଳ ?
ତୋ ଗର୍ଭେ ନିହତ ଅନ୍ତରୁ ରହିବ,
ନାନା ପଶୁଧରୀ ଆଣ୍ଟି ତ ତୋହର,
ବୃଷ୍ଟି ବୃଷ୍ଟି ପଶୀ ହୋଇ ଦଳ ଦଳ,
ନାନା ବଜା-ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ କରି କଳ କଳ,
. ଦିତ୍ତନ୍ତ, ବିଷନ୍ତ ନ ଛୁଟି କାଳେଇ,
ସେହି କୋଳାହଳ ହୁଏ ନାହିଁ କଳ,
ପୁଣ୍ୟାନ୍ତି କୁଣ୍ଡ ହୋଇ ସୁଞ୍ଜ ପୁଣ୍ଡ,
କେବେବେ ମଜୋହାର ଦିଶୁଆର କୁଣ୍ଡ,
ନବ-କିଳେମୁଁ ଶୋଭର ଅଳୟ,
ଦରଶନେ ରମେ ଅଶାନ୍ତ ହୃଦୟ,
ବିଷନ୍ତ-ମାଧ୍ୟମ ନିତ୍ୟ କହିଁ ମଳେ,
ଜାଏ କିକୁ ବଧୁ ମଧ୍ୟ ଗରନେ,
ଶ୍ରୀବନ୍ଦ ପରଶି ସେ ସ୍ଵର ଲବହର
ମନ୍ଦର ମନ୍ଦରେ ଲସାଏ ଅନ୍ତର,
ନର୍ଦିତର-ପଶ୍ଚ-ମଧ୍ୟ-କଳ-ଗୀତ
ଜୀବନାଏ ତୋର ଶ୍ରଦ୍ଧରେ ପ୍ରିୟ,
ବନେ ବିକସିତ ହୋଇ ସୁରକୁଳ,
ଦିନର ଶୁଭାସ କରନ୍ତୁ ଅକୁଳ,
କନ୍ଦମା ଅଶତ ତୋ ପ୍ରକୃତି ହୋଇ,
କବ ଉତ୍ତରକର ତର ମନାଲେହା,
ସେ ଶୋଭ-ଦେଖ ଦ୍ରେଷ୍ଟି ତେ ଦର୍ଶନ
ନାହିଁ ଦୁଃଖେ ଦଳ କରୁବ ମୋହର,
ଦୁଃଖଶି ବଳ, ଦଳଅଛି ଜୀବ,
ଚତୁର୍ବିଦ୍ଧିରୁ ମୁଁ ଏହି ସ୍ଵାନମାଳ,
ସକଳ ସୁଖରୁ ହେଇଶ ବହତ,
ମଣୁଷ ମୁଁ ମୁଁ ଅହତକୁ ହୁତ,
ମରଣ ଅବାଚି ଦୁଃଖ ସନ୍ଧାପ,
ଦହାଇ ଲକ୍ଷ୍ୟମନ ତୋର ମନ ୨୫-
ନାହିଁ ତହିଁ ଯେଣୁ ଦିବକର ପାରିଥ,
ଅଭୁଷନ ସଦା ଅଶୋଷ ଦୁର୍ବିତ

ମର୍ରେୟ ସ୍ଵର୍ଗାମ ତୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର,
ଖଣ୍ଡ ରୁ ଉତ୍ତରକ ଶିଶୁ ଗୋରବର,
ତୋ ଦୃଶ୍ୱର ନାମ ଖ୍ୟାତ ରତ୍ନରୁ,
ମୁଦ୍ରଣ ଦୁଦୟମେ ନବ ଆଶା ଅର୍ଦ୍ଦ,
ପୁରୁ ଲିଙ୍ଗରାଜ କପିଳ-ଓପଶିଖ
ଗେପାଢ଼ିଣୀ ମନ କମଳ ଭୁବନ;
ଅନୁରେ ବୃଦ୍ଧ ଦେନାଶ ଗନ୍ଧରେ,
ନିବସନ୍ତ କଷେ ଅନନ୍ତ ମନେ,
ବହୁ ଜଳାଶୀର୍ଣ୍ଣ କାଶୀ ଦରଶନେ
ଭୃତୀଲେ ମହେଶ ପ୍ରତ୍ୟାମନ ନନ୍ଦନେ,
“ତେଗୋବିଦୁକର ହେଲା କାଶୀଧାମ,
ଲୋପ ହେଲା ନମେ ଧର୍ମ କର୍ମ ନାମ,
ନାମେ ଅଶ୍ଵାନ ନାମ୍ରିକ ମଣିଲ,
ଦୂଆ ଜୀବ ଦର୍ଶନ ହେଲେ ଶିପୁକଳ;
ପ୍ରଭୁ ଦୁରିତାର ହେଲା ଅନୁଦିତ,
ଅରୁ କେଇଁ ଶ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଧମ୍ବଦ,
ଅରୁଧି ତୟ କହ ଉପିବର,”
ଦ୍ଵାନ ହେବ କାଶୀ-ସବୁଶ ପୁନର
ଶୁଣିଗ ଭୁବିଲେ ଭକ୍ତ ପ୍ରବର
“ଦୁରିତା ବିଶକେ ମୁକୁଳ ସାଗର,
ନଳ ନାମ୍ର ଜିର ତା ଶାର ଶୋଭନ
ତା ଉତ୍ସବେ ଖ୍ୟାତ ଏକାନ୍ତକାଳ,
ପ୍ରଭୁ ରମାଜାଥ ଗୁରୁ ଜଗତର
କାମୁଦିବ ନାମ ଅଟେ ଯାହାକର,
ଅନ୍ତର ଦେବକ ଦଙ୍ଗେ ତୋଷମନେ
ବାପ, କରିଛନ୍ତି ସେ ବଳନ ବନେ,
ଏକମୟହୀ ହେ ମହାମଦେଶ୍ୱର,
ପାତାପତକୁ ସେ ପ୍ରାନ ଅଗ୍ରାତର,
ଦେଖୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଅହେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆର,
ନଜାନ୍ତ ତାହା ଅହେ ରମାଶାର୍ଦ,
ସେ ଉତ୍ସବେ କୁପାରେ କେବଳ,
ନଣୀ ମୋରେ ଏକା ହେ ହୁନ ସକଳ,
ଅଛି ଯେବେ ଦେଇ କାଶୀ କୃତ୍ତିବାପ
ବିପିନେ ପାଇ କର ରେତେ ତା’
ତାରଦାଙ୍କ ମୁଁଝୁଁ ଶୁଣିଏ ଉଭର,
ତାର ପାଲପାଳ ସଜ୍ଜାତେ ଶକ୍ର
ଅନ୍ତର ଶ୍ରଦ୍ଧାରୁଦେବକ ତରଶେ
ପଣ୍ଡମି ସବିଲେ ପୁଲକିତ ମନେ,

ତେ ନିଜମୂଳ ବୟସ ସନାତନ,
ବିଷ୍ଣୁଗତର ରୁ ଅଦିକାରଣ,
ନିଳାମୟ ପଦ୍ମନାଭ ସୁଲେଚନ
କୃପାବନ୍ଧ ନେବେ କର ରୁ ଲେକନ,
ତେ ଏହାଶୟେ ଅଗତ ମୁହି
ବାର୍ଷି ଅନୁମତ କର ଦୟାକର,
ଦୁଇ ଅର୍ପଥନେ ରୁଷ୍ମ ନାଶୀଯ,
ଦେଖିଲେନେ ହେଉ ବସିଲେ ଏବନ,
“ମନ୍ୟ ଦର ଯେବେ ନ ଫେରିବ କାରୀ
ମନୀ ନେବେ ଏହୁ ଏହାପ୍ରକାଶୀ,
ମନ୍ୟା ସଙ୍ଗତେ ଦେବେ କରିବାସ”,
ତୁମିଲେନେ ଦର ତେଜ ଦାର୍ଢାଶୀ,
ମୋ ନେବେନିଯୁଣା ପୁଣ୍ୟତୋଯ୍ଯ କଳା
ତରେ ରଜତ ଧଳ ଉଭଜା;
ଯାହାର ମରଣ ପରେ ସର୍ବତ୍ର
କରିବ ଶାରୀ ଲଭନେ ମୁକୁତ,
ପଦିତ ଅବଳୀ ଯାଇ ଅଗମନେ,
ଯାହାର ମହିମା ବିଶୁଦ୍ଧ ଭୟନେ,
ବନ୍ଧୁଅଛି ତହୁଁ ପ୍ରେମେ ସୁଲକିତ,
ନାରେ ଦାର ମରିକଣ୍ଠିକୁ ଶାନିତ,
ଯାହା ବାହିନେର ଅଛି ଉକ୍ତମତେ
ନାଥପାର୍ବି, ତାହା ଶୁଦ୍ଧି କେମନ୍ତେ ।
ତହୁଁ ଜାନାର୍ଥ ହୋଇବାରୁ କାରୀ,
ତେ ପାଇଁ ଦିନ ଏଥ ଅଛି ଆପି
ଶୁକଗାରୀ ବାଣୀ ଶୁଣି ବାଧ୍ୟ,
ମନ ମନ ଦସି କଲେ ଏ ଜଭିତ,
ଅଗ୍ରିଂକାରେ ମୋର ରବରୁ ନିଃପତି
ତହୁଁ ଯାଉଛନ୍ତି ଜାହାର ଦୂର୍ଦୟ,
ସମ୍ମରଣ ଆଶାର ମୁକୁ ଅଛାଦିତ,
ମରିକଣ୍ଠିକା ହେ ଦେଖ ବିଶିଦ୍ଧ,
ତହୁଁ ଶୁଦ୍ଧାର୍ଥ ଅଛି ଏ କାନନେ
କର ଅକଷ୍ମାନ ଏଥ ତୋଷମନେ ।
ଶପଥ କଲେକ ଏହା ଶୁଣି ଦର
ବାସକଲେ ତେହି ବନେ ଦିଗ୍ବୟର,
ଏକମୟ ଦର୍ଶିଣେ ପାଶର ଆବାମେ;
ମହାରିତୁମ୍ଭ ଭୟମା ଦିକାଶ
ମୁକୁନଦର ଯାଇ ମାତ୍ରିକ ସକାଶ
ମୟୁର ମହାମାଳ ପରକାଶ,

ତୁର୍କିଭ୍ରାଗ ମାଣିକ୍ୟାର କି ସୁନ୍ଦର,
ଖୁବି ହେଲୁ ନାମ ବିଭୁବନେଶ୍ଵର ।
ଦୁରକ ବଦନ୍ ଏକାନ୍ତିକରତ
ଶୁଣି ବିରୟୁତା ହେଲେ ତୋଷମତ ।
ତେଜି କାଶୀଧାମ ସେ ଦିନୁ ଦୂରତେ
ମିଳିଲେ ଶବ୍ଦ ପରକ ସହତେ,
ବନାନ୍ତରେ ଦିନେ କୁମ୍ଭ ରହିଲେ
ଭୟ ଭୟ ଦେଖା ଦେଖିଲେ ନୟମେ
ସମୀଏତୁ ଦ୍ରୁତୁ ଗାନ୍ଧ ଅରଣ୍ୟ
ବାହାରଲେ ବିଷାଷପ ତତ୍ପର,
ନିବାନ୍ତୁ ତହୁଁ ଗୋପଦ୍ରତ୍ତ ସାର୍
ଗାହାସୀର ଦେଲା ଲିଙ୍ଗକୁ ମୁହାଇ ।
ଗୋପାତ୍ମଣୀ କେବେ ଗାନ୍ଧି ଅଭାବ
ମିଳିଲେ ପାତଶ ପତ ପାଶେ ଯାଇ,
ପେବିଲେ ସେ ଦିନୁ ସେ ସୀରେ ମହେଶେ ।
ଭ୍ରମନ୍ତେ ଗର୍ଭନେ ପେହ ଦିବ୍ୟ ଦେବତା,
କାର୍ତ୍ତିକାବ ବେଳ ଦେଖି ରୂପର
ଦେଖି ଦେଖା ରୂପ ଅତି ମନୋଦୂର
କାମନା କରନ୍ତେ ଜାଣି ମାହେଶ୍ୱର,
ଦୋଧେ ଅର୍ଥର ଗଲେ ଅସର,
ଶବ୍ଦବର୍କୁ ଦୁଦେ କଲେକ ସ୍ତୁର,
ଗୋପବେଶେ ସର ମିଳିଲେ ତତ୍ପର,
ଅଦେଶିଲେ ‘ପତ ନାଶ ସେ ପାମରେ,
ଶୁଣି ଗୌତ୍ମ ପୁଷ୍ପ ପାଇ ଗଲେ ଖରେ,
ମେହିକା ମୁକୁତ କଲେକ ଧାର୍ଣ୍ଣ,
ଦେଖି ଦେବିତାକର ବୁଦ୍ଧିଭଲ ମନ,
ଭୈଲେ ମଧୁରେ ଘରକରୁ ମନନେ
କର ଦୁଷ୍ଟି ପାତ୍ର କିରୁଣାନୟନେ,
ଆନିଜନ ଦାନେ ତୋପ ଦିକନେ,
ଦୁଇପରି ଦେଖିଲେ ଦେଖିମଦା ଏ ଦଗନେ,
ଅନ୍ତର ରାତରି ଯେବେ ମୋନେ ଦେବନ,
ମହାନନ୍ଦ ଯିବ ଏହିମାନ୍ ପେନ,
ମନ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇବ ତୁମ୍ଭ,
ଶୁଣି ଏହା ଗାନ୍ଧ ଦେବ ପାରବ,
ମୋଲିଲେ ଗଣ୍ଡାକ ନିର୍ମଳୋପେ
ତହୁଁ ପୁରୁଷୀ ପାବଜୀଷ୍ଵରେ,
ଶୁଦ୍ଧିଲେ ସେ ଦେବ ଅସ୍ତ୍ରେ ଧାତାଳ,
ରତ୍ନିଲେ ସୁଦଶ ଭବେ କାଳେ ।

ତେଲୁ ତଢ଼ୁ ପୃଷ୍ଠକଳମଗୁରୁ
ଉନ୍ମୟ ସର ଜାର “ଦେଖା ପାଦହରୁ” ।
ଉଛଳ ମରଳ ମରାଧିଶ ପଣ,
ଶୁଣୁ ମରାରେ ତିବଦିନ ଥେ ।
ଉଛଳ-ଗୌରବ-କେତେ ଶୁଣୁ
ଖାରେନ୍ଦ୍ର ଯମାତ ଲକିବେନ୍ଦ୍ର ଶୁଣୁ
ଦିମଳ-ଜୀବତ-କୁମୁଦଭାଗେ
ଦିମଣ୍ଡଳ ସୁର ଦିଗନାଗାରଣ,
ଜୀବନ-ସଗାର୍ମ କର୍ମ-ଅଦି କର୍ବ
ରଖିଲେ ଅଶ୍ଵପୁ-କାରି ଧରତଳେ,
ଲାଜ ପିନା ସଦେ କାଳର ଗର୍ବର,
ନାଚର କିନ୍ତୁ ସେ ଯାଏ-ସର୍ବରେ ।
କାଳ-ଅବେ ରତ୍ନ ଅମ୍ବ ଲାବନ,
ଉଚିହାସ ଏଥ ସାରୀ ପୁରୁତନ ।
ଥିଲେ ସେ ସର୍କଳସୁରାଙ୍ଗ-ନିର୍ମୟ ।
ତେଣୁ ଏ ସଂଘରେ ଆଜି ମୁଣ୍ଡକୁଣ୍ଡ ।
ବଦ୍ଧଶନେମ, ବ୍ୟୟେ ଦେଇଲ ତୋଳାଇ,
ରଖିଗଲେ ଯଶ ପରକାଳ ଗାର୍ବ ।
ଅଭ୍ୟନ୍ତ ବାସ ପାଶର ଠଠକ
ତୋ ପବନ ନାମ କଣ୍ଠେ ଧାରଣ !
କର୍ବ ଧରମ ଦରିବା ସକାଶେ,
୩ ଜ୍ଞାନିମନ୍ଦର ପ୍ରାପିତେଳକ ପାଶେ,
୧୯୬ ହେଲା ଆଜି ମୋହର ଜାବନ
କଲୁନା-ଲଧୁରନ ଲଭି ତୋ ଦର୍ଶନ,
ନୟ ଦିମ୍ବର କଟୁଣାଶାର
କପେଳାପ-ତିରି-ନିବାର ଶକର,
ଜୟ ତନ୍ତ୍ରବ୍ରତ ପ୍ରତି ତିଲେବନ,
ନଦୀର ଦେହବଣ୍ଡନ୍ତୁଦ୍ଵାରାତନ,
ଲୟ ବିକ ପିନ୍ଦୁ-ଶକାର ଶେଖର,
ସବଜ୍ଜ ଧୂଳିଖାଟୀ ଆପତାଯବର,
ପ୍ରକଳ୍ପଭାବ-ପରବ-ଗନ୍ତନ,
ଶାତକିଷ୍ଣ, ଛୁଗାଷ ବୃତ୍ତାସନ,
ତୋ କୃପାବ୍ରଦ୍ଵାରେ-ପାରତକନନ,
ଯାଏନ୍ତି ବିରଷେ ଦିବସ ରଜନ,
କାହିଁ ସେ ମନ୍ତ୍ର ଅଶ୍ଵର ଭଣ୍ଟାର ?
କାହିଁ ସେ ମନ୍ତ୍ର ବାନିଲେ ପାର,
ରେମ୍ବଲେ ଚନ୍ଦ୍ରାର୍କ-ଗତ ଶରତର,

କକକ-କକକ-ଦାମ ସୁରାହିତ
ଅଛେ ଦୂର କଳେ ତୋ ବଷଣାରୁଚ,
ଧନୁଦୁଲେ ହେବି ଧରିବାରୁ ଧର,
ନଥା ଅକଳ-ମରଣ ପାଲା,
କାହିଁ କେହି ଯାନ ନ ରହିଲେ ଦାନେ,
ଦିମ୍ବଦ୍ଵୟାର ଯେହିଁ କେବ ଗାନେ,
ଅପାଥ ସାଧନ କଳେ ଦିପରଣ,
ସେ ଜାତର ଅଜି କି ଅଧ୍ୟତେନ ।
ଦେବ ବେଦବ୍ୟାସ-ଦୃଦୟ ସର୍ପୀ
ସେ ଜୀନ ସର୍ବତ ଭୁତୀଲ ବକ୍ଷି
କୁରି ନନ୍ଦପ ପ୍ରଭକର ପ୍ରଭ
ନନ୍ଦ, ନବ ଭାବ ଧ୍ୟାନ ସମୁଦ୍ର
ସାନକର ଯାର ଦିବ୍ୟ-ମକରନ
କୃତାର୍ଥ କୁତଳ ଲଭ ପ୍ରେମାନନ୍ଦ,
ସେହି ଅର୍ଯ୍ୟକାର ଦରଶମ କଥା
ଚିନ୍ତନେ ଜନମେ ହୃଦୟ ନାମା ବ୍ୟାସ !
ସମ୍ମାନକର୍ତ୍ତା ବସନ୍ତର ଗୋକେ ଶନ୍ତା
ଦେଖ ରଜରପେ ସମ୍ମକ୍ଷଦେଖନା ।
ମାତା ଦୁଃଖ ଦୁଃଖୀ ଥିଲେ ଯେଉଁକର
ଅଭାବ ଗର୍ବରେ ସେ ଅଜ ମନେ,
ପ୍ରବୃତ୍ତ ନିୟମ-ଦ୍ଵାରା ବିନାଶ,
ସେ ଅଭ୍ୟାସୁ ସାକ୍ଷ ଦିଏ ଦିଦିଦ୍ୱାସ
ତେବେ କମ୍ବା କହ ହୁଏ ନିଯାରି
ଜନମର ଭାଗ୍ୟ-ଚତି ନ ଫେରିବ ?
ମେମ ସାଜଅଛି ଥକଳ ଉଚ୍ଛିତ
ପ୍ରତିବର୍ଷ ପଠିବ ଶବ୍ଦର ମରୁନ,
ଏବେ କେତେବୁବା ତବରୁ ସତନ
ଲଗାଇଣ ନିଜ ନିଜ ପ୍ରାଣେମ,
ନିଜମ ଉନିଜ ଯାଇଁ ଦିଶ ବର,
ମନୋଧର୍ମ ଦୈତ୍ୟ ଲଭ ପାହାବର,
କର ସମୁଦ୍ର ମାତା ମୁଣ୍ଡବି,
ପାତ୍ର ଦୁଃଖନିଶା, ଦେଖିଁ ସୁଖ-ରତ୍ନ
ହେ ମନ୍ଦର କେତେକାହୁଁ ଏହିପର,
ବୁଜାଥିବ ମହାଶାର କେବି ଧର,
ପର୍ବତ ଭାବ ତୋ କୁର୍ବାର ମୁରକ
ଦରଶନ ଦ୍ୱାରା ଦେଖିବାରୁ
ଅଫକାହିଁ ଭୁବ ଅହୁଁ ଭାବର,
ଦେଖିବନା ଜଣ୍ମ କଲେବର,

ପ୍ରାଚୀନ-ସାହିତ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟାର
ଦେଉ ସଂଖ୍ୟାମୂଳିଗୁଣ ଗରମାର,
ସୁନ୍ଦର-ଭୟର-କାର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ତର ଯେତ,
ସ୍ଥାନେ ହୋଇନ ଗାନ୍ଧି ଶତିତ ଶକିତ,
ଉତ୍ତର ଶିଳ୍ପିଙ୍କ ଶିଳ୍ପ-ଶୈଷ-ସାମା,
ଅନ୍ତରୁ ଅପାର ତୋହର ମହିମା,
ତୋ ଦଶାନ ଅଙ୍ଗ ନିର୍ମଳେ ନୟନ
ଅସେ ଜୀବନର ମମତା-ବନ୍ଧନ,
ଜାଗର ଜୀବନର କଠାର ସାଧକା,
ଜାଗର ଜୀବନର ମଧ୍ୟ ଧାରଣା,
ଲକ୍ଷିତ-କଳିତ-ଚିତ ଅନୁଯମ
ତୋ ବିଷଟ-ଭୁତ କଢ଼ୁଛି ଧାରଣା, ୦
ଗନ୍ଧବ, କିନ୍ତୁ, ଗାୟତ୍ରୀ, ଶାଦିକ,
ନାରକମନ୍ଦିର, ସଜା, ନଭିକା, ନର୍ତ୍ତକ,
କାନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତି, ସ୍ଵର୍ଗ, ବୃଷ, ଲତା, .
ଭୃତୀ, ମହାର୍ତ୍ତି, ଅପରିଷ୍ଠ ଦେବତା,
ନର, ମାତା, ଧନ୍ୟ, ଅତ୍ୟ ଅଧିକର
ତିର୍ଯ୍ୟକ-ବିତ୍ତି ଶଶର ଦୋହର,
ଅନୁପର ସେ କାଳର ଶୁଣି, ମତ,
ପ୍ରାଣରେ ଖୋଦିତ ଅତ୍ୱର ଜଣି,
ଏକପାଶେ^୧ ମହାଭାରତ-ବିଭବ,
ବ୍ୟାପକ ଅଙ୍କନ ମହାତ୍ମ ପୁଣି,
ଶୋଭେ ବିପରୀତେ ତ୍ରୁଟି ଗମାଦ୍ୟ;
ଅତି-କବ-ମୁନି ଗାଲୁକି ରଚନ,
ବେଳ କବିକର ତିଥ କରୁଟିଲ,
ଦିଅର ଅୟିଶ ନବ-ଧର୍ମ-ବଳ,
ଅଳ୍ପିତେ ଉଦ୍‌ବ୍ରଦ୍ଧ ଦୃଦ୍ର ଅଶା ନବ,
ଶର୍ଣ୍ଣଳୀ-ଗମନେ ଲୁଣ୍ଠି ସରବ ।
କଢ଼ନନ ସମ୍ମାନେ ଶୋଭେ ତୋ ଦ୍ୱାରର
ସମ୍ପ୍ରଦୟ, ଦୂର୍ଭାଗ୍ୟ ଜନ ହରେ,
ପୁଷ୍ପେ ଦେଖା ପଦବ୍ରାଗ୍ରେ ସଂଘେର
ଦଣ୍ଡରେ ଅଭିଶ୍ୟ ମହା ଭୟକର ।
ନାହିଁ ଜୟନ୍ତୀ ଭାଗ୍ୟ ଅତିକିଳା
ଖୋଲ ରଖିଥିଲା କାଳର ପଞ୍ଜିକା ।
ବେଳି ଉତ୍ସର୍ଗେ ରସାଳ କାନ୍ଦନ,
କବନ୍ତୁ ଷେଷର ମହିମା ବର୍ତ୍ତନ ।
ଜାର୍ଥେଶ୍ୱର ଅଛି ତୋ ଶୋଭା ଦର୍ଶନ,
କେବେ କେବେ ରାତ୍ରି ପତ୍ରାଶ୍ରମ ମନେ,

ଶିରଶିଥ ଶାଶେ ମନ୍ଦିର ତୋହର
ଜାତ୍ତିଥିଲେ ଦାପ କନନୀ ମୋହର,
ଉଜାପର ରହ ଯ ହା ଥିଲୁ ଦେଖି,
ଏ ମୁଦ୍ରାଲେଖନ ମନ୍ଦିର ଲେଖି,
ଅତୁଳିନ ଭବେ ସେ କାଳ ସୁଷମା
ଦେଖି ନ ଯାଇବ ଦିଅ ମୋତେ ପ୍ରାମ,
ଜଣା ହେବେ ନିଜେ କର୍ତ୍ତିଲୁ ଭାବର
କପର ବର୍ତ୍ତିବ ପ୍ରାମ ମନ୍ଦିମତ,
ବନ୍ଦୁର ଦୂରରୁ ଅସି ଯାଏଗଣ,
ପୂଜ୍ୟ ସନନ୍ଦେ ତୋ ପୁତ୍ର ରତ୍ନ,
ଜୀବି ପାପାକଳୀ ବିନ୍ଦୁଗା ସଙ୍ଗେ
ତୋର ଯଶୋଗୀତ-ଗାନେ ରତ ରଙ୍ଗେ,
ନନ୍ଦା ଉପହାର ଦେଇ ସପତନେ,
ନିବେଦନ୍ତ ସତ୍ତବ ତୋ ପୁତ୍ର ଦର୍ଶନେ,
ଧୂରୂପ ଉତ୍ତରା, ବିନ୍ଦୁ-ଶିର, ଗମ୍ଭୀର
ସମ୍ପଦ ଲଭନ୍ତୁ ତୋର ଅନୁକମ୍ପା,
ଦିବିଧ କୁମୁଦମ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତୋ ଅନ୍ୟ,
ଦରଶନେ ଲଭିଷ ଦର୍ଶକ ଦୁର୍ଦୟ,
ଦେବକ-ମନ୍ଦିର-ଧନି, ପ୍ରାଣବ-ଜର୍ଜନ
ପୁତ୍ର ଭବରସେ ଦୁର୍ବଳ ଏ ଶ୍ରବଣ
ମହିମ୍ବ ପ୍ରୋତ୍ସ କେ କରଇ ପଠନ,
ଶବେ ମୁଦ୍ରାତ ଏକାମ୍ର କାନ୍ଦନ,
ଏକାମ୍ରଚନ୍ଦ୍ରକା, ଏକାମ୍ରପୁରୀଶ,
ପଢ଼େ ଶବେ ଶବେ ଦେବ କର ଧାନ
କେ କାହିଁ କହୁର ଯୋଦ୍ଧ ବେଳ କର,
ହୁବ ହୁବ ମୋର ଦୁର୍ଗତି ହେ ହର,
କେ ପୁଷ୍ପ ଛପକେ ଦୁର୍ବୁ-ଚମ୍ପା-ହାର
ପଦବ-ଦୁରତ୍ତି ଦେଖି ଉପହାର,
କମ୍ପୁ ବାଜ ଗଣର୍ଜ ଶୁଣ୍ଡ, ଶୟୁ, ରବ
ପା ଶ୍ରବଣେ କିନ୍ତୁ ଦେଖେ ରକ୍ଷି ନବ,
ବାଜର ଭାନ୍ଦୁ ଦେଖିମ, ନିଷ୍ପଦନ,
ବ ବ ବତ୍ତ ବ ବ ବନ୍ଦ ଦେଖିବ ପାନ,
ଶୃଙ୍ଗାର ଦେଖ କେ କାନ୍ଦନ ରଜେନୋ,
ସୁତ ନବନୀତେ କରେ କେ ମନ୍ଦିର
ମହାଧୀନ ପରେ ଦୁର୍ବ ଦେଖି ନାହିଁ,
ଜେଳ ବହଳରେ ନ ଦେଖିଲ କାହିଁ,
କେବେ ଦୁର୍ବ କେବେ ଦୁର୍ବାୟ ଅନ୍ତମ
ଦୁର୍ବର କର୍ଷମକ ହୁନ୍ଦୁବାଜି ଯମ

.କାନା କରିବୁକେ ଯାପନ୍ତି ଯାମେଳା,
ବାଲ ଦୂର ସଙ୍ଗ ଯୁବକ ବାମେଳା,
ହର ବୋଲ, ହୃଦୟଲୀ ଶବଦରେ
ଅଚଢ଼ା ପଡ଼ଇ ଶ୍ରୀବଣ ଜୁହରେ,
ଏହିରୁଦ୍ଧର କେତେ ଦେଖିଛି ନମ୍ବର
ମୁହଁ ଘନ-ଆଜ ଜନମା ଗହଣେ,
ସମୋଧ ଯାହାକୁ ଶାନ୍ତି ଲଭେ ମନ,
ବହର ଦୁଦୟେ ପ୍ରେମ-ରୂପକଣ,
ମନାକିମା ଥାର ଯା ନାମେ ବହର,
ଯା ଦୂରଶେ ଶୋକ ଲୁଦବ ହୃଥର,
ଯେ ଦିବ୍ୟ ରତ୍ନ ହୋଇ କୃତ୍ୟାମନ,
କରିଥିଲ ସ୍ଵର୍ଗେ, ଏ ଦାସେ ପ୍ରଦାନ,
ସେ ରହୁ ଗୋଟିକ ଅମ୍ବଲ୍ ଅତୁଳ,
ନାହିଁ ଏ ହୃଦୟରେ ତାର ସମ୍ଭାଲ,

ତାହାର ଅଶ୍ୱେ କଟାଇଲ କାଳ,
ଭ୍ରମ୍ୟକର୍ତ୍ତନ ତାକୁ ଦରିଦ୍ରନା କାଳ,
ତାହାପାଇଁ ହୁଏ ଦିନ ନ ସରଇ,
ଚନ୍ଦ୍ର-ଶର-ପ୍ରୋତ୍ତବେ ନିରତେ ଆସଇ,
ନ ଫୁଲରୁ ସୁଖ-କୁଷମ-ମଞ୍ଜନ
ଅକଳ ଶିଶିରେ ମଲା ସେତ ହର,
ଦସର ଜନମା ପେନ୍‌ଦିନ-ରତନ,
ଦସରଣ ତାକ ସେହର କନନ,
ମରିଦରପଣୀ ସମ ଏ ଜାବନ
ନେବାଶ୍ୟ ସନ୍ତୁଷ୍ଟେ ଲୁଦବ କଷଣ,
ଶର୍ମଜନ ମୁହଁ କେତେ କଷ୍ଟ ସହ,
ଦୁର୍ଗା ଅଦର ଜାବନ ଯାପର,
ନାହିଁ ମିହ ନାହିଁ ସହାୟ ସମ୍ବଳ,
କ କରିବ ଏମୋ ଅଦୁଷ୍ଟ ଫଳ;

କମଳ

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ୍ ମହାପାତ୍ର

୫

‘ତେ’ ଏହି ଶବ୍ଦଟିର ଅର୍ଥ କଣ, ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟ କଣ, ଏହି ଶବ୍ଦଟି ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏତେ ଅଢ଼ିବ ହୃଦ କାହିଁ କି ? ଅନେକ ଧର୍ମରେ ମନରେ ମୋର ଏହି ପ୍ରଶ୍ନାକୁ ବାରମାର ଉଦିତ ହୃଦ । କିନ୍ତୁ ପୁନଃକାର ଭବକର ଲାଭସ ମଧ୍ୟରେ ଶେଷ ମନୀଶା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନ ରହ ସଂଚଳ ଲେବ ପ୍ରାୟ ହୃଦ । ହୃଦ-ମାଧ୍ୟର ଏହି ଶବ୍ଦଟିକୁ ବ୍ୟବହାର କୁରିବାର ଦେଖ୍ୟାଏ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ଶୀଘ୍ରରକ ଅର୍ଥ କିମ୍ବା ଭାଗାର୍ଥ କେହି ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ, କିମ୍ବା କୁରିବାକୁ ତେଣୁ କବନ୍ତି ନାହିଁ । ‘ତେ’ ଏହି ଶବ୍ଦଟି ଉତ୍ତାରଣ କରି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ହିନ୍ଦୁ ଗୋଟିଏ ହୃଦ ଅନ୍ତରକ କରେ ଏବଂ ତେ ଏହି ଶବ୍ଦଟିର ଶକ୍ତି ଅତ୍ୟକ୍ରମ ବୋଲି ତାବାର ମନେ । ଏକ ମହିନ ଧାରଣା ରହଥାଏ । ତେବେ ମହିନ ଅର୍ଥ ନ ହିନ୍ଦିଲେ ସେଇର ମହିନ ଶକ୍ତି ଅନ୍ତରକ ହୃଦ କାହିଁ ଶବଦ ଅର୍ଥ ନ ହିନ୍ଦିଲେ ମଧ୍ୟ ଦେହରେ ଶଦ୍ଵରଶକ୍ତି ହୃଦୟମନ୍ଦର ନାହିଁ । ପରିନ୍ତ ‘ତେ’ ଶବ୍ଦଟି କେବଳ ଯେ ସେ ସାଧାରଣ ଶତ ତାହାମୁହଁରେ, ଏହାର ମହିନକ୍ରି ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଏଥୁପାଇଁ ହିନ୍ଦୁର ପଦ୍ମେନ ମହିନ

ଅରରେ, ଶେଷରେ ଓ ନଥ୍ୟରେ ଏହି ‘ତେ’ ଶବ୍ଦଟି ଉତ୍ତାରଣ ହୋଇଥାଏ ।

“ତେବେ ବର୍ଷମାନ ଆଲୋଚନା କରସାର । ‘ତେ’ ଶବ୍ଦ ଅ, ର, ମ ଏହି କନି ଅନ୍ତରର ସମବ୍ୟାପ୍ରେ ଗଠିବ । ଏ ବିଷୟ ଦରେ ଅଲୋଚନା କରସିବ ।

‘ତେ’ର ଶକ୍ତି ପ୍ରକାଶ ବାତକ କା ପ୍ରକାଶ ପ୍ରକାଶ ଅର୍ଥରେ ଏହା ହୃଦ ହୁଲ୍ୟ । ଏହାତ୍ମାର ପ୍ରକାଶକୁ ପ୍ରକାଶ କରସାରା । ଯେତର ଜଳ କହିଲେ କ ଏବଂ ଲ ଏହି ଦୁର୍ଗଟି ଅନ୍ତର ଯୋଗକର ଉତ୍ତାରଣ କଲେ ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ଉତ୍ତାରଣ ହୃଦ ଦୃଢ଼ାଶ ଜଳ ନାମକ ପଦାର୍ଥରୁ ପୁଣ୍ୟ, କିମ୍ବା ପକାଶ କରେ । ମାତ୍ର ଜଳ ଏହି ଶବ୍ଦଟି ପ୍ରକାଶ କଳ ବୁଝ ନହେ । ସେହିର ‘ତେ’କିମ୍ବଳ-‘ତେ’ଶବଦ ଦୃଢ଼ାଶ କୁଣ୍ଡାର ପୁଣ୍ୟ, ମନ୍ତ୍ର ତେ ଏହି ଶବ୍ଦଟି ନିଳେ ପ୍ରକାଶ ନହେ । ଏହାର ନାମ ପ୍ରଜାକ ବା ପ୍ରମେ ଅର୍ଥାର ହୁଲ୍ୟ । ହୁଲ୍ୟର ସୁମେ ଯୋଗର ଦୂର୍ଗ-ପରମଦୂର୍ଗ (symbol) ମାତ୍ର ହୁବୁ ଦୂର୍ଗା ନହେ ।

ଷେଷପର ଓ ଶକ୍ତ ଦ୍ରୁତ ପରିବୃତ୍ତକ ମାନ ସ୍ଵର୍ଗ ପ୍ରତି
ନାହିଁ । ଷେଷର ଜଳଶବ୍ଦାର ପ୍ରତିତ ଜଳ-
ବ୍ୟୁତ୍ତ ଶୁଣାଏ, ମାତ୍ର ଜଳଶବ୍ଦ ଦାର ଯେଉଁ ବସ୍ତ
କର୍ତ୍ତାବାଦ ନାହିଁ ତିବା ତିପାଶ କିବରତ ହୁଏ
ନାହିଁ, ସେହିପର କେବଳ ଓ ଶବ୍ଦାର ପ୍ରତିବୃତ୍ତ ଲାଭକର
ହୁଏ ନାହିଁ । କେବଳ ଜଳଶବ୍ଦର ସହିତ ଜଳର ଲକ୍ଷଣ
ସମାନ ବୋଲି ଜଳ ଶକ୍ତ ଜଳବ୍ୟୁତ୍ ସମାନ ବୋଲ
ପାଇପାରେ । ସେହିପର ଓ କାର ଦ୍ରୁତ ଲକ୍ଷଣ ସହିତ
ସମାନ ବୋଲି ଓ କାରକୁ ଅମ୍ବୋମାନେ ଦ୍ରୁତ ପ୍ରକଳ,
ପ୍ରତ୍ୟେ, ଶୁଣ୍ୟ କା ସମାନ ବୋଲି କହିଥାରୁ । ପ୍ରତ୍ୟେ ଅର୍ଥ
ଶୁଣ୍ୟ; ଯେପର ବୃତ୍ତପରେ, ଦେବପୂଜନ, କନ୍ଧର୍ପୁତ୍ରମ
ଇତ୍ୟାଦି ଉଚ୍ଚାଦ । ଯେହିଠାରେ ଶୁଣ ବା ବୁଝଇ ତୁଳନା
କର୍ତ୍ତାବାଦ ସେହିଠାରେହିସ୍ତରିତ ଶକ ବ୍ୟବହାର କର୍ତ୍ତାବାଦ ।
ପ୍ରତିମା ମଧ୍ୟ ସେହିପର ସତତ କୁହାଯାଇଥାଏ । ଦୂରଟି
ପଦାର୍ଥ ନ-ଦକ୍ଷତା କୌଣସି ତୁଳନା କର୍ତ୍ତାବାଦ ନାହିଁ । ପୁଣି
ଦୂରଟି ପଦାର୍ଥ ରଖ ନ ହେଲେ ତୁଳନା ନରିତ୍ତାବାଦ ନାହିଁ ।
ତେବେ ଦୂରଟି କିମ ପଦାର୍ଥ ଶୁଣ ଏକ ପ୍ରକାର ଥିଲେ
ଅମ୍ବୋମାନ ତୁଳନା କରିଆନ୍ତ, ନଗେତୁ ସମାନେ
ତୁଳନାୟ ହୁଅନ୍ତି କାହିଁ । ଅତିଏବ ଅମ୍ବୋମାନେ
ସେହିକେବେଳେ କହିଲୁ ଓ କାର ଦ୍ରୁତ ଶୁଣ୍ୟ ବା ସ୍ତରିତ,
ସେହିକେବେଳେ ଅବଶୀ ଦ୍ରୁତ ଶୁଣ ସହିତରେ ଓ ଶକର
ଶୁଣ ସମାନ ଥିବା ଦରକାର । ଏହି ଶୁଣ କୁରମ୍ବତ ସମାନ
ଅଛି କି ନାହିଁ ଟିକିଏ ପରେ ଅଲୋଚନା କରିଯିବ । କର୍ତ୍ତାମାନ
ଓ କାର ଶକ୍ତି ଏବେଦୂର କାହିଁକି ଦେଖାଯାଇ । ଓ କାର
ଲକ୍ଷଣଦ୍ଵାରା ଦ୍ରୁତ ଲକ୍ଷଣ ସ୍ତରିତ ହୁଏ । ଏଥିପର ଓ କାର
ଦାର ପ୍ରତ୍ୟାମାନର ବିଧ ହୋଇଥାଏ । ଓ କାର ଏହି
ଦୂରଟି ସମସ୍ତରୁକ ବୋଲି ପୁଣି କୁହାଯାଇଥାଏ ଅର୍ଥାତ୍
ଏହା ଆକାର, ଭକ୍ତାବାଦ ଏବଂ ମକାର ଏହି ଦିନର
ପାଇବାରେ ଉପକାର ।

— ଏହି ତଳ ଅଶ୍ରୁ ବର୍ଣ୍ଣନାକ ଆଲୋଚନା କରିଯାଇଛି । ଅକାର ସ୍ଵରବର୍ଣ୍ଣ ଆଦ୍ୟାଷ୍ଟର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅଦ୍ୟାଷ୍ଟର ଏହର କି ମୂଳତା ଅଛି ଯଦ୍ବୀପ ଓ ଶବ୍ଦର ନିର୍ଣ୍ଣାଗରେ ଦେଖି ଅଦ୍ୟାଷ୍ଟର ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିବାର କରିଲୁ ତାହାର ଜୀବିତ ଏହି । ସ୍ଵରବର୍ଣ୍ଣ କାହାରୁ କହିଲୁ ? ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ମୁଁ ଉଚାରିତ ହୁଏ ଯେ ସ୍ଵରବର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ର ଅର୍ଥାତ୍ ଜ୍ୟୋତିତିକ (୨୦ ଜ୍ୟୋତିତି) କି ପକାଶ । ଅତେବନ ସ୍ଵର ମୁଁ ଦ୍ୱାରାକାର । ସ୍ଵର କାହାରିଦ୍ବାରା ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହି ଦ୍ୱାରାକାର ଏହି ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାଶିତ

ଯାଇପାରେ । ସୁତ୍ରାଂ ସେମାନେ ତେଜିଥ ରୁ ପରି ଅବିକ୍ଷିନ୍ଦା ।

“ଅ” ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଆସୁମାନକର ମଧ୍ୟକରବା
ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଉତ୍ସବାୟୁ ବିଶ୍ଵର୍ଗୀରୁ ଅଥୟେ ଏବଂ
କ୍ଷମନ୍ଦୟରେ ‘ଜ’ ଉଚ୍ଚାରଣବେଳକୁ ଆସୁମାନକର ଅନୁଭବ
ସମସ୍ତବ୍ୟ ମୁଖେବର ବାହାରକୁ ନ ପାଇ କେବଳ
ପରିପରା ଦେହସାଧ । ‘ଅ’ ଉଚ୍ଚାରଣ ସମସ୍ତବ୍ୟ ସମସ୍ତବ୍ୟ
ବିଶ୍ଵର୍ଗୀଶ୍ଵର ଗୁଣ ଅସୁଅଳ୍ପ, ଅର୍ଥାତ୍ ସେବତବେଳେ
ଆମେମାନେ ବହୁର୍ଗତରେ ବାପ କପୁରୁଷ । ମାତ୍ର ଯେତେ
ଦେଖିଲେ ‘ଉ’ ଉଚ୍ଚାରଣ କିମ୍ବା, ସେବତବେଳେ ଅନୁଭବ ବାସୁ
ବାହାରକୁ ନ ବାହାରି କିମ୍ବା ବାହାର ଏବଂ କ୍ଷମନ୍ଦୟରେ
ରଫଳ । ଅର୍ଥାତ୍ ମୃଷ୍ଟଭାବରେ ପୁରୀକାଳ ଗଲେ ଏହିପା
ତ୍ରୁଟି ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ମନ ଯେବେଳେ ବହୁର୍ଗତରୁ
ଅର୍ଥାତ୍ ଗତାବଳୀ ବରି କଲ; ମାତ୍ର ସେବତବେଳି
ସମ୍ପର୍କ ବହୁର୍ଗତର ମଧ୍ୟ, ମୋହ ପ୍ରକୃତ ଧ୍ୟାନୀତିରେ ସେ
ପରିଚ୍ୟାପ କରିପାର ନାହିଁ । ଏହାର ଅଭସାରେ
ଯେତେବେଳେ ଧାଧକ ଭାବପ୍ରିଯ, ସେବତବେଳେ ତାହାର
ମନ କ୍ଷମନ୍ଦୟର ଅନୁଭବକୁ ଯାଇଥିବା ଯେବୁ ଯେ
ଅ—ଅ—ଅ ଅନୁଭବକୁ ଭବରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଁ କରୁଁ
ଅ—ଭ—ଭ—ଭ ଅଭସାରକୁ ଧ୍ୱନି ଯେବେଳେ ଏକାଙ୍ଗ
ଅନୁମିତି ହୋଇଯାଏ ସେବତବେଳ ଶୈଶବତରୁ ତାହାର
ମନ ବରି ଅନ୍ତର୍ଭେଦ ଆନ୍ତର୍ଭେଦ କର ତୋର ଅପେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଓ
ଏହି ଶବ୍ଦଟି ଶୁଣି ମୟିର ସବରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଁ କରୁଁ
ଶୈଶବରେ ପାଞ୍ଚ ବନ୍ଦ ହୋଇଥେ । ସେବତବେଳେ ‘ଉ’, ‘ନ’
ଦେଇ ଗୋଟିଏ ଶିଳ ଶୁଣାଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଖାଗଲ ଯେ
ଅ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଁ କରୁଁ ଉ ଉଚ୍ଚାରଣ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ
ଉ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଁ କରୁଁ ଶୈଶବର ମ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଯାଏ ।
ସାଧକ ଉ ଛୁଟି ଏହି ମ ଅଭସାରେ ଯେବେଳେକେ ପରିଷେଷ
ସେବତବେଳେ ତାହାର ସଧକର କ୍ଷମନ୍ଦୟ ଅଭସାର । କିନ୍ତୁ
ଅଭସାରେ ସେ ଅସ୍ତରେହି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ତ୍ରୁଟି ।

ପୁଣି ଏହ କମ୍ ର ଫେରନେ ଆମ୍ବାମାନେ ଗୋଟିଏ
ଚନ୍ଦ୍ରବନ ଉଚ୍ଚ ଦେଶ ଏହ ଜୀବଶିଳ୍ପ ଯେଲଦି କହି ।
ଏହା ଅଁ, ତା ଏକ ମ କାହାର ଚାରୁତ ଅବସ୍ଥା । ଅର୍ଥାତ୍
ତୁ କୁହା ଅବସ୍ଥା । ଏହ ଅଭିନାବ ଅଧ୍ୟା ସରମାନାବ ଯାଇ
ପ୍ରକରଣ ଦ୍ୱାରା, ଯେତେବେଳେ ଯାଇଁ ସାଧକର ମନ୍ତ୍ର ।
ଯେତେବେଳ ଦୈନ୍ୟ ସାଧକ ଏହ ବ୍ରଦ୍ଧିନୂତ୍ର ପ୍ରଷ୍ଟେ ତ ନ
ବୋଲିଛନ୍ତି ସେତେବେଳ ଦୈନ୍ୟ ବାଜନ ମନ୍ତ୍ର ନାହିଁ ।

ଏହି କୁରକୁ ଯେତି ପୃଷ୍ଠାବସ୍ଥା ଉପରେ କରି ଯାଏ ।
ଦେବଳ 'ଶ୍ରୀ' ଅର୍ପିତ ବନ୍ଦର୍ଦ୍ଧିତ କିଂବା ଦେବଳ ହି

ଅଥବା ଅନୁରୂପରେ ଏହା ଦଵରିଗତ, କେମା କେବଳ ମା
ବା ଅନୁରୂପର କିମ୍ବା କେବଳ ଠିକ୍ କିମ୍ ଅଥବା କେବଳ
ପରମାସାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତାର ପୃଷ୍ଠାଫୁଲକୁ କେନ୍ଦ୍ର ପଞ୍ଜୀୟ
ଉପରିଲୟା କରିଗାଯିବେ ନାହିଁ । ଏହା ଗୁରୁଥବ୍ୟାଙ୍କୁ ଦେଇ
ପୃଷ୍ଠାରେ କା ପରାବରତିକର ଅନୁଭବ ।

ଆଜି ଟିକିଥାଏ । ସାଧକ ଲାଗୁ କରି ଅବସ୍ଥାରେ ବହିର୍ଭବତକୁ
ଦେଖେ ଏହା ଅଳ୍ପକ । ସେତେବେଳେ ଅନୁର୍ଭବ ହେତୁ
ଚାହାର ମୁଣ୍ଡି ନ ଥାଏ । ମାତ୍ର ସେତେବେଳେ ସେ ନିତ୍ଯ-
ଭବୁତ ହୃଦୀ କିନ୍ତୁ ଦେଇ ନିତ୍ଯ ନ ହୋଇ ସେତେବେଳେ
ସେ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଚାହାର ଆସା
ଅର୍ଦ୍ଧକ କହିଲାଗତ । ଏବଂ ଅର୍ଦ୍ଧକ ଅନୁର୍ଭବରେ
ଚିରଗଣ କୁଥାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ସେତେବେଳେ ସାଧକର ତୁ—
ଅବସ୍ଥା । ସୁଧି ସେତେବେଳେ ସାଧକ ଘୋର ନିତ୍ଯଭ୍ରତ
ହୋଇ ମୁଣ୍ଡି ଭୋଗ କରୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ
ବହିର୍ଭବ କ୍ଳାନ ଚାହାର ଅବୌ ନ ଥାଏ । ସେତେବେଳେ
ଚାହାର ଚକ୍ର ପରବା ଉଠାଇ ଚାହାକୁ ବହିର୍ଭବର
କୌଣସି କଷ୍ଟ ଦେଖାଇଲେ ଚାହା ସେ କଦାପି ଦେଖି
ପରିଚ ନାହିଁ । କିମ୍ବା ସେତେବେଳେ ଚାହାର ନିକଟର
କଷି ମଧ୍ୟର ପରାତ କଲେ ମଧ୍ୟ ଚାହା ସେ ଶୁଣି ପାଇବ
ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ସେତେବେଳେ ବହିର୍ଭବର କୌଣସି
ବିଷ୍ଣୁ ଚାହାକୁ ଅଧାକରିପାରେ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ
ବାଧକ ସାଧକର ମ ଅବସ୍ଥାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ସେତେବେଳେ
ଅଞ୍ଚଳୀ ମୂଳ ବହିର୍ଭବ ବିଶ୍ୱରେ ଚାହାର ସମସ୍ତକୁ ଲୁହ !
ତତ୍ତ୍ଵବିଦ୍ୟାଟ ଏହି ଶେଷ ଅବସ୍ଥାକୁ ଅତିମନ କରି ବିଶ୍ୱାସ
ରହିଥାଏ । ଚାହାରୁ ଚାହା । ସେହିପ୍ରତ୍ୟେ—ଲାଗ୍ରେ ସ୍ଵପ୍ନ ଏବଂ
ମୁଣ୍ଡି । କିମ୍ବା ବହିର୍ଭବ ଅଧବା ହୁଲ; ଅନୁର୍ଭବ ଏବଂ
ବହିର୍ଭବ ଅର୍ଥାତ୍ ସୂଚନା ଦ୍ୱୟ, ଏବଂ କେବଳ ଅନୁର୍ଭବ
ଅର୍ଥାତ୍ କେବଳ କଳାଶଚାପ, ଏହି ମନ ଅବସ୍ଥାକୁ
ଅତିମନ କରି ସେ ବର୍ଣ୍ଣନା—ସେହି କ୍ରତୁ କା ତୁ । ଅତିମନ
ଦେଖାଇଲୁ ଓ ଶବ୍ଦର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଜଣା । ସାଧକ ଓ—
ବାଧକ ଏହିପର ଅର୍ଥ ମନେରୁଣି ଯଦି ସାଧବା ପଥରେ
ପ୍ରତ୍ୟେ ଅଗ୍ରପଥ ଦୃଢ଼ାନ୍ତ ଚାହାରେଲେ ଦ୍ୱାରା ଚାହର
ତତ୍ତ୍ଵ ବିଶୁଦ୍ଧ, ଅସ୍ତ୍ରସାର, ଅନନ୍ତ ସମସ୍ତ ଦିନ ଦିନ ଦିନକୁ

ଦୁଇର ବିଷୟ ଏହି ଯେ ଆମ୍ବାନେ ଓ ଏହି ଶକ୍ତି
କେବଳ ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତି ମାତ୍ର ଛବିକାହୁ ଓ ଶିକ୍ଷାରୀ
ଆମ୍ବାନଙ୍କର କୌଣସି ଉପରାକ ହୋଇ ଘରୁମାହୁଣ୍ଡି ।
ଏହି ଆମ୍ବାନେ ଓ ଉପରାକ କରିବା ସମସ୍ତରେ ମନ୍ତର

କହିଲୁଗତର ଶୋଭା ଘୋର୍ଯ୍ୟରୁ କ୍ଷମେ କ୍ଷମେ ଅନୁଜୀବର ଅଭିକୁ ଦେଇ ଯାଏ ଏହି ସେଠାରେ ଚାହାକୁ ଅସ୍ଵରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ସାରିଲା ପରେ ସେହି ଅସ୍ଵାକୁ ପଣି ପରମାସାରେ ପ୍ରିର କରି ରଖୁ ଚାହାକେଲେ ଅମୂଳନକର ମନରେ ଘୋଟିଏ ମହା ଅନନ୍ଦର ଢେଇ ଶେଳିଯିବ । ଅମ୍ବେମାନେ କେବଳ ୫୦ ଶବଦ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରୁଁ କରୁଁ ଯନ୍ତ୍ରେ ଆକନ୍ଦ ଉପରୁଗ କରୁଅଛୁଁ, ଯେଉଁମାନେ ସାଧକ ଦେମାନେ ନ ଜାଣି କେତେବୁଦ୍ଧ ପ୍ରକୃତ ଅନନ୍ଦ ଉପରୁଗ କରୁଥିବେ !

୫୦ ଶବଦର ପ୍ରକୃତ ଉଚାରଣ କରି ଶିଖିବାକୁ ହେଲେ ତ, ଇ, ମ ଏବଂ କନ୍ଦିନ୍ଦର ଅର୍ଥ ମନେରୁ ଉଚାରଣ ବିବାକୁ ହେବ, ଚାହା ନ ଦେଇଲେ ୫୦ ଏହି ଶବଦ ଠିକ ଉଚାରିତ ହୋଇଗାବିକ ନାହିଁ ।

୫୦ ଶବଦ ଏହାର ଅମକା ଅଛି ବୋଲି ଦ୍ଵାରା କନ୍ଦିନ୍ଦର ହେଲେ ଏହା ପରମତିରେ । ପ୍ରିଣ୍ଟିମ୍‌ପ୍ରିଣ୍ଟିମ୍ ପରେ ଏହା ଅଛି ଅନ୍ତରଦୟ ପୃଦାର୍ଥ । ହେବାର ତ କଥା । ଯେଉଁ ଫିନ୍ରିମ୍‌ପ୍ରିଣ୍ଟିମ୍‌ନର ମନ ପ୍ରାଣ ସବୁବେଳେ କହିଲୁଗତରେ ବୁଲୁଆଏ, ପଥିକ ଖୁଲୁ ସ୍କଲନତା, ଭେବଦିଲାପ ଅଭିକୁ ଯାହାର ମନ ଏ କିମର ଏହାକୁ ଅଦର କରିବ ? ସୀତାଦେବୀ ଥରେ ଅଛି ଅଦର କରି ଦ୍ଵାରାନକୁ ତାଙ୍କ ନିଜ କଷ୍ଟ ମାଳା ଦେଲୁାନ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଦ୍ଵାରାନ ସେହି ବହୁମୁଖ୍ୟ । ଅଭିରରେ ମୂଲ୍ୟ ଦୁଇନ ପାର ତାକୁ ଶିଖାର ପକାଇ ଦେଇଲେ । ଦ୍ଵାରାନ ସେହି ସୀତାଦେବୀଙ୍କ ଉପରୀର ପଦରେ ମାନାର ମୂଲ୍ୟ ଦୁଇନ ଶୁଣିଏଇ ନ ଥିଲ ଶେଷପର ଦୁଇମ୍ବାନ ଏହି ସମନ୍ବିତ ମୂଲ୍ୟ ଥିବା ଦୁଇନ କେବୁଦ୍ଧିବି ?

ଦୁଇ ମାନ୍ୟମନେ (ଚିତ୍ରପ୍ରତିତି) ଏହି ପରମତିରୁ ଏତେ ଦୁଇ ରକ୍ତିଥିଲେ ଚାହାର କାରଣ କଣା ? ଚାହାର କାରଣ ଅଛି ନୁହେଁ, ଚାହାର କାରଣ ଏହି ଯେ ସାଧାରଣ ମୁଣ୍ଡ ଦେଖିମାନେ ଯାହାର ମୂଲ୍ୟ ଦୁଇନ ନାହିଁ, ଦେମନଙ୍କ ଦିକ୍ଷିତରେ ଏହେ ମୂଲ୍ୟ ଜଣାଇବା ଉଚିତ ନାହେଁ । ଜଣାଇବା ହାର ଲାଜ ନାହିଁ । କରିଷ୍ଟ ମହାଦୀପ ଅଛି । ଖାତେମାନ ଶାନ୍ତି ଲେଖା କାଗଜଦାର ହଜାରାର ବିଗ୍ରହିଥିଅଛି । କାରଣ ସେ ଏହାର ମୂଲ୍ୟ କାଣେ ନାହିଁ । ଦେଖିମାନେ ହେବାର ମୂଲ୍ୟ ଦୁଇଥିଲେ ବୋଲି ଏହାକୁ ଏହି ଅଦରରେ ଦିଗ୍ବିନ୍ଦେଶ ରଖିଲେ । ଧେମାନେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଯାଦାକୁ ଚାହାକୁ ଦାନ କରୁ ନ ଥିଲେ । ଚାହାକୁ କାହାର ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶ କରୁ ନ ଥିଲେ । ମାନନ୍ଦପ୍ରକାର ଲକ୍ଷଣ ଏହି ।

ରଖେ ଯଥାକୁ ଭଲପାଶ, ଚାହାକୁ ଭୁଲୁସୁ ଯଗୋପନରେ ଭଲବାସା ବା ଦେଖିବ ଦେଖାଇ ଆଥ; ଅନ୍ୟ ଲୋକ ସଧିଶରେ ଦୁଇସୁ ଚାହାକୁ ଦେଖିବାକୁ ହେଲେ ଚାହାକୁ ନିର୍ଜନ ପରଦଶକୁ ଦେଇ ସଥ । ସେଠାରେ ଶିଶୁକୁ ସାଧ୍ୟରେ ଶୁଣିବାକା କୁହା, ସେ ଦୁଇକୁ ସବୁକଥାକୁ କହେ । ସେ ଦୁଇ ଦୁଇ ସର୍ଥପର ଭବତର ଏକା ଏକା ଭେଦ କହିଥାଏ ଅତେବଳ ପ୍ରାଚୀନ ଶିତ୍ତମାନେ ଏମନ୍ତ ଲଗ୍ନ ରଖିଥିଲେ ବୋଲି ଦେମାନଙ୍କ ସାଧାନ ଯେପରି କିମ୍ବା ବଳ ନ ଦିଅନ୍ତି । ଯଦି କୌଣସି ଶୁଦ୍ଧ କିମ୍ବା ଯେ ମେମନେ ମନ୍ତ୍ର କୁହୁର ବଣିବାଦ୍ୱାରା ଆମୁମନକୁ ଅଧ୍ୟାତ୍ମି ଅବସ୍ଥାରେ ରଖିଅଛୁଁ, ଚାହାହେଲେ ମୋର ଏକକ ବିକ୍ରିଦି ଯେ “ହାତରେ ବିଷେ ଦୁଇଜ୍ଞନ” ଏକଥା ଅତେବଳ ହାସ୍ୟାଦି । ଦେଖି ସେ, ସେ କିମର ମାହୁରୀ ପର ପଥିତ ମନ୍ତ୍ର, ୫୦ ପର ଏହି ଶବଦ ଅଧିକାରୀ ହେବାକୁ ମଜ୍ଜା କରିବ ? ବାମନର ଦ୍ଵାରା ହେବାକୁ ହାସ୍ୟାଦିକ ନିର୍ଦ୍ଦେଖିବି ?

ଶୁଣ, ଶୁଣ, ପଦିତ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଚାହାର ଦ୍ଵାରା ଚାହାର ହେଲେ ତାହାର ୫୦ ବିକରେ ଅଧିକାର ନାହିଁ ଦ୍ଵାରା ପଥିତ ଅଧିକାର ଜାଇ । ଦୁଇଜ୍ଞନ ମୁଣ୍ଡିବି ।

ଗୋଟିଏ କଥା ଅବଶ୍ୟ ଗୋଲମାଳି । ଭାବୁଣି ଦ୍ଵାରା ପ୍ରକୃତ ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ କିମ୍ବାଟିଲେ କିମ୍ବା ଗୋଲମାଳ ଦିକ୍ଷିତର ସମ୍ବନ୍ଧ । ଅଜ ନାତିରେବ ମହା ଅନ୍ତର ଦିକ୍ଷିତର, ମନ୍ତ୍ର ବିଶ୍ଵାମୀ ସେପର ନ ଥିଲ । ବିଶ୍ଵାମୀମହାର ଦୁଇ ଶୁଣି ପରାମର୍ଶ ପାପ ହେଲ ପରା ପ୍ରାହୃତ ବୋଲି ପରିଚିତ ହେଉଥିଲେ । ହେଉଥିଲେ ପ୍ରାହୃତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବରିଷ୍ଟ ଦେଶୀର ସୁଅ ହୋଇଥିଲେ । ଦେଶୀର ନାବିକ ଶେଷ ପ୍ରାହୃତ ମଧ୍ୟରେ ମନ୍ଦ ନହୁଣି କି ? ଅମୁମନକ ଦେଶର ଅନ୍ତକାଳିକାର ଆବସାର ଅଗ୍ରାହିତ କରିବାର ମନ୍ଦିନ କ୍ରୁଷ୍ଣଙ୍କ ଚାକ ଦିଦିତରେ ଅନ୍ତକାଳିତ ହେବାକୁ ଦ୍ଵାରା କରିବାର କୋଥିକରି ଯାବନ୍ତି, କ ସେଥିରେ ଅମୁମନକର ବିଶେଷ କିମ୍ବା ନାହିଁ । ପୁଣ ସେଉଁ ଦିଶ ମିଳ ମାୟାମହାର ବରମିଳା ସେ ନିଜେ କଣ ଥିଲେ ? ନିଜର ପଦସା ବଳରେ ସେ ଦୁଇଦ୍ଵାର ଲାଜ କରିଥିଲେ ।

ଅତେବଳ ପ୍ରାହୃତ ସମ୍ବିପ୍ତ ପ୍ରକୃତ ଦେଶୀର ଯେପରି କୌଣସି ଶୁଦ୍ଧର ମନରେ ପ୍ରାହୃତଙ୍କ ଉପବେ ଅନ୍ତଥା ପୁଣା କମ୍ପ ଧାରା ନ ଦ୍ଵାରା । ପୁଣ ଶୁଦ୍ଧ, ଦୁଇ କଣ ଏ ଚେଷ୍ଟା କର, ଶୁଦ୍ଧ, ଶୁଦ୍ଧ କିମ୍ବା ଶୁଦ୍ଧ; ଚାହାହେଲେ ତ ଦୁଇମ୍ବ ପାହୁଣ ବେଳ, ତୁମେ କହୁଥିଲୁ ସମାଜ ସ୍ଥିକାର କରିବି ନାହିଁ । ଶାକ ! ଶାକ ଶୁଦ୍ଧ ନ ହେବା ପୁଣରୁ ସଦ ଦୁଇମ୍ବ ସମାଜ

ପ୍ରତିଶ ଅଖ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି, ତାହାରେଲେ ତୁମ୍ହୁ ଅତ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ରୁଷ୍ମେ କଣ ପକ୍ଷି ପୁଣି ହୋଇଗାଇବ ତାହା ଯଦି ନ ହେଲା, ସେହର ପ୍ରତିଶ ଅଖ୍ୟା ପାଇବା କେବଳ ତୁମ୍ହୁ ପରିବେ ଭାବ ନୁହେ କିମ୍ବା ଜଣେ ବି: ଏ ପାଶ କିମ୍ବାଲୁ, ବହୁ ଘୋଷି ଘୋଷି କୌଣସି ଦିଦ୍ୟା ଅମ୍ବସ୍ତୁ କରି ନ ଥିଲା । ବି: ଏ ପାଶରେ ସହଦା ତ' ମନରେ ଦୁଃଖ ଜାତହେଲା । ବି: ଏ ପାଶରେ କି ଫଳ ! ଓ'କାର ବିଶ୍ଵରେ କହୁଁ କହୁଁ କହୁଁ ଅନେକ ବାଜେ କଥା କହୁଗଲି । କିମ୍ବା ଯାହାରେଇ ସେଥିଯାଇଁ ମୋଡ଼ ଯେପରି କେହି ଗାଳି କି ଦିଅନ୍ତି । ସବୁକଥା ଭଲକର ବୁଝାଇଦେବା ଉଚିତ ମନେକର ମୁଁ ଏହି ଶେଷ କଥାର ଉଥାସନ କଲା ।

ବାହାରେ ଗାୟତ୍ରୀ ମହାଟ କଣ ତାହା ବୁଝାଇବାକୁ ଦୋଷନା ବହୁଲ । କେବଳ ଏଠାରେ ଏତିକି କିମ୍ବା ରଖେ ସେ ଗାୟତ୍ରୀ ଅର କିମ୍ବା ନୁହେଛି । ଏହା ଏହି ଓ' ଶବ୍ଦର

ଟିକିଏ ବିଶବ୍ଦ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ମାତ୍ର ଓ' ଦ୍ୱାରା ଯାହା ବୁଝାଏ ସମସ୍ତ ଗାୟତ୍ରୀଭାବ ମଧ୍ୟ ତାହା ବୁଝାଏ । ଏତିକି ବିଶେଷ ଯେ ଗାୟତ୍ରୀ ଉଚିତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଓ' ଶବ୍ଦର ଏହି ତିନ୍ତୁ ଅର୍ଥଗୁଡ଼ିଳ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ । ଯାହୁତୀ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଭାବାନ୍ତର ତାମନ ଅବତାର ଏବଂ ବଳିର ପାଇଲ ପ୍ରବେଶରୁପକ ରହୁଟ ସ୍ଵର୍ଗକର ବୁଝାଇ ଦେବାର ମଧ୍ୟ ବାପନ ବର୍ଷା ।

ପରିଶେଷରେ “ଓ’” ଏହି ଶବ୍ଦର ଦ୍ୱାରା ଦିଇଲା ଏହି ସେହି ବ୍ୟାଖ୍ୟାର ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଏଠାରେ ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ବାଜେ କେବଳ କର ଉଚିତ କରିବାକ ଦେଖୁଣ୍ଟ ନାହିଁ ତାକ ନିକଟରେ ଅବନତ ମସ୍ତକ ହୋଇ ଅଗ୍ରାବାଦ ଭାବରେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠକର ମାଝୁ ଯାଏ ଆବାଦ ଭାବା କରି ପ୍ରବନ୍ଧର ଉପରହାର କରୁଥିବା । ଏ’ ଓ’ଗାନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀଲାଙ୍କୁନୀଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଠ ବିଦ୍ୟାରହୁ,
ତତ୍ତ୍ଵଧ୍ୟ, ପି: ୧ ।

ଏକ ଲୀଳା ଲାଗିଲା

ଏ କି ଲୀଳା ଲାଗିଲ
ଜବନ-ବସନ୍ତେ ଅଇଲ କେମନ୍ତେ
କି ଏ ମା କେମନ୍ତେ ତୋବେ ତାକିଲ
ଅଲୋକା ଜଗତେ ବିହ ମା, କେମନ୍ତେ
ବସନ୍ତ ଉତ୍ସବ କି ଏ ଭେଇଲା । (ଏକ ଲୀଳା)
ଧ୍ୟ ନାଚେ ତଳ ତଳ
ସୁନ୍ଦର ଭୋମାବଳୀ
ଜଗତ-ବସନ୍ତେ ବସନ୍ତ-ଜଗତେ
କହାମା ସେ କି ଏ କିଆଁ ଭାଜିଲା । (ଏକ ଲୀଳା)
ଦଶି ନନ୍ଦରେ ନମ୍ବିନୀ
ତୁମ୍ହୁର ତା କରିଶେ

ଧ୍ୟାନୀ ସେ ଚରଣେ ତାକନ୍ତେ ବରନେ
ଶବ୍ଦ ପ୍ରଭ୍ଲାଷ୍ଟିବେ କିଆଁ ଚେଇଁଲା । (ଏକ ଲୀଳା)
ପ୍ରତ୍ୟେ ଚପନ-ଚାପେ
ଅଥୟ ଧ୍ୟ ସତ୍ତାପେ
ଚରଣ-ପ୍ରଭୁବା— ସେହାର-କଣୀକା
ପରଶ୍ରଦ୍ଧ ତାପ କେଣ୍ଟିତ ଗଲା । (ଏକ ଲୀଳା)
ଶୁଣ ପଚେଇଲୁ ଧ୍ୟ
ଚପ ମା ତହୁଁ ମିଳା । (୧)
ଗର ପ୍ରୀତିତନେ ମାରୁ ପ୍ରେମାନନ୍ଦେ
ଏବେ ତା ବନ୍ଦନ ଦିଶାଦିଷ୍ଟିଲା । ଏକ ଲୀଳା ।

ଶ୍ରୀ ଦେବ୍ୟାର କର ।

୩୯

ବୁଝିଲା ଅଭିମୂଳ୍ୟ ଏହି ସେ ସେ ପରିବ ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନ
କରିବ । ସେ ଚେଷ୍ଟାକରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲୋକେ ତାହାପରି
ଦୁଷ୍ଟ ହେଉଣ୍ଟ, ସେ କବାପି ଅନ୍ଦରି ସତ୍କାରୀୟ ପ୍ରତି
ଆନ୍ତିକୁ ହୁଏ ମାହଁ । କେହି ସବ ତାହାପରି
ମନକାରୀୟରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଏ ତେବେ ସେଥିରେ ସେ ଆନନ୍ଦ
ଉପରେକ କରି, ଏହାହିଁ ସାଧାରଣତଃ ଦେଖା ଯାଇଥାଏ ।
କାଶ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ଦିର ସୀମା ରିଶ୍ତ ବିଶ୍ଵ ଲେକକୁ
ସାଧାରଣତଃ ଭଲ ପାଇଥାଏ, ତାହାଠାରୁ ଭଲ ପକ୍ଷିତିର
ଲେକକୁ ଦୃଢ଼ କରିଥାଏ । ଏହ ଗୋଟିଏ ଦୁଷ୍ଟ ଅନ୍ତର୍ଭାବ
ମାଟ୍ଟ ଦୁଷ୍ଟର ଅନିଷ୍ଟ କରିବାର ତେଷ୍ଟା କରେ ତେବେ
ଦୀପିମ୍ବ ସୀମା ଦୁଷ୍ଟରଙ୍କ ପରିତ୍ୱର୍ଷ ଦେବାକୁ ଭାବେ ନାହିଁ
ଫଳକେ ଉତ୍ସବର ସମକାଶ ଉପରୁ ଚିତ୍ତର । ଅଟେ
ମେତିବେଳେ ଗୋଟିଏ ଦୁଷ୍ଟ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦୁଷ୍ଟର
ସବରକ ହୁଏ; କେତେବେଳେ ସେମାନକ ଦୁଷ୍ଟ ହୁଏ ଦିନକୁ
ଦିନ ଦୂର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାଧ ଲୋକ ଜୟରେ ଏପକାର ଅଧିକତା
ପ୍ରାପନ କରିପାରେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଦୁଷ୍ଟମୂରର
ଦୁଷ୍ଟଦାର ଅଶ୍ରୁ କା ଦୂଷ୍ଟ ହୁଏ ଜଳ ରାତିର ଦୋଳନ
ପାରିବନାହିଁ । ଦେଖ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଦାର ଉପରୁଡ଼ି
ହୋଇଗାରେ ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ କରାପି ସୀମା ପଥ୍ୟର ହୋଇ
ନ ପାରେ । ଦୁଷ୍ଟବ୍ୟକ୍ତି ଏପକାର ଶକ୍ତିନାହିଁ ଯଦୀଏ ପେ
ଶିଖିବ ମନକୁ ଦୁଷ୍ଟ ହୁଏ ଅଛି ଅକଞ୍ଚିତ କର ଦେବ ।
ଦୁଷ୍ଟବ୍ୟକ୍ତି ତାହାକୁ ନାମ ପ୍ରକାର ପ୍ରଲେବନ ଦେଇବତ,
ଛଳକା କରି, ନିଜର ଅମାନବିକ ଅଧ୍ୟାତ୍ମର କରି,
ତଥାପି ସେ ସେଥିରେ କରିବାର ଶକ୍ତି ତାହାର ନାହିଁ । ସମାଦାନ
ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ର ପ୍ରାସାଦନା କା ଅଭ୍ୟାସୁରରେ ତା ପାଇଶାର
ନାହିଁ ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ ତାର ମନ ପରିବର୍ତ୍ତି ହୋଇବି
ନ ପାରେ ଶିଖିବ ମନକୁ ପ୍ରୟେଗମି କରିବା ନିରିଷ ଦେ
ପାଇଁ ଅବରାଳ, ଦୁଷ୍ଟ ଦୁଷ୍ଟମୂରର ତାହାର ଅଭବ । କିନ୍ତୁ
ଶିଖିବ ଦୁଷ୍ଟମୂରର ଏକ ଅର୍ଥ ହାତ ଅଛି । ଏହ ଶାସ୍ତ୍ରିକ୍ଷା
ଦୁଷ୍ଟ ଶକ୍ତିବ୍ୟକ୍ତି ର ଦୁଷ୍ଟମୂର ସେ କେବଳ ବଶିଭୁତ କରେ
ନାହିଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ, ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୁଷ୍ଟମୂରର ମୁହଁ

ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନୟକ କରିଥାଏ । ସେ ଶକ୍ତି ଏହି
କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ, ସେ ଶକ୍ତି ବିଦ୍ୟ-
ଗାମୀକୁ ସତ ପଥକୁ ଆଶୀର୍ବାଦେ, ସତରଥ ଗାମୀକୁ
ଜାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହାୟତା କରେ, ସେହି ଶକ୍ତିରୁ
ପ୍ରଣାଶାର୍ହ । ବ୍ୟୟ ସୀମା ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ବନର ଦୂରକଳ ଶୁଦ୍ଧ
ଶୁଶ୍ରାଗନକର ବିଧ୍ୟାଧନ କରେ, ମୁଖଲୁମାନ ବିଜଗର ସୀମା
ଶକ୍ତି ପ୍ରକଟକରେ ଦୁଇମାନଙ୍କୁ ସଫଳତା ଉଚିତିଲେ, ବାବର
ସୀମା ଶକ୍ତି ବନରେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ସୀମାପଦାନକର କରିଥିଲା ।
କିନ୍ତୁ କିଏ କେବେ ସହ ଶକ୍ତିର ପ୍ରଣାଶ କରିଥାଏ କି ?

ନବଦତ୍ୟକାରୀ, ଧର୍ମଧର୍ମ ଜ୍ଞାନଶିଳ୍ପ, ଦସ୍ତଖ ଦ୍ୱାରାବେ
ହସ୍ତରେ ମୁଣ୍ଡ ଧାରଣକରି ସଥ ପାର୍ଶ୍ଵରେ ଦଶାସ୍ତରମାନ ।
ନାରଦ ଉଚ୍ଛବିତ । ନାରଦକର ବିଧ ସାଧନାର୍ଥ ରହାକରଇ
ମୂଳ ଉଷ୍ଣଲିଙ୍ଗ, କିନ୍ତୁ ହସ୍ତ ଅର୍ଥକ ଓହିର । ରହାରେ ଜୀବ
ଚକିତ ଦୋରଗଲ, ଯେ ହସ୍ତ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ମନକ ବିଧ
ରହିବ କିମିର ଦିନେ ଦେଲେ ସଙ୍କୃତ ହୋଇନାହିଁ ସେ
ଅଜ ଅଚଳ, ନାରଦ ତାକୁ ପ.୧ ପୁଣ୍ୟର କଥା ମୁଖ୍ୟର
ଦେଲେ, ମନବ ବଧବ୍ୟାଗ ସେ ସେ ପାପ ଅର୍ଜନ କରୁଅଛି
ତାହା ଜାଗାର ଦେଲେ । ରହାକର ଭ୍ରତ୍ୟକୁ ନବଦତ୍ୟକ
ଦ୍ୱାରା ସଦ ପାପ ହୃଦୟ ତେବେ ସେ ତାର ଏକାନୁହେ । ସେହି
ନବଦତ୍ୟକାରୀଙ୍କ ଲକ୍ଷ ଥକରେ ସେମାନେ ପୁଣ୍ୟ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ
ସେହି ପାପରେ ଭାଗୀ । ଦ୍ୱାରକୁ ଯାଇ ହୁଇଲାସେ ପରିବାର
ବର୍ଗ କେହି ତାର ପାପର ଭାଗୀ ମୁହଁନ୍ତି । ବିଷଟ୍ଟି, ଭୁବନେ
ହୃଦୟରେ ଫେରି ଅପି ନାରଦଙ୍କ ପାପରୁ ମୁଳ୍ଲିଲଭର ପରା
ଜିଜ୍ଞାସା କଲ । ନାରଦମାନମ ଭଜନର ଲାପନଦଶ ଦେଲେ ।
ସେହି ରହାକର ସୁତି ବ୍ୟାମ୍ବଦ୍ୟ ପୁଣେତା ବାଲୁକି ମହିଷରେ
ପରିଣତ ହେଲେ । ନାରଦକର କ୍ଷେତ୍ର ପଶ୍ଚତ୍ତି ଗାନ୍ଧି
ଉପାଳୁ ନହେକ ?

କୋଣଳବର ପ୍ରସନ୍ନନନ୍ଦନ ପୁଣ୍ୟଶତ ଛାରିବ ।
ତାଙ୍କର ସୁଧ ଅହୁଂବକ, ଶ୍ରବନ ପୁଣ୍ୟ ତଳମୁଖରୁ ବିଧି
ଅଶ୍ଵ ଚିତ୍ତ ଦେଖି ଜାଣିପୁରାଲେ ସେ ତାଙ୍କର ସୁଧ
ଗେ ଟିଏ ଶ୍ରୀଷ୍ଟ ଦିକ୍ଷାଦେବ । ପାହାଦୁଃସ ଦେଖିବ ଲୋକେ
ବିଜନ୍ମୁ ଦେବେ । ଛାରିବ ବିଜନ୍ମୁଲେ ସେ ସଦ ଏହି ପୁଣ୍ୟ
ତଳମୁଖକ ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣବିନାଶ କରଯାଏ, ଦେବେ ବନ୍ଧୁ
ଲୋକେ କ୍ଷେତ୍ରକେ । ଦେବେ କଳମୁଖ ଧାରନ ନିର୍ଦ୍ଦିତ
ସିଂହ ପାପ ନନ୍ଦି । କୁଠ ପ୍ରାଣକୁଳ ପୌତ୍ରକା-

ପାଣି ଅହଂପା କୋରିମାନଙ୍କର ପ୍ରାୟନ ଧର୍ମଜୀତ । ସେ କି ନରହତ୍ୟାର ଅଦେଶ ଦେଇପାରନ୍ତି । ଅହଂପକ ତିରଣ୍ଟାଳରେ ବିଦ୍ୟାଶୋର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରେରିତ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ପାତ୍ରିତ୍ୟ ଦେଖି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶୁଣିମାନେ ମିଥାରେ ତାଙ୍କୁ ଦୁଇବେଳେ ସୁରୂପ ସମସ୍ତର ଅନେକ କଥା କହିଲେ । ତୁମ୍ଭୁ ପୁରୁ ଅହଂପକଙ୍କ ଅଦେଶ ଦେଇଲ, “ତୁମ୍ଭେ ଏକଷତ୍ସ୍ତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଜ୍ଞାନେ ଛେଦ କର ଅଗିଲେ ଦୁଇକୁ ଶିକ୍ଷାଦେବତା” ପୁରୁ ଭାବିର୍ବଳେ ଏ ଅସୁନ୍ଦର ଅମାନୁତ୍ତରକ କଥା ଶୁଣି ଅହଂପକ ତିରସ୍ତ ହୋଇ ଫେରିଯିବ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ମନ ଦୃଢ଼ ଓ ଅଦଳ । ସେ ନରହତ୍ୟା କରିବାକୁ ନଗିଲେ । ଏକଥା ମନେ ବଦାତର ବସ୍ତୁ ଦେଇଲ; ଲେକେ ଯିବା ଅସିବାକୁ ଭୟ କଲେ । ଭାରତ ପୁରୁ ପୁରୁ ଏ ଅତିରିକ୍ଷଣ ଶୁଣିପାର ମଧ୍ୟ ତର ଦିକ୍ଷାଦି ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଉପାୟ ଦ୍ୱାରା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଭାରତଙ୍କ ହୌଁ ଏହି ବିଷୟ ବୁଝିବାକୁ ଜ୍ଞାନ କଲେ, ଏଣେ ପ୍ରସେକିତ କି ଉପାୟରେ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଦିମନ କରିବେ ସେହି ବିଷୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ, ଶେଷରେ ହୁଏ କଲେ ସେ ସେଇଥି ସମ୍ମାନ ନେଇ ଦସ୍ତଖତ ପ୍ରାଣିବାଣି କରିବିବ; କିନ୍ତୁ ତାହା ପୁରୁ ଅତ୍ୱି ବୁଝିବାକୁ ଏହାର ପ୍ରାଣିକାରର ଉପାୟ ପ୍ରସରିବ । ଯତ୍ୟବସରେ ବୁଝିବାକୁ ଅତ୍ୱିଶବ୍ଦ କ୍ରେତିବନ୍ତି ଅହଂପକ ନିକଟକୁ ଗଲନ କଲେ । ଅହଂପକ ୧୯୯ ଜାରିବ ଅଜ୍ଞାନ ପ୍ରଗତ କର କରି କରିଥିଲ । ବୁଝିବାକୁ ଦେଖି ପୁରୁ ଅଭିଜନ ପ୍ରତିକରିତ କରିବାକୁ ମନସ୍ତର ବୁଝିବାକୁ ଅଭିଜନ ଅଗ୍ରହ ହେଲେ । ଏହିପାଇକର ପ୍ରଥମମୁଖ୍ୟ ଜାଗାର୍ଥୀୟ ଦେଖି ଅହଂପକର ମନରେ ଅଗ୍ରହ ଜ୍ଞାନପଥର ହେଉଥିଲା ସେ ଏ ଅଗ୍ରହ ଶୁଣିବାଯାପକେ ମରିଗିଥିବୁକିବାର୍ଥୀୟ ସର୍ବ ସଦୃଶ ଦଶ୍ୟମାନ ରହିଲ । ତୁମ୍ଭରେ ବୁଝିବାକୁ ମୁଖ୍ୟ ଅମୀମ୍ୟାବରେ ଉପଦେଶ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶେଷକ କହିଲେ, “ଏହି ଭିଷେ” ଏହା ଶବଦ ମାତ୍ର ସେ ବୁଝିବାକୁ ପଦତଳ ହେବାର ଓ ଦେଖିବାରେ

ଭିଷେବରେ ବାସ କରିବା ନିମିତ୍ତ ବୁଝିବାକୁ ସଙ୍କଳିତ ଗମନ କଲେ ।

ପ୍ରସେକିତ ବୁଝିବାକୁ ନିକଟରେ ମନ୍ଦିର ନିମିତ୍ତ ଉପରୁତ୍ତିର । ବୁକ କହିଲେ, “ଅହଂପକ ମଦ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉତ୍ସବରେ ଅବଳମ୍ବନ କରିଥାଏ ତେବେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମଧ୍ୟାତ୍ମକ ପରିଷକା କରିବେ ତା ? ସଜା ପ୍ରାତିକ ହେଲେ । ସଜା ଅହଂପକଙ୍କ ଦେଖି ଦିନୀତି ହୋଇଗଲେ । ଯଥର ପାଇଁ ହୋଇ ସାଇଅଳ, ଭ୍ରମା ଅଗ୍ରହୀ ରୂପରେ ହୋଇଅଳ, ଦେଇ ପାପିଷ୍ଠ ପୁଣ୍ୟବାନ୍ ହୋଇଅଳ । ପ୍ରସେକିତ ବିଷୟରେ ବୁଝିବାକୁ ରେଖା ମଣିମୁଳା ଜ୍ଞାନକାର ଅହଂପକଙ୍କ ପ୍ରଦାନ କଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଭୟ, ଧନକର ଅବସରକା ମାହିଁ । ପାହା ପ୍ରଦାନ କରିବି ଫେରିବାରେ

ବସାକର ଶକ୍ତି ଅଛି, ସେ ଦଶ୍ୟମାନ ଶାସନ କରିଥାଏ । ପ୍ରବଳ ଶକ୍ତିରେ ସେ ଦୁଇକ ଉପରେ ଅଧ୍ୟପତି ସ୍ଥାପନ କର ପାରୁଅଛି । କିନ୍ତୁ ସେହିବଳ ଏକା ପ୍ରକରତବଳ, ଯାହା ପାଶବଳ ଦେଖି, ସହିତରେ ବାଧ ବାଧକରା ସମ୍ମନ ନାହିଁ ସେହି ଶକ୍ତି ଏକା ପରାହାର, ଏହିପାକର ଶକ୍ତି ସେଇ ନାରବ ମହିମା ଦେଖିବାକୁ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ସାଶବଳ ଶକ୍ତିରେ ମନ୍ତ୍ରବସର ମନ୍ତ୍ରସ୍ଵ ବଡ଼ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ, ଦେବବୁ ପାଇଗାବେ ନାହିଁ । ଏହିଶକ୍ତି କି ଧନ କି ଦର୍ଶନ, କି ପ୍ରବଳ, କି ବୁଝିବା ସମ୍ପଦକ ଉପରେ ଅଧ୍ୟପତି ସ୍ଥାପନ କରିଥାଏ । ଏହା ବାହ୍ୟକ ପାଶବଳ ବଳପର ଅନ୍ୟରେକେବଳ ବର୍ତ୍ତରେ ଗଲୁ ଅଧିକ କରେ ନାହିଁ; ଏହା ଶାସନର ଅଭ୍ୟମରର ଦ୍ୱାରାବୁଲୁ ପ୍ରବେଶ କରେ, ସେତେବେଳେ ଅଛି ଦୂଦିମୂଳ ଶକ୍ତି ଭବେ ନାହିଁ । ଏହି ଶକ୍ତି ପ୍ରକରତିର ଶକ୍ତି ନିକଟରେ ସେ ପାଶବଳ ଶକ୍ତି ନିତମ୍ଭୁକ ହୁଏ । ଶକ୍ତିର ଶକ୍ତି ପ୍ରାଣବରୁ ପଦ୍ମ କରିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟାପକ ହୃଦୟ, ତମ୍ଭୁ ଦୂଦିମୂଳ ଶକ୍ତି ବନ୍ଦୁତ ହୃଦୟ ତାର ବିପାକ ଦିଗରର । ଲେଖକ ସହଦୀ ଏହି ଦୁଦ୍ଧ ଶକ୍ତିର ସାଥୀ କର ଅପ୍ରାପ୍ୟ ଅଛନ୍ତି କରିବେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଶକ୍ତି ଶକ୍ତିର ପରାହା କରିବାକାଳ କରିମୁଖୀରେ ଜାହିନ ହେବ ।

ଅଦ୍ଵାରି ସ୍ମୃତି ।

(ସର—କେନ୍ଦ୍ରାଶୀ)

ଦିବାତ ଚରୁରେ ବନ୍ଧୁ ଜୟନ୍ତର
 ମନ ହୁକ୍ଷେ ପ୍ରାଣରେ ।
 ଶୋଇଲି ଶୀଳ ମୃଦୁ ମନ ବାଦ
 ପେବକ ମନୀହି ମନେ ॥
 ଏହେତ ସୁଖଦ ଅଟଇ ଶିଖୁଥା
 ଦୁୟେ ସୁନ୍ଦରୀ ବଜେ ।
 ପାରଦ ଜୀବନେ ହୁଅ ବଳ ପ୍ରାୟ
 ଅଭ୍ୟସ ନରା ଧରଣୀ ॥
 ନରହ ଚତବ ମାଳ ଦୁନୁକ କି
 ପିନ୍ଧିଛୁ ଶୋଘ ପନ୍ଦର ।
 କିବା ପାରମୟ ହାରନ୍ତିଥର
 ମଧ୍ୟ ମଣି ଉନ୍ଦୂ କର ॥
 ଚନ୍ଦମା ଚେକରେ ନରେ ଶ୍ଵରପ୍ରଭ
 ଦୁମଳ ଚାରକାବକ ।
 ପ୍ରାଣ ମାନବ ପାଶେ ଯଥା ଅଧ୍ୟ
 ଗାଠୁଥ ନୟାଏ ବଳ ॥
 ତୁ ମୃଦୁ ପ୍ରମୋଦ କମଳଙ୍କ ନିଦ
 ସମୟ ଅଟେ ଦିନମ ।
 ପ୍ରାକୃତିକ ଶୋଘ ବଳେ ଶୋଭମୟ ।
 ଦିଶର ଘାଁ ଧରଣୀ ॥
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚଗନ ଗୁରୁ ଶ୍ରୀପଥେ
 ଦିଲା ଦ୍ଵିତୀୟ ଦିଶେ ।
 କଙ୍ଗୋପଦାରେ ନଳ କିଳୁତ
 ଶିଳା ସେତୁବନ୍ଧ କିମେ ॥
 କିବା ନ ହୋଇଲ ଏହିପର କେତେ
 କଣ ଶୋଇଲ ନାହିଁବେ ।
 ଭୁବିଲି ଦିନ୍ଦିରେ ସକଳ ନଶ୍ୱର
 ପ୍ରାୟୀ କିଛି ଦୁହେ ଭବେ ॥
 କେତେ ପରମଣୀୟ ସୁଖଦ ଦୀପମା
 କଣେ ହୋଇବ ପ୍ରଭତ ।
 ହର ଅଦେଶରେ ସେ ଯାହା କରିବ୍ୟ
 ପାଇ ହୋଇ ଅଚ ଯାଚ ॥-
 କାଳ୍ୟ, ଯୌନଦର ସୁଖ ଦ୍ୱାରେ ଭୋଗ
 କହୁତ ଅଳ୍ପକ କଥା ।

ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ମନ ଅକଳୀରେ—
 ଘୋଷିଲ ଥାଏ ସବଧା ॥
 ମାକଷ ପଟରେ ଅଦିଗ ହୋଇଲ
 ନାକା କଥା ଏହିପର ।
 ଭାବ ଭାବ ହେଲି ବିରଳ ତଥାଏ
 ନ ପାହିଲ ବିଭାବସା ॥
 କିଷ୍ଣଶ ପରେ ନିଦାନଦେଶ ସଙ୍ଗ—
 ତରେ ସେକି ସୁନ୍ଦରେଶ ।
 ବିଶମ ଦାଢିମ ଅଦର୍ଶ ରମଣୀ
 ଅଲଲେ ଲେଚନେ ସେବା
 ଦୁଃଖ ଶେଯେ ନିଜ ସୁଖ ଶେଯେ ନିଜ
 ନିତ୍ରୁତ ତୃତୀ ଯେଯେରେ ।
 ଅ, ଚନ୍ଦ୍ରାଳ ବିଷ ସମାନ ସମସ୍ତେ
 ନିଦାନଦେଶ ନିକଟରେ ॥
 ନିଦ୍ରାରେ ମରନ ହୋଇଗ ଦେଖିଲ
 ଅନ୍ତରେ ମୁଖ ସ୍ଵନ ।
 ପୁରୁ ନିରଞ୍ଜନେ ପଥର୍ଥ କରୁ
 ଅଛୁ ଆଶ୍ୱରେୟେଁ, ଭୂମନ ॥
 ଶେଷ ପରିଦମା ସାର ନାନା ଦେବ
 ଦେବାଙ୍ଗୁ କଲ ଦର୍ଶନ ।
 ପ୍ରବେଳି ଶେଷେ ଶ୍ରୀର ମନରେ
 କୁନ୍ତ ହୋଇଲ ତରଣ ॥
 ଦଥାନ୍ତି ପାଇ ବିଶାଳି କ୍ଷଣେ
 ଲକ୍ଷ୍ମୀ-ଦେଶ ମହନରେ ।
 ଜନ୍ମି ଶା ମଧୁ-ଦନ୍ତ ନାମ
 ବିଦିକର ନିଷିନ୍ତରେ ॥
 ନଦୀନ ନିଦ୍ରି ନେହା ସମ୍ମେଧ
 ଅଂଶୁକୁ କହେବେର ପାଦ
 ଦୃଢ଼ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦର ଭୂମଣେ
 କଠାଦେଲୁ ଅବସାଦ ।
 କ୍ଷାନେ କୁଟିଲେ ଲଭିତୁ ନିଷିମ୍ବ
 ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, ମୋକ୍ଷ, କାମ ।
 ମର୍ତ୍ତକ ହୋଇବ ଏବେବିନେ ଆଜି
 ହୋଇ ଘେମାଳ ତାମ ।

ଦୁରଳ ସମ୍ମର ତଥାରଳ ସରଳ
 ଲିଙ୍ଗରାଜ ନେତ୍ରକଳ ।
 ଉଠିଲ ସଜିଲାମାନକ ସଙ୍ଗରେ
 ହୋଇ ଏହି କୁରୁତଳ ॥
 ମନ୍ଦର ଭିନ୍ନରେ ବାହାରିଲୁ ସବେ
 ହୋଇ ହୃଦୟ ଧର ଧର ।
 ସମ୍ମେଶ, ପଠୀ-ଦେବକୁ ତଥାରଳ
 ଦେଖିଲୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ॥
 ମହାମଦିନ ହୃଦୀଶଚାହନୀ
 ଦେଖିଲୁ ତମନା ମାର ।
 ସବୁତର ରିଣୀ ଦୁଃଖ ନବାରଣୀ
 ତନ ଜନତର ଥର ।
 ତାଙ୍କ ଦନ୍ତରେ ପଶୁରାଜ ଏକ
 ଅର୍ଦ୍ଧରାଜ କର ପରେ
 ତାହା ଏକ ଧାରନ କାକ ତରୁର୍ବୁର୍ବୁ
 ଏହି ରେଣ୍ଡିଶା କୁଣ୍ଡରେ ।
 ମୁକୁତ ମଣ୍ଡପ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଗାନ୍ଧି
 ତଥାରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ତରୁଣ୍ଡ ରୁଣ୍ଡ ।
 ସମାଜନ୍ୟ ଦର୍ଶିଣୀ ଦେଇ ବିପ୍ରବେଦ
 ଲିଙ୍ଗରାଜକୁ ତର୍ହିଁ ରୁଣ୍ଡ ।
 ବାରଣୀ ପବଳେ କାଣୀ ବିଦ୍ୱାନ
 ଦେବକୁ କିନ୍ତୁ ଦର୍ଶନ ।
 ପିହଦ୍ଵାରେ ଦେଖି ଏତେବାବନ
 ଦେବି ଦେଇ ଜୟନ୍ତ ।
 ଏହୁପରି ପର ଦେବା ପରବର୍ତ୍ତନ
 ଦେଲୁ ନଗମୋହନର୍ତ୍ତନ ।
 କଳା ଶ୍ରୀଶର ଦର୍ଶନ ଲଭିଲୁ
 ଆହ ପରତ ପଛରେ ॥
 ରହିଲ ବିଜତା ଦେଖା ମଣ୍ଡଳରେ
 ଦେଖିଲୁ ହକନ୍ଦ ମୁଖୀ ।
 ଦନ୍ତରସି ଦେଖି ଦେବ ସକରଣ
 ମନେ ଦେବୁ ମନ୍ଦ ମୁଖୀ ।
 ଅହୁ ସେ କାଳର ଲଭିଲୁ ଯେ ମୁଠ
 କହ ନ ହିଅଇ ତୁରୁଣ୍ଡ
 ସାଙ୍ଘାଣେ ପ୍ରଣାମ ପରିଚାଳନା
 କର ଦେଲୁ ନେଇ ଦୁର୍ଦ୍ରେ ।
 ବସନ୍ତ ପ୍ରମୁଖ ମୂଳରେ ନହିଁ
 କହୁ ସୃଜ ଦୟାବଳୀ ।

ପ୍ରମୁଖ ପରେ ଉତ୍ତର ହୋଇ ଶରବର
 ଅଛି କର ଯୋଗି କର ॥
 ମହା ପରିବର ଅନ୍ତରୁ ଶୟନ
 ଶୋଭିତ ଅଛି କାନ୍ଦରେ ।
 ଏବ ସେବାରତା ସିନ୍ଧୁ କୁମରୀ
 ଥାର ପ୍ରେର ପାଶରେ ॥
 ତର୍ହିଁ ପର୍ଶେର୍ ଧେବ, କୃଷ୍ଣ ହୃଦ ଚଢି
 ସମ, କୃଷ୍ଣ ଦୂର ଝାର ।
 ଶେଷା ବନାର ଛଳେ କହ ବନା
 ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧକୁ ତଳାଇ ॥
 ମଣିକ ଆରାଶଠାଇର ମୁଦି ବନା
 ଦେଇ ଶାଳାଥିଲେ ଦହ ।
 ମାଣିକ ପାଠଶା ଦହ ଦେବାର ଆଜ
 ପୁରୀ ଦେଲେ ହୋନ୍ତି କହ ॥
 ତାଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ଵେ ପ୍ରକାଶ ତରୁମୁଖ ବେଦନ
 କରୁଣ୍ଡ ଉତ୍ତର ଉତ୍ତରଣ ।
 ବରୁଣ, କୁବେର ଅଛି ଦିଲାଗଳେ
 ସଥା-ସେବାରେ ମନନ ॥
 ଏହୁପରି ଦୃଶ୍ୟ ସ୍ଵର୍ଗେ ସାଜେଥ ଦେଖି
 ଦେଲି ବାହାର ଦେବାରେ ।
 ପାତାଳ ଶିଶୁର, ଶିଶୁକେନ୍ଧରକୁ
 ଦର୍ଶନ କରି ସେଠାରେ ।
 ଶୀତଳାର ଦେଖି ଦେଇ ଉପାନ୍ତି
 ପଦ୍ମ-ପାଦ ସନ୍ଧିଧାନ ।
 ଅନୁରୋଧ ସ୍ଵର୍ଗ ଏକର ଭମଣୀ
 ସେଠାରେ ଦଣ୍ଡାତୁମନ ॥
 ସେ ଅପୁରୁସ କୁପ ଦେଖି ମୁଁ ଭାଲେ
 କିନ୍ତୁ ଏ ଅମର ଏବ ।
 ଅମର କରୁଣ୍ଡ ଧରୁଣ୍ଡ ସେହି
 କୁଟ ସନ୍ଧାପିନୀ ରେବ ॥
 ଦୟାନ କରି ମୁଁ ଦେଖି ତାହାଙ୍କ
 କିଞ୍ଚାପିଲି “ତୁମେ କିଏ ।
 ଅନୁରୋଧ କର ପରିଚୟ କହ
 କରୁଣା କହ ଟିକିଏ” ॥
 ଉତ୍ତର ରହିଲେ ଦେବା “ଶୁଣ ଆଶୋ ବସେ
 ମୁଁ ଜଣାମ ଜନନୀ ।
 ହୃଦୟ ସର୍ବାକ ନମାତେ ଅଧିକ
 ଉତ୍ତର ମୋର ଜନନୀ ।

କଲୁ ବଟ ପାର୍ଶ୍ଵ କୋଇଲି ବିକୁଣ୍ଠେ
 ଦେଉଛି ଉଜ୍ଜଳପୂଜା ।
 ସାତମ୍ବରେ ଅଜି ଦୂରତ୍ତି ତାଙ୍କୁ
 ତାଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ର, ଚନ୍ଦ୍ର ॥
 ଦେଖିବାକୁ ମର ଥିଲେ ଆସ ରସେ !
 ଆସ ମୋର ସଙ୍ଗେ ଆସ ।
 ଏହି ମାତ୍ର ମୁହଁ ଗମନ କରୁଛି
 ମୋହର ପୁଣ୍ୟ ଘାଣ ॥
 ବୁଦ୍ଧହାତୀ ସଙ୍ଗେ ଶିଷ୍ଯା ପ୍ରାୟ କରି
 ବାଜର ଅନୁପରଣ ।
 ମର୍ଦ୍ଦବରକୁଣେ ଜନ୍ମିମି ମାତା
 ଉଜ୍ଜଳେ କରି ଦର୍ଶନ ॥
 ନାନା ହେତୁ ଜ୍ଞାନ ମଣିମୟ ପୁରେ
 ଏକ କାଞ୍ଚନ ବେଦିବା ।
 ତଥ ସମାଧିନା ଉଜ୍ଜଳ ଜନନୀ
 ଅନନ୍ତ ଦଶର ପିକା ।
 ସନ୍ନାତ, ସନ୍ତତ ଦୁଃଖେ ଅବିଳନ
 ଅଶ୍ରୁଧାର ବିପର୍କନ— ।
 କର, ମୁଁ କି ଥିଲି କି ହେଲି କହନ୍ତି
 ବାରମାର ଏ ବଚନ ॥
 କହୁ ନରନାର ହୋଇରନ୍ତି ଦୁଃଖ
 ମାତୃପୂଜା ଦର୍ଶନରେ ।
 ଗଣ୍ଠଲେ ଯେବେଳେ ଲୋକ ଗରି ନୁହେଁ
 ସେ ମାନବ ଅର୍ପିବରେ ॥
 ପୁଣ୍ୟମ କରି ମୁଁ ମାତା ଉଜ୍ଜଳକୁ
 ସଂଭକ୍ତିରେ ଯୁକ୍ତକରେ ।
 ସାମ୍ବାଙ୍ଗ ପୁଣ୍ୟମ କର ନ ଗାରିଲି
 ସେ ଲୋକରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ।
 ଜ୍ଞାନମ ଜନନୀ ସମ୍ମାଧ ବୋଇଲେ
 “ବିଷେ ଏ ଉଜ୍ଜଳ ମତୀ ।
 ଅପବିଷ୍ଟ ଜନନ କୁମର କୁମାରୀ
 ପଣ୍ଡରେ ଭର୍ତ୍ତୁ ଭ୍ରାତା ।
 କୁର୍ମ କାନରେ ଯେ ତୁମ୍ଭା ଦେଉଛୁନ୍ତି
 ଜନନ ନମ୍ବୁ ନୁହ ।
 ଅଟନ୍ତି ଯେ କୁଟୀ ଗୋପକାନ୍ତ ଦାସ
 ଜନନ ଯୋଗ୍ୟ ସ୍ତର ।
 ମାତୃପୂଜା ପାର୍ଶ୍ଵର ଏହିପରିବାରୀ
 ଦେଖିବାକୁ ମର ଥିଲେ ଆସ ।

ବନ୍ଦ ସାଧାରଣ କାପ୍ତିବ ଏ ନେତା
 ମାତାର ଦୁଃଖ ପଞ୍ଚାଳୀ ॥
 ଉଦାସୀନ ଭାବେ ମାତୃ ପାର୍ଶ୍ଵ ଉପ—
 ଦେଖୁ ଯେବେଳେ କୁମର ।
 ମାତା ଗାତ, ବିଷା ଏ ଯଦିହ ରଖାନ୍ତି
 ମୁକୁତ ଦେବ ନୃ-ବର ॥
 ପାର୍ଶ୍ଵ ଦେଖୁ ଯେବେଳେ କହୁକଣ୍ଠ ମୁଖରେ
 ପଞ୍ଚତନ ମୁଖୀର ମାତା ।
 ଅଟନ୍ତି ଓଡ଼ିଆ ଶିଳା ଶିଳାମ୍ବିନ
 ଦେବକର ପାଞ୍ଚରାଣୀ ॥
 ଅଜ ମନ ଦୁଃଖେ ସେବୁଳାଟୁ ସେବୁ
 ଧର ଜନନ ତରଣ ।
 ମଧୁବାବୁ ଏହି ଉଜ୍ଜଳ ମାତାର
 ଅଟନ୍ତି ଜେଣ୍ଟ ନନନ ॥
 ରଂବଜ ଗୌରବ ପୁଲ ଲଣ୍ଠନକୁ
 ଯାଇ ଏ ମହା ପୁରୁଷ ।
 ପୁଣ୍ୟମିମନ୍ଦ୍ର କେତେ ଦ୍ରୁକ, ଅଗି
 ରହିଲୁଣ୍ଠ ପରବୁଷ ॥
 ଅଟନ୍ତିଲେଖି ସେବେ ଧନ ବାଜାଟାଏ
 ବିଶିବାରୀତାହାକୁ ପୁର ।
 ମାତା ଧନ ପ୍ରତ ଲମ୍ବ ନାହିଁ କେତେ
 ଦେବ ଦେବ ଉଦବାର ॥
 ଭୁମିକୁଣ୍ଠ ମଧୁବାବୁ କୁମଶ୍ରଳ
 ପରବାନକ ପରମ୍ୟେ ।
 ଉଜ୍ଜଳ ହୋଇଲି ଏହାଙ୍କ ଯୋଗରୁ
 ପୁଣ୍ୟ ଉଜ୍ଜଳ ମାତ୍ରେ ॥
 କୃତ, କର୍ମୀ, ଜାନକୁଳ, ବନ୍ଦେବୁନ୍ଦ
 ପୁତ୍ର ପୁତ୍ର ଉଜ୍ଜଳର ।
 କରଣି ସ୍ତ୍ରୀତି ସୁକାର୍ଯ୍ୟ କଳାପେ
 ଜନନ ମୁଖ ଉଜ୍ଜଳ ॥
 ତାଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ଵ ରତ୍ନ ହୋଇ ଯେଉଁ ନାହିଁ
 ମାତାବାବୁ ପିଅନ୍ତୁ ପରା ।
 ବିଷନ୍ତ କୁମାର ଦେଇ “ପରବୁରୁ”
 ସମୀଦିକା ଏ ଲଳନା ॥
 ବାମ ପାର୍ଶ୍ଵ ଯେବୁ ଦଶବର୍ତ୍ତାମ୍ୟେ
 ଦେଖ ଦେଇଅନ୍ତି ଥାଳ ।
 ସଂଦର୍ଭନୁରୀ, କୁଟୀ, ପ୍ରନାନ୍ତ୍ୟେ
 କନିକାର ମସାଫର ॥

ଶିଳ୍ପ ନିର୍ମିତି, ପଚା ବହଳିତା
ଦେଖିବେ ଏକାଥାରେ ।
ଶ୍ରୀ ଦର୍ଶନର ଜ୍ୟୋତି ନାମା ନୃତ୍ୟ
ଏହି ବାଣୀତା ସଂରାବେ ॥
ରାଜାଧନୀ ପଚା, ସଂକଷଣରବା
ଶିଶୁ-ପ୍ରିୟ ନରଦତି ।
ଦେଖ ପ୍ରକୃତିରେ ସ୍ଵ-ଦୁକୁଳ ଛନ୍ଦ
ମର୍ତ୍ତିରେ ଧରିଛନ୍ତି ॥
ଦେଖ ପୂର୍ଣ୍ଣଗୁଣ ଉତ୍ସବ ଅଛିଛନ୍ତି
ପାତ୍ରିଗାଦ ପୁଳା ପାଇଁ ।
ଦେଖ ଦୁଃଖେ ସ୍ଵାକ୍ଷର ଦୁଃଖରେ ପରି
ନାମା ଆହାଶ୍ୱୟ ଦ୍ରୁବ୍ୟଦୟନକରି—
ବାକୀ ମାଥ ସମ୍ମାନା ।
କେତେ ହରେ ଅହି ସ୍ଵରତ ଶ୍ରୀମନ୍
ଚନ୍ଦ୍ର ରଙ୍ଗକ ନନ୍ଦନ ॥
ନାମାଦ ଦୁକୁଳ ବିଷ କାରୁହାର୍ଯ୍ୟ
ପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଅମ୍ବର ।
ଦେଖ ସାଗର ଏ ନାଲିର ପତ
ହୁଲିବେ ମାତୃ ପଦ୍ମର ॥
କେନ୍ଦ୍ରର, ସାରିକୁଦ ଭୁପ ଦୁହେ
ସାଗର ମାତୃ ସମୀକ୍ଷା ।
ଦେଖ ତିରିଅ, ବରଦ ଭୁବେ
ପାଳିବଢ଼ା ଅଧ୍ୟେ ॥
ତନମା ଅଙ୍ଗରୁ ଧାତୁରୁତ୍ତ ଧଳ
ଦେଖ ଦିବ୍ୟ ରୂପାଳରେ ।
ମାନ୍ଦ୍ରାଜା ପ୍ରିୟ, ମାତୃଭାତ୍ର ପାତା
ତେଜାନାକ ମୁଲକରେ ।
କରିଛନ୍ତି ମାତୃ ଦୁଃଖେ ହାହା କାର
ଏହି ସେଇଁ ମୁକା ମଣି ।
ତେଜାନାଳ ଧରା ଭାବ ନୃତ୍ୟ ସେହି
ଦେଖ, ସବୁ ଶ ଖଣ୍ଡ ॥
ମାତୃ ଦୁଃଖେ ଅଶ୍ରୁ ମୁଖୁରୁତ୍ତ ପାରେ
ବରି ଯେବଣ ଦମ୍ପତ୍ତି ।
ତାମ୍ଭା, ଧକ ଦୁହେ ଅଟନ୍ତି ମୁକବ
ଅଶ୍ରୁର ଅଧ୍ୟପତି ॥
ଧୂପ, ପାପ, ଗନ୍ଧ, ପୁରୁଷ, କେନ୍ଦ୍ରଭାବୀ
ଉପହାର ଅଛି ହାତେ ।

ଅଗଙ୍ଗେ କକ୍ଷାଳ, ପିନ୍ଧିର ଚନ୍ଦନ
ଟୀବା ଦ୍ୟନ୍ତି ମାତା ମାଥେ ॥
ରଜତ ଭୂଷଣ ପଦନ ଉପରୁତ
ଦୋଷରତ୍ନ ନୃପତିର ।
କନକ ଭୂଷଣ ସେତିଶ ସାଗର
ରଶୁର ଅଧ୍ୟଶର ॥
ଦେଖ ଦଶମଜ୍ଞା ନୃତ୍ୟ ଜଗନ୍ନାଥ
ସ୍ଵଦନ ଗଠନ ଦର୍ଶ— ।
ହୋଇଶ ଯୋଗାନ୍ତି କାଷ୍ଟ ଜାକ ଅଣି
ସେଇଁ ଲୋହା ପ୍ରତିବର୍ଷ ॥
ଦେଖ ନୟାବତ୍ତ ଜରପତ ଏହି
ରଥ ପାତା ପାର୍ବତୀ ନୂହା ।
ଯୋଗାନ୍ତି ଏ ଦଶ ପୁରୁଷାନ୍ତମେ
ଅର୍ଦ୍ଧରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପୁନଃ ॥
ଦେଖ ଏହି ଶାରବର ପାଳିବେର
ଧରଣୀର ନୃପମଣି ।
ପ୍ରକା ଦୁଃଖ ଦେଖି କେତେ ଟଙ୍କା ଧାନ
ଅକୁଣ୍ଡିତେ ଦେଲେ ରଣ ॥
ଦେଖ ସୋନପୁର ଧରଣୀର ପତ
ସୁଶାସକ ଏହି ନୃତ୍ୟ ।
ପ୍ରକା ଦୁଃଖେ ଦୁଃଖ ସୁଖେ ପୁଣି କାହିଁ
ନ ଥିବେ ଏଥର ଭୁବ ॥
ପେହଲୁମ ମସ୍ତକ ଏହି ଦେଖ
କୋବିଦଙ୍କ ଚନ୍ଦମଣି ।
ଜନମ-ବସଳ ମାନକୁମାଧ୍ୟପ
ପଗବେ ବାଜେ ବରଣି !!
ଦେଖିବକୁ, ଦେଖିପ୍ରିୟ ଏହି ଦେଖ
ଅଷ୍ଟ ମହିକାଧୀଶର ।
ଜନମ ସୁନାର୍ଥ ଜନମର ପାଦ
ଧରି ଜର ଏ ଲୁମର ॥
ଦେଖାଳ ଭୁପତ ଶ୍ରୀଦାତା ନୃତ୍ୟ
ଅଧିନ ମନ୍ତ୍ର ସନ୍ଧିଧ ।
ପୁଣି କେତେ ବଳା ଅପି ନ ପାରିଶ
ଦେଖିନ୍ତ ପ୍ରତିନିଧ ॥
ଦେଖୁକ ବାଜ ଏ ସେଇଁ ବଜୁବ
ଜନାତ ଅଧ୍ୟତ ।
ଯେ ଯାହା ପେବାରେ ଅଥବା ନାହିଁ,
ଅପେକ୍ଷା ଜନମା କତ ॥

କୁଷାରମ ରଜା ରଞ୍ଜିତ୍ ପେଟ୍
 ଯତ୍ନ ମାତୃ ଚରଣରେ ।
 ମହା କାନ୍ଦିଲ ଧୋନ୍ଦୁର ଶାରୀ
 ପରିପଥା ଛାଡ଼ିବେ ॥
 ଏବମ, କୁଷ ରଖାଲ ହେବା ଦାର କର-
 ଛାନ୍ତି ବନ୍ଧୁଅର୍ଥ ଦାନ ।
 ଜରୁଷିତନଳଙ୍କ ଦଶ୍ତେ ମୁହା ସ୍ଵର
 ଦେବ ଦରେ ସମ୍ମାନ ।
 ପେଇ କନ୍ୟାମାନେ ଦିନ ଉଠାଇଲୁ
 ପରାମା ମ.ଆ ଦେବରେ ।
 ପ୍ରଭୁମନ୍ତର ଦିନା ଲେଖିବା ଆଶନ୍ତି
 “ପରିବ୍ରାଗ” କାଜନେର ॥
 ସବ ଜନନାଥ ପ୍ରତିନିଧି ଏହି
 ଜଗନ୍ନାଥ ଜ୍ଞାନଶିଖି ।
 କୁଷମ ବ୍ୟକ୍ତିରେ ମାତ୍ର କୁ ବିଦ୍ୟା
 ମନେ ମହା ସୁଖ ଦିଲି ।
 ଦେଖ ବସେ ଏହି ମାତୃଭୂଷା ପ୍ରିୟ
 ନୃତ୍ୟର କୁଠାର ।
 ଦେବା ପାମନ୍ତ କହି ତିରାମଣି
 ପାର୍ଶ୍ଵେ ଉଚ୍ଚ ହୋଇଛନ୍ତି ।
 ଯତ ଅଧିକାରୀ ଶ୍ରଦ୍ଧଦେବ ହୁଥାଦ
 ଦେବ ଦେବ ଦେବ ଜ୍ଞାନମୟ ।
 ସ୍ଵର୍ଗତ-ଦୁରୋଧୀ କୁଟ୍ଟ ଦ୍ୱାରାବୈଷ୍ୟ
 କର ଦେ ଦେବ ଅଭ୍ୟ ।
 ଦେଖ ସୁ-ବିଜ୍ଞାତ ଦାସକାଳ ଏହି
 ତାରଣୀ ଦେଖ ଥା ।
 ନାନ୍ଦିଲ ବିଦ୍ୟାରହି, ବନ୍ଦାଧର
 ଦେଖାଲୁଷଣ ସ୍ଵ ପତ ॥
 ଦେଖ ବସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ଏହି
 ନାରୀ ଦେଖିଲୁ ବଳା ।
 ସୁଲ୍ଲ ଛଟାରରେ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ମୟ
 ଦେଇଲାମାରାକ କଳା ।
 ମାତୃଭୂଷି, ମକୁରଷ କରିବେ
 ତାଳିହନ୍ତି ପ୍ରାଣ ମନ ।

ବିଜୟ, ପୌଜନ୍ୟ, କୟା ଅଧିକୁଣ୍ଡଳ
ପରିସରୀ ଅପରାଦ
କଷାୟ ଭାଇତ ସେବକ ସମିତି
୨୫୯, ର ସଦୟ କରଣ
ଶ୍ରୀ ବଜକିଶୋର, ଶ୍ରୀକମୁକୁଳ
ଉତ୍ତର-ଦିଶେ ମନେ ।
କଥା ଉଚ୍ଛ୍ଵସ ଗୌର୍ବଧ୍ୟସ, ଭାବପର
ଉଚ୍ଚ ମାତା ଆବତରଳ
ଦିଦିତ ଉଚ୍ଛ୍ଵସ ବାଲକୁଷ ମହାନ୍ତିଏ
ତମ୍ଭେ ତାଙ୍କ ସମାଜର
କେବଳ ଜନମାଧ ମେତ୍ର କରି କାନ୍ତି
ଦିଦିତିଲୁ ସମ୍ମାନକ
ମାତା ଏହୁ ପାଦ ସେବାରେ ନିୟମିତ
ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସଥା ହେବକ ।
ଗୋଟିନାଥ ନନ୍ଦ, ସୁଦର୍ଶନ ନନ୍ଦ
ଏ ଗୋପଳ ସୁଦେବ
ଦୂରବେଶର ଜଣ୍ଠି ସମ୍ମରଣ
ମନେ ହେବ କରିବ୍ୟ ଅଜଳ ।
ମହା ଦାବଣୀକ ପତମ ରଖିବ୍ୟ
ମ ତୁଳୁମୀ ଅନୁଭ୍ରାତା
ମୋର ମଠର ଅଧୀକୁର ଦେହ
ଦେଖ ପଥାର ବିରାମ ।
ରଧିକାନ୍ତ ଆହ ମଠର ମହାତ
ତୁମ୍ଭ ସହିତି ମନେ ।
ଶେଷା ମଠର ମହାତ୍ମ ସୁଦର୍ଶନ
ଉତ୍ତର ଗୋ ଅଧ୍ୟାବଦନେ ॥
ସାହିତ୍ୟର ପଞ୍ଜାଦକ କଷାୟାଥ
କ୍ରମ୍ୟମନ୍ଦର ଏ ଦେବ ।
ଦେଖ ସେବା କ୍ରମେ ଦେଇଲ ମନ ପାଣ
କନ୍ଦରୁମେ ଦୁଃଖୀଙ୍କେନ ॥
ରଜଳର ଯୋଗ୍ୟ ପୁନି ପୁନି ଲେଖକ
ଏ ରଙ୍ଗାଧର ମେହେର ।
ପୁନି ମଳ ମାତା ଗଲାରେ ପିଲାନ୍ତି
ତୁମ୍ଭିରେ ଲୋକି ଫେର ॥

କମଣ୍ଡା ଶ୍ରମଣୀ ଚନ୍ଦ୍ର ମଣି ଦେବ ।

ମୁକୁର—ପ୍ରେସରେ ଓଡ଼ିଆ, ବନ୍ଦଳା, ଦେବନାଗିରୀ
ଶ୍ରୀ ରଙ୍ଗଚିତ୍ ଅଷ୍ଟରେ ବହୁ, ତେଜ, ବାଞ୍ଚି, ନିମବୁଧପତ୍ର
ପ୍ରକାଶ ସୁନ୍ଦର ଓ ସ୍କଲର. ମୁକୁରେ ଶ୍ରୀପାତ୍ରୀ । ଏଠାକୁ
ସବୁପ୍ରକାଶ ସ୍ଵରୂପ ଓ କାଗଜ ପ୍ରକାଶକ ଅଭିଭାବ ପଠାଇଲେ
ଦ୍ୱାରିଥି ଯୋଗେ ପଠାଯାଏ ।

ମୁକୁର—ପ୍ରେସରାବଳୀ ।

୨—ମୁକୁର ପ୍ରକାଶର ଶୋଷ ଗ୍ରାହକରେ ନିମ୍ନଲିଖିତରୁପେ
ପ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ ହେବ ।

୩—ମୁକୁର ଅଭୀନ୍ଵବାର୍ତ୍ତ ମୁଲ୍କ ଟ ୨ ଟଙ୍କା; ଛକମାନଙ୍କ
ଦିନମୁଲ୍କ ଟ ୧୧ ଟଙ୍କା, ମୋପଥଲ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ପାଇଁ
ଟ ୦ ଟଙ୍କା । ପ୍ରାତେେବ ହରାଦାର ମୁଲ୍କ ଟ ୦୦ ଟଙ୍କା ।

୪—ତିଥିର ବାର୍ତ୍ତ ବା ଟିକଟ ନ ପଠାଇଲେ ଉତ୍ତର
ଦିଅବିବ ନାହିଁ ।

୫—ବେଳି ଠିକଣା ପରିବର୍ତ୍ତନ ବଳେ ଅନୁଗ୍ରହିତୀର୍ଥ
ଦି ୨ ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟରେ କଣ୍ଠାଇବେ ନତେବେ ପରିବା ବସୁଗଳ
ନହେଲେ ମୁମ୍ଭେମାନେ ଦାସୀ କୋଟି ।

୬—ଗ୍ରାହକମାନେ ଚିଠୀପତ୍ର ପଠାଇବେ ଅନୁଗ୍ରହିତୀର୍ଥ
ଗ୍ରାହକ ନମ୍ବର ଓ ନୂତନ ପ୍ରାଦୃତ “ନୂତନ” ଶୋଇ ଲେଖିବେ ।

ମୁକୁରରେ ବିଜ୍ଞାପନ ଲୁପ୍ତାଇବା ଟର୍ଡ;—

ଏଥର ଗାର—ଅର୍ପଣାମୁଲ୍କ ୧ ଟଙ୍କା, ଏବେ ପ୍ରେସ୍ରୁଟ ୨ ଟଙ୍କା, ଫର୍ମ
ଏବେ ସ୍କାର୍କ ୨ ଟଙ୍କା । ଏବର୍ବଳ ଗାର ପାଇମେ ୧୦ ଟଙ୍କା, ଟ ୧୮ ଟଙ୍କା,
ଏବେ ୨୨ ଟଙ୍କା । ଏବର୍ବଳ ମୂଲ୍କ ବର୍ଷାର ଏହିବ ବଠାଇବ ଏହିବ ବଠାଇବ
ପାଇଁ ଦେବ ରାହୁଁ ।

ମୁକୁର ପୁସ୍ତକାଳୟ

ଚିଠ୍ଠୀପତ୍ରକାରୀ, କଟକ !

ସ୍ବିଦ୍ୟାନ୍ତ୍ରଦର୍ଶଣ—(ମହାମହୋପାଧ୍ୟେ ଶ୍ରୀ ମେଁ
ଶେଖର ବିଂହ ସାମନ୍ଦ୍ରିକ ବୃତ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରପତ୍ର ରାତ୍ରି) ଟ ୨ ।

Mr. M. S. Das' Presidential Address

at Bihar

ଟ ୦ ଟଙ୍କା

ପ୍ରତିକ ଶିଶୁବିଦ୍ୟମାଳା । ...

ଟ ୦ ।

ହରିତକ୍ରିତକ୍ଷେତ୍ରାଦୟ (ରକ୍ତିରାତ୍ରି)

ଟ ୧୧

ବାରବାଟୀ ଦୂର୍ଗ

ଟ ୦ ୧୯

ଶ୍ରୀଶିଷ୍ଟତରାତ୍ରିହତା (ରକ୍ତିରାତ୍ରି)

ଟ ୦ ୫

ବାଦ୍ୟରହାରଳୀ

ଟ ୦ ୧

ପ୍ରସତ୍ତା

ଟ ୦ ୧

ମଳବୋଧ ଚଉଶେଷ

ଟ ୦ ୨୭

ପ୍ରେସିକ ପ୍ରେସିତା

ଟ ୦ ୯

ପ୍ରେସକର୍ତ୍ତାଳକା

ଟ ୦ ୧୮

ଶୀରାଭାଗବତ

ଟ ୦ ୧

ବୁକ୍କବକି

... ..

ଟ ୦ ୯

ଧର୍ମକାଳନ

ଟ ୦ ।

ରଜନିପ୍ରାରଣ

ଟ ୦ ୧୯

ରତ୍ନ—ଗାଢା

ଟ ୦ ।

ଅର୍ଦ୍ଧଶାଶ ଚଉତିଶା

ଟ ୦ ୯

ପ୍ରକାଶବଳିକାରୀ (ବାଲକୁଷ୍ଣ ପୃତ୍ତମାଧ୍ୟ)

ଟ ୦ ।

ସ୍କୁଲକ୍ଷଣା—(ଅଭୀନ୍ଵ ସାମନ୍ଦ୍ରି ହାର ବୃତ୍ତ)

ଟ ୦ ।

ବାଗା (ଶ୍ରୀ ଅନନ୍ଦକୁମାର ଚାନ୍ଦିରାତ୍ମକ ପ୍ରଣିତ)

ଟ ୦ ।

ଅଭୁତ ଅର୍ଦ୍ଧ—(ପ୍ରଦୟନ)

ଟ ୦ ।

ଅଭୁତକିମ୍ବା

ଟ ୦ ।

ପାନ୍ତ୍ର ସଗା (ବାବୁକାଳୀ)

ଟ ୦ ।

କୁତୁରଥ ବାଇକ (ବିଜାଯ ଅଣ୍ଟା)

ଟ ୦ ।

କଟ ୨ ପ୍ରକାଶମୋହଳ ଫେନାପଟିକ ପ୍ରଣିତ—

ଧୂଳୀ

ଟ ୦ ୯

ଉପହାର

ଟ ୦ ।

ଭଣ୍ଟୁଷ୍ଟ ଅନନ୍ଦା (ରେ)

ଟ ୦ ।

ଶୁନ୍ମୁର୍ବିଜୋରବ (ହେ)

... ..

ଟ ୦ ୯ ।

ଶ୍ରୀ ସଂବାଦ !

ଉତ୍ତଳବାସୀଙ୍କ ପାଇଁ

ଅଭାବନୀୟ ସୁଯୋଗ !

ମନୋଯୋଗ କେଇ ପଚାଇ, ।

ଏହି ଲାଭବ୍ରେରୀ ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସରେ ସଜାନ୍ତୁ !

ଜାତୀୟ ସାହିତ୍ୟର ସମ୍ବନ୍ଧର ଅଷ୍ଟମ ରଖନ୍ତୁ !!

ମୁକୁର ଉପନ୍ୟାସ ଗ୍ରନ୍ଥମାଳର

ପ୍ରଥମ ଉପନ୍ୟାସ

ପରଶମଣି ।

ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ମୂଲ୍ୟ ଟ ୦ ।/

ଶ୍ରୀ ବୀଜୀୟ ଉପନ୍ୟାସ

ବୁଲା ପଂକିର ।

କବିବର ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତିକ୍ଷ ପ୍ରଣାତ ।

(ଯ ନ୍ୟ ସ୍କ୍ରିପ୍ଟ)

ଆସନ୍ତା ମାସର ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ । ଶୀଘ୍ର ଗ୍ରାହକ ଶ୍ରେଣୀରୁକ୍ତ ଦୃଅନ୍ତ । ବିଳମ୍ବରେ ହୁବାଶ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା । ଆମ୍ବେମାନେ ଅଳ୍ପଶବ୍ୟକ ମାତ୍ର ଉପନ୍ୟାସ ଛଗାଉଥିବାରୁ ସମ୍ଭାବନା ଅନୁରୋଧ ରଖାଇବାକୁ ଅନେମର୍ଥ ହୋଇଗାରୁ । ନିମ୍ନଲିଖିତ ଠିକଣାରେ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରନ୍ତୁ ।

ମାନେଜର

ମୁକୁର ପ୍ରେସ୍, କଟକ ।

ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟରେ ନବୀନୀ ।

ଉତ୍କଳ ମହାନା ସହାଯିତା ଏକମାତ୍ର ମାଲ୍ଟିପ୍ଲାଟର୍
କ୍ରିତିମମହାମାନଙ୍କ ଲେଖନ ଲିପ୍ତ ସୁରକ୍ଷାମଳ ବାରବରାଜକାମାନଙ୍କ
ସାଠୋପରିମାଣୀ ସୁଲକ୍ଷଣ ବଦ୍ୟ ପଦ୍ମାବ୍ଦ ସମ୍ମାନ

ପରିଚାରିକା ।

ମାସେବ ପର୍ବିକା ।

ଉତ୍କଳର ଖ୍ୟାତନାମା ସାହିତ୍ୟ-ରଥା ଓ ବିଶ୍ଵାସ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ଦେଖିକାମାନଙ୍କଙ୍କ ସ୍ମରଣୀୟ

ପ୍ରକାଶକ କାନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରକାଶକ କାନ୍ତିରେ ଶ୍ରୀ
ମୃଦୁଲୀ—ଅତି ସୁରକ୍ଷା ।

ଅଛୀମ ବାହିକ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୧୫ ; ମୋଦେଲ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ନମିତ ଟ ୧୫/-
ଦିଲ୍ଲିଲେଖି ଶୀତ୍ର ଗ୍ରାହକ ହେଉନ୍ତି ।

ଟିକ୍‌ଟିକ୍‌ଟି ଠକଣାରେ ଘର ଲେଖିବେ—ମାତ୍ର

ଟ୍ରେନ

ଶ୍ରୀମତୀ ବସ୍ତୁକୁମାରୀ ଦେଖି
ଫାଦିକା ।

ବିଜନ୍ମ